

BREVE
FRA OG TIL
HOLGER
DRACHMANN

I

VED MORTEN BORUP

GYLDENDAL

BREVE FRA OG TIL
HOLGER DRACHMANN

I

BREVE FRA OG TIL HOLGER DRACHMANN

Udgivet af

Det danske Sprog- og Litteraturselskab ved

Morten Borup

I

1862 - 79

GYLDENDAL KØBENHAVN 1968

Udgivet med understøttelse af
STATENS ALMINDELIGE VIDENSKABSFOND

Under tilsyn af PAUL V. RUBOW

I kommission
Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag A/S

PRINTED IN DENMARK
VALD. PEDERSENS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

FORORD

Breve fra og til Holger Drachmann er bevaret i et sådant omfang, at det hverken vil være muligt eller rimeligt at udgive dem i deres helhed. Der vil altid kun kunne være tale om at publicere udvalgte dele af korrespondancen, og det her foreliggende udvalg er afgrænset både sagligt og tidsmæssigt; sagligt er udvalget indskrænket til korrespondancen med offentligt kendte personligheder blandt hans venner, og det behandler derfor i første række hans litterære og kunstneriske interesser. Tidsmæssigt har man valgt at slutte af med udgangen af året 1883 – det år, da Drachmann brød med Brandesianismen.

Selskabet håber, at det vil blive muligt at fortsætte dette udvalg for den følgende periode helt op til 1908, Drachmanns dødsår. Udgivelsen af et udvalg af breve, der belyser digterens privatliv, kunne ligeledes være ønskelig, men vil formentlig først kunne realiseres efter afslutningen af den litterære korrespondance.

Tre store samlinger af digterens breve er efter hans og hans enkes død indlemmet i Det kgl. biblioteks håndskriftsamling; den sidste af samlingerne blev så sent som i 1964 fremdraget i Drachmanns hus i Skagen. Hvor intet andet er anført, befinder de her offentliggjorte breve sig i biblioteket. De gengives principielt i deres helhed; de få udeladelser, der er foretaget enten af diskretionshensyn, eller fordi indholdet er uden interesse, er markeret ved [. .].

Udgivelsen af det foreliggende udvalg er muliggjort ved bevillinger fra Statens almindelige Videnskabsfond, overfor hvilket Selskabet herved giver udtryk for sin bedste tak.

Det danske Sprog- og Litteraturselskab

INDHOLD

Forord	5
Indledning	9
Breve 1862–1879	33

INDLEDNING

Forlængst er det fastslaaet, at Holger Drachmann – stor som Digter – var skrøbelig som Menneske. Det vil derfor formodentlig ikke kunne undgaas, at Læserne af hans Breve vil faa et forstemmende Indtryk af hans Personlighed. Naar alligevel enhver Betænkelighed ved at offentliggøre disse Papirer er overvundet, er det, fordi han i sine Breve til Vennerne giver sig helt hen, saaledes at de er blevet til værdifulde menneskelige Dokumenter. Med en lignende Motivering har vor kyndigste Drachmann-Kender Paul V. Rubow i sin Tid hilst Harriet Bentzons Udgave af Digterens Breve til Fædrenehjemmet velkommen og taget til Orde for en Fortsættelse af hendes Arbejde: „Det tør haabes og forventes, at de, der har Herredømmet over Digterens utrykte Forfatterskab, vil vise hans Minde det Hensyn og gøre Litteraturen den Tjeneste, at se stort paa Tingene og ikke lade den almindelige Frygt for Personalias Offentliggørelse træde hindrende i Vejen for flere Breves Trykning. Der er absolut ingen dansk Forfatter, der har haft saa meget paa Hjerte, som Holger Drachmann, naar han aabnede for sin Brevmappe“ („Smaa kritiske Studier“ 82). Denne Udgivelse ligger i Fortsættelse af Udgaven af Brødrene Brandes' Brevveksling med nordiske Personligheder. Om dette Værks Berettigelse ytredes der i sin Tid Tvivl; nu – mere end 25 Aar efter dets Fremkomst – er der vist ikke mange, der finder det ubetimeligt. I ethvert Fald har de nordiske Litteraturforskere i stor Udstrækning øst af det Kildemateriale, der her blev lagt frem, og det maa haabes, at det samme vil blive Tilfældet med de Drachmannske Breve, selvom de ikke frembyder den Mangfoldighed som de Brandeske.

Ogsaa her er det Strid, man indføres i. Kampen raser i Litteraturen som i den hjemlige Politik, og tillige i Hovedpersonens eget

Sind. Denne første Række, der gaar til Slutningen af Aaret 1883, hvor Drachmann for Alvor er brouilleret med den Brandeske Kreds, viser hans Udvikling fra et ungt begejstret Menneske, der er Ven med alle de „moderne“ Aander og nærer en Kulsvietro paa, at „Partiet“ skal føre de nye Ideer til Sejr, og til han i Begyndelsen af 1880'erne helt isolerer sig og trækker sig tilbage til „Kakkelovnskrogen“ (hans eget Udtryk til Otto Borchsenius), skuffet af Politikens golde Partistridigheder, skuffet af de Venner, han tidligst følte sig draget til, skuffet ogsaa – endda to Gange – i Kærlighed, men alligevel i 1879 forhaabningsfuld indgaaende et nyt Ægtskab. Nervøs, træt, rastløs, altid i Pengetrang – saaledes er hans Status efter det første Tiaars hektiske Forfattervirksomhed. Naar hans egne Breve læses, bør man stadig holde sig for Øje, at hans Ord ikke er vejet paa en Guldvægt; de er undfanget i en øjeblikkelig Stemning og maa derfor ikke tages alt for bogstavelig. Dette har han ved given Lejlighed selv indskærpet sin Forlægger Hegel: „Jeg er et Fantasmenneske, som er hastig af Ord og undertiden endnu hastigere af Pen“ (²²/₁ 1880). Vennerne maatte bære over med, hvad han lod sig henrive til at nedskrive, og det gjorde de, som deres Svar ofte viser, i stor Maalestok. Jo nærmere de stod ham, des mere aabenhjertigt udtrykte han sig, hvad især Otto Borchsenius fik at føle. Der er Strid og Storm i Drachmanns Breve, ofte dog blot Teatertorden; hans Vrede opløser sig jævnlige i Forsonlighed. Han sprang op som en Løve, men faldt ned som et Lam.

Gennem de her fremlagte Aktstykker kan vi følge Drachmanns Udvikling eller maaske rettere Kurssvingninger, som Vodskov allerede 1883 beskrev paa denne Maade: „Som bekjendt har Drachmann fulgt Monrads Regel og allerede to Gange sagt sit Venstre-Højre, Venstre-Højre“ („Spredte Studier“ 353). Svagest belyst er den tidligste Periode. Brevene fra den Tid er aabenbart ikke blevet saa omhyggeligt bevaret som de senere, skønt han i den følgende Fase af sit Liv førte en nomadisk Tilværelse og sjældent længe ad Gangen havde et fast Opholdssted. At tale om hans Standpunkter vil være lidet træffende, for at staa fast var ham ikke givet. Som ung regnede han sig for at være Socialist og Brandesianer, Arvefjenden var de nationalliberale og deres Organ „Fædrelandet“. Forelskelsen i Polly Thalbitzer be-

tegnede Vendepunktet; hun nærmede ham til Religion og Fædreland („Prinsessen og det halve Kongerige“ og „Derovre fra Grænsen“). 1877 var nok Drachmanns lykkeligste Aar, hvor han ombrust af Successen med „Sange ved Havet“ og „Derovre fra Grænsen“ følte sig „paa Bølge“, som H. C. Andersen kaldte det, naar han var baaret oppe af Medgang. Saa meget des haardere ramte det ham, at hans udkaarne viste sig ikke at være den, han havde troet, og svigtede ham for en anden Mand. Denne Episode bragte hans altid uligevægtige Sind helt ud af Balance. Ængstelsen for af sine tidligere Meningsfæller at blive anset for at være en Overløber drev ham til i 1879 at samle de ældre Kampraab i den udfordrende polemiske Digtsamling „Ungdom i Digt og Sang“ med dens Løsen: „jeg er hvad jeg før har været – en Mand i Panser og Plade“ – han vil atter være „Vaabenmeden“. Gennem Ægteskabet med Pollys Søster Emmy kommer dog atter noget af det borgerlige, som ogsaa rummedes i hans modsætningsrige Psyke for Dagen, men nu ved hans Venner ikke rigtig mere, hvor de har ham, og Forsøg fra forskellig Side paa at hovmesterere ham fremkalder hans Trods og bevirker, at han frigør sig af alle Partier. Han vil selv være et Parti. I denne Periode, hvor hans Samliv med Hustru og Børn endnu var lykkeligt, besynger han Familielivet og Danskheden og vender sig med stærk Aversion mod Giften, der efter hans Mening kommer fra Frankrig. Det er da, han forkynder den „flamske“ ω : danske Bevægelse i Rejsébogen „Skygebilleder“, der sidst paa Aaret 1883 fører til et foreløbigt Brud med Brødrene Brandes, hvormed denne første Række af hans Brevveksling faar sin dramatiske Afslutning.

Læsningen af Holger Drachmanns Breve giver et klart Indblik i, hvorledes der ustandselig arbejdedes i Digterværkstedet. „Jeg jages formelig af Ideerne; de mylre frem og ville ud“, skriver han til Georg Brandes (15/1 1882). Langtfra alle bliver fuldført; i Det kgl. Biblioteks righoldige Drachmann-Samling findes en Række af paabegyndte Projekter, og det skulde ikke undre, om der imellem dem er nogle, der – selvom de er henlagt af ham selv – kunde fortjene at trykkes. Med den for ham sædvanlige Produktionsmetode: ofte at arbejde paa én Gang med 2–3 Planer, er det ikke mærkeligt, at ikke alt er blevet

fuldlødt – til Edvard Brandes taler han allerede i Debutaaret om sin „altfor diabolisk lette Evne til ‘mir nix, dir nix’ at aflire et Digt“ (5/12 1872). Forbløffende er ogsaa hans Evne til at arbejde paa Bestilling; han afslog nødtigt en Opfordring til at skrive Tekst til en Illustration eller forfatte et Mindedigt eller en Lejlighedssang, men naturligvis blev Resultatet undertiden ogsaa derefter. Til den uhyre Kvantitet svarer en Righoldighed i Formen. Han spænder over alle litterære Genrer, er Lyriker, Roman- og Novelleforfatter, Dramatiker og en fremragende Journalist. Heller ikke andre Kunstarter er ham fremmede: hele sit Liv igennem drev han Vekselsbrug med Pen og Pensel; skabte han ikke Musik i egentlig Forstand, saa forvandlede han Vers til Tonemaleri. Og lige saa forunderlig er Emnernes Mangfoldighed. Med alle Tider og Steder, med alle Samfundets Lag synes han at være fortrolig. Skagens og Nordsjællands Fiskerbefolkning, Riddertidens Landsknægte og farende Svende, Krigshelte som Tordenskjold, Kunstnere, skikkelige Spidsborgere, Renæssancenaturer, Sydboere og Orientalere, alle lever de i hans Fantasi og faar Liv i hans Digtning. Hans Mangesidighed er imponerende.

Hvad der gælder om Drachmann som Digter, har ogsaa sin Gyldighed om Brevskriveren. Han skriver gerne, meget og med legende Lethed. Brevene beruser ved deres store Veltalighed, mere end de overbeviser, og har jævnlgt noget af det sprudlende, som kendetegner hans Digtning, naar den er bedst, men dog bærer de Præg af Oprigtighed – Diplomati og Omsvøb var ikke Drachmanns Sag, han foretrækker at gaa den lige Vej. De har Tilbøjelighed til at svulme op til brede Redegørelser. Adskillige har Karakter af litterære Manifeste og Programerklæringer, ofte antager de Defensoratets Form. Saa godt som altid handler de om ham selv, værger om hans Frihed og hævder hans Selvstændighed. Egne Svagheder er ham ikke ubekendte. Over for Kr. Arentzen karakteriserer han sig som „lapset og alvorlig, tvivlende og troende, angribende og dækkende mig selv“ (6/12 1879), til Edv. Brandes vedgaar han sin „gamle Svaghed, at være for glad i Forvejen“ for sine sidst tilblevne Værker (Januar 1878), og til Karl Gjellerup erklærer han, at „Begejstringen har været mig min værste Fjende i Verden“ (24/2 1881). Det brovtende i hans

Natur kommer til Udtryk, naar han – som det gentagne Gange sker – udnævner sig til Skandinaviens nulevende største Lyriker (18/1 1883), ja endogsaa „maaske Europas største“ (21/12 1881). Han vil være intet mindre end en dansk Byron, som han skriver til Kr. Arentzen (6/12 1879). I ethvert Fald: „Der *maa* . . være en Særstilling herhjemme, et Parti, som bestaar af en enkelt Mand, Og denne Mand vil jeg være“ (26/8 1882). Som det ofte ses hos holdningsløse Naturer, kredser han stadig om Ønsket om at blive en *Mand*; til Edv. Brandes afgiver han (17/12 1876) Forsikringen: „Jeg er blevet en ‘alvorlig Mand’“, han kalder sig „overlegen og moden“ (18/2 1878), taler om at „kæmpe sig frem til en Mands Klarhed og Fasthed“ (9/1 1883), og rent grotesk virker det, naar han 2/1 1878 bedyrer: „Jeg er fra dette Nytaar en *Mand*“ (Harriet Bentzon 164). Men Billedet vilde ikke være fuldstændigt, hvis man ikke samtidig fremhævede de mange smukke Egenskaber, som Brevene heldigvis ogsaa frembyder Vidnesbyrd om: hans Godhed, om hvilken hans Stedmoder har udtalt de bemærkelsesværdige Ord: „Hans Tanker har alle Dage været bedre end hans Handlinger“ (Harriet Bentzon 182), hans store Charme, som lyser frem saa mange Steder, Renfærdighed, Ridderlighed, Ven-skabsfølelse, der især gælder Georg Brandes, hvorfor Bruddet med ham ogsaa gaar ham særlig nær til Hjerte. Sin noble Tankegang lagde han for Dagen over for den politiske Modstander Vilh. Topsøe; at denne en Gang havde hjulpet ham i en vanskelig Situation, glemte han ham aldrig.

Omgangen med Holger Drachmann krævede stor Overbærenhed. Med sine Venner brouillerede han før eller senere, definitivt eller midlertidigt, ligesom han i lange Perioder svigtede sit Forældrehjem. Hvor meget han end holdt af Hustru og Børn – her tænkes paa Ægteskabet med Emmy – var han en meget vanskelig Ægtemand, ikke blot fordi han dyrkede andre Kvinder, men ogsaa paa Grund af det hvileløse i hans Natur, der ustandselig drev ham fra Sted til Sted. „Hjemmet opriver mig, Udlandet beroliger“, skrev han til Faderen 1884 (Harriet Bentzon 237). Ingen dansk Digter – det skulde da lige være Baggesen – har vistnok flakket saaledes rundt som Drachmann. I „Vandenes Datter“, der forherliger det sande Ægteskab, afspejles

Emmys Bekymringer, hvor Husbonden vil forlade Hjemmet med Løfter som „Jeg bliver Dig tro“ og Erklæringen om, at „jeg tror, at jeg er bleven Mand“. Selv skrev hun engang til ham paa et Tidspunkt, da hun var ved at tabe Taalmodigheden med ham: „Sagen er nok, at Uroen sidder i Dig selv, saa hvor i al Verden Du rejser hen, eller hvem Du er hos – bestandig vil Du være, hvor Du ikke er og – altid vil Du have den Du ikke har“ (utrykt Brev 18/2 1891). Det var den dyre Pris, hun maatte betale for at være Holger Drachmanns Hustru, og som bekendt kom der den Dag, da hendes Taalmodighed brast. Hans ydre Kaar var heller ikke lette. Det pinte ham at være født i et lille Land, i hvis Hovedstad Sladderer og Intrigerne trivedes, og i en viktoriansk Tid som Christian IX's var. Altid havde han økonomiske Vanskeligheder, og der var Grænser for hvor langt en ellers velvillig stemt Forlægger vilde og kunde yde ham Forskud. Til Stadighed at være henvist til at leve paa Smalhans passede ikke for en Kraftnatur som Drachmanns.

Ældst blandt Vennerne var hans Dansklærer fra Metropolitan-skolen, Litteraturhistorikeren og Digteren *Kristian Arentzen*, der havde betydet meget for hans aandelige Vækkelse i Skoletiden, og som stadig opretholdt Kontakten med ham som med andre af sine fremmelige Elever (Høffding, Lægen og Medicinalhistorikeren Julius Petersen, Hørup og Litteraturhistorikeren Herman Schwanenflügel). I sin Erindringsbog „Fra yngre og ældre Dage“ skildrer han, hvorledes Holger Drachmann ingenlunde var nogen eksemplarisk Discipel, men tværtimod forsømte alt det Arbejde, der ikke interesserede ham. Fik han derimod et Stileemne, der laa for ham, kunde han give en fortræffelig Besvarelse, der viste betydelig Fremstillingsevne. Hermed stemmer ogsaa de tre Breve fra Skoletiden, der indleder denne Udgave; de viser, at han var *født* Skribent. Efter at Skolen havde sluppet sit Tag i ham, kom Arentzen dog ikke til at influere paa ham og misbilligede, at hans fordums Elev med Hud og Haar lod sig opsluge af den Brandesske Kreds, som Arentzen ganske vist oprindelig havde set paa med venlige Øjne, men senere blev yderst skeptisk overfor.

Paa sine gamle Dage blev han en Frondør, og det endte med, at han trak sig tilbage fra Drachmann. Denne vedkendte sig dog til det sidste, hvad han skyldte sin Ungdoms Vejleder. „Ingen af os – de, der er døde, og de, som endnu lever – har et Øjeblik glemmt ham eller været i Tvivl om hans gennemgribende Betydning for dansk Aand og Kultur“, skriver han i en Kronik i „Politiken“ 1905, der munder ud i en Opfordring til at rejse Arentzen et synligt Minde. – Om to af Drachmanns Klassekammerater, Erik Skram og Edvard Brandes, vil der senere blive Lejlighed til at tale.

Til de ældre Venner hørte Fransk læreren *Carl Michelsen*, der var knyttet til Kredsen omkring „Nyt dansk Maanedsskrift“ og paa Grund af sine Anskuelse gik under Navnet „røde Michelsen“. I den Periode, da Drachmann havde indlogeret sig i Maleren C. F. Aagaards Atelier i Rosenvænget, var han hans Kontubernal, og det var ham, der 1869 eller 1870 førte *Otto Borchsenius* sammen med ham og derved lagde Grunden til et Venskab, som skulde komme til at betyde meget for begge Parter. Borchsenius, der selv havde en beskeden digterisk Aare, men især virkede som litterær Feuilletonist ved Aviser og Tidsskrifter, elskede at omgaaes med Digtere, og ingen har han ydet saa store Tjenester som Drachmann, hvis litterære Kommissionær han i en lang Aarrække var. Naar Drachmann var bortrejst eller optaget af andre Formaal, var det Otto Borchsenius, der læste Korrektur paa hans Bøger; i visse Perioder viste Digteren ham ogsaa den Tillid at raadføre sig med ham om sine Manuskripter. Det var hyppigt ogsaa ham, det tilfaldt at tale Drachmanns Sag hos Hegel. Længe varede det dog ikke, før Drachmann følte sig hovmestereret af denne Raadgiver, og mindst af alt taalte han, at Vennen undertiden fandt sig foranlediget til at moralisere over hans private Livsførelse. I Tidens Litteraturpolitik optraadte Borchsenius som Mægler mellem det gamle og det nye („Forsonius“ kaldte Alex. Kielland ham), begyndte sin Bane som Kritiker i det konservative Tidsskrift „Nær og Fjern“, hvis Redaktør Peter Hansen dog søgte at holde ham nede, og gik over til det mere fremskridtsvenlige, men dog ikke politisk farvede „Ude og Hjemme“, hvor han heller ikke kom til at spille den Rolle, som han attraaede, skønt han 1880 blev optaget

i Redaktionen. Den Fortjeneste, han har indlagt sig ved beredvilligt at yde Drachmann Bistand, belønnedes ikke altid med Taknemmelighed. Han var jo ikke saa stor i Formatet som forskellige andre af Vennerne og kan nok ikke frikendes for en vis Gnavenhed og Misundelse. Digteren saa ham derfor over Hovedet og gav ham jævnlige knubbede Ord, som kun Borchsenius' store Venskab for ham kunde bære over med. I „Forskrevet“ genkender man ham i let Karikatur i den „brave“ Journalist Nørager. Til Trods for alt dette var der dog Følelser, der bandt dem sammen, saaledes at Drachmann kunde skrive til ham, at han hørte til de „tre Mennesker paa 'jeres' Side, som jeg nødig skændes med“ (27/2 1883) – de to andre var Victor Pingel og Fr. Hendriksen. I Anledning af Digterens 50-Aars Fødselsdag forfattede Borchsenius et Mindedigt til ham, ikke et Smigredigt, men ærligt i Karakteristikken:

Hvad baader det vel at drage til Felts
 mod Guder og Skjalde med udenvælts
 Begreber om jordiske Dyder?
 De ser olympisk paa Livets Kaar.
 Et Ord som „troløs“ saa lidt forslaar,
 – og de véd ikke, hvad det betyder.

Bed Vind og Strøm at følge med,
 hold fast paa Bølgen, der ruller af Sted,
 og tal til en Zevs om Pligter!
 Læg Alvorens Maal og Moralens Tugt
 paa spillende Rim og lyrisk Flugt,
 og stol som Ven paa en Digter!

Han selv er jo Havet, der ansvarsløst
 lyster hver Vind, der brøler lidt bøst,
 fra hvad for en Kant den end kommer.
 Og næppe piskes til Skum dets Kam,
 det kaster sit Bundfalds Mudder og Slam
 op paa Breddernes Sommer.

Men hvilken Pragt, naar det hviler stolt
 i rolig Vælde! Maaske lidt koldt,
 men rent og frisk som en Kilde.
 Med Helsebod for svækket og svag,
 med nye Kræfter for Arbejdets Dag
 i udtømmeligt Snille.

I evig Vexel hvert Bølgekast
 – hvem mægter at holde dit Væsen fast?
 En uudgrundelig Gaade!
 Men i dit Skjød Foryngelsens Magt,
 og rigere Ladning ingen har bragt
 i Havn ved Himmelen Naade.

(„Minder og Stemninger“ 1899 S. 54 f.)

En tidlig Ungdomsbekendt var ogsaa Litteraten og Oversætteren *Vilhelm Møller*, der dog ikke tilnærmelsesvis spillede samme Rolle for Drachmann som Borchsenius. I sit Organ for de nye Ideer, „Nyt dansk Maanedsskrift“, drog han den unge Marinemaler ind. Det er Møllers uvisnelige Fortjeneste at have skabt dette Tidsskrift, der stod altovervejende i den moderne Bevægelses Tegn, selvom man her ogsaa kunde finde Bidrag af Hauch, H. C. Andersen, Kaalund, Goldschmidt, Bergsøe, Carit Etlar og Thomas Lange. Drachmann havde tidligere maattet tage til Takke med at faa, hvad han havde paa Hjerte, optaget i nu glemte Publikationer som „Fra alle Lande“, „Figaro“ og H. P. Holsts „For Romantik og Historie“, enkelte Gange ogsaa i det meget ansete „Illustreret Tidende“. Hans Bidrag til „Maanedsskriftet“ slog hans Navn fast: her fremtraadte han som Kunstanmelder med sine Afhandlinger om „Det danske Sømaleri“, „Nogle Bemærkninger om de seneste Svingninger i vor danske Malerkunst“, „Nogle Billeder paa Foraarsudstillingen“ og „Fra den nordiske Industri- og Kunstudstilling i København“, skrev ogsaa et Rejsbrev fra sin Englandsfærd i 1871, og hvad der er nok saa vigtigt: her debuterede han som Novellist med Skagenskildringen „Perspektiviske Fragmenter“ (ved Udsendelsen i Bogform omdøbt til „Fra

Sandets Regioner“) og slog sit Navn fast som Lyriker med de tre Digte „Engelske Socialister“, „Den 28. November 1871“ og „Ude og hjemme“, der snart gik over i hans første Samling „Digte“. Da Tidsskriftet i 1874 gik ind, forsøgte Vilhelm Møller at stable et Par Af-læsere paa Benene, først „Flyvende Blade“, senere „Nutiden“, begge liggende paa et mere enkelt Plan og kun sjældent understøttet af Drachmanns Pen. Uden at der nogensinde var kommet en Kurre paa Traaden imellem ham og Udgiveren gled de fra hinanden, dog ikke anderledes end at Drachmann ved Efterretningen om Vilh. Møllers Død i 1904 skrev et Digt om Vennen, hvori han mindedes deres fælles Ungdom, „en Skønheds-Tid – ‘Fru Belli’'s Tid“ –

*Den delte Du, vor tabte Ven,
af al din Hu, med Ord, med Pen,
utrættet, om og om igen,
    som den, der Maalet øjned:
Var Du ej helt af Fører-Blod,
helt ejed Du din Tro, dit Mod,
og dybest i din Hjærte-Rod
    dit Retsind Striden højned.
Ja, det var Fest, da vi brød frem,
kun rige ved vort Ideal;
„højt“ boed vi, høj var den Sal,
    som nævntes Vilhelm Møllers Hjem!*

(„Vagabundus“ 263).

Med de fleste af Vennerne kom det før eller senere til et Brud, der i enkelte Tilfælde var ulægeligt, i andre heledes som Følge af hans forsonlige Sindelag. De mest markante Eksempler paa disse to forskellige Forløb af Venskabsforhold turde være Brødrene Brandes. I den tidligste Periode var hans Raadgiver i æstetiske Spørgsmaal *Edvard Brandes*, som han havde gaaet i Klasse med i v. Westens Institut. I Begyndelsen af 1870'erne, da Georg ofte opholdt sig i Tyskland, var den yngre Broder den unge Digters Fortrolige. „Dæmpede Melodier“ er blevet til under hans Øjne, endogsaa en Revue „Nyt-

aarsaften“ hjalp han Drachmann med at faa Form paa; til Gengæld leverede denne fortræffelige skønlitterære Bidrag til Brødrene Brandes' Tidsskrift, der afløste „Nyt dansk Maanedsskrift“. „Det nittende Aarhundrede“ optog ganske vist enkelte Bidrag af konservative Aander som den yngre Molbech, Bergsøe, Erik Bøgh og Juristen Carl Goos, men var dog i udpræget Grad Talsmand for moderne Ideer. I de fire Aar, det opretholdt Livet, blev det Drachmanns foretrukne Forum; han forsynede det med Digte og Noveller (bl. a. „Najaden“ og „To Skud“, der senere indgik i Bogen „Ungt Blod“) og blev den, der kom til at skrive dets Gravskrift (Digtet „Den sidste Skandse“). Saa længe han var gift med Vilhelmine, som Edvard Brandes beundrede, var Omgangen imellem dem livlig. Skilsmissen fra hende var den første Kile, der blev drevet ind imellem Venneparret. Drachmann havde en begrundet Fornemmelse af, at Edvard Brandes i denne Sag tog Parti for hende, og det var ogsaa ham, der paa hendes Vegne fik ham overtalt til at erklære, at han havde været hende utro, for derved at fremskynde Separationen. Først da gik det op for ham, hvor væsensforskellig Kammeraten var fra ham: satirisk, kølig og kynisk, hvor han selv var aaben, naiv og følelsesbestemt. Drachmann var alle sine Dage stærk baade i Sym- og Antipatier, og med Edvard rev det snart ud. Efter at være blevet meget køligt modtaget paa et Besøg fik han Luft for sin Aversion mod sin tidligere Ven i et grimt Overfald i et Rejsebrev fra Verdensudstillingen i Paris 1878, hvor en af Medpassagererne paa Jernbanerejsen skildres som en karikeret Edvard Brandes, der tillægges allehaande usympatiske Egenskaber, og det hjalp lidet, at han senere viste Anger over sin Forløbelse og forsøgte en Slags Afbigt over for den ældre Broder. Hvad han havde skrevet, kunde ikke udslettes. Ved en af Festerne i Anledning af Universitetsjubilæet 1879 drak de i en løftet Stemning Forsoningsbæger, men mange Udtalelser – baade private og offentlige – tyder paa, at Edvard ikke mere troede paa ham. Af taktiske Grunde holdt han dog gode Miner til slet Spil. Drachmann havde i 1875 skaffet Edvard Brandes Foden inden for „Morgenbladet“ ved at formaa sin Fætter Viggo Hørup til at optage hans Parodi paa et Skuespil af William Bloch i dets Spalter, hvad der resulterede i, at han blev engageret

som fast Teater- og Litteraturkritiker. En Venstreavis fandtes ikke i København, før „Morgenbladet“ 1873 blev stabled paa Benene, men dette Blads Skæbne blev omtumlet paa Grund af den indre Splid i Partiet. Paa Redaktionskontoret i Tordenskjoldsgade herskede der brogede Tilstande: en moderat-grundtvigiansk Retning (Chresten Berg) kæmpede om Magten med en radikal-fritænkensk (Hørup, Edv. Brandes). I Begyndelsen havde den første Overtaget og besatte Redaktørposten med Juristen N. J. Larsen, fra 1881 blev Hørup og Edv. Brandes toneangivende („det litterære Venstre“, et Navn, som „Dags-Avisen“ skal have været Ophav til), indtil de fra Aarsskiftet 1884 ved en Paladsrevolution blev trængt ud igen og afløst af K. P. Korsgaard med Otto Borchsenius som litterær Hovedmedarbejder. I saa at sige alle københavnske Dagblade, maaske lige med Undtagelse af „Berlingske Tidende“, har Drachmann periodevis skrevet. Han debuterede i „Flyveposten“ 1865 med et Mindedig over Kritikeren P. L. Møller, skrev i de første Aar af 70'erne, da „Morgenbladet“ endnu ikke fandtes, Rejsebreve til det af de radikale saa ildesete „Dagbladet“ og Udstillingsanmeldelser til det Ferslewske Organ „Dags-Telegraf“, sendte Digte til „Fædrelandet“ og allierede sig 1878 med et andet Ferslewsk Bladforetagende „Nationaltidende“ om Rejse-kildringer fra Paris; selv i det muntre og æstetisk betonedede, men lidet ansete radikale Boulevardblad „Dags-Avisen“, der i Aarene 1878–86 paaførte „Morgenbladet“ en vis Konkurrence, gav han nu og da Gæsterolle. Ellers var det overvejende i „Morgenbladet“, han følte sig hjemme. Ved dets Radikalisering i 1881 sikrede man sig hans Medarbejderskab som et godt litterært Aktiv, og Nyordningen markeredes ved, at hans Digt „Da vi lagde ud paany“ aabnede det første Nummer under den nye Ægide. Freden mellem Redaktionen og dens mest prominente litterære Bidragyder blev dog ikke af lang Varighed, og atter var det den letbevægelige Digter, der voldte Sammenstødet ved sit Digt til Bjørnsøns Digterjubilæum i 1882 med dets uovervejede Angreb paa det „kritisk-jødisk-franske“. Mere og mere saa Drachmann sig henvist til at lade sine Digte og Prosaskildringer tilflyde „Ude og Hjemme“, hvor man modtog dem med Kyshaand, men dog undertiden maatte nære Betænkelse ved de altfor vold-

somme Udfald mod Modstanderne. Edvard Brandes blev efterhaanden for ham Inkarnationen af alt skadeligt eller med Harriet Bentzons træffende Udtryk: hvad Karl I's Hoved var for Mr. Dick i „David Copperfield“. Gang paa Gang dukker dette Hoved op i hans Produktion, saaledes som det i Enkeltheder er paavist i Rubows Biografi. Edvard Brandes paa sin Side skaanede ham heller ikke i Omtalen af hans nye Bøger og talte i Folketinget imod, at hans Digtergage blev forhøjet. Begges Forelskelse i Ingeborg Thaulow (som senere blev Edvard Brandes' Hustru) skulde ikke gøre Sagen bedre. Der var nu Blod imellem dem. At der fra de første Aar af det 20. Aarhundrede foreligger et Par Breve fra Drachmann til Edv. Brandes som „Politikens“ Redaktør, ændrer ikke i Billedet – de drejer sig om at faa Digte optaget i Bladet og hører til den rent forretningsmæssige Kategori.

Det siger sig selv, at alt dette maatte blive en svær Belastning i *Georg Brandes'* Forhold til Drachmann. Hans Stilling var vanskelig. Paa den ene Side følte han sig helt igennem solidarisk med den yngre Broder, paa den anden Side nærrede han virkeligt varme Følelser for Digteren. Da et Valg imellem dem omsider blev uundgaaeligt, foretrak han naturligvis Broderen for Vennen. Georg Brandes havde helt andre Betingelser end Edvard for at forstaa Drachmann. Han var lidenskabeligt anlagt for Venskab, let begejstret og ikke spids og kølig som Broderen, forstod ogsaa ganske anderledes Kunstnernaturen. Igennem Brevene er hans Forhold til Drachmann fyldigt belyst, fordi han saa længe opholdt sig i Udlandet og derfor maatte udveksle Tanker med ham ad skriftlig Vej, og disse Epistler, baaret af en gensidig Varme og Beundring, hører til de smukkeste i Korrespondancerne. Ingen andre betænker hinanden med saa lange Epistler – de skriver „Monstrebrev“ til hinanden. Georg Brandes' Bedømmelse af et Drachmannsk Værk betød for Digteren en Højesteretskendelse. I Modsætning til Broderen havde han en udmærket Maade at tage Drachmann paa. Naar han til Tider med god Grund var vred paa ham, skjulte han det ingenlunde, men ydede ham i samme Maal den Varme og Sympati, som han forstod, han trængte til, begge Dele i det Haab at kunne lede ham. I denne Henseende er det oplysende at læse

hans Udtalelser til Bjørnson og Kielland. Til Kielland skriver han f. Eks.: „Det er svært, hvor De er forbitret paa Drachmann. Sandt nok, hans Personlighed har slemme og store Skavanker, men der er – synes mig – altid noget ved hvad han skriver. Han kan nu engang ikke *tænke* og De maa ei vente Tanker af ham, men han har Opfindsomhed, Følelse, Iagttagelsesgave og stor sproglig Begavelse. Endelig er den store Frugtbarhed, der er Dem saa meget imod, i mine Øine et Fortrin“ (Br. Br. IV 275), og til Bjørnson hedder det efter Fadæsen med Aulestaddigtet: „Heller ikke er jeg gaaet frem med Ukjærlighed mod Drachmann. Hvor kunde jeg, som altid har holdt af ham trods alle hans Svagheder og al hans Selvsyge“ (smstds. 176). Dette Aulestaddigt blev jo nemlig skæbnesvangert for deres Venskab. Et „højest lidenskabeligt“ Brev herom, indeholdende en formelig Opsigelse (Drachmann til Borchsenius 26/8 1882), har Digteren desværre tilintetgjort; det gav ham paany Anledning til at udbrede sig over „det fortvivlede ved Forholdene herhjemme, at Georg skal dække for alle Edwards Misgreb“ (smstds.). Da Drachmann ikke besvarede denne Henvendelse, skrev Georg Brandes i „Morgenbladet“, hvad han senere kaldte en „Drilleartikel“ om Digterens pludselige Svingninger, der senest havde givet sig Udtryk i et uklart Digt „Til Noget i Norge“ i det norske „Nyt Tidsskrift“, men gav dog Anmeldelsen denne venskabelige Slutning: „Maaske nærer Ingen varmere Følelser end den, der skriver disse Linjer, for Drachmann som Lyriker. Ingen glæder sig mere, naar det lykkes ham at frembringe noget godt, Ingen har saa tidligt stræbt at skaffe hans sjældne Talent den Anerkendelse, som tilkommer det; men der burde holdes bedre Hus med saa ualmindelig en Evne. Saa længe Drachmann maatte kæmpe for at vinde sig et Navn, var anden Kritik end den understøttende ikke paa sin Plads; thi der var Lyseslukkere nok i Pressen. Nu da den Retning, Drachmann tilhører, har sejret, nu da han selv er anerkendt som Danmarks første Lyriker og en af Nordens første Digttere overhovedet, vilde en Kritik, der stak sine Indsigelser under Stolen, hverken være til nogen Nytte for Læseverdenen eller for ham“ („Levned“ III 45). Uden at hendes Mand vidste om det, skrev da Emmy Drachmann et smukt Brev til Georg Brandes i det

Haab at kunne bidrage til en Forsoning imellem de stridende Parter og i Tillid til Brandes' „Ridderlighed og Hjærte“. Hun indrømmer, at hendes Mand som det „Stemmingsmenneske og Barn“ han undertiden er, er tilbøjelig til at gøre smaa Dumheder, men erklærer at han er „altid god og altid trofast alligevel“. Af Brevet ser man, at hun havde gjort sig Forhaabninger om, at Brandes' Tilbagekomst fra Berlin skulde kunne medføre, at hun og han i Fællesskab skulde forsøge at „opdrage“ hendes Ægtefælle. Denne Skrivelse, der gør hende Ære som Hustru, faldt i god Jordbund, forsaavidt som G. B. foreslog hende, at Drachmann offentligt skulde skrive et Svar paa hans Artikel, og dermed vilde den Sag være ude af Verden. Men Fru Drachmann, der – som hun i sit næste Brev skriver – havde stolet saa sikkert paa, „at vi to skulde hjælpes ad med at holde alt dette uheldsvangre Væsen borte fra Holger“ og betragtet G. B. „som min gode Allierede overfor den jeg har saa inderlig kær“, havde gjort Regning uden Vært: Holger Drachmann var pludselig blevet stejl og kunde ikke formaa sig til at tage imod den udrakte Haand; et Nytaarsaften paabegyndt Koncept til et privat Svar tog snarere Form af et nyt ubehersket Anfald paa Broderen end af et Defensorat og blev derfor ufuldendt lagt ad acta. I det følgende Tiaar veksledes der ingen Breve imellem dem, og Forholdet forværredes yderligere, da G. B. i Slutningen af 1883 udsendte Bogen „Det moderne Gjennembruds Mænd“ med Drachmann som en af Hovedpersonerne. Noget ubehersket følte Digteren sig saaret af, at „Derovre fra Grænsen“ omtaltes som et Arbejde, der var foreslaaet ham af en af „Det nittende Aarhundrede“s Udgivere, i hvilken Anledning han paa det voldsomste protesterede i en Artikel i „Dagbladet“. G. B. gav sit skarpe Svar i „Morgenbladet“ Overskriften „Flyvesand“, der taler for sig selv. Tilfældet vilde, at samme Dag som „Det moderne Gjennembruds Mænd“ udkom, udsendtes Drachmanns „Skyggebilleder fra Rejser i Indland og Udland“ med det polemiske Manifest „Ostende-Brügge“, hvis voldsomme Udfald mod Badebyens Kosmopolitisme og løse Moral var møntet paa Brødrene Brandes, især naturligvis Edvard. Sundene lukkede sig imellem G. B. og Drachmann, og der skulde gaa 8 Aar, før de igen kom i Kontakt med hinanden. Georg

Brandes havde virkelig vist megen Langmodighed over for Drachmann, men Digteren trak sig tilbage i sit Telt som den vrede Achilles.

Som allerede nævnt var der foruden Borchsenius et Par Mennesker, som Drachmann „nødig skændtes med“: Pingel og Hendriksen. Ingen af dem havde han kendt før sidst i 70'erne. Med Filologen og Geologen *Victor Pingel* var han blevet ført sammen i 1877 af Georg Brandes. I Pingels og G. B.s Brevveksling er Drachmann et stadigt tilbagevendende Tema. Begge har de et klart Blik for hans svage Sider. Som Regel er det Pingel, der overtager Rollen som hans Defensor. Saaledes skriver han til Brandes: „Dr. maa efter min Mening opfattes og behandles med stor Skaansomhed og Overbærenhed. Han har en fantasifuld Lyrikers Ret dertil, og man vil derved opnaae at see de smukke og elskværdige Sider, som han trods sit store Talent er i Besiddelse af. Det forekommer mig, at De selv, kjære Brandes, uagtet de haarde Domme, De engang imellem fælder over Dr.s Charakter, har en fortræffelig Maade at omgaaes ham paa, og jeg har heller aldrig hørt Andet end de smukkeste og varmeste Ord af Dr. om Dem“ (Br. Br. III 346), ja selv da Drachmann havde skrevet sit berygtede Aulestad-Digt og G. B. harcellerede over det, siger Pingel i sit næste Brev: „Hvad Drachmann angaaer, saa mener jeg, at De meget for stærkt fastholder det Billede, som De har faaet af ham for 10 Aar siden. Han besidder langt mere Personlighed, end De vil indrømme ham, og er efter min Overbevisning langt ærligere, langt trofastere mod sig selv, end De antager“ (smstds. 362). Først da Digteren i 1883 i sin „Replik“ mod „Det moderne Gjennembruds Mænd“ ubehændigt havde kædet G. B.s Navn sammen med Clemens Petersen, oprørtes Pingel i sit Inderste, takket være at han misforstod Fremstillingen og havde faaet den Opfattelse, at Drachmann beskyldte G. B. for at have samme Seksualvaner som de, der fordrev „Fædrelandet“s Kritiker fra Landet. Paa et Møde i den liberale Vælgerforening lyste han Drachmann i Band og erklærede, at han burde forfølges som „en afskyelig Skrubbudse“, noget som han senere betegnede som „det dummeste af alt det dumme, han havde sagt i sit Liv“ (Harriet Bentzon 229). Vel accepterede han Drachmanns Er-

klæring om, at han aldeles havde misforstaaet hans Ord, men et venskabeligt Brev fra Pingel det følgende Aar besvaredes ikke; deres Veje skiltes, og først ved Digterens 60-Aars Fødselsdag i 1906, sendte Pingel ham disse Linier: „Mellem alle de Samtidige af Navn, som jeg har staaet i personlig Forbindelse med, er Du mig langt den største og mægtigste. Gjennem den Indflydelse, som Din Digtning har øvet paa mig og mit Liv, prøver jeg at maale den Indflydelse, som Du ned gennem Tiderne vil øve paa vort Folk og dets Liv, og jeg takker og priser Dig af hele min Sjæl“ (Harriet Bentzon 230). De Breve, som er vekslet imellem dem, hører til de kønneste i hele Samlingen. Pingel elskede hans Digtning, omend han ikke bedømte dem med en Æstetikers Sikkerhed, som det f. Eks. fremgaar af hans detaillerede Gennemgang af „Sange ved Havet“. Et Digt som „Kildespring“ (af „Gamle Guder og nye“) med dets Forkyndelse af „Tro paa Folkets sunde, friske Kildespring“ vandt helt og holdent hans Hjerte for Drachmann, og selv hævder Digteren den Opfattelse, at adskillige Partier af „Vandenes Datter“ tilhører Naturdyrkeren Pingel, saaledes at han „har frit Lov til at sætte V. Pingel fec. under dem“ (27/10 1881). Pingel glædede sig ogsaa over Vennens demokratiske Sindelag. Deres flittige Korrespondance satte netop ind i de Aar, da Pingel kastede sig ud i sit idealistiske Virke for Arbejderoplysning og -undervisning, da han stiftede „Studentersamfundet“ og med Tab af sit Embede lod sig drage ind i det politiske Liv. For disse Problemer søgte han med al sin Veltalenhed at interessere Drachmann, uden rigtig at forstaa at Digteren var en Ener, der i sin Forfatteregoisme ikke var den rette at hverve for praktiske „Sager“. Det højeste, han kunde formaa ham til, var at give „Studentersamfundet“ dets Slagsang „Nye Tider, nye Tanker“ og et Par andre Lejlighedssange; iøvrigt viste Drachmann blot en mere teoretisk Sympati for de Opgaver, der saa uegennyttigt, men tillige noget virkelighedsfjernt optog Pingel.

Grundlæggelsen af Ugebladet „Ude og Hjemme“, vel nok det smukkeste og lodigste vi har haft i Danmark, blev Anledningen til, at Drachmann 1877 traadte i Forbindelse med Xylograf *Frederik Hendriksen*, der i Forvejen henvendte sig til ham for at sikre sig hans Medvirkning. I de syv Aar det holdt sig oven Vande, blev han en af

dets mest leveringsdygtige Medarbejdere, og det er ikke for meget sagt, at skal man udpege en enkelt Forfatter, der har bidraget til at præge dette Blad, saa maa det blive Drachmann. Intet andet Tidsskrift har han optraadt i saa hyppigt. Eftersom dets Redaktør af Fag var Xylograf, lagde det stor Vægt paa at bringe et Billedstof af høj Kvalitet; i sin dobbelte Egenskab af Digter og bildende Kunstner var Drachmann i Stand til selv at illustrere sine Tekster. „Ude og Hjemme“ kæmpede i 7 Aar med en svag økonomisk Status og opslugtes i 1884 af det bedre funderede „Illustreret Tidende“. At det ikke var Organ for noget bestemt Parti passede Drachmann fortræffeligt i disse Aar, hvor han mere og mere isolerede sig fra alle Koterier. Med den retskafne og dygtige Hendriksen kom han til at staa sig godt og bøjede sig – let knurrende – for hans Afgørelser, naar han – belært af Erfaringerne med den satiriske Universitetskantate, der kom til at koste Bladet flere Hundrede Abonnenter – ved enkelte Lejligheder nægtede at optage alt for aggressive Bidrag som f. Eks. „Ostende-Brügge“. Om sit Indtryk af Holger Drachmann har Hendriksen fældet den Dom i sit Memoireværk „Mennesker og Oplevelser“: „Han var strax en flittig og blev en meget værdifuld Medarbejder ved „Ude og Hjemme“, og vi blev efterhaanden gode Venner og vedblev at være det, om vi end kun nu og da saas, i hans sidste Aar. Hans sjældne Sangens Gave har altid bedaaret mig, men stedse tog jeg mig Friheden at sige ham rent ud, hvad der mishagede mig i hans Gjøren og Laden. Hændte det ved nogen af de Fester og Gilder, der fulgte med i de følgende Aar, at det bramarbaserende kom over ham, som misklædte ham saa stærkt, og som var saa udsøgt umandigt, saa hændte det ogsaa, at han fik en Overhaling af mig. Mere end en Gang blev da Resultatet, at han stod op og priste mig, særlig fordi han erkjendte, at jeg var et Mandfolk. Brav og god var han med sine Mangler og egentlig udmærket paalidelig som Medarbejder“ (2. Udg. 147). Der er ingen Tvivl om, at Fr. Hendriksen var en af de Mænd, der ligesom Georg Brandes forstod at tage Digteren paa den rette Maade, og som han paa én Gang nærede Respekt og Venskab for.

Til sine Forfatterkolleger stod Drachmann i et noget fjernere Forhold. Særegen er hans Stilling til *Vilhelm Topsøe*. Naar han ikke som

Brødrene Brandes forfulgte det konservative „Dagblad“s Redaktør med sit Had, skyldtes det, at han havde faaet Øjnene op for hans menneskeligt værdifulde Egenskaber. Uanset Meningsforskelle havde han Tiltro til ham og henvendte sig derfor i 1879 til ham, da det trak i Langdrag for Drachmann med at faa Myndighedernes Tilladelse til at indgaa nyt Ægteskab, og blev ikke skuffet. Hans Taknemmelighed gav sig Udslag i et lidt naivt Forslag om at overtale ham til at forlade Journalistikken og helt hellige sig Forfattervirksomheden, hvad der aldeles ikke stemmede med Topsøes Intentioner. Et Aarstid efter blev Topsøe Offer for en Difteritisepidemi. Ved denne Lejlighed bragte Drachmann ham sin Tak i det smukke Mindedigt, han skrev om „Jason“s Forfatter, og hvoraf her en Strofe skal gengives:

Ja – vi var aabne Fjender; og naar han Klingen drog
mod os, saa var hans Hug og Stød helt haarde;
paa Vennerne han aldrig med Silkehandsker tog,
men jeg har følt hans Hjerte; det var en Dag, han slog
med Vennehaand af Haanden mig min Kaarde.

(„Broget Lov“).

Sophus Schandorph og Holger Drachmann var altfor forskellige til, at et intimt Venskab kunde opstaa – den ene var lutter Prosa, den anden lutter Poesi. Som Kunstner kunde Drachmann umuligt sætte ham højt, det altfor „rahbekske“ i hans Vennesælhed frastødte ham, den partitro Schandorph paa sin Side ærgrede sig over Ledeløsheden hos den 10 Aar yngre Kollega. I deres Breve til andre af den Brandeske Kreds bruger de derfor undertiden drøje Ord om hinanden, navnlig Drachmann er voldsom i sine Ukvemsord. Men naar Schandorph var sammen med Drachmann, blæstes dog alle Betænkeligheder bort. Til Georg Brandes skriver han: „hvor kan D. bedaare En! Jeg traf ham . . . ved den gamle Kr. Arentzens Fødselsdag; jeg var egenlig gal paa ham, da jeg kom, men saa var han saadan, at han fik mig til at le og slaa Alt hen i Grin“ (Br. Br. III 178), og i sine „Oplevelser“ fremkommer han med en hel Kærlighedserklæring til ham: „Der er kun faa Mennesker, jeg har elsket som ham, der er faa, jeg har været

saa vred paa. Men naar han saa kom En i Møde efter Aars Afstand – kom med sit varme, geniale Væsen – ja – Jeg sagde en Gang til ham: Du kan gaae ind i Sjælen paa Mennesker med de værste Træsko paa. Jeg elsker dig, malgré tout, dit lange Uhyre“ (II 42), en Udtalelse, som nok mange af hans Bekendtskab vilde kunne have skrevet under paa. Paa Vers hyldede de hinanden: Schandorph saa tidligt som i 1877 efter Læsningen af „Sange ved Havet“ og smukkere ved 50-Aars Fødselsdagen i Linier som disse:

Tidt har jeg hørt dig larme højt,
og Larmen mig fra dig stødte,
indtil jeg skønned, det var et Skrig,
fra Hjertets Vunder, der blødte

og Drachmann i et Mindedigt ved Schandorphs Død 1901, hvor han indlemmer Vennen som Dionysiker i Himmerigs Kro og karakteriserer ham sandhedskærligt:

Nu vel, denne Latter, min gamle Ven,
hav Tak for dens Djærvhed og Kraft;
den skabte Dig Venner – Gud give, Du blot
én Fjende til Slut havde haft.

Thi *det*, som skal mærke en Mand for hans Tid
og skænke ham Hundred af Aar,
er ikke blot Venner, der smykker hans Hus,
men Fjender, der smæder hans Gaard!

(„*Broget Løv*“).

Fjernere stod han *J. P. Jacobsen*, der tilmed var saa stærkt lieret med Edv. Brandes. Man kan let forstaa, at den næsten overnaturligt frodigt producerende Drachmann saa med Undren paa den syge Digtters „Perlestikkeri“. Hans ulykkelige Skæbne rørte ham, hvad det inderligt kejtede og heller ikke afsendte Brev af 2/1 1881 viser, men rigtig paa Talefod kom de aldrig. *J. P. Jacobsen* rystede i sine Breve til Edv. Brandes paa Hovedet ad Mangeskriveriet.

Med *Erik Skram* havde Drachmann gaaet i Klasse i Metropolitan-skolen, og derfor aabnes denne Udgave med tre Breve til ham. Udover dette fik de dog ikke meget med hinanden at gøre. Skram var ganske vist Redaktionssekretær ved „Morgenbladet“ i den Periode, da Drachmann leverede Bidrag hertil, og anmeldte som Korrespondent til norske og svenske Aviser flere af hans Digterværker, men som paalidelig Gennembrudsmand maatte han misbillige Svingningerne: han ærgrede sig over det falske i „Tannhäuser“, hvorimod han som frivillig Deltager i Krigen 64 frydede sig over „Derovre fra Grænsen“. Til noget dramatisk Sammenstød imellem dem kom det aldrig, de gik blot hver sine Veje, og i „Politiken“s Festnummer paa Drachmanns 50-Aars Dag gav Skram en sympatisk Skildring af sin fordums Skolekammerat, hvori han omtalte ham som „det medgørligste Menneske . . . , naar blot han havde faaet Lejlighed til at komme af med sin oprørske Polemik“.

Med stor Forkærlighed sluttede i 80'erne den 9 Aar yngre *Karl Gjellerup*, da endnu en højtrød Radikaler, sig til det Drachmannske Hjem og tog med oprejst Pande imod den Kritik, som den ældre Kollega rettede mod hans første ungdommelige Værker. Det er dog tydeligt, at Gjellerups Sympati efterhaanden gled mere over paa Hustruen Emmy, som han vedblev at korrespondere med efter Skilsmissen. Mærkeligt nok førte begge Digteres omtrent samtidige Brud med Brandesianismen dem ikke nærmere sammen. Dog ved vi fra Carl Roos' Besøg hos Gjellerup i Dresden 1914, at der kom Varme i hans Stemme, naar hans gamle Ven Drachmann blev nævnet.

Af Nordmændene var det *Bjørnstjerne Bjørnson* og – i mindre Grad – Alexander Kielland, han havde Forbindelse med. Følelserne over for den store Bjørn kunde – som Francis Bull nærmere har gjort Rede for i Indledningen til Udgaven af Bjørnsons Brevvekslinger med Danske – veksle stærkt: skiftevis irriteredes han over ham og dedicerede ham Værker eller skrev Digte til ham, i 1882 spændte han sig ved 25-Aars Forfatterjubilæet paa Aulestad for hans Triumfvogn. Inderst inde holdt han af ham og er i sin Lyrik paavirket af ham. En lignende Usikkerhed over for Drachmann er ogsaa kendelig hos Bjørnson; Brevvekslingen mellem ham og Georg Brandes indeholder

pudsige Eksempler paa, at naar G. B. gaar til Angreb paa ham, forsvarer B. B. ham og omvendt. *Alexander Kielland* kendte han kun flygtigere, og det var ikke Drachmann, men Nordmanden, der efter at „Ostende-Brügge“-Manifestet var udkommet, tog Initiativet til en Afbrydelse af Bekendtskabet. I 1894 fandt de dog sammen igen; det skete paa Drachmanns Initiativ, og Kielland bad ham om at faa Lov at være hans Ven for Resten af Livet. Med de to øvrige af Norges „fire store“ Digtere havde Drachmann ikke meget Samkvem. *Henrik Ibsen* modtog ham flere Gange venligt under hans Besøg i München, men hans Dramer var den danske Digter for knugende tunge, og *Jonas Lie* traf han kun én Gang sammen med.

Talrige af Brevene er rettet til hans Forlægger *Frederik V. Hegel*. Et kammeratligt Forhold som det, der raadede mellem Hegel og Bjørnson, kunde ikke komme i Stand mellem ham og Drachmann, alene af den Grund at der var saa stor Aldersforskel imellem dem. Drachmann var mere paa lige Fod med hans Søn Jacob og følte sig især tiltrukket af dennes Hustru Julie. Forholdet blev desuden stærkt belastet ved, at han stod i økonomisk Afhængighed af sin Forlægger. Den gamle Justitsraad vilde nok støtte den unge Litteratur, især naar den ikke var for „dristig“, men maatte ogsaa skele til Pengekassen, og Drachmann blev ham et dyrt Bekendtskab. Han trak store Veksler paa Forlaget. Naar Hegel aabnede et Brev fra Holger Drachmann, vidste han paa Forhaand, at Chancen for, at det indeholdt en Begæring om Forskud, var stor. Der er noget paradoksalt i, at netop det Forlag, der lededes af den konservative og kirkelige Hegel, skulde bringe den realistiske Litteratur frem. Med Bekymring var han Vidne til, at Drachmann foretog sine Udsving til venstre og forsøgte efter Evne at dæmpe ham ned, hvad der ofte blev Digteren en Kilde til Fortrydelighed. Derfor brød han ogsaa et Par Gange ud fra Gyldendal og tilbød andre Forlag sine Værker, men vendte dog altid tilbage til Klareboderne, hvor han jævnlige som ogsaa paa Landstedet „Skovgaard“ var Gæst hos sin Forlægger. I Mindediget ved hans Død kunde Drachmann med Sandhed betegne ham som „Gamle Ven! Raadgiver og Ven for Mangfoldige – halvvejs en Fader for mig“ („Broget Løv“ 104).

I Oktober 1887 gjorde Drachmann sit Livs Status op i nogle Verselinier, der i let ændret Form genfindes i 1. Del af „Forskrevet“:

Selv oprevet i en Tid,
Som med Slangens Tand opriver
Slægten, delt i Tvivl og Strid –
her jeg mig det Skudsmaal giver:
Jeg var mindre *stor* end *lang*,
Slangen fik jeg ikke dræbt,
men mod Skønhed har jeg stræbt,
og mit Blod flød i min Sang!

Læsningen af Brevene bekræfter i eet og alt denne Selvkarakteristik.

BREVE

I

1862-1879

Den senere Forfatter Erik Skram (1847-1923) blev H. D.s Klassekammerat i Metropolitanskolen i 1860, da Prof. A. G. Drachmann overflyttede sin Søn fra v. Westens Institut til Kbhvn.s dengang eneste Statsskole. Om deres Ven-
skab fortæller Skram i „Politiken“ 9/10 1896 og „Tilskueren“ 1924 I 33 f.
5 og H. D. i „Tilskueren“ 1908 S. 134 f.

1. Til *Erik Skram*.

Fredensborg den 26 Juli 1862.

Kære Erik.

Først og fremmest Tak for dit venlige Brev, som jeg fandt liggende
10 paa mit Skrivebord igaar da jeg kom hertil fra Helsingør. Jeg var
der et Par Dage hos Onkel med hvem jeg gik paa Jagt, skjød to
Ænder, og faldt i en Grøft ved denne Leilighed lige op til min
Uhrnøgle, samt hvor jeg røg nogle gandske fortrinlige Havanna Ci-
garer (Jeg fik tre hjem med mig som ere saa store som dette Brev og
15 saa tykke som en Tommelfinger og som Du, Frederik og jeg ville
ryge „en compagny“) og fik et helt Pund af det deiligste Havanna-
tobak paa hvilket jeg allerede har gjort et stærk Attaque, men som
jeg dog ikke tænker skal capitulere førend Feriens Udgang. Jeg skal
hils Dig fra Edmond Bournonspringer (med hvem jeg just om en
20 halv Timestid skal ud at fiske). Han fortalte mig, efterat han først
med en meget vigtig Mine havde underrettet mig om at han havde
„revet“ den af med 4 Ug er til Artiums 1ste Del, at han efterat have
faaet „aaenlyst“ en „flot“ Pibe til sin Confirmation, og efterat han
„flere Gange“ havde røget sig en „Pibe Tobak i Værelserne“, nu
25 pludseligt havde opdaget at hans Fader aldeles ikke vidste at han røg,
og vilde sætte sig meget imod det hvis han gjorde det. Jeg raadede
ham til at lægge Roret stivt op, lægge bi ligeoverfor den Gamle og
praie ham angaaende Tobaksrygningen, men dette vilde han dog ikke

indlade sig paa (maaske af Frygt for en af disse Byger man pleier at kalde Lussinger). Enten maa Faderen være en stor Nar, eller Sønnen en stor Kryster; maaske begge Dele er Tilfældet. Du maa nu undskylde at dette Brev bliver lidt kort, thi jeg har endnu ikke Noget at

5 skrive om. Jeg vil ønske Dig at Du maa more Dig godt paa Møen; opfør Dig endelig som en Gentleman, buk med Benene samlede i 3 Skridts Afstand for den kjære Overhofjægermesterinde, stik den gode Hr Overhofjægermester fortroeligt paa Haanden og giv ham til samme Tid en lille Compliment for hans Bøsser eller Hunde, klap

10 den gode Dames Skjødehund overordentlig meget (NB hvis hun har nogen) og endelig, vær gruelig kold og uforskammet lige overfor Tjenerne med de hvide Glacéhandsker, man vil da troe at have en rigtig nobel Dagdriver af en Kjøbenhavnsk Student for sig, og ved den gode Hr Overhofjægermesters Hedenfart kan der maaske falde Lidt

15 af til Hr Erik, især hvis Du jevnlig barberer Dig for ikke at skræmme Livet af de fine unge Damer derude. Hils Frederik mange Gange fra mig, ligeledes Henriette „tusind Gange“ fra Mimi og Hanne som ere i Helsingør for Tiden, selv hilses Du fra din hengivne Ven

Holger Drachmann.

20 NB Kunde Du have Lyst til at skrive til mig om dit Ophold paa Møen fra Møen, saa skal jeg igjen skrive til Dig om mit Ophold paa Fredensborg fra Fredensborg.

Familien Drachmann laa i Sommeren 1863 paa Landet paa Henriksholm ved Vedbæk. Herfra gjorde H. D. en Udflugt til Ulstrups i Helsingør, hvor Fr.

25 Wrisberg sluttede sig til ham. Om H. D.s allerede da vaagnede Malelyst fortæller et Brev fra samme Sommer til Faderen (H. Bentzon 24 ff.).

2. Til *Erik Skram*.

Vedbæk den 28de Juli 1863

Kjære Ven.

30 Først, førend jeg giver yderligere Oplysninger om mit Ophold herude, vil jeg gjøre Dig en Undskyldning for dette forunderligt decorerede Stykke Papir, som naturligvis ved Aabningen af dette Brev har maat-

tet være Dig temmelig frapant. Men Du veed jo nok hvorledes det
 gaar paa Landet, man maa tage hvad der falder for Haanden, og
 saaledes har jeg faaet fat paa denne daarlige Afbildning af Kjøben-
 havn, som jeg gjerne havde ønsket havde været en naturtroe Afbild-
 5 ning af Vedbæk, for at jeg paa denne ligefremme og for Sandserne
 saa let fattelige Maade, kunde give Dig, hvad jeg saa stærkt attraaer,
 men hvad min svage Pen vist næppe tilsteder, en god Copie af det
 tiltalende Indtryk den deilige Natur herude har gjort paa mig. Jeg
 er stærkt paa Vei til at blive et Stykke af en Philosoph, dog ikke i
 10 Ordets egentlige Forstand, men i en vis indskrænket Betydning. Du
 kan vel nok omtrent tænke Dig hvorledes mit Dagværk er. Tidlig ud
 af Køien; Thee; Malerkassen og Tegnebrædtet under Armen, en
 Knortekjæp og Parapluie i Haanden, og Kunstneren er færdig til sit
 Arbeide. Føier Du hertil en rød Hue med Kvast, en Frakke, som er
 15 gaaet i Arv fra Fader til Søn, og som trods sit lugslidte Udseende, dog
 synes at kunne holde nogle Generationer endnu, et Par ligesaa uop-
 slidelige Buxer, som i den Grad indeholder Stivelse og Staal-Graat, at
 de synes at kunne staae af sig selv, og Du vil ikke forundre Dig over
 at Reiefangere og andre Strandriddere med en vis forbauset Mine, og
 20 visse ubestemte Allusioner til Fugleskræmsler og Sømærker, korse sig
 over dette forunderlige Phantom som den største Del af Dagen viser
 sig mellem Stran[d]bankerne. Jeg kravler omkring paa de bratte Skræn-
 ter, tegnende og malende grublende og surmulende, udsættende mig
 for Alt, Sol og Regn, Fjældskred og Andehagl (der er stor Andejagt
 25 paa Strandmarken) saaat jeg virkelig tidt forundrer mig over at finde
 mig om Aftenen siddende ved Bordet som et andet levende Væsen,
 med sund menneskelig Fornuft eller Appetit (hvilket herude kommer
 ud paa Et). Men endskjøndt den friske Sølufte, som uden Tilsætning
 af udstømmende Cloaker, Katteaadsler etc etc, (Langelinie), faaer
 30 Brystet til at hæve sig friere, endskjøndt den kraftige landlige Sol, som
 udelt 3: ikke kastet hundrede og hundrede Gange tilbage fra ethvert
 Tag og Tagvindue, ikke fordunklet af enhver ophvirvlende Skye af
 tørret Hestegjødning, og af den hele, Hovedstadens, tykke Skorstens-
 røg, bruner min Kind, endskjøndt den hele ubundne Frihed, hvori
 35 jeg nu lever, og hvortil man hele Aaret, igjennem Slid og Slæb, For-

fattere og Parykblokke og Slaverie og Hørere og Pedanter og Læsen og Læsen og atter Læsen, har stræbt til, endskjøndt denne Frihed gjør mig umaadeligt godt, som jeg føler, saa har denne Driven omkring ved Stranden, denne Ensomhed, denne stadige Grubliseren, fremkaldt de gamle, sygelige melancholske Anskuelser, alt det gamle Gods, som jeg en Tid lang troede at have stuvet tilstrækkelig godt op paa et eller andet Pulterkammer, men som nu kommer igjen, og som jeg herude, uden Afvexling, Selskab eller Lystighed, har ondt ved at bekjæmpe. Jeg tænker imidlertid, at naar nu Frederik kommer herud omendog kun paa et Par Dage, skal jeg blive opmuntret lidt. Jeg har temmelig afgjort bestemt mig til at tage til Helsingør, først i næste Uge, netop af samme Grund forat adsprede mig lidt ved det mere afvexlende Liv dernede, ved Jagt, Landstrygerie osv, og jeg beder Dig derfor skrive mig til inden Mandag, om der bliver Noget af Touren, og i det Tilfælde om førend Mandag eller efter, da jeg i sidste Fald jo saa kan støde til Dig i Helsingør, hvor min Adresse er „Grosserer Ulstrup Stjernegade“, som Enhver kan vise Dig. Skulde jeg da ikke være hjemme naar Du kommer der, saa beder jeg Dig mange Gange undskylde mig; jeg er da enten skudt paa Jagten, druknet paa nogle Forsøg paa at naae Hveen, eller ogsaa er jeg ingen af Delene, men blot ligefrem et veifarende, løbende, mobilt Redskab, der driver omkring for Lud og koldt Vand hele det nordostlige Sjælland igjennem. Du forbauses muligvis ved dette Brevs Længde, ligesaavel som over min Taalmodighed, men det bliver værre endnu. – Jeg betragter det nemlig, som en af disse fortrolige, gemytlige Samtaler, som 2 visse Personer til forskjellige Tider (f Ex engang til langt ud paa Natten med en Finale af stærk Fnisen og Andres Opskræmmen af Nattesønnen) i et vist af Tobak stærk gennemtrængt lille Værelse, have haft sammen. Der er nemlig en Ting endnu, som jeg har glemt at omtale, som naturligvis er af saare ringe Værdi eller Interesse for Dig, men som det dog altid gjør mig godt at faae udtalt, nemlig følgende. Naar jeg, og det især om Aftenen, sidder og maler nede ved Stranden (og i Parenthes sagt har jeg fundet mig en ypperlig Rævegrav omtrent en Snees Fod eller mere over Havet, i en høi San[d]banke, med en deilig viid Udsigt, Beskyttelse mod Regnen og andre, til en slig komfortabel Be-

boelsesleilighed, hørende Bekvemmeligheder, dog naturligvis hverken Vand (idetmindste ikke ferskt Vand) eller Gas, eller Staldrum og Vognremisse) naar jeg altsaa sidder der ligesom en anden Diomedes i et Sukkerfad, paakommer der mig tidt en forunderlig Tvivl om, en
5 forunderlig Ængstelse over hvilken Vei jeg vel skal vælge mig i Livet, om jeg i det Hele taget virkeligt bliver til Noget, og om jeg maaske ikke burde, ligesom en anden gl. Romer, knække min skrøbelige Flaskehals ved en Saltomortale ned ad den tarpeiske Klippe. Jeg synes tidt, naar jeg seer ned paa det foran mig liggende Udkast, at det
10 er det Rigtige, den Vei ligger for mig, at jeg kan male og male godt, at jeg kan binde de flygtige Skyer, de skummende, livsglade, friske, funklende, snehvide Bølger, de lette bevingede Skibe, kort sagt, at jeg er skabt til at være Kunstner, og at jeg nok kan blive til Noget som Konstner, og naar jeg da er paa det Stadium, da er Alt saa klart for
15 mig, da seiler Skyerne endnu smukkere afsted, da skummer Seileren endnu raskere i de fygende blaalige Søer, da former Damperens Røg sig til forunderlige phantastiske Væsener, som accompagnerer Brændingens høitidelige Sang med lydløse Slag paa store sorte Paletter, kort og godt jeg bliver saa poetisk og glad stemt, at hvis jeg var Digter
20 endnu, da fik Du ikke dette paa det tørre, jammerlige Prosa, men i et raskt lille lyrisk Kvad til Melodien „Holmens faste Stok osv“. Men snart forlader jeg saadanne Illusioner, jeg synes da, at jeg sidder og smør Rødt og Gult og Grønt og Blaåt op paa et Stykke Klud, ligesomme en Dinglemaler stryger en Dør over, at det er noget jammerligt
25 Smøreri i det Hele taget, og at det eneste Fornuftige jeg kan gjøre, er strax at lade mig optage som Frivillig enten i en vis Bygning ude ved en vis Aa ved Kjøbenhavn, eller ogsaa i en vis anden Bygning ved Roeskilde, idet jeg endnu ikke er rigtig paa det Rene med hvilket af de to Opholdssteder jeg snarest skal foretrække. Imidlertid jeg vil nu
30 ikke længer plage Dig med saadant Noget. Jeg kunde vistnok, hvis jeg vilde, more mig bedre, thi her er baade min Søster og en Frøken Aaris, begge 2 rare og muntre Piger, og jeg gjør ogsaa undertiden fortvivlede Forsøg paa at være behagelig og underholdende, men maa i Reglen hale væk fra dem efter nogen Tids Forløb, med Characteren
35 „kjedelig“ og den Erklæring at jeg ikke kan „fare“ med Nogen. Og

nu til Dig, Du gamle skjæggede Ven, jeg tænker og haaber da at
 baade Du og Din Familie befinder sig vel, og at Du ikke har kjedet
 Dig altfor frygtligt i disse Dage. Jeg haaber ogsaa, at Du ogsaa snart
 skriver og at Du maa have noget mere Interessant at skrive om, end
 5 jeg, skjøndt jeg jo egentligt ikke kan forlange af bedre Myntsort, end
 den jeg selv giver Dig. Vil Du nu endelig hilse Alle, hvem der bryder
 sig om en Hilsen fra min ringe Person, (desværre kan jeg hverken
 bede Dig om det Første, eller bestemt antage det Sidste angaaende en
 vis Person, hvem Du maaske nok kjender – af Navn), og i Haab om
 10 snarligt Gjensyn forbliver jeg

Din stedse hengivne Ven
 H H H Drachmann.

Undskyld mig, om der skulde være smaa Feil hist og her ved Inter-
 punktion eller andet; jeg troer at vi begge, siden Gotfred Rohde ikke
 15 er mere for os, er hævet over sligt; og jeg isærdeleshed, herude i mit
 idyliske, arkadiske Landliv. Apropos om Gotfred Rohde; ham maa
 Du endelig hilse fra mig; hvis Du skulde møde ham, eller, hvad jeg
 høiligen vil opfordre Dig til, gaae hjem til ham, og faae Dig en lille
 Passiar med ham. Med Malingen skrider det saa smaat fremad, da jeg
 20 i min kjedelige, triste Stemning, nu allerede har slettet 3 Studier ud,
 og tilintetgjort flere Udkast. Jeg har imidlertid fra idag af, efterat jeg
 har faaet udtømt mig, lovet mig, ikke at gjøre saadanne Dumheder
 mere, som blot ærgrer (udtalt ærger) En bagefter. I dette Øieblik
 reiser jeg mig forat gaa til mit Stafeli.

25 I Gurre besøgte H. D. Skolelærer Hansen, hvis Søn Chr. Hansen, der var
 Lærer i Havreholm (senere i Tikøb), var gift med Peter Steens næstældste
 Datter Julie (HBentzon 14). Chr. Hansen har i Harriet Bentzons Brevudgave
 fortalt sine Minder om H. D.s Ungdom, hvor der ogsaa (198) tales om denne
 Juleferie, som Holger tilbragte sammen med F. Wrisberg og om hans For-
 30 elskelse.

3. Til *Erik Skram*.

Gurre den 2den Januar 1864.

Kjære gamle Ven.

Førend jeg gaaer ind paa, at fortælle Dig om mit Ophold hernede, vil
5 jeg først give Dig en Forklaring af min Udeblivelse ved Dampskibet,
da jeg nok kan tænke, at den maatte være Dig ligesaa gaadefuld, som
den var Frederik. Grunden dertil var dog den allersimpleste, nemlig
2 Medlemmer af de 2 Corporationer i Borgerstanden, man daarligst
kan undvære: Skræderen og Skomageren, hvilke hæderlige Mænd
10 begge havde sammensvoret sig om, at lade mig prøve paa at reise i
Underunævnelige og Hosesokker, Noget, som jeg imidlertid ikke godt
kunde indlade mig paa, og som jeg vist ogsaa, ifald jeg havde ladet
det komme an paa et Forsøg, bittært havde fortrudt i denne intet
mindre end tropiske Varme. Jeg blev først rasende, dernæst stille
15 fortvivlet og endelig saa fattet, at jeg kunde gaae hen og skjælde dem
Huden fuld. Det hjalp. Næste Morgen arriverede respective Skræd-
der- og Skomagerdreng, hver med sin Prøve paa Mesterens Duelig-
hed. Derpaa fulgte en Pakken-i-Vadsækken, en Kaffe-i-en-Fart-i-sig-
Slubbren, en Afskedstagen, en Udstikken af en blaae Lap, Tjeneren
20 og jeg løb om Kap ned til Dampskibet, et Par Ben skrævede over
Reilingen, og afsted gik Holger D, ombord paa Damperen Horatio,
afsted til Glæde og Lykke, afsted paa de rullende mørkeblaae Søer.
Hvor dog Veiret var deilig den Dag, hvor de klare Skyer seilede
gjennem den rene blaae Vinterhimmel; jeg følte mig saa usigelig lettet,
25 forfrisket og glad, saa lykkelig over denne min første Vinterudflugt,
hvilket Alt tilsammen bevægede mig til at drikke en Kop rygende
Kaffe, ikke en halv Time ovenpaa Frokosten, og til at indlade mig i
en Samtale med en aldeles vild fremmed Mand, Noget, som jeg ellers
aldrig gjør. Imidlertid fortrød jeg det ikke. Det var en meget fore-
30 kommende, meget høflig, meget snaksom lille Mand, med Overskjæg
og Brillen, som præsenterede sig som en Kapitain Bunkeflod fra Hel-
singør, der kjendte alle Mennesker dernede, følgelig ogsaa Ulstrups.
Paa denne Maade bleve vi snart fordybede i en Samtale; jeg nævnede
mit Navn, Student Drachmann, han kjendte lidt til Fader, større og
35 større Meddelsomhed, vi flyttede os hen med Ryggen opad Skorstenen,

stor Fare for at blive stegte; han requirede Kaffe til 2, jeg gamle Romere til ligesaamange; Kaffen og Romerne kom op og gik ned; han yderst sarkastisk over et elskende Par ligeoverfor, jeg, opdagende at det var en Probenreuter og en Sangerinde, ligeledes; politiske, alvorlige, 5 komiske, belærende, praktiske, æsthetiske, allesammen underholdende Samtaler, og vi vare ved Helsingør. Med gjensidig Tilfredshed skiltes vi, Udlevering af hverandres Visitkort, Løfte om at aflægge Besøg. Jeg kom til Gurre. Her er Noget for Frederik. Dandsen hver Aften, Selskaber, Spisen og Drikken, en uudtømmelig Fornøjelseskilde for 10 hvem, der sætter Priis paa de materielle Glæder. Det er overordentlig interessant, at see Frederik gjøre Cour til den lille Frk Marie (som i Parenthes sagt ikke gjør hans Valg Skam), eller at see ham udbede sig en Dands af Frk Krogh, hvilket skeer ved at synke i Knæerne, runde Ryggen, stikke Hoved og Hals frem, og med den ene Haand 15 famlende paa sin Guldspadserestok, antyde at hun kan faae Plads i hans Arme, med den anden fægtende i Luften, antyde at hun kan faae sig en Svingom, i Luften eller paa Gulvet, man veed ikke rigtig hvor. Forresten ere Alle hernede aldeles indtagne i hans prægtige, ligefremme, hjælpsomme, muntre Character, og især er der een Egen- 20 skab ved ham, som har vundet den gl: Hansens høieste Bifald, og det er den utrolige Lethed og Flothed hvormed han slaar en 5-6 Snapse i Halsen paa sig om Dagen, Noget som jeg aldeles ikke kan gaae ind paa. Men nu til mine egne Anliggender. Mine bedste Timer tilbringer jeg ved min Malerkasse, i Skovene, og nede hos den gamle 25 Kammerjunker, Skovrider Krogh. Om Formiddagen, naar jeg har malet tager jeg min Hat, Kappe, Stok, og min uldne Strømpe om Halsen, og medens de Andre krybe sammen omkring Kakkellovnen, fordyber jeg mig i de deilige, tause Skove. Naar jeg da er kommen til et Sted, hvor Stormen har fældet mægtige Træer, hvor Sneen har fyget 30 omkring, og hvor Frosten har krystaliseret Alt, og hvor nu Sollyset falder ind gjennem de pudrede Grene, da slaar jeg mig til Ro der, tager min Lommebog op, og Vinden, som suser og sukker gjennem Skoven, tilhviser mig Digte om det underlige Vilde og Øde om det ligesom fortidligt Uddøde ved Vinterlandskabet. Men ofte naar jeg 35 saaledes sidder i Naturens Gravkammer gribes jeg af denne forfærde-

lige Livslede, denne Mistroe til mig selv, Tvivl om nogensinde at kunne blive til Noget, at kunne gavne andre Mennesker, at kunne gavne mig selv. Menneskesky overfalder mig da ogsaa, jeg bliver forskrækket, naar jeg hører Brændehuggernes Øxe klinge dumpt gjen-
5 nem Skoven, jeg ønsker alle Mennesker udryddede og mig selv gaaende omkring alene i den hele Verden, og da denne Tanke er afsindig, tænker jeg atter, hvor nemt det var, at lægge sig til at sove her, og da lade Sneen brede sit Ligklæde over mig, og Stormen synge sin Sang over mig. Men det er jo mine gamle Jeremiader, de for-
10 svinde kun naar jeg i Mørkningen faaer mig en Passiar med Skovrideren, og hans Datter spiller de bekjendte Melodier for mig, som klinge i mit lille Værelse inde i Byen, hvergang jeg tænker paa mit Ophold i Gurre. Jeg kommer i en saa underlig vemodig Stemning, som vist er godt ovenpaa de fordømte vilde Tanker. Jeg mærker, at
15 jeg er bleven voxen; thi om jeg ikke holder et saadant Kindskjæg som en vis anden Mand, saa er der en Modenhed, om jeg saa maa sige, i alle mine Digte, i alle mine Tanker, der er en Gjennemtænkning i Alt, hvad jeg siger, som jeg kun har truffet hos Dig, men derimod ikke hos Frederik, og som vist er Grunden til, at vi stemme saa
20 godt overens. Igaar skrev jeg et Brev til Fader, og jeg skal nok, naar jeg kommer hjem tale med Dig herom; jeg er bange for, at det blev alt for voxent og mindre kjærligt end det burde, men jeg har desværre i den senere Tid staaet saa skarpt overfor ham, at det ikke rigtig vil lykkes mig at slaae ind i den gamle fortrolige Tone. I det
25 Hele taget har jeg skjult saameget for Dig, som jeg burde have meddelt Dig, som min bedste og ældste Ven, men jeg vil hellere tale med Dig herom, hjemme hos Dig i Din hyggelige lille Brumme. Utilfredshed med mig selv er voxet til en uhyre Høide, Alt er min egen Skyld, det er det, der piner mig, og jeg synes tidt, at jeg ikke er istand til at
30 bære det. Frederik kan jeg ikke tale med, han forstaaer mig ikke; jeg forstaaer mig næppe selv. Men om Aftenen naar de Unge begynde at dandse, naar jeg lægger min Arm om Mimi Kroghs zarte, slanke Skikkelse, naar jeg synes at flyve gennem Salen med denne lette Byrde, naar vore Øine mødes, og jeg hvisker Gud veed hvad til
35 hende, naar hun rødmer ligesaa stærkt som jeg selv, kort sagt naar jeg

staaer paa det Stadium, som er det skjønneste i Livet, og naar da paa engang hine Tanker, ubestemte, forunderlige, dæmoniske Tanker overfalde mig, da gyser jeg næsten for mig selv, jeg veed ikke hvad det er for en Magt, jeg skal bekvæmpe, hvor jeg skal opsøge den, og jeg
 5 maa da altid ud i den stjerneklare Nat, langt ud paa Marken og Heden ved de faldefærdige Hytter, hvor Armoden skriger En imøde; jeg trodsrer Gud og Djævelen, bander som en Hedning, og beder igjen som en Katholik; og naar jeg saa kommer tilbage hedder det sig, at jeg har været ude at sukke over Frøken Krogh; jeg maa væbne mig
 10 mod Sarkasmerne, og være vittig og ironisk paa samme Tid som jeg tænker paa den ene Side paa at hænge mig, paa den anden Side paa at frie til Frk Krogh. For Djævelen og alle hans Engle, hvad har andre Mennesker at bestille med mine Sager, lad dem passe sig selv, som jeg passer mig. Frederik bliver ogsaa drillet, men som ægte Philister,
 15 og tillige som ægte Skoledreng bliver han vred, og gaaer sin Vei, og overlader mig alene Valpladsen. Begynder jeg at male, sletter jeg det ud, begynder jeg at læse, kaster jeg strax Bogen, jeg er flere Gange begyndt at skrive til Dig, og hvergang har jeg holdt op, nu seer jeg endelig, at jeg har faaet en Mængde Tøieri sammen. Jeg kunde have
 20 Lyst til at skrive meget mere, men jeg veed dog ikke hvad jeg skal skrive om. Jeg beder Dig derfor, at nøies denne Gang med dette; dersom det ikke er for seent, vilde jeg blive meget glad ved at see lidt fra Dig. Og nu et „glædeligt Nytaar“ til Dig og alle Dine fra Din trofaste Ven

25

H Drachmann.

Litteraturhistorikeren og Digteren Kristian Arentzen (1823–99) havde som H. D.s Lærer i Dansk i Metropolitanskolen betydet overordentlig meget for ham og holdt fast ved ham, ogsaa efter at han 1865 var blevet Student. Arentzen har skildret sin Elev i „Fra yngre og ældre Dage“ 185–193, 207, H. D. sin
 30 Lærer i Kronikken „Kristian Arentzen“ („Politiken“ 14/7 1905), i den selvbiografiske Skitse i „Tilskueren“ 1908 S. 131 ff. og digterisk i et Kapitel af „Forskrevet“, der i sidste Øjeblik blev taget ud af Romanen og trykt i „Tilskueren“ 1891 under Titlen „Af Ulf Brynjulfsens Papirer“.

4. Til *Kristian Arentzen*.

Havreholm i Nordsjælland.
Mandag 2. Juli 1866.

Kjære Hr. Arntzen.

6 Medens Regnen pidsker paa Ruden, og Himmel og Jord næsten gaae
i Et, vil jeg sætte mig ned her i det lille Kabinet, som Mørket ved den
heldende Dag kun gjør endnu hyggeligere, og skrive Dem til, for det
Første at jeg endnu lever (hvorom De maaske efter min lange Usyn-
lighed kunde nære nogen Tvivl), og for det Andet, hvorledes jeg
10 lever. Da De rimeligvis af Petersen har erfaret, at jeg dyrkede de
locale Guder paa Møen og Falster, forundrer De Dem naturligvis
over at see mit Brev dateret: Nordsjælland. Imidlertid maa Oscilla-
tionerne i mit Temperament forklare de tilsvarende i mine Reiserouter,
saameget mere som jeg ikke længer tør tage Logis i det første det bedste
15 Veigjærde eller Høstænge, men maa indordne mig under Medmennes-
skers Gjæstfrihed, hvilke Medmsker jeg da efter en Ugestids eller tos
Forløb bliver træt af, hvorpaa jeg trækker Teltpælene op og driver
Kamelerne videre afsted ud i den store Menneskesahara, indtil jeg
træffer, eller bilder mig ind at træffe en Oase, der seer lystelig og ind-
20 bydende ud saavel til at fodre og vande Kvæget med (det Physiske
ved min Person) som til at fryde Beduinens Øie, og kaste sine lange
Skygger beroligende over hans ustadige Sjæl. Paa min Vandring
gjennem Møen traf jeg egentlig ingen saadan; Ørknens Blændværker
derimod nok. De hvide, takkede Klinter, med Borgtinder og Minare-
25 ter, med grønne Træer hængende udover den bratte Væg i nogle faae
Rodtrævler, er egentlig kun Blændværk. Stenen smuldrer bort under
Ens Fødder, naar man vil betro sig til dens Hjælp, for, klavrende
høit i Veiret, at naae Høgereden i Klipperevnen; Søen slaauer mod
Brinkens Fod og udhuler den løse Masse, kort sagt, man faaer ikke
30 det Indtryk af Kraft og Majestæt, som imponerende Høider ellers
have, man savner den haarde Granit; Papmagéebjerger, hvide og
graae med Dukketræer paa Toppen, kan være Øienslyst for vandede
Kjøbenhavnere i Pintsetiden, og – og saa tog jeg til Falster, hvor min
gamle Grandoncle boer, dybt inde i en stor Skov, en snurrig gammel
35 Fyr, med mange Jagt- og Reiseeventyr, aldeles voxet sammen med

sine Træer og sine Dyr. Nu er jeg her i Nordsjælland, en Del roligere end forrige Sommer ved samme Tid, maaske er det, fordi jeg netop er bleven tvungen ind under det civiliserede Liv og navnlig her, hvor jeg nu befinder mig, daglig maa bevæge mig mellem unge Damer, 5 conversere dem, lege Ridder, klæde mig tre Gange om; ja, jeg vil virkelig anbefale Dem, hvis De engang skulde faae en lignende loser Geist som jeg under Deres Behandling, da at sende ham langt bort fra alle Mandfolk, i Hænderne paa unge Piger, der har saamegen Aand, at de kan lee af hans Keitethed i Begyndelsen og afparere hans Flouser 10 paa et senere Stadium. Kun om Natten, naar Maanen skinner, naar Varmen om Dagen er afløst af køjelige Luftninger, da kan han fire sig ned ad sit Sovekammervindue og løbe op paa de nærmeste Bakker, men om Dagen og i Musikværelset om Aftenen da udvikles hans Pæn-
hed og Chevaleresquehed, Tobakspiben, Caffekneipen og de rodagtige 15 Studenter forsvinder næsten af hans Hukommelse.

Maa jeg bede Dem formelde Fruen og Topsy min Respect, selv hilses De venligst fra

Deres hengivne
H. Drachmann.

20 H. D. foretog i Slutningen af 1860'erne flere Rejser til Bornholm. I 1865 besøgte han sammen med Jul. Petersen Konsul Munch i Neksø, 1868 boede han dels i Allinge og dels i Rønne, hvor han forelskede sig i Kancelliraad, Prokurator Thomas Erichsens Datter Vilhelmine, som han 1869 forlovede sig med.

Adressaten maa være Handelsagent Andreas Knudsen fra Rønne, til hvem 25 nogle Breve fra Drachmann fra Aarene 1869-74 er trykt ved Esther Kofod i „Nationaltidende“ 9/10 1946, dog ikke det her følgende, hvorimod dets Tegning af den Erichsenske Gaard i Rønne med Underskriften „O wär' ich da“ er gengivet som Illustration.

5. Til *Andreas Knudsen*.

30

Onsdag Morgen. d. 3. Novb 69.

Kjære Ven!

Solen er oppe og blinker gennem Regnskyerne:

„Touen di piva, å Stormanna tuda“, Paraplyerne komme og svinde

paa Gaderne, de vaade Blade dandse rundt omkring de høie Skorstene, og ovenover Paraplyer og Skorstene sidder jeg her paa min Kvist og sender Dem min Epistel, der skal bringe Dem min hjerteligste Tak for Deres to. De har i No 1 givet mig et saa fortræffeligt
 5 Billede af den rigtignok misundelsesværdige Aften og af Huset med de grønne Træer:

O wär ich da!

I No 2 har De samlet gloende Kul paa mit Hoved og desforuden kvitteret for Høvl, som egenlig slet ikke vare saa slemt mente, og
 10 hvoraf jeg vil bede Dem gjemme Overskuddet indtil De muligvis engang virkelig skulde gjøre Dem fortjent til saamange Bebrejdelser, hvadenten nu disse komme fra en Elsker eller fra en Ven.

Jeg kan kun med en vis Modification af Sandheden indrømme at jeg lever i denne Tid. Thi det er ikke at leve, naar Dagene glide lige-
 15 som ensformige Skygger, den ene troligt efter den anden, afsted imod det Forbigangne. Min Beskjæftigelse er ensformig ligesaavel som mine Omgivelser, og jeg har ved den stadige længselsfulde Seen frem imod et bestemt Punct, allerede nu faaet et saadant Præg af Distraction i mine Ansigtstræk og i min hele Færden, og [p: at] Folk enten tro mig
 20 meget lærd eller meget idiotisk (imellem hvilke tvende Yderpuncter vel Betragtningensmaaden af de fleste Mennesker ligger).

Min Længsel har snart angrebet mig som en Sygdom, der gjør at jeg undertiden ikke engang kan arbeide, at jeg er graven fordi jeg ind-
 vendig er altfor fyldt med Glæde, at jeg frygter for Sygdom, Død,
 25 Explosion, Forliis o.s.v., fordi jeg føler at disse Menneskebørnernes Fjender som oftest netop stiller sig imod den rigtig Lykkelige – hvor-

ved jeg kunde henvise Dem til Schillers „Ring des Polycrates“, hvilken samme Polycrates ligesom jeg sidder paa Taget og opramser for sin Ven hele sin Lykke.

Gestehe das[s] ich glücklich bin! etc.

- 5 Men naturligvis, det er kun dumme Phantasterier, der følger med det stillesiddende drømmende Liv, og som gaar over naar jeg føler Østersøens Vover krumme sig under mine Fødder paa min Vei imod det forjættede Land:

Sjona di trava så hjemska heruda!

- 10 Naar De begynder paa Deres Rundreise af første Bonitet, fortæl mig da lidt om alle de Steder, De besøger – jeg elsker jo og kjender selvfølgelig enhver Sten og ethvert Træ idetmindste nordlands paa Øen, og det vil Altsammen være ligesaamange Hilsner til mig fra bekjendte „Stemninger og Tilstande“ (en Bog, jeg med megen Glæde har læst
15 for lang Tid siden og som jeg stadigt kiger i). Til disse mine bornholmske Stemninger og Tilstande hører jo ogsaa De selv, og De veed jo at jeg omfatter med Varme det, som jeg idetheletaget omfatter. Modtag altsaa endnu engang min Tak og mine Hilsner baade til V. og til Dem selv fra

20

Deres hengivne
Holger Drachmann.

- Da Faderen ikke vilde give sin Tilladelse til, at H. D. – som først et halvt Aar efter blev fuldmyndig – giftede sig med Vilhelmine Erichsen, rejste han April 1871 til London, dels for at prøve at sælge sine Malerier paa et større Kunst-
25 marked, dels for at undgaa Militærtjenesten af Hensyn til sit svage Bryst.

6. Til *Kristian Arentzen*.

49. Doughty Street.
Mecklenburg Square
London
d. 5 Juni 1871.

30

Kjære Ven.

For jeg maa vel nok titulere Dem saaledes, eftersom vi nu i saamange Aar har kjendt hinanden, og jeg idetmindste føler en Vens Hengivenhed for Dem.

Jeg er da altsaa i London, inde i dette store, virksomme Liv, hvis Pulsslag gjenlyder over den ganske Verden, og som frembyder den for Fremmede pikante Interesse, at man er fuldstændig overladt til sig selv, til sin egen Anstrengelse, eller til det blinde Tilfælde, som i Skikkelse af en eller anden Lord, sætter En ind i Maskineriet, eller – naar Anstrengelsen ikke frugter og Lorden udebliver, sætter En paa et Standpunkt af Minus, som vi maaske sletikke kjender til hjemme, og som i en Haandevending driver Strømmen over den kjækkeste Svømmers Hovede.

Jeg indrømmer at der er noget overordenligt fristende ved denne Spillen Plat eller Krone (især naar Gevinsten er en Kone). Ganske vist erindrer jeg Deres stærke, men ubetinget sande Udtalelse ivinters, at man ikke bør gjøre Alt forat blive gift forsaavidtsom der er „De Ting, som først er fornødne“. Men ligemeget, naar Bornholmerinden er saa „deilig“ saa sætter jeg, om det saa var Livet ind paa denne Tærning, og maler Fanden og Englænderne et Øre af.

Ikkedestomindre, – jeg er dog endnu den gamle Dreng fra 6te Klasse, og ligesaameget som jeg haaber bestandig at blive den samme, ligesaavist er det ogsaa, at jeg netop af den Grund bestandig vedbliver at søge Dem som min gamle Lærer og Mester, for hvem jeg maaske nærer en meget større Hengivenhed og Varme, end De selv troer. Jeg føler mig taknemlig for de Impulser, De har givet mig, for den Uro og Higen, den Længsel fremad imod det Ubestemte, som De bestandig har holdt i Hævd for mig, ligegyldigt hvormeget De end kunde have at bebreide mig i andre Henseender, og hvis, som jeg tror, en ærlig Yttring af varm Hengivenhed kan glæde Dem under Deres Stileretten, saa beder jeg Dem modtage mine bedste og hengivneste Hilsner, selvom disse kun følge Dem hjem til Deres Bøger og Skrivebord, hvor andre og bedre Hilsner fra ældre og mere beslægtede Venner møde Dem.

Jeg traf forresten sammen her i London med Goldschmidt hos en Fætter af ham, en rig Banquier, hvis Kones Elsker han skal være (si fabula vera). Jeg førte med Villie Samtalen hen paa Dem, og blev overrasket ved at møde større Anerkjendelse og mindre Ondskab, end jeg efter Deres Yttringer om ham kunde vente. Han har lavet et nyt

Religionssystem sammen, som han meddelte mig ved Vinkaraffelen efter Bordet. Jeg drak baade min og hans Vin, og lod ham snakke, – og deri forekommer det mig at jeg gjorde Ret. „He is mad, according to my idea“, sagde Fætteren, og jeg samstemmede.

- 6 Hils Deres Kone ret hjerteligt, og glæd engang ved et Par Ord
Deres hengivne
Holger Drachmann.

Jeg læser ivrigt Byron og har opdaget at Dickens er en meget usand og manieret Forfatter.

- 10 7. Fra *Kristian Arentzen*.

Kjøbenhavn, den 8nde Juni 71.

Kjære Drachmann!

- Det var naturligvis med hjertelig Glæde, at jeg modtog Deres Brev fra London af 5te Juni; jeg er altid meget taknemlig for Velvillie, og
15 derom var Skrivelsen mig et fornyet kjærkomment Vidnesbyrd for min unge Malers Vedkommende. Jeg er ofte ikke fri for at bebreide mig, at jeg – baade ligeoverfor Dem og Andre – ikke viser mig tilstrækkelig varm; vær imidlertid overbevist om, at jeg, nu som tidligere, nærer de bedste Ønsker for Dem og følger Deres Udvikling med sym-
20 pathetisk Interesse. Det har saaledes glædet mig flere Steder at se Dem venligt omtalt, sidst i „Dagbladet“ 2 Juni, hvor Jul: Lange i en Artikel om Eckersbergs Arbejder taler om Deres „særdeles vel skrevne“ Afhandling i „Nyt dansk Maanedsskrift“. De har i den senere Tid holdt Dem saameget borte fra mig og tildels, som mig synes, været noget
25 forkommen de faa Gange, De har søgt mig, at det nok kan undskyldes, om jeg stod i Fare for at blive lidt usikker i Opfattelsen af Dem, tilmed da jeg, vel ikke ganske uden Grund, maatte frygte, at Deres Virksomhed var udsat for at blive vel spredt og vel merkantil, kort sagt lidt negeragtig. Og det Ideelle – derom ere vi jo dog vel
30 enige – er det Ocean, hvori vi Alle, Store som Smaa, skulle leve og røres. Det er idetmindste min Religjøsitet, som jeg kæmper for baade hos mig selv og Andre, saalænge jeg aander. Det er Grundlaget for

enhver varm Udtalelse fra min Side, ogsaa for den, De sigter til i Deres Brev; al Deilighed ser jeg kun i den Belysning. Jeg vilde foragte mig selv, naar jeg ikke efter bedste Evne holdt den Fane høit iveiret og stadigt mindede mig selv saavel som Andre om trofast at følge den, 5 trods alle Vildfarelser, trods al Svaghed – hvoraf jeg selv har min rigelige Del!

Dog nok om dette mit „præterea censeo“.

I Pindsedagene have min Kone og jeg i herligt Veir – Skoven var lige udsprungen – gjort en fortræffelig Fodtour fra Løverdag Morgen 10 til Tirsdag Aften til Esrom, *Gilleleie*, Hellebæk o:s:v: Paa Gilbjerg-hoved, Sjællands nordligste Pynt, hvor jeg aldrig før har været, kom Efterfølgende til Verden.

Ved Kattegat

15 Af Luft har jeg drukket forsvarlige Drag
ved Kattegat paa Gilleleie
og kan atter prøve med Verden et Tag
til Værn for mit dyreste Eie.

20 I Sol jeg mig baded fra Isse til Fod
paa Bakkerne høit over Sundet
og staaer nu som nyfødt med Ungdommens Mod –
forsvundet, men herlig gjenfundet.

25 Det mægtige Hav med en Himmel i Favn
har bruset sit storladne Kvæde
om Heltene høit paa den gyngende Stavn,
i hvis Fodspor det gjælder at træde.

Af Lys og af Luft, af Hav og af Jord
har jeg Kræfter til Livskampen sanket,
mens paa Pynnten derude yderst mod Nord
jeg med blussende Kinder omvanket.

Hvis en eneste Sjæl blot, der sukker om Luft
og fra Mørket mod Lyset higer,
jeg bringer – om end kun den svageste Duft –
fra Luftens og Lysets Riger,

6 hvis et eneste Blik ved min Stemmes Klang
fra Støv mod det Høie hæves,
har paa Kattegats Banker min ensomme Gang
ikke luftet mig ud forgjæves.

Til Slutning blot Følgende.

10 „som i en Haandevending driver Strømmen over den kjækkeste Svøm-
mers Hoved“ – skriver De. Det er da en Selvfølge, at De, hvis De skulde
komme i Forlegenhed, ikke af falsk Undseelse betænker Dem paa at
tye til mig og Deres andre Venner i Kjøbenhavn: med forenede Kræf-
ter kunne vi jo da nok holde Dem over Vandet i nogen Tid.

15 Med hjertelige Hilsener fra min Kone og mig.

Vensk:

Kr: Arentzen.

Skriv mig dog lidt til om, hvordan det gaar Dem.

8. Til *Pietro Krohn*.

20

142. New Bond Street
London W.
d. 14e July 1871.

Kjære Ven!

Venligst Hilsen og Tak for vort behagelige Samliv (Middagen paa
25 Atelieret ikke at forglemme). Hvor staar det ellers til i Saxogade? Jeg
kan tænke at Du ifølge Din Bestemmelse sidder paa Halen og arbejder
(men paa hvad?).

Jeg selv, for mit ringe Vedkommende, er da her i London, hvor jeg
har hængt i med Sø, taaget Luft og alle mulige Slags underlige Far-
30 tøier, indtil jeg nu i disse Dage har været saa heldig at faa et Par

Billeder paa en Lords Væg, og ovenikjøbet en større Bestilling, men rigtignok med en Damper med i Spillet; (det synes idetheletaget at Dampen skal forfølge mig overalt), men nevermind, her er Tid og Leilighed nok til at dyrke Studiet saavel in natura som paa de herlige
5 Galerier (British Museum, Kensington, National Galery etc, etc) og jeg har ogsaa brugt min Tid ligemeget i begge Retninger.

Med Goldschmidt har jeg været en Del sammen, og skal hjælpe ham lidt med nogle Tegninger fra den assyrisk-indiske Afdeling i Br. Mus. Du har formodentlig hørt at han har arbejdet her paa et større
10 Værk, hvormed han skal forbause den danske, og maaske!) den ganske Verden, en Slags Religionsphilosophi, Nemesis betitlet, men som rigtignok forekommer mig, efter hvad han har yttret sig derom, at være en mere eller mindre genial humbug. Som Du maaske har seet udi „Dagens“ Spalter, har jeg foret Bille af engang imellem med
15 et Par Breve, og et saadant, omhandlende den fransk-belgisk-tydske Kunstafdeling i Exhibition, er nu underveis til ham. Hils Jul. Lange ret meget fra mig. Han havde Ret da han sagde, at der var meget at see og lære i London, og han havde Ret da han i Dagbladet af 6te Juni omtalte min Afhandling som „velskreven“ (et plaisanterie, hvis
20 gode Mening jeg ikkedestomindre forstaar at vurdere). Jeg haaber ret indstændigt, at han formaar Dig (hvis Du idetheletaget behøver Impuls) til at tage herover i Slutningen af August(?) efter hvad Du sagde før jeg reiste. Ja, kom blot; jeg skal installere Dig saa billigt, jeg formaar, og ligesaavist som man i Begyndelsen førend man lærer
25 Britterne Kunsten af, bruger en ubehagelig Mængde Penge her, ligesaavist kan man leve ligesaa billigt her som hjemme, naar man blot har en bekjendt Haand ved Haanden, der tager En fra Dampskibet og fører En i sikker Havn, – og en saadan Haand veed Du at Du er sikker paa hos mig.

30 Hvordan lever Haslund? Paa Studiereise naturligvis. Og Zahrtmann? Paa Bornholm kan jeg tænke. Apropos om Z. Tjen mig i at give ham en Røffel fra mig. Jeg tror, forsaavidt jeg kan slutte mig dertil af Breve fra Bornholm, at han ikke tilstrækkelig har været i Skranken for Vilhelmine (med mig kan det være det samme), men er
35 gaaet over til Fjenden og har sluttet sig til den almindelige, dydige

Indignation over vor stadige Omgang med Han-Mennesker og vor Mangel paa Familiesands etc. Z. er en tilstrækkelig brav Fyr og er tilstrækkelig (ja næsten mer end tilstrækkelig) indtaget i Vilhelmine til at han ikke burde forsømme den allersimpleste Ridderpligt, som jeg
5 veed at baade Du og Borchsenius og Michelsen og de faa andre af „den gamle Garde“ trolig vil yde mig og min smukke bornholmske Brud. Men som sagt, giv ham en Røffel, og lad ham drive af med den.

Vilhelm. beder mig forresten stadig i sine Breve om at hilse Dig. Nu kan jeg altsaa gjøre det. Naar jeg kommer hjem til Efteraaret
10 gifte vi os, hvadenten vi saa komme til at leve i England eller hjemme. Jeg haaber at det første skeer, idetmindste for nogle Aar. Men bliver det sidste Tilfældet, veed Du at Du altid er os en velkommen Gjæst, selvom vi komme til at boe forbi Kalkbrænderiet, ja selvom vi kom til at bo paa Prøvestenen baade i virkelig og i figurlig Forstand.

15 Well! Hils nu alle gode Bekjendte, og fortæl blot at det gaar mig udmærket (saa har man altid Kredit og noget at slaa af paa). Modtag selv de hjerteligste Hilsner fra

Din hengivne

Holger Drachmann

20 Maler, Philosoph, Sømænd og – Forfatter.

Et Par smaa Billetter til Literaten Peter Hansen (1840–1905), der under Mærket „Cabirol“ skrev i det konservative „Dagbladet“, viser at H. D. i sin tidligste Ungdom var paa Talefod med ham. Efterhaanden som H. D. blev draget ind i den moderne Bevægelse, indtog han imidlertid en mere afvisende
25 Holdning over for P. H. og nægtede at sende Bidrag til Tidsskriftet „Nær og Fjern“, som han redigerede 1872–80, og hvor ellers flere af H. D.s Venner (især Otto Borchsenius) var Medarbejdere.

9. Til *Peter Hansen*.

142 New Bond Street
London W.

30

15 Juli [1871]

Kjære Cabirol.

Kjender De noget til den fortræffelige lille Piece, der for Øieblikket beskjæftiger Englænderne en hel Del og foruroliger dem saare meget.

Den er betitlet „The battle of Dorking“ og er affattet 50 Aar frem i Tiden som Erindringer af en gammel Volunteer, der gjorde det to Dages Feldttog med dengang da England i Halvfjerdserne fik sine Prygl af Preusserne, der paa en forenet russisk-tydsk Eskadre landede
 5 her ved Kysten, og omtrent marscherede lige igjennem de brave „Volunteers“ til London. Den afhandler i en ypperlig Fremstilling Svaghederne ved Englands Forsvarsvæsen, og river dygtig op i den engelske Politik. Formen er fuldstændig feuilletonistisk. Hvis De tror at kunne bruge den skal jeg sende den over. Er der ellers noget nyt i
 10 Staden? Her er ikke meget, idetmindste ikke af det, der kaldes „nyt“.

Venskabeligst
 Holger Drachmann.

10. Til *Kristian Arentzen*.

15

142 New Bond Street
 W.
 London.
 Den 7de Septb 71.

Kjære Arentzen.

Tillad mig at citere:

20

„Hvis et eneste Blik ved min Stemmes Klang
 fra Støv mod det Høie hæves,
 har paa Kattegats Banker min ensomme Gang
 ikke luftet mig ud forgjæves“.

Og tillad mig saa – sent bedre end aldrig – at sende Dem min
 25 varmeste og oprigtigste Tak for de Linier, De for 3 Maaneder siden sendte mig, og som, bundne og ubundne, bestandig har lydt for mig siden, og som skaffede mig Trøst da det gik mig imod, og forøgede min Glæde da Strømmen bar med. Jeg kan ikke nægte, jeg vilde maaske nødigst af Alt miste *Deres* sympathetiske Interesse, og jeg vilde
 30 nødig tro at den var bleven svækket ved min lange Taushed, der tilsyneladende kunde see ud som en Forglemmelse af mine Venner i Blaagaardsgade, 26, 3die Sal, og af det Baand, der binder mig til dem.

Jeg har siden De bad mig skrive Dem til, hvorledes det gik mig, arbeidet saa ivrigt, i Begyndelsen for at leve, men i den senere Tid – Gudskelov – for min Kunst; jeg har flakket saameget om her i England, seet saameget og hørt saameget, at Tiden er bleven optaget
5 udenat jeg kunde samle mig tilstrækkeligt til i et Ikke-Hastværksbrev at meddele mig til Dem. Nu sidder jeg her i London, i en Ensomhed som Vaulundur paa Holmen, ufortrødent arbejdende paa Kunstværker, som jeg har den Glæde at kunne see forbedres Dag for Dag, men ofte tillige underkastet alle Vaulundurs sørgmodige Tanker, og
10 blandt disse ikke mindst hans Længsel efter den lyse Valkyrie. Dog, jeg vil ikke sammenligne mig med den stakkels Smed. Mine Sener ere dog ikke overskaarne, jeg er ikke Træl hos nogen Herre, og ihvorvel jeg erindrer et Digt, som De læste for mig engang (og som Deres Kone ikke kunde lide), hvori Vaulundurs Klager kunne deles af
15 Enhver, der længes, ikke efter Frøken N. N, men udaf Trædemøllen, ud til Frihed, ud til Syn paa og Kamp for Livet i den Forstand, hvori De sendte mig Deres: præterea censeo – og ihvorvel jeg nu og da kunde tænke paa at sammenligne mig med en *saan* Vaulundur, saa vil jeg dog indrømme at jeg om 3 Uger kan seile væk fra Holmen, og
20 rimeligvis i Begyndelsen af næste Maaned med hele Ben og ovenikjøbet med Valkyrien under Armen kan aflægge Dem og Deres Kone et Besøg, og saa vil jeg tillade mig ved et Glas af Deres berømte Toddy, og med en af Deres klassiske Piber i Munden, at fortælle Dem om min Conquête de L'Angleterre! Thi ligesaavist som jeg er bleven „indtaget“ i Englands smukke Natur, i Livets kolossale Former, i de høist mangfoldige og interessante Ruiner fra Adelsvældens Tider (Kenilworth Castle først og fremmest), i den brusende Nordsø, de maleriske [?] Floder osv., ligesaavist er det lykkedes mig at „indtage“ en Plads her som Kunstner, der om end den endnu ikke er fuldstændig sikkret og
30 fast, og om end den ikke er hvad en velvillig Neger i „Dag Nyh“ til min store Overraskelse har betegnet som varig, paa Grund af Bestillingers Overflødhed, dog efter al Sandsynlighed med lidt Udholdenhed og Taalmodighed fra min Side i kortere Tid vil føre til Resultater, som jeg idetmindste hjemme i Danmark vilde have brugt mange og
35 trange Aar om at opnaa.

I Slutningen af Oktbr tager jeg da med min Kone herover igjen, og – saa faa vi at see hvad Tiden vil bringe!

Jeg takker Dem til Slutning for Deres „Slutningsbemærkning“. Den glædede mig og glæder mig endnu hvergang jeg erindrer den, fordi
 5 det i et fremmed Land og blandt fremmede Omgivelser altid er kjærkomment at vide, at man har efterladt sig Venner der hvor man drog ud fra, som vilde yde En en Haandsrækning i Nødstilfælde. At jeg ikke har behøvet den er jo kun noget tilfældigt, som jeg imidlertid veed at sætte Pris paa.

10 Mine venligste Hilsner til alle vore fælles Bekjendte. De hjerteligste til Dem selv og Deres Kone fra

Deres hengivne
 Holger Drachmann.

11. Til *Georg Brandes*.

15

Mandag Aften [1871]
 Hotel Phoenix

Kjære Doctor Brandes.

Jeg var hos Dem idag forat spørge om vi skulde spise sammen til Aften paa Onsdag Klk. 8 hos Vincent, Gl. Holm. Borchsenius, Carl
 20 Michelsen, Vilh. Møller, og forresten ingen flere. Kunde De ved et Par Ord lade mig vide om De har noget imod *det* Arrangement og *den* Aften, vilde De tjene

Deres hengivne
 Holger Drachmann.

25 12. Til *Georg Brandes*.

Hotel Phoenix
 Torsdag [Decbr. 1871]

Kjære Dr. Brandes.

Forstod jeg Dem rigtig iforgaars Aftes, nemlig at De havde isinde at
 30 møde ved Julegildet i Stud. forg.? I saa Tilfælde glæder jeg mig over at være sammen med Dem (jeg er nemlig bleven opfordret til at

være behjælpelig med Decorationerne). Maaske kunde vi ved given Anledning sætte nogle Luus i Skindpelsen.

Deres hengivne
Holger Dr.

5 13. Til *Otto Borchsenius*.

Fredag (29 Debr. 71.)

Kjære Borch.

Kom op imorgen (Løverdag) til Juletræet i Studforg. Brandes har lovet at ville indfinde sig, og der var jo en Mulighed for at kunne
10 stikke en eller anden Ubehagelighed ud. Hvis der er given Anledning, gjør jeg det, og haaber i saa Fald paa Assistance. Kom i ethvert Tilfælde; jeg smider en enslydende Billet i Michelsens Kasse.

Din hengivne
Holger Dr.

15 14. Til *Georg Brandes*.

Fredag Aften [Decbr. 1871]

Kjære Dr. Brandes.

Undskyld det meget Vrøvl om Intet. – Jeg fandt iaftes, da jeg kom op paa Tegnestuen i Stud. frg. en af mine Tegninger fra igaar kasseret
20 af et Senioratsmedlem. Tegningen forestillede Hostrup i Ornat, som seiler „opad den nordiske Flodarm“ med nogle tykhovedede Folkehøiskoleelever i Baaden. – Det var naturligvis tilstrækkeligt til at jeg øieblikkelig tog min Hat og gik min Vei, samt forledede de øvrige Tegnere til at gjøre det samme. – Vi mødes altsaa *ikke* imorgen
25 Aften!

Deres hengivne
Holger Dr.

15. Til Georg Brandes.

Hotel Phønix.

Lørdag [Febr. 1872]

Kjære Brandes.

5 Jeg var gaaet iseng da Du var hos mig igaar, og den Forkjølelse, som tvang mig dertil, tvinger mig ogsaa til at blive inden Døre idag, saaat jeg altsaa er forhindret fra at komme til Dig Klk. 7.

Hvad Barnekow og hans Henvendelse til Dig angaar, da synes jeg at Du seer en Snare, hvor ingen Snare er. B er et ubehjælpsomt ungt
10 Menneske, der kom til mig forat udtale sin Respekt for Dig, og samtidig spørge mig, om jeg troede at han kunde henvende sig til Dig angaaende Dine Meninger og Anskuelser om det projecterede Blad. Jeg forklarede ham øieblikkeligt *Dit* Standpunkt og overtydede ham om, at han kun turde vente enkelte Raad og Vink hos Dig, derimod
15 sletingen praktisk Tilslutning, eftersom Du absolut ikke var Socialist, om ogsaa Du havde Sympathi for Bevægelsen i dens Almindelighed, som vi Alle (o: vi Faa) have. B. er ikke rævedannet; han er mærkværdig naiv, uklar, ensidig – men ikke durkdreven.

Dette om Snaren!

20 Og nu om Møllers Blad og om mig! Men først en indskudt Bemærkning: Man har stukket Zimmermann og Berg i Hullet; og den sidste synes efter troværdig Meddelelse at blive dømt i Tugthuset. Jeg har gjennem en god Bekjendt faaet at vide, at Crone og den ganske Øvrighed snart vil træde bestemt op mod hele den socialistiske Be-
25 vægelse herhjemme, og undertrykke den ved Fængsel og Bøder, hvilket ikke er vanskeligt i et saa feigt Land som Danmark, hvor tilmed Bevægelsen har saa daarlige Ledere.

I en Sammenkomst af forskjellige „hæderlige og brave“ Borgere forleden, hvor ogsaa Topsøe var tilstede, blev det meddelt mig, at
30 Ytringerne imod det hele radicale Uvæsen, baade det praktiske og det *theoretiske*, vare faldne stærkere end ellers. Den lille Topsøe og andre drabelige Pennekrigere havde været skummende forbittede imod „Radicalerne“, og Dagen efter havde samme Topsøe talt med en af Møllers Venner, og i overlegne og distancerende Udtryk betragtet Dig
35 som En, der snart var færdig af Mangel paa Tilslutning. Jeg betragter

nu „Socialismen“ herhjemme som vort naturlige Bolværk; vort, o: vi faa Mennesker, der udrustet med flere eller færre Evner, ville det samme.

Hvis Politibanden og Journalistbanden slaar sig sammen, og faar
 5 udryddet og forjaget dem, der skrige høist (om ogsaa dummet) og have det største Publikum, da vil Touren komme til os, der rigtignok ikke have prostitueret os offentligt, men som til Gjengjæld ere Faa og uden Tilslutning. Det er for Fremtiden Topsøe (Dagbladet) Rudolf Smidt og Monrad (Fædrelandet) og enhver obscur og beskidt Neger
 10 i Smaabladene, der i god Ro og Mag, og uden at forstyrres af „Internationale“, kan udskjælde eller fortie det, vi bringer for Lyset i Form af Foredrag, Artikler, Digte etc.

Det er i Betragtning deraf, og ikke saa letsindigt som Du troer, at jeg har ment at burde støtte Møllers Foretagende, og offre min Kunst
 15 og benytte den Færdighed, som jeg (uagtet Mangel paa Kundskaber og Øvelse) tror at være i Besiddelse af, til at værne saavel for mine Venner som for mig selv. Du kalder os Trainkudske. Nuvel; vi ere ikke synderligt andet, men vore Modstandere ere endnu større Undermaalere end vi, og med en ærlig Villie og seig Udholdenhed kunde vi
 20 vel nok samtidig med vor Felttjeneste skaffe os de nødvendige taktiske Kundskaber (som vore Modstandere ikke besidde i nogen overordentlig Grad). Jeg tror, at hvis et saadant Blad var kommet istand, kunde vi have udrettet noget. Idag fik jeg Brev fra Møller, at han havde afbrudt Underhandlingerne med „Manden“, og at Foretagendet var
 25 opgivet. Hvad der nu vil skee, er let at forudsige. Du vil efterhaanden blive mere og mere isoleret, og trods alt det Fængslende, der er i hele Din Virksomhed, trods Dine Kundskaber, Dit Talent, kort sagt trods alt det som Dine Venner og iblandt dem jeg ikke mindst beundrer og vurderer hos Dig, vil Du blive tiet ihjel eller brølt ihjel af disse Torsk,
 30 Asner og Bæster, som kalde sig Grundtvigianere, Nationalliberale etc. Husk paa, at Du ikke kan bedømme Dit Publikum rigtig. Hvor Du kommer i Forbindelse med det, dér følger Dig Dit Talent, Din Veltalenhed, Din Glød og Varme, som i Øieblikket virker paa alle de dumme og dvaske Djævle. Du tror, at Du har virket udover Øieblikket,
 35 ket, men det er feil. Bagefter kommer jeg, Dine Venner, og vi høre

Bornerthedens, Dumhedens, Intolerancens Udtalelser, og de ere ikke gunstige. Vi, Dine Venner kunne ikke skrive Bøger, eller holde Foredrag, og de iblandt os, som maaske kunne det, tør ikke. Jul. Lange, Larsen, Hauch og hele den Linie gjøre Intet, eller vel endogsaa 5 gjøre Skade; mig bedømmer Du fuldkommen rigtig, naar Du siger, at jeg skal blive ved min Læst, fordi jeg mangler alle de Betingelser, der høre til at virke udelukkende litterairt; de øvrige: Trainkudskene, bedømmer Du ligesaa rigtig, naar Du siger at de mangle Evne til idet-
heletaget at kunne skrive. Du vil komme til at staa ene i Bogverdenen 10 paa det litteraire forum, – det eneste Sted, hvor vi kunde have været samlede, og hvor vore forskellige Evner kunde have været benyttede overensstemmende med deres forskellige Art og Styrke, var et Blad. Og derfor havde jeg tænkt at burde offre mig for et saadant.

Nu er det imidlertid opgivet. Og nu skal Du see, hvorledes Enhver 15 gaar sin egen Vei. Møller og Kaufman slaa sig sammen og blive litteraire Røvere – dér gik idetmindste een Kraft tilspilde; de øvrige Trainkudske vil jeg ikke omtale. Hvad mig angaaer, da vil jeg samle sammen til et Bind revolutionaire Digte, og skrive nogle Anmeldelser om Kunst, og naar jeg saa har faaet Pressen og Publikum paa Nakken, 20 og Ingen kjøber mine Malerier, da gaar jeg til Udlandet – thi rigtig Evne til literair Modstand savner jeg, fordi jeg (ligesom Du) mangler et Organ til at bide fra mig i. Du spurgte mig en Aften paa Gaden, om jeg kunde vise Dig 5 Retfærdige blandt Ungdommen. Jeg kunde, hvis Du og Din Broder regnede Eder med, vise Dig 5 Mennesker, 25 som kunde skrive i et Blad. Jeg kan ikke vise Dig 5 Mennesker, som kunde, hvad Du en Aften syntes at formode hos mig, virke for en frisindet Idee ved Udgivelsen af Skrifter eller ved Afholdelsen af Taler. Her er ikke 5; bogstavelig talt. See Dig om. Uvidenhed, Dvaskhed, Sløvhed, Orthodoxi, kras Materialisme, dér har Du Valg-
sproget for Unge og Gamle! Jeg gjentager det: her var Elementer for 30 et Blad, – her er ikke Elementer for en lille Kreds af Skribenter.

Men jo mere jeg skriver, jo mere haabløs synes det Hele mig at see ud. Jeg har en dundrende Hovedpine, og jeg er desuden for urolig og hæftig til at kunne udtrykke hvad jeg føler indenfor det Stringentes, 35 vel endogsaa indenfor det Forstaaeliges Grændser.

Undskyld alt dette Hultertilbulter. Det har sit Udspring fra et oprigtigt Venskab og fra en ærlig Overbevisning. Saasntart jeg bliver rask, kommer jeg op til Dig.

Din hengivne
Holger Drachmann.

5

16. Til *J. P. Jacobsen*.

Ryesgade. 124.
Onsdag. [Febr.-Marts 1872]

Kjære „Mogens“.

10 Hvorfor lod Du hende komme af Dage paa en saa sørgelig Maade og saa hurtig? – Hør, Død og Pine, det var jo Dig, hvem det blev overdraget at skaffe Lokale – Har Du faaet noget til paa Fredag? Hvorfor seer Din Snøbel aldrig herud? Tjen mig i 1) enten at komme med Møller imorgen engang 2) eller at lade mig vide hvornaar jeg kan
15 træffe Eder samlet. Jeg vilde gjerne læse et Bidrag op for Eder, som jeg har faaet af Prof. Drachmann, og som jeg maaske agter at oplæse ved Mødet paa Fredag. Skriv mig til derom, eller kom selv herud Din Hundsvot, og hils Møller.

Din hengivne
H. Dr.

20

17. Til *Georg Brandes*.

[Sommeren 1872]
Hotel Vincent.

Kjære Ven.

25 Min Kone, Vilh. Møller og jeg ere blevne enige om at foreslaae Dig, Din Moder, Fader og to Brødre at gjøre en lille Middag paa Søndag sammen med os (Klampenborg, Ginderup) hvortil vi ville opfordre Jul. Petersen, Ludvig Bing, Carl Julius Salomonsen etc. at deltage à la carte, og hvori vi da ville indlemme de mulige tyske Journalister
30 (o: et Udvalg) samt et Par svenske og norske, der endnu maatte være her. Min Kone og jeg reise som bekjendt paa Mandag, og „Kredsen“

vil da blive splittet denne Sommer. Forslaget om at samles paa Søndag er da et Forslag om at samles endnu engang ved et Bæger Vin inden vi spredes ad yderligere. Iligemaade at danne et Slags Protest til Top-søes journalistiske Middag i forrige Uge.

5 Sv: u:

Din hengivne
Holger Drachmann.

18. Til *Georg Brandes*.

Østerbro.
Ryesgade 124.
20/10 72.

10

Kjære Ven.

Ja Du har vel næsten opgivet at høre noget fra mig! Jeg vil springe Undskyldningernes legio over saamegetmere som jeg med mig selv ved, at jeg virkelig har haft Undskyldning i min Travlhed. Jeg har
15 arbejdet paa den omtalte Digtsamling, der rigtignok kun bliver lille, – aber radikal genug. Din Broder Edv. har været saa venlig at være min Confessionarius i saa Henseende; jeg havde rigtignok først bestemt at henvende mig til Dig, men opgav det, da mundtlige Conferencer om den Slags Sager synes mig at være at foretrække fremfor
20 skriftlige. Naar den nu udkommer glæder jeg mig til at høre Dine Udtalelser og er tillige forberedt paa at den vil passere en streng Revue for Dine strenge Øine. Digte er egenlig noget Fandens Kram at have at gjøre med. Det gaar endda an saalænge man nedskriver dem (a la prima), men naar saa Vragningen og Veiningen og Filninen
25 gen begynder, saa forekommer det mig at man sidder i en Bagerovn, hvor der fyres under med Ens egne Laarben. Pfui!

Jeg har tilladt mig at indføre Dit eget glørværdige Navnetræk i et af Digtene (De danske Studenter) hvor der skildres hvorledes Studenterne fylke sig om Skyttesagens Faner for Nordens Folkeaand og møder op paa Stranden hvor denne Aandens Fjende lander – og brænder op hans Skibe med en eneste Brander. Her kommer der saa et Ud-
30 raab: „en Brander imod *Brandes*, den Krig kan vi forstaa, Vi disk. Studenter med Kokarderne paa“!

Jeg vilde egenlig gjerne dedicere Bogen til Dig, men jeg er kommen til at tænke paa, hvorvidt de stærkt radikale Udfald ikke vilde skade Dig, og omvendt, hvorvidt Digtene ikke vilde blive modtaget med et Hyl naar Georg Brandes og Holger Drachmann (sans com-
5 paraison!) figurerede vis-à-vis paa de to forreste Sider. Vil Du sige mig Din Mening herom. Hvad mig selv angaar da ved jeg jo hvor-
meget jeg i det forløbne Aar har lært ved Din Omgang og hvor meget
det skyldes Dig at jeg idetheletaget har faaet min første Ungdoms
plumrede Strøm til at flyde igjen med nogenlunde rensede Vande.
10 Det bliver altsaa det rent praktiske Hensyn, der bliver det over-
veieende i dette Spørgsmaal.

Jeg hører gjennem Din Familie at Du befinder Dig vel mellem en hel Del af de Mennesker, som jeg i min østerbroiske Indgetogen-
hed gjerne kunde misunde Dig Omgangen med. Hvis Du har lidt Tid
15 tilovers, saa fortæl mig lidt om Henrik Ibsen, Strodtmann, Spiel-
hagen etc.

Her er s'gu ikke meget at skrive om.

Saalænge man arbejder er man optaget af sin egen Vigtighed. Naar
Arbeidet og Vigtigheden er ophørt, seer man sig om efter Mennesker,
20 af hvem man kan lære at man i Grunden er en Ubetydelighed. Men
da man ikke finder mange af den Slags, reiser man op til Skagen for
iblandt Fiskere og Strandingscommissairer at gjenvinde sin Ligevægt.
Dette sidste staar jeg i Begreb med at foretage. Jeg bliver borte en
Ugestid, og naar jeg atter kommer tilbage, glæder jeg mig over at
25 finde et Par Ord fra Dig – ikkesandt? Fru Belli er smuk og sød som
sædvanlig; hun beder mig hilse Dig mange Gange, og spørger om Du
vil tage en lille berlinsk Abekat hjem med til hende.

Farvel saalænge.

Venligste Hilsner fra
Din hengivne
Holger Dr.

19. Til *Kristian Arentzen*.

124 Ryesgade
Østerbro.

d. 5te Novb. 1872.

5 Kjære Ven.

Til den vidtforreiste Familie sender jeg iaften min egen lille Families bedste Hilsner. Maaske vil Du sige, at Du havde ventet disse Hilsner lidt før, saameget mere som Din „Baggesen og Øhlenschläger“ (III) som blev tilsendt mig efter Din Bortreise, maatte opfordre mig dertil. 10 Naa, tilside med alle Undskyldninger. Du skal have Ret til at mene at Du burde have seet mig paa Papiret før, – naar jeg tillige maa have Lov til at sige Dig at Din Flora af Rimbreve, som Du har spredt over Byen, gjerne kunde være opdukket med en lille Aflægger herude paa Broen. Man beklager sig imidlertid med H. til disse Rimbreve, over at 15 Du lumskeligen har valgt den bundne Stil for ikke at være nødsaget til at give altfor direkte og reelle Skildringer af de, maaske naar alt kommer til alt ikke fuldstændigt paradisiske, Forhold hvorunder Du lever – og hvis saa er, saa vil jeg dog heller vente lidt endnu og heller lade de „Andre“ faa Dine *Stemninger* og selv oppebie Dine *Til-* 20 *stande*.

Jeg har nemlig saadan min egen Anskuelse om denne Din Udenlandsreise. I Forfjor da jeg med Brystet fuldt af Lede og Harme over mit elskede Fødeland drog over den salten Sø til England (med just ikke altfor mange Penge i Lommen – ligesom Du) da syntes jeg selv 25 strax i Begyndelsen at en Forandring, ligegyldigt til hvad, dog var at foretrække for det gamle Maskepie derhjemme. Jeg kom imidlertid trods alt det Fængslende og Imponerende i de store Forhold, de nye Forhold og de energiske Forhold, til det for min kosmopolitiske Idee meget sørgelige Resultat, at jeg dog havde mine Rødder altfor dybt 30 nede i det gamle Sprog, de gamle Omgivelser, Venner og Erindringer til at jeg saadan kunde blive omplantet paa fremmed Grund, og jeg vendte Næsen hjem igjen, og tager næppe herfra, medmindre jeg ligefrem bliver *tvungen* dertil.

Skulde ikke noget Lignende være Tilfældet med Dig?

35 Og nu Tak for Din Bog, som har skjænket mig stor Fornøjelse,

denne Bog med sin janusagtige Dedikation til os Yngre, hvor Din egen Profil stikker sine melankolske Lineamenter frem. De mørke Dage! Ja, ganske vist, det er kun fra 1807–1813, men det er ogsaa dem, hvori Du selv har levet som moden Mand med Bevidsthed om
 5 Tidens Mørke, og vi „Andre“ som halvvoxne Valpe med nogenlunde Forstaaelse deraf. Er det lysere nu? Ikke synderligt synes jeg. Men der er dog en svag Stribe i Horisonten, og medens Du i aandelig Virken men tillige i en klosterlig Virken i Studium af det Svundne vil oppebie den nye Tid, kaldes vi Yngre til Fanerne forat tage et Tag
 10 med naar det skulde behøves. Ja, Du smiler heraf. Men naar man nu føler sig kaldet til Grovsmed, saa vil man ogsaa trække i Blæsebælgen og slaa paa Jernet saa det lysner i Essen, – selvom man veed, at Skinnet atter dør hen og Essen atter bliver mørk – til han, den rette Grovsmed, hvem det saa end bliver, kommer med sine stærke Arme
 15 og alle sine Svende. Men her kommer jo forresten den gamle Meningsforskjellighed imellem os. Du mener at man ligesaa godt kan sætte Geværet og træde af og gaa ind i Vagtstuen og fordybe sig i flittigt Arbeide og alvorlig Syslen med det som var – og jeg mener at man bør slaa et Slag mod det, der er. Ligemeget, der er altfor mange Ting,
 20 som vi er enige om, og navnlig er vi jo enige om, at vi mødes i det Centrale. Nuvel saa lad os da blive der, det er jo ogsaa det bedste Sted.

Hils nu Din Kone mange Gange, og modtag selv mine venligste Tanker, der om et Par Ugerstid skal blive kompletteret med min lille
 25 Digtsamling naar den udkommer. Hjerteligste Hilsner fra alle Vennerne og

Din hengivne
 Holger Drachmann.

[*Med Vilhelmine Drachmanns Haand*]:

30 Venlig Hilsen til Dem og Deres Kone fra

Belli.

20. Til *Kristian Arentzen*.

Ryesgade

Østerbro.

d 11 Novb. 72.

5 Kjære Ven.

Den ulyksalige Vise! Vist er det, at var jeg ikke kommen den Aften saa „erheitert“ som jeg kom, skulde jeg have klaret for mig som en *brav* Fyr (og iblandt de Epitheta, Du i Dit Brev har givet mig, er det dette, hvortil jeg helst vilde gjøre mig værdig og som jeg sætter mest

10 Pris paa).

Den ulyksalige Vise, eller rettere dens Slutning, som jeg nu af Dit Brev forstaar at Du efter Din Opfattelse ikke kunde tolke anderledes end Du har gjort. Du mener at den unge Fusentast har lagt Dig „det Gamles Fane“ i Din Natsæk ligesom en Nathue, antydende det Gamle, 15 det Overlevede, i Modsætning til det Nye, Jacobinerhuen, som han selv svinger og hvormed han raaber Hurra i egen vigtig Indbildning om at han skal frelse Verden, eller idetmindste er med i den Bande, der skal kunne gjøre det. Saasandt som Du tror paa min Hengivenhed for Dig, saa har Du seet feil. Jeg er en Fusentast, – lad gaa; men jeg 20 er ikke slet saa stor en Lort som Du vil gjøre mig til.

Meningen med Visens Slutning var den: „Der seiler nu han, han den Ældre overfor os Unge, han som bestandig holdt *det Gamles* Fane frem naar vi altfor rebelsk slog ud med Arme og Ben og altfor meget gjorde os til Talerør for den nye Tid, de nye Ideer, med alt, Godt og 25 *Skidt*, som de indeholde. Det *Gamle* betød for min Tanke da jeg nedskrev Visen: *ikke* Tiden paa den anden Side af et bestemt Aarstal, *ikke* det Forældede, det Gammeldagsagtige, *men*: „det der overfor rebelsk Lidenskab, uklare, ideelle Fremtidslængsler, ensidig, storsnudet Pukken paa den nye Tids Feldtraab – holder igjen, skaber 30 Balancen, tager Reb ind: altsaa netop det, som Du selv i Dit Brev beraaber Dig paa, og – som Visens øvrige Vers (hvor Talen er om Dig) ogsaa fremhæver hos Dig. Du har rigtignok Ret til at sige: Ja, det kunde jeg jo rigtignok ikke vide! Men kunde Du dog ikke vide det? – Du tager altfor hastigt fat paa mig. – *Balstyrig* – ja det er og 35 var jeg ganske sikkert navnlig den Aften. Men min Balstyrighed er

ikke altid af den slette egoistiske og forfængelige Beskaffenhed, som Du vil gjøre den til, og særlig den Aften var der ligesaamegen ægte, varm Hengivenhed for Dig, ligesaamegen „Underlighed“ ved den hele Festligheds Karakter i mit Hjerte som der var Vin og Galskab i
 5 min Hjerne. Jeg hænger ved Dig med langt mere Varme og ved langt dybere Rødder end Du tror, og naar Du i Din Hastighed forekaster mig Mangel paa Syn for den Indflydelse, Du har øvet paa Schandorph, Høffding, mig selv og mange andre, og naar Du stadig seer mig som tro Drabant ved Brandes' Banner – saa begaar Du en lille
 10 Uretfærdighed overfor mig og en Inkonsekvens overfor Dig selv, thi vist og sandt er det at Du i tidligere Breve og tidligere Samtaler har ydet mig Anerkjendelse netop for min Vedhængen ved Dig og netop fordi jeg ikke en men flere Gange har gjort mig til Tolk for den større eller mindre Kreds, som *Du har paavirket, for hvem Du har*
 15 *tændt Fyret paa Blaagaardsgadens Top!*

Imidlertid, Viser og Breve ere slette Materialer til at tolke sine Følelser igjennem. En halv Times Samtale om dette Punkt vilde have bragt os langt videre. Dog tror jeg, at hvad Misforstaaelsen med „det Gamles Fane“ angaar, da har jeg vist den tilbage fra mig – ligesaa
 20 bestemt som Du vil vise Angreb tilbage paa Dit Hovedpunkt, Din Stilling til Sagen, som jeg aldrig har angrebet, aldrig overseet, men tvertimod *altid* stillet mig anerkjendende overfor ligefra dengang jeg som den balstyrige Skoledreng knyttede mig til Dig og ligeindtil dette Øieblik, hvor jeg skriver disse Linier – trods mine Brandeske Sym-
 25 pathier. Og hvad disse Bsk Sympathier angaar, da haaber jeg at det i Fremtiden skal vise sig *hvor* mine Sympathier har været varmest, og *hvorvidt* jeg vil gaa med en Retning, der som Du selv bemærker har sine Slakker – dem jeg meget godt kjender, bedre end baade Du og den lille Ring vil tro. Og naar lille Ring bestandig kommer til-
 30 bage til sit „Det Transscendente“ da føler jeg netop selv den Bske Retnings Mangel i denne Henseende. Lad mine første, svage digteriske Forsøg (de, som nu om et Par Uger vil foreligge Publikum) lad dem kun lugte af Realisme, af indædt Vrede, af opstyltede Fraser, – af Slakkerne. Der skal dog kunne findes en Klang i dem, der ikke er
 35 forloren, og som naar jeg faar Hornene løben af mig, skal tone fyl-

digere, sandere og ærligere i mit næste Forsøg. Ideen forud! Jeg brænder og gløder – naar Slakkerne er bleven kastede udaf Støberiet og trampet under Fødderne paa Veiene, skal der brænde en renere Lue derinde i Ovnen. Det er mit Haab og min Overbevisning; om det
5 skal staa sin Prøve vil Fremtiden vise.

Jeg er B. taknemlig for alt, hvad han har lært mig; jeg som selv var saa uvidende. Han var Aarsagen til at min Famlen og Svaien hid og did standsede og kom til Gjennembrud i en *bestemt* Retning. Men jeg har aldrig sagt og vil aldrig sige, at *denne* Retning er den, hvorved
10 jeg bliver staaende.

Du har lagt den første Grund i mig. *Den*, det føler jeg, vil i sidste Instans blive den bestemmende for mig, og min Hengivenhed og Taknemlighed herfor vil aldrig ophøre. Men Du var mig for ætsende, for urolig i *Din* Forstand, saaledes som Du er det. Jeg følte hos Dig det
15 store Endemaal, det hvorom det til *Slutningen* dreier sig, – men Begyndelsen, det første Standpunkt, den første Milepæl rykkede Du bestandig videre og videre fremad Veien. Jeg var aldrig begyndt at gaa Veien; jeg var bleven siddende i den første, den bedste Kro og drukket Tærepengene op i Mistvivl om idetheletaget at kunne gaa ad
20 Veien hvis jeg var bleven hos Dig.

Den Anden viste mig ikke det store Alpha og Omega. Vel sandt! Men han sagde: her er et lille a; det er jeg begyndt ved; gak Du hen og gør ligesaa! Nuvel, jeg har taget mig et saadant lille Bogstav. Men jeg kjæler og klapper ikke for det. *Min* Forfængelighed er endnu
25 meget barnagtig og uskyldigere end Du tror. Slakkerne! ja, dem besidder jeg mange af. Jeg har tumlet mig mere end jeg strengt taget behøvede. Men jeg sværger ikke til Nogens Fane. Er jeg sort, saa er Sodet mit eget. Jeg pynter mig ikke med det, fordi min Mester er Skorstensfeier. Jeg er dog alligevel ærligere end Du tror.

30 Men jeg glemmer, at Du selv har yttret Fortrydelse over Dit hastige Brev. Jeg tør da ikke gaa i Detaillerne dermed, da mange af disse dog maaske ikke ere mente saa stærke som de er udtrykte. Jeg takker Dig fordi Du troer og haaber paa mig, og jeg tør sige, at hvis Din Tro og Dit Haab skulde svigtes i denne Henseende, da er det ikke fordi at

den, der har næret en saadan Tro er bleven overseet eller glemt af mig.

Din Fane, kald den nu gammel eller ny, er dog den jeg følger forsaavidt det er den med det Motto, det til Slutningen kommer
5 an paa.

Og nu hjertelige Hilsner fra alle Vennerne her, fra min Kone
og fra
Din hengivne
Holger Dr.

10 21. Til *Kristian Arentzen*.

Østerbro.
d. 4d Decb. 72.

Kjære Ven.

Skrive Dig til forinden jeg tillige kunde sende Dig min Bog vilde jeg
15 ikke. Den er nu udkommen i disse Dage, og jeg sender Dig den herved, idet jeg venter at Du efter Gjennemlæsningen vil meddele mig Dine Bemærkninger derom – og indtil jeg faar dem vil jeg tie ganske stille med *mine* Bemærkninger om Digtene.

Jeg gjorde en overordenlig interessant Tur ned langs den sjæl-
20 landske, møenske og falsterske Kyst efter den store Orkan, og med at sætte Indtrykkene fra denne Udflugt paa Papiret og Lærredet har jeg været og er endnu beskjæftiget. Da jeg kom hjem talte jeg med Borchsenius, som underrettede mig om Din Forandring i Reiseplanen, hvorved Din Adresse altsaa foreløbig vil være uforandret. Tak for Dit
25 sidste Brev og det for En „snart 50aarig“ karakteristiske Digt, hvori jeg varmt kan slutte mig til Dit „In tyrannos“. Selv om det „vældige“ Epitheton, Du sætter mig, er ironisk og klinger lidt udfordrende, saa staar jeg dog Side om Side med Dig, ihvorvel jeg i min Anskuelse om Poesien saaledes som den er bleven skrevet og saaledes som den skal
30 skrives, fjerner mig fra det Historiserende og nærmer mig til det Realiserende. Men som sagt, læs nu Digtsamlingen, og fald saa ud. Jeg vil da søge at parere og ripostere saagodt som muligt. Uden Skjærmydsel vil det vel næppe gaa af imellem os, men vi har jo vort

Venskab, min Taknemlighed for den første Optugtelse, og vor fælles ideelle Stræben som Baggrund – og derfor, vel mødt ved Philippi, og vær hilset med samt Din Kone fra min og fra

5

Din
altid hengivne
Holger Dr.

22. Til *Edvard Brandes*.

Ryesgade. 124.
d. 5 Decb. [1872]

10 Kjære Edvard Brandes.

Maa jeg nu takke Dig lidt udførligere for Din Bistand ved Befordringen af mine Digte.

Nu da de foreligger færdige og indbundne etc, etc, springer alle Mangler og Svagheder mig ret tydeligt i Øinene, og tillige seer jeg nu tydeligere end under Korrekturlæsningen hvorledes Dine Fingerpeg
15 hist og her ved Deres „Rigtighed“ træder ud af det meget Ubehjælpssomme og Utekniske rundtomkring dem.

At de vilde have seet besynderlige ud uden Din Bistand er jeg ligesaa klar paa som jeg er paa at Du endda ikke havde behøvet at
20 skaane mig saameget som Du har gjort. Baade Saxen og Filen kunde Du gjerne yderligere have lagt mig i Haanden. Jeg er jo modtagelig nok – altfor meget paastaar Du jo.

Imidlertid, meget er jo allerede afhjulpet, og der er dog en 4–5 Digte, som jeg synes hæver sig over hvad andre herhjemme kunde
25 have gjort.

Jeg slaar mig begribeligvis ikke til Ro med dette Resultat. Og hvis Du yderligere vil bistaa *Naturpoeten*, da beder jeg Dig saavel medens Du er herhjemme som især naar Du kommer til Udlandet at meddele mig over Poesien hvad Du har læst og selv tænkt, opgive mig Bøger,
30 Værker etc. etc.

Jeg vil nu til at studere. Jeg vil uddrive ved den ene Dæmons Hjælp den anden. Jeg vil sætte en Klemme paa min altfor diabolisk lette Evne til „mir nix, dir nix“ at aflire et Digt. Jeg gløder efter at

sætte mine Indfald ned i Verseformen. Jeg bliver aldeles sindssvag naar jeg læser Byron eller Burns. Men Sindighed, Sindighed. Din Broder anbefaler mig Goethe. Ja han er Manden – en af Mændene. Kom nu Du med andre, som Du synes kan passe for mig – thi alt lig-
5 ger ikke for mig. Ja det veed Du naturligvis ligesaagodt som jeg.

Jeg veed nogenlunde, men ogsaa kun nogenlunde hvor det kniber, og hvad der skal gøres. Jeg veed at jeg for Fremtiden skal læse de store Digtere ligesom jeg nu seer paa de dygtige Malere. Jeg skal dæmpe min Begeistring i Almindelighed, jeg skal gaa Apparatet paa
10 Klingen, kigge efter Penselføring, Kolorit, Impostation, Smaafejl, Smaakneb osv. – Dette har jeg ikke gjort før – overfor Digterne.

Meddel mig nu en lille Kritik over mine Digte. Forstaar Du, saadan en rigtig direkte personlig Kritik. Din Broder har allerede sagt mig en Del. Kompleteer nu. Og saa den øvrige offentlige Kritik ad Helvede
15 til.

Endnu engang, Tak for god Haandsrækning

Din hengivne
Holger Drachmann

23. Til *Vilh. Topsøe*.

20

Østerbro.

Lørdag Aften. [efter 2. Decb. 1872]

H. Redaktør Topsøe.

Jeg glemte ved mit Besøg hos Dem idag at bede om det N^r af Dagbl. hvori min sidste Correspondance stod. Da jeg sendte Bud paa Kon-
25 toret i Stuen blev der nemlig svaret, at Numeret (Mandag d 2^d Decb om jeg ikke husker feil) ikke fandtes der.

Maa jeg med det samme tilføie et Par Bemærkninger i Anledning af det Digt om Rossell & Co^{ie}, som De yttrede Dem saa stærkt imod, og som vistnok ogsaa er det Digt i den hele Samling, der idetheletaget
30 vil skaffe mig mest Modstand.

Jeg behøver næppe at sige Dem hvor mit Standpunkt er i min Opposition mod „Ordnen“, mod Bourgeoisiet, mod Thiers. Bourgeoisiet, hvortil jeg hører ifølge min Opdragelse, er mig imod ifølge min

Natur. Bourgeoisiets betydelige Talent kan ikke for mig skjule dets Mangel paa Idealitet. Kommunens Kamp var den eneste Revolution imod „Samfundet“ i min Tid, om ikke i min Levetid, og da jeg vilde sætte den et Minde efter bedste Evne, tog jeg de tre første Offre for
5 „Ordenens Gjenoprettelse“. Rossell, Idealisten (han var jo endogsaa religiøs) var for mig den bestemmende Figur. I de andre To saae jeg i mindre og større Grad Repræsentanterne for det slettere Gjæringsstof, der er uadskillelig fra enhver Revolution, men tillige medvirkende Aarsag i at de oprindeligt ideelle Fordringer til Samfundet idethele-
10 taget kunne blive udtalte og sat i Scene.

Jeg gjør denne Bemærkning, ikke forat indvirke paa Deres Dom om Digtet (den er jo allerede engang, i Foraaret, offentlig udtalt) men for rent personlig overfor Dem at udtale en Anskuelse, som jeg i Formiddags hverken vilde bruge Tiden eller Stedet til at udtale. Jeg
15 holder ikke af at antages for En, der raaber alene for at raabe. Jeg staar som min lille Ven Ring paa de ideelle Fordringers Side imod „Samfundet“ som det nu er. Den alt andet end korrekte Fraktionsinddeling indruller saadanne Folk i Socialisters og Kommunisters Rækker. Hvis jeg, hvad De jo spaaede saadanne Folk, engang skulde falde
20 som Offer for Rakket, der ikke vil eller ikke kan komme saa høit – soit! Jeg har da fulgt den eneste mulige konsekvente Bevægelse for *min* Natur.

Som sagt, dette er en privat Bemærkning, som jeg syntes at jeg skyldte min Stilling overfor Dem. Jeg har engang før søgt at bringe
25 min Stilling til Dem udaf et falsk Lys. Ved nylig at have skrevet for Deres Blad og ved maaske i indtræffende Tilfælde at komme til at skrive for Deres Blad er dette mig saameget mere magtpaaliggende.

Jeg er

Deres ærbødigst forbundne

Holger Drachmann.

24. Til Georg Brandes.

Tirsdag

[ca. 10/12 72]

Kjære Ven.

5 Tak for Din Billet igaar, der jo i Modsætning til hvad „Organerne“
nu diske op med, maa kaldes doux. Har Du seet „Den Conservative“
hvor Du og jeg sammen med l. Kirkestrædefolkene er bleven gjort
til Gjenstand for en Mængde Sludder. Cabiro har paa sin sædvanlige
fittede æselsagtige Maade ligeledes blandet Dig ind i sin modbydelige
10 Vælling, og vi To (Du og jeg) følges kammeratlig ad i „Dags (eller
Kjærligheds) Telegrafens“ Spalter. Apropos om denne sidste, saa
synes jeg at vi nu (∴ Bestyrelsen for Literaturselskabet) har haft til-
strækkelig Taalmodighed ligeoverfor D. T.s æstetiske Anmelder,
Slynglen, Rudolf Schmidts fine Ven, Hr. Wille. Denne Æsel har gjen-
15 tagne Gange uagtet han selv er Medlem af Selskabet gjort sig lystig i
det modbydelige Organ over Ltrtslskbt og over Dig, og nu har han jo
i sin „Anmeldelse“ af mine Digte paa en gemen Maade gjort Grin ad
samme Selskab og givet Dig et Spark udi Enden. Lad mig nu ved
næste Møde in natura eller in effigie tage denne Slubbet ved Kraven
20 og sparke ham nedad Trapperne som en Hund. Det er dog virkelig
altfor komisk om vi vilde efterabe Vorherre i hans noksom bekjendte
Langmodighed overfor ethvert Bæst.

Forresten være Du hilset paa det Hjerteligste fra vor Frue. Lad os
nu dog endelig see at faa gjort noget ud af Literaturselskabet. Indrøm
25 mig, amicissime & illustrissime, at *endnu* har dette Selskab kun været
os en Klods om Benet. Lad os være energiske. Lad os tvinge Medlem-
merne til at holde Foredrag, læse, anmelde, agere osv. – *eller gaa ud*.
Lad os sætte Discussionsmøder, og lade dem *referere offentligt*. Det
nationaloekonomiske Selskab seiler os jo agterud. Dér er Liv, Diskus-
30 sion, Spørgsmaal paa Bane, og de forskjellige Udtalelser blive refere-
rede dels i Bladene, dels i Selskabets Tidsskrift. Lad os gjøre noget
lignende, ellers blive vi mafoi komiske, og hvergang Du, jeg eller en
anden af os vover os offentlig frem, bliver „et Selskab, som *kalder sig*
Literaturselskabet“ hængt paa os ligesom den spanske Kappe, og Fol-
35 kets Mængde griner.

Lad os udgive Lovene offentligt. Ud med Programmet! Man behager jo at kalde den Brandeske Feide en – Døgnfeide, ligesom en Polemik mellem to Urtekræmmere. Nuvel, heller tage Feiden op igjen da ved at begynde paany at træde paa den sociale Ligtorn.

5 Staa stille kan vi oprigtig talt ikke – det vilde dog være at indrømme vore Modstandere formeget.

Ja, er det ikke sandt?

Venligste Hilsener fra

Din hengivne

Holger Dr.

10 25. Fra *Sophus Schandorph*.

Søndag Formiddag [Begyndelsen af 1873]

Kjære Ven!

Lad mig efter det friske og fulde Indtryk efter Læsningen af „perspektiviske Fragmenter I“ sende Dig min Tak for det fortræffelige
 15 Stykke. Jeg veed ikke, om dette første Indtryk gjør mig mindre klartseende, men i dette Øieblik forekommer det mig, som det Originalt-Poetiske i Din Natur her er kommet til det kraftigste Udtryk, som jeg endnu har seet.

Selve Æmnet har Tillokkelser for mig. Jeg har stakkat og med en
 20 Del Besvær arbeidet paa Noget, der berører lignende Fænomener, naturligvis ikke i Novelleformen, som jeg ikke magter, men i Form af et mindre fortællende Digt. Den bedste Kompliment, jeg kan sige Dig, er, at jeg føler mig modløs ligeoverfor dette begyndte Arbeide, thi jeg veed næsten ikke, hvorledes jeg skal undgaae at paavirkes af Din For-
 25 tælling, der har større – ja hvad skal jeg kalde det – Franskmændene kalde det „actualité“ – end jeg kan præstere. Du er mere end en halv Snes Aar yngre end jeg, det gjør meget i vor Tid. Jeg føler, at jeg sidder endnu i en henrunden Tids stilistiske Hylster, og derfor egentlig hverken er Kjød eller Fisk. Ti Aar senere end min Fødsel var aaben-
 30 bart et heldigere Konceptionsøieblik – og det var rart, om Ens Bevidsthed ikke var vaagnet i det forskregne 1848, da de gjorde Revolution i Procession og beseirede Tydskland med russiske Noter, for derefter at synge Plougs Grundlovsviser og vaase i Studenterforeningen om Skan-

dinavisme og andet Lort. – Sed de hoc hactenus. – Jeg vil endnu engang sige Dig Tak.

Det var forbandet, at jeg ikke var hjemme og traf Dig, da Du leverede Dit Kontingent til K. A. Jeg har Intet hørt fra ham, siden han
5 modtog det, saa jeg veed ikke, hvorledes han har taget Sagen. Pen-
gene bleve afsendte samme Aften, som Du havde talt med min Kone
om Formiddagen.

Hils Din Kone fra min do og fra mig selv. See snart herop.

Din hengivne Schandorph.

10 26. Til *Carl Ploug*.

Ryesgade 124. Østerbro
Tirsdag [1/4 1873]

H: Redaktør.

Jeg indeslutter her et Digt om Marstrand, som jeg vilde anmode Dem
15 om at optage i Deres Blad. Jeg veed vel at mit Navn næppe tør rose
sig af synderlig god Klang i Deres Blads Spalter, men da De jo, netop
igjennem Deres Blads Spalter, har ydet nogle af mine Evner endogsaa
større Anerkjendelse end jeg oprigtig talt selv ventede, turde jeg
20 maaske formode, at De her vilde tage Hensyn til disse Evner, og lade
andre Hensyn ude af Betragtningen.

En Sang, som jeg paa Prof. Roeds Anmodning havde skrevet til
selve den høitidelige Dag, blev først færdig efterat Hr. H. P. Holst
havde indleveret sin. Da flere Kunstnere ikke fandt sig ganske til-
fredsstillet ved Hr. Holsts Sang, har jeg atter taget fat paa min, og den
25 foreligger nu her i en noget forandret Skikkelse.

Jeg vil kun tilføie, at jeg overfor den Afdøde har næret en Hen-
givenhed og Beundring, der bringer mig, i denne Anledning, til at til-
sidesætte de Hensyn, jeg rimeligvis ellers vilde have gjort gjældende
overfor en personlig Henvendelse til Dem med en Anmodning af sli-
30 g Beskaffenhed.

Deres ærbødige Holger Drachmann.

Jeg tillader mig at forudsætte en snarlig Meddelelse med Hensyn
til Optagelse eller ei.

27. Til *Edvard Brandes*.

Kjøbenhavn Ryesgade.
d. 1 April 1873.

Kjære Ven.

5 Jeg vil saalidt narre Dig April idag, at jeg megetmere idag netop vil holde op at narre Dig længer for det Brev, som jeg – Gud ved hvor-mange Gange – har foresat mig at sende Dig. – Altsaa: Hilsen og Sundhed og hvad andet Godt er!

Kjære Ven.

10 Jeg burde vel egenlig lade være at skrive idag, thi jeg er saasandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord (Amen!) ganske underlig stemt. Foraaret med alt hvad derunder rangerer har iaar overfaldet de dan-ske Sletter med overlegen Styrke og uimodstaaelig Magt. Dette er ubehageligt saavel for Maven som og (eller snarere: og af den Grund)
15 for Humeuret. Visse ubedragelige Kjendetegn paa den faste, vinterlige Energies og staalsatte Allerhelvedeskarls Opløsningstilstand undlade ikke at spores. Til disse Kjendetegn høre:

- 1) Poetiske Længsler.
- 2) Længselspoesier (som dog strax brændes)
- 20 3) Lyst til at slaa En eller Anden (ubestemt hvem) paa Snuden.
- 4) Lyst til at reise, og den derunder henhørende obligate Kasse-mangel. (Det er altid dumt at *have Lyst* til en Ting, naar man ikke kan sætte den igjennem).
- 5) Snue.
- 25 6) Mere Snue.
- 7) Sort Melankoli (i Almindelighed); tilsat med samme Farve Melankoli over Socialistsagens endelige Udfald.
- 8) . . . nei, jeg gider ikke mere. –

Lad os derfor tale om Noget andet, og fremfor Alt ikke om For-
30 holdene herhjemme. De ere rædsomme, kvalmende, modbydelige. Og jeg selv er rædsom, og Alt hvad jeg laver er rædsomt, og Alt hvad de andre laver er ogsaa rædsomt. Rædsomt, rædsomt, en rædsom Ræd-sommeligheds Rædsomhed.

Og nu da jeg fik Lettelse ved denne venskabelige Udtømmelse af mine stumme Lidelser i Dit Skjød, vil jeg søge yderligere Lindring ved at see ind til Dig paa den Boulevard, hvor Du (ganske vist ikke er født) men hvor Du dog lever, og forhaabenlig lever godt. Jeg hører
 5 jo nok af og til gennem de Breve, der kommer anstigende (ikke til mig!) at Du studerer ivrigt Blade, Tidsskrifter, Stemninger, Tilstande, Theatre osv. Men de Oplysninger, jeg faar om Dig, ere dog af en saa fragmentarisk Art, at jeg egenlig, forat danne mig et Billede af hvordan Du lever og røres, kan springe alle Oplysninger over, og ligesaa-
 10 godt holde mig til de „Slutninger“, jeg selv kan foretage.

Jeg „slutter“ mig altsaa til en hel Mængde, og jeg faar et nogenlunde klart Billede frem af Dig: noget flittig, temmelig meget søgende at komme til at tale Fransk, en hel Del bon-vivant, havende gjort to store Opdagelser, nemlig 1) at Nutidens Opgave for en ung Mand
 15 (eller ældre c. v. v.) er at blive saa hurtig som mulig denne elskværdige Blanding af en aandrig Egoist, der lærer for meget for Livet og for lidt for en Evighed, en modig Hazardspiller, der trækker Kaarttet ud og gaber, en lunefuld Flegmatiker, der stundom bærer sig ad som om han sletikke havde lært Noget af sine Dumheder. Det var din
 20 ene Opdagelse, og den har vi vel gjort Allesammen, og Alle kunne vi fordele disse tre Roller iblandt os. Den anden Opdagelse er en tilsyneladende meget ringe, men i sine væsenlige Følger en meget vigtig Opdagelse for dem, der blive sat istand til at gjøre den. Det er: at man bliver til et forsvindende Ziffer i en stor By. Jeg kalder Opdagelsen
 25 vigtig i Henseende til sine Følger. Den forudsætter nemlig aldeles bestemt Et af To: enten at alle Ens Evner, de gode med de skidte, blive væbnede i Ærgjærrighedens Tjeneste, saaat man blæser: En avant! Gaa paa! op paa en Bastion! erobre en Position! „blive til Noget“. Eller ogsaa, at man føler sig trykket af det uhyre Vognmandslæs
 30 (vide: Stoppenaalen), der kjører henover En, at man siger: Ad Helvede til, og bliver udsvævende.

Jeg tager ikke feil, jeg er sikker i min Sag. Apropos! hvad vil Du egenlig i Paris? Ja, undskyld dette Spørgsmaal, der egenlig kan siges at komme post festum. Men hvad vil Du egenlig i Paris? Er det denne –
 35 om jeg saa maa sige – semitiske Tilbøielighed til „at ville kunne

Fransk“, der har drevet Dig til Seinens Bredder. Jeg kan nemlig forstaa at en Mand vilde gaae til Paris i Louis XIV's Dage eller under den store Revolution. Paa de to Tidspunkter kunde man nemlig ikke faa Noget at vide om Frankrig *udenfor* Frankrig, og Alt, hvad man idetheletaget skulde have at vide, var i Frankrig, og særlig i Paris. Men nu? – Sproget læres smukkest og renest ved Genfersøen. Og hvad skal man lære i Frankrig? – Intet uden hvad man jo meget mere uhildet kan læse sig til paa et hvilket som helst Sted i Europa. Hvad i al Verden skal man lære i Frankrig? – Ja hvis man har overstaaet Vanskelighederne med Sproget, og hvis man har Lommerne fulde af Introductionsbilletter og en spækket Portmonnix, kan man lære det franske Kjøkken at kjende, den franske, saakaldte Conversation, samt hvorledes „Les Proverbes“ Helte bærer sig ad, for at blive saa fuldstændig indifferent-ugenerte i deres Bevægelser og Repliker.

15 Og hvad saa mere? – Vil Du lære, hvorledes man arbejder, saa gaa til England. Vil Du lære, hvorledes man lever, saa gaa til Amerika. Vil Du lære, hvorledes man nyder, saa gaa til Italien. Men Frankrig. Fi donc! – Naar jeg nu siger Dig, at Frankrig er dødsdømt, at Racen er færdig, at det er Skidt med Kathrine, saa vil Du trække paa Skulder og Smilebaand, og sige: Der har vi Germaneren! Men saa see dog bare ind til Din nærmeste Nabo. Hvorledes staar det til derinde? og hvilke Paralleler er der dog ikke at drage? Frankrig-Spanien; Spanien-Frankrig. Og saa dog Titusind Gg. heller betragte Kadavrets sidste, voldsomme Muskeltrækninger i Madrid, Barcelona og Sevilla, end valfarte til Versailles, og overvære Hr. Thiers's ynkelige Vaudevillescener og see de andre Hanskvaster gjøre Kattespring i Luften, – det er jo næsten ligesaa ynkværdigt som Fastnachtscomødien i vort eget Folke- og Landsting. – Gud bevare Danmark, og tilgive os vore Synder!

Maa jeg saa lægge Haanden paa Hjertet, og maa jeg bede Dig 30 gjøre ligesaa, og maa jeg saa uden al falsk Undseelighed men ogsaa, som jeg haaber, uden Indiscretion, spørge Dig paa Tro og Love: hvad Du agter at gjøre i Retning af et Organ! Grunden til denne høitidelige Spørgeform, er den, at det mildest talt seer noget broget ud herhjemme, og at Du kan risikere, hvis Du bliver altfor længe i Arkadien 35 da sletikke at træffe nogle af den gamle Bande naar Du endelig vender

tilbage til Boeotien igjen. – Saa, raaber Epicuræeren, skal jeg nu plages? Nei, Du skal ikke plages, og allermindst af mig. Men jeg vil blot ansee det for min Pligt at vise Dig et Speil, ligesom Hexen i Eventyret, hvori Du kan see, hvad der foregaar i Hjemmet. Saa
5 see da!

D. 13de April.

Dette Brev har ligget temmelig længe. Og da jeg idag fik det frem, vilde jeg egenlig rive det istykker, og sende Dig et helt nyt. Men jeg indsaae da, at det let kunde gaae med det nye som med det gamle,
10 og jeg foretrækker da at sende Dig disse usammenhængende Stumper – Herregud de kan dog maaske altid have nogen Interesse som et Stemningsmaleri af saavel de kroniske som de akute Tilstande i vor lille Leir.

Jeg standsede sidst ved et Løfte om at skildre denne Leir. Desværre,
15 den seer noget bedrøvelig ud, synes mig. Møllers Maanedsskrift som sædvanlig 2 Maaneder tilbage i Tiden. Abonnenterne falde fra, eller der er idetmindste ingen Tilgang, og V. M. taber selv mere og mere Humeuret – hvilket jo endda ikke er saa forunderligt, navnlig da han ikke har meget af Aandens Elasticitet iforveien, og ikke finder nogen
20 synderlig Spore til Energie gennem sin Kone (ubetydelig, grim, Amme). Din Broder og jeg omgaaes som sædvanlig og opmuntrer hinanden som sædvanlig. Forøvrigt seer jeg ingen Mennesker, og det er vel ogsaa overflødigt for de øvriges Vedkommende „af Banden“. Selv slider jeg mig op, eller rettere sagt, jeg kan snart udregne det
25 Tidspunkt, paa hvilket jeg vil være opslidt af mit altfor mangeartede Arbeide. Desværre er dette Slid nødvendigt. Bestandig snevrere og snevrere bliver den Kreds, som „Omstændighedernes tvingende Magt“ drager om mig. Jeg har arbeidet som en Herkules i denne Vinter. Men lige umuligt synes det at være for mig at trænge igennem
30 som Maler herhjemme, og lige uheldig har jeg været i mine Forsøg i Udlandet. Det synes at staa skrevet et eller andet Sted i Stjernernes Bog, at jeg skal være nødsaget til at fægte mig igennem med min Pen. Men uheldigvis staar der ikke sammesteds en Opskrift paa en mindre smaalig og mere indbringende Brug af Pennen end den, jeg hidtil har

kunnet gjøre herhjemme, og Du aner ikke alle de smaa Ydmygelser for min Stolthed, og alle de Brud paa mine Evners Retning, jeg i den senere Tid har maattet underkaste mig forat kunne *existere*.

For Guds Skyld, hvad er det jeg her skriver: Misforstaae det endelig ikke, kjære Ven. Jeg er den sidste af alle Mennesker til at klage, og jeg har desuden al den Trøst, jeg ønsker at have, i min smukke, prægtige Kone, som jeg bliver mere og mere „forgabet udi“ eftersom Besiddelsen af denne huslige Vederkvægelse bliver mig mere og mere besværliggjort. Jeg er desuden af Staal; jeg kan holde ud, – men jeg meddeler Dig kun disse mine Confidencer forat erindre mig selv om den mulige Fare, der kan ligge for den dygtigere og dybere Production i denne tvungne Udstykken af sin Tid og sine Kræfter i Bagateller, taxerede i Tremarker.

Og nu vender jeg tilbage til mit foregaaende Spørgsmaal: Tænk Du endnu paa „Organet“? Hvornaar vil Du gjøre det? Eller hvad vil Du idetheletaget gjøre? – Du undskylder, amicissime, at jeg falder ind paa Dig med et saa direkte Spørgsmaal, men det er nu snart nødvendigt for mig at kunne see hen til en *bestemt* Termin, hvor jeg kan sige mig selv at jeg samler mig om Noget, Noget, der kan lægge Beslag paa mine Kræfter og ikke misbruge min Tid. Hvis denne Termin nemlig udebliver, hvis Du ikke har isinde at foretage Dig noget, hvortil Du kan have Brug for mine Kræfter, eller hvis Terminen trækker altfor langt ud, f. Ex ind i næste Aar, da er min Beslutning uigjenkaldelig tagen: den nemlig, at bryde op med Kone og Malerkasse til Efteraaret, og i Tydskland eller England udelukkende ved at male, at forsøge paa at bryde mig en Bane. Ingen vil kunne fortænke mig heri. Jeg mener at have holdt Positionen tilstrækkelig længe til at undgaae enhver Bebreidelse for Mangel paa Mod eller Energie. Der er dog en Grændse, udenfor hvilken en Capitulation ikke blot er forsvarelig men endogsaa nødvendig. Man kan nok leve som Giboyer – til en Tid; men man skulde dog helst see at leve som en Maximilien.

Jeg vil bede Dig at bemærke, at jeg ikke i ringeste Maade vil søge at paavirke Din Bestemmelse i den ene eller andet Retning, og navnlig ikke i Faveur af min ringe Person. Jeg er efterhaanden i den senere

Tid paa Grund af Omstændighederne bleven – hvad skal jeg kalde det? – en Smule fatalistisk overfor min Fremtid. Jeg veed, at hvis der indtræffer Noget, der giver mig en samlet, regulair Beskjæftigelse enten som skrivende eller som malende Individ, vil jeg paa Grund
 5 heraf ogsaa faa Tid og Midler til at udføre ved Siden af et eller andet Arbeide con amore; f. Ex skrive et Drama (hvilket jeg nu og da gjør historiske Studier til i denne Tid). Hvis intet Saadant indtræffer, da er jeg beredt paa at komme til at føre det „Giboyer-Liv“ som jeg nu fører. Og, (jeg kan sige desværre eller jeg kan sige heldigvis) jeg
 10 stiller mig allerede nu som Fatalist saa temmelig indifferent overfor disse Alternativer. Det Eneste, jeg egentlig lægger Vægt paa, og den eneste Egenskab, jeg egentlig vilde rose mig af at besidde, det er den seige, ubøielige Energie, der indenfor en uendelig ringe Kreds, (for Øieblikket Hr. og Fru Drachmann) hver Dag tilkjæmper sig det fra
 15 Livet, som Livet igrunden saa nødvendig vil lade sig fravriste: Existensen. Jeg synes, at jeg, efterhaanden som jeg mere og mere nærmer mig Stillingen som „Arbeider“ bliver stoltere og mere uafhængig. Med denne min Dagleier-Selvfølelse voxer min Foragt for alle Andre, og hvis jeg en Gang skulde miste min Kone forudseer jeg at jeg vil ende
 20 som Timon fra Athen. Quod felix faustumque sit.

Som sagt, min Stolthed gaar i Retning af at kunne vriste mig igjennem med egne Kræfter. Og det er altsaa ikke af personlige Hensyn at jeg spørger Dig om Din Bestemmelse. Men hvis Du har isinde at gjøre Noget herhjemme (og jeg tror dog ikke at Din Ærgjerrighed vil
 25 være tilfredsstillet ved at blive en æsthetiserende Høedt, der lever et recenserende Liv „af sine Midler“) kunde det da ikke tænke sig, at Du ved at blive for længe borte, løb Fare for enten helt at miste Nogle af „Banden“ eller at finde disse „Nogles“ og disse „Faaes“ Kræfter sløvede naar Du kom hjem. Forholdene herhjemme synes at kunne ud-
 30 vikle sig til Alt muligt. Hvis man vil indvirke paa Forholdene, er her ingen Tid at spille. Men hvorfor da tøve i Udlandet? Er det en Adspredelsestour, Du har gjort, da kan jo en saadan være opnaaet paa et Par Maaneder. Men hvis Du virkelig er gaaet til Udlandet forat studere, da kan jo et Par Aar næppe være nok, – men saa maa Du
 35 hellerikke vente at kunne opnaae noget Resultat af en journalistisk

Virksomhed naar Du kommer tilbage – medmindre Du vil være Chef og Medarbejdere i een og samme Person.

Forresten er her vel ikke stort Mere at sige. Noget at fortælle er her slet ikke. Hvis Du kommer til Wien, kunde Du gjøre mig en Tjeneste
 5 ved en eller to Gange om Dagen at stille Dig overfor mit Maleri paa Udstillingen, og gennemløbe en hel Skala af Udbrud i forskjellige Tungemaal: Ah, Oh! Oui. Mais, c'est magnifique. A splendid picture, by Jove. Una miraviglia. Wunderschön etc, etc. Eller Du kunde leie en eller anden tjenstvillig Aand til tre Timer ad Gangen at være *stum*
 10 af *Beundring* overfor det. I begge Tilfælde kunde det maaske hendrage en eller anden Lysthavendes Opmærksomhed – og det er vist en meget vanskelig Ting paa Udstillingen.

Naa, nu er Brevet voxet op til et helt Manuscript. Jeg tænker at min Kone enten skriver paa egen Haand eller lægger Noget ind i Convo-
 15 luten her. Længe har dette Brev varet, og daarligt er det. Men tag det ikkedestomindre nu; det er godt ment; og forbliv, med Hilsen til Din Frue, den samme for mig som jeg er for Dig med soc: Hilsen og Haandslag

Din
 Holger Dr.

20 [*med Vilhelmine Drachmanns Haand*]
 Venligst Hilsen fra
 Belli.

28. Til *Georg Brandes*.

25 Kjæreste Ven. Torsdag [10/4 1873]

Jeg kan ikke erindre nogensinde at have været i en saadan Sindsstemning som i disse Dage. Dit Brev gjorde Udslaget. Jeg var rasende, forbitret, nedstemt paa mig selv, paa Dig, paa Fru Belli, paa Alle.
 30 Du havde Ret, Du idetmindste som min Ven og Stalbroder, til at bebreide mig hvad der var at bebreide mig; men her har nu løbet snart den Ene, snart den anden af disse „gode Venner“, der altid indfinder sig naar man har gjort noget galt. Skjøndt de selv aldrig gjør Noget,

og derfor aldrig nogen Dumhed, mener de at have Ret til at foreholde mig „det Ubegribelige“, og de fortalte vidt og bredt om hvad Folk sagde paa Caféerne og i Stuerne, og da jeg havde bedet dem reise Fanden ivold og lade mig skjøtte mig selv, saa modtog jeg 5 Breve, og et af den Beskaffenhed, at man sagde mig fra „rette Vedkommende“ paa Kunstens Tinder, at hvis jeg nu vilde være en artig Dreng, saa skulde osv. osv. Jeg havde kun den Trøst at skrive „rette Vedkommende“ tilbage, at jeg vilde risikere Alt, selv min personlige Sikkerhed, for min Overbevisning; det maatte vel være nok, – om jeg 10 saa maatte være fri for videre Forklaring. Men nu Dit Brev. Nei, jeg vil ikke indlade mig paa Enkelthederne deri, selv der hvor Din Iver, og Din berettigede Iver paa mine Vegne, gjør Dig uretfærdig i Dine Udtalelser, overfor mig. Jeg vil kun sige, at jeg i det sidste Aar har slugt og ædt mange Storsnudetheds Piller i mig, og gjort mange smaa 15 Offre for at kunne existere som skrivende Menneske, da jeg saagodt-som ikke kan existere som malende. Jeg indrømmer, at jeg, for ikke at synke ned til „Nissen“ eller „Socialisten“, har skrevet hos Topsøe, og at jeg sidstegang har stukket Piben ind overfor en saadan Kabyler som – Wille. Det er altsammen indrømmet, og Din smukke og brave Følelse 20 for mig kommer jo ogsaa frem i Din Synsmaade paa disse sørgelige Kjendsgjerninger. Men naar Du og alle Andre vil have mig til, bevidst og med Hensigt, at skrive Vers i Fædrelandet forat komme an paa „et i Opinionen anseeligt Sted“, forat vise Ploug min Agtelse og maaske endogsaa bede om godt Veir, da standser mine Indrømmelser, 25 og jeg tror hellerikke at *det* kan være *Din* Mening.

Jeg var stærkt, meget stærkt optaget af Marstrands Død. Min Forfængelighed blev stærkt allarmeret ved H. P. Holsts slette Pøit. Da jeg gik til Ploug forat bringe ham min Kantate, og da jeg sidenefter lagde den i hans Brevkasse, saae jeg i hans Blad kun det privilegerede, paten- 30 terte Organ for alle de gamle Kunstnere. Jeg forestillede mig Digtet „trykt som Manuscript“ for alle Marstrands Venner, og i en Samtale med Roed og Vermehren bestyrkedes denne Synsmaade. Jeg var Fantast nok til at opfatte Pladsen omkring den afdøde Kunstners Grav som neutral Grund, og jeg havde Bellmanns smukke Ord i Tankerne 35 (Epistel 81)

„Ovån der väpnad – hvad synes väl Dig? –
Bryter fromt sine pilar“.

Videre gaar mine Indrømmelser ikke. Men heri indeholdes jo ogsaa tilstrækkelig af Svaghed og nok af Dumhed, til at Omtalen nu er som
5 den er. Dog; er der kommen nogen, selv den allermindste Smule Skygge paa mig ved denne Leilighed, saa er jeg Mand for at brænde Pletten ud igjen, og det skal ogsaa skee saasnart mit urolige Sind og mit af det forbandede Brødslid noget overanstrengte Hoved kan samle og forme al den Bitterhed, al den spredte „revolutionaire
10 Pathos“, som længe har ligget og ulmet hos mig, og som nu en af Dagene skal slaa ud i et stort Digt, der da trykkes i „Socialisten“ under det tydelige Mærke H. D. –

hvilket Mærke er ensbetydende med Din oprigtigt hengivne Ven
Holger Drachmann.

15 29. Til *Edvard Brandes*.

Ryesgade

Tirsdag. [April 1873]

Kjære Ven.

Du har jo rigtignok riposteret mine Feinter med saa stor Dygtighed, at
20 jeg sænker mit Værge, og overgiver mig paa Naade og Unaade. Jeg takker Dig baade i Almindelighed og i Særdeleshed for Dit Brev. I Almindelighed: fordi jeg altsaa nu har faaet Klarhed om Din Stilling og Dine Hensigter. I Særdeleshed: fordi Du gjør mig et Tilbud, hvis Afslag Du paa en saa hensynsfuld Maade søger at afskjære mig. Jeg
25 maa imidlertid opholde mig lidt ved dette „I Særdeleshed“, saameget mere som Din aabne Fremgangsmaade forudsætter en lignende Fremgangsmaade fra min Side.

I Slutningen af forrige Aar kneb det stærkt for mig da jeg skulde anvende al min Tid til Udgivelsen af den lille Digtsamling og dernæst hænge i med det store Billede til Wien. Mine forhenværende
30 Bekjendte blandt „Velhaverne, ogsaa kaldet Storborgerne“ havde trukket sig tilbage. Jeg kjendte kun meget lidt til Din Broder Ernst,

men jeg henvendte mig aabenhjertigt til ham, forklarede ham min Stilling, og bad ham laane mig 300 r. Denne Sum, saa ringe som den paa den ene Side er, har jeg endnu trods al Flid og Slid ikke kunnet tilbagebetale, eller rettere, jeg er akkurat i disse Dage rykket frem til 5 *Muligheden* af at kunne sende ham den ene Trediedel. Naturligvis er Din Broder ikke den Mand, der skynder paa mig, og naturligvis havde jeg aldrig anmodet ham om en saadan Tjeneste hvis jeg ikke havde været overbevist saavel om hans Velvillie for mig som ogsaa om hans Tiltro til min Akkuratesse – selvom denne paa Grund af For-

10 holdene skulde blive noget „seig“. Men alligevel, jeg staar dog i hans Gjæld, og denne Gjæld higer jeg efter at see afgjort forinden jeg af et andet Medlem af samme Familie modtager et Tilbud, som, Du kan tro mig, glædede mig meget, da jeg læste det, og som jeg hverken tør eller vil afslaa, da jeg veed, hvad det kan have at betyde for mig,

15 særlig nu da jeg paa ingen Maade, med „Organet“ for Øie, har *Raad* til at spille min Tid med „Nichtswürdigheder“. Spørgsmaalet bliver altsaa kun, hvor seig den uheldige Skjæbne, der for Øieblikket hviler over mine Foretagender, vil vise sig at være. Det er ogsaa som om det var forhexet. For at understøtte en Ven i London, der har aabnet en

20 ny Kunsthandel, har jeg brudt med min forrige Kunsthandler, og givet min Ven alle mine Malerier, der før var hos den anden. Det er maaske en Dumhed, men – jeg vilde ikke lade min Ven i Stikken, og nu spiller jeg en Art „Patience“, hvor der gaar en 2 à 3 Maaneder hen mellem hvert Træk, og hvor ethvert Træk kun er en Ubetydelig-

25 hed. Dernæst har jeg offret de to Vintermaaneder til et Konkursbillede om den Neuhausenske Præmie. Og igaar modtog jeg da den Underretning gennem „paalidelig Kilde“, at de ærede Professorer nok indrømmede mig Talent, men at jeg „med saadanne Ideer ikke kunde vente osv, osv“. Ja man havde endogsaa den Uforskommethed

30 at lade mig forstaa, at hvis jeg vilde opgive disse „gavflabede (sic!) Ideer“ saa vilde man maaske tage Hensyn osv. osv!

Du tilgiver, at jeg i en Art Irritation over min „seige“ Skjæbne sender Dig disse kjedelige Detailler. – Hvad Din Broders og mit Mellemværende angaaer, da er det altsaa saaledes som beskrevet. Og

35 jeg vilde for ingen Pris i Verden have, at Din Broder, som jeg kan

tænke mig maaske bestyrer Dine Midler, skulde en Dag blive overrasket ved en Anmodning fra Paris om at sende mig nogle Penge, saaat jeg derved, naar jeg nu endelig fik tilbagebetalt ham min Gjæld, kom i et tvivlsomt Lys som En, der laaner af Peer forat betale Powl.

- 5 Og nu har jeg forklaret Dig Sagen, og godt er det, at det er overstaaet. Du forudsætter i Dit venlige og rare Brev et Dilemma for mit Vedkommende. Men Dilemmaet er noget mere indviklet end Du maaske troede, medmindre Du, hvad jeg ikke veed og hellerikke turde forudsætte, skulde være vidende om det Forhold, hvori jeg stod til
- 10 Din Broder, – et Forhold, jeg skynder mig med at gjentage det, der ikke er saa trykkende for mig som det kunde være efterdi Din Broder er gentleman, men som dog *er*. Skriv mig nu endelig Din Mening herom, jeg vil da i et og alt antage Din Autoritet.

Hvad jeg forresten agter at gjøre, skal jeg her kortelig berette.

- 15 Jeg staar i disse Dage i Underhandlinger med „Ill. Tidende“ (Dit gamle Organ) om at lade Organet idetmindste for Størsteparten afholde mine Udgifter til en kort Wienertour (rimeligvis i Midten af Mai), hvor jeg da vil sende Tegninger og Artikler til det noble Organ, og hvor jeg for mit eget Vedkommende vil bringe mig à jour med
- 20 Kunsten i Europa for Øieblikket. Ved at udgive mine Studier i saa Henseende tænker jeg ved min Hjemkomst at kunne tjene nogle Penge. Hvis jeg da senere ved Hjælp af Dine bona officia kan nyde det tilbørlige otium et eller andet Sted i en landlig Afkrog, da er det, at jeg vil samle mig om det Drama: Masaniello, hvortil jeg allerede
- 25 nu er begyndt at gjøre italienske og franske historiske Forstudier, og som jeg er betydelig opsat paa at *gjøre*. Vil det være formeget at anmode Dig om, at sende mig et Par dygtige (hvad Du anser for dygtige) franske dramatiske Arbeider (særlig historiske Arbeider) hvoraf jeg kunde lære en Del Konstruktion og øvrige „Ting“? Du vilde
- 30 gjøre mig en stor Tjeneste dermed, da jeg er meget „ufunderet“ paa dette Gebeet.

- For imidlertid ikke at fordybe mig formeget i hvad jeg *vil* gjøre, maa jeg nu stoppe forat begive mig til det, jeg *skal* gjøre (Ak, vee: Smaa bidrag til Almanakker, Udstillingsanmeldelser til – Dags Tele-
- 35 grf. Tegninger paa Træ; smaae billige Malerier, Fortsættelse af No-

vellen hos Møller (hvad synes Du om den første Afdeling)? et episk-lyrisk-dramatisk-malebarisk Digt over – Luther (til et Træsnit) etc, etc. –

Du seer Rækken, den uendelige, som jeg yderligere kunde supplere.

5 Men, nei!

Kun til Slutningen en varm og oprigtig Tak for Dit Brev; en venlig Hilsen til Din Frue fra min; og et „socialistisk“ (hm; (!)) Haandslag fra

Din hengivne

10

Holger Dr.

30. Til *Edvard Brandes*.

Wien.

d. 25de Mai 73.

Kjære Ven.

15 Jeg fik ganske rigtig Dit Brev gennem min elskværdige Frue, og jeg skynder mig nu med at takke Dig og besvare Dig. Min Rolle her ved Udstillingen er udspillet imorgen eller iovermorgen. Jeg har gjort et ganske anstændigt Digt over denne uanstændige Humbug; jeg har gjort en Tegning fra den berømte Esterhazys Vinkjælder, som illustre-

20 rer et Forsøg paa underjordisk Kritik over overjordiske Affairer, og har desuden samlet Materialer til forskjellige andre Texter og Tegninger. Efterhaanden som det kommer frem i „Ill. Tidende“ (Dit gamle „Organ“) skal jeg sende Dig det; – nogen Interesse bliver der vel altid ud deraf. Jeg har desuden faaet et ganske godt Overblik over

25 Øieblikkets Kunst, hvad der jo senere kan komme mig til Nytte, og jeg har ved Cafélæsning bragt i Erfaring at l'Indépendance^s Pariser og Wienercorrespondent over de „skjønne Kunster“ er en overmaade sindrig og forstandig Herre, som jeg vil anbefale Dig at faa fat paa i Paris. Og efter denne kortfattede revue over min sidste Virksomhed (hvortil

30 kommer et 4 Dages Ophold i Dresden med ganske tilfredsstillende Samtaler med Henrik Ibsen) gaar jeg over til Dig og til „Sagen“.

Sagen er da den, at jeg kort før min Afreise var oppe hos Din Broder Ernst, forat benytte mig af hans velvillige Hjælp til at omforme nogle danske Sedler i østerrigske Gùlden. Vi kom til at tale om Mangt

og Meget, og deriblandt naturligvis ogsaa om mit Forhold til ham, det han som gentleman og som brav Fyr lagde mig paa Hjertet ikke at maatte trykke mig, som han ganske rigtig formodede at det gjorde. Jeg havde laant den omtalte Sum paa mit ærlige Ansigt, og han be-
5 mærkede meget fint at mit Ansigt ikke havde forandret sig synderligt siden. Det var mig virkelig en Tilfredsstillelse at faa talt med ham derom. Jeg gav ham en kort Oversigt over de Midler, som Sommerens Arbeide vilde forskaffe mig, og viste – kort sagt, for ikke at tale for-
meget herom, jeg sagde ham, at jeg betalte ham saasnt jeg kunde,
10 og han sagde at det var godt, og jeg troer selv at han i den senere Tid har faaet saamegen Interesse for mig eller i ethvert Fald for mine Bestræbelser, at han ikke betragter mig som – Nei, Sludder, nu kommer det Dævelskab igjen. O Jeppe, Jeppe! Det er skidt at have Bonden i sig naar man gaar for at være Baron.
15 Ikkedestomindre, jeg følte mig behagelig til Mode da jeg gik fra ham. Nu træffer Dit Brev og Dit Forslag mig. Ja, hvad Fanden skal jeg nu sige. Jeg veed hvad det vil sige at skulle hjem, sidde paa sin Hale og betale sin Gjæld af ved Artikler og Tegninger. Jeg seer paa den anden Side den behagelige Udvei, som Du brave Menneske aab-
ner mig ved Dit Forslag. Men, – Din Broder kjender mig endnu for
20 lidt, og netop fordi jeg troer at jeg vil komme til at holde af ham, netop derfor vilde jeg ikke have at der skulde være den mindste *Prik* imellem os – lad saa ogsaa Prikken være kun mikroskopisk. Ja nu veed jeg, hvad jeg vil. Jeg vil hjem og *forsøge*. Jeg har en lille Bestilling
25 paa et Maleri, der skal være færdigt i Løbet af Juni–Juli Maaned; jeg kan spinde min Reisetraad til et Bladvæv, hvori jeg fanger Fire-skillingfluer pr Linie. Det er ikke moersomt, men det er „hæderligt“, og naar jeg saa blot har faaet den første Halvpart tilbagebetalt ved egne Kræfter, saa kan jeg altid mere franchement sige til Din Broder:
30 „Saaledes og saaledes forholder Sagen sig. Edvard har gjort mig et Forslag. Jeg skylder ham selv, vore fælles Bestræbelser, og mit bedre Jeg 3: mit Talent, en ædlere Dyrkelse. Her staar jeg; jeg kan Gud hjælpe mig ikke mere. Amen“.

35 Dette er ingen Krumvei. Det er det Halve af den lige Vei. Og hvem veed, maaske kan det flaske sig saaledes at jeg endogsaa kan gaa de $\frac{3}{4}$

ja maaske de $\frac{4}{4}$ alene. I ethvert Tilfælde vil jeg gjøre Forsøget. Og skulde jeg til Forsøget behøve Din Hjælp à part, ja saa, kjære Ven, vil jeg skrive Dig til, og bede Dig om en Forstærkning fra Din egen Kasse; – maa jeg det?

- 6 Og saa en hjertelig Tak forøvrigt for al Din gode og hjertelige Velvillie overfor mig. Gid Fanden tage alt dette Klisteri. Gudskelov at Du dog ikke er født rig. Du kan ifølge Din Fortid have nogen Sympathi med den, der gaar omkring med Hovedet fuldt af de stolteste Planer: Masaniello, Salvator Rosa, historiske Studier, store
10 Digte, Fanden og hans Oldemo'er, og – Fru Belli; det søde Barn . . .
Og saa Portemonnaien! Stik paa Næven, Du brave Ven. En venlig Hilsen til Din Kone.

Levvel

Din
H. Dr.

- 15 *Paa Søndag antager jeg at ville være i Kjbhv.*

31. Til *Edvard Brandes*.

Rymsgade 124. Østerbro.
d. 4 Juni 73.

Kjære Ven.

- 20 Saa kom jeg da atter tilbage til dette latterlige Land, og sandt at sige, det behager mig ei. Ikke fordi at Wien tilfredsstillede mig, – ingenlunde; men dette er dog for comisk. Da jeg i den tidlige Morgenstund førend Solen stod op, langsomt kom glidende fra Østersøen forbi de
smaae Søbefæstninger, langs den øde Langelinie ind til den øde Told-
25 bod, fik jeg dette rigtige hjemlige, aandedrætsstandsende Indtryk af at være hjemme. Heu me miserum! Og dette er vor fremtidige Kamp-
plads. Jeg havde ovenikjøbet paa Nattetouren mellem Wien og Prag forkjølet mig stærkt, og med Hoste og Snue steg jeg iland paa den fædrene Jord, og den Nysen, hvormed jeg hilsede min Fødeby, be-
30 svarede ikke engang af en deltagende Aands: Prosit. Jeg havde Aftenen i Forveien i Selskab med Ibsen i Dresden henpassiareet adskillige Nattetimer ved de store Ølkrus. Han modtog mig mere hjerte-
ligt og aabent end første Gang paa min Nedreise. Han talte meget

med mig om hvad jeg havde præsteret og om hvad jeg nu agtede at præstere, og opfordrede mig kraftigt til at lægge mig ned en Maanedstid i Dresden, for uforstyrret af Hjemmets smaatærnedede Omgivelser at gøre de første, større Skridt henimod et større, sammenhængende

5 Arbeide. Jeg slog til, og lovede ham at komme naar jeg havde ordnet mine Affairer herhjemme. Nu er jeg her altsaa, og Begyndelsen af mit Arbeide er skeet – med at lægge mig tilsengs i to Dage, og med nu i en idiotisk Reconvalescentstilstand at maale Længden og Bredden af mine Gulvbrædder. Imidlertid, det er vel en Overgang, og saa: vel

10 mødt igjen Arbeide!

Men hvad er nu det for Kunster derovre hos Eder. Jeg skar Tænder af Raseri, dengang jeg paa Wienercaféen læste om Thiers' Fald og Reactionens Seier. Thiers har som bekjendt ikke været min Mand, men han repræsenterede dog altid det formelt Frisindede under Nav-

15 net: Republik. Nu er det jo Soldater og Clericale; Prosit! Hvordan i al Verden har Gambettas Parti baaret sig ad. Hvordan hænger det egenlig sammen med Venstre i Frankrig, og hvem har egenlig Fremtiden for sig der? Meddel mig endelig Dine Iagttagelser herom, jeg gider ikke see de danske Blade, og de fremmede kommer jo ikke saa-

20 vidt. Er det virkelig saaledes som jeg formoder, at Frankrig i Bunden er et reactionairt Land, at Folket i Almindelighed altid gaar med Monarken og med Kirken, da er jo egenlig Studier i Frankrig overflødige, og da er der dog herhjemme i Danmark altid en vis Del at paavirke, som ikke kan paavirkes andetsteds. Jeg sigter herved til de

25 lavere Sphærer ude omkring paa Landet. De har vel oprindeligt været stemt for vore Bondevenner, men efterat Bondevennerne (det Pak!) har gjort disse kolossale Dumheder i det nu afsluttede parlamentariske Felttog, turde det være høist sandsynligt at vi, om ikke med Hovedbladet selv saa dog med et Filialblad, kunde kappre et Parti, der er

30 radikalt udenat være socialistisk, og som hælder til Venstre udenat være bondevenligt. Jeg har idetheletaget tænkt meget over vort Blad, og over Situationen, der vil skabe det Modstandere og Tilhængere. Jeg har maalt Vaabnene, og jeg kan ikke sige at jeg frygter for Fjenden. Jeg undervurderer ikke den Modstand, vi skal bryde, men jeg

35 føler at vi ere de Yngre og har den Kraft, som kun Ungdommen giver.

En saa dvask men tillige forlystelsessyg Nation som den danske, fordrer (især for Hovedstadens Vedkommende) noget Nyt, en Forandring fra det over al Maade *kjedelige* „Dagblad“. Nuvel, denne høist naturlige Tilbøielighed vil idetmindste i Begyndelsen skabe os en
5 hel stor nysgjerrig Flok, der kan danne Læsere og Holdere af Bladet. Efterhaanden (og særlig da vi jo hverken ville bruge Køller eller Knive men *fægte* med *Kaarden*) gaar det op for Mange, at der dog kan være en vis elektrisk Strøm mellem Udlandets store Bevægelser og den stillestaaende Dam herhjemme, at det igrunnen er interessant
10 at faa et Telegraftoug lagt igjennem Kjøbenhavn, og at den elektriske Gnist, som vi stadig lader springe frem ved Polerne, ikke er nogen Petroleumbombe, der truer Christiansborgslot, Nationalbanken og „den lille Hassan med de skjæve Ben“.

Har Du ellers tænkt Dig nogen bestemt Tid for Din Hjemkomst? Du
15 maa ikke opfatte det saaledes som om jeg ved at spørge tillige vilde skynde paa. Naar Du mener at være klar, kommer Du hjem; den Ting er klar nok. Men jeg hører nu, at den ædle Fred. Bajer ved et Vælgervrøvl har erklæret, at til Efteraaret skal et stort Venstredagblad udgaa her i Kjøbenhavn under hans og Consorters Ledelse. Det er ikke
20 svært at forudsige, hvorledes et saadant Blad vil blive; derimod vil det maaske kunne være vanskeligere at forudsige, hvormange af den Hob, der egenlig skulde være Læsere af vort Blad, hvormange af disse Ostemidder, der vil grave sig ned i den saakaldte „folkefrisindede“ Retning, hvorfra det saa vil koste en Del Uleilighed at drage dem op
25 igjen. Der er Intet, der mere vil skade Manifestationen af vore Ideer, end netop dette Ævl og Bævl af Folke-Grundtvigiansk-Liberal-Fremskridts-Kraft-Suppeopkog, der Dag for Dag med den bevidste og ubevidste Løgnagtigheds hele Magt æder sig ind i Nationen. Lad os endelig have et vaagent Øie med Farerne fra denne Kant.

30 Og dernæst, har Du overveiet hvilke Vanskeligheder og hvilken Tidsspilde, der vil være ved at grundlægge et større Dagblad? Særlig *Tiden*, der vil medgaa inden Alt kommer iorden. Jeg er jo ikke nogen praktisk Mand, men jeg har dog spurgt mig for hist og her, og det synes som om et halvt Aarstid vil kunne gaa hen førend et Trykkeri
35 med Besætning vil kunne bringes paa Benene. Dette er kun et Finger-

peg; men forhør Dig dog lidt i denne Henseende, forat Du ikke skal regne feil, naar Du siger: *Her* er Tidspunktet for min Hjemkomst, og *der* er Tidspunktet for Kampens Begyndelse.

Hvorom Alting er, saa har jeg tilsikkert Dig min Bistand, og jeg
 5 skal trolig vente til Tidens Fylde kommer. Denne lille Reise har gjort mig godt, og jeg har taget en Del Ballast ind, der skal komme mig til Nytte senere. Jeg frygter ikke for, at vi skal blive for *Faae*. Jeg har endnu ikke truffet paa et Organ, hvis Personale bestod af 20 Genier. Øvelsen vil hærde og skjærpe vore Penne. Jeg for min Part er slag-
 10 færdig med en Dags Varsel, mere har jeg igrunnen ikke at sige. Jo, der er dog Eet endnu. Jeg vil, saafremt ikke Dit Opbrud fra Paris lægger Dig Hindringer iveien herfor, benytte mig af Dit Tilbud i de sidste Linier af Dit Brev, og bede Dig sende mig et Par hundred Francs som et Auxiliaircorps, der skal støtte de Bevægelser, som jeg
 15 antydede for Dig i mit sidste Brev. Saasnart jeg har faaet en samlet Række af Artikler frem i „Ill. Tidende“ skal jeg tillade mig at nedlægge dem paa Din Tærskel. Fortæl mig nu endelig noget om de franske Forhold. Husk paa, jeg lever som en Robinson paa en øde Ø. Her kommer ingen Mennesker og ingen Aviser. Østerbro ligger stille,
 20 solbeskinnet, mennesketom ligesom en Klippe i Sydhavet. Idag tager min Kone og jeg ud til Din Familie paa Klampenborg; maaske hører vi da Noget om Dig og Dine Bestemmelser. Særlig maa jeg derud forat faa Din Adresse, eftersom jeg hører at Du skal være reist fra Paris.

25 Forøvrigt min Hilsen til Din Frue.

Jeg er

Din hengivne
 Holger Dr.

32. Til *Edvard Brandes*.

Ryesgade 124.

30

Den 13de Juni 73.

Kjære Ven.

Jeg har været rask og er bleven syg, har været syg og er bleven rask igjen siden jeg sidst skrev Dig til. Fanden staa i dette fordømte Klimat,

men nu troer jeg dog at jeg endelig er kommen ud af Klemmen, efter al Sandsynlighed kaldt tillive ved en lille, beskeden Polemik mellem en Indsender i „Dagbl“ og Carl Ploug, en Polemik, som jeg nu vil kaste mig ind i for dog engang at prøve, om min Klinge ikke skulde være
 5 rustet i Skeden. Det dreier sig om Besættelsen af den ved Marstrands Død ledigblevne Post som Professor og Lærer ved Kunstakademiet. Denne Post er bleven overdraget – Vermehren med Tilsidesættelse af Bloch. En vis M er traadt op som Blochs Ridder i „Dagbl“, og har naturligvis faaet den sædvanlige Spand Skidenvand over Hovedet af
 10 Ploug. Jam ad triarios res venit. Mit Princip tro, ikke at skrive i „Dagbl“, sender jeg nu en lynende Artikel til „Dags Telegraf“, hvor jeg som Du maaske veed har produceret mig som Kunst-anmelder ved Foraarsudstillingen. Min Agt er at vise, hvor nødvendigt det er for vor Malerskole at faae en *Maler* og et *Genie* til
 15 Lærer og ikke en flittig *Tegner* og Pedant.

Du undskylder at jeg begynder med dette temmelig ephemere Vrøvl, der naturligvis tager sig en Del betydeligere ud mellem Øster og Vesterport end paa Boulevard Montmartre. Jeg takker Dig for Dit Brev af 9de Juni og *sammes Indhold*, som er rigtig modtaget. Jeg har
 20 nu ordnet mit Arbeide saaledes at jeg i Begyndelsen af August Maaned vil kunne have tilbagebetalt Din Broder *hele* mit Laan hos ham; og jeg kan ikke nægte at denne Ordning af Sagen tiltaler mig mest, skjøndt jeg naturligvis ikke et Øieblik tvivler paa, at hvis jeg ikke havde kunnet, han da havde ikke været utilbøielig til at modtage Dit Forslag.
 25 Tak for Dine „Vink“ i Retning af det Dramatiske. Hvad Du siger om Corneille og Racine skal jeg lægge mig bag Øret ligesaavel som hvad Du bemærker om Væddeløbet. Med Hensyn til Fischer, Kunsthandel, Forbindelser osv, da skal Du have Tak for at Du henleder min Opmærksomhed herpaa. Kun veed jeg ikke rigtig
 30 hvad Du forstaaer ved „herværende Malere“; – er det danske eller franske, Du mener? – kan Du ikke, udenat gjøre Dig formegen Umage, skaffe mig nogle Oplysninger om Kunsthandlens Stilling til Marinebilleder?

Sagen er ganske rigtig med det omtalte Venstreblad. De to Redak-
 35 tører: candidati juris Larsen og Schiøtz (troer jeg) ere allerede ud-

nævnte. I Oktober Maaned udkommer Bladet. Edgar Quinet (troer jeg) er hvervet til Parisercorrespondent.

Den 1ste Decb. skal indgraves i mit Hjerte og ikke paa min Læbe. Tænk en Smule over Trykkeriet og Ordene „Noget kan maaske
5 arrangeres inden min Hjemkomst“.

Hvis Du reiser (som jeg har hørt) da send mig Din Adresse.

Din hengivne

Holger Drachmann.

33. Til *Georg Brandes*.

10

Klampenborg Badeanstalt
Onsdag Juli (?) 1873.

Kjære Ven.

Jeg sidder herude paa „Anstalten“ i Din Broders Værelse og skriver Dig til. Jeg hører at Samvittigheden maner Dig dernede i det tyske
15 Rige, – den maner ikke mindre mig her i dette Rakkerhul (Undskyld: jeg mener ikke Værelset, men Kjøbenhavn). Det er nok gaaet os begge paa samme Maade: Vi har bestandig tænkt paa at skrive, og bestandig er det blevet ved Forsættet. Nu bryder jeg altsaa Isen, og det med et „Tak“, der længe har siddet indeklemt, men som jeg
20 haaber skal komme ligesaa varmt til Dig, som da jeg førstegang lagde Maanedsskriftet tilside efterat have læst Din Artikel om Hauch; – Tak! Og særlig for hvad Du over Hauch faar Anledning til at ud-tale i Almindelighed om det „nye“ Drama, og særligst for de tre, fire sidste Penselstrøg, der afslutter og afrunder Billedet, og lader en Gjen-
25 klang tilbage i mit eget Bryst af den „Ekstase, hvormed Du efter endt Forelæsning løb ned ad Trapperne og ud paa Torvet“, en Ekstase over en af hine Aander, som var „Præst for Vedligeholdelsen af den hellige Ild i unge Sjæle“.

Jeg mener, at Din Artikel om Hauch – (som jeg forresten ikke her
30 vil kritisere, men som jeg maaske kunde benævne „godt klaret“ – nemlig omkring Pynten af det for *Dit* Vedkommende vanskelige *for*, og det for *Hauchs* Vedkommende ligesaa vanskelige *imod*) jeg mener at denne Artikel har gjort mig uberegnelig godt neop paa det Tids-

punkt, hvor jeg har givet mig for Alvor i Lag med min „Masaniello“. Dine saa fint indflettede „Kjætterier“ (som Du kalder dem) har visselig i denne Tid i mine vaagne Nætters Arbeide givet mig megen Trøst naar jeg syntes at det var mig umuligt at gennemføre min Bestemmelse, naar jeg, en halvudsprungen lyrisk Knop vilde give mig i Lag med Dramaets store, stærkkryddrede Blomst. Jeg læste atter og atter Dine Bemærkninger om „Stoffet og Digteren“, og jeg følte da at, hvis jeg havde nogen Adkomst til at begive mig løs paa Dramaet, og hvis jeg havde noget Haab om et heldigt Resultat, da maatte det ligge deri, at netop *jeg* ikke havde valgt mig et tilfældigt, ligegyldigt Stof, men at Stoffet saatsige en smuk Morgen eller rettere en skyfuld Aften var kommen, og havde taget mig i Nakken, og sagt: „Skriv, Din Slyngel; jeg skal nok bære Dig over de værste Vanskeligheder, eftersom jeg veed at Du er en af mine Folk“.

15 Nuvel da, kjære Ven; jeg arbejder – udaf Neglerødderne formelig. Jeg 1) hænger i for Brødet, jeg 2) skriver Drama, jeg 3) lægger tilside til en ny Digtsamling, og 4) jeg er paabegyndt en Række Fortællinger. Jeg er frygtelig, frygtelig trist tilmode over vort „kjære“ Fædreland, og over *vor* Stilling overfor samme. Jeg er kjed af Alt, undtagen af Fru Belli og saa af at arbeide, og saa – længes jeg ubeskriveligt efter Dig. Skynd Dig tilbage inden jeg fordunster i revolutionair Pathos, og inden jeg har begaaet altfor mange Bommerter i mine forskellige Virksomheder. Og dersom en eller anden af Germaniens yppige Møer skulde holde Dig, Letfængelige, tilbage paa en kalypsisk Ø, saa tjen mig i at sige til Din Donna: „Donna Bianca; see, jeg knæler for Dig, og kysser Spidsen af Din lille Fod. O, lad mig fare fra Dig, thi min Ven i Læstrygonernes taagede Land trænger til min Hjælp i al sin Kvide, omringet som han er af Dumhed, Dvaskhed og Feighed“. Naar Du deklamerer denne Replik med Din bekjendte nestoriske uovervindelige Veltalenhed, og naar Du saa kysser Foden ret eftertrykkelig, saa skal Du see, at den Skjønne lader Dig løbe – især hvis hun har „Hühneraugen“.

Kom nu snart, og lov mig, hvis Du ikke skulde træffe Familien i Ryesgade hjemme, da idetmindste kun for 2 Dage at besøge Familien paa Bornholm; – muligvis kunde Du ogsaa paa denne Ø finde en

Kalypso; – i ethvert Tilfælde vilde Du glæde [*med Vilhelmine Drachmanns Haand*: undertegnet Belli] Din Veninde Fru Belli

og Din Ven
Holger Dr.

5 34. Til *Georg Brandes*.

Bornholm

d. 13de Aug 73.

„Ude paa Landet“ (*hvor man blandt andet ikke kan faa Frimærker*).

Kjære Ven.

- 10 Hvis jeg ikke kjendte Dig saa godt som jeg – nei lad mig hellere sige, hvis jeg ikke kjendte Dig noget, vilde jeg maaske blive forbauset for ikke at sige arrig over Dine to sidste Breve, der egenlig gjør ligesom Henrik hos Fatter Holberg, nemlig slaar sig selv paa Øret. Hvad skal jeg nu tro? hvor skal jeg have fat i Dig? hvad skal jeg holde mig til?
- 15 – I Dit første Brev (som *er* brændt, vær ganske rolig) udkaster Du en Plan over vort Samarbeide: belærende, underholdende, angribende og tugtende Arbeide. Du spørger mig tilraads om Literaturselskabet, og Du udkaster et Billede af Dig selv under en meget urolig, ophidset, maaske sørgmodig Stemning. Nuvel, det er Altsammen meget for-
- 20 træffeligt, og jeg takker Dig særlig for Portrætet, der dog viser, at Du har nogen Tiltro baade til min Sympathi og min Discretion. Men Dit næste Brev (som jeg igaar modtog) viser mig en fuldstændig ny og ukjendt Side frem hos Dig. Du har jo drukket Münchner-Bier, Dit Skarn, og er bleven som de Folk, hvorom Cæsar siger, at de ikke er
- 25 farlige. Georg B. som en godmodig, phlegmatisk, rundkindet Münchner! voila une chose très singulière. – Kan da Omgangen med den Mand, hvis Portræt Du engang viste mig med de Ord: „Han bliver for rund, det tydske Øl gjør ham fed“, – kan Omgangen med denne brave Mand, hvis Smaafortællinger jeg i denne Tid har læst, men hvis
- 30 sidste Arbeide „Kinder der Welt“ jeg rigtignok ikke har læst, kan Omgangen med dette saa lidet energiske, saa „smukke“, men efter min ringe Mening saa lidet *dygtige* Ansigt, kan Samtalerne med denne Novelleforfatter af 3^{die} Rang, have omstemt Dig saameget, Dig, den

stærke, smidige Kaardeklinge, Dig, det lyse Hoved, gennem hvis urolige, skarpe Træk det 19de Aarhundredes Revolutionsideer lyse?!

O, St. George! har Du glemt Dragen? O, Du brave Ridder med den altid fældede Landse, har Du sat en Knap paa Din Spydspidse, og vil
 5 Du nu i Fremtiden bruge den til Tourneringer, hvor Du gratiøst kaster Din Modstander, Dumheden og Forstokketheden, af Sadlen, gratiøst løfter ham op fra Sandet, medlidende bøier Dig over ham, tør[r]er ham Sveden af hans tykskaldede Pande, og „heyser“ ham igjen op paa Hesten med et humant Smil, der siger saameget som: „Ædle, men tykskaldede Spidsborger! Du have mig undskyldt, at jeg kastede Dig af
 10 Sadlen; det er nu min Natur og min Kunst. Jeg har imidlertid lært, at der selv i et ringe, halvbegavet Menneske kan være de ædleste Spirer skjult, og derfor vil jeg ikke ødelægge Dig, men agere den barmhjertige Samaritan, og lade Dig komme til Kræfter igjen – selvom jeg maa formode, at Du atter vil bruge Dine indvundne Kræfter imod mig“.

Kjære Georg B. Vi vide alle hvorledes det gik den Mand, som drog fra Jericho til Jerusalem. Han faldt iblandt Røvere. Vi vide ogsaa, at Præsten og Leviten vare nogle store Slyngler, og at Samaritaneren var
 20 en skikkelig Mand, som hjalp den Saarede af bedste Evne. Men hermed ender Anecdoten, og Ingen fortæller os, om den Udplyndrede senere viste sig taknemmelig; ja, er vi en lille Smule pessimistisk anlagt, og har vi en lille Smule Menneskekundskab, antager vi vel snarere at Samaritaneren fik Skam til Tak, end omvendt.

25 Dette være nu forresten ikke sagt om den Barmhjertighedsgjerning, som vi, Du og jeg, fordi vi vel idetheletaget ere nogenlunde brave Mennesker, altid ere rede til i *Almindelighed* at vise vore lidende Medmennesker. Men i den Samfundssphære og i den Virksomhed, som Du og jeg befinder os i og kommer til at arbeide i, troer jeg aldeles bestemt, at „Heyse-Systemet“ ikke holder Stik.
 30

Bebreid mig med Rette (og Tak fordi Du er saa meget min Ven at Du vil gjøre det) min maaske vel stærke Hang til at foretrække det Iltre, Revolutionaire, Angribende *blot* som saadant. – (Du maa imidlertid tro, at jeg af al Magt søger at undgaa Faren ved en Proudhon, 35 saaledes som Du paaviser den; og jeg kan forsikre Dig om, at jeg

tvinger og bøier min skrøbelige Natur ved roligt, lidenskabsløst og forsaavidt *historisk* Arbeide). Men jeg holder fast paa, at vor, og da særlig *Din* Position er netop den angribende og ikke altfor forsonlige. Her kan alle Dine Evner udfolde sig, og en klog General vælger sig altid det Terrain, hvor *alle* hans Tropper kan komme i Ilden paa; og de fleste Slag ere vel tabte paa Grund af Feil i saa Henseende, og de, der ere vundne trods denne Feil, have medført en forfærdelig Oprømning i de Korpsers Rækker, som have vundet Seiren.

- 10 Jeg troer, at have Nøglen til den altfor store Tilbøielighed, Du udviser i Retning af at lytte til den human-æsthetiske Heyses lyriske Tidsbetragtning. Jeg talte med Din Moder herom sidstegang da vi besøgte hende. Jeg kom uvilkaarlig til at smile ved at læse Slutningen af Dit Brev (som jeg igaar fik). Thi denne Sentens om Spidsborgeren,
- 15 hvori en Helt ligger skjult, meddelte hun mig allerede dengang, som en Skat, Du havde fundet hos Heyse. Nøglen er da den, at Du paa Din nuværende Udenlandsfart har omgaaedes *det store Tydsklands bedste Selskab*, saavel intimt som i Frastand. Naar Du da taler om, hvad *vi* bør gjøre herhjemme og hvilken vor Fremgangsmaade bør være,
- 20 glemmer Du, at den clericale Strøm hos os er en Rendesten, der løber vor private Dør lige forbi, og ikke er en Flod med mange Forgreninger, der bugter sig og spreder sig mellem nogleogtredive Millioner Mennesker vidt ude omkring os. Du glemmer, kjæreste Ven, at den Dannelse (∴ almene, europæiske) som Du forudsætter hos Dine Mod-
- 25 standere derhjemme, og som skal forklare Dine Angreb som de *humane, varsomme, overbærende, at denne Dannelse skal først bibringes dem gennem Dig*. Du kan sagtens tale som Apostlen Heyse taler til Tydsklands Intelligens; – men herhjemme, i denne Ravnekrog, findes ingen Intelligens, som forstaaer og paaskjønner Din fine Fremgangs-
- 30 maade. Har Du glemt *vor* Presse, *vor* Literatur, *vort* Publikum? – Her gjælder den sørgelige Nødvendighed ligesom i en Kro paa Landet, at man enten maa opræbe den grundtvigianske Pærevælling i Flaben paa de Maabende, eller ogsaa maa man slaa et atheistisk Donnerslag lige for Næserne af de Tykskaldede. Det sidste har Du gjort, – derfor,
- 35 men ogsaa kun derfor er Du bleven hørt.

Tro mig, kjære Ven (jeg griber Din Haand, og trykker den). Mine Studier, mine Evner har aldrig draget mig til Udlandet, forat samles med den virkelige Intelligens dér. Men ogsaa derfor er mit Blik mere uhildet paa de hjemlige Forhold. Jeg har bereist Danmark, og smig-
5 rer mig med at kjende hvert lille Hul herhjemme, og jeg kan forsikkre Dig, at var Du ikke „gaaet saa vidt“ (som man siger her) saa var Du ikke bleven hørt udenfor Frue Plads. – Du vil hjem forat opsøge „Helte“ og „ædle Spirer“ i de danske Spidsborgere!!! Det er muligt (men næppe sandsynligt) at Heyse har fundet dette iblandt de
10 Tydske; (men hvem og hvad er Heyse særlig i dette Øieblik? – Svar: En lykkelig Mand, med Kone og smuk Datter, populær blandt Millioner, og Penge paa Lommen; sligt stemmer til humane Følelser og et godmodigt Blik paa Tingene.) Du vil hjem forat gjøre denne Synsmaade gjældende her! Jeg besværger Dig ved vore Fædres Aske;
15 skuf Dig ikke med et sligt Haab. Jeg kjender Bønder og Fiskere, Skolelærere og Præster, Kræmmere og Prangere, civile og militære Embedsmænd overalt, rundtomkring i Provindserne; og Du og jeg kjender jo tilsammen Befolkningen i Kjøbenhavn. Jeg svarer kun for hvad *jeg* paastaar. Men jeg har endnu ingen Helte fundet og kun
20 meget faae Spirer. Lad os raadspørge Literaturselskabet. Det var jo Kjærnen af „De Frisindede“ i Hovedstaden. Du vil opløse dette Samfund (og heri er jeg enig med Dig), men nu Heltene og Spirerne? . . .

Nei, kjære Ven; jeg veed at der var Helte indeni den Træhest, som Achaierne førte mod Trojas Mur. Men denne Hest var tømret sam-
25 men af et Geni. Hvem har sammmentømret vore Dages Træheste? – Jeg gjentager det, jeg finder ingen Helte i vore Spidsborgere. Det gaar ikke an med et nyt System. Brug det gamle som den gamle Georg Brandes. Slaa til Lyd i Kathedret. Ring for Ørerne af dem. Det er Dig, der skal opdrage dem. Naar dette er skeet og med behørigt Fynd
30 og Klem, saa overlad til vore Efterkommere at gaa tilværks med „Forstaaelse“, med „Historie“, med Alt hvad Heyse anbefaler og hvad Du for Øieblikket har grebet med saadan Ivrigheid.

Misforstaa mig nu endelig ikke, som om jeg var en forstokket Rebel, der sletikke vilde lade sig tale tilrette. Jeg har seet, hvortil tre Menne-
35 skers Taabelighed, Fremfusethed og Mangel paa dygtige Kundskaber

førte. Jeg ønsker ikke iblinde at kaste mig i Ulvens Gab, og særligt ikke saalænge det Intet gavner. Baade Du og Din Broder kan være sikker paa at jeg i Et og Alt skal underordne mig besindige og fornuftige Hensyn, men jeg vil blot ikke af Dig forledes til at forandre
5 min *Anskuelse*, min private lille Mening om mine Omgivelser. Jeg vil gjerne gaa med Mundkurv, men under Mundkurven vil jeg, idetmindste ligeoverfor Dig, have Ret til at udtale min *Anskuelse* af at de fleste Lægge ikke ere bedre værd end til at bide i, og jeg vil hos mig selv have Lov til at holde Hævd over mine Tænder i en Porthunds
10 retmæssige Følelse af, at Tænder ere en god Ting og Menneskene en slem Ting.

Iøvrigt er jeg enig med Dig i meget af, hvad Du skriver; og jeg takker Dig særlig for Din Anbefaling i Retning af *Fremstilling*, af et *Billedgalleri*. Jeg arbejder paa saa roligt og lidenskabsløst som mulig at
15 danne en Række af Figurer efter de Studier, jeg har paa rede Haand fra de sidste Aars Færden mellem mangeslags Mennesker. Og dernæst har jeg Masaniello under Arbeide. Ak, amicissime, jeg lider alle en Poets Kvaler, jeg tvivler og jeg troer afvexlende, – men jeg haaber dog nok at det til Slutningen skal gaa, især naar jeg atter kan faa talt med
20 Dig, hvilket jo nu forhaabenligt ikke varer saalænge.

Før Afsendelsen.

Det har været et forfærdeligt Veir i disse Dage, og Fru Belli og jeg er formelig bleven inderegnet her i en Gaard midt paa Bornholms Land. Først idag kan Posten kjøre herfra. Jeg gjennemløber det
25 Skrevne, og det forekommer mig, at jeg gjorde bedst i at rive det itu. Men Du vilde da næppe faa et nyt Brev istedetfor. Accipe ergo – uagtet „Stemningen“ hos Dig naturligvis er forduftet længe forinden Du modtager det.

Fru Belli er guddommelig som altid, skøn, hæftig, og et Menneske.
30 Hun sender Dig i disse sine Egenskaber de venligste Hilsner; jeg tilføier mine, og paa et forhaabenlig snarligt Gjensyn er jeg

Din altid hengivne
Holger Dr.

- 35. Til *Edvard Brandes*.

Bornholm

d. 8de Septb 73.

Kjære Ven.

- 5 Ihvor Du end færdes, (og det bliver snart vanskeligt at følge Dine Veie) saa vil jeg dog iaften skikke Dig et Brev, forat lade Dig vide, at – Barkis is wanting. Nei, det vil jeg dog ikke begynde med; jeg vil begynde med at fortælle Dig, at jeg i dette Øieblik er i en vis lykkelig Stemning som Følge af, at jeg netop nu blev færdig med den 4de af
 10 de 6 Fortællinger (illustrerede, deiligst udstyrede etc) som jeg gjerne vilde see at faa ud til Jul. Jeg glæder mig ret meget til at høre Din Dom over dem; jeg synes selv, at jeg er kommen et betydeligt Skridt videre siden jeg udgav mine første Skitser, og at baade Form og Indhold har vunden i Klarhed, Præcision og Originalitet. Jeg har læst en
 15 Del, og særlig har jeg seet og hørt en Del i de sidste to Aar, – seet med et udviklet Blik parret med en mere elskværdig Fantasie end sidst, – og hørt med mere musikalske og mere ømfindtlige Ører end sidst. Dog, jeg vil ikke anbefale mine Varer paa Forhaand; men jeg vil derimod nok ønske, at jeg, om saa kun var for et Par Timer, havde Dig ved
 20 min Side.

Jeg er, som jeg skriver, i en vis lykkelig Stemning, og derfor vil jeg rose mig lidt selv – saameget mere som jeg lever for Tiden i fuldstændig barbariske Forhold, hvor jeg er overladt ganske til mig selv.

- Jeg har arbeidet som en Smed – ogsaa som Rimsmed. Her ligger
 25 f. Ex i min Mappe hele 20 mere og mindre færdige Digte, som ad Aare, naar de yderligere have formeret sig, skal udgjøre Digtsamling N° 2.

Endvidere er her: Masaniello; – Ak, men herom siden.

Desuden: Slutningen af Novellen til Møllers Maanedsskrift.

- 30 Forat kunne gjøre alt dette er jeg taget over til Bornholm, hvor jeg, forat kunne leve, har taget – ja nu maa Du ikke lee ad mig – Arbeide hos en Pottemager, hvis græske og etrusiske Vaser jeg pryder med de yndigste moderne Landskaber.

- Jeg har tilbagebetalt Din Broder 100 r. Videre har jeg ikke kunnet
 35 strække mig – og nu kan jeg Fanden annamme mig ikke mere. Betragt

ikke dette som en digterisk Frase. Jeg er virkelig træt. Jeg troede at jeg kunde være vedbleven paa denne Maade indtil Ernst var betalt, men jeg kan ikke, NB naar jeg vil sætte mine literaire Planer igjennem samtidig.

- 5 Jeg beder Dig da, kjære Ven, hvis Du endnu erindrer vor Korrespondance herom, at skrive til Ernst, og fortælle ham saaledes og saaledes, og afgjøre Sagen med ham. Vil Du at jeg skal selv, eller vil Du, at jeg endnu skal forsøge paa selv at presse Muskatens, saa er jeg begribeligvis rede, sans phrase. Men, som sagt, jeg begynder at slap-
- 10 pes. Masaniello – det Asen – er bleven siddende i Vrangstruben. Ak, Edward, Edward, my dear fellow, – hvad er en Digter dog for en ulykkelig Krabat! Forresten, Et Spøg, Et Andet Alvor! Jeg har brændt mit første Udkast til Masaniello. Han led formeget af mit bittre Lune, og en Digter maa dog være retfærdig overfor sine Billeder. Men en ny
- 15 Masaniello er ifærd med som en Fugl Phoenix at opstige af den brændte Fugls Aske. Kun maa jeg ud, bort, for Satan, under fremmede, helst lidt sydligere Omgivelser. Jeg maa føle mig rig; maa have Raad til at drikke et Glas Vin udenat tænke paa Gjæstgiverens Regning.
- 20 Brænd denne Epistel, men lad mig endelig komme ned til Dig, hvor Du saa end er; hører Du, lov mig det. Skaf mig Midlerne; nogle af dem blot; jeg selv skal nok sørge for nogle – og, fremfor alt, lee ikke ad mig, kjære Ven, og skjæld det ikke ud for Overdrivelse naar jeg siger Dig, at i dette Drama skal Tærningerne kastes om hvorvidt jeg
- 25 duer til Noget eller ei; men de maa kastes udenfor disse gruelige Omgivelser, og jeg maa have Lov til at leve i 8 Dage udenat behøve at tænke paa den 9de.

Er det sandt, at Bladet er opgivet? eller er det kun udsat? eller bliver der sletintet af det? I saa Tilfælde har jeg jo hverken Ret til at

30 bede Dig om Noget eller til at vente Noget. Men for Pokker, jeg kan jo blive Din Skriver, eller private Sekretair, Korrekturlæser!

Skriv med omgaaende Post til Din

hengivne

H. Dr.

Rønne, Bornholm.

36. Til *Georg Brandes*.

[Efteraar 1873]

Kjære Ven.

Her er Slutningen af Afsnittet om den „store Olsen“. Vil Du sende det
 5 til M saasnart Du har læst det. – Din Slutningsbemærkning i Din
 Epistel, som jeg modtog nu, vil jeg oversætte paa Dansk (frit) saa-
 ledes: „Man *skal kradse* den *Infame*.“

Seer Du Kjære. Cabiro gjorde Dig og Dine „Tilhængere“ latterlig
 i sin Feuilleton ifjor Foraar, og svarede da man bebreidede ham Maa-
 10 den: „Herregud, er de Mennesker da saa sensible?“ Det samme Svar
 da han havde ridiculiseret over mig i „Nær og Fjern“. Nuvel! jeg vil
 forsøge hvor *sensibel* denne Tykhudede er. Man kan ikke skyde en
 Elefant ihjel med en Geværkugle. Men naar man nu alligevel mener
 at burde ombringe et saadant Bestie – og tro mig denne Flodhest er os
 15 farligere, fordi den gjør sig mindre latterlig i Folks Øine end Scha-
 kalen, Rud. Schmidt – saa maa man bruge sværere Projectiler. Lad
 da Kuglen ricochettere mod mig – jeg staar vel nok endda og Fru
 Belli med. – Du selv slynger „ein Strauss“ i Næsen paa Publikum, og
 beder Folk lugte til den. Troer Du da den lugter sødere end mit
 20 Espingolbatteri? Nei, amicissime! Det værste der nu kan hænde os er
 at vor Ammunition slipper op. Dog, det har vel ingen Fare. For-
 resten takkes Du nu og altid for hvad Du siger mig om „de fornufti-
 gere Hensyn“. Gudskelov at vi dog gjensidig saa ofte forglemme dem.

Fru Belli hilser venligst ligesom

25

Din hengivne
Holger Dr.37. Til *Georg Brandes*.

Lørdag [8/11 1873].

Kjære Ven.

30 Fru Belli og jeg sender Dig vore bedste Lykønskninger i Anledning af
 Revue des deux mondes. Jeg havde allerede i Morges isinde at sende
 Dig en lille Billet, forat sige Dig Et og Andet hvad der nu af Op-
 muntrende kunde falde mig ind i Anledning af Din usædvanlig op-

hidsede Stemning iaftes. Men jeg tænkte ved mig selv, at det dog vilde blive altfor meget af det Gode, hvergang Du eller jeg skulle veksle Billetter i Anledning af vort daarlige Humeur. Nu glæder det mig, at Du har faaet en saa behagelig Opmuntring fra fremmed Haand, og vi
 5 To her i Ryesgade deler som sagt Din Fornøielse, som skinner igjennem Din korte Billet.

Skidt med den Ravnekrogs Meninger, som man opholder sig i!

Dog, jeg veed, at det er ligesaameget Dit Temperament som den omgivende Atmosfære, der sætter Dig i disse nervøse Ophidselser.
 10 Jeg er ikke nervøs, og jeg forstaar Dig af den Grund ikke altid, men jeg lider med Dig naar Du saaledes brænder og sitrer. Jeg er Engländer, jeg kjender kun spleen; det er en mere passiv Art af Fortvivelse, mere dvask, og – Du vil maaske lee – mindre produktiv. Tykt Blod hos mig; en dump, ulmende Utilfredshed, hvorved jeg gebærder
 15 mig som en Matros, der ikke kan faa Hyre; snakker op, overdriver og rækker efter Flasken. Hos Dig: Nerver. Hvad er Nerver? Jeg kjender dem ikke. Jeg har Hjerte, Mave og tilnød Hjerne. Men det, som gjør at Du dengang kunde bruge det træffende Billede om Zitteraalen paa Dig, det kjender jeg ikke. Fortæl mig næstegang naar vi snakker sammen om denne vor Tids underlige Mekanisme, som Venus fra Milo og Alcibiades ikke kjendte Noget til, og som udgjorde Alt hvad Voltaire var – saafremt jeg ret har forstaaet Dit Brev fra München. I hvilken Forbindelse staar disse Dine Nerver med hvad Du tilegner Dig og med hvad Du producerer. Lær mig Noget herom. Maaske jeg
 25 da selv kan opdage et saadant Apparat indeni mig, der kan potensere min Tænkebestræbelse, og gjøre mine Vers og mine Sætningsbygninger mere indtrængende, og forstaaeligere uden de fordømte Kommentarer, der bestandig for mig selv holder mig frem som et grovt og tykt Stof, der vil væve sig fint paa Poesiens Væv, men ikke formaar det.
 30 Din Force kjender Du selv og jeg med. Men hvor ligger *min*? Kan Du bestemme mig *min* Force, sammentrængt og kortfattet, saa skal jeg takke Dig som om Du havde foræret mig en Livrente, og lidt til.

Undskyld denne lange Digression. Vær hjertelig hilset, og – endnu engang – til Lykke med Dit succès, som jeg haaber maa være af nogen
 35 Værdi, samtidig med at det er behageligt og ansprende. Er der

Nogen, som fortjener at klappes medens han arbeider, saa er det Dig, særlig da jeg seer hvad Arbeidet koster Dig.

Fru Belli og Din heng.

Holger Dr.

5 38. Til *Edvard Brandes*.

Ryesgade.

Tirsdag. 27d Jan. 74.

Kjære Ven.

Lad mig benytte Leiligheden – nemlig Selskabet paa Mandag, som jeg
 10 for min Person foreløbig beklager, at jeg ikke kan have den Fornøielse
 etc. etc at deltage i – lad mig, som sagt benytte denne Leilighed til at
 snakke om Et og Andet, som jeg for den Sags Skyld ligesaagodt kunde
 snakke om in persona hos Dig selv – forudsat at jeg i den nærmeste
 Fremtid kunde faa Tid til at snakke med Dig. Jeg har med Hensyn
 15 til det saa ofte omhandlede Tidsskrift egenlig talt opgivet Tanken om
 dets Tilblivelse, og jeg tror at jeg heri nogenlunde træffer det Rigtige.
 Vi har jo gjensidig talt saameget frem og tilbage herom, og skjøndt
 jeg ikke synes at Dine Grunde *imod* ere fuldstændig afgjørende, saa
 ere de dog afgjørende for Dit eget Vedkommende; og det er jo egenlig
 20 det Afgjørende ved Foretagendet. Der er een Side ved denne Af-
 gjørelse, som kommer mig lidt paa tvers, og det er at den Leilighed,
 som jeg ved at skrive i Dit Tidsskrift kunde have til successive at af-
 betale min Gjæld til Dig, saaledes falder bort. Denne Gjæld trykker
 mig; og af to Grunde. Jeg synes (idetmindste forekommer det mig
 25 iaften saaledes) at jeg ikke har vist Dig tilstrækkeligt, hvor stor en
 Tjeneste Du dengang gjorde mig ved at laane mig de Penge, og
 hvormegen Pris, jeg satte paa og sætter paa at Du gjorde mig den
 Tjeneste. Jeg vedblev jo lige til det sidste at stole paa, at jeg kunde
 tage ned til Dig i Italien, takke Dig personlig for Dit Venskab og Din
 30 Beredvillighed til at give mig en Haandsrækning, og samtidig vise Dig
 mit Udkast til mit Drama, og arbeide i Din Nærværelse paa dets
 Fuldførelse. Det blev til „Røg“. Jeg saae, da jeg kom til Kjøbenhavn
 fra mit bornholmske Exil, at det vilde være temmelig letsindigt af mig

at reise bort fra en hel Del Gjæld i Hjemmet, og med Udsigt til ikke just at finde den reduceret naar jeg vendte tilbage fra Udlandet. Desuden opdagede jeg, at mit Drama var complet forfeilet, og at jeg endnu manglede kunstnerisk Modenhed og Studium til at gjøre et
5 Drama. Jeg blev altsaa hvor jeg var, og med de Penge, jeg saaledes ved Din Hjælp havde, klarede jeg for mig tilhøire og venstre, idet jeg mente, at jeg ved en rensset Horisont i materiel Forstand ogsaa vilde opnaa en dito i aandelig. Jeg vil ikke tale om at jeg forregnede mig heri. Trykket fra Sommeren vedblev at være over mig; og at jeg
10 egenlig havde gjort bedre i, at bryde overtvers med alle Hensyn og følge min første Bestemmelse, – det var Noget, som nu for sent gik op for mig. Jeg vilde ikke i denne temmelig „delte“ Stemning skrive Dig til. Jeg ventede med at bringe Dig min Tak ved Din Hjemkomst. Jeg besøgte Dig da ogsaa ved Din Hjemkomst, men den Aftens Møde med
15 Dig i Dit nye Hjem var ikke oplivende; og min Tak og min Forklaring kom meget ubehjælpssom og keitet frem – forudsat at den ikke ganske udeblev. Jeg tog ikke i Betragtning, at Den, der kommer hjem fra Udlandet just ikke er i den fornøieligste Stemning her i de „hjemlige“ Forhold – kort sagt, jeg kom forkert ind paa det Hele den Aften.
20 Første Gang er ofte bestemmende for en hel Række af Gange, og – jeg har nu en Følelse af, at jeg maa forekomme Dig utaknemlig eller ligegyldig, for ikke at bruge et stærkere Udtryk. Behøver jeg nu at sige Dig, at jeg ikke er det? Jeg haaber det ikke; men hvis det behøves, maa Du dog vel af hele mit Væsen, af mit, just ikke udforskellige,
25 Ansigt ofte have kunnet læse Dig den Erklæring, at Du i mig har en taknemmelig og hengiven Ven – hvor stor en Skeptiker Du nu end ogsaa kan være.

Men hvad hjælper det, at jeg *nu* siger Dig dette. Der er snart gaaet et halvt Aar, hvori Du har kunnet tænke saa det ene saa det andet
30 om mig paa dette Omraade; og derfor kan Du vel hellerikke finde det besynderligt, naar jeg siger Dig, at denne Gjæld trykker mig, – særlig da jeg ikke i den nærmeste Fremtid seer Tidspunktet, hvor jeg kan betale Dig tilbage hvad Du laante mig.

Saa kommer den anden Grund. Den er maaske noget underlig vil
35 Du synes, men ikkedestomindre er den der dog, og vil ikke væk. Jeg

er bleven noget forskræmt, lidt bitter og en Del desperat ved disse sidste to Aars Felttog mod en overlegen Fjende. Da Du saa beredvillig og venskabelig tog Din Broderpart af Arbeidet paa mit Nytaarsstykke, og da Du saa trolig hjalp mig med at faa det Gjøgleri lavet sammen, 5 hvorfor jeg ikke noksom kan takke Dig – aldeles bortseet fra det Resultat, der kom paa det – da var det jo, at vi faldt paa den Idee at gjøre et Lystspil sammen, fordi vi syntes, efter det Foreliggende at dømme, at vi To nok maatte kunne arbeide sammen. Imidlertid viste det sig, efterat Arbeidet var endt, at vi i vore hyppige Samtaler 10 arbeidede os dybere og dybere ind i en misanthropisk Stemning, der med „Tidsskriftet“ og den lille frisindede Skares Arbeide som Udgangspunkt efterhaanden strakte sig over ethvert Arbeide idetheletaget, og kastede sin mørke Slagskygge henover Unyttigheden, Urime- ligheden og Ubetimeligheden af al Arbeide i frisindet Retning her- 15 hjemme. Jeg blev stærkt berørt heraf; stærkere end jeg egenlig kunde forsvare det for mig selv. Jeg var lige paa Nippet til at gjøre som Du, opgive Ævret, men da paakaldte jeg en „stille Aften“, da jeg melankolsk vandrede hjem fra Kongens-Nytorv Resterne af min gamle Energi og den Begeistring, der tidligere, og det i langt vanskeligere 20 Forhold for mig, anviste mig den Vei, jeg havde at gaa, – og jeg veed nu bestemt at jeg vil gaa denne Vei. Men herved – thi mit Skriftemaal skal være ærligt og helt ud – følte jeg, at [jeg] nødvendigvis idetmindste i den første Tid maatte blive noget fjernet fra Dig; jeg maatte trække mig noget tilbage fra Dine mismodige Argumenter, 25 hvis Rigtighed jeg føler i det Øieblik de fremkommer, men hvis Konsekventser, jeg i min Stilling ikke tør undergive mig.

Men naar jeg nu sidder herude i min Ensomhed, fast bestemt paa ved et Arbeide ligeligt fordelt mellem det „daglige Brød“ og min „revolutionaire Pathos“ at kjæmpe mig igjennem den trange Tid, 30 naar jeg som sagt sidder her, og veed med mig selv, at jeg ikke tør gaa til Dig fordi at Du er den, Du er, og fordi at jeg gjerne vil være saa staalsat, som jeg kan blive, – se saa trykker det mig, at Du netop er den, hvem jeg skylder mange Penge, og samtidig er den, som naar Uge efter Uge gaar, maa synes at jeg er utaknemlig og ligegyldig, 35 fordi Du ikke seer noget til mig.

Og dog er jeg Din oprigtigt hengivne Ven, maaske en af de faae, Du har – nu kan Du tro derom, hvad Du vil.

Jeg haaber imidlertid at jeg ved fortsat og anstrengt Flid kan tilbagebetale Dig min Gjæld, og det uden at den skal blive altfor graanet
5 ved Alderen. Hvad der dog er mig vigtigere end dette, det er, at jeg ligesaa bestemt haaber og tror, at der vil komme den Tid, hvor Du af indre eller ydre Omstændigheder vil blive kaldet bort fra Dine „Ikke-interventionsprinciper“ og med Dine Evner og Dine Kundskaber vil stille Dig Side om Side med de Faae, der trods alle Reflexioner vil
10 kæmpe paa den eneste rette og rigtige Arena: det yderste Venstre, det være sig som Politiker, Kritiker, Novellist, Dramatiker, Lyriker. Jeg tror, jeg veed, at vi vil mødes der. Du kan umuligt holde det Liv ud, Du nu fører. Du har østerlandsk Blod i dine Aarer; jeg f Ex har kun grønlandsk. Og selv om det kun er i Grønland at Kampen skal
15 staa med Sælhunde, Isbjørne, Hvalrosser og Spækhvaler, saa er det dog bedre at være ude blandt disse Dyr end at sidde i Jordhytten, hvor Lampen brænder og Trankjedlen koger. Jeg maner Dig op fra de Døde, kjære Ven. Ikke som om jeg var den, der havde Magt dertil. Jeg kjender mine Skranker, og de ere snevre nok. Men ligesaa vist som
20 I Brødre i den senere Tid har været kun altfor tilbøielige til at holde Eder til min grovere Skal med alle dens parasitiske Skældyr, ligesaa vist føler jeg, at der bag denne Skal slaar et varmt og ikke saa grovt-kornet Hjerter endda for visse Ting, som man ikke absolut kan tillægge en Fusentast Interesse for. Bebreid mig kun mine Feil; det har
25 jeg kun godt af. Men bær tillige over med dem; thi de ere ikke af nogen lav eller smaalig Art – ellers vilde jeg ikke bede om Overbærenhed.

Og nu kan jeg nok sige Stop. Jeg føler allerede, at Brevet er blevet for langt – dog forhaabenligt ikke altfor Møllersk. Jeg havde tusind
30 Ting endnu at sige, men tror dog at have faaet det Vigtigste sagt. Det faldt mig ind forleden Aften under Dit Foredrag, at Du burde være politisk Taler. Forfærdes ikke! Det er mit Alvor. Du har den Ro og Beherskelse, den *tilsyneladende* Ligegyldighed for det foreliggende Stof, som Georg mangler. Dit Hoved er klart saaat Traaden holdes
35 gennem alle Syeninger, og Din Misanthropi giver Dig afvexlende

„Schwung“ og et tørt Lune, som virker paa de Mange. Har Du tænkt over, at Din Interesse for det Dramatiske netop viser Dig hen hertil? Man kan ikke paa Dit Ansigt see, hvad der kommer i det næste Punktum, den næste Replik. Jeg vil gjerne udbrede mig yderligere herom.
5 Det er min bestemte Overbevisning. Mere, naar eller hvis Du svarer.

Din hengivne
Holger Dr.

39. Til *Edvard Brandes*.

Østerbro 6o.

10

Lørdag. [Sommeren (?) 1874]

Kjære Ven.

Min Kone var meget utilfreds med mig, fordi jeg, som hun udtrykte sig, havde „vaaset“ igaaraftes. Særlig mente hun, at jeg ikke med tilstrækkelig Alvor havde optaget Meddelelsen om det nu tilstundende
15 Tidsskrift.

Jeg slog igaar paa, at jeg var bleven en „taus“ Mand. Det er jeg i Virkeligheden, eller rettere: jeg er kommen til Comparativformen, *tausere*. Jeg vil af den Grund hellerikke nu – maaske engang i et fortroligt Øieblik – meddele Dig hvad der laa til Grund for min maaske
20 noget vel iøinefaldende exalterede Stemning igaar. Kun saameget vil jeg sige Dig, at jeg var bleven i høi Grad angreben af og oprørt over noget, der var mødt mig nogen Tid forinden jeg kom til Eder. I saa Tilfælde pleier mine Stemninger bagefter at være noget uberegnelige. Jeg trøster mig imidlertid med, at den complete Ligevægt ikke altid
25 er den morsomste, vel hellerikke altid den oprigtigste, og jeg sætter nogen Pris paa at kunne være oprigtig i mine Venners Selskab – lad dem saa ogsaa smaalee lidt over mine Barokkiader. Men Maanedsskriftet! – Ja, denne Mangel paa Alvor ved Modtagelsen af dette i Sandhed *ευαγγέλιον* den vil jeg idetmindste søge at rette idag ved
30 Afsendelsen af disse Linier, og for bedst og sikkert at vise Dig med hvilken Interesse jeg har greben den nu af de Døde gjenopstandne, forhaabenlig snart livskraftige, Skikkelse, underretter jeg Dig herved om, at jeg denne Morgen har taget en gammel Idee frem af sin

Skuffe, og at jeg har sat alle Mand i Arbeide paa Hjerneværkstedet med den kunstige Forfærdigelse, Udhamring og Forziring af følgende Raastof:

5 En Zigeuner-Skomager i Udkanten af en lille By; et Naturphæno-
men af en vild Datter; en Forførelse; en Flyvemaskine; en Katastrofe.

Det er ikke meget oplysende, vil Du maaske sige. Nuvel, glæd Dig i Haabet om at Oplysningen kan komme. Skomageren og Datteren har jeg allerede næsten færdige, og udarbejdede fuldstændig efter Model. Den „unge Mand“ kommer af sig selv. Spidsborgere i en lille Kjøb-
10 stad kan jeg udenad; og dette lille snevre Samfund stillet vis à vis med en Verdensidee (som brister), skal hidføre en Katastrofe, der i sig for-
ener det Komiske og det Tragiske.

Med venligst Hilsen

Din heng.
15 Holger Dr.

40. Til *Georg Brandes*.

Østerbro.
d. 17^d Aug. 74.

Kjære Ven.

20 Det syntes altsaa besluttet i Gudernes Raad, at Du dog omsider skulde faa et Brev. Længe nok har det været, men jeg ventede bestandig paa at min Bog skulde blive færdig, saaat jeg kunde sende Dig den og Brev samtidig. Nu bliver Bogen imidlertid dog ikke færdig førend ind i Septb, og saa kan jeg vel spare mig Uleiligheden.

25 Jeg har saa jevnligt hørt fra Dig igjennem Din Familie, og ved Siden af den glædelige Tidende om Din cooperative Samvirken med andre Capaciteter ved det nye tyske Tidsskrift er der jo nu i de senere Dage kommen vor fælles Samvirken ved det event. danske dito. Gud give det en snar Forløsning, et efter Omstændighederne langt og
30 daadkraftigt Liv og – saa sent som muligt – en hæderlig Død.

Her trænges ogsaa til en slig Kanal. Jeg har som Du maaske veed faaet aabnet mig en lille Rende i Morgenbladet men hidtil har der ikke været nogen stærk Strømning – endsigte Hovedstrømning – i

denne Rende. Jeg blev ligestrax stækket i Vingen, idet en lang Artikel blev remitteret; nu har jeg et stort islandsk Heltedrapa for, men om det faar en bedre Skjæbne er jo uvist. Jeg begynder snart at længes levende efter Dig, eller – forat være ganske correct – jeg har i den
 5 sidste Tid længtes stærkt efter Dig. Jeg trænger til Din energiske, velvilligt elektriserende Paavirkning; jeg trænger til Din iltre, lidenskabelige Kommen ind ad Døren, til Dine inkvisitoriske: Hvad har Du bestilt? til Dine vurderende, kasserende, men samtidig overbærende Udtalelser om Forskjelligt. Mest af Alt dog til Dit venlige
 10 Ansigt og Dit venlige Sindelag, som jeg haaber at berlinske Skjønheder og berlinske Aandrigheder ikke aldeles maatte have udslettet. Jeg haaber fremdeles at Du i denne Sommer maa have oplevet mere, arbeidet strengere og befundet Dig bedre end jeg har gjort. At dette er Tilfældet for Dit Vedkommende tvivler jeg iøvrigt ikke paa. Du
 15 kjender jo Rumlen herhjemme, Du veed, hvormange Mennesker, man kan tale med, hvor lidt man kan glæde sig over, hvor ensom, næsten overflødig man kan føle sig. Jeg vil imidlertid ikke minde Dig om disse gamle Skader; det vilde være det samme som paa Forhaand at plage Dig med Ting, som Du tidsnok kommer tilbage til, og som Du
 20 naturligvis for Øieblikket helst er fri for. Jeg vil heller her afskrive en lille Sonet, som jeg har bestemt til at skulle staa foran i Bogen efter Titelbladet, og som jeg gjerne vilde udbede mig Din allerhøieste Sanction paa inden jeg lader den trykke. Du erindrer vel nok at Fortællingerne kommer til at hedde: „I Storm og Stille“.

25   En Mundfuld Luft! Her snøres Struben til.
                       Kun Smedebælgen aander; Kullet flammer,
                       Og lyser op den snevre Esses Kammer,
                       Og viser frem hvad Mørket dække vil.

                      Ja bort herfra, og nedad Stranden til;
 30   Og har Du slængt Din Blouse, Fiil og Hammer,
                       Saa læg til Bunken Armod, Nød og Jammer,
                       Og glem det Alt ved Bølgens friske Spil.

Lyt for en Stund til det, som Havet byder,
Fornem den klare, muntre Baadsmandstrille
Saavelsom Havets alvorsfulde Bas.

5 En egen Trøst igjennem Spillet lyder; –
Jeg selv har lyttet tid i Storm og Stille,
Og Hjertets Trang kom Spillets Trøst tilpas.

Lad mig med et Par Ord vide hvad Du synes om denne Introduc-
tion. Forøvrigt sees vi vel nu snart igjen, saaat vi kan opsætte andre
10 Spørgsmaals Afgjørelse til en rolig Stunds Samtale herude paa Hjørne-
lund. Fru Belli, som har været noget ude paa Landet hos Harriet i
Edwards Fraværelse, hilser hjerteligst og længes ligesaameget efter at
see Dig igjen som

15 Din hengivne
Holger Drachmann.

41. Til *Otto Borchsenius*.

Østerbro 60.
Lørdag 3. Octb 74.

Kjære Borch.
20 Hjemkommen fra min svenske Udflugt bringer jeg Dig og Din Kone
vor venligste Tak for det tiltænkte Besøg, ligesom jeg takker Dig for
Din Opmærksomhed med Rydbergs Athenienser, en Opmærksomhed,
jeg haaber at jeg nu snart maa kunne gjengjælde med mine Fortæl-
linger (Forlæggere og Bogtrykkere pereat). Min Kone og jeg vilde
25 gjerne aflægge – ikke en „Contravisit“ – men et rigtigt Besøg hos Dig
og Frue en Aften, men „Forholdene“ stiller sig nu saaledes, at vi ikke
rigtig veed, hvornaar Storken kommer; naar Bygen er dreven over
kunde vi jo muligvis komme overens om en Aften, ikkesandt?

30 De venligste Hilsner
ved
Din hengivne
Holger Drachmann.

42. Til *Fr. V. Hegel*.

Østerbro. 60.
d. 21 Decb. 74.

Hr. Cancelliraad Hegel.

5 Jeg tillader mig herved at forespørge, hvorvidt De skulde kunne ønske en Digtsamling af mig paa Deres Forlag til det kommende Foraar. Samlingen, der vil indeholde Digte, som allerede have nydt gunstig Omtale i Pressen („Marstrand“ (Fædrel.) „Delacroix“ (Ill. Tid.) „Luther i Wittenberg“, „Paa Strømmen“, etc, – ønsker jeg saavidt
10 muligt at give en Karakter, der mindre direkte end mine første Digte udtaler sig for en bestemt Anskuelse og en bestemt Sag. Jeg har tænkt mig dens Størrelse omtrent paa en halvandethundred Sider. Forventende Deres behagelige Svar skal jeg paa given Foranledning til-lade mig nærmere at specificere det Enkelte.

15

Med særdeles Agtelse
Deres ærbødige
H. Drachmann.

Drachmanns Ægteskab var nu ved at opløses. Han nærede vilde Planer om at rejse til Sydamerika, men naaede foreløbig blot til Hamburg, hvor han opholdt
20 sig til henimod April 1875; kort efter vendte han tilbage til denne By.

43. Til *Georg Brandes*.

Torsdag. [Slutningen af 1874].

Kjære Ven.

Disse Linier blot forat underrette Dig om, at jeg idag er reist til Ham-
25 borg, hvor jeg vil see at faa solgt nogle Malerier, og hvorfra jeg da haaber at skulle hjemsende nyt og bedre Materiale til Digtsamlingen. Edv. og jeg gik Bunken igjennem forleden Aften, og der var Adskilligt, som blev veiet og fundet for let. Jeg lægger mig Dit Raad paa Sinde: Daadsdigtning! Jeg vil søge at udgrave noget af Skandserne ved
30 Dybbøl og i Modsætning hertil Skandserne ved Frederiksstad. Quod meruit! Hvis Du faar en Idee, tjen mig da i, at meddele mig den. Min Adresse faas hos Fru Belli.

Venligst Hilsen til Familien.

Din hengivne
Holger D.

44. Til *Edvard Brandes*.

N° 1. Beim alt. Waisenhaus 2te Etage
Hamburg.

Fredag d 19de Feb. 75.

5 Kjære Ven.

Disse Linier forat bede Dig, saafremt Din Tid maatte tillade Dig det, være saa venlig at læse den 1ste Korrekt paa Digtene. Jeg sendte igaar et Par Ark Manuscript til Hegel; antager i næste Uge at sende lige-
saameget, og saaledes fremdeles. Jeg har arbejdet flittig ved hvad vi
10 gennemgik, og har gjort flere nye Sager, hvilke Du vil finde i Korrekt. Jeg bestemte mig til at hugge Knuden igjennem, og sende Manuscriptet direkte til H. Du veed – jeg har i ethvert Fald altid gjort mig Umage forat lade Dig vide – at jeg heller end gjerne og med beredvillig Sjel og taknemmelig Sind underkaster mine Manuscripter Din
15 Prøvelse ligeindtil Kommaer, men jeg saae en Dag til min Forfærdelse, at vi allerede skrev den 1ode Febr, og jeg tænkte ved mig selv: vogue la galère! Jeg fik en Opfordring igaar fra Ill. Tid om Bidrag i et Digt, og jeg tænker at sende dem „Kjøgebugt“; det er om-
for ikke at sige – *udarbejdet*, og det maa Søndagsfolk kunne for-
20 døie. Tjen mig endelig i, hvis Du vil gjøre mig den Tjeneste med Kork., at lade Din Kritik tilflyde mig i saa rigt Maal som muligt; der er dog altid nogen Udvei for at rette, slette, eller tilføie. Jeg er febrilsk utaalmodig efter at høre Noget fra Dig desangaaende. Jeg havde et Digt liggende, som Svar paa Vilh. Møllers indstændige Anmodning om „Noget“ til ham; det skulde være sendt; men jeg fik Skrupler. Et Par Dage efter saae jeg at Digtet (Garibaldi) ikke duede. Tant mieux!

Jeg lever, jeg er ikke forkjølet, og jeg spiser til Middag hver Dag. Hils Georg paa det venligste.

30

De venligste Hilsener til Dig selv
fra

Din hengivne
H. Drachmann.

45. Til *Kristian Arentzen*.

Lørdag d. [10?] April 75

Kjære Ven.

Vor Samtale igaaraftes bedrøvede mig, og har efterladt en forstemt
 5 Følelse hos mig, som jeg ikke formaar at blive Herre over, førend jeg
 har sagt Dig Farvel gennem disse Linier. Du ramte noget indeni mig,
 som *kan* saares; men Du ramte rigtignok ikke dèr, hvor Du selv
 troede. Min Optræden i den omtalte Sag havde Intet, jeg gjentager
 det, Intet med Hensyn til noget „Hensyn“ af Smigren for en daarlig
 10 Personlighed og en daarlig Kunst at gjøre. Hvilke Hensyn jeg nu end
 i de sidste Par Aar af mit Liv er bleven tvungen af den haarde Nød-
 vendighed til at tage, saa var mit Udfald her ene og alene rettet *for*
 en angreben Kammerat og *mod* en Angriber, der benyttede sig af et
 usømmeligt Vaaben.

15 Men nok herom. Hvad der ligger mig paa Sinde er at faa sagt Dig,
 og netop Dig, et Farvel, der løser al Trætte og stiller os dèr, hvor vi
 begge staar i Overensstemmelse med det Bedste og Varigste i os. Hos
 Dig er dette Bedste groet fast og lader sig ikke omforme: Din Kjærlig-
 hed til det Ægte, Uforfalskede, Din barnlige Tro paa det Ideelles
 20 Magt, og Din hæderlige, over alle Smaakrusninger ophøiede Karakter.
 Betragt ikke disse store Ting som ligesaamange store Ord, sagt i et
 Anfald af Afskeds sentimentalitet. Lige siden igaaraftes, hvor vi skiltes
 for lang, maaske meget lang Tid, har jeg søgt at fastholde Billedet af
 Dig saaledes som Du har staaet for mig i Dine bedste Øieblikke, hvor
 25 Du mest umiddelbart gav Dig hen. Jeg slaar Billedet fast, og sender
 Dig det som et Farvel. – Dersom jeg ikke ved mig selv troede, at dette
 Nævnte ogsaa fandtes hos mig, vilde jeg ikke have Mod til at gaa
 Fremtiden imøde. Det findes hos mig, det er min Overbevisning. Men
 det er ikke fastgroet, kan tidt undergives Svingninger, og trænger til at
 30 styrknes med mange ætsende Tilsætninger. I den halvæventyrlige og
 helmøisommelige Vandring, jeg nu af egen Drift tiltræder, haaber jeg
 at skulle brænde mange Smaaskader ud af min Krop. *Hvis* vi sees
 igjen, kan vi jo gjøre Balancen op, og see, om min Beregning stemmer.

Og nu blot dette: tjen mig i, *ikke* at svare mig paa disse Linier. Et
 35 Svar vilde for mig blive en Udvexling af Komplimenter. Jeg er saa

uendelig langt borte fra Komplmt. at den blotte Tanke derpaa kunde bringe mig til at fortryde, at jeg skrev Dig til.

Hils Din Kone venligst

Farvel!

Din hengivne

Holger Drachmann.

5

46. *Fra Kristian Arentzen.*

Løverdagsten 10 April 1875.

Jeg fik dit Brev iaften, og min første Tanke, efter at have læst det, var naturligvis at løbe hen til Gildet og falde Dig i Armene. Ved
10 nøiere Eftertanke indsaæ jeg selvfølgelig, at det ikke lod sig praktisere. Saa tage Du da Villien i Gjernings Sted – ak, hvor tidt maa man ikke gjøre det ligeoverfor hinanden! Af Hjertet Tak! Jeg troer, intet Brev i hele mit Liv har virket stærkere paa mig. Far vel! Lev vel! Og
15 saa et godt Ord af en god gammel Bog som Tærepeng med paa Veien:

„Hvad hjalp det et Menneske, om han vandt den ganske Verden, men tog Skade paa sin Sjæl“!

Din trofaste

Kr: Arentzen.

20

47. *Til Georg Brandes.*

Hamburg

1. Beim alt. Waisenhaus.

30 Juni 75.

25 Kjære Ven Georg.

Jeg takker Dig ret varmt for Dit Brev. Et Brev fra Dig har altid været en velkommen Gjæst i min Stue, hvor jeg saa end har befundet mig. Dennygang saameget mere som jeg kun yderst sparsomt faar Linier hjemmefra, ja saatsige egenlig kan betragte mig som „abgestorben“. Lad mig begynde med Begyndelsen: mine Digte. Du veed
30 hvormeget Dit Bifald opmuntrer mig, og selv om Din Lykønskning

vel mere maa betragtes som et ansporende Tilraab end som en fuld-
stændig Tilfredshedsyttring over det Foreliggende, saa er Lykønsk-
ningen mig ikke mindre kjærkommen. Jeg nærer nu selv nogen Tro til
disse Digte. Jeg har idetmindste arbeidet paa dem *som en Mand*; jeg
5 har omarbejdet, kasseret, udeladt, stridt og tumlet med dem, og naar
der alligevel har sneget sig den Frivolitet ind (som Du skal have Tak
forat have paavist mig og som jeg øieblikkelig har strøget af min
Indholdsfortegnelse) saa er sligt mere at tillægge en øieblikkelig
Trods, en literair Desperation, som ikke skal gjentage sig i det Re-
10 sterende af Manuscriptet. Det har været strenge, meget strenge Tider
disse hvori Digtene er fremkomne. Bekymringer, saavel selvforskyldte
som uforskyldte har gjort alt muligt forat binde mig i mit Arbejde, og
naar alligevel Arbejdet er skredet frem, og naar alligevel Bitterhed og
Sørgmodighed mandigt er udvisket af Arbejdet, saa er dette vel ikke
15 Digtens mindste Fortjeneste, og jeg tror at *Du* vil yde mig denne
Roes naar Du nu, ventelig i næste Uge, faar Slutningen igjennem
Hegel. Jeg har forgjæves brudt min Hjerne med Titelen. Jeg vil
nedlægge Afgjørelsen i Din Haand, og har derfor indrettet Titelvignetten derefter. Vil Du høre den omtrentlige Gang! De tre første
20 Ark kjender Du jo. Den halvt spøgende, halvt udfordrende Indled-
ning „Til Mesteren“ bærer saaatsige de følgende Digte i Karakter- og
Farveangivning lige indtil Midten, det større, mere neutrale Natur-
maleri „Fra Klitten“, hvor jeg selv har søgt i voldsomt oprevne og
nervøst overanstrengte Tider at trække Veiret uden Partiudbrud,
25 uden Bitanke paa Per eller Povel, Frem eller Tilbage. Herfra snoer
Traaden sig videre, umærkeligt som et Søkabel med Billeder af
Strand, Hav, Søtræfninger, til „Landnavsfarten“, hvor de stoffligt
mere historiske Ting indtræder (Mansfeldt, Luther, Vaabensmeden).
Saa har jeg stukket et ikke just ganske „nyt“ Billede ind (de noget
30 bløde „Oktoberdrømme“) og saa kommer det større Landskabsmaleri
med udhævet Figurstaffage „Et Aftenbillede“, som jeg har bearbejdet
og afrundet siden Edv. saae det. Ovenpaa dette gjør jeg, H D, et
Indhug, og naar jeg saa har ladet den gamle Indianer („Sorte-
Fodens Klagesang“) læse Tingene ordenligt Texten og udgydt sig i en
35 Hymne til det store Uforfalskede, det oprindeligt Uforkvaklede, saa

giver jeg Ordet til Mr. Gleyre, Les illusions perdus (Maleriet paa Luxembourg), der ganske vist ikke udtrykker sig meget optimistisk. Her er Spændingen kulmineret. Efter min oprindelige Plan skulde nu en Syndflod af subjective Lamentationer, en Slags Lazarus-Revue med brogede Billeder og stærke Farver komme. Men jeg har slaaet en Streg over det Alt og heller udeladt enkelte gode Sager end villet lægge mig selv op i hele min Længde paa Operationsbordet og give Publikum Kniven i Haanden. Samlingens Slutning er nu bleven den Række af Krigsbilleder, friske, djærve Malerier fra den store nordiske Krig med Karl den Tolvte, de norske Helte og Heltinder, Oberst Kruse, Anna Kolbjørnsdatter, Jacob Værn, og Karls stolte, opreiststaaende Død. Vor egen Krig, som jeg først havde tænkt paa, laa mig for nær paa Livet. Jeg kunde ikke faa Distancen; Figurerne blev forvredne som i et Hulspeil, og min Pathos blev for offensiv paa den ene Side og for opramsende skildrende paa den anden.

Saaledes er det altsaa. Ut tibi gaudeat! Og kan Du saa finde paa Titelen, saa er jeg hjulpen.

Du spørger mig om Din Shelley. Ak, kjære Ven, jeg har sletikke seet Maanedsskriftet de to-tre sidste Nr. Laan mig det dog endelig. Jeg skal remittere det saa hurtigt som muligt. Jeg tørster efter at læse om Shelley. Alle ulykkelige Poeter, alle Agitatorer som Lassalle, ethvert dygtigt, producerende, oprevet og bekymret Menneske vækker min høieste Interesse og Nysgjerrighed. Jeg synes at kjende al deres Tragten, alle deres Bekymringer, deres offentlige, deres private lige til Bunden førend jeg har læst en Tøddel af eller om dem, og efter endt Læsning skilles jeg fra dem som fra en Del af mig selv. Jeg haaber at faa endnu en Fortælling færdig inden jeg gaar paa den store Reise, hvorfra maaske ingen snarlig Hjemkomst skeer. Jeg har forat døve mine Nerver skrevet en lille Idyl, en humoristisk, uskyldig lille Ting „Historien om Snap“, som jeg skal sende Dig til Benyttelse eller Opbevaring. Men jeg maa som sagt see at faa den Fortælling færdig, som syder indeni mig. Dog mere herom en anden Gang.

Fru Belli, skriver Du. Ja, Fru Belli. Hvis jeg ved levende at lade mig partere kunde bøie den iskolde Fatum, hvis Skeet stod til at ændre, eller rettere sagt, hvis Tingene ikke maatte have deres rolige,

udviklende Gang saaledes at det Skeete kan ændres, saa var jeg ikke reist ud, og saa reiste jeg øieblikkelig hjem, trods Manifest og Skraal og udbasunet Reise. En vild Trods og en diabolisk Lyst til at sætte Stormhuen paa Hovedet i hele Hobens Paasyn, forarsagede denne
5 megen Larm. Nu er det for sent at ønske det ugjort, og forøvrigt er jeg temmelig ligegyldig derved. Mig binder dog ikke dette Hensyn. Jeg har i den Grad forvredet, forvirret og forvanskeligtgjort mine private Forhold derhjemme, at der absolut maa gives mig Tid og Pusterum til atter at remplacere alt det Hultertilbulter. Et er min Stolthed, at jeg
10 som Digter, som Producerende, trods Alt, har vidst at redegjøre for mig, at beherske mig, belære mig og danne mig. Men Anstrengelserne have været saa store, at jeg ogsaa med Henblik herpaa maa lufte mig ud, selv om denne Udluftning fører Risiko med sig. Jeg har kun een Vei at gaa, – den som jeg gaar, naar jeg idetheletaget vil kalde mig
15 en Mand. Dette beder jeg Dig erindre og fuldt og fast at være overbevist om. Og min Stilling til Fru Belli er ikke saaledes som Du tror, ligegyldig, saarende. Nei; jeg er ikke letsindig. Jeg har været det; men jeg bygger langsomt paa Broen, og jeg vaager over hende, skjuler mine Selvbekendelser, arbejder stadig med hende i Tankerne, havde
20 undertiden Lyst til at lægge Bothwells Mine under mit eget Kammer, men er varsommere overfor hende end nogen Amme overfor et Barn. Dog, det er kun halv Fortrolighed, jeg veed det. Men saameget vil jeg foreløbig søge at opnaa overfor Dig som min bedste Ven at Du ikke seer Sagerne værre end de er og mig letsindig som jeg ikke er. Jeg har
25 ikke glemt den sidste Aften da Du og jeg skiltes. Vi talte om hint Vers af Goethe og om Fatum. Det var igunden Synd at sige at vi var overdreven fornøiede over Tingene som de ere. „Heil den unbekanntnen / Höheren Wesen / Die wir ahnen! / Sein Beispiel lehr' uns / Jene glauben“. Jo jeg takker! Faa Mennesker af den store Kreds jeg kjen-
30 der har haft større Betingelser for en lykkelig Tilværelse end jeg. Og nu? – Og nu Du! Der staar i Dit Brev disse saa forunderligt sørgmodige Linier „desuden have de alvorligste private Bekymringer længe optaget mine Tanker helt i den Tid, mit rastløse og anstrengte Arbeide levnede mig“. – Ja, saaledes er det. De alvorligste private Bekymringer, ingen
35 synderlige „offenlige“ Glæder, og rastløst Arbeide til at forjage, dulme

og opretholde med. Og saa vover man endnu at vaase om Lykke! Nei, en Mand, et Næveslag, Arbeide, Lazareth, Død, det er Haandgribeligheder, som man kan tage paa og stole paa.

Lader os stole paa dem og arbeide.

5 Her er min Haand. Jeg vilde ønske, jeg kunde omfavne Dig.

Din
H. Dr.

48. Til *Georg Brandes*.

10

Hamburg
Beim alt. Waisenhaus 1.
Onsdag [Juli 1875]

Kjære Ven.

Først idag er det lykkedes mig at faa Otium fra Arbeide og Gemysro til at besvare Dit sidste kjærkomne og indholdsrige Brev. Lad
15 mig begynde med at udtale Dig min varmeste Tak for de to Artikler, den om Lasalle og den om Shelley. Disse to saa forskjellige Mænd, eller rettere Din Behandling, Fremstilling og Vurdering af dem har mægtigen „taget“ mig, og har jeg ikke før – hvad dog ikke er Tilfældet – underskrevet Din Rang som Kritiker efter Amerikanerens Udtalelse, saa gjør jeg det nu. Du burde egenlig udnævnes til *Præst*
20 for de Unge – Skade at Menigheden hos os er saa lille. Hvad jeg ikke fatter, er at ikke idetmindste et Dusin kan kaldes til Arbeide naar Du slaar til Lyd som i „Shelley“. Jeg erindrer ikke, og jeg har dog ogsaa læst en Del gode udenlandske Kritikere, nogensinde at have truffet en saadan næsten kvindelig Evne til at *forelske* sig i en Forfatter, gaa op i
25 ham, forsvare ham, afparere Indvendinger, indsmigre Dig hos Tilhørerne og tilsidst vinde dem med Hud og Haar for Din Mand. Men faae Kritikere have vel ogsaa saameget af Poeten i sig som Du. Jeg kan tilføie, faae Mænd – og nu kjender jeg ikke saa faae endda –
30 have slige Momenter som Du, hvor egenlig Svaret paa en Gestus, en Ytring, en ufrivillig Bevægelse var – et Kys. Vær rolig, jeg er ingen Nyplatoniker, med diverse Tilbøieligheder. Men det er tidt faldet mig ind, naar jeg i Tankerne har fremdraget mit Samliv med Dig, at Din

Overlegenhed over os Andre nærmest ligger i denne Din dobbelte Natur, og at det er den, der giver Dig det skarpe Blik dér hvor vi andre staa som keitede, kortsynede *Mandfolk*. Jeg er bleven halvveis berust af Din Shelley, megetmere af *Din Sh* end af den *Sh*, som jeg
 5 kjendte før – rigtignok kun stykkevis. Jeg er af Din Lassalle bleven rusket op, kaldt til Orden og ydmyget. Jeg *takker Dig særligt for Fremstillingen af Reformationsperioden, den „constitutionelle“ Luther og de radikale Humanister Ulrich v. H. og Frantz v. S, samt de stak-*
kels Bønder, der tager Luther paa Tro og Love og Kristendommen
 10 *for hvad den i sin oprindelige Skikkelse er, en Fanatikers Kommuni-*
nisme.

Jeg beklager kjære Ven, at Dagstlgr. har roest mig. Jeg beklager endnu mere, at Du kalder mig Vhigdigteren. Jeg er ikke Vhiggernes Digter. Hvis Du for Alvor mente det, vilde det for Alvor røbe et
 15 mindre klart Blik paa mig end Du i Virkeligheden har. Jeg saae, dengang da jeg gav mig til at samle og udarbejde dette Bind Digte, at jeg maatte vogte mig for to Ting. Den socialistisk radikale Streng maatte hvile for ikke at klinge trivielt, og mine Vers maatte forbedres. Hvis jeg har taget mig for historiske, for kjølige Emner til Behandling, da
 20 er det skeet bona fide. Jeg fortryder det ikke; jeg maatte have *fast teknisk* Grund under Fødderne før jeg atter gav mig til at slaa løs. Nu føler jeg mig, takket være min Lærer og Mester G. B, saa nogenlunde saddelfast, og ved den næste Omgang skal jeg nok sørge for skarp Spids paa Landsen. Jeg har kjæmpet dette sidste Aar med indre
 25 saavel som med ydre Fjender; jeg maatte *berolige* mig igjennem min Produktion, og det er nogenlunde lykkedes mig. Til Vinter haaber jeg at være slagfærdig igjen; saa staa min Kaarde til Din Raadighed. Brug den! Du veed jo, at om jeg end ikke har svoret Dig en *russisk* Lydighed, saa er min Tiltro og min Hengivenhed til Dig ubegrændset. Tak iøvrigt for alle Dine Anmærkninger baade Digte og Noveller
 30 angaaende. Jeg gjemmer dem som gyldne Ord, og – jeg tror Du vil finde en vis Tilfredsstillelse i at bekræfte det – jeg har endnu bestandsrettet mig efter Dine Vink som en Elev overfor en respekteret Lærer. Hvis jeg, som jeg haaber, i Fremtiden skal komme til at yde
 35 noget Værdifuldt i vor lille, afsondrede Literatur, er Du „Vaaben-

smeden“, der har forarbejdet Vaabnene; jeg den, som har brugt dem. Apropos om Vaabensmeden: Det glæder mig at høre Din Dom over den (Smagløshederne stryger vi i næste Udarbejdelse). Saa har jeg dog faaet reist Dig *et* Monument, som Du anerkjender, og som
5 ovenikjøbet rimeligvis vil blive staaende i vor Literatur. Odysseus skal nok komme. Men jeg har endnu ikke ret fat i ham. Han er for plump; han skal tilspidses ligesom den Stang, han drev ind i Kyklo- pens Øie. Han skal tilspidses, smøres med Fedt og glødes, saaat han ret kan svide de Andre i Øiet.

10 Du bruger i Din Literatur-Revue Ordet „gnaven konservativ“ om Turgenjew. Jeg synes at Ibsen i sit Digt til Upsalatoget er saaledes. Han falder jo næsten sammen med Ploug i at rive ned paa den dansk- norske „demokratiske“ Forfatning.

Tag dette for idag. Maa jeg beholde Maanedskriftet endnu nogle
15 Dage? Jeg kommer næste Gang tilbage til Dit Brev.

Din
H. D.

49. Fra *Georg Brandes*.

Kbh. 19 Juli 1875.

20 Min kjære Ven!

Jeg fik forleden dit Brev i et mismodigt Øieblik og det varmede mig helt gennem Brystet; tak derfor. Det glæder mig Du synes saa godt om mine sidste Ting.

Jeg har paany tænkt meget over din Novelle, fordi det er med den
25 et nyt Stadium i dit Prosaforfatterskab kan siges at begynde, hvis du blot ei synker fra den Høide du har naaet. Mærk følgende: 1) Ram- men er hos dig altid lidt pjattet, gjør den for Fremtiden fast og haard og sleben som Staal; bestemte Omridskonturer hæve saa stærkt. Dog dette er en Bagatel. Men 2) Havde det ei været bedre om *Du* havde
30 fortalt Historien end at Helten fortæller den. Nu har du for at faae dine psykologiske Reflexioner som ere det bedste i Fortællingen anbragte, været nødt til at lade denne stakkels danske Jurist trepanere sig selv med en Reflexionsudholdenhed, der er usandsynlig. Hvorfor fortæller ikke Du, og leger med ham i din Haand og sætter nu og da

Kniven i ham. Det giver Fortællingen et vist Præg af gavnlige Overlegenhed fra Digterens Side, medens det ei er ret sandsynligt eller naturligt, at Fortælleren her er *saa klar* over sig selv, især ikke over sig selv som han for saa lang Tid siden var. Prøv dette; der kan siges
5 en Del derimod; men tænk derover.

Det er beundringsværdigt som dine Rim ere komne sig, de ere alle levende og morsomme, fortræffelige f. Ex. i alle Haandværkssvendens Viser. Der er Humør og Finhed og Færdighed i et saadant Digt som Skibsrotter; og Ad libitum! er paa den sidste Strofe nær et *fortrinligt*
10 Digt. Jeg lider ei den sidste Strofe, fordi man efter hele Digtets Gang venter en *kraftig freidig* Slutningsaccord, og nu kommer denne tvungne Beskedenhed og Mistillid til Tilhørerkredsen tilsidst.

Jeg har nu efter lang Overveielse fundet et Navn til din Digtsamling, som maaskee vil støde dig men som er den bedste og klogeste jeg
15 kan finde. Jeg vilde kalde den: Dæmpede Melodier. Digte af H. D. Jeg havde først tænkt paa at kalde den „Fredelige Blade“ efter en Bog af Strauss; men den er ei fredelig, men *dæmpet*. I Ordet „dæmpet“ ligger ei at Kampen er opgivet, men at den foreløbig er holdt tilbage og tilmed Forestillingen om en stærkere Kraft bagved end den,
20 der her er kommen til Udbrud. Det passer ogsaa fortrinligt paa Digte som Marstrand, Delacroix etc. og kompromitterer Intet, paa samme Tid som denne Titel vinder dig hele Bourgeoisiets Hjerte, der vil opfatte det som et Bevis for at du nu er kommen til Ro, til Alvor, til Modenhed og Gud veed hvad. Kort efter modent Overlæg troer jeg
25 det er et Coup at kalde den saaledes.

Indlagt sender jeg dig i en flygtig Afskrift et melantrist Digt af Ibsen, som vi dennegang bringe. Jeg sender Dig det, fordi jeg havde Lyst til at Du skulde skrive et freidigt Svar derpaa, et Svar fra os unge.

Se engang! Du har nogen Uret i at kalde det foregaaende Digt konservativt; thi Ibsens Hovedaccent ligger paa at vi fik Frihed som
30 *Gave*, ei tilvristede os den. „Det er farligt at faae sig selv som *Skjænk*“. Men naturligvis er Digtet tvetydigt og saaledes skrevet at ogsaa de Conservative kunne tilfortolke sig det gennem Ordene „da et *ufærdigt* Folk fik Frihedsgaven“.

35 Dette Digt er næsten ligesaa tvetydigt.

Jeg kan godt bruge det. Jeg siger: Liget i Lasten, det er Fortidens Religion og Fortidens Samfundsordning, som vi have at slæbe paa. Og det passer ogsaa bedst. Kun er det Skade at alle Tider (ei blot vor) have havt et Fortidslig med i Skibet, det kan nu engang ikke und-
5 gaaes og passer altsaa ei særligt paa os. Men Skade er det, at de Conservative og de Orthodoxe ville skraale: Ja vist, det er d. nitt. A., der seiler med et Lig (Vantroen) i Lasten, og I sige det selv. Det er ogsaa underligt at troe vi behøve en Digter til at fortælle os det at vi har Liget. *Han* skulde sige os hvordan vi kunne slynge det overbord.
10 Jeg vilde have ham svaret: Vist ere vi trykkede, skønt ei saa sløve som Du troer o Digter! og trykkede *ei* af Overtro, men fordi vi *virkelig* have et Lig i Lasten, og ei fordi vi *mystisk* frygte det skal skade Seiladsen, men fordi vi vide at det forraadner og forraadnende udbreder Pest og Smitte. Vi ville ogsaa kaste det ud; men der
15 staar Vagt af alleslags, Theologer og Professorer og Statsmænd om Kahytten!

Kunde du ei sætte saadan Noget paa friskere Rim end hans og sende mig det, saa skal det komme i næste Hefte. Kun maa det gøres med nogen Forsigtighed. Der maa ei med rene Ord staae at Christen-
20 dommen er Liget, men det maa kunne læses mellem Linierne. Man kalder det Dogmer eller Theologi eller hvad man vil og mener noget Mere: *Écrasez l'infâme!*

Min Politik her er nu lig Gambettas at narre og vinde saa mange Conservative som muligt, vinde Terrain og Indflydelse og lidt efter
25 lidt have Commandoen i Litteraturen her. Saa ve dem! Jeg har ak hvormeget! at kjæmpe med! Idag f. Ex. en hel grundtvigiansk Intrigue, der rent havde overlistet Hegel, saa han havde lovet bestemt at lade et Rosenbergske-Frk. Zahleske Maanedsskrift udkomme paa *hans eget Forlag* (for at knuse vort) fra 1 October af. Jeg har præket med
30 sær Eloquents en hel Time idag for min Sag og faaet jaget de Herrer der alt havde Redactør, Medarbeidere o. s. v. saa mange Raketter i Maven inde i Bogladen at jeg troer ei mere at have noget at frygte af dette, som hvis det var lykkedes, var bleven vor Undergang.

35 Jeg siger dig Ven! reis kun, men opgiv ikke *dette Land, denne*

Kamp, hvori vi maa og *vil* seire. Jeg stiller min Villie mod de andres Villiesløshed og speculerer ei i Geni hos mig men i Villiesløshed hos dem, og den Speculation *maa* lykkes. Alt lykkes hvad man *vil* skal lykkes, si di juvant. Nuvel! du er nu paa god Vei, kunstnerisk at for-
 5 staa. Hold ud, vær kjæk, du har alt udrettet meget godt, macte virtute tua! som man sagde i det gl. Rom.

Jeg har endnu kun faaet de 3 første Ark af dine Digte i Korrektur eftersom Kongsemnerne i ny Udgave sættes med de samme Typer. Jeg stemmer efter Evne Hegel gunstigt for dig. Lad os tage Fæst-
 10 ningen snilde som Slinger, med dæmpede Skridt. Lev saa vel du kan. Skriv til mig.

Din
 G. B.

Som den ene af H. D.s velstaaende Venner omtaler Emmy Drachmann („Erin-
 15 dringer“ 157) Grosserer Anker Heegaard jun. (1837–1905), ogsaa nævnt i H. D.s Selvbiografi („Tilskueren“ 1908 S. 146). Han var Søn af Landvæsenskommissær, Postekspeditør Poul H., grundlagde en Papirvarefabrik og hørte til det liberale københavnske Borgerskab. Om hans varme Venskab for H. D. vidner dette og et flg. Brev.

20 50. Fra Anker Heegaard.

Kiøbenhavn den 24 Juli 1875.

Kjære Ven!

Jeg sender Dig disse Linier for at bede om en Forklaring.

Man har meget travlt her i Byen med Din Bortreise, Grunden her-
 25 til, Dine nuværende pekuniære Omstændigheder, at Du har givet „en offentlig Forestilling“ i Hamburg etc etc for Livsopholdet, at Du intet har at leve af og er skrækkelig reduceret etc etc.

Baade hos Fjender og Venner løber Sladdereren. Jeg har sagt, det er Løgn det hele og man skulle blot passe sig selv og lade Dine private
 30 Forhold i Ro.

Jeg er imidlertid bleven lidt ængstelig selv ved Historien og *ønsker at vide Alt, mellem os, hvorledes Din Status er og om Du er i ligefrem Trang*. I de 2 Aar Du er borte vil jeg stille 40 Kr maanedlig til Dis-

position, som Du kan faae sendte hver 2den Maaned, hvorhen Du
 ønsker. Jeg antager saa at Du har et lille fast Holdepunkt, som i et-
 hvert Fald kan holde Dig over Vandet, saa har Du sagtens nok Kræf-
 terne til selv at svømme. Skriv blot et Par Linier til min Adresse Lille
 5 Helliggeistræde 32, saa er der Ordre til at afsende Pengene efter Din
 Ordre.

Jeg venter Svar fra Dig Adr. Herr Gjestgiver Nielsen i Ringsted
 omgaaende og beder Dig skjenke mig Din fulde Fortrolighed.

Din hengivne Ven

Anker Heegaard.

10

[. . .]

51. Til *Fr. V. Hegel*.

[Sommeren 1875?]

Hr. Cancelliraad Hegel.

15 I Henhold til hvad jeg i et tidligere Brev har berørt om denne Gjen-
 stand, vilde jeg gjerne nu høre Deres Mening om den event: Ud-
 givelse af et Bind Fortællinger. Jeg veed ikke ret hvornaar De antager
 at Digtene kunne være færdige og forelægges Publikum. I Korrektur
 er der jo nu 6 Ark, og Hendriksen (som nu har faaet de sidste Klod-
 20 ser) mener at være færdig i Slutningen af Septbr. Saafremt De som
 Forlægger og Fagmand anseer det tidlige Efteraar, Oktober Maaned,
 som passende for Dem og de Hensyn, de heri maa tage, til Digt-
 samlingens Udgivelse, da vilde jeg foreslaa Dem, og sætte Pris paa, om
 vi valgte Julen til Publikationen af Fortællingerne. Min Udvikling
 25 som Forfatter er jo i den senere Tid fremskredet med saa stærke
 Skridt, at jeg nu mere end nogensinde længes efter ogsaa at lade det
 store Publikum see og følge disse Skridt, hvad der jo i et Maaned-
 skrift kun kan skee for en snevrere Kreds; jeg antager tillige, at naar
 Alt gaar som jeg og Flere med mig mener med Digtene, vil der heller-
 30 ikke for Dem kunne være nogen Betænkelighed ved at lade et Bind
 Prosa følge saa temmelig umiddelbart ovenpaa Poesien. Skulde De
 derimod ansee det senere Efteraar for en bedre Tid med Hensyn til
 Digtene Udgivelse, da vil jeg naturligvis henstille til Dem hvorvidt
 en samtidig Udgivelse af begge vil være paa sin Plads, eller om man

burde vente til hen paa Foraaret med Fortællingerne, hvorved disse da muligen i Vintrens Løb ville kunne udvides med en event. ny Novelle, samt maaske udstyres med passende Illustrationer.

Jeg beder Dem tilskrive mig Deres ærede Mening herom samt Deres
 5 Honorarbetingelser for disse Fortællinger. Som eneste forhen trykt Fortælling vil jeg kun optage „Dædalus“. Bogen vil omtrent blive paa Størrelse som „I Storm og Stille“, fra 15–18 Ark, og vil indeholde „Snap“ „Dædalus“ „Najaden“ og „Overkomplet“. Trykningen kan for de tre førstes Vedkommende begynde strax.

10 Af Digtene vil jeg endnu beholde det sidste (i Manuscript) nogen Tid, forat kunne rette dets Afkortning eller Udvidelse efter Paginatallet saaledes som det bestemmes eftersom Sætningen skrider frem. Det er et résumerende Digt, der falder i flere Afdelinger og maa derfor behandles med Varsomhed i ovennævnte Henseende.

15 Tør jeg bede Dem sende mig det Renttrykte sammen med Deres ærede Svar under Hr. Edv. Brandes' Adresse. Jeg opholder mig heri Byen for en kort Tid, men er saagodtsom stadig paa Landet.

Med venligste og forbindtligste Hilsener

Deres ærbødigste
 20 Holger Drachmann.

52. Til *Edvard Brandes*.

Torsdag Aften
 [Efteraar 1875]

Kære Ven.

25 Jeg har ganske vist – som Svar paa en Bemærkning af Dig kort efter min Hjemkomst – ikke været meget sigende i min Korrespondance til Dig det sidste Aar. Til Gengæld vil jeg iaften afsende nogle Linier, som jeg maaske imorgen vil ønske uafsendte, men Sagen er den, at der er Aftentimer, som det er mig næsten umuligt at faa til at gaa, lige-
 30 gyldigt hvilken Slags Arbeide, jeg tager mig for. Maaske et Brev kan hjælpe.

Anledningen kan være denne: Jeg fik idag en Forespørgsel fra Hr. Grensten, om han maatte sætte som Slutbillede til den lille Hundefortælling en – Engel med Palmegren. Jeg lod svare Ja. Det var for

grundkomisk; jeg kunde ikke modstaa. Jeg har moret mig som en Olympier derover i to Timer.

Nu kommer der et Eftersmæk.

Da Du ytrede om den lille Fortælling, at det var en uskyldig Bagatel
 5 og meget „dæmpet“, havde Du ubetinget Ret. Der er imidlertid pres-
 set ind i denne uskyldige Bagatel – som blev skrevet i Sommer i den
 mest bittere og selvbebreidende Stemning – en saadan Sum af smaa
 Omstændigheder fra mine første og lykkelige ægteskabelige Aar, at
 Slutningsironien med Englen og „Fredens Palmeblad“ næsten er ble-
 10 ven mig for stærk. Ikkedestomindre vil jeg lade Englen blive staaende;
 man har godt af at binde et Ris til sin Ende, selvom Riset kun er en
 Palmegren. Jeg har ikke uleiligt mine Venner med Udgydelser om
 hvad der er forefaldet. Alene og i Udlandet har jeg fægtet den Sag
 ud med mig selv, men, jeg indrømmer det her iaften fordi jeg er ene
 15 og træt, jeg har handlet urigtigt i alle Maader, mindre mod mig selv
 end imod hende, og dog til Slutningen hellerikke saa lidt imod mig
 selv. Hvad der er gjort er nu imidlertid gjort, og jeg haaber at jeg skal
 være tapper nok til at staa det igjennem lige til Enden og endda vinde
 mig Tid og Beherskelse nok til med Raad og Daad at kunne tage mere
 20 Vare paa hende nu da jeg er borte fra hende end da vi var sam-
 men. Jeg vender ikke oftere tilbage hertil, men jeg har paa den anden
 Side ikke kunnet holde dette tilbage iaften, nærmest vel fordi jeg
 føler mig ene og træt. Hvis alt det, der nu *dæmpes* af i mig, med
 Tiden kan skyde frem i en Kraft, der er lig den, hvormed det nu
 25 trænges tilbage, da tror jeg, at mine Venner skal faa Leilighed til at
 rose sig af mit Bekendtskab og min Omgang.

Din
 H. D.

53. Til *Edvard Brandes*.

30

Tirsdag.
 [Oktober 1875?]

Kære Ven.

Der har været, indtil nu, reist forskellige Betænkeligheder imod
 Parod. Jeg skal atter iaften sammen med Redaktionen og haaber nok

det vil lykkes mig ved at offere lidt hist og her, omarbeide et Par Navne etc. at faa den saa temmelig bevaret ind i Bladet.

At jeg strax herefter nævner Dit Navn i Forbindelse med Hørups maa ikke bringe Dig paa den Idee, at Du er nævnt som Forf. til
 5 Parod. Der er Ingen, der endog blot har Anelse derom. Men Hørup er i den senere Tid kommen stadig tilbage til det, jeg omtalte for Dig, om Theaterkritik i Bladet, og Larsen vil i den Anledning gøre Dig et Besøg en af Dagene. Hørup vilde paa sin Side gerne i saa Henseende gøre Dit personlige Bekendtskab og bad mig om,
 10 (Onsdag) Aften at tage Dig med op til ham, hvor der kommer nogle Venstremænd. Han bad mig sige Dig, at det „er et Stykke Steg og en Flaske Rødvin“ – hvilket efter hans Mening ikke er noget man *inviterer* paa, men som man nok kan lade en af sine Venner „tage med op paa“; – med andre Ord, han vil ikke binde Dig ved nogen formel
 15 Invitation, men vil gerne lære Dig at kende.

Jeg kommer op om imorgen Aften og siger Dig Besked med Parod. – hvis den ikke allerede er i Bladet imorgen. Saa kan vi jo forresten følges op til H.

Din heng.
 Holger Dr.

20

54. Til *Fr. V. Hegel*.

Nørrebrogade 13
 Torsdag [ca. 1/11 1875]

Hr. Cancelliraad Hegel.

25 Ved i disse Dage at udføre nogle større Tegninger henholdsvis for Ill. Tidning i Stockholm og Ill. Zeitung i Leipzig og samtidig ved at modtage et Brev fra en Ven i Stuttgart, der ligesom jeg er Maler og Skribent og i denne sin dobbelte Egenskab er Medarbejder ved et af de store tyske illustrerede Værker – er en Idee kommen til Moden-
 30 hed hos mig, som jeg i længere Tid har overveiet, og som jeg herved skal tillade mig at forelægge Dem.

Jeg tror at det læsende Publikum, ogsaa her hos os, mere og mere efterspørger Skildringer af lettere og mere underholdende Art led-

sagede med originale eller overførte Illustrationer, Tegninger, Initialer, Stemningsvignetter etc etc. Samtidig vil man jo helst see sit Eget, orientere sig i sit eget Land, der nu ved de lettere Kommunikationsmidler ligger mere aabent saavel for Touristens som for Forretningsmandens Færsel.

Ved mine nu i de senere Aar saa hyppige Reiser og Farter rundt omkring paa alle seeværdige Punkter over Øerne og Jylland har jeg stadig haft dette for Øie, og i mine Forbindelser med mange Slags Mennesker i Kjøbstæderne, paa de store Gaarde og ude paa Landet har jeg, ligesaavel som her i Hovedstaden, ofte mødt det Spørgsmaal, hvis Besvarelse hos mig selv netop har givet mig den stærkeste Tilbøielighed til at gjenneamtænke Ideen og endelig nu forelægge Dem den.

Jeg har tænkt mig et Værk i heftevis Levering med ovennævnte forskjelligartede Illustrationer, betitlet: *Danmark, malerisk seet og fremstillet*, med en livlig og let Text, der baade skulde have noget af Reiseskildringen, den lokale Stemningsmeddelelse, i sig og tillige kunne give saadanne Oplysninger om faktisk stedfindende Forhold, at den eventuelle Reisende derigjennem skulde kunne orientere sig – i Smag med saadanne Bøger som den tyske „Rheinfahrt“ eller den franske „France pittoresque“.

Som Momenter i Anordningen skal jeg her eksempelvis nævne (begyndende yderst mod Nord): *Skagen* (med Billede) – *Børglum Kloster* – *Voergaard* (med Vignetter). *Den store Vildmose* (Billede). *Limfjordsegnen* (smaa Skitser) – *Bovbjerg* (Vignet). *Jydske Hede* (Billede) – *Viborg* (Vignet) – *Himmelbjerget* – *Aarhusbugten* – *Veilefjord* – *Koldingslot* (Vignetter). *Vesterhavsoerne* (Billede) *Vardeegnen* – *Esbjerg* – *Blaavandshuk* (smaa Skitser). *Lillebælt ved Fredericia* (Billede). *Odensefjord* og *Aa* (Vignet). *Svendborg* (Billede). *Taasinge* – *Ærø* (Vignet). *Digeanlægene paa det sydlige Falster* (Billede). *Grønsund med Korselitze-Skovene* (Vignet) *Møens Klint* (Billede) o. s. fr.

Naar jeg tilføier, at et saadant *nationalt* Arbeide netop vil kunne have Betydning som Modsætning til de nu snart altfor talrige udenlandske, saakaldte „Pragtværker“, naar der ventelig til flere af Illustrationerne, særlig Bygninger og andre vanskeligere Ting, vil kunne

anvendes Clicheer andetsteds fra, og naar jeg sluttelig tror at kunne tillægge mig selv netop de væsentlige Betingelser, der fordres til et saadant Arbeide, skal jeg herved overgive Dem Ideen til nærmere Overveielse og ventelig Approbation.

- 5 Skulde De imod Forventning ikke mene at ville benytte denne Idee, vilde jeg bede Dem – da et saadant Arbeide kun delvis kan siges at indgaa under min Forfattervirksomhed – om Tilladelse til at henvende mig i saa Henseende til en af de andre Hrr. Forlæggere, saaledes at jeg i ingen Henseende, med Hensyn til min *egenlige* Forfattervirksom-
- 10 hed, træder de Forpligtelser for nær, som jeg betragter mig bunden til overfor Dem som Forlæggeren af mine Skrifter – en Forlægger, hvem det maaske her maa være mig tilladt at udtale tydeligt og bestemt min personlige Hengivenhed og Høiagtelse for.

Deres ærbødige og forbundne

15

Holger Drachmann.

Endnu blot dette: Et saadant Arbeide vil meget nemt igjennem Deres Forlag med Hr. Ad. Strodtmann som Oversætter tillige kunne udkomme paa Tysk og saaledes paa Halvveien møde den stedse stigende Interesse for Reisekjendskab til Danmark hos de gode Tydskere.

20 55. Fra *Chr. K. F. Molbech*.

d. 30te Nov. 75

Hr. Cand. H. Drachmann!

- Jeg er i disse Dage saa overvældet med uopsættelige Forretninger, at jeg næppe kan faae Tid til at takke. Og det maa jeg dog, thi Deres
- 25 „Melodier“, som De har været saa god at sende mig, ere virkelig Tak værd. Først i Aftes seent kunde jeg komme til at aabne Bogen og, skjøndt den holdt mig vaagen til Klokken to, fik jeg dog kun læst en mindre Deel af dens stemningsfulde og udtrykfulde Indhold. Jeg vil imidlertid – da det er sagt mig at De reiser bort – ikke opsætte at
- 30 sende Dem disse flygtige Linier med oprigtig Tak baade for Gaven selv og det venlige Sindelag, der har bragt Dem til at sende mig den. Har jeg end ikke altid kunnet samstemme med Dem i Deres Idealer,

har jeg dog altid forstaaet, *hvorfor* De stræbte hen imod dem, hvad der tiltrak Dem – eller maaskee rettere, hvad der paa den anden Side stødte Dem tilbage; og jeg har anerkjendt Tankens Udtryk selv der, hvor Tanken selv ikke stemmede med min Opfattelse af Virkeligheds-
 5 heden. Jeg ønsker Dem Held paa Deres Reise og glæder mig til de Frugter, den vil bringe.

Endnu engang hjertelig Tak, og bevar mig i venlig Erindring.

Deres ærbødig forbundne og hengivne

Chr. Molbech.

10 56. Til *Otto Borchsenius*.

Onsdag [1/12 1875]

Kære Borch.

Tak for Dit venlige Brev og Din Indbydelse. Jeg reiser imidlertid her fra Byen imorgen og beklager saaledes ikke at kunne være sammen
 15 med Dig og Kaalund paa Lørdag. Hils og tak Rydberg for hans „jättegestalt“. Ja nu faar vi at se, hvad Jætten i de kommende Aar formaar. Jeg sendte ham allerede iforgaars min nye Bog, og Grunden til at jeg ikke ligeledes sendte Dig den, ligger i det kedelige Kniberi paa Friexpl. og min Kasses Uformuenhed til at gøre Bogindkjøb nu da
 20 Reisen staar for Døren. Jeg har dæmpet mig af denne Gang – nærliggende Grunde i mine intimeste Forhold har gjort mig myg denne Gang; men jeg samler Kræfter til det næste Spring, og min Produktivitet i denne Tid er lige saa uhyre og hensynsløs som min Kritik overfor mig selv bliver skærpet. Jeg maa med Hens. til „Dæmpede
 25 Melodier“ trøste mig med, at meget faa for Tiden skriver saa *gode Vers* paa Dansk. Hils gode Venner, og hvis nogen Udtalelse i svenske Blade skulde komme Dig for Øie, saa send mig et Par Ord derom over til mit frivillige Exil, hvor jeg ikke som Almkvist vil være ideal Bonde, men nok vil være en flittig Arbeider – blandt Bønder.

30

Din hengivne

Holger D.

Nørre Nebel Kro

pr. *Varde*

Min Hilsen til Din Frue. Jeg glædede mig forleden Dag i „Morgenbl.“ over at se hvor fint Edv. Br. vidste at karakterisere.

57. Til *Carl Ploug*.

D. 15^d Decbr 75.

5 Hr: *Carl Ploug*.

Idet jeg takker Dem for de venlige Linier, hvormed De var saa god at besvare Oversendelsen af mine Digte, ønskede jeg gerne at udbede mig Deres Opmærksomhed for et Punkt ved min Ansøgning om det Anckerske Legat, som jeg nu kun kan beklage at jeg ikke strax hen-

10 vendte mig privat til Dem om. Jeg kan tilføie, at Deres Imøde-

kommen i Deres Ord til mig har gjort mig mindre tilbageholden i Henseende til hvad jeg idetheletaget mener at kunne skrive til Dem.

Jeg vilde ganske vist i ethvert andet Tilfælde ikke have anseet det for nogen sønderlig Ulykke om jeg, den første Gang, jeg idetheletaget

15 søger et Legat, ikke fik det. Jeg har imidlertid netop søgt om et Reise-

stipendium fordi det *nu* vilde være af saa stor Betydning for mig at faa det. Jeg beder Dem være overbevist om, at jeg ikke vilde skrive saa indtrængende til Dem hvis ikke jeg maatte lægge saa stor Vægt paa Opfyldelsen af mit Ønske. Jeg har ansøgt om dette Reiselegat fordi

20 jeg var mig bevidst at jeg stod paa Nippet til at sprede mine Kræfter paa Ting og Steder, som ikke vedkommer Poesien. Jeg har et større Arbeide for, som jeg umuligt vil kunne frembringe, naar jeg, stadig under de samme Omgivelser, tillige skal sørge for at leve. Jeg er kommen til Grændsen for Indrømmelser overfor Poesien. Den danske

25 Literatur saalidt som jeg selv kan være tjent med at jeg overskrider denne. Dertil kommer endnu en Omstændighed fra den allerseneste Tid. Herovre i Jylland, hvor jeg var søgt til forat skaffe mig Ensom-

hed og Ro, har mit Helbred lidt et Knæk i den stærke Kulde. Min Plan var at blive her i Vinter forat fuldføre mit Arbeide. Hensynet til

30 mit Bryst byder mig nu at søge sydpaa førend Kulden atter vender tilbage og vanskeliggør mig selve Nedreisen. Men en saadan Reise vil jeg

ikke kunne foretage mig med mindre jeg idetmindste har Sikkerhed for at Stipendiet i næste Aars Begyndelse vil blive mig givet. Det er med en ung Digters naturlige Tilfredshed at jeg i Deres venlige Brev læser Deres Tilkendegivelse om „at De, efter hvad jeg alt har udgivet, ingen Tvivl har om, at jeg er berettiget til at faa Legatet“. Det er kun i Følelsen af at jeg virkelig saaledes er berettiget og med min fulde Kærlighed til Poesien vil anvende mit Reiselegat, at jeg idetheletaget har bestemt mig til at indgive min Ansøgning. At jeg er *ung* som Digter, kan efter min Mening kun tjene mig som anbefaling til et Legat, der netop skal udvikle og uddanne *unge Kræfter*. Nu er de øvrige Omstændigheder, som jeg her har tilladt mig at anføre, efter min Anskuelse saa talende, at der kun behøves et nogenlunde velvilligt Øre for at mit Ønske kan imødekommes. Jeg veed hvor stor Deres Indflydelse er; jeg beder Dem, hvis De paa nogen Maade finder mine Grunde forsvarlige, at anvende den til Bedste for mit Ønske. I hvert Fald beder jeg Dem med et Par Linier lade mig vide Deres egen Bestemmelse i denne Sag.

Deres ærbødige

Holger Drachmann
p. t. „Hotel Randers“
i Randers.

20

58. Fra Carl Ploug.

17 December 1875

Hr Holger Drachmann.

25 Det er med Sorg, jeg af Deres Brev af 15 ds erfarer, at De frygter for, at Deres Bryst har taget Skade i den jydsk Kulde. Jeg vil imidlertid haabe, at den kun har paaført Dem et forbigaaende Onde; men at De under disse Omstændigheder ønsker snart at rejse Syd paa, er jo meget naturligt. Jeg vilde derfor ogsaa ønske, at jeg snart kunde meddele Dem, om De kan faa det Anckerske Legat for næste Aar eller 30 ikke; men desværre kan jeg for det Første ikke sige Dem Noget herom. Saavidt jeg veed, udløber Terminen for Indsendelsen af Ansøgninger først til Nytaar. Om Ministeriet ogsaa strax sender dem til

Valg-Komiteen, saa er det dog ikke sandsynligt, at denne kommer til at træde sammen før sidst i Januar eller først i Februar. Ere imidlertid de to Medlemmer i hver af de fire Kunster enige, saa er Sagen dermed afgjort, og jeg skal gjerne tjene Dem i saasnt som muligt at faa
 5 en Sammenkomst med min Fælle, Prof. Molbech, og underhaanden meddele Dem, til hvilket Resultat vi ere komne; men først maa vi naturligvis have læst de indkomne Ansøgninger.

Jeg skal naturligvis ikke misbruge den Fortrolighed, De har viist mig; men De vil ikke kunne have Noget imod, at jeg meddeler Mol-
 10 bech Noget af Indholdet af Deres Brev, i den Hensigt derved at fremme Deres Ønske. Det vil virkelig være mig kjært, om jeg med god Samvittighed kan opfylde det; men De maa ingenlunde stole for fast paa, at det kan skee, thi det vil jo bero paa, hvem der søger med Dem, som jeg alt har tilladt mig at sige Dem. Ganske vist er Legatet for-
 15 trinsvis bestemt til Uddannelse af lovende unge Kræfter, og dette berettiger Dem ogsaa til at vente at faa det; men hvis en Forfatter, der har ydet Mere eller fuldt saameget som De, og denne endnu ikke er ældet eller udlevet, søger det med Dem, kan De dog ikke undre Dem, ifald han blev Dem foretrukken.

20 Med det Ønske, at at det mildere Vejr maa have virket gavnligt paa Deres Bryst, og med den Anmodning, at De vil opgive mig, hvor De i Januar og Februar opholder Dem, er jeg

Deres ærb.

C. Ploug.

25 59. Til *Edvard Brandes*.

Randers.

d. 19 Decb. 75.

paa Veien sydpaa

Kære Ven.

30 Saavidt kom jeg da, nemlig at jeg nu er paa Veien til et eller andet varmt Sted i Overitalien for ikke at blive vor fælles Ven I. P. Jacobsen lig. Jeg fik et Knæk i den fordømte Kulde, og nu vil jeg, efter corre-sponderende Samraad med min Papa, „tage det itide“ inden min Hoste bliver hvad Heine kalder „unsterblich“. Jeg tænker at jeg paa

en eller anden Maade skal finde Midlerne til at overvintre i Italien, foreløbig gælder det blot om at komme afsted, og det er da dette, som jeg sætter iscene. Jeg vil ikke fragaa at jeg i Begyndelsen var noget hypochonder ved den Tanke, at skulle blive Jacobsen lig, men nu da
5 det mildere Veir indtraf, føler jeg mig allerede bedre og haster kun for at komme bort inden Kulden atter indfinder sig. Jeg maa ogsaa tilstaa, at jeg længes meget efter at komme til at arbeide. Denne mellemliggende Tid har kun foraarsaget mig Uro og Ængstelse. Naar jeg atter indaander varm Luft, tænker jeg at Productionslysten og
10 Evnen indfinder sig. Jeg vil da haabe, at de overitalienske Guder naadigen forunde mig Stof til en smuk Fortælling, som kan pryde f. Ex det 19de. Er det umuligt at vi kunde gøre Følgeskab, eller kan vi mødes paa Veien i Foraaret, naar jeg reiser op og Du maaske reiser ned? Jeg vilde naturligvis ikke tage afsted udenat meddele Dig det,
15 og saameget mindre som jeg, hvis Du bliver i Byen Vintren over, vil bede Dig tage Dig lidt kønt af min Protegée, som jeg den Aften forestillede Dig for og som der ventelig vil kunne blive en flink Skuespillerinde ud af. Jeg vil kun for en Fuldstændigheds Skyld og forat forebygge Misforstaaelse meddele Dig, at der intet „Forhold“ bestaar
20 mellem hende og mig, udenat Du derfor behøver at trække paa Dit altid redebonne Smilebaand. Hun er en „Fiskerjente“, forat afgøre Sagen i en Fart. Jeg har nu paa Reisen gæstet hendes Fødeby Aalborg, hvor Faderen er Skipper; og jeg har saa varsomt som mulig, for mit Vedkommende, indhentet Oplysninger, der fuldstændig bekræfter
25 Karakteriseringen som „Fiskerjente“. Som Petra hos Bj. har hun gjort forskjellige Dumheder, som alle ere bleven optagne fuldstændig ravnekrogsagtige, udenat man forresten kan sige hende noget „Slem“ paa. Du kender jo hendes Ydre. Hun er Naturligheden, Friskheden og Forviltretheden selv. Hun træder fortrinligt paa sin Fod, løber som en
30 Ged opad en Voldbakke, deklamerer (naturligvis endnu forkert) med Lethed hvad hun har læst og kan overrumples, naar hun er i sit Es, i at karrikere Personer og Scener med slaaende komisk Virkning. Hun er en brav og fortræffelig En, som det nok er værd at gøre noget ud af, og da der intet Sipperi eller Snerperi er at overvinde, er Spørgsmaalet jo kun tilbage: om Evnerne svare til de Antydninger, som jeg
35

med min lidet kritiske Sands har været istand til at see. At hun kan blive Skuespillerinde, som er hendes hele Lyst og Attraa, er jo klart nok; om hun kan blive Kunstnerinde beder jeg nu Dig at bedømme. Du vil snart komme til at synes om hende, som vi alle gør, der kende
 5 hende; Du vil rimeligvis ogsaa forelske Dig i hende, og hun vil give Dig en nydelig Kurv; desbedre vil Du kunne omgaaes hende og give hende Raad og Veiledning. Som sagt, hun er det værd, ellers havde jeg ikke rettet denne Anmodning til Dig; og hvem veed, det var jo muligt at her virkelig var „noget“. Tag strax fat; jeg længes meget
 10 efter at høre noget fra Dig derom. Min Adresse vil Du altid kunne faa hos Vedkommende, og hvis Du har noget ellers at sige mig til Trøst og Husvalse i disse paafølgende *Par Dage* (jeg reiser nemlig langsomt for ikke at overanstrenge mig i Begyndelsen) saa er min Adresse

15

Firma Vogt & Schriever
 Gr. Reichenstr. 48.
 Hamburg.

Og efter disse *Par Dage*: poste restante Berlin, ogsaa i et *Par Dage*.

Hils Georg venligst. Jeg havde idag Brev fra C. Snoilsky med Kom-
 20 plimenter over mine Digte og mange Hilsener til Georg. Han synes at opfatte Georg og mig som siamesiske Tvillinger. Enten er C. Snoilsky en stor Satyrikus eller ogsaa er hans Kritik af samme Art som min. Han syntes bedst om – Krigsbilleder, en Vare, som jeg seer, at selv „Berlingske“ har forkastet. Komisk nok, *vore to* „Anmeldelser“ ere jo
 25 udkomne i en fuldstændig *ny Udgave*.

Hjertelig Hilsen til Dig selv, kære Ven, og skriv lidt hyppigt til mig, naar jeg sender Dig en Billet.

Kunde Du ikke skaffe mig Ibsens Adresse at vide i München og et *Par Introductionsord* til Heyse?

30

[Uden Underskrift]

60. Til *Kr. Mantzius*.

p. t. München
d 9 Jan 76.

Hr. Skuespiller Mantzius.

- 5 Jeg tillader mig igennem disse Linier, om end noget langveis fra, at anbefale Dem en ung Pige, Frk. Cecilie Poulsen, Datter af en Skibsfører i Aalborg. Jeg har gjort hendes Bekendtskab i Kjøbenhavn i Efteraaret og har troet at opdage, ved Siden af hendes ivrige Tilbøielighed for Skuespilkunsten, at hun ikke mangler Evnerne
- 10 heller. Selv mangler jeg imidlertid de nødvendige Forudsætninger til med Bestemthed at kunne afgøre noget paa dette Punkt. Tør jeg maaske haabe, at De som Sagkyndig og som den af vore Skuespillere, hvis Person jeg mest har følt mig tiltrukket af, vil vise mig den Velvillighed at prøve den unge Pige, lade hende indstudere en
- 15 Rolle eller paa anden Maade vise, om min Antagelse og hendes egen Tilbøielighed har været den rigtige. Jeg vilde kun ønske at mit Bekendtskab til Dem havde været af en ældre Dato forat kunne give denne min Anmodning en større Vægt. Jeg gør imidlertid Regning paa at vort Bekendtskab vil kunne fortsættes ved min Hjem-
- 20 komst og at jeg da vil kunne være istand til at vise Dem en Gjentjeneste. Den unge Pige er, tror jeg, en Slags „Fiskerjente“. De maa ikke vente Dem for mange Forudsætninger hos hende af den Art, som en Lærer ellers pleier at kunne gøre Regning paa overfor en Elev. Hun har til Gengæld en Sum af naturlig Begavelse, Friskhed,
- 25 en livlig Opfattelse og et lærenemt Hoved. Jeg tror, under Forudsætning af de tilstrækkelige specielle Evner overfor Kunsten, at hendes Uddannelse ikke vil kunne blive lagt i bedre Hænder end Deres. Den ellers gængse „Instruktion“ ved Theatret har jeg aldrig haft synderlig Tiltro til.
- 30 Endnu blot dette. Nogle af mine ældre Venner, som interesserer sig meget for den unge Pige, har bedet mig lade Dem vide, at de, saafremt De finder tilstrækkelig Føie til her at lede hendes Uddannelse for Scenen, vil afholde det Honorar, De maatte betinge Dem. Sagen vil da gaa igennem min Haand, og, dette er mine Venners udtrykkelige
- 35 Ønske, saaledes at Frk. Poulsen intet veed herom.

Jeg er paa Veien til Overitalien, hvor jeg vil søge et mildere Klima forat komme mig af en stærk Brystforkølelse, som jeg paadrog mig ved en Vinterreise i Jylland.

Med venligst Hilsen
Deres ærbødige og forbundne
Holger Drachmann.

61. Fra *Fr. V. Hegel*.

Kjøbenh. d. 22 Jan. 1876.

Herr Marinemaler H. Drachmann.

- 10 Idag havde jeg den Fornøjelse at modtage Deres venlige Brev af 18 d.,
hvoraf jeg seer, at De med næste Post vil sende Manuskript til 10
Ark af de Fortællinger, hvorom De har talt til mig og som jeg har
paataget mig at forlægge; men da vi ingen Aftale have gjort med
Hensyn til Oplagets Størrelse, og altsaa heller ikke om Honoraret, vil
15 jeg – inden jeg lader begynde paa Sætningen – foreslaa Dem, at vi af
disse Fortællinger, som jeg forudsætter alle ere tidligere *utrykte*, tage
et Oplag paa 1250 Ex. i Format og med Tryk som Carit Etlars For-
tællinger – (smaat Oktav med 25 à 26 L. paa Siden) –, og at jeg der-
for erlægger et Honorar af 50 Kroner for Arket. – Deres fortræffelige
20 Digtsamling, som dog er bleven saa vel omtalt i alle Bladene, har
funden en saa mærkværdig ringe Afsætning, at jeg foreløbig ikke tør
foreslaa Dem at lade trykke større Oplag af Fortællingerne. Det skulde
naturligvis glæde mig overordentligt, om disse maatte finde et talrigt
Publikum og kunde udgives paany.
- 25 De veed, kjære Hr. Drachmann, at Kritiken ligger paa Vagt og vil
falde over Dem fra alle Kanter, saafremt De i Deres nye Arbeide har
optaget Æmner, som omhandle den frie Tanke, den frie Kjerlighed
etc etc, og jeg antager derfor sikkert, at De i saa Henseende har været
meget varsom. Bogens Skjæbne er afhængig heraf!
- 30 Jeg imødeseer Deres ærede Svar, om De modtager mit Tilbud og om
jeg i Henhold dertil kan begynde paa Trykningen; og tillige Under-
retning om, hvor stort det Hele ventes at ville blive, om der skal

komme mere Manuskripter end det afsendte til omtr. 10 Ark samt hvem der skal besøge Korrekturen. – Mange venlige Hilsener fra

Deres ærbødigst hengivne
Hegel.

5 Gode oprigtige Ønsker for Dem i det nye Aar, Tak for det gamle!

62. Til *Edvard Brandes*.

München
Hotel Bamberger Hof.
d. 26 Jan 76.

10 Kære Ven.

Jeg havde igunden besluttet ikke at skrive Dig til, efterdi jeg fik et saa minusagtigt Svar paa det Brev, jeg kort forinden min Afreise fra Jylland skrev Dig til og hvori jeg blandt andet anmodede Dig om at gøre mig en Tjeneste, som ganske vist taalte nogen Opsættelse, men
15 som jeg dog til Slutningen fandt blev opsat vel længe. Jeg ventede stadig om det saa kun var nogle Linier fra Dig, men opgav sluttelig at vente. Nu er jeg imidlertid kommen paa den Tanke, at hint Brev muligvis sletikke har truffet Dig, ja, jeg er gaaet videre i mine Undskyldninger paa Dine Vegne, jeg har af min egen Hukommelse fremdraget en Leilighed hvor jeg *burde* have skrevet Dig til, og hvor jeg lod det drive over; Grunden husker jeg ikke længer, men den har været menneskelig som Alt hvad der ligger indenfor det store Spænd af Skrøbelighed mellem de to Verber: at burde – og ikke at gide. Nuvel da, Du har ikke gidet; og det er mig fyldestgørende. Her er jeg
25 paa Papiret. Jeg har ikke formange Venner, og jeg har ikke Raad til at miste nogen af dem jeg har haft paa Grund af Misforstaaelser med Breve og andet Smaaavrovleri. Jeg fik den fordømte Brystkatarrh i Jylland og bøiede af, ifølge Samraad med min Fader, fra min Vei mod Norden forat gaa til Syden. Jeg tog over Hamborg og Berlin og følte
30 mig i Nürnberg for en kort Tid saameget bedre at jeg kunde blive der et Par Dage og studere Arkitektur og Samlinger. Da jeg kom til München var jeg atter slet og blev nogle Dage inde paa mit Værelse. Efterhaanden hev jeg atter paa, og besøgte Ibsen men undgik de for-

Dette altsaa var Resultatet af at komme ud paa det fineste Papir og at have „dæmpet“ sig af!

Mit Publikum? hvor er det henne; og mit Honorar? det er sunket under det Philipsenske Niveau.

- 5 Forresten, Spøg tilside, hvad raader Du mig til? Jeg har jo Aftale og Penge forud, saa jeg er nødt til at lade „noget“ komme ud. Jeg kan maaske ved at klage mig ynkelig faa lagt 10 Kroner paa Arket (skjønt Gud ved?), men hvis disse Fortællinger kommer ud, vil der blive et Hyl; det begyndte jo allerede med Brølet i „Fædrelandet“ om Dædal.s
 10 „Liderlighed“. „Najaden“ er – hvad skal jeg i en Fart kalde det? – en Renaissancefortælling. „En Overcomplet“ er, som Du snart vil faa at se, det modneste og dristigste Arbeide, jeg hidtil har gjort. Jeg har haft lutter *levende* Modeller til dette Arbeide, og nogle af dem har i enkelte Situationer Torsoen temmelig utildækket. Det er et dristigt
 15 Arbeide med stor Spænding i mange Scener, med Mennesker som de staar og gaar, med friske glødende eller satiriske Digte indflettede, og med en bestemt forfulgt Moral af den Art, som Du og jeg i vore Samtaler saa tidt har berørt, vor Fantasies Udvikling i vor Ungdom paa alle de andre „Virkelighedsomraaders“ Bekostning og Konsekven-
 20 serne heraf.

- Jeg er selv glad over Fortællingen og tror at den vil glæde Dig og Din Broder og de faae Mennesker, der idetheletaget glæder sig over sligt og jamrer sig over „Min Hustru og jeg“ etc. Men der vil blive Hyl, naar den kommer ud. Og ikke alene dette; men jeg har ved nu i
 25 halvanden Maaned at have levet for mig selv, læst gode Bøger og seet Kunst, faaet en saadan Strøm, en saadan impetus i mig, at jeg allerede har en ny Fortælling, Linie for Linie overlagt, Situation for Situation gennemtænkt, og med det klareste Sigte for Øie, saaat jeg kun behøver at nedskrive den, – alt naturligvis „udæmpet“. Skal jeg nu holde
 30 tilbage, eller skal jeg slaa Slusen op? Hvad taber jeg egentlig ved at ophæve Trykket? – De „Dæmpede“ blev jo udtrykkeligt dæmpet forat fange Sjæle, og hvormange fik jeg saa? Mine saakaldte Venstrevenner ere blevne forvirrede; har jeg vundet mig nogen Andre, som jeg ikke havde førend Digtene udkom? Jeg tror det ikke. De 6–7
 35 Digte, der idetheletaget duer til noget, kunde ligesaa godt være bleven

optrykt i en Samling „Frisk Luft!“ og de andre kunde saamæn gerne være sparet. Det er Bagklogskab, jeg ved det nok; men det er vel den meste Art Klogskab idetheletaget.

Jeg har skrevet mange Digte, nogle gode og nogle, som kan blive
 5 gode. Et Par af dem, vil egne sig for 19 Aarh. og jeg skal sende Dig dem. Jeg holder mit Manuscript tilbage indtil jeg er helt færdig med Fortællingen, og indtil jeg imidlertid har hørt fra Dig. Der var jo den Vei at gaa, overfor Hegel, at lægge Fortællingen foreløbig tilside, og saa lade trykke alle de „Reiseskildringer“ rundtomkring fra „Dagbl“
 10 (Stormfloden), „Ill. Tid“, „Morgenbl“ (for Venstrevenerne) etc, og samle dem under en neutral Titel, og saa „se Tiden an“. Men hvorlænge skal man idetheletaget se an? og til hvad Gavn? At jeg altid vil kunne faa mine Bøger *ud*, det tvivler jeg naturligvis ikke om, lad saa ogsaa Honoraret blive ringere end jeg har paaregnet. At jeg kan
 15 blive „udsolgt“ er dog nu kun Drømmerier, som jeg ikke kan tage Hensyn til, da jeg dog ikke agter at gaa ned til „Blomstervignetter“. Jeg synes at spore udaf de danske Aviser, jeg faar sendende, at det dog i Aar eller til næste maa komme til en Vending. Maaske der da bliver Luft; hvis ikke maa man selv sørge for en Ventil. Jeg har levet i det
 20 sidste Aar i en Atmosfære, der næsten var kvælende. Efterhaanden som jeg mærker at jeg dog kan gøre Regning paa en bedre Konstitution end jeg i Slutningen af forrige Aar tænkte mig, vender ogsaa min Selvtillid tilbage. Jeg er stærkt tilbøielig til at slaa Veziret ned og spore Hesten. For Pokker, man maa dog altid kunne skaffe sig nogen
 25 Plads for en Turneringsvolte. Der bliver dog altid Lediggængere, Nysgerrige og Vaklende tilovers, der vil se paa Ens Kunster. Om ikke andet, saa laver Du og jeg et Blad, som vi selv skriver. Jeg forpligter mig til i 3 Aar at skrive 9 større Fortællinger og et godt Digt hveranden Uge. Det er altid noget. Der tales stadig om Pariserliteratens Energi; vi har
 30 den selv, men tør blot ikke bruge den. For mit Vedk: I am off!

Skriv mig nu* et Par Ord til, og vær venligst hilset saavel som Din Familie fra
 Din hengivne
 Holger Dr.

* forudsat at Du ikke er død, hvad Guderne forbyde!

35 Apropos! Tand for Tunge med Hensyn til Hegel.

63. Fra *Edvard Brandes*.

København, den 30 Januar 1876

Kære Ven!

Jeg er ikke død, jeg har været et Svinebæst og ikke svaret paa det vel modtagne nu maanedsgamle Brev. Jeg takker Dig fordi Du ved et nyt og kraftigt Ryk har vakt mig af den Søvnighed, hvori det danske Klima som bekendt hidsætter En. Ja egentlig talt er det just denne danske Luft, dette vort Fædrelands kære milieu, som gjorde at jeg ikke besvarede din næstsidste Skrivelse. Du gav mig deri et Hverv, og jeg havde ingen Mod paa at opfylde det eller ligeud i den Stilling jeg er, vovede jeg det ikke – og da ogsaa i den Stilling den unge Dame er. Om hende og Dig, Venstre og Dig og hende forlød der allerede mangeslags Rygter i „tout Copenhague“. Havde jeg nu vovet mig ned i Kjælderens Gab, vilde vist Ingen have troet, at det var for Guds og Kunstens Skyld. Havde altsaa Frøken Cecilie ikke været en huld Værthusnaturens Datter og boende op ad en Vinstue og jeg ikke gift og boende i Glasskabet paa Kongens Nytorv – da havde meget været anderledes i den bedste af alle Verdner. Og dertil kommer, at jeg ærligt talt tvivler om, at en Kvinde uden Dannelsen, der efter min Mening intet Ydre besad – thi jeg skal ikke nægte, at dit Syn paa hende forekom mig afhængigt af et Par forelskte Øjne – at hun vilde have vanskeligt ved at blive Skuespillerinde. Og hvad skulde jeg gjøre for hende knap Tid som jeg har; nej interesserer Du dig endnu for hende, saa raad hende til direkte at gaa til en af vore ringere Scener, men rimeligvis har en eller anden Münchenerskøjhed udvisket den hellige Cecilia af dit Hjærte. Og saa sagde hun, at jeg lignede en Præst. Dog nok herom.

Lad mig først udtrykke min Glæde over at det gaar saameget bedre med Helbredden. Du har virkelig givet dine Venner megen Anledning til Bekymring for at Du skulde efterligne Jacobsen. Men Faren er jo lykkeligvis overstaaet og din altovervældende Produktivitet, hvormed Du snart kommer til at staa i Litteraturen som den danske Alexandre Dumas, er jo ogsaa meget langt fra den Draabeflydning Thistedmanden nøjes med. At Du har saamegen aandelig Kraft, som Din Beretning om dine Arbejder vidner om, er vel ogsaa et Kendetegn at Du fysisk set intet har at frygte.

Hvad Du i dit Brev spørger mig om falder i to Punkter 1) om Du skal gaa ind paa Hegels nedsatte Priser 2) om Du skal tage noget Hensyn til Smagen, Publikum, ham o. s. v. m. H. t. Indholdet. Hvad det første angaar, vil jeg confidentielt meddele Dig, at H. har erklæret os, at
 5 „Det 19 Aarh.“ ikke kunde betale sig for ham ved det Honorar, han gav os, og han derfor maatte nedsætte det betydeligt. Vi have imidlertid faaet Udsættelse et Bind endnu, idet vi paa det Bestemteste fastholdt, at Maanedsskriftet maatte gaa ind, hvis Honoraret formindskedes. Da nu hans Tab var forholdsvis ringe, gav han foreløbig efter.
 10 Det synes altsaa som H. foretager en Tilbagegang over hele Linjen, hvorved der maa erindres, at han ganske sikkert forrige Aar har tabt meget betydelige Summer ved Maglemølle. Dette for at begrunde, at jeg raader Dig til at tage mod hans Tilbud men betinge Dig, at hvis Bogen inden to Aar bliver udsolgt, skal der betales dig et Efterhonorar
 15 af 10 Kroner pr. Ark. Mer end 60 Kroner kunde Du dog ikke vente af et Oplag paa 1250, og naar der kun er 26 Linjer paa Siden er 50 Kroner ligesaameget som 60 Kroner f. Eks. i „det 19 Aarh.“ hvor Siden har 36 Linjer. Skriv altsaa, at kan han ikke give mere, maa Du selvfølgelig gaa ind derpaa, men med den ovenfor omtalte Betingelse,
 20 som han sikkert finder acceptabel. Thi:

Du skal vedblive at komme hos Hegel. Og det saameget mere, som Dine Fortællinger jo ikke ville gaa paa Accord med Smagen. Jeg kan ikke raade Dig til andet end at skrive saaledes som Gud indgiver Dig. Om Du endogsaa naturligvis skal formilde saavidt muligt Udtryk og
 25 Betragtninger, saa skal Du dog udendvidere bevare Kærnen. Jeg tror nemlig, at det er temmelig ligegyldigt hvad man skriver, det kommer herhjemme an paa, *hvem* der skriver. Bergsøe kunde skrive baade atheistisk og socialistisk og ingen Hund vilde gjø og Du kan skrive kristeligt og konservativt, og de ville erklære det enten for Hykleri
 30 eller alligevel finde den forfærdelige Tendens deri. Hegel skylder Du intet Regnskab for, hvad Du gør, det er klart; altsaa ham behøver Du ikke at sætte ind i din Tænkemaade. Men skriv fra Leveren og træk fra Læderet, thi der bliver snart uudholdeligt i gamle Danmark. For min Part har jeg nok, siger jeg som Mercutio, og er saa gnaven og
 35 kjed af det altsammen, at jeg med stoisk Ligeegyldighed betragter alt

hvad her sker. Men da Naturen nu engang har kaaret dig til Stormbuk, saa gaa Du bare paa.

Jeg svarer strax efter Modtagelsen og derfor slutter jeg, ellers var der meget mere. Jeg skal ikke mere gjøre mig skyldig i Brevfesterladen-
 5 hed. Muligvis rejser jeg snarere til Paris end først var bestemt. Vær ved godt Helbred.

Din

E. B.

Folk anser det for afgjort Du faar det Anckerske.

10 64. *Fra Anker Heegaard.*

Kiøbenhavn den 2 Febr 1876.

Kjære Ven!

Det var mig meget kjært at modtage Dit Brev og Dine aabne Ud-
 talelser, navnlig gjorde det godt at see at Dit Helbred er bedre og dette
 15 maa Du mellem os sagt „vare“ lidt paa. Jeg troer nok Du til Tider
 trækker for store Vexler paa det Du kan udholde, navnlig mister for
 meget Nattero. Jeg fortalte Dig vistnok i mit sidste Brev at Dagens
 Nyheder, Socialdemokraten og flere havde omtalt at Du laa farlig
 syg af Lungebetændelse, ikke i München, men i Dresden, og dette gik
 20 rundt mellem Vennerne. Edv. Brandes meente at Du var i Italien,
 hvor han havde det fra veed jeg ikke, men saa kom Dit Brev i Søndags
 og virkede glædeligt. Rygtet gaaer at Du har faaet Ankers Legat og
 derved er Du foreløbig over en Bølge. Stadfæster det sig ikke hvilket
 jeg faaer at vide imorgen, forsaavidt Sagen er afgjort, saa skulle vi
 25 nok gjøre Udveie for en lignende Sum og gjøre det med den tilbørlige
 Indignation. Der tales ogsaa om at Du kommer paa Finantsloven.
 Med Hensyn til Hegel da er det fra hans Side en høist uforskammet
 Opførsel og en ligefrem uværdig Fremgangsmaade. Din Digtsamling
 indeholder Arbeider der ville blive af Værd saalænge det danske
 30 Sprog læses og Bogen vil komme til sin Ret tidlig eller seent, naar
 Publicum, der skriger mod Politik som contra Poesi, vil følge sin egen
 Recept. Derfor vil Bogen ogsaa bringe Hegel Fordeel senere, og han
 burde som nobel Forlægger see ud over sin egen Næse og støtte Ta-

lentet. Jeg har havt Leilighed hos Kjendere at høre saa megen Beundring for Dit Arbeide for Sprogets mesterlige Behandling, for Stoffets Naturlighed og den vidunderlige Evne Du har at føle og tænke som Smaamanden og Arbeideren; og naar jeg nu udtaler min personlige, 5 længe følte, Mening om Dine Arbeider saa kommer den nu med Gjengklang fra indflydelsesrige Folk, som ikke kunde have denne Mening uden at den i vor tamme Tid, snart trykkes ned i Massen, der da tør købe Din Bog uden at tro sig besmittet. – Jeg har noget af Følelsen af at det begynder at dages for Dig og jeg vil give Dig det Raad at 10 vedblive nogen Tid at være dæmpet. Hvor min egen Stilling er veed Du jo nok, jeg ønsker Dig tværtimod paa yderste Fløi, men derom tør Talen ikke være naar Du kan bringe Dig i en bedre pekuniair Stilling ved at pausere lidt. Humeuret lider for meget under det pekuniare Tryk og dette maa nogenlunde klares først, Sindet bringes i Ro fra den 15 Side. Jeg mener derfor at Du bør lade Hegel faa Bogen enten han giver det Hele eller det Halve, men for næste Arbeide ordne Dig paa en anden Maade, derom kunne vi tale naar jeg seer Dig igjen herhjemme. Jeg troer det dæmpede virker og at det er for tidligt at ville see Resultatet. – Jeg sender Dig hermed 50 Rm fra Jensen og en 20 venlig Hilsen, han har havt store Udskrivninger til fattig Familie i de sidste Maaneder ellers havde han sendt Dig meer. – Skriv kun til mig igjen og lad os see Tiden lidt an, saaledes at de nye Beundrere kunde arbeide for Dig uden at Du giver Modstanderne Vaaben ihænde imod Dig. Vil det være anmassende af mig om jeg anmodede Dig om at 25 læse „En Overcomplet“ inden den gaaer i Trykkeriet for at sige min Mening derom, som Du iøvrigt ikke behøver at følge. Jeg beder Dig nu endelig ikke misforstaa min Mening, jeg vil ikke have at Du skal skrive *meer end dæmpet*, men kun hvis Du kan, da tage de skarpe Spidser bort saa Modstanderne ikke faa Vaaben imod Dig. Ifald Brandes et halvt Aar havde holdt sig rolig, havde han nu havt Professorposten, den Sag er foreløbig lagt hen, maaskee for bestandigt. Jeg kan nok forstaa at det piner Dig noget med Vennerne, men vær ganske rolig, de komme tilbage, naar Du igjen *kan* heise den røde Fane, den Tid er forhaabentlig ikke saa langt borte. Kommer Du først ind paa 30 Finantsloven bliver Du staaende naar Du ikke ligefrem gjør Skandale.

Alt er yderst moderat for Tiden og Grundtvigianerne i Rigsdagen have Magten i Venstre, det hele er noget ubestemmeligt Pærevælling, Hansen og Berg tie stille og gaa om som den vrede Achilles. Holstein siger det er det bare Skidt og at det hele vilde være fortvivlet, hvis ikke

5 Modstanderne vare ligesaa opløste og tvivlraadige.

Ministerloven var for igaar, men blev afvist af Regjeringen, dette ventede man omtrent, men eftersom jeg har hørt hviske, er det egentlig Meningen dermed at fange andre Muus som kunne komme senere til Fadet – Krabbe etc!! Ved at gaa ind paa Sagen nu, kan
10 han ikke senere undslaae sig for at optage den, naar hans Tid er kommet, og derved faaer Demokratiet den Indflydelse paa Regjeringen at Folkethinget kan fjerne et ubehageligt Ministerium paa en let, lovhjemlet Maade. Dette mellem os, det er ikke for Morgenbladet. Du kan see at der er gamle Ræve med i Spillet og at man
15 saa Smaat føler at den Tid kommer, hvor en Deel af Venstre ikke meer hører til Demokratiet men vil gaa paa egen Haand naar Magten er tagen.

I Løverdags vare en Deel Venner her hos mig, Hørup og Michelsen vare ude og kunde ikke komme, ellers den gamle Flok og min Broder
20 Professoren og Edv. Brandes. Passiaren gik godt, men den løftede Stemning var der ikke som ifjor, der er noget søvnigt over det hele. I Søndags kom Larsen til Middag og Hørup hen ad Eftermiddagen, saa kom min Broder Professoren og vi tilbragte en livlig og glad Aften
25 synligvis iovermorgen til Roeskilde for at begynde Vandringen i ca 5 Uger gennem det ganske Land. Skriv kun til Møntergade, Brevene blive sendte til mig. Jeg sender Dig imorgen en Bunke Morgenblade.

Hvad synes Du om Artiklen Pernille og Sidse med de vaade Skjørtter – i Begyndelsen af Januar.

Lev vel og skriv snart til mig.

Angaaende en Drikkesang, da ønskede jeg helst en som passede ved alle Leiligheder hvor lystige Folk samles, helst en Sang som kan forlænges med nogle flere Vers hver Aar og blive en Arv for Efter-
35 kommere, tag kun Tiden i Skole, lykkes den skal jeg nok sørge for den

bliver populær, hvor jeg drikker mig frem og derved bringe Dit Navn i Minde.

Din hengivne Ven
Anker Heegaard.

5 Sagen Hegel ligger skjult for mig.

Har Du seet noget til Paul Heyse som nok lever i München?

Du faaer Ankers Legat, men det er endnu ikke vedtaget i det sidste endelige Møde. Dette kun for Dig.

65. Til *Edvard Brandes*.

10

München
Hotel Bamberger Hof.
d. 17 Febr 76.

Kjære Ven.

Ifærd med at bryde op til Venedig, sender jeg Dig en Pakke med
15 Manuskript indeholdende „Najaden“ og „En Overkomplet“.

Lad mig strax, førend jeg gaar videre, sige Dig, at jeg sender Dig disse Arbejder med en Stolthed og Glæde, som I ikke strax derhjemme maa hilse med et: Saa, nu begynder han igen med sin Forfængelighed! – Jeg føler mig, tro mig kære Ven, stolt over at disse Fortællinger nu
20 skal trykkes, fordi de ikke er bleven til som Størstedelen af mine tidligere Ting, i en Rus, en Inspiration, en Haandevending. Jeg føler mig endnu mere stolt derover, fordi jeg i Et og Alt solidarisk med Dig og Din Broder og de ganske Faae forresten, som kan siges at høre til „Kredsen“, udgiver dette Manuskript *fra* Kredsen og lige med den
25 knyttede Næve op under Ansigtet paa de dumme Literater derhjemme og det stupide Publikum. Jeg er stolt over at Du og Din Broder efter Gennemlæsningen særlig af den store Fortælling vil kunne rette Jer i Stolen og slaa med Haanden paa Pakken og sige: Se saa, nu har vi ham paa den rette Vei; dette er ægte Varer, og disse
30 Varer vilde ikke være bleven til saaledes som de nu foreligge hvis ikke vi Tre havde mødt hverandre for 4 Aar siden og stadig siden den Tid maaske sommetider uden at vi selv lagde Mærke dertil havde paavirket og kompletteret hverandre.

Bliv ikke utaalmodig over disse mine Ord og træk ikke paa Skuldrene. Mit Bryst gløder og min Pande er som en Smelteovn iaften i det Øieblik jeg nedskriver dem. Nu er den danske Novelle skrevet saaledes som dens Begyndelse skal være. Jeg véd hvad det har kostet mig 5 førend jeg kom saa vidt, men nu er det skét; og jeg er tilmed bleven Høg over Høg, „Baggesen over Baggesen“; jeg sidder paa Toppen af min fuldendte (o: færdige) Fortælling og sér ned paa mig selv som paa en Figur, hvem jeg yderligere og yderligere skal spalte, sønderdele, mikroskopisk undersøge indtil det lykkes mig at skrive Nutidens 10 Roman.

Min store Novelle er saa god som de bedste af Poul Heyses, naaer næsten op til Turgenjew, og er bedre end Spielhagens Noveller (ikke hans Romaner). Jeg tvivler ikke paa og jeg haaber det af Eder som ærlige Kammerater, at I ved at gaa den igennem maa kunne paavise 15 mig mange Ting, der vil komme mig tilgode ved den næste, ligesom Georgs udførlige Omtale for mig af „Dædalus“ har hjulpet mig meget ved denne. Hvad jeg her vil sige om den i Hovedtrækkene vil ikke være noget Nyt for Eder, naar I har gennemlæst den, men vil være til Adspredelse og Forfriskning for mig selv iaften. Jeg har i dens Kom- 20 position baaret mig ad som ved Maskineriet i en Mølle. To af de store Drivstene ligger over hinanden; den ene begynder Rotationen fra høire til venstre; saa tager den anden fat fra venstre til høire, og saaledes modarbeidende hinanden arbeider de Mølleren Resultatet ihænde: Melet i Posen. Den ene unge Mand, lad os kalde ham HD høire, be- 25 gynder Bogen og svinger, svinger, breder sig, malende Omgivelser, Stemninger og Reflexioner i en bestemt „høire-Kreds“; umærkeligt tager saa den anden unge Mand, HD venstre, fat ind i det samme Drev og svinger og svinger, malende de samme Omgivelser og Stemninger ind i en „venstre-Kreds“. Man begynder i Bogen uklar over 30 hvem da denne „Overkomplette“ er, man er næsten bange for, at de Allesammen er overkomplette, og saa opdager man pludselig efter den store Reflexions-Katastrofe med Blod-Forskrivningen, at alle disse Figurer omkring de To rangerer sig ind i bestemte Rubriker, tjenende til Belysning og Redegørelse for Centrum. Den deilige Dame 35 i Bogen (Du skulde blot have kendt hende in natura! Du gode Gud

hvor hun var smuk!) voxer ud og bliver til den imponante Skikkelse, der knuser den „energiske“ Mand i hans Egoisme. Energien, den blotte bare Mandsenergi fra før 48, viger Pladsen for det bevidste Arbeide, som den ene unge Mand tager i Arv; og Romantiken, der i
 5 Begyndelsen af Bogen gør En urolig og uklar paa alle Punkter, sætter sig som en Kruste fast om den anden unge Mand og tvinger ham ud i alle de bløde og svampede Konsekvenser som vi, Mændene fra 70 nu kan udenad paa vore Fingre og som det nu er vor Pligt at holde op som et Speil for alle de vaklende Sjæle derhjemme. I fuld Harmoni,
 10 men ikke en lavet Harmoni, en Harmoni der lugter af Forfatterens onde Samvittighed og Hensynene til Censuren, ender saa Bogen med at anvise den Overkomplette en Plads, hvor ingen unge Piger behøver at rødme over ham og ingen Fruer græde Taarer over Sønneken. Det er i Sandhed et Coup jeg har gjort. Men et dyrt Coup. Men netop
 15 dette Dyrtkøbte, som mine faae Venner jo ville vide at vurdere og bringe i Samstemning med det sidste haarde Aar for mig, netop dette gør ogsaa at jeg iaften med Stolthed og Glæde kan sende Jer Manuskriptet. Jeg priser min Sygdom, der drev mig bort hjemmefra, priser min Sygdom, der forlod mig da jeg atter begyndte at tage Hensyn til
 20 mig selv, priser min Resignation her i München, der holdt mig paa mit ensomme Værelse og lod mig studere og arbeide. Jeg læste forleden Dag en Vælgertale, som Plimsoll havde holdt i Derby; den ender saaledes: Jeg vil lægge mine Følelser i mit Arbeide, og jeg vil arbeide! – Jeg kan underskrive disse Ord.

25 Jeg omtalte i mit sidste Brev (for hvis expedite Besvarelse jeg her bringer Dig min Tak) at jeg havde benyttet lutter levende Modeller til dette mit Arbeide. Det er i Virkeligheden den dristigste Benyttelse af den levende Model som endnu findes i et dansk literairt Arbeide. Hele min Slægt rundtomkring mig staar lyslevende i denne Fortælling,
 30 naturligvis sét med en Kunstners og ikke en Fotografis Øie. Jeg har i et længere Brev til min Fader udviklet ham Bogen og gjort ham opmærksom paa den Rolle, han selv spiller deri, og han er en saa forstandig og dannet Mand, at *han* ikke vil tage Anstød. Bogen er i egenligste Forstand en moralsk Bog, og jeg har taget saamange Hensyn,
 35 syn, som jeg overfor min egen Værdighed kunde tage, og Hegel vil

næppe engang blive allarmeret. Hvad der siges *imellem* Linierne bliver jo vor Sag.

De Digte, der ledsager Fortællingen, har jeg gjort mig en saa horribel Umage for at construere *ind i* Fortællingen at de vil passe
5 dertil som Drueforziringer paa en Drikkeskaal, et gennemstukket Hjærte paa en Dolkeklinge, et nedlagt Vildt paa en Jagtbøssekolbe. Romancen om Sakuntala skrev jeg i en Mellemakt paa min Theaterplakat. Den holdt mig vaagen hele Natten og jeg faldt – for mine Synders Skyld – isøvn over den med Taarer i Øinene. Jeg tror Du vil
10 give mig Ret i, at den i musikalsk Henseende trøstigt kan stilles ved Siden af det Bedste vor Literatur har frembragt. Dér hvor den er lagt ind føler jeg paa mig selv at den virker saa mægtigt, at mange unge Øine vil flyde over og mange Lommetørklæder blive vaade.

Ja, kære Ven; dette er stærke og store Ord, men bedøm mig nu dog
15 alligevel ikke for strengt. Ros mig heller!

Jeg har lidt saa usigeligt i det sidste Aar og lider endnu stedse saalænge mit Arbeide ikke bedøver mig. Jeg trænger til Ros og Opmuntring, skøndt Du maaske vil mene det modsatte. Jeg sætter saa ringe Pris paa min sidste Bog, Digtene, og jeg har saa kæmpemæssige Planer
20 for, at al den Opmuntring jeg kan faa fra en god Ven sletikke vil stanse mig men meget mere drive mig fremad. *Et* tror jeg at jeg i ethvert Fald kan fortjene Applaus for, og det er for det hellige Raseri, den ustanselige Iver, der driver mig frem, bestandig henimod nye Baner og med Opbydelsen af alle mine Kræfter. Jeg er jo desuden
25 ikke længer den gamle H D, som Du kendte, og knap nok endda kendte og talte med i de sidste Aar. Jeg er bleven en „alvorlig“ Mand i bedste Forstand. Jeg studerer. Jeg gennemsyrer Alt hvad jeg læser, sér og hører med den ætsende Saft, der f. Ex skal tage saa stærkt paa Slangerne at producere til deres vanskelige Fordøielsesopgave. Jeg er
30 bleven en Alvorens, Tvivlens og Tænkningens Apostel. Jeg drikker ikke længer Vin og har ingen Elskerinde. Jeg har drukket Vin nok og elsket nok – for en rum Tid idetmindste. Men dette maatte ogsaa til forat udskille det „Overkomplette“ i mig og producere denne Overcomplete.

35 Nuvel; tag og læs, og send mig snarest Din Mening.

Apropos om levende Model! Den mindre Fortælling „Najaden“ gør jeg mig herved den Ære at tilbyde Dig for Eders Maanedsskrift. Det er helt ud en Kunstnerfortælling, som jeg her forleden Aften oplæste for de skandinaviske Kunstnere. De vare saa velvillige at for-
 5 tælle mig, at den var saa „virkelig“ – hvorfor jeg takkede dem. Ogsaa den ender i Harmoni. Jeg tror virkelig nu at jeg har lært at komponere. Der er i Begyndelsen en Del Udstregninger, saaat den mere ligner en Kladder; men jeg tænker vel at Du kommer over det. Fortællingen har vundet ved Udstregningerne, som jeg foretog ved det
 10 andet eller tredie Gennemsyn. Jeg beder Dig imidlertid at gemme Manuscriptet efter Trykningen da der er nogle „Aandrigheder“ om Plastiken og Thorwaldsen, som jeg dog ikke vil kassere helt men som jeg hellerikke gad skrive af. Som Du seer er den pagineret saaledes at den skulde ledsage „En Overkomplet“ i *et* Hefte. Men jeg opgav at slaa
 15 disse to sammen i een Bog, da den mindre og finere Fortælling med sin enkelte og noget sarte Idee nemt vilde kunne lide under Trykket af den Andens numeriske Overvægt og stærke Reflexionsapparat. Korrekturen paa Najaden vil jeg gerne – og da meget samvittighedsfuldt – gennemse for alle de tekniske og lokale Ords Skyld isærdeleshed.

20 d. 20 Febr.

Jeg tilføier her, efterat jeg atter har gennemset og rettet Manuskriptet, blot disse Linier. Hvad mener Du; vilde det være hensigtsmæssig samtidig at lade den oversætte og udkomme paa Tydsk f. Ex ved Ad. Strodtmann. Man bør dog snart begynde at blive praktisk, og man
 25 føler saamegen større Opfordring dertil her i Tydskland ved stadig at præsenteres som *dansk* Forfatter ∴ noget lignende som Chineser eller Eskimo hvis Sprog Ingen læser. Hvad er Din Mening herom? Det kommer naturligvis meget an paa, hvad Du synes om Fortællingen. Ak, nu er jeg selv saa træt af den, at jeg intet jugement længer har.
 30 Jeg reiser imorgen tidlig over Alperne. Min Adresse i *Venedig* er:

Hotel Aurora

Riva degl. Schiavoni.

Skriv mig nu snart til, og tag min bedste og venligste Hilsen.

Din hengivne Holger Drachmann.

66. Til *Kristian Arentzen*.

Venezia.
Hotel Aurora.
Riva dei Schiavoni.
1 Marts. 76.

5

Kære Ven.

Jeg bestemte mig allerede for længe siden medens jeg endnu var i München til at skrive Dig til. Jeg opsatte det imidlertid til jeg kom til Italien. Dér maatte da komme noget rigtigt ud af det, tænkte jeg.

10 Jeg er kommen til Italien; jeg har gennemseet hvad der var at se i Trient, i Verona, i Padua og endelig her i Venedig. – Ak kære Ven, Du erindrer maaske et Par af mine Breve til Dig fra dengang da jeg sidst var i Italien. Det er nu vel snart ti Aar siden. Dengang kom jeg omtrent tabula rasa til det forjættede Land. Jeg vidste intet, havde

15 saagodtsom intet læst og intet oplevet førend jeg gav mig paa Reisen; destomere nød jeg, kan jeg vel sige, hvad jeg saae. Og nu, da jeg kommer saa temmelig vel funderet hertil, med Kunst- og Kulturhistorie stuvet ind paa rette Sted, erfaren i alle de Sindsbevægelser, som vel et Menneske omtrent kan være erfaren i, lige netop helbredet

20 eller dog kun med de sidste Levninger af den fordømte Brystkatarrh, der drev mig afsted fra Jylland, – kort sagt forberedt i enhver Henseende, nu havde jeg den største Lyst til at løse gennemgaaende Billet tilbage til de jyske Heder og Klitter. Dér følte jeg mig i Efteraaret saa vel, dér var jeg borte fra det, jeg vilde være borte fra, og sammen

25 med den Natur, hvis trofaste Elsker jeg vil vedblive at være indtil min Død. Aldrig har jeg i de jyske Udørkner følt mig saa ene og forladt som her i det saakaldte bella Italia. Bella Italia forekommer mig som en Bella passata, en affloreret Skønhed, der opbyder alle Kunstens Hjælpemidler, ethvert Raffinement, forat bøde paa det, som Aarene

30 have nedbrudt. Jeg er saa træt, saa inderlig træt af alle disse Ruiner. De ere den første Dag, eller rettere de første Timer saa uhyre pikante, de vække alle Erindringer og tager Tankerne bort fra det mere eller mindre kedsommelige Nu. Men naar denne Kost saaatsige er det Eneste, hvad der serveres med, saa bliver idetmindste jeg hurtigt mæt

35 deraf. Jeg længes efter den mest nøgterne Gade paa Nørrebro, med

lutter nybyggede Spekulationskaserner, med fattige Folk, der taler mit eget Sprog og tænker nogenlunde som jeg selv, Folk, der arbejder strengt forat skaffe sig Føden og endda har en eller anden lille Kældervittighed tilovers til at forsoner deres Tilværelse med. Denne dvaske
 5 Doven, denne liderlige Gadeslentre, gabende Kaffeedrikken, denne aandsudmattende Gallerivandren, denne stadige Gaaen paa Fortidens Pumper, disse blege, slanke eller fede sortøiede Kvinder, der sér paa mine tre Alen som om de vilde æde alle tre Alen Kød op paa én Nat, disse usigeligt udgjorte Mandfolk, hvis Konversation er værre
 10 og dummere end Skøgenes, Alt dette er ikke noget for mig. Jeg har Gudskelov endnu Blod i mig; jeg føler mig tilhørende den kraftigere, om maaske mindre naturligt begavede Race deroppe i Norden. I min Længsel og mit Vemod „købte“ jeg mig de første Dage jeg var her (Karnevallets Slutning) en Venetianerinde til min Adspredelse. Jeg
 15 opdagede imidlertid snart at jeg hverken var liderlig eller overfladisk nok til slig Adspredelse, og jeg gav hende Løbepas til hendes store Forbavselse. Ovenikøbet var hun en skikkelig Pige, der snart skulde giftes med en rig Skomagermester, og hun benyttede sig ikke engang af min spleen til at trække mig op. Men jeg er som sagt ikke anlagt
 20 for dette; jeg roser mig ikke deraf, jeg har nu engang *min* Natur, Italienerne har *deres*.

Da var det noget ganske andet i München. Dér sad jeg paa mit Værelse, optaget af mit Arbejde og havde om Aftenen et godt Theater med gode Skuespil og for Størsteparten gode Skuespillere. Rigtignok
 25 var jeg i Begyndelsen foruroliget af mit Ildebefindende og maatte tage mange Hensyn hertil, men efterhaanden som det mildere Veir og maaske nok saa meget en regelmæssig Levemaade hjalp paa mig, kom ogsaa med mine Kræfter min Arbejdslyst tilbage, og forinden min Afreise til Italien kunde jeg sende den store Fortælling hjem, som jeg
 30 havde paabegyndt før Julen og som nu i München ret gik frem med faste og ordnede Skridt. Jeg tror mine Venner derhjemme ville glæde sig over den naar den nu bliver trykt. Det er en Slags ny „Min Broders Levnet“ og ligesom denne er der indflettet mindre og større Digte i den, hvoriblandt nogle maaske høre til de bedste, jeg har
 35 gjort.

Jeg vil dog ikke være uretfærdig hverken mod Tyrol eller mod Overitalien. De har beggeto hjulpet svært paa mit Befindende, og jeg venter snart at føle mig fuldkommen saa rask som forhen. Maaske min lidt misanthropiske Stemning hidrører endnu fra de sidste Levninger af mit fysiske Ildebefindende. Jeg var ganske sikkert kreperet, eller idetmindste havde faaet et ureparabelt Knæk for min øvrige Tid hvis jeg var bleven i Jylland Vintren over. Dertil kom at det sidste Aars forskjellige private Begivenheder havde taget stærkere paa mig end jeg maaske selv formodede, i ethvert Fald selv vilde tilstaa. Jeg har ganske sikkert lidt mere herunder end mine Venner maaske ville tro, og mine „Uregelmæssigheder“, der henad Julen til rigtignok antog temmelig pyramidalske Dimensioner stod saa nøie i Forbindelse med min Gemytstilstand, at de alene af den Grund ville kunne finde Undskyldning overfor alle dem, der saaledes som Du, kære Ven, baade kender mig og har noget tilovers for mig, som hverken vexlende Tider eller vexlende Stemninger kan udslette. Saavidt jeg véd skiltes vi sidstegang oppe hos Otto B. og vi var dengang beggeto temmelig over den Grænse hvor Forbeholdenheden holder sine Heste an. Nuvel, jeg vil dog sé at vende tilbage fra denne Reise udrustet baade med nye Kundskaber og nye Erfaringer men ogsaa, om muligt, med lidt mere Balance. Hvad der vil hjælpe mig over det „døde Punkt“ er vel fornemmeligst et ordnet og regelmæssigt Arbeide og til et saadant indbyder jo Italien naar man er bleven tilstrækkelig træet af Ruiner, Kirker og Billedgallerier. Den udøvende Kunstners rent tekniske Tilfredshed med disse Ting kan jeg ikke finde i mig længer. Jeg er Poet og føler mig som saadan utilfreds, stadig længselsfuld. Men maaske lader der sig paa Ruinerne af alle disse Ruiner, paa de tilrøgede Kirker, de støvede Billeder, de ufuldstændige Skulpturer, paa hele denne døde Verden, som Kunsthistorikerne nu absolut ville gøre levende, opføre en Bygning hvortil jeg allerede bærer forskellige Planer i mit Hoved. Jeg har idetheletaget mange Planer, mange Ideer snurrende omkring i mig. Jeg føler det røre sig saa stærkt og begærende i mig; der er noget, eller maaske meget der vil frem i mig. Jeg vil se at jage de sidste Tidens pinlige Erindringer paa Flugt, sé at faa Overtaget over mig selv igen forat kunne ende

paa en Maade som Faust førend han begiver sig ud paa sin Spadseretur.

Die Thräne quillt, die Erde hat mich wieder!

Tag nu disse Linier, kære Ven, som et om end kun ringe Bevis paa
 5 den Hengivenhed, der stadig under vanskelige Tider lader mig rette
 Tanken paa Dig, og lad mig høre lidt fra Dig hvorledes det gaar Dig
 og mine andre Venner. Disse „andre Venner“ syntes det mig var paa
 Veie til at smælde noget sammen da jeg sidst var hjemme. Maaske
 min Bortreise har ladet dem fortryde at de vendte sig fra mig da de
 10 saae mig irriteret og nedtrykt. Hils Din Kone paa det varmeste og
 endnu engang Levvel og skriv mig lidt til; jeg bliver vel endnu en halv
 Snes Dage her i Venedig.

Din hengivne
 Holger Dr.

15 67. Fra *Kristian Arentzen*.

4/3 76.

Kjære H: D:!

Jeg fik dit Brev fra den 1ste den fjerde, og jeg sætter mig strax til at
 svare, forat Replikken kan naae Dig i Venedig. Jeg er en daarlig
 20 Brevskriver; og, naar man skal sende et Brev saa langt bort, kunde
 man ret ønske at være en god. Derved er nu imidlertid Intet at gjøre.
 Jeg veed af Erfaring, hvor man kan trænge til Lidt fra Venner i Ud-
 landet; og jeg kjører derfor løs, idet jeg haaber, at din Velvillie for
 mig til de kluntede Bogstaver vil lægge mit i Sandhed imod Dig kjær-
 25 ligt stemte Sind, Haandens varme Tryk og det Sjælen endnu mere
 røbende Blik.

Hjertelig Tak for dit Brev! Det er da det Første. At et Menneske
 med dit Hjerte og din Aand stadigt holder ved mig, er mig i Sandhed
 en ikke ringe Glæde. Der er jo Saameget baade udenfor og indenfor
 30 En, der stræber at adskille hvad der gjerne vil være sammen, at man
 ikke noksom kan paaskjønne, naar disse slemme Magter beskjæmmes
 og vise sig ude af Stand til at øve deres Hærværk.

Dit Brev synes at bære ikke saa ganske lidt Præg af Forstemthed. Ja, at reise alene maa tidt kunne have noget meget Nedslaaende. Venedig er nu tilmed en By, der ogsaa let kan gjøre trist. Florens, Rom og Neapel vil nok sprede Taagerne. Mon Du ikke burde tage strax til
5 Neapel, inden der endnu bliver for varmt, alt i Slutningen af April kan Heden genere dygtigt *der*. At træffe den rette Aarstid, naar man reiser, er sandelig ikke det mindst Vigtige. Jeg saae f: Ex: Tyrol (Zillerdalen) i det tidlige Foraar og blev aldeles betaget deraf, medens Du har været der tidligt og derfor, som det synes, ikke blevet
10 saa stærkt paavirket deraf. Jeg saae ligeledes Snebjergene ved Starnberger-Sø i Nærheden af München i den mest magiske Foraarsbelysning. In parenthesi, Du boede nok i München i Bamberger-Hof. Der var jeg ogsaa og havde det alt Andet end hyggeligt – det var rigtignok kun et usselt, billigt Hummer, jeg maatte tage tiltakke med. – Flak
15 endelig *meget* om i Albaner og Volsker-Bjergene fra Rom af og glem specielt ikke *Subiaco*. Omegnen af Florens, som jeg forresten ikke kjender, bør Du vist heller ikke forsømme. Jeg troer, at saadanne ensomme Fodvandringer Dag ud, Dag ind, tilmed i saadanne Egne, især ved Foraarstid, er Noget af det Sjælen og Legemet mest Luttrende og
20 Styrkende. Dødstræt, badet i Sved, kan man paa saadanne føle sig saa let, saa let baade i Sind og Skind. En, der vilde og kunde anvende *Maaneder* paa saadanne Vandringer langt fra Byerne og de alfare Veie paa Maa og Faa, vilde vist høste et umaadelig stort Udbytte, som de paa almindelig Vis reisende Genier gaee aldeles glip af.

25 Ja, men Du vilde nok hellere høre Noget om Nørrebro, trods de nøgterne Gader og Spekulationskaserne. Du synes jo nemlig af og til at lide af Hjemve – og det er jo godt, at Du føler Dig bundet til „den Plet af Jord, hvor o: s: v:“. Baand ere overhovedet ikke just ubetinget at foragte; det lærer man efterhaanden, om ikke før, saa
30 naar man bliver klog af Skade. Naa, jeg kan desværre ikke fortælle Stort hverken om Nørrebro eller andre Broer eller selve Kjøbenhavn, da jeg jo fører et Slags Eneboer-Liv. Igaar var jeg forresten hos Vilhelm Arntzen. Det glædede mig *der* at høre, at en uliterær Mand, en Bentzon (NB ikke den med Grund jaloux Ægtemand) omtalte Dig
35 med Sympathi og foranledigede, at Din Skaal blev drukket, hvad jeg

naturligvis sagde Ja og Amen til. Hørup er nok paa Valgreiser for at blive Rigsdagsmand. Min Kone, hvis stillere, trofaste Natur Du maa-
ske af og til i din Springskhed ikke ret har paaskjønnet, sender Dig en
venlig Hilsen; og jeg selv takker Dig hjerteligt for Ordene: „Hils din
5 Kone *paa det Varmeste*“. Hun er meget varmere, end det synes, og
holder ud, naar de Andre svigte.

Det begynder at blive mørkt og jeg kan ikke længere se at skrive.
Jeg maa derfor holde op. Hvor det glæder mig, at Du fik Ankers
Legat! Kan Du se, man er ikke saa slem! Man kan ogsaa gjøre Uret
10 *opad*. Lev nu ret vel, saml Dig og styrk Dig, at den rige Mulig-
hedens Verden i Dig ikke skal forkluddres og tilsvines.

Endnu engang, hjertelig Tak for dit Brev! Skriv mig snart igjen till!

Med de bedste Ønsker for Dig
uforandret sympathetisk

15

Kr: Arentzen.

(Blaagaardsgade 51, 2).

68. Til Fr. V. Hegel.

20

Venezia
Hotel Aurora.
Riva degli Schiavoni.
5. Marts 76.

Hr. Cancelliraad Hegel.

De vil ventelig undskyldte at der er hengaet en saa forholdsvis lang
Tid inden jeg svarede paa Deres ærede og venskabelige Skrivelse i
25 Slutningen af Januar. Jeg vedblev at opsætte Besvarelsen af Deres
Tilbud etc fordi jeg vedblev at omarbeide den Fortælling, hvorom det
dreiede sig. At jeg her ikke undlod at tage Hensyn til de venskabelige
Raad i Deres Brev, følger af sig til [c: selv], og den Fortælling, der nu
for c: 14 Dage siden blev *fuldført og afsendt fra München* samtidig
30 med at jeg selv gik sydpaa over Alperne, er, tror jeg at turde sige, saa
fri for alle Anstøds punkter som De som Forlægger kan ønske Dem,
og jeg som Forfatter kan være tjent med. Min oprindelige Plan med
flere Fortællinger samlet i et Hele modificerede jeg netop af oven-

anførte Grund til *een* Fortælling, som under den fælles Titel: „En Overkomplet“ optog de mindre i sig. Naturligvis er denne Fortælling fuldstændig *ny* og ikke engang de indflettede Digte deri har været forhen trykt. I Korthed sagt gaar Fortællingen ud paa at vise, hvor-
5 ledes det netop i vor Tid gælder om at optage i sig det moralske Be- greb om at arbeide ind i Verdensordenen som et nødvendigt Led i den hele Kæde og ikke give sin Natur og Tilbøieligheder frit Spillerum, – en i Sandhed moralsk Bog, der vil kunne læses endogsaa af Skole- drengene. I saa Henseende er jeg ganske rolig; derimod forstaar jeg ikke
10 ret hvorfor jeg ikke har hørt noget endnu fra Brødrene Brandes til hvem Manuskriptpakken som rekommanderet var sendt, og jeg vilde være Dem meget forbunden, Hr. Cancelliraad, *om De vilde forhøre Dem om, hvorvidt den, som ventelig er, rigtigt er ankommet til sin Adresse.* Saafremt jeg strax havde faaet Svar fra Dhrr. Brandes, kunde jo alle-
15 rede Sætningen være i Gang; nu véd jeg ikke, om det bliver for sent eller ei forat kunne faa den ud i April.

Med Hensyn til Honoraret, som De er saa god at omtale, da har jeg intet videre dertil at sige. Et Oplag paa 1250 Expl à 26 Linier Siden vil vel nogenlunde svare til Digtsamlingens Hon. Kun vil jeg betinge
20 mig, saafremt Bogen inden to Aar fra dens Udgivelse bliver udsolgt, et Efterhonorar af 10 Kroner pr. Ark forat komme i Høide med det, jeg selv havde ventet mig ved dens Udgivelse. Som jeg dengang skrev Dem til, vilde denne Bog blive fra 15–18 Ark. Den er, saavidt jeg kan dømme efter det Skrevne, nærmere 300 Sider end 250. Om den vil
25 blive noget mere eller mindre naar den bliver trykt paa de omtalte Oktavsider, formaar jeg ikke at afgøre.

Hvad De skriver om Digtsamlingen overrasker mig noget. De forskellige Anmeldelser ere efterhaanden af mine Venner bleven mig til- sendt, og de har jo gennemgaaende lydt gunstig. Jeg stoler imidlertid
30 selv fuldt og fast paa, at det ikke vil vare længe inden Publikum er fuldstændig *med* mig, og at Samlingen da vil faa en tilsvarende pekuniær Værdi til dens æsthetiske. Jeg støtter denne min faste An- tagelse paa den for mig meget smigrende Omstændighed, som gen- nem Prof. Molbech er bleven mig meddelt, at jeg enstemmig blandt
35 *ti Ansøgere* blev tilkendt det Ankerske Reiselegat i forrige Maaned.

Dette vilde sikkert ikke være sket (mine litteraire Kvalificationer ude af Betragtning) hvis den raadende Opinion havde været imod mig. Ligesom Begyndelsen af denne Reise, jeg kan sige lige til dette Øieblik næsten, udelukkende blev paaskyndet af mig for Sundhedshen-

5 syns Skyld, saaledes vil jeg nu, da jeg har faaet mit Helbred tilbage, ikke lade nogen Tid unyttet til at styrke denne gode Opinion for mig derhjemme ved saavidt mulige *neutrals* Arbeider. Man trænger jo derhjemme i vort gode Danmark til unge og friske Dueligheder i

10 Literaturen, og jeg lover ikke formeget naar jeg selv har udset mig til en saadan. Det Drama (men jeg beder Dem, Hr. Cancelliraad foreløbig at lade dette være Dem og mig imellem) som jeg i forrige Aar med stadige Mellemløb syslede med, vil jeg nu atter for Alvor tage fat paa saasnart jeg faar det fornødne Otium til sligt et uafbrudt

15 Arbeide. Dette Otium maa De imidlertid skaffe mig ved at forstrække mig med et saa stort Honorarforskud, som vil kunne dække de Udgifter, jeg har haft og vil faa indtil jeg kan nyde godt af mit Legat, og jeg beder Dem derfor lade mig vide om jeg kan gøre Regning paa i den nærmeste Tid at hæve et saadant Honorarforskud hos Dem af c:

20 500 Rdlr. Det forstaar sig at jeg ikke vilde rette en saadan Anmodning til Dem, hvis jeg ikke følte mig sikker i min Sag paa det, som jeg i denne Sommer vil producere og som jeg kun kan producere ved at spare mig for stadige Udenomsarbeider forat dække Udgifterne ved den Reise, jeg har foretaget mig. Det var nødvendig for mig at jeg

25 foretog den, og jeg har benyttet min Tid i München saa godt med grundige Scenestudier og under Samtaler med Ibsen, at jeg nu her under Italiens milde Luft kan sætte alle mine fysiske og intellektuelle Kræfter i Bevægelse paa et saadant dramatisk Arbeide, som da ventelig til Efteraaret vil kunne indleveres. At Stykket bliver fuldstændig

30 *neutralt* kan jeg iforveien sige Dem, saaat der med Hensyn til dets Indhold og Anskuelser intet vil kunne lægges det iveien fra Theaterbestyrelsens Side. Dog, som sagt, jeg beder Dem, Hr. Cancelliraad, at lade denne Meddelelse blive Dem og mig imellem, netop for ikke iforveien at allarmere mulige Vedkommende. Tør jeg bede Dem endnu som en Tjeneste at sende mig, netop med Henblik herpaa, to

35 eller tre Bind af Hertzs Skuespil saaledes at jeg faar dem, der inde-

holder *Ninon*, *Kong Renés Datter*, *Svend Dyrings Hus*, eller med andre Ord de af hans Skuespil, som ere skrevne i *Vers*. Naar jeg kommer tilbage skal jeg da tillade mig at købe hos Dem den fuldstændige Suite, hvoraf disse Arbejder ere udtagne.

- 6 Jeg beder Dem modtage for Dem og Deres Hr. Søn min venligste Hilsen og forbliver

Deres ærbødige og forbundne
Holger Drachmann.

69. Fra *Georg Brandes*.

10

7 Marts [1876] Kbh.

Kjære Ven!

Jeg modtager dit Brev i det Øieblik som jeg staaer, pakkende min Kuffert til en kort Reise til Tydskland, som jeg iaften tiltræder.

- Jeg skynder mig med at sende dig disse Linier kun for at forsikre dig, at jeg naturligvis skal tie, men at der ligger den fuldstændigste eller rettere *maa* ligge den fuldstændigste Misforstaaelse til Grund for hvad du skriver. Fru Belli har længe været alvorlig syg og det er meer end sandsynligt, at hun i en oprevet og fortrykt Stemning har gjort et Minimum af en Myg til et Maximum af en Elefant. Edv., hvis Stemninger jeg tør sige at jeg kjender har aldrig omtalt dig anderledes til mig end paa den gl. venskabelige Maade; han udtalte kun nylig sin Forundring over at du – jeg veed ei i Anledn. af hvilken formentlig ringe Ting – havde talt om at du ei havde Raad til at miste flere Venner og lign., som han fandt sentimentalt og uforanlediget, da Ingen havde tænkt paa at nære uvenlige eller ligegyldige Følelser for dig.

- Du har undertiden rost mig for en Art „kvindelig“ Finfølelse; jeg ved at jeg i alt Fald tager mange Hensyn til andres Eiendommeligheder. Men du ved tillige at Edv. ikke besidder denne Egenskab i samme Grad eller samme Form. Han siger ogsaa til mig eller om mig Ting, der undertiden saare mig let, men jeg tænker aldrig derover, da jeg veed hvor godt og uforstyrreligt vort Forhold paa Bunden er. Tag du ogsaa dette – hvad det end er – paa samme Maade. Og lad mig sige dig, at du overhovedet ei maa lade dig skræmme af Fraværelsen,

Tausheden og den Adskillelse dette giver. At dine sidste Skæbner have gaaet os Alle nær til Hjerte er klart; at vi, som vare nær lerede med begge Parter have haft en vanskelig Stilling i en Sag, hvor det næsten var umuligt at give den Ene Ret uden at give den Anden Uret er
5 ogsaa klart. Jeg tør sige at jeg ikke har været af dem, der gav mig af med at dømme; jeg har kun beklaget og forsøgt at forstaae.

Der er Tider hvor man har Lyst til at tale, og andre, hvor man heller tier. Den sidste Tid har været en saadan for mig. Jeg trænger selv saa lidt til Opmuntring af Andre at jeg ofte helt glemmer, at
10 Nogen kunde bryde sig om et opmærksomt Ord af mig, især Den, som tilfulde kjender Beskaffenheden af mine Følelser for ham. Tag da dette simpelt, Kjære. En Mand, som har den – ofte ubegrundede – Fornemmelse, at Andre sysle med hans Anliggender, eller at disse kunne give Anledning til Snak, gaar gennem Livet saa besværligt
15 som en Carré vilde gaae med fældede Bajonetter til alle Sider og tager let enhver forbifarende Cavallerist, en flygtig ubetydelig Ytring, et Mundsveir, for Betydning af eller Forbud paa et fjendtligt Choc. Ryst denne bitre Stemning, hvis du kan, helt ud af dit Hjerte.

Din store Fortæll. har jeg kun kunnet blade i, jeg havde ei Tid at
20 læse Manuscriptet. Hvad jeg har læst deri, har tiltalt mig; men jeg har arbejdet regelm. til 2 Nat og kunde ei overkomme hvad jeg ei var nød til.

Du seer jeg svarer med omgaaende Post. Da jeg om 14 Dage er her igjen, saa send Brev, naar du skriver, til min sædv. Adresse.

25 Endnu engang. Jeg forsikrer dig, at du gjør Edv. Uret. Du maa jo kjende den Blanding af Cynisme og Medfølelse, som udgjør hans selskabelige Væsen. Og har du haft Grund til at vredes over hvad du har læst, saa stol paa, at Misforstaaelsen er Fru Bellis.

Levvel. Det glædede mig at du fik Legatet. Gid du maa have meget
30 Udbytte af din Reise.

Din heng.
G. B.

70. Fra Anker Heegaard.

Hiørring den 12 Marts 1876.

Kjære Ven!

Jeg har med megen Glæde læst Dit sidste Brev og seer at Du igjen
 5 kan lade den gamle Spændkraft komme tilsyne. Saadan er Du Dig
 selv; naar Du i godt Lag med en god Vin for Dig, har glemst Livets
 Besvær, kommer det rigtige Menneske frem, jeg læser da paa Dit
 Ansigt at det bryder i Dig, man læser Dine Antipathier og Sympathier,
 næsten Dig selv ubevidst arbeide de sig frem i Huden.

10 Saadan var ogsaa Dit sidste Brev, Reentud – jeg giver dem Døden
 og Djævlén alle tilhobe – jeg vil – jeg vil noget selv.

Ja min Ven det er rigtigt, men siig det ikke til Andre end mig
 – tag det med Ro, hand'l, men siig ikke noget derom. Hold Bal-
 lancen et Par Aar, saa kommer Din Tid nok. Det er mig en Fornøielse
 15 overalt her i Provindserne at høre hvorledes Du ved Din sidste Digt-
 samling har arbeidet Dig frem, hvor man saa fjentlig paa Dig før.
 Men der er naturligvis Fjender nok endnu, foruden de mange Taa-
 ber der tro at de skulle være det, dem der Intet veed og ikke be-
 høver at vide og derfor aldrig søger Oplysning, men dømmér flot
 20 og haard.

Mærkeligt er det forresten hvor Sørensen lægger Mærke til hvem
 der faaer Anker's Legat. Han veed overalt at Du har faaet det, der
 maa dog være Noget ved ham siger han. Han veed at Holger Drach-
 mann skal han tage sig iagt for som Noget udstødt, skrækkeligt,
 25 brændemærket; den frie Tanke, Brandes, tusinde ubevidste, rædsels-
 fulde, ubestemmelige Sager tumle om i hans Fantasi, Noget bestemt
 veed han ikke, han troer Du er Raspail, men meget værre, Barnemord
 og Ildpaasættelse foresvæver ham, han kjender kun 1 Drachmann, og
 denne er skrækkelig.

30 Flere som jeg har spurgt, har De læst H. D.'s første Digte? svarer
 forbauset, er han ogsaa – Digter!! See min Ven saadanne Forstudier
 har disse Asener til deres haarde Domme!

Her hjemme bliver derfor Reglen, ikke gennem Folk til Legater,
 men gennem Legater til Folk! Mærk Dig det og sørg for at faae flere
 35 Legater!!!

Vor Ven Hørup blev da gennem svær Kamp valgt med 740 Stemmer, Neergaard fik c 540 d.

Store Anstrengelser paa begge Sider. I denne Samling faaer han vel ikke meget sagt; jeg glæder mig til at høre ham løfte Sløret for Hykleriet og i smidig Tale trække Maskeradedragten af Byrokraterne. H har Ro og Lune til at skyde Sprænggranater. I Onsdagsforeningen har staaet et stort Slag. Din Cousine Fru Hørup skriver til mig:

„Det gik varmt til ved Generalforsamlingen. I. A. Hansen var Dirigent, ved Afstemningen fik Typograf Jensen de fleste Stemmer som Foreningens Formand, enkelte Stemmer faldt paa Pio og Geleff. Deres Fæller (Nørrebro) vilde strax melde sig ud, P Jensen (Kiøbmagergade) fjernede sig efter Afstemningen. Hørup og Larsen kom først seent derop, men Larsen idetmindste kom tidsnok! Ved Punschen blev han nemlig paa det heftigste angreben af I A Hansen, der beskyldte ham for at „gaa om i Krogene“, spurgte ham, hvorfor han og Formanden for de 30 (Boiesen) ikke en Gang havde hilst paa ham ved Festen, erklærede at Venstres Opløsning stod for Døren, og at dersom det lykkedes at holde det sammen saa var det ikke ved saadanne Folk som Larsen, snarere var det en Mand som Hørup, hans Standpunkt var klart, og det var saadanne Folk Venstre trængte til. Stakkels Larsen vidste naturligvis ikke, hvad han skulde svare, men har nok taget sig ud som en vaad Hund“ osv. Paa Siden af Brevet skriver saa Hørup følgende forklarende Note.

„God bless these women, they are always in earnest! Efter mit Skjøn er der intet alvorligt i Stykker i Partiet. De havde drillet Hansen saa længe, til han har fundet det passende at slaa igjen, men ellers holder det nok sammen. Heller ikke i Morgenbladet er der noget bestemt i Veien. Men iøvrigt er Luften kvalm og Stillingen usikker i hele Leiren“. See det er Alt, hvad jeg kan meddele Dig fra den Kant. Jeg har gjort en god Reise og om Alt gaaer vel er jeg færdig her om 2 Dage og Onsdag Morgen i Kiøbenhavn med Dania. Saa Aviserne har jeg skrevet hjem til Fader om at sende Dig, og dem har Du formodentlig inden dette Brev naaer Dig.

Nu venter jeg *snart* Brev fra Dig til Møntergade „Privat“; venter at høre hvorledes Din Sundhed er, *beder Dig gaa tidlig i Seng, det er det*

der skal styrke Dig meest, Du trænger til det min Ven! Naar jeg saa har hørt fra Dig, saa faaer Du flere Aviser og saa sender jeg Dig smaa Meddelelser fra bag Culisserne.

Husk nu paa, og glem det ikke, at naar det kniber for Dig, saa har jeg en Portemonix med Penge til os begge to.

Din hengivne Ven

Anker Heegaard.

Det Brev som Du fik fra Berg var sendt igjennem mig for at sætte Adresse paa det. B. spurgte mig en Maaned efter om jeg havde faaet dette Brev, jeg kunde dengang ikke strax erindre det og svarede *nei*. Dette til Din Afbenyttelse!

Idag fryser det igjen ovenpaa en væmmelig Søleperiode.

71. Fra *Edvard Brandes*.

15

Paris
Hotel Doré
Brd Montmartre
17/3. 76.

Kære Ven!

Du vredes vel ikke formeget over min Stiltienhed denne Gang, nar Du hører, at jeg modtog Din Sending en Uge før min Afrejse fra Kbh., hvor jeg havde fuldtop at gøre med Forberedelser og Skriverier. Men jeg fik imidlertid efter forskellige Afbrydelser Pakken, hvis Kvantitet jeg først beundrede, gennemlæst, og da jeg endelig herovre har faaet en Formiddagsro skal jeg skrive saa godt jeg kan om mine Indtryk. Først to Ting: hensynsløs Kritik ikke sandt, er det Du ønsker, og dernæst: Stilfinesser og i det Hele Details kan jeg ingen bestemt Mening have om paa Grund af min hastige Læsning. Herved vil jeg ikke komme til at vurdere „den Overkomplette“ tilstrækkeligt, thi jeg troer netop den indeholder fortræffelige Enkeltheder.

Lad os for denne store Fortællings Vedkommende tage de tre Dele hver for sig: Handling, Karakterer og Dialog, saa kan jeg nemmest faa sagt hvad jeg mener. Altsaa Handling. Den synes mig absolut det

mindst vellykkede Parti. Hvad er nemlig den ledende Traad? Hvis Liv skal skildres? Fortællerens, Faderens eller Romantikerens? De ere alle lige vigtige Figurer, og det er Ulykken, man véd ikke paa hvem man skal kaste sin Interesse. Faderens Forhold til Damen synes mig
 5 noget melodramatisk, jeg tror ikke et Ord af den Historie hun fortæller. Dens spansk- franske Romantik passer til Fredensborglivet som en knyttet Næve til et blaat Øje. Imidlertid begge disse to Personer sættes ud af Verden saa eftertrykkeligt, at Fortælleren endda i 7 Aar ganske glemmer at faa Fortsættelsen paa Historien. Han selv afslutter
 10 sit Liv, da han er bleven Student, saa bliver han en Arbejder, intet mere.

Nu Karaktererne. Jeg finder næsten alle Bipersonerne fortræffelige: Musikeren, Tanten, Onklen o. s. v. Dernæst Drengenes indre Væsen udmærket. Du har intet bedre gjort end denne Skildring af det fantastiske halvt mandige halvt barnlige Stemningsliv. Det er fuldkom-
 15 men følt og sandt. Damen derimod synes mig tillæst og uden Individualitet, den fattige Timelærer sentimental.

Endelig er Stilen paa sine Steder baade pragtfuld og glødende, men i det Hele ujævn. Snart lidt for meget Koturne (som det indskudte Erindringsblad i Begyndelsen) snart henimod Sokkerne som den
 20 Schandorphske Krosene. Alle de clair-obscure Steder gode, det komiske lidt for plat, det tragiske lidt for deklamatorisk.

Summa summarum: Som Helhed staaer den efter min ringe Mening ikke over Dædalus, men for Størstedelen paa Højde med den, undertiden under den. Jeg tror ikke, at Du er kommet videre med denne,
 25 men Du synes mig ogsaa at være kommet meget langt. For at gøre Dine Arbejder til virkelige Kunstværker behøves der kun et Par Tag med Saxen. Du har en Tendens til at blive Bergsøe især i „den Overkomplette“, som Du bør modarbejde ved at erindre Dig *Mérimée*.

„Najaden“ er en fortræffelig Pennetegning, som det er „det 19de“
 30 en Ære at trykke.

Paris er bleven kedelig siden jeg var her sidst, ialtfald for den Fremmede. Alt sluges af Politiken, der jo gaar frem med demokratiske Kæmpeskridt. Det lader dog til, at Frankrig atter faar Overtaget i Europa i Frihedens Sag. Kamp mod Kirken vil blive det
 35 staaende Feltraab i de næste republikanske Parlater.

Theatret elendig, de nye Stykker indholdsløse, Skuespillerne maniererte, Cocotterne malede, Gaderne skidne, Vejret koldt og i det Hele Verden ussel.

Din

E. B.

5

72. Til Fr. V. Hegel.

Venezia. d. 19^d Marts 76.

Hotel Aurora.

Riva degli Schiavoni.

10 Hr. Cancelliraad Hegel.

Jeg har med Tak modtaget de tre Bind af Hertzs dramatiske Værker, som De, i Svar paa mit Brev af 7de ds, var saa venlig at sende mig; med Hensyn til de andre Punkter i Brevet, tillader jeg mig snarest at imødesé Deres ærede Svar forat kunne lægge en bestemt Plan og tage
 15 de nødvendige Forholdsregler i Tiden fra nu af og til medio Juni, hvor Reiselegatet, ifølge en Skrivelse fra Ministeriet til mig, først vil blive mig udbetalt. Jeg ser af Deres Brev af 9de Marts, som altsaa maa have krydset mit underveis, at De har modtaget det omtalte Manuscript. Angaaende dette indeholder jo mit Brev af 7de ds de fornødne
 20 Oplysninger; kun skal jeg overfor Deres Spørgsmaal om de manglende Sider 1-47 gøre opmærksom paa at disse danner en lille Fortælling for sig selv, „Najaden“, der vil blive trykt i det „19de Aarh.“ ifølge et Brev fra Edv. Brandes (fra Paris) af igaar. Med Hensyn til „En Overcomplet“ har jeg nu corresponderet med Hr. Brandes og er bleven
 25 sikker i min Dom derover. Jeg vil indstændig bede Dem om, saafremt det paa nogen Maade vil kunne ské, at lade Sætningen af denne Fortælling „En Overcomplet“ begynde strax. De vil have kunnet se af mit Brev at kun sammenstødende Omstændigheder og ikke jeg selv er Skyld i denne Forsinkelse af Paabegyndelsen af Trykkerarbeidet. Der
 30 er imidlertid fra nu af og til Slutningen af April tilstrækkelig Tid til at faa Bogen ud naar alle Hænder bliver sat i Arbeide. Hvis denne Fortælling skal hvile Sommeren over og først komme ud i Efteraaret, vil mine Hænder være bundne heraf til det nye Arbeide, som jeg omtalte

for Dem, og som det netop er overensstemmende med mine Planer at faa ud i Slutningen af indeværende Aar. Jeg gentager endnu engang for Dem at *det er paa denne Reise* og under denne min friske og fornyede Produktionsperiode at jeg skal *vinde Publikum for mig der-*
 5 *hjemme*. Jeg har aldrig arbejdet saa let og saa klart som nu; jeg véd hvad jeg vil og véd nu ogsaa omtrent hvad jeg kan. I dette og det paafølgende Aar skal jeg tage Publikum med Storm; men hertil hører at jeg med saa korte Mellemrum som muligt lader høre fra mig. De vil, ved som Forlægger at sætte mig istand til at mødes med Publikum
 10 saa ofte som muligt, i Virkeligheden bidrage til at jeg kan gaa med den fulde Damp oppe, som *min* Produktion fordrer, og som vil komme Dem som Forlægger og mig som Forfatter ligeligt tilgode, naar Publikum er erobret. Jeg vilde ønske at jeg var tre Gange saa veltalende som jeg er, forat kunne overbevise Dem herom.
 15 I ethvert Fald beder jeg Dem snarest at meddele mig Deres Svar, og slutter med de venligste Hilsner som

Deres ærbødige og forbundne
 Holger Drachmann.

Med Hensyn til Korrekturen af „En Overcomplet“, da har Hr.
 20 Cand. Otto Borchsenius lovet mig sin velvillige Assistance. Da han er meget samvittighedsfuld og meget rutineret i sligt, og da mit Manuscript efter Sædvane er meget tydeligt, vil Afsendelse af Korrekt. til mig kunne spares, og derved megen Tid. Correspondance mellem Hr. B og mig vil være tilstrækkelig overfor de Punkter, der maatte være
 25 omtvistelige.

73. Til *Otto Borchsenius*.

Hotel Aurora.
 Riva degli Schiavoni.
 Venezia. 28. Marts 76.

30 Kære Borch.

Jeg ser af et Brev fra Hegel idag, at en Epistel til Dig som Svar paa Dit venlige Brev af 28^d Febr. maa være gaaet feil eller tabt undervejs

(hvilket forøvrigt er hændt mig en Gang før). Jeg skynder mig da med at rette herpaa saagodt det lader sig gøre ved først og fremmest at takke Dig og Frue for sidst og dernæst Dig specielt fordi Du erindrede mig saavel i Ill. Tid. som i Din Correspondance med Vict. Rydberg.

5 Jeg gaar endnu videre, jeg tager Dig paa Ordet i Dit Brev og gentager (fra det Brev, der er gaaet i Vasken) min Tak forat Du vil hjælpe paa mig med Korrektur. Ja jeg gaar endnu videre, jeg lægger mit Hoved (∴ min store Novelle „En Overkomplet“) komplet i Din Haand, og takker Dig tre Gange forud hvis Du *vil* – og tillige *kan*, for Din Tid og

10 egne Arbejder – høvle den igennem saaat den kan komme ud til Foraaret udenat jeg behøver at se Korrekturen, hvorved naturligvis den knappe Tid endnu yderligere vilde indskrænkes. *Jeg beder Dig indstændigt herom*. Hvis denne Fortælling nemlig skal ligge Sommeren over og først komme frem til Efteraaret, gaar mine litteraire Planer ad

15 Helvede til. Enhver Nerve dirrer nu i mig, enhver Hjernefibre staa saa spændt som en Buestreng; jeg har en Forudfølelse af, at *hvad* jeg idetheletaget skal producere som første Klasses Arbejde maa frem, Slag i Slag, i disse Aar fra Dato 1ste Jan. 1876 –. Slag i Slag maa det nu gaa saalænge Ovnen er hed; og derfor *maa* den „Overkomplette“

20 ud i dette Foraar, *thi* dens Efterfølgere staa allerede i Marken med en anseelig Styrke baade af Kavalleri (lyriske Digte), Infanteri (Fortællinger) og Artilleri (dramatiske Arbejder).

Forbavses ikke herover. Ifølge min Natur og gamle Sædvane vilde jeg ikke have levet saa hultertilbulter som jeg gjorde i Slutningen af

25 Anno 75, hvis jeg ikke indeni mig havde følt, at den bundfældte Strøm kun behøvede en bestemt ydre Anledning for, opstemt som den var til et Høidepunkt, at ledes ind i et sikkert Leie og derpaa i raskt men bestemt Løb ledes henover Møllehjulene. Anledningen var min Sygdom i Jylland, min derved nødvendiggjorte Udenlandsreise, mit gen-

30 vundne Helbred og min Jernflid i München og Tyrol. *Nu* maler vi i Møllen, kære Ven, saa Kværnene spruder Gnister. Anno 1875 har været et Vendepunkt for mig, baade privat og literairt. I denne smukke Aften her i Venezia for de aabentstaaende Vinduer, med Solen synkende over den pragtfulde, dødsstille By, føler jeg, at jeg har

35 gennemlevet nogetnær alle de Sindsbevægelser som et Menneske kan

gennemleve, og det i en Alder, hvor de Fleste først *begynder*. Hvad jeg herefter vil erfare og opleve, vil væsenligst kun blive Gentaelser. Derfor er der nu Ro over mig; jeg kan beherske mit Stof. Og derfor maa der Intet standse Strømmen. Herud maa det Altsammen, Slag i
5 Slag, hvert Foraar og hvert Efteraar i en fast Rækkefølge.

Ikkesandt, Du vil nok hjælpe mig? Mit Manuscript er temmelig tydeligt, saa Du vil ikke have mange Vanskeligheder. De omdisputerlige Steder kunne vi jo ordne ved hurtigst mulig Korrespondance, og forat lette denne har jeg bestemt mig til at blive her i Venezia idet-
10 mindste de to, tre førstkommende Uger. Med Hensyn til Ortografien, da har Du forsaavidt frie Hænder. Som Holdepunkt i det Væsenligste ønsker jeg „Dædalus“ (i 19de Aarhundred) brugt. Skriv mig et Par Ord omgaaende, om Du vil gøre mig denne Tjeneste, samt om Du allerede har læst Manuscriptet, hvad Du synes om det, og om Du
15 har et eller andet Vink at give mig. Jeg skriver samtidig til Hegel og lægger ham indtrængende paa Sinde at paaskynde Udgivelsen. Bogen *kan* blive færdig, det er klart. Om Gentjeneste etc. ved anden Leilighed anser jeg det selvfølgelig ikke engang for Umagen værd at bringe paa Tapetet mellem Dig og mig.

20 Hils din Frue paa det Venligste. Jeg var ganske vist enormt „erheitert“ hin Aften, men har desuagtet ikke glemt mit Løfte om Portrætet.

Vennerne Arentzen, Skandrup, Kaalund etc. min bedste Hilsen. Du hører snart fra mig.

Din hengivne
Holger Dr.

25

Har du „*liber aditus*“ i Ill. Tid.?

Tror Du at kunne faa indsmuglet en Fortælling af mig deri; der er ingen „brændende Spørgsmaal“ i Novellen men den er ganske vist hellerikke blødsøden. Lad ved Leilighed nogle Ord falde til Delbanco;
30 gør ham selv opsat paa at faa en Fortælling fra mig. Faktorerne „Hegels Forlag“ og „Anckers Reiselegat“ vil rimeligvis være Madding nok overfor Filisterne.

74. Til *Otto Borchsenius*.

Venezia
Hotel Aurora
Riva degli Schiavoni
d. 10 April 76.

5

Kære Borch.

Jeg blev meget behagelig overrasket ved af Dit Brev idag at se hvor expedit Hegel har vist sig, ikke at tale om hvorledes Du selv klemmer paa i min Faveur. Tak paa Forhaand derfor! – Apropos om Udstyrelse af Bogen, saa var Aftalen mellem Hegel og mig, at den i *Format og Linieantal* (25 à 26 paa Siden) skulde svare til de *Carit Etlarske* sidste Fortællinger. Det er da rimeligt, at Typerne bliver ligesom hos ham – men om Typerne forresten bliver latinske eller ei, er mig ligegyldigt, kun at Aftalen om Formatet og Linieantallet bliver holdt, og dette vil jeg bede Dig *vaage over*, da det jo ikke har saa lidt at sige overfor Arkantallet, som atter influerer paa Honorar etc.

Og Apropos om Honorar, saa falder det, synes mig, af sig selv, at Du tager imod det Honorar for Din Uleilighed som Hegel foreslaar Dig, saameget mere som Din Tid jo ved den forcerede Korrekturlæsning ikke tages saa lidt endda i Beslag. Jeg for mit Vedkommende véd hvor ilde jeg vilde være stædet ved saaledes at holde Væddeløb med Trykkerdrengen.

Jeg vilde muligvis, hvis jeg nu havde Manuscriptet, benytte Blyanten paa forskellige Steder, som sidenefter er forekommen mig lidt brede. Men nu faar det blive som det er, og jeg maa trøste mig med, at den Fortælling, jeg har under Arbeide, bliver dobbelt saa concis i sine Udtryk og dobbelt saa sammentrængt i sin Form som den „Overkomplette“. Angaaende dennes Titel, blev der allerede i München i et Aftenselskab hos norske Malere, hvor jeg oplæste den, gjort mig opmærksom paa Lydligheden med Turgénjews Fort. Jeg havde imidlertid allerede i et Aar gaaet med Titelen (saavel som med Fabelen) i Hovedet, og mente derfor ikke at ville forandre den. Forøvrigt er Fortællingen i en næsten udfordrende Grad en tro Afspeiling af mine allernærmeste Paarørende, en i al væsenlig Grad *dansk* Fortælling. De tre Skuespillere er ganske rigtig de tre af Dig nævnte, som jeg i min

35

Barndom gjorde Bekendtskab med paa Fredensborg medens jeg boede hos min Familie paa Vexebogaarden et lille Stykke udenfor Byen. Min Moder var dengang død, og det gik meget broget til i min Familie. Fru Brunnow havde jeg en Model til ligesaavelsom til alle de andre,
6 men af visse Pietetshensyn (som jeg nu qua Forfatter bebrejder mig at jeg tog) blev hun mere og mere forflygtiget under Udarbeidelsen, saa at hun til syvende og sidst blev den Figur, som jeg mindst vil staa inde for og som mest smager af det Romanagtige. Det er virkelig Skade.

Med Hensyn til Anbringelse af den Fortælling, jeg har under
10 Arbeide, da skal jeg skrive til Dig herom. Foreløbig er den bleven standset ved en Uges Ophold paa Fastlandet i de euganäische Bjerge, i Nærheden af Padua, hvorfra jeg vendte tilbage igaar. Jeg har medbragt fra denne i alle Maader forfriskende Tur et stort Digt, som jeg muligvis vil ledsage med en Tegning og sende til Ill. Tid. Hvis jeg
15 ikke havde saamange Breve at skrive iaften, skulde jeg muligvis have taget en Afskrift af dette Digt og ladet gaa med dette Brev. Nu faar det imidlertid blive til næste Trækning.

Vil Du meddele mig hvad „Ill. Tid.“ og „Nær og Fjern“ betaler i Honorar for et Bidrag i Fortællingsform. Du har jo skrevet og skriver
20 i begge, saaat Du formodenlig er indviet i „Forretningsgangen“. Jeg maa begynde at tage nogle Hensyn til den pekuniære Side ved Anbringelsen af mine Sager, da jeg har gjort store Anstrengelser forat bringe denne Reise istand.

Jeg bliver efter al Sandsynlighed endnu en 14 Dages Tid i denne
25 forunderlige By, der ganske har betaget mig og hvis Luft er sund baade for mit Helbred og min Digtning. Mine lyriske Arbeider ere snart legio.

Hils Din Kone paa det Venligste, og tilgiv forøvrigt dette overveiende Forretningsbrev. Jeg imødeser snart Dine lovede Udtalelser
30 om den komplette „Overkomplette“. Ak, først nu falder dens Mangler mig ind, men jeg trøster mig med at der er mange „ægte“ Ting deri, som den danske Ungdom kan have godt af at læse; thi for den danske Ungdom er den skrevet. Jeg har selv gennemlevet hver Stump af de to handlende Personers Reflexioner, og jeg véd hvor Slakkerne findes
35 i Tiden.

Sandsynligvis dedicerer jeg den til min gamle Ven Kr. Arentzen.
Men lad det foreløbigt blive mellem os.

Hvad gør Politiken? Jeg læser allehaande skumle Rygter i de uden-
landske Blade.

6

Din hengivne
Holger Dr.

75. Til *Otto Borchsenius*.

Venezia d. 14. April [1876]
Hotel Aurora
Riva d. Schiavoni

10

Kære Borch.

Jeg modtog Dit Brev i dette Øieblik, og sætter mig strax til at be-
svare det.

Med Hensyn til det første Punkt (Bentheims Digt) føier jeg hid en
15 Version af Slutningsstrofen som jeg fandt i min Notebog fra München,
og som ændrer Rimet udenat forandre Klängen i Rythmen (thi paa
Rythmeklängen er hele dette „musikalske“ Digt anlagt).

20

End er de trygge, langs Skovsøens Rand
Vugger sig Taagen i Viftninger svage.

Saa vaagner Ekko, og melder paastand

At Natten er endt, *at Diana er ude at jage.*

Med Hensyn til det andet Punkt, Andersen, da vil jeg tillade mig at
blive ved mit „hvad jeg skrev, det skrev jeg“, og jeg skal sige Dig
hvorfor. Mod Staklerne, de Svage, de der ikke kan komme iveiret,
25 har min Pen altid bevaret, og skal altid bevare, sin maxima reverentia.
Men A. er en saadan persona grata, er saa indbalsameret i sin Udøde-
lighed, at *min* Pen ikke kan plukke et eneste fortjent Blad af hans
Laurbær. Et flygtigt men godt bevaret Ungdomsindtryk af hans Op-
træden i det selskabelige Liv (det var forresten i Bournonvilles, ikke i
30 Niensens Hus, jeg dengang saae ham i Fredensborg) synes mig at jeg
kan forsvare at gengive netop som det er gengivet: blot som en
Staffageskizze; og det saamegetmere som Scenen er holdt spøgende i

sin Forbigaaenhed, og næppe engang vil vække det Anstød, som Du profeterer. Hødedts ypperlige Replik har jeg bevaret i min Hukommelse. Repliken afslutter jo det lille Intermezzo, og de ni Tiendedele af Læserne vil le og ikke ærgre sig.

5 Min næste Bog, der vil blive en stor Tids Roman i tre hver for sig afsluttede Bind, vil ganske anderledes tage Personer og Ting paa Kor-
net, som det nu er bleven Mode bestandig at stikke under Stolen som
om alt var saare godt og som om Jehova havde Ret da han paa den
syvende Dag hvilede sig i sin himmelske Selvtilfredshed. Jehova er stor
10 og har gjort mange fortræffelige Ting, men han har desværre hvilet
sig siden hin Dag og hviler endnu den Dag idag, medens hans kære
Skabninger skalter og valter med Tingene efter et aldeles menneskeligt
Forgodtbefindende. Det er dette Forgodtbefindende som *Den* maa
modsatte sig, der nok vil staa under Jehova men ikke vil yde Tribut
15 til alle de menneskelige Skrøbeligheder – hans egne ikke undtagen.

Jeg beklager virkelig nu af mit ganske Hjærte at jeg har over-
bebyrdet Dig med den Tjeneste, som Du i saa rigeligt Maal viser mig.
3-4 Korrekt. om Dagen, skriver Du. Det er jo enormt! Arme Menne-
ske, hvorledes faar Du Din Tid til at slaa til? Jeg haaber da at Du
20 fordrer et anstændigt Honorar hos Hegel, saaat idetmindste Din *Tids-*
spilde kan blive dækket, selvom Dit Humeur ikke kan blive hjulpet
derved. Jeg for mit Vedkommende vilde forlængst have fortvivlet.
Den eneste Trøst er, som Du selv siger, at det faar en Ende, og en
snarlig paa den Maade.

25 Hvornaar mener Hegel at faa den ud? og hvormange Sider bliver
der? Skriv mig endelig til naar Du synger paa det sidste Ark, jeg vil
da sende Dig en halv Side „Forerindring“ hvori Dine gode Gerninger
ikke skal blive fordulgt, foruden de Par Ord til Kr. Arentzen. Jeg tror
det vil glæde ham meget at faa en Dedikation fra mig. Jeg har alt
30 vexlet et Brev med ham (dog ikke derom, da jeg helst vil overraske
ham) og jeg skriver ham vel snart en Epistel til igen. Han er dog den
af mine *ældre* Venner, der har holdt længst ud med mig, og vil ogsaa
holde ud til Enden, kender jeg ham ret.

Jeg sidder nu og tegner paa Billedet, der skal ledsage mit Digt i Ill.
35 Tid. Begge Dele bliver afsendt imorgen (Lørdag) og jeg beder Dig,

saafremt Din Tid paa nogen Maade tillader Dig det at gaa til Del-
banco paa Onsdag og pressere ham til snarest mulig at lade Billedet
skære og Digtet trykke, da det netop er beregnet paa ved sin friske
Foraarsstemning at slaa ned i de danske Aprilgemytter medens de
5 hjemlige Foraarsfornemmelser rører sig stærkest.

Vil Du endelig lade mig vide (efter hvad jeg skrev Dig til iforgaars)
om Bogens Format bliver saaledes som Aftalen var skriftlig mellem
Hegel og mig: Carit Etlars Fortællinger. Forfatterne bør en Gang for
alle komme bort fra de store Formater, og, som sagt, Aftalen lød
10 saaledes.

Ak, dette Brev er ogsaa bleven lutter Forretninger og Kommissioner;
men Enden kommer jo ogsaa herpaa. Mille complimenti a Signora la
tua moglie!

Din hengivne
Holger Dr.

15

76. Fra *Otto Borchsenius*.

Nørrevold 32, 3.
Kjøbenhavn K.
d. 17. Ap. 76.

20 Kjære Drachmann!

Af indlagte Blad – der tillige kan vise dig, at Hegel har overholdt Af-
talen om Formatet – vil du se, at den tilsendte, i dette Sekund mod-
tagne, Forandring af Slutningslinierne i Bentheims Digt ikke kan
bruges. For ikke at tale om, at det netop er ypperligt at Bentheim
25 spiller paa Diana, den kyske Gudinde, i Ordet, om at blege Dryader i
Morgenstunden bidrager Sit til „Stænket af mythologisk Kølighed“,
saa er i al Fald det Ark, hvortil indlagte Blad hører, trykt og *enten*
maa „Bæstet blive staaende“, *eller* du maa finde paa en ny Rettelse.

Jeg foreslaar:

30 End er de trygge, langs Skovsøens Rand
hviler i Morgnen den blege Dryade.
Saa vaagner Ekko og melder paastand,
at Natten er endt, og *at nu vil Diana sig bade*.

Rhythmen bevares, Dryaden bevares, og Bentheim faar Lov til at fremmane den nøgne Gudinde for Fantasien.

Andersen gaar altsaa nu i Trykkeriet.

Derimod haaber jeg – trods vor Uoverensstemmelse – at du billiger min Udslettelse af Stedet, hvor Adolf lærer at ride. Det er i al Fald sket; og i næste Oplag kan du jo sætte det ind igjen.

Svar mig endelig *strax* om du vil have Bentheims Digt staaende uforandret, eller om du vil optage mit Forslag.

Trykkeriet anslaaer din Bog til 25 Ark eller saa. Send derfor *helst med det Samme* den halve Side „Forerindring“ (Titelbladet var for Resten trykt, da Hegel kom til mig, men derfor kan jo godt et Forord skydes ind). *Lad endelig være at bringe mig nogen offentlig Tak for min Korrekturlæsning.* Jeg takker aldrig Liebenberg eller Andre, naar de hjælper mig Naar her kommer en Dedikation skal der heller ikke nævnes andre Navne. *Send Dedik. med det Samme.*

Jeg skal øjeblikkelig gaa til Delbanco og i alle Maader gjøre mit Bedste. Frygt ikke for i nogen som helst Maade at volde mig Ulejlighed. Det er mig kjært at gjøre dig disse Tjenester. Min Kone hilser!

I stor Hast

Din

Otto Borchsenius.

20

Jeg indlægger 1ste Korr. af Digtene i Ark 10 – for en Sikkerheds Skyld.

77. Til *Otto Borchsenius.*

25

Hotel Aurora.

Riva d. Schiavoni.

Venezia. 20. April 76.

Kære Borch.

Tak for Dit Brev og Dine venlige Udtalelser om Fortællingen, som jeg haaber nu snart maa være Dig *ude* af Haanden ligesom jeg ser at den er kommen Dig *i* Hovedet. Min Anskuelse om Andersen har jeg jo udviklet for Dig i mit sidste Brev. Mulig at det vil svie til mig, men

jeg kan ikke andet, thi vilde jeg begynde med Concessioner her kunde jeg ligesaa godt smide hele min Skrivepult i Kanalen strax.

Du nævner blandt Skuespillernes Fornavne en *Kristian*. Det staar dog vel ikke i Manuscriptet? Høedt hedder jo *Ludvig*, og saavidt jeg
5 véd skrev jeg ogsaa dette Navn.

At Du har slettet Hippodromen kan jeg kun takke Dig for. Det ser kun ud som om man havde været ængstlig forhippet paa at betegne Stedet, forat ingen Feiltagelse skulde kunne finde Sted. Satiren rammer saamæn nok endda; den er kun bleven for skaansom. Men i min
10 store Roman har jeg *helliget* et større Afsnit til Skoletiden; der kan ikke skæres hensynsløst nok løs paa disse Fordærvelses og Fordummelsesanstalter. Jeg har selv gennemgaaet *fire*, og kjender dem fra Grunden af.

Med Hensyn til Hertz eller Andersen og „Den (eller De) Usynlige
15 paa Sprogø“, da vil Du gøre mig en Tjeneste ved at slaa efter endnu engang hos begge Forfattere (thi *begge* har skrevet et saadant Stykke) og saa anbringe det Navn, der svarer til Titlen.

„Unge Rosenkilde“! Jeg husker ikke nu Ordlyden, men Meningen var, at *gamle* Rosenkilde (∴ den R. som altsaa dengang, i 1850–60
20 spillede paa det kgl. Theater) nok kunde antages at have haft godt af den Skolegang, han som den *unge* Rosenkilde (Mesterlektianeren) fik i Slagelse Skole sammen med Ingemann og andre. Du har formodenlig antaget at Prædikaten den *unge* gik paa den nulevende Adolf R. hvilket naturligvis var meningsløst.

25 Timelæreren, som Du er saa elskværdig at kalde for „Perlen“, er desværre, forekommer det mig, bleven lidt sentimental. Jeg begik den Feil, at „gøre“ ham over to Modeller, som jeg havde kendt fra det virk. Liv istedetfor energisk og plastisk over een bestemt.

Den sidste Femte- eller Sjettedel (som Du ikke ret vil gaa ind paa)
30 forekommer mig netop i denne Henseende, i sit plastiske Udtryk, at være god. Man skal ikke lettelig i den danske Literatur finde en saa anskuelig Værtshusscene som den i Korsør, hvor tilmed det Lokale i Farven og Stemningen er givet med saa stor Sikkerhed, at det blandt andet som et exemplum instar omnium kan tjene til at vise samtidige
35 yngre Skribenter hvilket et Skridt den dsk. Literatur virkelig havde at

gøre fra Heibergs første Vaudeville „Kong S. og Jørg. Hattemg“, der ligesaameget spiller i Maanen som i Korsør.

Det var netop nødvendigt at afslutte denne Barndomserindring saaledes. Da jeg sidste Gang kom fra Udlandet og havde forsinket mig til
 5 Toget fra Korsør, laa jeg netop om Aftenen ude bag den gamle Fæstningsvold ved det skvulpende Vand og tænkte paa mange Ting som burde være og kunde have været anderledes; og samtidig var jeg da klar over hvorledes mine Figurer i Novellen maatte gestalte sig til Slutningen. Det er *nu* ganske karakteristisk for mig at se, hvorledes
 10 Din Opfattelse af Fortællingen er og hvorledes Du stedse fremhæver som det Gode i Skildringen de Steder, der netop giver Din egen blødere, mere sympathiske Natur, som endnu lever, ikke *af*, men *i* Idyllen, der forlængst med Hostrup har sagt sit sidste Ord i Danmark. Vor Tid er *som den er*. Dette maa vi som det vigtigste holde os
 15 for Øie, alle vi Yngre, ligegyldig om vi stiller os en garde, polemisk overfor den, eller vi retirerer os afveien for den. Det skal udtales at vi overalt, i de sociale, i de religieuse, ja selv i de rent videnskabelige Spørgsmaal ikke har fast Ankergrund. Vi er i Drift alle. Lad os tilstaa dette for os selv og for andre, og lad os saa mandig se denne Overgangsperiode under Øinene og tilraabe netop de Yngre, at de energisk skal tage fat og ikke skulke af Skole eller begive sig over til Hyklerne.

Hykleriet er vel det, som breder sig nu i den væmmeligste Grad; og det er et sammenflikket Hykleri baade paa de sociale og religieuse
 25 Omraader. Sé hen til en Mand som Cabiro. Han er ret en Repræsentant for Tidens Ungdom, der snart er ved at gaa i Manddomsfrø. Oprindeligt vel begavet, med et godt Instinkt og nogen Læsning véd han saameget, *at* Skoen trykker og tillige *hvor* den trykker. Hans hele Stilling i Livet er nu at bilde sine Mæcener ind, at den *ikke* trykker,
 30 og at skjule Stedet *hvor* den trykker.

Jeg har skrevet denne Fortælling „En Overkomplet“ med dens gode Sider og dens Mangler maaske – det føler jeg nu – lidt for meget for mig selv. Jeg vilde engang for Alvor tage mig de sidste Udløbere af Romantiken og Fantasteriet for Øie, tage deres Konsekvenser, og til
 35 lige holde de mandige Fordringer op imod dem, som Tiden *er* be-

rettiget til at stille, naar ikke Alt skal ende i Vrøvl eller Studenterhopsasa. Jeg har ikke bestandig haft for Øie, at det skulde være en *Bog*, en Ting, der skulde færdes blandt Publikum og ruske op af Søvnen. Derfor er den paa sine Steder bleven noget bred. Det piner
 5 mig lidt at skulle gøre denne Tilstaaelse for mig selv, men jeg kan heldigvis henvise til det Arbeide, Fortællingen „To Skud“, som jeg nu har for, og som saa at sige er en Slags Liebigs Kødextrakt, kogt paa Ben, Muskler og Seener, saaledes at Kraften er der og det Overflødige, Trevlerne, borte. Jeg glæder mig til, rimeligvis nu om en Ugestid at
 10 sende Dig den til Gennemlæsning. Jeg tror den vil imponere Dig, baade ved sin dramatiske Katastrofe og ved sin Form, der er hel ny, marvfuld.

Marv! Selv om jeg nu kreperede, føler jeg dog med en vis Slags Stolthed, at jeg allerede har kastet *den* Fordring ind paa Tidens Bord
 15 derhjemme til Ungdommen gennem de Ting i Prosa og Vers, jeg har skrevet siden jeg drog ud i Vinter. Jeg indeslutter her et Digt, som Du jo kan prøve at lade Cabiro tage. Jeg vil søge at glemme Personerne bag deres Organer, og kun tale gennem Organerne til den store Mængde. Jeg skrev allerede dette Digt før jeg reiste, og Edv. Brandes
 20 vilde dengang gerne have haft det i det 19de Aarh. Men det trængte til at hvæsses og skærpes endnu mere, og jeg tog det med mig. Satiren vil vel, ogsaa *udenfor* Holland, falde saa tilstrækkelig i Øinene, at jeg ikke behøver at ytre mig meget herom til Dig. Jeg vilde gerne have at det skulde komme nogenlunde samtidig med Digtet i „Ill. Tid.“, der
 25 er saa meget klangfuldt og saa meget forsonende. Jeg vil ikke have at man skal tro at jeg har klippet alle mine Negle inden jeg drog ud. Tiden, og navnlig Tiden derhjemme i Danmark, lægger sig nu og da saa trang og kvælende for mit Bryst, at jeg næsten kunde fristes til at sprænge mig selv i Luften. Det Hele er et saa utaaelegt Fedteri der-
 30 hjemme, at man nødvendigvis maa strø Peber og Salt derpaa forat kunne nyde Kosten. Saalænge man imidlertid krydrer saa godmodigt som i Digtet „De vilde Bæster“, gaar det nok an. Jeg har Digte liggende, som jeg *ikke* vilde finde paa at sende Cabiros Blad.

Jeg fik ganske rigtig i sin Tid det lille vakre og stemningsfulde Digt
 35 „Munken i Klosterzellen“. Ja, Rydberg kan sagtens, havde jeg nær

sagt. Han har en rolig, bred Basis af Humanisme at staa paa, som ganske vist ikke kan bære de allersværeste Byrder, men som han dog maaske nok kan „gaa over Isen paa“ og erobre Danmark med ligesom Karl Gustaf. Det var dog altid et Fremskridt, en saadan Erobring af Terrain derhjemme; selvom jeg for min Part føler lidt for meget *Digterens* Poesi spille ind med i Bibelhistorikerens Humanisme. At *luge* er godt nok; det giver en smuk Have. Men førend Rydberg faar luget hele Bibeltraditionens paradisiske Have, er allerede Folket brudt ud gennem Hegn og Gærder, og saa behøves ingen Lugemand. Rydberg er Poet, det er jo klart. Hvad vil han ligge og tærskte Bibeltraditionen nok en Gang igennem. I vor Tid gælder det: Katholicisme eller Naturvidenskaben. Begge Dele har en stor Sandhed for sig, ligesom begge er begrundet paa en bestemt, forskellig *Trang*. Ved at fortælle saa smukt *poetisk* om de første kristne Tider, forvirrer Rydberg blot Gemyterne. Vi véd godt at Petrus og Paulus vare Biedermänner og store Karakterer; men hvad kommer det Sagen ved? Om de saa havde været de største Æsler af Verden, saa havde de Anskuelse, de havde forfægtet, dog været den samme hyperidealistiske Verdensbetragtning, der er den herskende saalænge der føles *Trang* til den, og falder til Jorden naar *Trangen* afløses af en anden. Enten tror vi, at et Mirakel engang er sket i Verden, at der er begaaet Brud paa alle mulige fornuftmæssige og verdensøkonomiske Love, eller vi tror det ikke. Her er de to Partier, der river hinanden i Haarene saalænge til den Ene beholder den Andens Paryk og han gaar seirrig bort fra Scenen.

Strengt taget, blandt Aandens nobleste Riddere, ligger der et Fægterkneb i at bruge ratio overfor Kristendommen (id est: Katholicismen); det føler man bedst her i Italien paa Kristendommens Jordbund; (thi Jødeland har intet med Kristendommen at skaffe; det var *her*, overfor en mægtig, skøndt synkende Verdenskultur, at de naive Lægprædikanter, Fiskerne, Haandværkerne traadte op). Jeg har saa ofte gjort mig Umage for ret levende at sætte mig ind i de forunderlige Tider og de forunderlige Mennesker dengang, og det er kun lykkes mig ved at tænke mig nogle fanatiske, alvorlige og ædruelige Monoprædikanter, som jeg engang var sammen med ovre paa Bornholm.

Dog, ogsaa dette kommer i Romanen.

Jeg vedlægger her Manuscript til Forerindringen og til Dedikationsbladet. Jeg tror Du vil sympathisere med Formen for begge; det er vel den vanskeligste Sag i Verden at skrive noget paa den anden Side af
5 Indholdsfortegnelsen.

Jeg tager i sidste Øieblik Bidraget bort, som jeg havde beregnet for Cabiro. Nei, han er dog, vel betænkt, for stor en Æsel, og hans Blad har været for fedtet og mine Idealer for fjendsk til at jeg med frelst Samvittighed kan skrive hos ham.

10 Hils Din Kone paa det venligste og tak for Haandsrækningen, som hun giver ved Korrekt. Paa den Maade maa Bogen da absolut blive fortræffelig, naar saa fine Hænder har haft med den at bestille.

Endnu engang Tak for Dit venlige og mildtdømmende Brev, og tag disse smaa Notitser som et ringe Bevis paa min Hengivenhed.

15 Din
Holger Dr.

78. Til *Otto Borchsenius*.

Aurora.
d. 21de April [1876]

20 Kære Ven.

Knap havde jeg igaaftes expederet et rek. Brev til Dig paa Posthuset (hvori „Forerindring“ og „Dedikation“) saa kommer nu Dit Brev af 17. ds. (med Korrrkt.) til mig paa Morgenstunden. Skade at det ikke kom igaaftes.

25 Du har Ret; det gaar ikke an at lade Diana lade være at bade sig. Jeg gaar ind paa Din Version, kun at Dit „og“ *falder bort*. Altsaa sidste Verslinie:

At Natten er endt, at nu vil Diana sig bade.

Det klinger ikke ganske godt med dette sig-bade, men lad gaa! Man
30 burde egenlig engang trodse alle mulige Love, baade puristiske og andre -istiske, og skrive det danske Sprog saaledes som Hovedet stod paa En. Jeg vil, naar jeg engang er bleven en berømt Mand, prøve

derpaa. Her i Udlandet hører jeg ret hvor lyd- og farveløst vort Sprog er. Aldeles bortset fra dette Digt, burde man indføre saamange vulgare og dagligdags Ord og Lyde som muligt. Dog herom en anden Gang.

5 Rideundervisningen i Hippodromen skrev jeg altsaa om igaar, og takker Dig for Din Forsigtighed paa dette Sted.

Jeg sér til min Forfærdelse at Adolfs Digt „De kloge Aber“ strækker sig over 5 Sider. „Ak ve, den Indgang var for lang“! Ja, nu er det for sent at beskære, og det 2^{det} Oplag, som Du trøster mig med for
10 Hippodromens Skyld, vil næppe existere for mig. Jeg gør mig ingen overdrevne Forventninger i saa Henseende overfor et Publikum, der nu er demoraliseret ved „Forfatteren“ Ewalds og „Theologen“ Scharlings The-Romancer, Carit Etlars Røverhistorier, og Hother Tolderlunds Reiser. O Gud, o Gud! det er et tungt Kors der er lagt paa mine
15 høie Skuldre, at skrive i et Sprog og paa en Tid hvor „Min Hustru og jeg“ angiver Smagsvinklen, hvorunder *Digterskibet* skal styre. Jeg kunde blive sindssvag af Fortvivlelse naar jeg ret tænker herpaa, og jeg kunde ikke holde Livet ud, hvis ikke stadige literaire Billeder og Planer sysselsatte mit Hoved og gjorde at jeg glemte slige Maddikers
20 Existens. Det er den værste Synd, der gives, Synd mod den hellige Aand, at skrive slette Bøger. Det faar jeg tilgavns at føle ved at tænke paa Svaghederne i mine egne Bøger. Og det er endda kun sporadisk at jeg forsynder mig. Men at tænke sig at have begaaet en hel, sammenhængende, slet Bog, og begaaet den i en to-tre Oplag . . . O Apollo!
25 Du havde dog i gamle Dage en Lommekniv til at flaa Marsyas med. Nu gaar Du nok kun med en Proptrækker i Lommen for strax at kunne være „bei der Hand“ og drikke Dus med alle Smørerne.

Jeg sendte Dig igaar „Forerindringen“. Jeg tror at den er lykkedes. *Noget* følte jeg at jeg maatte skrive, netop fordi at Bogen er løbet af
30 Stablen udenat jeg selv har givet den sin sidste Overhaling. At undlade at nævne Dig, hvor jeg taler om Korrekt, synes mig at være en forkert Beskedenhed fra Din Side og en ligefrem Uanstændighed fra min Side naar jeg idetheletaget nævner denne min Svagthed: Ikke-Korrekturenlæsning. Dit Arbeide har været saa Dampmaskineagtigt i Retning
35 af Iver, og, det føler jeg mig overtudet om, saa omhyggeligt og rede-

læggende i æsthetisk Henseende overfor Form og Stil, at det da kun er den allersvageste Afskygning af en Tak at bringe Dig paa Taburetten i en Fortale, som kastes ud fra mig, mine Synspunkter og ogsaa mine Venners, til hele den stagnerende danske Ungdom.

5 Altsaa: Cand. Otto Borchsenius bliver staaende, ikkesandt?

Efter megen Frem og Tilbageskrivning besluttede jeg mig til i Dedikationen at blive staaende ved det allerkorteste og allersimpleste Udtryk for min Erkendtlighed overfor Arentzen. Han er ganske vist baade Adjunkten, Læreren og Digteren for mig, men han er først og fremmest *min gamle Ven*. Sig ikke noget herom til Nogen, forat Bogen skal
10 kunne overraske ham.

Hegel har dennegang indskrænket Tallet paa mine Friexemplarer saa betydeligt, at jeg maa regne med alle fire Species forat hitte ud af, *hvem* der skal have og *hvem* ikke. Tag foreløbig og selvforstaaeligt et
15 til Dig, et til Artz. et til Georg Br. et til Anker Heegaard jun. (Møntergade 26) et til Vilh. Møller, og send mig et Par Stykker. Du kan jo skrive udenpaa i mit Navn. Naar jeg kommer hjem, kan jeg altid skrive Dedik. indeni paa Titelbladet hos hver Enkelt.

Tak for Din Redebonhed med Delbanco. Svar mig, om han snart
20 lader Digtet trykke og Tegningen skære.

Jeg bliver her i Venezia indtil Bogen er ganske færdig, altsaa Maaneden ud.

Jeg vedlægger Digtet „De vilde Bæster“. Det kan maaske mere Dig at læse det, og Du kan maaske hitte paa et Sted at komme det hen.
25 Men altsaa *ikke* i „Nær og Fjern“. Jeg *kan ikke* skrive i det Blad.

Hvortil det *K* under København?

Venligst Hilsen til Fruen.

Din hen.

H. Dr.

30 79. Til *Otto Borchsenius*.

Venezia d. 27 [April] 76.

Kære Ven.

Der maa have været noget i mit næstsidste Brev, der har givet Din Pen i det Brev, jeg idag modtog fra Dig, en forkert Retning. Lad os

strax begynde med Cabiro eller rettere Begrebet Cabiro. Du har opfattet det som et Anstød imod *Din* Virksomhed i det Blad, at jeg har betegnet Begrebet Cabiro som „fedtet“. Hvad har Begrebet Cabiro gjort i den dsk. Literatur? Det vil være svært at sige. Jeg erindrer i et

5 Aftenselskab i München at Ibsen paa sin sædvanlige træffende Maade ytrede sig om Cabiro saaledes. „Han, C, har skrevet en lille Bog om Heiberg og siden den Tid tror han, at der *endnu* eksisterer et Begreb „Kritiken Heiberg“ overfor Nordens Literatur og at han, C, er Forvalter af samme“. Ytringen er i sin Reservation som sagt træf-

10 fende. Cabiro eksisterer ikke i Literaturen, saaledes som den stiller sine sidste og store Fordringer til os, men kun paa Omslaget af sit Blad „Nær & Fjern“. Naar jeg nu har sluttet mit Brev med at *jeg* ikke kunde skrive i dette Blad, da er dette fuldstændig korrekt og vil ikke kunne misforstaaes fra mit Standpunkt (og Kr. Arentzen og jeg har

15 aldrig vexlet et Ord derom hverken mundlig eller skriftlig). Noget ganske andet er det jo, at flere Mænd, hvoriblandt Du selv, som jeg har meget Venskab og megen Agtelse for, har skrevet og skriver deri. Det maa *de* kunne forsvare. Man kan nemlig efter min Opfattelse skrive i „Berlingske Tidende“ og i „Ill. Tid.“ fordi disse Blade ere saavidt muligt

20 farveløse. „Nær og Fjern“ er derimod *ikke* farveløs, og det har tidt en passant undret mig at træffe Folk som Rydberg og Dig deri, thi den *smukke* Humanisme, som Eders Penne repræsenterer – selv om den for mig ikke er tilstrækkelig – er saa langt fra at harmonere med „Begrebet Cabiro“, der ganske vist *ikke* er „machiavellistisk“ (det var da en under-

25 lig Opfattelse af min Ytring) men slet og ret en flad Eftersnakken af Dagens smaa Spørgsmaal, en Forhaanelse af det Bedste og Fasteste i Nationen (Grundtvigianismen og Demokratismen) som *jeg* i disse Aar ved mit Kendskab til mange af de ledende Mænd i Hovedstaden og ude i Provindsen nu er paa det Rene med *hvad* det vil og hvor *dybt* det bunder i Nationen selv. Herom kan der jo debatteres mellem Venner som Dig, Kaalund, Arentzen og mig, der *ikke* ere enige i mange Synspunkter; men med Begrebet Cabiro, Hovedstadens letteste Flødeskum, kan der ikke fra min Side være nogen stærk Lyst til at komme i Berøring med.

Jeg tror at Du i *Din* Opfattelse af min Stilling for Øieblikket, ikke

35 sér aldeles klart. *Min* Stilling nu, er ganske anderledes isoleret end de

Fleste tror. Jeg er ikke længer Tilhænger af *Nogen*, og jeg har ikke længer nogen Tilhænger. Jeg har gjort mig til Kondottiere for en Armee, som jeg kan stole paa; denne Armee tæller kun *een* Mand, H.D. Jeg kan saaledes ikke længer forvexles med Brandes og Brandes
5 ikke med mig. Naar jeg ikke synes om „Nær & Fjern“ eller „Dag-
bladet“ etc. saa er det ikke fordi disse Blade har skaanselløst angrebet Dr. G. B, men fordi de stedse saarer mig ved deres overfladiske Be-
handling af Alt, hvad der gælder for mig som det Bedste, Alvoren, Dybden i en Bevægelse, som de gode Herrer Redaktører kun for-
10 nægter fordi den ikke har god Kurs hos de liberale Kræmmere. Tag ikke fejl af Dit Publikum, kære Otto Borchsenius; det er det *daarlige* Publikum Du skriver for, og at *Du* skriver ærligt og redeligt for det Publikum, det forandrer ikke Kræmmerne. Det var saaledes jeg vilde have min Skrivemaade i mit Brev opfattet, og det vilde være uret-
15 færdigt af Dig at underforstaa noget andet. Enhver kan dog overfor mig angribe „Morgenbladets“ Publikum og Morgenbls Redaktion, udenat jeg derfor skulde fristes til at tro at mine Anmeldelser og mine Feuilletoner i sin Tid deri blev gjort til Genstand for det samme Angreb. Du har desuden saameget mindre Grund til at underforstaa
20 noget saadant, eftersom Du jo, som ovenfor antydet, i Din Virksomhed i „Nær & Fjern“ *staar i Række og Geled med absolut dygtige og hæderlige Mænd*, medens jeg i sin Tid var saagodtsom *alene* i „Morgenbl.“ og derfor ogsaa risikerede at blive mere misforstaaet.

Dette var hvad der nærmest laa mig paa Hjærte overfor Dig per-
25 sonlig, og jeg haaber hermed at have fjernet enhver Misforstaaelse mellem os personlig. Og nu til Forretningerne.

Du maa have modtaget mit efterfølgende Brev om Stedet med Diana og maa altsaa nu have sét at jeg bifalder Din Rettelse. Med Hensyn til Frederik og Ludvig, da indrømmer jeg Din Hustru enhver
30 Ret til at være den afgørende Autoritet. Jeg har her kun en 15-aarig Hukommelse at støtte mig til. Digtet til „Ill. Tid.“ blev afsendt sammen med Brev til *Delbanco* og jeg bad ham strax henvende sig til Dig som min betroede Mand. Det er vel nu i Orden. Dernæst Fortalen:
Ja, lad os stryge hele Fortalen! Jeg sér dog af Dit Brev, hvad jeg
35 allerede har anet saa smaat, at Alt det, som jeg i München *tænkte*

paa at lægge i denne Fortælling, ikke er kommet frem. Derved bliver jo Fortalen overflødig, for ikke at sige en Achilleshæl. Jeg kan saamegetmere være rundhaandet i min egen Nedsættelse af denne Fortælling, som jeg *inat* har fuldendt „To Skud“ og nu efter Morgnens

5 roligere Prøven og Overveielse har fundet den at være det plastiske og beherskede Udtryk for hvad der egentlig skulde have været i en „Overkomplet“. Jeg vil ikke her udtale mig videre derom, men venter i Florens at høre Din Mening om dette „Hovedtræk i min Karakterbog“. „To Skud“ er skrevet under lykkeligere, roligere og stærkere

10 Indtryk udvendig fra, og Sporene heraf ville være tydelige nok. Den bliver afsendt til Dig imorgen samtidig med mit Program for dens Anbringelse. Jeg vilde helst have den offentliggjort først i Rydbergs & Hedlunds Blad og samtidig oversat af Strodtmann i Berlin. Den er begge Dele værd.

15 Jeg kunde have Lyst til at tale om Din foreløbige Dom over Den Overkomplette. I Meget *er jeg af Din Mening*, men det forekommer mig, at der *maa* være mere af det i den, som „har Betydning for Dig, for os, for *den* dsk. Ungdom, der endnu lever i Idyllen, den Hostrupske o. s. v.“ Jeg vil imidlertid opsætte til jeg selv har Bogen trykt i min

20 Haand og kan gennemblæse den prøvende og ransagende. Ak, det er en altfor ilførdig Maade den er kommen mig af Hænde paa, og jeg har gjort mig selv det høitidelige Løfte, *ikke* at handle saaledes med mine kommende Arbeider, men sidde med Saxen og det røde Blyant i Haanden naar Efterklngen af de Toner er forstummet, som under

25 mit raske og ihærdige Arbeide er sat i Bevægelse. Jeg behøver dog ikke at skamme mig ved den, thi selv med dens Ufuldkommenheder vil Ingen derhjemme nuomstunder kunne gøre den bedre; dette er ingen Arrogance, men en Vurdering af mit Talent ikke mindre end af min *Bestræbelse*, som idetheletaget gør at jeg for Øieblikket er

30 den mest producerende Digter ∴ den livskraftigste, stærkest stræbende i den dsk. Literatur. Omtrent samtidig med den Overkompl. vil nemlig (efter min Beregning) min anden Novelle fra Vinterarbeidet „Najaden“ blive publiceret (i det 19de Aarh.). Desuden har jeg „To Skud“ og min „musikalsk-kritiske Undersøgelse af Opførelsen

35 af *Faust* (Goethes) paa Nationaltheatret i München“, foruden om-

trent 100 Sider lyriske Digte idag, den 27de April, liggende paa mit Bord.

Din Indvending mod *min* Indvending mod Lokalfarven i „Kong Salom. & Jørg. Hattemg.“ træffer noget ved Siden af, forekommer
 5 det mig. Lad os ogsaa sætte at Heiberg vilde smile ad min Indvending, jeg vilde da ganske rolig sige: Kære Hr. Heiberg, jeg har Ret til at gøre den Indvending mod Deres Arbejder *idetheletaget*. Thi hverken i Deres Noveller, eller Vaudeviller, eller Dramaer, ja ikke engang i Deres „Lokaliteter“ har De truffet Lokalfarven. Deres Tid med sin
 10 spekulative Filosofi og sin Romantiseren var ikke gunstig for Lokaliseringen idetheletaget, og *her* ligger s’gu *Deres* Svaghed, min kære Heiberg, foruden i Deres Mangel paa Personlighed bagved Digtningen“. Blichers Noveller (3: de ægt-jydske Skildringer fra hans „Bindstov“ og andre Steder) nævnede jeg ikke af en let forklarlig Beskedenhed;
 15 de staa som Milepæle i vor Literatur; dem sammenligner man ikke med Fjerdingveispælene i „En Overcomplet“. Jeg vil derimod vove, ved fuld Bevidsthed, at holde den store Katastrofe i de „To Skud“, Landskabstegninger og Dialogrepliker sammesteds op mod hvilket-somhelst Skrevet i den danske Literatur („Chr. Winthers sydsjællandske Digte og Gabriels’ Fursø“ ikke undtagne) og Du vil give mig Ret
 20 i at de kan taale Sammenligningen, idet jeg selv tager Sagen saa alvorlig, at: *Sligt siger man ikke* undtagen at man kan staa ved det, eller – man er gal; og gal er jeg ikke men kun i høi Grad overtødet om, at jeg *nu* er paa den rigtige Landevei og kun behøver at anspænde alle mine Kræfter og samle hele min Concentration for –
 25 maaske endogsaa i dette indeværende Aar – at sætte mig et Monument i Literaturen, som jeg selv ikke vil være den første til at omstøde, hvad jeg ærligt og redeligt har gjort i mine vaagne Nætter og paa mine mangfoldige Farter i de sidste Aar overfor *alle* mine Arbejder ligetil dette sidste fra denne sidste Nat.

Jeg kunde forsaa vidt gerne være begyndt med det tilsendte Digt af Rydberg „Dexippos“, hvorfor jeg bringer Dig min bedste Tak. Digtet er jo fortræffelig omplantet og hele Rydbergs glødende Hellenisme kommer saa smukt til sin Ret deri. Men – „hvi sjunges altid om
 35 Spartaner?“ eller her Atheniensere? Jeg føler, med den varmeste

Forstaaelse af Rydbergs Digterindividualitet og med den største Forkærlighed for ham som for en af de faae *begeistret* syngende Digtere i vor Tid, alligevel bestandig dette Stikken Hovedet ind i en Perspektivkasse, naar jeg i vore Dage sér græske Sagn og Situationer be-

5 handlede, ovenikøbet i de Trokæer, der klinge saa ærværdige naar man læser dem hos de klassiske Grækere, men altid har noget asthmatiske ved sig naar de saaledes i et længere Foredrag behandles af en Nutidsdigter. Dog, maaske dømmes jeg her formeget som den, jeg er, „Manden i Mosen“, Manden, der elsker vor egen kaotiske Tid saa

10 inderligt og føler med den jo mere jeg slaar løs paa dens Svagheder. Hvorfor i Grækenland? spørger jeg bestandig mig selv. Ja hvorfor? – Med Rydbergs vidtgaaende Studium af Hellas, kunde han jo skrive 365 Digte aarlig om alle de herlige Situationer som ligger i Stoffet; men gjorde han derved sin Tid og dens Kunst en Tjeneste, eller vilde

15 han ikke meget mere gøre den en Tjeneste ved at skrive om Sverig som det nu er? – vi kender det jo saa lidet, og der er vist mange Ting deri, som ligger og venter paa en saa slagfærdig Pen, som Rydbergs, støttet af en saa indtrængende Flid i hans Studier. Ja, Du sér at jeg bestandig er den samme og bestandig spørger om det samme. Maaske

20 – man tør jo næppe sige det overfor Rydberg – maaske takker jeg Dig endnu mere for Din Anmeldelse „Vandringer i et ubekendt Land“. Det er virkelig paa et Par Blade et sammentrængt Billede af Grundtvigs Digterindividualitet man her faar, ligesom jeg er fuldstændig enig med Dig i, hvad Du siger i Indledningen, at der er Trang for

25 enhver frit tænkende literair Mand til at erobre den gamle Grundtvig tilbage fra Grundtvigianerne. Kun – men her kommer atter Dit mere venligsindede Tankesæt frem – synes jeg at Du overfor Grundtvig ligesom (og naturligvis meget mere) overfor Ewalds Gyldenstjerne kunde have vendt Spidsen af Pennen nu og da lidt mere ned imod

30 Papiret. Thi Grundtvig er og bliver dog bred, Manden med de mange Gentagelser baade af Ord og Billeder, og Ewald er virkelig ikke nogen historisk Romanforfatter; han har jo ikke engang saamegen Stil som Ingemann; hans Dansk er stadig som en Afhandling af en Gymnasiast, der har læst nogle Kæmpeviser („I kunde vorden“ osv, „Indbildning

35 og Blændværk“ etc.).

Jeg har idag afsendt to større Fotografier af Dogepaladsets herlige Gaard og Kolonnaden ud imod Piazzettaen i Maaneskin, som jeg beder Dig og Din Hustru modtage som et ringe og foreløbigt Bevis paa min Taknemlighed. Det er den eneste mulige Maade at forsende dem paa; de opspændes simpelthen med Gummi paa en Karton. Jeg reiser herfra iovermorgen. Min næste Adresse (om 8te Dage) er

Pension Rudolpho.

Via della Scala 2. Firenze

Din hengivne
Holger Dr.

10

80. Til *Kristian Arentzen*.

Venezia.

d. 29 April 76.

Paa Springet!

15 Kære gamle Ven.

Da Du sluttede Dit Brev for nu omtrent to Maaneder siden med de Ord: „Skriv mig snart igjen til“! saa anede jeg ikke selv at der skulde gaa disse to Maaneder inden Du atter hørte fra mig. Lad mig nu først og fremmest takke Dig hjerteligst for hin Skrivelse med alle de varme og venlige Ord deri. De kom dengang ret tilpas. Jeg var, som Du selv opdagede, noget forstemt, udenat jeg forøvrigt gider snakke om Grunden. Hvad jeg trængte til, var atter at samle mig om et Arbeide ligesom i München, og dette har jeg nu brugt Tiden til, foruden til Udflugter rundt omkring tilsøes og tillands, deriblandt en over al Maade forfriskende Foraarstur ind gennem de euganeiske Bjerger i Paduas Omegn, hvis Resultat Du rimeligvis i den nærmeste Fremtid vil kunne læse i „Ill. Tidende“.

Du vil rimeligvis om c: 14 Dage modtage den Bog (igennem Borchsenius) som jeg skrev i München og hvis Korrekturarbeide Borchs. med stor Opoffrelse af sin Tid (der vistnok ikke er ham runda-
haandet tilmaalt) overtog for mig. Jeg havde oprindelig bestemt at sætte „min gamle Ven, Kr. Arentzen“ paa Dedikationssiden og jeg havde ogsaa afsendt Manuscriptbladet saaledes lydende, men sam-

30

tidig havde jeg skrevet en Fortale, som hverken Borchsenius eller Hegel syntes om. Jeg vexlede et Par Breve desangaaende. Man talte om at „være forsigtig“, „ikke at udfordre unødvendigt“ etc; kort sagt Fedteri. Jeg blev gal i Ho'det, og da Fortalen netop imellem Linierne
 5 skulde pege hen paa min Ungdom og min Svaien frem og tilbage kun med *meget faa Støttepunkter* (her underforstaaet *Dig* i Dedikationen) saa tog jeg Dedikationen tilbage. Den saae bar og tom ud uden Fortalen, og jeg var kort og godt gal i Ho'det. Men nu véd *Du*, at Bogen er Dig bestemt, og naar jeg atter er kommen tilbage, skriver
 10 jeg ude i Din egen Stue de Linier foran, som jeg véd at Du altid vil paaskønne ligegyldig om de staar med Blæk eller med Trykker-sværte.

Læs nu Bogen, naar Du faar den tilsendt, med velvilligt Sind, og send mig saa Din Mening derom. Meget tror jeg vil glæde Dig i den,
 15 meget er jeg forud paa det Rene med vil mishage Dig. Men jeg kan dog sige een Ting derom: den er skrevet med et brændende varmt Hjerte og, vistnok, med mere Aand end de fleste af mine Jevnaldrende raader over for Øieblikket, hvadenten de nu ser tilbage paa Deres egen Fortid eller kaster et Blik ud over Andres Fremtid.

20 Lad mig her føie et lille Digt ind i Brevet, som jeg nedskrev en Nat medens jeg vandrede ene omkring mellem de omtalte euganeiske Bjerge.

I Kæmpesøvn, under Aandedræt tungt,
 Bjergmøens Bryster dirrer,
 25 Og koldt, fra et og det samme Punkt
 Maanens Glasøie stirrer.
 Der er ikke en Ven
 Hverken fjern eller nær
 Med et Hjerte for Alt hvad der rører sig her,
 30 Et Bryst, jeg tør kalde for mit.
 Bag de duftende Træer
 Ei et eneste Skridt,
 Der vil nærme sig, komme og flettes i mit
 Med Trøst for min Sjæls Begær.

Til Jorden strakt under Lænkers Vægt
 Naturen omkring mig sover,
 Hvad skjules kan, under Lagnet er dækt,
 Som Natten har trukket derover.

5 Alene min Sang
 Er i Lænker ei lagt,
 Den vil bringe mig Hjælp som den ofte har bragt,
 Blandt Fanger alene fri.
 Den vil trække paa Vagt
 10 Med en stolt Melodi
 Og vil rense for alle de Snarer min Sti,
 Som Natten min Fod har lagt.

Fra Bjergets Kam vil den støde i Lur
 Saa alle Erindringer vækkes,
 15 Og rundt fra den fængslede, kolde Natur
 Vil hundred Hænder mig rækkes.
 Der er ikke en Ven
 Hverken fjern eller nær,
 Med Hjærte for Alt hvad der rører sig her,
 20 Som ikke vil Luren forstaa.
 Bag de duftende Træer,
 Fra det fjerne Blaa,
 Vil de komme, og forrest den Bedste vil gaa
 Med Trøst for min Sjæls Begær.

25 Arqua Petrarca.
 April. 76.

Der var en Tid hvor Alt derhjemme ikke var som det burde være,
 og hvor der navnlig blandt „Vennerne“ viste sig en vis menneskelig
 Tilbøielighed til at benytte min Fraværelse forat komme mig paa
 30 Livet i forskellige Retninger. Det pinte mig en Stund, men jeg er
 kommet ud over det og beskæftiger mig nu kun med de Venner, som
 jeg virkelig har og kan stole paa; og deres Tal er endda ikke saa ringe.

Og nu gaar jeg altsaa (imorgen) bort herfra og ind i det italienske

Fastlandsforaar. Mit Ophold i Venezia har i mange Henseender været rigt paa stærke og ansporende Indtryk; jeg har tilbragt en lykkelig Tid her i den svømmende By og paa Fastlandet i dens Nærhed, og foruden den Fortælling jeg nu har gjort færdig ligger der
 5 ikke faae Digte i min Mappe, som jeg ventelig vil sende Dig allesammen i Manuscript fra Florens naar jeg har faaet dem ordnet og fuldstændiggjort til det Hele, jeg har tænkt mig de skulde udgøre. Nu gaar jeg over Ferrara, Bologna etc til Florens, i hvis Omegn jeg vil se at gøre saa mange Streifture som muligt. Det gennemgaaende slette
 10 Veir hele den sidste Tid (og over hele Italien) har holdt min Vandringsstav noget tilbage. Desmere modtagelig vil jeg nu kunne være for hele det berusende Indtryk af det Over- og Mellemitalienske Foraar, som jeg altsaa søger ind i lige med Maimaanedens Begyndelse og med de bedste Auspiciet for min Vandring. Om en 8te Dages Tid
 15 fra idag af at regne antager jeg at være i Florens hvor min Adresse vil komme til at lyde:

Pension Rudolfo.

Via della Scala 2.

Firenze.

20 At Du vil glæde mig meget med et Brev dér, behøver jeg jo ikke at sige. Vil Du atter denne Gang hilse Din Kone paa det varmeste og sige hende, at jeg ventelig vil komme tilbage med lidt mindre Vildmandsmæssigt end jeg drog ud. I Digtet i „Ill. Tidende“ vil saavel hun som Du kunne slutte Eder til, at der idetmindste har været en
 25 Uge i disse to Maaneder hvor det har sét helt friskt og lyst ud indeni mig og hvor jeg med fuldtstrømmende Hjærte har badet mig i den store Natur og i de bedste og høieste Tanker, som denne afføder. Endnu engang en venlig Hilsen og et hjerteligt Haandtryk fra

Din hengivne

Holger Drachmann.

81. Til *Otto Borchsenius*.

Venezia 30 April 76.

Kære Ven.

Jeg sender Dig altsaa hermed (i en Pakke for sig selv) Manuscriptet
 5 til „To Skud“, som jeg haaber vil skaffe Dig en Fornøielse at gennem-
 læse. Jeg nævnede i mit sidste Brev at jeg gerne vilde have den trykt i
 Hedlunds Blad, men har dog forandret min Beslutning og bliver ved
 „Ill. Tidende“, hvis Læsekreds dog alligevel er mig mere værd at
 sikre mig som *dansk* Forf. Vil Du nok meddele mig (i Florens) om
 10 Delbanco har taget den, og *hvornaar* han lader den trykke, da jeg
 nemlig saasnt jeg faar det afgjort vil sætte mig i Forbindelse med
 Strodtmann i Berlin og samtidig med Trykningen i „Ill. Tid.“ hver Uge
 sende ham det benyttede Manuscript. Man vil nemlig i Tydskland – og
 ganske naturligt – heller oversætte Sager, der endnu ikke foreligge
 15 som Bøger paa Dansk. Jeg reiser imorgen og har derfor travlt idag.
 Tag derfor blot disse Linier og bring Din Kone mine bedste Hilsner.
 Jeg antager at I nu har faaet de afsendte Fotografier og at disse til-
 taler Eder ligesaameget som mig. Jeg véd ikke noget mere „stemnings-
 fuldt“ at opdrive her fra Venezia, og nu da jeg skal forlade denne
 20 mærkelige By, føler jeg bedst hvor fængslende den er. Min Adresse
 bliver altsaa fra idag om 8te Dage:

Pension Rudolpho
 Via della Scala 2.
Firenze.

25 De venligste Hilsner til Dig selv

Din hengivne
 Holger D.

Hvis Du har noget at skrive, og hvis f. Ex. „De euganeiske Bjerger“
 har været trykt idag i „Ill. Tid.“ gør Du mig en Tjeneste ved strax at
 30 afsende Epistlen eller det betræffende Nr. saaledes at de kan træffe
 mig ved min Ankomst i Firenze.

D.

Jeg husker ikke, om jeg bad Dig sende *Prof. Drachmann* et Expl. af „En Overkomplet“.

Dedikationen til Kr. Arentzen gaar ud ifl. Breve vexlet igaar med Hegel og mig. Aut: Fortale + Dedikation, aut: nihil. Saaledes var
5 mit Ultimatum.

Jeg aabner Brevet igen, forat underrette Dig om, at jeg efter om-
trent fire Timers Slid med Postvæsenet nu maa lade Manuscript-
pakken gaa *ufrankeret* over Grænsen hvor saa det tydske Postvæsen
besørger den videre. Det gode Danmark har naturligvis ingen Post-
10 convention med Italien. Risikoen for min Pakke bliver derved unægte-
lig stor, men jeg har intet andet Valg. Jeg har endnu ikke faaet at
vide, om Portoomkostningerne bliver sendt mig sidenefter til Betaling,
eller om Du ved Modtagelsen bliver affordret Porto. I sidste Tilfælde
beder jeg Dig altsaa staa i Forskud til mig for Beløbet, der rimeligvis
15 bliver henimod 20 frc, som jeg da anviser Dig til Udbetaling der-
hjemme saasnart jeg gennem Dit Brev har faaet at vide (i Florens)
at Pakken lykkelig og vel er naaet i Dine Hænder – hvad der nu
unægtelig ligger mig stærkt paa Hjærte overfor en slig Risiko.

Venligst Hilsen

20

Din

H D.

82. Fra *Kristian Arentzen*.

Kjøbenhavn, den 3die Mai 76.

Kjære Ven.

25 Jeg modtager i dette Øieblik dit Brev, som ret har glædet mig – det
var jo skrevet i en lysere Stemning end det forrige – og giver mig
strax til at begynde paa lidt Svar.

Ja, hvor kan det ikke være berusende, naar man om Foraaret drager
ud af en gammel italiensk By i den frie Natur, i Bjergene! Jeg har
30 selv oplevet det, da jeg i April 1863 drog med min Kone, vandrende
tilfods, en halvsnes Dage ud i Albaner- og Volsker-Bjergene. Dit Digt
i „Illustr: Tid“ er et varmt Udtryk derfor. Tak derfor! Og ligeledes

Tak for Nattestemningen i dit sidste Brev, der har et saa forskjelligt Præg og dog ogsaa paa sin Vis er sandt og smukt. Du vugger Dig i Rhythmerne paa en Maade, som kun den virkelige Digter formaaer – Du kan, hvad Naturbegavelsen angaaer, trygt gaae Fremtiden imøde; 5 Ingen vil hos os i bevæget Lyrik fjerntfra kunne gjøre Dig Rangen stridig. Og Du skal ikke komme til Ro! Uroen er nødvendig. Intet er værre end at afslutte. Har det somme Tider havt Udseende af, at jeg, gammelklog, prædikede dette Filister-Evangelium, saa var det vel nærmest, fordi jeg dels frygtede altfor store Udskielser i den 10 lavere Egoismes – Kjødets som Aandens – Slaveri, og dels ikke var saa vis paa din Begavelses Natur og Omfang som nu. Altsaa, bliv kun ved at slaae til Skaglerne! Lad Slynglerne og Dødbiderne hyle! Naa, jeg fristes maaske specielt i dette Øieblik til at accentuere det, fordi de kjøbenhavnske Kjøtere, ligefra Topsøe i „Dagbladet“ og hans Harle- 15 kin „Punsch“ til „Folkets Avis“ og „Folkets Nisse“ ere hidsede paa mig, som nu i saa mange Aar har levet i Fred, glemmende og glemt i „Baggesen og Oehlenschläger“, fordi jeg lod trykke et Digt i „Morgenbladet“ med mit Navn under – rigtignok under Valgrøret, der (som Du jo vel sagtens alt har hørt) bragte det forenede Venstre en saa 20 eklatant Seir, at det nu er over $\frac{2}{3}$ af Folkethinget. Pio fik over 1000 Stemmer i 5te Kreds mod Bille, der kun fik det dobbelte Antal. Du ser, selv Eneboere som jeg rives med af Strømmen, som jeg forresten i min Ungdom ikke har været saa lidet fristet til at styrte mig ud i. Der er overhovedet bag min møisommelig tilkæmpede ydre Ro en 25 anden Figur, som ikke er uden adskillige Lighedspunkter med Dig – ikke Lidet af min Forstaaelse og Sympathi stammer derfra.

Tak for den paatænkte Dedikation! Det er maaske rigtig godt, at den ikke kom. „Min gamle Ven Kr: A” vil muligvis, naar mine Haar ere blevne endnu mere graa, med større Fynd komme paa et senere 30 Arbejde af Dig, min trofaste Kjære! Idetmindste er det mit Hjertens Ønske, at jeg aldrig maa slippe Dig eller nogen Anden, som er knyttet til mig ved uegennyttige aandelige Baand, men tværtimod binde dem stærkere og stærkere sammen med mig i det Bedstes Tjeneste.

Jeg glæder mig ret til din nye Bog, som er paa Stabelen, og til de 35 Digte, Du „ventelig“ vil sende mig.

Du drager altsaa nu til Firenze, la bella, ved Arno. *Der* vaagnede jeg en Oktobernat 1862, tændte Lys og skrev Digtet:

5 „Det er ikke dødt, det er ikke dødt,
 hvad Du sænkede i Tidens Strøm;
 og sent eller tidlig vorder Du mødt
 af Alt, af Daad som af Drøm.

10 Den larmende Dag kan rastløs gaae
 og Aarene rulle hen –
 og saa, naar mindst Du tænker derpaa,
 Det Svundne sig hæver igjen.

Du slumrer en sildig Nattestund,
 i Ubevidstheden gjemt,
 da stiger af Sjælens dunkle Grund,
 hvad Du troede for evig glemt.

15 Da vaagner Du med bevæget Hu,
 og det er forbi med din Mag.
 Du farer op med hemmelig Gru,
 og Sjælen har Dommedag“.

Da disse Vers ere skrevne 1862, kunne de naturligvis ikke sigte til
 20 den venetianske Jomfru, Du, som en anden Menschen-Skræk, købte.
(Senere Anmærkning).

Se, der er Munken igjen med Krucifixet! Naa, Tanken dvæler jo ogsaa ved Savonarolas By; og et saadant Memento er vel Ingen for god til.

25 Rimeligvis foranlediget ved mit Digt i „Morgenbladet“, bad den mig ubekjendte Alfred Flinch om et Indledningsdigt til sin Almanak for næste Aar, og jeg sendte ham da følgende:

„Nytaarshilsen.

Vær hilset, Du mit gamle Land
 med stolte Minders Ry,
 mens Taagen dækker Mark og Strand
 i Nytaars Morgengry!

I Oldtids Vaar Valkyrien frem
 paa Himlen under Lyn
 red, blodstænkt, i dit Kraftens Hjem –
 det var et prægtigt Syn!

I Middelaldrens Sommerlands
 Du, hjertegreben, bad,
 mens over Himlens Stjernekrands
 en Jomfru-Moder sad.

Men Høstens Storme veired hen
 din Kjærligheds Symbol,
 kun Korsets nøgne Træ igjen
 stod i den matte Sol.

Mit Land, mit Land, mit gamle Land
 i Nytaars Morgengry!
 En Vaar maa over Mark og Strand
 nu bryde frem paany.

Det gjærer i det sorte Muld,
 som dækkes til af Sne.
 Vil Solen sprede snart sit Guld
 og ende Længslens Ve?

Da dufter atter Blomsten sødt,
 da løves Skov og Krat,
 og Nattergalen fløiter blødt
 den lune Sommernat.

Giv Tid! Et himmelsk Sendebud
 har alt sin Vinge spredt.
 Hold for den ubekjendte Gud
 dit Alter kun beredt!

5 Valkyrie? Nei! Madonna? Nei!
 I Kirke som paa Val
 endnu har kastet Sløret ei
 Fremtidens Ideal.

10 Det gjælder Tro, det gjælder Haab,
 det gjælder Kjærlighed –
 da sænker nok den nye Daab
 sig over Jorden ned!“

Der har Du baade et Fortids- og et Fremtids-Digt af mig, Vuggesange for et gammelt Barn, „Invalid reiner oberen Kräfte“, som Du
 15 sagtens i overstrømmende Ungdoms Fylde med uendeligere Perspektiver finder for douce og smaastilede. Naa, jeg giver, hvad jeg har; og jeg er just ikke forvænt med at blive hørt.

Ja, nu lægger jeg Brevet hen indtil Videre! Snakke om mig selv vil jeg ikke blive ved med og endnu mindre klynke.

20 8nde Mai 76.

Jeg har i dette Øieblik læst „Najaden“ med stor Fornøielse, der møder En altid et frisk Pust fra Dig. Ikke blot i det Lyriske, ogsaa i det Episke er der en Foraarsluftning i dine Produktioner, som spaaer godt for Sommer og Høst, hvis Ormene ikke anstifte for stor Øde-
 25 læggelse. „Ave, Cæsar, morituri te salutant!“ tilraaber jeg og, vil jeg haabe, alle honette Afgaaende Dig. Og nu et godt Raad: Vær ikke blot for ydmyg, men ogsaa for stolt til at være *forføngelig*. Den ordinære Hobs Ros og Dadel vindes og tabes lige let og er af lige ringe Værdi.

30 „Ak, Ære, hvad er,
 hvad er dine Kroner og Krands, Du bær?
 Misundelse sidder Dig altid paa Ryg,

Du hemmelig stødes og sjelden est tryg,
 Du ofte der snubler, hvor Andre de gled.
 Forfængelighed!“

(Kingo)

5 Der er Savonarola igjen!
 (*Senere Anmærkning*).

Du har nok i sin Tid tænkt paa det Dramatiske, f: Ex: paa Masaniello. Skulde det ikke i Rom kunne lykkes Dig at skrive en Gracchus eller maaske endnu hellere en *Spartacus*? Endnu engang:

10 „Ave, Cæsar, morituri te salutant!“

I min Mund er sligt ikke Mundsveir, dertil elsker jeg *Sandheden*, der for mig er Veien og Livet, altfor høit. Ja, jeg har ventet med at slutte mit Brev, fordi jeg haabede at faa din større Fortælling snart. Da dette imidlertid endnu ikke er sket, vil jeg ikke opholde mit Brev
 15 længere og sender det afsted – skjøndt med Selvovervindelse, naar jeg tænker paa dets skjødesløse Improvisation og næsten ulæselige Skrift.

Din

Kr: Arentzen.

(Blaagaardsgade 51, 2).

20 Nordmanden Eilif Peterssen (1852–1928) var en af de Malere, som H. D. var sammen med i München 1876 paa Vejen til Italien (se Selvbiografien i „Tilskueren“ 1908 S. 146) og nu igen paa Hjemvejen. En anden var Svenskeren Julius Kronberg, som nævnes i flg. Brev.

83. Til *Eilif Peterssen*.

25

Bamberger Hof. [München]
 d. 18de Juni 76 Aften.

Kære Eilif Petersen.

Jeg fik i dette Øieblik Brev fra min Fader. Han har korresponderet med min Læge i Florens, og det synes nu som om de Smerter, der har
 30 voldt mig adskillige Bryderier i den venstre Side, hidrører fra at

Lungehinden er angrebet. Jeg opfordres nu paa det indstændigste til strax at reise hjem forat underkaste mig et ordenligt Tilsyn og i fornødent Fald en Operation med Indsnit og Udtømning af den Væske, der muligvis har samlet sig under Huden. Dette har foruroliget mig
 5 lidt, men jeg haaber dog at Sagen maa være mindre slem. I hvert Fald afreiser jeg imorgen tidlig og faar saaledes ikke sagt Eder Farvel. Vil Du meddele Ibsen og Kronberg dette og bringe dem mine bedste Hilsner. Modtag selv min hjerteligste Hilsen.

Din hengivne

10

Holger Drachmann.

84. Fra *Vilhelm Møller*.

d 23/6 [1876]

Kjære Drachmann!

Wiese fortalte mig iforgaars, at to af dine Bekjendte her fra Byen var
 15 taget over til Dig, og at Du sammen med dem vilde tiltræde Reisen hjem. Rimeligvis træffer disse Par Ord Dig altsaa ikke. Men jeg vil alligevel ikke lade være at skrive dem. Dit venlige Brev glædede mig – som ethvert Tegn paa bevaret Sympathi fra tidligere Tider, og jeg vil ikke med min gode Villie nogensinde lade det faa det falske Ud-
 20 seende, som om min Stemning mod Nogen eller Noget var blevet „afkølet“. Tvertimod, den taber sig ikke hverken med Tiden eller med Begivenhederne, og den og det, jeg engang har sluttet mig til, holder jeg inderst inde altid en Plads aaben. Forresten, gjælder det ikke til Syvende og sidst om os Alle, ialfald om Alle dem, der har
 25 blot en Rest af det, man kalder Poesi, Idealitet, Begeistring i sig?

Lad mig først sige Dig ret af Hjertet Tak for din Bog – det vil sige for dens første Halvdel. Lige stik imod alle ærede Meningsfæller og Modstandere er jeg af den Mening, at Du netop er Novellist (Prosaist) og ikke Lyriker; skulde jeg stille Dig i Linie med En, blev det
 30 George Sand. Derfor tillader jeg mig ogsaa at tro, at den første Halvdel af „En Overkomplet“ er det Bedste, Du endnu har gjort. Medens jeg læste den, var jeg – ja det var en besynderlig Følelse; men hvert Øieblik spurgte jeg mig selv, om Du virkelig kunde have skrevet den.

Jeg følte mig lille overfor denne Begavelse og undrede mig over, at Forfatteren var en gammel Ven af mig. Den Slags Følelser overfor Forfattere, kan jeg forsikre Dig, hører ikke til de almindelige hos mig. Jeg har endog overfor Matadorerne i Poesien meget ofte en vis
 5 kold og næsten ærgerlig Beundring; jeg finder den Digtning saa „lavet“ og „udspekuleret“, at jeg, skjøndt jeg indrømmer, den er „godt gjort“, egenlig ikke har noget Udbytte af den. „Kunsten for Kunstens Skyld“ og som blot og bar Kunst er mig lidet værd; jeg seer overalt efter den personlige Indsats, og hvor den forekommer mig
 10 spinkel og klein, takker jeg for mig. Oprigtigt talt, saa giver dine Digte mig tidt et saadant Indtryk; bravt tømrede, synes jeg, men ingen stor og stærk Understrøm af sand og dyb Følelse. Begyndelsen af „En Overkomplet“ er ganske anderledes; her havde jeg en Følelse af, at skar man igjennem med en skarp Kniv, kom man ind til varmt
 15 levende Kjød og til Aarer fulde af varmt Blod. Men Slutningen – efter Fredensborg-Livet, – synes jeg ikke om; den er netop lavet, tilfantaseret . . og vi har havt nok af Fantasterier, til ikke at skulle længes efter og trænge til Virkelighed. Men maaske Du ikke kunde gjøre den paa anden Maade, eller ialfald ikke endnu. Naa, det Du
 20 giver til Gavn og Glæde for Alle dem, der hige og smægte efter Naturlighed, er allerede store Ting; og den, der bringer saa Meget, har man egenlig ikke Lov til at bebreide, at han ikke bringer Mere.

Jeg vilde gjerne, meget gjerne endog have anmeldt den Bog, men foreløbig har jeg ingen Boldgade at tumle mig paa og maa nøies med at
 25 se til. Anmeldelserne i Bladene har været saa dumme, som man kunde vente sig; impotent Velvillie. Bavl i Ill. Tid., galdeanløben, misundelig eller perfid Evneløshed til at bedømme i „Dagstel“, „Dgbl“ og „Berl Tid.“ At vi ikke ogsaa kan faa stillet et *kritisk* Organ paa Benene idetmindste, saa vi – de Yngre – kan komme til at udøve
 30 nogen *Indflydelse* ialfald paa literære og kunstneriske Anskuelser! „Det 19 Aarh“ har jo nemlig Intet at sige, hvorimod „Dagstelgr“ – med de Hrr. Wille, Fal[k]man-Petersen, Damkiær og maaske Rud Schmidt – fører Scepteret i Smagssager! Gudbevares, hvor vi Unge dog er nogle Pjalte, at vi nu i en fem sex Aar roligt har fundet og bliver ved at
 35 finde os heri. Et eller andet Sted i „Partiet“ maa der sidde en stor

Portion af denne Egoisme skjult, som i Virkeligheden ikke tror paa Noget og ikke vil virke for Noget, undtagen for det eget kjære overlegne og rare Jeg! Og da alle den Slags „smaa Forfængeligheder“, som Goldschmidt siger, ikke kan forliges, uden de er belagte med
 5 Vidskelæder (hvad der er en vanskelig Proces), bliver der en evig Støden fra, en evindelig centrifugal Bevægelse.

Det gjorde mig ondt at læse og høre, Du havde været syg. Men saadan en Karl som Du er sgu stærk nok til efter et Par Omgange at smide en Feber i Gulvet. Haaber jeg da og tror jeg. Men maaske Du
 10 nok vil have det bedre herhjemme; for danske Lunger er denne indeklemte danske Luft maaske alligevel i Længden den bedste. – I Humlebæk vil Du vist neppe finde Logis, undtagen maaske senere hen. Saavidt jeg veed er Pris for Værelse og Kost *uden* Middagsmad 2 Kroner i det Mindste. Selv bliver jeg saar[e] nødtvungen i Byen:
 15 Tiderne er trange.

Nu, Hilsen og Haandslag, hvis Brevet træffer Dig underveis; ellers dumper vi vel en skjøn Dag forhaabenlig over hinanden udi Athenen (det københavnske).

Din hengivne

20

Vilhelm Møller.

Jeg maa dog sige Dig, at jeg for nogle Maaneder siden havde skrevet, proprio motu, et langt Brev til Dig, som ved „Skæbnernes“ Tilskikkelse ikke blev afsendt.

85. Til *Fr. V. Hegel*.

25

Skotterup ved
 Helsingør.

Torsdag d. 27de Juli 76.

Hr. Cancelliraad Hegel.

Tør jeg bede Dem være saa venlig at skaffe mig disse to Bøger:

30 1) *François Coppée*: Le luthier de Crémone.
 og 2) *Sachs*: Fransk-Tydske & Tydske-Fr. Lexicon (den lille Udgave).
 Coppées 1 Akts Drama „Le luthier de Cr.“ skal være noget af det smukkeste af dramatisk Poesi paa rimede Vers, der i den senere Tid

er fremkommet, og jeg agter at oversætte Stykket ligeledes paa rimede Vers til Støtte for mit eget Arbeide og ligeledes forat indsende det til det kgl. Theater. Jeg beder Dem altsaa om, ikke at omtale det; kun hvis De skulde høre tilfældigvis at Molbech havde opdaget denne lille
 5 Perle, var det maaske rigtigst at gøre ham opmærksom paa min Hensigt. Sandsynligvis kender han ikke Stykket. Paa Tirsdag vil Edv. Brandes og jeg gennemgaa de Digte, som jeg mener at kunne gøre til en Samling for den kommende Jul. Jeg vil gerne have denne saa afrundet og saa udvalgt som mulig, i et mindre Format end den
 10 forrige og med Ramme om hver enkelt Side, hvorved særlig de italienske Digte og idetheletaget Samlingens Hovedstyrke som Stemnings- og Reisebilleder vinder i Elegance og malerisk Form. Saa snart jeg da tilstrækkelig kritisk har vraget og valgt, skal jeg lade Dem vide Størrelsen, Arkantal etc. En enkelt, eller et Par smaa Vignetter
 15 kunde maaske ikke skade. Tør jeg bede Dem, i Henhold til Deres venlige Tilbud, sende mig en Forudbetaling paa Honorar af 500 Kroner herud. Min Adresse er foreløbig uforandret.

Med Tak for Deres Gæstfrihed sidst og venligst Hilsen til Deres Søn er jeg

20

Deres ærbødigst hengivne
 Holger Drachmann

Jeg forglemte sidst at bede Dem sende mig det Bind af Hertz's dramatiske Arbeider hvori *Amors Genistreger* staar, samt et Exemplar af *Bertran de Born*, som jeg gerne vilde se igennem igen.

25 Jeg har med Tak idag modtaget „Redaktøren“.

86. Til *Fr. V. Hegel*.

Skotterup ved Helsingør.
 d. 2 Aug 76.

Hr. Cancelliraad Hegel.

30 Jeg takker Dem venligst for de 500 Kroner samt for de Bøger, jeg modtog. Jeg behøver sletikke, opdager jeg nu, Sachs' tysk-franske Ordbog da jeg allerede har Borrings *dansk-franske*. Med Hensyn til

„Le luthier de Crémone“ da vil jeg være Dem meget forbunden, om De vilde forskrive den til mig. Jeg vil i ethvert Tilfælde læse den igennem som en Forstudie og maaske oversætte den for min egen Fornøielse. Hvis jeg for Alvor skulde tage fat paa den, kan jeg jo
 5 altid, hvis De vil være saa god, bede Dem underrette Prof. Molbech om min Hensigt. Hvad Digtene angaar, da vil jeg tillade mig foreløbig at tænke over Sagen inden jeg giver Dem noget afgørende Svar paa Deres venskabelige Raad. Der er nemlig den Sag med Digte, som man har liggende i Manuscript og som mere eller mindre bærer
 10 Præg af en vis øieblikkelig Stemning, der svarer til noget *ude hos Publikum*, at dette noget taber sin Friskhed og derved Interesse ved at gemmes over til et helt nyt Aar med nye Stemninger og nye Interesser. En Digtsamling, der samles sammen fra flere Aars Manuscript, kommer nemt til at lide af den Feil, der karakteriserer de
 15 fleste danske Digtsamlinger, at de *kun* er *Samlinger*, og at Digtene ikke indbyrdes har noget at gøre med hverandre. Jeg havde netop tænkt paa at komponere denne Samling saaledes at Digtene „udenlands fra“ (der jo altid har haft en god Klang her i Norden) ender i Digte, der synger Hjemmets Pris og viser dets Fortrin overfor det
 20 Fremmede (hvad jo hellerikke en Nation har noget imod). For tydeligere at forklare dette har jeg netop udarbejdet i disse Dage et større Digt „Sommer i Gurre“, der skulde danne en Modsætning til det meget læste „Foraar i de euganeiske Bjerger“, og som jeg, naar det er færdigt, skal gøre mig en Ære af at sende Dem til behagelig Afbenyttelse for Hr. Delbanco i „Ill. Tidende“. Forresten vil jeg som sagt tillade mig at komme tilbage hertil saasnt jeg har udarbejdet mit Digt og tilstrækkeligt klaret mig hvad jeg mener herom idetheletaget og hvorledes Publikum vil ventelig stille sig til Sagen.

Maa jeg venligst takke Dem for den sendte Anmeldelse i Bergens
 30 Avisen, som jeg modtog idag. Den er jo Alt hvad man kan forlange.

Jeg bliver endnu til ind i næste Uge her i Skotterup.

Hjerteligst Hilsen til Dem og Deres Søn

Deres hengivne
 Holger Drachmann.

87. Fra Georg Brandes.

Dresden. Hotel Stadt Berlin
5 Aug. 76.

Kjære Ven!

- 5 Du vil en Uges Tid før Du modtager disse Linier have faaet et Par Kort, der meddelte Dig at jeg pour la surprise surprenante des surpris uden foregaaende Varsel har giftet mig – høist borgerligt – i Berlin. Du er en af de yderst Faa, hvem jeg ikke vil nøies med at meddele Factum, men overfor hvem jeg føler Trang til at tilføie et Par Ord.
- 10 I meget lang Tid – Du vil selv kunne huske det fra vore Middage efter mine Forelæsninger over tydsk Romantik i gamle Dage hos Vincent – har jeg ruget over den Plan, jeg nu har udført. Selve Udførelsen var ikke let og de Vanskeligheder, der vare forbundne med den, have indemuret mig stærkt i mig selv i de senere Aar. Nu da jeg
- 15 har sat igjennem hvad jeg vilde, ophobe nye Vanskeligheder sig for mig. Du veed selv hvad det vil sige at tjene Brødet til to, og Du havde endda langt flere Erhvervskilder end jeg; Du vil let indse, at det i Danmark er mig positivt umuligt. At det skal være mig muligere i Tydskland er mit Haab; at jeg engang i Fremtiden kan bosætte mig
- 20 i Danmark, er et fjernere Haab, jeg ikke vil opgive. Foreløbig vil jeg, saalænge jeg kan, vedblive at skrive Dansk.

Min Hustru, hvis Billede Du kan see hos Moder, har mere Livskraft og Energi end en halv Snees danske Mandspersoner, ei at tale om at hun er kjøn af Ansigt og Skabning. Hun hilser Dig paa det Bedste.

- 25 Med et hjerteligt Haandtryk

Din
Georg B.

- I Skotterup havde H. D., endnu ikke helbredt efter Sygdommen, haft et lille Kærlighedseventyr med en ung Frue. Derfra tog han til Esrom Kro og besøgte
- 30 sammen med Fru Culmsee hendes Datter Polly, gift med Proprietær Charles Thalbitzer paa Gaarden Lottesminde i Landsbyen Harrishøj ved Esrom Sø. Han blev heftigt forelsket i Polly, og det er dette Kærlighedsforhold, der genspejles i Digtet „Sommer i Gurre“ (se Chr. Hansens Beretning i H. Bentzon 201 f.).

88. Til *Edvard Brandes*.

Skotterup
d. 7 Aug 76.

Kære Ven.

5 Fra imorgen er min Adresse *Esrom Kro pr. Fredensborg*.

Jeg takker for Maanedsskriftet, som jeg modtog idag. Fra Strodtmann havde jeg idag et langt Brev op og ned og ned og op, hvori han dog ender med at ville oversætte de tre Noveller men kan først love det i *Beg. af næste Aar*. Han beder mig om at sende sig „Najaden“
10 og „To Skud“ („Dædalus“ har han selv). Vil Du tjene mig i at lade de betræffende Hefter gaa over til ham. Jeg kommer ved Leilighed tilbage til hans Brev; kun dette for idag.

Jeg har fuldført og afsendt det større Digt til „Ill. Tid.“ og jeg tror at Du vil læse det med Fornøielse. Desværre har en Uforsigtig-
15 hed af mig i disse Dage givet mit Arbeide en lille Tryksexten, som jeg rimeligvis først forvinder naar jeg har begravet mig i det salig Esrom-Klosters Ensomhed. Digtene faar Du derfor ikke endnu. Jeg maa først have slugt og fordøiet en af disse bitre Piller, hvor Selvbekleidelsen spiller en vis Rolle. Jeg har imidlertid herved hentet et
20 dybt indgravet Træk, som nok skal komme min Roman til Gode. Denne har jeg paa lange ensomme Spadsereture nogenlunde faaet ordnet i Hovedet saaledes at jeg snart kan begynde at udkaste mit Skema og skride til Detailstudierne. Der er Tordenluft i min Nærhed i disse Dage og jeg er trykket og forstemt; men der skal jo efter
25 Sigende være noget befrugtende i saadan Luft. Nu maa jeg arbeide, og om ikke af anden Grund, saa for at komme bort fra mig selv.

Jeg havde Brev fra Georg idag. Vil Du tjene mig i at skrive mig til, om han kommer hertil paa Besøg eller hvad hans Adresse er.

Jeg tør ikke skrive mere, ellers bliver Brevet langt, og man skal ikke
30 skrive lange Breve. Saa heller tales ved; og det gør vi jo nok.

Venligst Hilsen til Gemalinden og Tak for sidst.

Din heng.
H. Dr.

89. Til *Julius Lange*.

Esrom Kloster
pr Fredensborg
d 17 Aug. 76.

5 Kære Julius Lange.

Jeg har i disse Dage gennem en Ven faaet tilsendt din Bog „Om Kunstværði“. Jeg tror at man i Almindelighed gør vel imod hinanden ved, naar noget stærkt har tiltalt og paavirket En, at meddele hinanden det. Din Bog har i saa mange Henseender rodet op i mine
10 egne Anskuelser om det foreliggende Æmne og støttet og fæstnet mig i de poetiske Arbejder, jeg nu atter efter min Sygdom og tvungne Tilbagevenden fra Syden har optaget, den har klaret og lagt til Rette for mig i større Omfang end noget andet Skrift over Kunst og Kunstbedømmelse, og – for ikke at bruge mange Ord, som intet siger –
15 – jeg er dig af Hjærtet taknemlig derfor.

Mine venligste Hilsner

Din hengivne

Holger Drachmann.

90. Fra *Julius Lange*.

20

Kjøbenhavn d. 25 Aug. 1876

Kjære Drachmann!

Jeg er ganske af Din Mening, at man bør tale til hinanden, og jeg kunde jo ogsaa sagtens være glad ved Din lille Udtalelse. Den har forresten i adskillige Dage ligget her i min Postkasse, eftersom jeg har
25 været borte fra Byen. Det har nu været lang Tid siden at jeg har hørt eller seet personlig Noget til Dig, jeg har fulgt Dig paa Afstand og læst Dine mindre Ting, hvoraf jeg har havt megen Glæde, foruden af Digtene især af „Najaden“. Din store Roman har jeg ikke faaet læst endnu – jeg er altid tilbage med Læsning af tykke Bøger;
30 men jeg kommer dog altid med, lidt bagefter som det sømmer sig for en Mand „med Bly i Kroppen“.

Saa meget som det glæder mig, at min lille Bog har havt Betydning for Dig, saa lad mig dog, med Hensyn til en Bemærkning i Dit Brev,

sige, at det vilde forekomme mig lidt farligt, om en Digter vilde have en Theori – var det end den eneste sande – for meget i Erindringen, *medens han digter*. Jeg er altid bange for, at det theoretiske Arbejde skal komme til at forstyrre det praktiske, eller endog det kritiske
 5 Arbejde. Det kan gjerne være, at det er en overflødig Frygt; men jeg, som selv „har Bly i Kroppen“ ønsker meget, at den Dosis jeg har lavet, maa virke langsomt. Jeg ønsker meget indstændig, at Folk ville tage den ind og lade den gjøre sin Virkning paa deres System; og Intet er mig kjærere, end at Folk, som virkelig have Noget at sige,
 10 ville tage den ind. Men digt blot som Du ellers vilde digte! Jeg haaber, at Din Muse, naar hun igjen besøger Dig og som den flinke Pige hun er, lægger Alt til Rette paa Dit Skrivebord, sørger for at Blækket er grumsfrit og Pennene flydende og behagelige, naar hun lukker Dit Vindue op, saa at Luften fra Skov og Sø kan trænge ind af Vinduet,
 15 ogsaa i al Stilhed tager min Bog, hvis den skulde findes paa Dit Bord endnu, og gemmer den hen paa et Sted, hvor den ikke kan forstyrre. Jeg haaber naturligvis ikke, at hun sælger den til Urtekræmmeren eller paa anden Maade fornærmer den, men blot at hun gemmer den, og saa sætter sig hen og snakker med Dig og lærer Dig alle-
 20 haande vidunderlige og fyldige Ting, som jeg aldrig har drømt om; thi der *er* fleer Ting i Himlen og paa Jorden, end der er drømt om i min Philosophi.

Din hengivne
 Jul. Lange.

25 91. Til *Julius Lange*.

Esrom Kro
 d 28 Aug. 76.

Kære Julius Lange.

Jeg takker Dig for Dine venlige Linier og Dine gode Raad, men netop
 30 disse Dine gode Raad afæsker mig denne Replik. Det er kun i de Dage – musaløse Dage – hvor jeg har lagt alt Arbeide tilside, at *Din* Bog saavel som alle gode Bøger er mig til saa stor en Glæde og Opmuntring. Hvormeget jeg end selv tror at være paa den rette Vei og

hvor høit jeg taxerer mit eget Arbeide – saalænge jeg arbeider – saa er jeg menneskelig-skrøbelig nok til i Pavserne at trænge til et „Justérmaal“ for mine Varer, baade dem, jeg alt har ført til Torvs og dem, jeg agter at bringe dertil. Det er et saadant Justérmaal, Din Bog har
 5 været mig og vedblivende er mig. Frygt ikke, at jeg skal arbeide efter nogen Theori, den være sig graa eller mangefarvet. Skønt Søn af en Læge har jeg dog aldrig haft Sans for Recepter. Jeg bruger dem ikke, naar jeg er syg, og endnu mindre naar jeg er rask. Jeg haaber vedblivende at skulle være rask, og jeg beder Dig paa Forhaand modtage
 10 min næste Bog – den, jeg nu arbeider paa – for at Du selv kan dømme, om Din venlige Frygt er ugrundet eller om jeg virkelig skulde have løbet mig fast.

Din hengivne

Holger Drachmann.

15 Eftersom Vilhelmine Drachmann ønskede at gifte sig med Proprietær Valdemar Hilarius-Kalkau, og H. D. for enhver Pris vilde blive Pollys Mand, søgte han hurtigst muligt sit første Ægteskab opløst. Loven tillod imidlertid ikke en saa hurtig Fremgangsmaade, med mindre den ene Part vedgik at have været sin Ægtefælle utro. For at opnaa Tilladelsen maatte H. D. derfor bekvemme sig til
 20 at afgive en Erklæring herom til Myndighederne. Hans og Pollys Datter Gerda blev født 20/6 1877.

92. Fra *Viggo Hørup*.

Kjbh. 2 Sept 76.

Kjære Fætter og Ven!

25 Naar jeg ikke har svaret „omgaaende“ paa Dit Spørgsmaal af 14de Aug., saa er Grunden ganske simpelt den, at jeg ikke har vidst, hvad jeg skulde svare, og at faa det at vide har jeg ikke tænkt kunde interessere Dig. Sagen er nemlig den, at der ikke gives *legale* Undtagelsestilfælde af den Art, som Du spørger om, men det har Du
 30 formodenlig allerede selv vidst. Om der er „administrative“ Omveie og Nemheder, der fører til samme Maal, er noget, som ikke-administrative Folk ikke vil kunne svare for; men mine justitsministerielle Forbindelser ere først i disse Dage komne hjem fra Sommerferien.

Efter hvad jeg saaledes har hørt, gives der ikke Bevillinger til nyt Ægteskab, før de tre Aar ere omme, og den andens Samtykke gjør i saa Henseende hverken til eller fra, det maa altsaa bero paa Misforstaaelse, hvad Vilhelmine i den Retning har hørt. Men skjønt en
 5 Ansøgning til Kongen eller hans Minister saaledes ikke vil føre til noget, er det dog ikke dermed givet, at enhver Mulighed for at naa et Resultat er udelukket. Dersom man vil hazardere halsbrækkende Udveie, saa er der den at forandre Skilsmissegrundlaget og i Stedet for den treaarige Separation søge Ægteskabet ophævet strax. Men hertil
 10 udfordres „en Grund“, det vil sige en af de Grunde, paa hvilke man kan faa Skilsmisse ved Dom. Naar Manden forsyner Konen med antagelige Bevisligheder for, at der er en saadan Grund, vil hun ad administrativ Vei kunne faa Skilsmisse og Ret til at gifte sig igjen, hvorimod den „skyldige“ ikke, i al Fald ikke strax, vil have Udsigt til
 15 at opnaa Ægteskabstilladelse. Det er imidlertid en Vei, som hverken synes fristende eller anbefalelsesværdig, og andre kjender jeg foreløbig ikke.

I de Kredse, der snakke om Dig, har der været en god Del Vinde paa den sidste Tid. Sligt pleier ikke at vare over 14 Dage, og saavidt
 20 jeg skjønner har det omtrent lagt sig, men nogen Lugt bliver der altid tilbage.

Jeg er Din efter Evne til Tjeneste beredte

hengivne

V. Hørup.

25 93. Til *Edvard Brandes*.

Esrom Kro pr. Fredensborg
 Tirsdag d. 15 [Sept. 1876]

Kære E. B.

Korr. modtaget, rettet og afsendt. Jeg vil just ikke paastaa at jeg har
 30 faaet saa mange Komplimenter for mine to Mesterskud; man forholder sig imidlertid afventende. Det er jo en forbistret Sag med en saadan Deling. Der burde idetmindste have været lidt „Rabalder“ ved første Afsnits Slutning. Men nu faar jeg forhaabenlig Opreisning denne Gang naar Knaldet og Finalen kommer.

De læsende Mennesker her paa Egnen, Skolelærere, Præster og Proprietærer, ere endnu henrykte over „Dædalus“ og „Najaden“; mere kan jeg foreløbig ikke forlange. De faae Holdere og flere Læsere af det „19de“ bede mig saa inderligt om at skrive en „lang Roman“ i 5 samme 19de, med rar megen Handling i, saaat de ved Siden af Islam og Poesien i China, samt Pædagogiken, kan gaa og være i Spænding. Vox populi – vox Hegel: Han sagde noget lignende en Gang, og jeg har tænkt lidt herover, om det ellers gefaller Eder. Jeg maa da sé at ordne Romanen saaledes i Afsnit efter Maanedsskriftet, at der mere 10 eller mindre falder „Rabalder“ ved hvert Hefte. Paa den Maade skrives jo Romanerne i England. Jeg dyrker stedse Romanplanen; jeg har taget en stor Fabrikant her i Egnen paa Kornet, og sætter mig ind i Bogføring og Kontorudtryk. Han skal være den Grosserer, i hvis Hus Malerne og Billedhuggerne bringes sammen. Kvinder har jeg nok af; 15 for mange næsten. Jeg er bleven Gudindernes Skødebarn og kunde være Lykkens Pamfidibus, om jeg ikke havde det iltre Blod i mig. Jeg studerer ivrigt, og lærer Menneskene udenad som en Troende sin Bønebog. Jeg arbejder strengt. Den *lokale Forandring* hjalp dog. Jeg filer og rasper mine Vers saaat de klinger som skønne Glas. Jeg har 20 faaet Ro over mig og mener nu for Alvor, at vi vil kunne faa en smuk Samling ud af den store Dyng. Jeg har filet mine Vers igennem, saa at det vil glæde Dig. Jeg har gjort nye, som vil overraske Dig. Jeg har hittet paa Ting, som Du vil forbavses over. Jeg arbejder ivrigt og alle gode Aander staa mig bi. Du faar snart hele Bunken.

25 Jeg tager en Dag ind og hilser paa Georg og hans 1/2. Ved samme Leilighed sér jeg ud til Dig, især hvis Du har Plads paa en lang Sofa eller Feltseng til mig, saaat vi kan faa løbet en hel Mængde igennem. Mit Helbred er atter godt igen. Jeg satte noget af det til, medens jeg var i Skotterup. Jeg blev altfor stærk paa en Gang.

30

Venligst Hilsen.

Din
H. D.

94. Til *Edvard Brandes*.

Esrom Kro.
pr Fredensborg.
d. 19de Septb 76.

5 Kære Ven.

Jeg har Dit Brev i dette Øieblik, og besvarer Dig øieblikkelig. Jeg takker Dig for Brevet og for den Varme, der gaar igennem det. Din Formodning er heldigvis denne Gang grebet, som Du siger, ud af Luften for *Dit* Vedkommende. Derimod skal jeg ikke nægte, at jeg
10 hin Dag blev saa rasende paa *Larsen*, at jeg maatte gaa min Vei hurtigst mulig for ikke at se mig nødsaget til at give ham et Ørefigen i hans eget Hus, hvad der jo af forskellige Grunde vilde have været mindre formaalstjenligt. Jeg har endnu stadig Dit Mellemværende med Holst. Ledrbg. for Øie, og jeg kan ikke nægte, at jeg undertiden
15 i Tankerne sér *den* Tid nær, hvor vi maa optræde ligefrem tugtende overfor disse Herrers over alle Grænser gaaende Uforskamthed. Jeg fik idetheletaget *hin* Dag et saa væmmeligt og modbydeligt Indtryk af København med hele dets Indhold, at jeg kun gjorde eet Besøg hos min gifte Søster, hvis fortræffelige og dygtige Egenskaber
20 jeg sætter høi Pris paa og som har bevaret et fast Venskab for mig – og saa trak jeg mig hurtigst mulig tilbage til denne min Afkrog, hvor jeg idetmindste kan være ene; og naar jeg herfra ikke har skrevet Dig til, saa er Grunden simpelthen den, at jeg i den senere Tid omtrentlig har levet saaledes som Du selv skitserer Dig. Jeg har haft Andendags-
25 feber og har været hysterisk og melankolsk, med Afbrydelser af høit Spil og et saa mægtigt Maal af kvindelig Hengivenhed og Lidenskab, at jeg næsten har svimlet. Det er til Din allerdiskreteste Diskretion at jeg betroer baade min Sygdom og min øvrige Sindstilstand. Udadtil er jeg baade den *raske Mand* og den *rolige* Mand. Jeg vilde for ingen
30 Pris have, at jeg atter paa den ene Side skulde blive Genstand for Beklagelse og paa den anden Side for uforskammede Forfølgelser, – *dem*, jeg kun altfor meget har været Genstand for siden min Hjemkomst. Jeg har været drevet op paa en saadan Høide af febrilsk Tilstand, at jeg har kunnet udrette det Utroligste. Min Roman blev
35 under min sygelige Tilstand saa infam bitter og sentimental paa én

Gang, at jeg ligefrem lod fire Kapitler gaa i Kakkellovnen, saaat den nu atter er i sin første jomfruelige Vorden. Derimod tog jeg fat paa et Udkast, som jeg havde gjort i Tyrol, og jeg har nu skrevet halvandet-hundrede Sider af en Fortælling, „Tannhäuser“, som jeg „med Guds
 5 Hjælp“ haaber at faa færdig inden min Afreise til Paris i Midten af næste Maaned. Jeg har i den gravet mig ned, med Anspændelsen af alle de Evner og al den Lidenskab, jeg raader over, i Sprogets mest musikalske Dybder. Jeg har udstyret Fortællingens Gang med rimede Initialer og indlagte Digte og Sange, saaat den formelig gnistrer af
 10 Musik. Og forat faa den saa musikalsk som mulig, har jeg plyndret af min Digtsamling, der laa færdig til Afsendelsen til Dig. Vi talte jo nemlig sidst om Hensigtsmæssigheden af at *skrive sine Digte ind i sine Fortællinger*. Udgivelsen af Digtsamlingen maa da heller vente. Der bliver Digte nok i den. For hver Dag skriver jeg omtrent et.

15 Jeg har gjort Fortællingens Gang saa knap i sine Udtryk og saa dramatisk i sin Komposition som mulig. Den skal fuldstændig slaa „To Skud“ til Jorden; for hvis velvillige Omtale jeg er Dit Referat taknemlig. – Excelsior! Immer vorwärts!

Da jeg var næsten bleven gal over den Lidenskab, hvormed jeg
 20 selv gik løs paa Fortællingen, og som, netop fordi den skulde tæmmes ind under de literaire Love, rystede mit store Kadaver – jeg tror ikke at vor kære danske Literatur har Sidestykke at opvise hertil – lagde jeg den væk en Ugestid, og har nu siddet og skrevet paa en dramatisk Situation i 1 Akt „Før Slaget“ (med Æmne fra 1849) som jeg
 25 betragter som en Slags Prøveklud forat øve min Haand, og som jeg vil lade opføre herude i Eggen ved en Dilettantforestilling til Fordel for en „Læseforening“. Utile dulci osv.

Hvis jeg ikke skulde faa min Fortælling færdig, saaledes at den kan trykkes og udkomme til Jul, vilde jeg konferere med Dig om, hvorvidt
 30 jeg, med alle Hensyn iagttagne til d „19de“ skulde lade de tre Fortællinger i samme 19de trykke, eller, med Udeladelse af de i „Tannhäuser“ brugte Digte, lade Digtsamlingen løbe af Stabelen. Jeg er jo snart saa omringet af Manuscript, at jeg svømmer. Jeg modtog igaar, forsynet med et uhyre Segl, et Brev fra Kultusministeren hvori han i
 35 pæne Udtryk underretter mig om, at Halvdelen af mit Stipend. staar

til min Raadighed, saasnart Hensynene til mit Helbred atter tillade mig at fortsætte min Reise. I Paris vil jeg da sé at faa Dramaet „Over Broen“ skrevet. Jeg har allerede skrevet versificerede Dialoger rundt omkring deri, og Planen er fast. Ak ja, naar nu blot Kadaveret
 5 vilde holde! Jeg bliver saa forbandet graa i Tindingerne; og min Feber vil ikke forlade mig, trods de Spande af Mælk jeg drikker og alle de forcerede Seilture jeg gør i aaben Baad. Men jeg maa brænde saa længe der er Ved i mig, og jeg vil ikke have Læger igen til at kvakle paa mig. Jeg vil sige som Plimsoll sagde til Vælgerne i Derby:
 10 Jeg vil lægge mine Følelser i mit Arbeide, og jeg vil arbejde!

Jeg modtog rigtig – og jeg kan tilføie med Glæde – de sendte 185 Kr og Maanedsskriftet. Jeg havde jo ikke ventet, at der tilfaldt mig saa meget. Jeg havde Brevet for Modtagelsen liggende færdigt til Posten idag; men jeg river det itu og skriver Dig dette udførligere til.
 15 Jeg vil ikke paa nogen Maade have at der atter skulde indfinde sig Skyer imellem os; de er unødvendige, for ikke at sige skadelige. Der er s'gu Regn nok endda, og jeg skammer mig endnu over min sidste Svaghed i Udlandet, der lod mig gaa og være gal i Ho'det paa Dig ifølge en taabelig Formodning. Jeg formoder intet mere overfor Dig.
 20 Jeg véd *hvem* jeg har for mig. Jeg véd ogsaa hvem jeg har for mig i andre Henseender, og det skulde være underlig om jeg ikke en Gang skulde komme over de Go'ekarle som et Stormveir.

Min bedste Hilsen til Din Frue.

Din
 Holger Dr.

25

Apropos Le luthier! Hegel underrettede mig allerede for noget tilbage, om den mulige Oversættelse fra anden Kant, og *han sendte mig sletikke Bogen*. „Etatsraad“ Holst har vist gjort et nydeligt Arbeide. Nous verrons.

95. Til *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Esrom pr Fredensborg
d 27d Septb 76.

Til

5 Digteren *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Det var virkelig en god Gerning af Dem, at sende mig det hjertelige og venskabelige Brev som Svar paa den Fortælling, jeg sidst sendte ud i Verden. Ikke paa den Maade, at jeg skulde sidde forknyt i en Krog og med Taknemlighed modtage hvad der ræktes mig af en af
10 dem med de store Myndigheder; – jeg er jo, som De selv siger, nu „skinnet paa af Lykken“. Men jeg er tillige endnu saa stærkt i Ud-
vikling, at et Haandslag fra En, der staar saa fast og sikker som De, er for mig en meget større Støtte end De maaske selv formoder. Naar
15 jeg da med Tak modtager dette Haandslag, haaber jeg tillige at De ikke vil glemme Deres Løfte: vedblivende at følge mig paa min Fart. Om jeg med min Digterskude skal have fremtidig god Reise, vil ikke lidet skyldes den Omstændighed, at *De* – og netop paa dette mit kunstneriske Vendepunkt – gav mig det Tilraab, som De gjorde. At udtale iøvrigt de Følelser af Taknemlighed og Beundring, som jeg,
20 ligefra mine første famlende Forsøg, har nærret overfor Nordens store Digter, vil ventelig her være overflødig. *De* kan ikke vinde meget ved af mig at høre gentaget hvad der, uanset skiftende Strømninger og Stemninger, staar fast hos Nordens Folk af Tribut til Dem. *Jeg* kan vinde overordenlig meget ved maaske endnu en Gang at høre Deres
25 gunstige Dom udtalt netop paa en saadan Maade som denne.

Endnu en Gang min hjærteligste Tak.

Deres hengivne

Holger Drachmann.

96. Til *Fr. V. Hegel*.

30

Esrom Kro.
p. Fredensborg.
d. 28 Septb. 76.

Kære Hr. Cancelliraad Hegel.

Jeg vil nu ventelig om en 5–6 Dage have den Fortælling færdig, som
35 jeg paabegyndte i Venedig, og som jeg Side om Side med mine

dramatiske Studier har udarbejdet i Sommerens Løb. Den hedder „Tannhäuser“ og vil omtrent udgøre 15–16 Ark. Jeg vil overlade til Dem selv at afgøre, hvad der vil være det heldigste at udgive til Julen, denne Fortælling eller Digtsamlingen. At jeg ikke tør møde
 5 med Udeblivelse ved denne Jul, navnlig ikke efterat de „To Skud“ til min Glæde har fremkaldt saa mange private Lykønskninger fra forskellige Kanter, er naturligvis noget der følger af sig selv, og jeg har i dette Øiemed hellerikke sparet mine Kræfter. Jeg vil ventelig ved denne Fortælling kunne blive enig med Dem om et noget større
 10 Honorar end for den sidste Fortælling. Der er nemlig for „Tannhäuser“s Vedkommende udarbejdet et saa stort Antal Digte for netop at støtte Bogens musikalske Komposition, at jeg i al Beskedenhed maa formene, at den forrige Værdibestemmelse af Honoraret efter Side og Ark ikke lader sig anvende herpaa. Jeg har desuden skrevet et 1.
 15 Akts Drama, som jeg nu lader indstudere herude ved en Dilettantforestilling, og som jeg efterat have prøvet dets Spille-Evne, vil rette og renskrive for dernæst i Vintrens Løb at bede Dem, Hr. Cancelliraad, indsende det for mig anonymt til det Kgl. Theater. Det er en Slags Forstudie til det (versificerede) Drama, som jeg tager med mig
 20 og udarbejder under mit Ophold i Paris. De sér altsaa at jeg har mobiliseret mine Tropper paa alle Kanter og er rede at rykke i Marken. Jeg tvivler ikke paa, at Resultatet, netop fordi jeg dels har valgt nationale, dels fuldkommen neutrale Emner, vil svare til mine Forventninger. Tør jeg til Slutningen bede Dem bevise mig den Ven-
 25 lighed med næste Post at sende mig et Honorarforskuud paa Fortællingen, Digtsamlingen eller Dramaet – ligesom De selv vil – af 1000 Kroner. Jeg laver saa smaat til Opbrud; noget, som ogsaa det uheldige Veir nøder mig til.

Jeg beder Dem hilse Deres Familie og modtage selv en venlig
 30 Hilsen fra

Deres
 ærbødige og hengivne
 Holger Drachmann.

97. Til *Otto Borchsenius*.

d 25 ds [2: Novbr. 1876]

Kære Ven.

Tør jeg haabe paa, at Du ved Trykningen af „Tannhäuser“ vil yde
 5 mig Din Bistand som tidligere? Jeg turde ikke denne Gang bede Dig
 derom, og henvendte mig til Edv. B. som imidlertid har Doktor-
 disputats under Arbeide. Jeg bliver altsaa ved Dig, og gentager min
 Anmodning. Jeg var hos Hegel igaar, der mente at lade den komme
 ud først i Marts, saaat vi altsaa har Tiden for os.

10 Jeg reiser i Eftermiddag Klk 7.

Med venligst Hilsen til Din Hustru

Din hengivne
 Holger D.

I sidste Halvdel af Decbr. 1876 drog H. D. fra Hamburg til Paris for at studere
 15 „Teatrets Kunst“.

98. Til *Edvard Brandes*.

Hotel du Danemark.
 Rue de Seine 20.
 Paris. d. 11 Jan 77.

20 Kære Ven.

Jeg sender Dig med indlagte „Erindring fra Venedig“ – til det „19de“
 s'il vous plait – mine venligste Nytaarshilsener fra Paris til Dig og Din
 Frue. Du vil sé, at der er et Drag over Fortællingen, som har noget af
 Alfred de Musset ved sig.

25 Det bliver kun ved disse Linier denne Gang, da Posten venter. Jeg
 gaar meget i Theatre francais og læser en Del Bøger. Forøvrigt er jeg
 ikke i besynderlig Grad begejstret over Paris. Jeg sendte igaar en
 „høiere Aftævning“ til „Morgenbl“ i Skikkelse af et Ballonbrev. Lar-
 sen skrev mig, at Du havde været „for“ i Dag. Nyh. eller et andet
 30 Smudsblad. Jeg synes, det er paa Tiden, at *vi* fra Morgenbl. slaar et
 Næveslag lige i Synet paa alt Smaakrapylet. Jeg tror, Ballonbrevet vil
 glæde Dig, og om ikke af anden Grund, saa fordi Du vil sé, at jeg atter

er trukket i Pansersærken. Man kan dog ogsaa blive altfor ækel over Tingenes Gang. Send mig et Par Linier, naar Du har læst Manuscriptet, forat jeg kan vide, at Du idetheletaget har faaet det – Postgangen er jo noget indviklet i denne Tid. Det skal da ikke mangle
 5 næste Gang paa et ordenligt Brev istedetfor denne Lap. Jeg har glemmt Dit Husnummer i Tordenskjoldsgade, og sender derfor Pakken til Dine Forældre.

Hils dem ligesaavel som Din Frue, hvis Befindende interesserer mig alligevel mere end Du tror.

10

Din heng.
 Holger Drachmann

Jeg samler godt sammen til den kommende store Digtsamling, som jo helst skulde være *god*. Drikkevisen fra Venedig vil Du maaske indrømme mig er kraftig. Men jeg har større Trumfer endnu paa
 15 Haanden.

99. Til *Edvard Brandes*.

Hotel du Danemark.
 Rue de Seine 20.
 Paris. d. 17 Jan. 77.

20 Kære Ven.

Jeg gratulerer hjærteligst til Begivenheden, dens Overstaaelse og dens heldige Udfald. Jeg har jo selv været med ved sligt før, og jeg véd hvor „let“ begge Parter er om Hjærtet, naar det er forbi. Brølet af den Smaa bagefter er det mindste ved Sagen, især naar man har flere
 25 Værelser at bo i; og naar den Lille vokser til, er der utallige Løier derved, ikke mindst for Moderen, som derved ogsaa faar noget at bestille. Jeg troede ma foi ellers ikke, at det var saa nærforestaaende. Men som sagt, min Lykønskning!

Jeg takker Dig for Din prompte Besvarelse af min Skrivelse og Dine
 30 venlige Ord hvormed Du modtager min „Erindring fra Venedig“. Men hvorfor vil Du ikke lade det blive ved en „Erindring“? At give Læserne den i Hænde som en „Fremtidfantasi“, vilde da først tilgavns være at erklære sig blandt dem, som den høiærværdige Bisp

Martensen i sin Tale for Paludan Müller har sigtet til, naar han taler om „Dødens og Tilintetgørelsens Apostle“. Det vilde i Virkeligheden være at overgive sit eget Jeg til Ravnekrogen, som Du taler om.

Jeg var naturligvis forberedt paa at høre den Bemærkning fra Dig om det noget vel stærkt personlige i Fortællingen. Du véd, hvad jeg ogsaa engang eller flere Gange har ytret, at jeg i Virkeligheden mere skrev mine Sager som Manuskript for en lille Kreds af Venner – og Veninder. Jeg véd, at dette vilde være fuldstændig uberettiget af En, der som jeg gør Fordring paa at arbeide sig op til en første Rangs Plads blandt de danske Forf., naar han ikke samtidig levede saa stærkt koncentreret i sine Indtryk udvendig fra og i sine indre „meublerte Værelser“, som jeg gør. Jeg kender mine Svagheder, men jeg er mig ogsaa min Styrke bevidst, og jeg har, ligesiden jeg idetheletaget begyndte at arbeide med Følelsen af den Plads, jeg vilde indtage, aldrig leveret Eder, Dig eller Georg, et Manuskript, hvori jeg ikke med Liv og Sjæl selv havde været inde, ja altfor meget inde, ligesom i et Brev, som man skriver til en god Ven, med bankende Tindinger og spillende Puls, udenat tænke paa at der gives en Ting i Verden, som hedder et Trykkeri, og udenat tænke paa, at „Dagbladet“ gaar ud hver Dag, ogsaa den Dag, hvor min Bog gaar ud.

Jeg tvivler forøvrigt ikke paa, at det efterhaanden vil lykkes mig at gaa fra Dumas pære til fils, som Du foreslaar, og sé at faa begge Dele med paa én Gang. Der behøves jo ikke megen Vrøvl frem og tilbage herom; jeg har jo saa tidt takket Eder begge, hver Gang I satte Kniven i den Mørbrad, jeg serverede Eder, og skar de overflødige Stykker Brusk og „Scener“ bort, saaat kun det Saftfulde blev tilbage. Jeg er kun lidt nysgerrig efter at sé, hvorledes Georg denne Gang har foretaget Trancheringen, da netop Introduktionen skulde slaa den Tone an for det Hele, uden hvilken det rette Venezianske i det Venezianske ikke ret vilde blive indlysende. Tjen mig i, at opbevare de 4 Sider Manuskript. Det kunde dog ved Leilighed interessere mig at løbe dem igennem; maaske jeg ogsaa bliver lidt modigere end Georg, naar jeg lader Fortællingerne trykke samlede i et Bind, og lader Begyndelsen staa nogenlunde i sin oprindelige Skikkelse. Man kan jo tillade sig lidt større Friheder i en Bog end i et Tidsskrift. Idéen med

de tre Værelser, som Fortælleren kender ved Selvsyn, og hvori de Fremmede efterhaanden rykker gradevis op, forekom mig allerede i Venedig, da jeg boede nogle Uger overfor Hotellet, at være ikke saa gal. Den oprindelige Plan, saaledes som jeg skrev den ned i en lille
 5 Notits paa Stedet, var at lade de To springe over Altanen ned i Kanalen. Men kort Tid efter fik jeg hos Gustav Meyer, en af de schwabiske Malere, som jeg den Gang boede sammen med, Gottfried Kellers samlede Noveller at læse, og saae da i „Romeo & Julie im Dorfe“ (den, som Georg kort forinden havde oversat) et nogenlunde lignende
 10 Motiv benyttet. Paa den Maade maatte „Giften“ gøre det af med dem. Det er idetheletaget komisk, saa ofte man tangerer de samme Motiver rundtomkring i Literaturen; hvilket for mig beviser, at der ikke er saa overmaade mange Motiver til i Verden. Pøblen sér altid heri en Efterligning. Har Du – à propos – fundet Leilighed til, som Du sagde,
 15 at skrive en Notits om Motivet i min „Najade“? Nu gaar det vel atter løs paa den samme Anklage, naar „Tannhäuser“ kommer ud. Jeg tager mig det forresten roligt. (Det gennemséte og rettede Manuskript til Slutningen af Tannhäuser er iforgaars afsendt til Hegel).

Jeg vil være Dig mere end taknemlig over at faa de to Stykker om
 20 Got og Sarah Bernhardt (som Larsen sidste Gang omtalte for mig, men som jeg ikke har faaet) tilsendt hertil. Jeg har jo hver Aften Leilighed til at beundre Gots fine Kunst; S. Bernhardt har jeg kun sét én Gang i „Romeo vaincue“ af Parodi. Hun er meget lidende, overanstrengt i det Yderste, og hoster. Hun er jo ogsaa 3-4 Ting paa én
 25 Gang. Jeg har selv i det Mindre faaet at føle, hvad sligt koster.

Jeg er forøvrigt aldeles opfyldt af den Nydelse, som Theatre francais i sin Helhed forskaffer mig, og gaar der hver Aften nu da jeg har faaet libre admission paa en Maaned. Det er ogsaa det Eneste, kan jeg sige, der holder mig i Paris; efterat den første „Rummel“ var
 30 gennemgaaet, blev jeg snart træt af det evigt Gentagne i „Adspredelserne“. Tjen mig i, at anbefale mig en halv Snes for mig lærerige Komedier, som jeg kan anskaffe mig. Jeg har ikke Raad til at købe mange Bøger, og jeg er aldeles ulykkelig naar jeg kommer ind i en Boglade, thi da vil jeg helst som et Barn købe det Altsammen.

35 Jeg er meget nysgerrig efter at vide, hvad Virkning mit Balonbrev

vil gøre – først og fremmest paa Eder. Jeg har sandelig taget Tappen af Tønden dennegang; det er nedskrevet tout brulant d'envie de battre, som en fransk Maler sagde mig, da han anlagde et stort Billede til Salonen.

- 5 Du skal have Tak, hvis Du vil sende mig det Halve af Honoraret, oversat i Frs. Ked som jeg er over endnu at være i Din Gæld, ønsker jeg intet heller end at vide mig paa lige Fod med Dig igen i saa Henseende; jeg haaber at jeg til Sommer skal kunne faa skrevet enten en rigtig god Novelle eller et Stykke i rimede Vers, som det 19de kan
10 være tjent med, og som kan samtidig bringe mig ned under o paa Din Konto.

Her er temmelig mildt i Paris. Saameget desto bedre for mig. Jeg lever nu anstændig og arbejdsom, og – jeg køber ingen „Smykker“.

- Jeg venter snart at høre et Par Ord fra Dig og saa de lovede
15 Monografier.

De venligste Hilsner til Dig og Din Hustru, den smaa Hedevea ikke at forglemme! (Er det en lithauisk Opfindelse, eller en Sammen-smeltning af „Hedvig med de udslagne Haar“ og saa min egen Ring-heds eget Afkom, Slægtens Stammer, „Eva“?).

20

Din hengivne
Holger Dr.

100. Til *Fr. V. Hegel*.

Hotel du Danemark.
Rue de Seine 20.
Paris. [4/2 1877]

25

Kære Hr. Cancelliraad.

- Af et Brev fra Hr. Otto Borchsenius slutter jeg mig til, at Resten af Manuskriptet til „Tannhäuser“, som jeg havde taget med mig for nogle smaa Ændringers Skyld, forlængst er indtruffet til Trykkeriet,
30 og at Bogen snart kan være færdig. Det er vel Meningen, at lade den komme ud saa snart som mulig? Juleliteraturen har jo, med Undtagelse af Jacobsens Maria Grubbe, ikke været saa rig paa originale Fortællinger, og, forat slutte mig til Hr. Borchsenius' Udtalelse, en saadan original Fortælling vil jo altid være sikker paa sit Publikum.

Finder De da ikke med mig, at man lidt senere hen paa Foraaret, i April eller Mai, kunde begynde med en *Række* af mine „Fortællinger“ i Hefter, som efterhaanden kunde optage de Noveller, jeg i Aarets Løb vil udgive, og hvortil jeg nu har samlet Studierne og Ideerne. Der foreligger jo allerede, *trykt* (i 19de Aarhundrede) fire, samt en, („Erindring fra Venedig“) der udkommer i næste Hefte. Desuden er jeg ved at gøre en færdig, „Sølvskibet“. To véd jeg med Bestemthed ville blive færdig i Sommeren, udenat regne dem, der har været trykt andetsteds. Det er saaledes, som De ser, en hel *Række*, og de skulde jo nødvendig ligge for længe, da min Produktivitet jo netop nu er ung og kraftig, og man stadig kan vente sig Arbejder fra min Haand. Det er den bekvemmeste Maade for Publikum, at komme til en Digters Arbejder i Hefter, og det er den Maade, som mindst vil collidere med mit Arbejde for Sommeren paa det Drama, som jeg atter og atter kommer tilbage til, og som jeg nu ved mit Ophold her i Paris har vundet nye Erfaringer og Initiativ til. Ved næste Jul skulde jo, efter Aftale, mine Digte samles og udgives. Man beklager, at den lyriske Poesi er ved at uddø hos os ved de to sidste Dødsfald i de gamle Digtetes *Række*, men det er min faste Hensigt at vise, at Lyriken endnu har en varmlodig Dyrker tilbage; og jeg har jo ingen Grund til at tvivle paa, at Publikum vil paaskønne dette, netop i en Tid, som vor, hvor man trænger til at beundre det, som man selv savner.

Jeg sér af det mig tilstillede Regnskab over vort Mellemværende fra sidste Aar, at med „Tannhäuser“ vil Balancen atter være i Orden. Reisestipendier er jo kun magre, og De vilde bevise mig en Tjeneste ved at kunne lade mig hæve et Forskud paa dette Aars kommende Honorarer hos Dem af 1000 Kroner. Jeg beder Dem sende mig et Par Linier, som et Svar paa disse mine Forespørgsler. Tannhäuser bliver, efter min Hensigt, dediceret Bj. Bjørnson; og jeg skal lade Hr. Borchsenius dette vide, saafremt han ikke alt véd det.

Med venligste Hilsner til Deres Søn forbliver jeg

Deres
ærbødigst hengivne
Holger Drachmann.

101. Til *Otto Borchsenius*.

Paris d 5 Feb. 77.

Kære Borch.

Et godt Ord finder et godt Sted! og der var saa mange venlige og op-
 5 muntrende Ord i Dit Brev, at jeg takker Dig ret meget derfor. Du
 undrer Dig maaske over denne Begyndelse – fra mig. Sidder han nu i
 Krogen og trænger til Opmuntring? spørger Du vel. Jeg sidder vel
 ikke i Krogen, men jeg ved Pokker ikke, denne By trykker mig, og jeg
 10 forlader den snart – med Indtrykket af noget stort og glimrende og
 „godt gjort“ i Kunsten (som Du siger om Jacobsens Bog) men ogsaa
 med en Følelse af, hvor langt jeg er fra at dele den galliske Be-
 stræbelse og den galliske Smag. Jeg trænger i hvert Fald til at komme i Distance
 fra den, forat bedømme den rigtigere og beherske alle de kaleido-
 scopiske Indtryk, jeg har faaet. Men, det er hellerikke egenlig det, der
 15 er i Veien med mig. Jeg véd ikke ret, men jeg har en Følelse af, at
 jeg er bleven endnu mere isoleret derhjemme end tidligere. Jeg var
 saa hidsig paa det straks i Begyndelsen. Jeg følte mine egne Kræfter,
 og slog rask væk ned mellem Smaafolkene derhjemme. Om Slagets
 Form kan der disputeres; et saadant Udfald tør ikke sættes under
 20 Loup. Nu gaar jeg omkring, og kan ikke ret finde mine Emner, og
 synes, at jeg, selvom jeg fandt dem, vil faa større og større Besværlig-
 hed med at faa dem frem derhjemme. Du vilde gøre mig en Tjeneste
 ved en Dag at gaa op til Hegel og føle ham paa Tænderne, hvor-
 ledes han egenlig stiller sig overfor mig. Det kunde interessere mig at
 25 vide, hvordanne mine Bøger egenlig „gaar“, og om jeg kan være
 sikker paa ham som Forlægger. Meget af min Opræden overfor ham
 hæmmes af en Følelse, som maaske i denne Tid er tilsat med en lidt
 sygelig Disposition. Jeg har paa Fornemmelsen, at han muligvis en
 skønne Dag kunde falde paa at stille *mig* Betingelser, medens Forhol-
 30 det naturligt maa være det, at jeg stiller ham *mine*. Sligt kan en An-
 den bedre lugte sig til, end En selv. Muligvis overdriver jeg, eller tager
 helt feil. I ethvert Fald skal jeg vide Dig Tak skyldig, om Du vil gøre
 ham en saadan lille Visit, og ganske à propos bringe mig paa Bane. At
 Spørgsmaalet ogsaa har sin pekuniære Side for mig, der har bestemt
 35 mig til udelukkende at leve af min Pen, følger naturligvis af sig selv.

Jeg vil tilstaa, at det har sin Betydning for mig, at have en Forlægger, der ikke en smuk Morgen kan „sige mig op“, naar en ugunstig Kritik eller en og anden Løbehistorie har fundet Vei til hans Kontor. Jeg kender for mange Mennesker i Danmark, og har truffet for mange
5 Landsmænd omkring i Udlandet, til at jeg ikke skulde vide, at jeg er „læst“ rundtomkring i Landet. Men naar dette er Tilfældet, saa maa jeg føle det paa min Forlægger som et fast Forretningsbaand idetmindste (siden der ikke gives andre), der knytter ham og mig sammen. Jeg føler endnu ikke fast Grund under Fødderne overfor
10 Hegel. Det er halvveis som et Eksperiment, at han forhandler med mig, og det piner mig. Den Dag, da jeg blev mig bevidst, at der virkelig var et Forhold mellem ham og mig, som fra hans Side svarede til mine Evner og mine Bestræbelser, vilde jeg – blandt andet – faa netop den „Ro“ til at samle mig om et gennemtrængende Arbeide,
15 som Du taler om, og som jeg kan forsikre Dig er mit stadige Haab og Maal. Naar jeg bestandig skal gaa og tænke paa, hvorledes Barometerstanden er hos min Forlægger, vil jeg heller itide gaa til en anden. Jeg bliver nervøs derved; og i Nervøsitet arbeider man ikke godt; ikke „samlet“ idetmindste. Jeg vilde ikke kunne tale saa aabent
20 til Dig herom, hvis Du ikke selv var Literat, og tidt og ofte maa have følt den samme Skærsild. I Reglen betragter man jo Digterne som uafhængige Væsener af alt sligt. De er det ingenlunde. Jeg har netop igaar tilskrevet H. om at lade en Række, heftevis, af mine Fortællinger udkomme kort Tid efter „Tannhäuser“. Jeg har (med næste
25 Nr. af 19de Aarh.) fem Fortællinger liggende trykt, og jeg arbeider paa den sjette. Det er paa Tiden, at dette kommer mig af Hænde og til Publikum. Jeg maa stadig have en aaben Kanal mellem Publ. og mig. Og jeg har ikke Raad til at have en Kapital liggende i et Tidskrift, som læses af et Par hundrede Mennesker. Der tales nok om
30 mig, man venter sig nok af mig – jeg skriver i det 19de Aarhd. Voila! Jeg kan egenlig ikke forlange at man skal falde paa Knæ af Forbavselse herover. Jeg venter Hegels Svar paa dette mit Forslag. Tal Du imidlertid med ham, og giv ham Interesse derfor, som i idetheletaget for ikke at betænke sig altfor længe overfor mine Tilbud. Han
35 lovede mig ifjor, at lade en Digtsamling komme ud til Julen 77.

Ogsaa den ligger færdig og tildels rentskreven fra min Haand, og kan stadig suppleres med nye eller kastreres for de gamle. Det er *nødvendigt* for mig, at jeg snart faar Lov til igen at tale paa Vers i en samlet Bog. Derved bliver man *Digter* i Danmark, saaledes som jeg vil være det; ikke gennem Fortællinger, om de saa er aldrig saa gode. De uheldige Forhold ved sidste Jul traadte jo hindrende iveien. „Tannh.“ er kommen paa et galt Sted i Rækken. Saameget mere Grund er der til at klemme paa i dette Aar. Jeg bliver syg af at vide alle disse Manuskripter omkring mig. Det er som en Billedhugger, der har lutter Lermodeller i sit Værksted. Jeg synes at jeg staar stille, og jeg savner Initiativ og – „Ro“ – til at tage fat paa det større Arbeide, der *skal* komme, eller ogsaa jeg gaa tilgrunde.

Men jeg trætter Dig herved, og jeg beder Dig om Tilgivelse. Du vil imidlertid heraf kunne sé, at jeg halvt med Vemod hører Dine – og som jeg indrømmer retfærdige – Bemærkninger om „Tannhäuser“, der atter er bleven til „fortræffelige Enkeltheder med smukke Digte“. Digtene deri ere i ethvert Fald ude over Tilløbet, og Din Anke mod Abildgaard, som ifølge Bogens Komposition egenlig ikke skal have Overtaget i Lyriken førend med sit sidste Digt med „Himlen, der er lyseblaa“, kan jeg netop vise tilbage til Kompositionen. Han siger bestandig: Nei, næste Gang! og saa kommer han ogsaa til Slut. Jeg dedicerer Bogen, efter gammel Bestemmelse, til Bj. Bjørnson, og jeg tror at jeg kan gøre det med frelst Samvittighed. Der er idetmindste et Drag igennem denne Slyngning af Stemninger, som overhugges saa brat, der har været plus fort que moi, som Franskmændene siger, og som dog er al sand Poesies Væsen og Kærne. Vil Du skrive et Dedikationsblad saaledes lydende: „Til Digteren B. B. (Navnet helt ud) med Taknemlighed og Hengivenhed fra Forfatteren“. Jeg glemmer ham ikke det varme og smukke Brev, han sendte mig i Sommer som Tak for de to Skud. Da var jeg lige bleven færdig med denne Tannhäuser, der er bleven til halvt i en Baad paa Esromsø, halvt i Grib Skov. Alle Digtene ere bogstavelig skrevne paa en Tofte eller en Bænk. Jeg følte mig hver anden Dag nedtrykt, hver anden Dag overvætted glad, som et ægte Barn af Naturen, der skriver, fordi han ikke kan andet. Bj^s Brev slog ned i mig og ruskede mig op af mine

Drømmerier. Jeg havde ingen Ro paa mig i den egenlige literaire Forstand, medens jeg skrev Tannh. Den blev mere til som Musikakkompagnement til Stemninger. Jeg lovede mig efter B^s Brev, at *nu* skulde der komme Ro. Men jeg har snarere tilsat den i Seinestaden, 5 end vundet den. Og naar jeg nu kommer tilbage, skulde der jo for Alvor begyndes. Naar jeg kommer hjem, skal jeg dog gaa op til Dig og læse nogle af mine Digte i Manuskript for Dig. Du vil deraf sé, at min Muse, som Du siger, egentlig ikke har saa meget med Landsknægten at bestille. Hun er bleven betydelig finere, uden derfor at have 10 tabt noget i sin Kraft, paa disse to Reiseaar.

Saasart jeg kommer til Hamborg, hvilket ventelig sker om en 5–6 Dage, tænker jeg dér at faa Dine Artikler i „Nær og Fjern“ at læse, og glæder mig til dem. Her findes Ugeskriftet ikke. Jeg vil give Dig Ret, og jeg begynder selv at tænke derpaa; jeg vil sende mine Ting til 15 Nær & Fjern istedetfor til Ill. Tid., som, Guderne skal vide det, er et forfærdeligt Blad.

Forresten er det min Agt at lægge mig ud paa Landet ligesom ifjor. Jo mere uforstyrret desto bedre, især i denne Tid, da Politiken begynder at optage Interessen igen. Der bliver dog næppe nogen Ud- 20 gang paa Vrøvlet, og Ingen kan beklage det mere end jeg. Naar der endda var en virkelig „Kraft“ fra den anden Side, som turde gaa til Yderligheder. Saa kunde man faa en ordenlig Opposition. Nu svimler det for mig, og man gider næsten ikke følge med.

Jeg haaber, at høre et Par Ord fra Dig i Hamborg, hvor jeg vil gøre 25 et kraftigt Forsøg paa at komme i Arbejdstøiet igen, førend jeg gaar ind over Grænsen. Her har jeg staaet stille de sidste 14 Dage. Søndag eller Mandag vil jeg efter al Rimelighed være i Hamborg. Levvel saa længe; og hils Din Hustru venligst; og endnu engang Tak for Dit Brev.

30

Din hengivne
Holger Dr.

Adr. Vogt & Schriever.

Gr. Reichenstr. 48.

Hamburg.

102. Til *Fr. V. Hegel*.

Esrom p. Fredensborg.

17. Marts. 77.

Kære Hr. Cancelliraad Hegel.

5 Jeg modtager Deres Brev idag, og sender Dem omgaaende disse
 Linier, da det er mig om at gøre, at staa i et saa klart Forhold til Dem
 som muligt, saameget mere som Deres Brev kun yderligere bekræfter
 for mig Overbevisningen om i Dem at have en Forlægger, der er
 Forretningsmand og Gentleman i een Person. Som Supplering til min
 10 foregaaende Meddelelse skal jeg da ikke undlade at anføre: Deres
 Svar til mig i Paris forekom mig holdt i saa bestemte Udtryk, ved
 Siden af at Fort. Fremkomst endogsaa blev eventuelt udsat i nogle
 Aar, saaat jeg formodede Sagen dermed afgjort for Deres Vedkom-
 15 stoler, mente imidlertid, at disse Fort. burde, om ikke af andre saa af
 rent litteraire Grunde, komme ud *nu* for en større Læsekreds. Enhver
 producerer jo paa sin Maade. Jeg for mit Vedk. sér allerede nu ved
 Korrigeringen af disse Fort. hvormeget ikke blot min Stil men mine
 æsthetiske Principer har forandret sig siden f. Eks. „En mærkelig
 20 Historie“ (der ogsaa af disse Grunde gaar ud). At vente længere Tid,
 for ikke at sige nogle Aar, vilde nemt kunne forvirre mine Læsere i
 Henseende til min Udvikling. Jeg vilde desuagtet netop overfor Dem,
 Hr. Cancelliraad, undgaa ethvert Skin af at øve en Pression paa Dem
 ved at stille Dem Henvendelsen til en anden Forlægger i Udsigt. *Jeg*
 25 *lod derfor selv forhøre hos Hr. Høst*, idet jeg var overbevist om, at De
 i ethvert Fald havde taget Deres Parti i denne Sag; og da der her ikke
 handledes om et nyt Arbeide af mig, betragtede jeg Sagen som
 værende af mindre Vigtighed for Dem som min Forlægger. At jeg
 heri har handlet lidt uoverlagt, vil jeg ikke være bange for at ind-
 30 rømme. Jeg maa paa den anden Side – uden forresten at kende til Hr.
 Andr. Høsts tidligere Fremgangsmaade overfor Dem – sige, at i dette
 Tilfælde er jeg den, som først lod forespørge, om en saadan Udgivelse
 paa dette Tidspunkt af mine ældre Fort. vilde konvenere ham, og
 først da er traadt i nærmere Underhandling med ham om det Nær-
 35 mere ved Udgivelsen.

Som sagt, jeg erkender nu, at det overfor Dem havde været rigtigere, om jeg havde været lidt mindre rask i min Bestemmelse. Paa den anden Side havde jeg jo Deres Brev at holde mig til. I ethvert Fald er det mig nu som altid mest om at gøre, at min Handlemaade op-
 5 fattes klart og tydeligt. At jeg derfor underrettede Dem herom, istedetfor at lade Sagen komme til Dem „paa anden Haand“, er en saa selvfølgelig Sag, at jeg ikke engang kan tilskrive mig den, som en Fortjeneste, medens jeg naturligvis takker Dem fordi De har opfattet det saa loyalt, som det fra min Side er fremkommet. Om en For-
 10 hastelse i dette Tilfælde fra min Side træffer Dem ubehageligt, da beklager jeg det oprigtigt, og tilføier at det har været langt fra min oprindelige Hensigt. Jeg kan kun gentage min ovenfor anførte Udtalelse, at jeg nu som altid overfor Dem som min Forlægger føler og vedblivende vil føle mig som Deres med Hengivenhed

15 oprigtigst forbundne
 Holger Drachmann.

103. Til *Bjørnstjerne Bjørnson*.

p. t. Esrom
 p Fredensborg.
 d 20 Marts 77.

20 Til

Digteren *Bjørnstjerne Bjørnson*

Ved min Hjemkomst fra et Ophold i Udlandet for en Uges Tid siden bad jeg Hr. Hegel sende Dem et Expl. af min sidst udkomne For-
 25 tælling „Tannhäuser“. Saafremt De har faaet dette i Hænde vil De sé, at jeg har tilladt mig at dedicere Bogen til Dem. Jeg kan kun som Redegørelse herfor gentage Dedikationens Ord. Tør jeg haabe at De – i hvor meget eller hvor lidet vore Anskuelser end falder sammen om forskellige Ting – vil modtage denne Bog, som et Bevis paa min op-
 30 rigtige Beundring for Dem og som en Tak for sidst fra en Yngre, der smigrer sig med at være i stadig Stræben.

Med mine ærbødigste Hilsener

Deres hengivne
 Holger Drachmann.

Xylograf Fr. Hendriksen (1847–1938) paabegyndte 7/10 1877 Udgivelsen af sit indholdsrige og smukt illustrerede Ugeblad „Ude og Hjemme“, som det dog grundet paa Mangel paa Driftskapital ikke lykkedes at holde gaaende længere end til 1884. Omkring dette Tidsskrift, der aldrig blev noget Partiorgan, 5 lykkedes det ham at samle en Række af Tidens bedste Forfattere og Kunstnere, og en af de flittigste Bidragydere var H. D. Om sit Samarbejde med ham har Hendriksen fortalt i sin Bog „Mennesker og Oplevelser“ (2. Udg. 1932, se især S. 141–149, 206–215, 239–243).

104. Fra *Frederik Hendriksen*.

10

April d 3^e 1877

Kjære Hr. Drachmann!

Da jeg til Efteråret håber at gjøre et alvorligt Forsøg på at sætte et godt illustreret Ugeblad igang, tillader jeg mig – da jeg har erfaret at De atter er hjemme – at forespørge hos Dem om jeg kan gjøre Reg- 15 ning på Støtte af Dem. Planen, som jeg beder Dem ikke at omtale, er at skabe et hyggeligt og smukt Blad, hvis Indhold væsentligst skal være novellistisk samt historiske og naturhistoriske Skildringer. Hvis jeg derfor henad den Tid kunde få en ikke altfor kort Fortælling fra Dem og helst en hvortil De selv vilde gjøre nogle Tegninger ville jeg 20 være Dem meget forbunden. Ligeledes vil jeg være særdeles glad hvis De tænkte på mig når De har et Digt De vil lade trykke. Jeg vil stræbe at honorere så rundeligt som muligt, og beder Dem i den Retning selv at overveje hvad De ønsker. Jeg troer der er god Plads for et Blad af denne Art, trods det ivrige Kapløb der i den seneste Tid 25 finder Sted, og kan det lykkes mig at komme vel gennem alle et sådant Foretagendes Fødselsveer, er det [mit] Håb at samle alle gode Kræfter om at skabe et virkeligt anstændigt udstyret Blad. Håbende ved Lejlighed at høre et Par Ord fra Dem, eller at see Dem hvis De kommer til Byen er jeg

30

Deres forbundne

Frederik Hendriksen.

Redaktøren bliver navngiven men ingen journalistisk Størrelse. Det bliver Kaptejn R. S. Feveile, der er en praktisk Mand der selv kan arbejde med ved et sådant Foretagende.

105. Fra *Vilhelm Møller*.

6/4 [1877]

Peder Skramsgade 17

Kjære Drachmann!

5 Du aner ikke, at der i godt og vel otte Dage hver Dag har været noget Forfødeligt over dit Hoved: men hvis jeg ikke havde været saadan optaget af Vrøvl og Sludder herinde, havde Du ganske bestemt en skøn Dag seet en tilknappet Herre dukke op ude hos Dig i Esrom. For det Første har jeg nemlig Noget at bede Dig om, – og
 10 mundtlige Bønner o. s. v. Forskriften ud! For det Andet har jeg længst gaaet i Fødselsveer med en Tak til Dig for Venusbjerget! Og for det Tredie længes jeg virkelig nu og da efter at tale (ikke at „snakke“) med Dig – og jeg veed sgu ikke, men her i Kjøbenhavn er det saa forbausende vanskeligt at komme til at tale sammen. Her kan man
 15 kun snakke Tiden bort, uden Udbytte for det, vi med det romantiske Stænk kalder det Bedste i os.

Egoismen leve – lad mig begynde med Bønnen. Du har maaske seet, at jeg er gaaet paa en Vildmand, som kaldes „Nutiden“ og er blevet Medredaktør af den. Hvad skal jeg sige: for det Første kniber det mer
 20 end tilladeligt med at faa det, man skal leve af, og derfor maa man ikke vrage selv den usleste Bæk; og for det Andet er og bliver jeg nu eengang aldrig til Andet end et Redaktør-Æmne, der maaske under gunstige Forhold kunde have udviklet sig til noget ganske Respektabelt. . . Altsaa, jeg har en Haand med i hin Nutid, og jeg vilde
 25 gjerne skabe den en lidt hæderligere og mere anseet Fremtid, end den har havt Fortid. Idetmindste hvad Texten angaar! Du, kjære Drachmann, maa hjælpe mig! Du maa for det Første lade mig faa et kjønt Digt snarest muligt. Men dernæst maa Du, min Salighed! (som Wiese sagde i gl Dage) ogsaa rykke ud med nogen Prosa, en Fortælling,
 30 Rejseskildring, kort Alt, hvad Du vil. Apropos, har Du ikke noget Utrykt liggende af „Strejftog ved den slesvigske Grændse“? Vær nu en saa god Kammerat, som Du plejer at være, naar det kniber, og lad snart høre fra Dig. Jeg skal nok sørge for, at Udgiverne betaler manerligt (hvad faar Du i „Ill Tid“???) Og naar Du saadan jevnligt
 35 saae ind, kunde Du dog ogsaa altid paa den Maade skabe Dig en fast

Indtægt ved Bladet, der idetmindste var større end den, din ærbødige „Medredaktør“ har.

Naa, saa to Ord om Tannhäuser. Jeg vil ærligt sige Dig, at jeg *ikke* synes saa godt om den som om første Halvdel af „en Overkomplet“:
5 det er og bliver i mine Øjne det Smukkeste, der er skrevet udi det Land Danmark i (ung) Mands Minde. Jeg kan jo nok baade se og føle, at der er *meget* baade Godt og Kjønt i din nye Bog – i saa Henseende underskriver jeg al Rosen i „Morgenbladet“ forleden. Men – men – og men! . . Seer Du, da jeg læste „En Overkomplet“ kom jeg
10 i den Kulør, som naar vi i unge Dage gik hjem fra nogle Timers lykkelige Samværen med vore Drømmes hemmelige Udvalgte – jeg var glad, bevæget, oplagt for og fyldt af store eller lyse Tanker og Daadsønsker. Og saa sagde jeg ved mig selv: Er det virkelig D, der har skrevet det, – En, Du kjender personligt, som Du har været og
15 maaske er eller kan blive Ven med . . . hvor kommer Du til saadant Kjendskab eller Venskab? – Jeg havde ligesom en Slags Ærefrygt og endnu mere Hengivenhed for Dig! – Tannhäuser gjorde ikke det Indtryk paa mig. Var det min egen Skyld, havde jeg givet mig for lidt hen? Eller er og var det din, – er det *Dig*, der ikke har talt ud af
20 dit fulde Hjerte? Jeg vilde ønske, Du selv vilde sige: ja, det Sidste er rigtigt! Du *maa* kunne gjøre netop det Emne til noget langt mere Gribende, Duftende, Bedaarende – bare ikke *altfor* „dæmpede Toner“, Du, og navnlig alt det Bløde i Dig, der egentlig er din rette og bedste Natur, behøver Du da slet ikke at dæmpe.

25 Derimod syntes jeg, Fortællingen fra Venedig var fin og farvefuld . . en lille Smule for bred maaske, men ellers et værdigt Sidedykke til „Dædalus“. Ja for, jeg Egensindige, giver nu baade Bjørnson og GB Æren, men holder alligevel ved, at „To Skud“ ikke naaer op til hin gl. Flyvekunstner og end mindre til den Overkomplette. Det, har Du
30 forøvrig frit Lov til at sige, er noget Sludder af mig.

Jeg glæder mig forresten til at læse igjen hine to Fortællinger, naar de nu, som jeg hører, udkommer som Bog. – Apropos, det kunde ellers være morsomt at skrive en Karakteristik af H. D. Men det er vel bedst at overlade det til GB, naar han engang faar Stunder . . i
35 enhver Henseende bedst.

Det Næstbedste er saa i dette Øjeblik at holde op med at plage Dig med flere Kragetær. Men glem ikke Dampskibet!!

Din hengivne

Vilhelm Møller.

5 106. Fra *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Aulestad i Gausdal 1877, 8 apr.

Kære Drachmann!

For et par dager siden hjemkommen. Nu er bogen læst.

Fabelen reent udvortes taget, i sit anlæg, så havde jeg bedst likt, at det hele havde foregået helt og holdent under hustrucns fravær og
10 havde været tilende, da hun kom hjem. – Husk engang dette ved et gænnemsyn! – Det hele er en rejse in i et drømt land; lad den være endt i løbet af otte-fjorten dager; ti på forudsætningerne går det an, ligesom jo også Kamilla straks ved første møde er færdig for det
15 sidste ridt.

Det, handlingen forberedende og følgende, sanse-vækkende Guitarre-klimper (viserne og tildels samtalerne) er flot gjort; men jeg er ikke sikker på, at en eneste af disse viser flytter ud og lever selvstændigt liv, og da er der noget, som fejler dem alligevel. Hvad er det? At
20 pointet ikke er stærkt nok æller stærkt nok grebet? Stæmningen er der, farverne gløder, – og dog?

Er nu så det hele en Tannhäuser-kamp? Hans første, *rene* kærlighed vender tilbage, vistnok sanse-berusende, men tillige udrustet med ånd, sanhed, skønhed og med en hengivelses-kraft til døden? Det
25 sanselige er med, men tross de gæntagende fortællinger derom, går det under i et højere intryk af en højere kærlighed. Fortællingen skildrer, hvorledes det går to rigt-begavede naturer, som blir sin første kærlighed utro.

Som sådan er den energisk fortalt og med en overdådighed, som
30 beruser. Men Tannhäuser er det ikke.

Jeg er Dem, kære Drachmann, bestandig taknæmlig for, at De har hævdet menneskenaturen, dens skønhed, dens ræt, – om jeg æn ikke ynder måden altid.

Men vågt Dem for at de dertil hørende skildringer (og især de sanselige) gøres *på udstilling*. Jeg får ofte det intryk, når jeg læser dem.

Disse bemærkninger, som jeg måske kunde øge (men jeg læser aldrig som kritikakler og holder mig i omtale af det læste hælst til
5 hoved-sag), skal ikke gælle som mer æn de er: et par vink. De pløjer Deres egen sjø mod egne mål. Vågt Dem for råd! Allerhælst for råd af „de fine kritikere“. Deres halstørklæde er løst bundet; byt det ikke for et sirligt slips. Trangen til fullkommengørelse bor i Dem; det kommer af sig sælv.

10 Jeg skulde have svær lyst til at træffe Dem. Husk på det, om De engang søger Norge. De ved, at fra Kristiania hid er alene en dagsrejse og farten overmåde vaker.

For dedikationen er jeg Dem naturligvis ikke taknæmlig, da den vil skaffe mig en uænlighed af misforståelser på halsen. Men jeg er meget
15 taknæmlig for, at De gjorde mig den ære at tro, at alt sant og stærkt i værden holder jeg af, og desto højere, jo nærrere det ligger i tid og rum; ti desto større hjælp byder det i ens egen kamp. Sælv om det er modsætning, – jo grejere, bestæmttere den står der, desto bedre for vore egne tanker, når de skal ordne sig til at gå i kast med mod-
20 stannen. Men i Dem har jeg i meget af mit en aldeles direkte hjælp. Dette skønner *jeg*, ikke flueøjnenes mangfoldighed, og De skal få se på flauser og vrøvl over, at dedikationen røber, at vi to holder af hværandre! Jeg er glad over, at De holder af mig, det kan De tro på! De skulde have længtet så æfter selskab med *mæn*, som jeg har gjort,
25 så vilde De nok forstå det. –

Og så får jeg vel slutte for dennesinde. Det, som nu sker i Danmark, er noget stort, tross kampens uænnelige smålighed. Jeg skatter det i flere henseender højere æn Frankrigs samtidige republik. Det tager dybere i Danmark, der vinnes mere for virkelig frigørelse, virkelig
30 folke-vækkelse i Danmark, hvis det går godt, æn der vinnes i Frankrig. Og det vil gyde sine virkninger videnom. Det vil også til en vis grad omskabe litteraturen. Allerede nu er De Bergs medarbejder. Det vil ses tydeligere om en tyve-tredve år.

Deres hengivne
Bjørnst. Bjørnson.

107. Til *Edvard Brandes*.

Esrom
Fredensborg.
15 April 77.

5 Kære Ven.

Tak for din „Michael Wiehe“ i Heftet, som Du sendte mig herud. Det er Død og Pine godt Arbeide, Du har leveret. Jeg bliver ligefrem – hvad skal jeg kalde det – inspireret ved Dine Skuespillerportrætter (Joh. Wiehe ikke at forglemme). Du er en underlig Snegl. Hvorfor sætter Du ikke Navn under, og hvorfor udgiver Du dem ikke i et Bind, saaledes som Du har tænkt paa? Der *maa* dog absolut være Adskillige rundt omkring i Krogene, der nu, som jeg iaften, læser dem med Glæde og lærer deraf. Jeg føler det. Men Du er for sensibel, Fa'er. Du har rimeligvis to eller tre Dusin Skjorter, som Du lader vaske „ude“
15 hver 14de Dag. Giv en lignende Sum ud af Din egen Lomme – hvis ingen Forlg. findes – forat bringe vore Skuespillere frem „stivede og strøgne“ for Folket, inden Forglemmelsen opsluger dem. Hører Du! Jeg synes at Achaierne betrænges saa haardt i denne Tid, at Du ikke har Lov til at give den vrede Achilles i Teltet. Og det er ovenikøbet
20 ikke engang en Agamemnon, der har fornærmet Dig, men kun nogle usle Tersiter. „Opmand Dig, Du Danske“!

Det forekommer mig, efter en flygtig Gennemlæsning, at der er adskillige gode Ting i Vilh. Møllers Genmæle mod „Samfundsopgaven“. Betegnelsen „Gennemsnit-Intelligensen“ er godt valgt, og
25 han træffer godt rundtomkring. Bare han ikke vilde være saa lærd, og citere saa meget. Der er noget Erik Bøghsk heri. Men der er rigtig gode Iagttagelser rundtomkring. Hvorfor skriver det Msk. dog ikke en lille „Samfunds Novelle“, saadan en fra Kafé, Kulisse og Redaktions-sværte-Verdenen? Han maatte absolut kunne gøre det; og vi trænger
30 haardt dertil.

Mine Digte tager sig jo ud. Jeg synes – saa naivt det end klinger – at „Paradiset“ er et af de skønneste Digte paa Dansk. Du ler. Men jeg kan ikke lade være at sige det. Det er absolut det ridderligste Digt, der er skrevet paa Dansk; og jeg synes, at jeg har afsonet mange
35 gamle „Bukke“ deri. Kan Du huske det gyselige Produkt, der stod i

Møllers Maanedsskrift „Krigen“? Nu er det heri gaaet op i en høiere
 Enhed. Ja jeg véd med Bestemthed fire eller fem fødte og ufødte
 daarlige Digte, som er gaaet op i Paradiset. Det kan man kalde at
 „kondensere sine gamle Svedsker til Sirup“, som Urtekræmmeren
 5 sagde.

Er Beg. ikke lidt vel bred endnu? Lad os endelig i Sommer gaa hele
 „Pakken“ grundig kritisk igennem sammen – hvis Du gider – forat
 kunne møde rigtig slagfærdige til Jul.

Jeg glæder mig til de store politiske (*udenvælts*) Begivenheder, der
 10 nu bryder løs. Der maa kunne komme Sirup ud af.

Jeg er i Gang med min store Digtning, og skriver Vers rundt-
 omkring i den paa alle mulige smaa Papirstumper. Den hedder
 „Prinsessen og det halve Kongerige; et glt Æventyr i nye Vers“ af

15
 Din
 H. Dr.

Venligst Hilsen til Fruen.

Det var en „varm“ Forestilling, den sidste.

Glem ikke at søge det Manuscript op til mig. „En Konkylie“,
 „Gondolieren fortæller“, „Solnedgang“ etc. Jeg har kun den samme
 20 Afskrift.

Jeg skal selv afhente det hos Dig iovermorgen.

108. Til *Edvard Brandes*.

25
 Esrom.
 Fredensborg.
 Onsdag. [April (?) 1877]

Kære Ven.

Det lader jo virkelig til at „saadan en lille Karl som Du skal lære
 osv.“ Jeg takker Dig for Dit prompte Svar. Da jeg selv synes at være
 en Lysets Aand, har jeg afsendt et Svar til Høst ganske i Din Aand,
 30 hvilket er en Mørkets Aand, der er anlagt ganske anderledes paa
 denne syndige Verden. Nu maa det vel faa en Afslutning.

Det kribler svært i mit Hoved med de tre Motiver til Digte, som jeg

talte til Dig om. Naar jeg har Penge i Lommen føler jeg mig altid kaldet til at skrive Lyrik. Jeg synes da, at jeg har Raad til at gaa med store Støvler henad en Landevei og komponere. Mærk Dig dette i min Biografi. Jeg har lagt et Tidsdigt an „Den syge Mand“. Det er
 5 Sultanen, der seiler paa Bosphorus. Han er gal af Udsvævelser og daarlig Samvittighed. I hans halvfjollede Snak og Syner sporer man hele Rigets Opløsning. Den dramatiske Effektreplik er sparet op lige til Slutningen, og det er Svogeren, den snedige Hund, der siger den. Tjen mig i at slaa et Korsbaand om det Blad, hvori Prøverne af
 10 Victor Hugos sidste Digte stod, og send mig det. Du skal nok faa det tilbage.

Din
 H. Dr.

109. Til *Edvard Brandes*.

15

Esrom pr.
 Fredensborg.
 [for Midten af April 1877]

Kære Ven.

Blot en kort Meddelelse. Jeg har atter faaet et af disse velsignede
 20 anonyme Breve, hvori man „advarer“ mig for Brødr. Brandes, der „sætter Rygter i Omløb om mig“. Man er virkelig meget omhyggelig for mig, maa jeg tilstaa. Jeg kan tænke, at det muligvis hidrører fra en eller anden spøgende Bemærkning af Dig eller Georg vedrørende mit formodede „Tannhäuseri“, og da Du netop i Din sidste Billet alluderer hertil, vil jeg blot bede Dig tage Ravnekrogspjanket i Betragtning (hvad jeg selv ikke altid gør) og være lidt varsom paa de forskellige Steder, hvor Du muligvis kommer til at udtale Dig. Ligesaa
 25 Georg. Man lurer tydeligt nok paa enhver Ytring fra Eder om mig, især i denne Tid, hvor Tannhäuser er løbet af Stabelen, og vil give
 30 enhver Ytring sin Adresse. O hvor Danmark er et lidet fattigt Land!
 Tak (?) for Victor Hugo.

Din
 H. Dr.

Hvad skal jeg kalde mine Fortællinger hos Høst? Der er Spørgsmaal herom. „Fortællinger“ lyder noget barbenet. Jeg har Lyst til at kalde dem noget i Modsætning til Jacobis „Interieurer“. „Frescer“ minder om vaad Kalk og Helgener samt Ydersiden af Thorw.s
5 Museum.

110. Fra *Kristian Arentzen*.

Foraaret [3: efter Midten af April] 77.

Kjære poetiske Holger Danske!

Undertegnede bliver mer og mer gjældbunden. Endnu har jeg ikke
10 takket Dig for „Tannhäuser“ med de mange fortræffelige Digte, og
saa kommer Tilegnelsen af de ypperlige Noveller – som jeg forresten
endnu ikke har faaet – til den gamle Lærer og Ven. Det glæder mig
selvfølgelig ikke ganske lidet at være en god Erindring for „ungt
Blod“; og jeg haaber at vedblive at være det, endog en Smule i Be-
15 tydningen af et Memento, idet jeg stoler paa, at Perfektum og
Plusquamperfektum ikke blot fortsætter sig i Præsens, men trofast
gaacr over i Futurum.

Og nu et godt Ord, der vel finder et godt Sted!

I lyrisk Sving og Klangfylde af den forskjelligste Art kan Du alt
20 maale Dig med de Bedste. At Du ikke, endog blot tilnærmelsesvis, i
saa Henseende naaes af Nogen hos os for Øieblikket, er klart; men
det vil da forresten ikke sige Stort. Ved Personlighedens Udtryk
gjennem Indholdet kunde der dog nok i enkelte lyriske Digte sættes
et NB.

25 At gennemføre Karakter og Handling i et mindre episk Kunstværk
har Du ogsaa viist Dig istand til, om der end af og til ligeledes her
ikke fattes Anledning til det nysomtalte NB.

Hvis Du efterhaanden arbejder saaledes med Dig selv, at Du bliver
ret Herre over dine Handlinger, som det sig en virkelig Karakter
30 egner og anstaaer, vil Du upaatvivlelig ogsaa magte at forme poetiske
Karakterer og Handlinger i større Stil – hvad Du aabenbart endnu
ikke formaacr. Muligvis vil Du da endog kunne sætte Kronen paa det
Hele med Dramaet. Det er jo nemlig dog vel saa, at Kilden til Alt i

dets dybeste Grund er Personligheden; og at Ingen rækker længere, end den er naaet.

Godt begyndt er halv fuldendt. Og en saadan Stræben af Personligheden i sit Kalds Tjeneste er i og for sig, med alle Vildfarelser og
5 Smerter, enhver Menneskeaaends høieste Ære og Lykke, i Sammenligning med hvilken al udvortes er for Lidet at regne.

Og tag nu dette i den Aand, hvori det er skrevet. Jeg taler og skriver altid til mine Venner, som min Genius i sine bedste Øieblikke prædiker for mig selv – ak, tidt forgjæves!

10 Endnu engang Tak af et varmt Hjerte, der mener det inderligt vel.

Din

Kr: Arentzen.

III. Til *Edvard Brandes*.

15

Esrom.

Fredensborg.

Mandag. d. 30 April. 77.

Kære Ven.

Da Du og jeg sidste Gang traf sammen oppe hos Georg faldt Samtalen paa Frk. Br. Jeg erindrer ikke, om det var G eller Dig, som ytrede
20 nogen Interesse for Frk. B. fordi hun havde sendt Eder et Manuscript (et Æventyr eller sligt) som røbede Talent. Vi kom til at tale om Opmuntring af Talenter, og da jeg mente, at jeg snart vilde gøre hendes personlige Bekendtskab gennem min Søster, som stedse omtalte hende saa varmt, bad Du eller G. mig om, selv, eller gennem min
25 Søster, at opfordre hende til at forsøge sine Kræfter paa et Arbeide af mere Tids svarende og Virkeligheds svarende Indhold. Netop paa denne Maade, mente I, vilde det Skolemestererende undgaas ved at Redakt. selv satte sig i Rapport til hende. Jeg ventede at skulle træffe Frk. B hos min Søster iforgaars, men traf hende ikke. Derfor bad jeg
30 min Søster med faa Ord meddele hende Eders Mening og Eders Tilskyndelse.

Om min Søster ikke har grebet Sagen an paa den rigtige Maade, eller om der virkelig skulde foreligge en Mystifikation eller Forveks-

ling med Manuscr. véd jeg naturligvis ikke. Saaledes forholder Sagen sig kortelig fra min Side. Det forekommer mig, som min private Mening, at Frk. B. har taget den lidt vel serieux.

Der har mødt mig Ting af privat Karakter ved min Tilbagekomst
 5 hertil, som har bedrøvet og foruroliget mig, og som gør mig det næsten umuligt idag at holde Tankerne samlede ved slige Lapperier. Saaledes som Sagerne nu stille sig for mig idetmindste i den nærmeste Tid, synes det, at Afslutningen af min Virksomhed i mit kære Fødeland nærmer sig med stærke Skridt. Forat dulme lidt er jeg idag
 10 begyndt paa et hensynsløst Poem mod Ploug med Anledning fra de to Digte i Fædrelandets Lørdagsnumer, som tilfældigt faldt mig i Haanden. Jeg har atter lagt det væk, thi hvad vil jeg egenlig paany i Breschen? Og paa den anden Side kunde min Sindsstemning opfordre mig til Alt. Du har ret i, hvad Du antydede om „Afdriften“.
 15 Desværre regner jeg saa sjeldent med denne Faktor.

Jeg gider ikke skrive til min Søster idag, men er naturligvis rede til, naar Du ønsker det, at give Frk. B. en Forklaring.

Din H. Dr.

112. Til *Otto Borchsenius*.

20

Esrom pr.
 Fredensborg.
 17. Mai 77.

Kære Borch.

Jeg har sendt et i flere – og navnlig musikalsk Henseende – som jeg tror
 25 interessant Digt til Ill. Tid., men har idag – lidt sent – faaet Svar fra Redakt. at Richardt var kommen mig i Forkøbet. Jeg beder nu Delb. sende det til Dig. Det hedder „Foraars-Symfonie“, og er komponeret som et Pintsedigt, men kan naturligvis vente til „Skoven bliver grøn“. Vil Du bringe det igennem i „Nær og Fjern“, da vil jeg være Dig
 30 meget forbunden; det kunde jo være en Begyndelse til paafølgende.

Med Hilsen til Din Frue

Din hengivne
 Holger Dr.

Hvis det kunde fremskynde Optagelsen, kunde Du maaske selv afhente det i Eftermiddag hos Delbanco.

113. Til *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Esrom, Fredensborg d 27 Maj. 77.

Til Digteren *Bjørnstjerne Bjørnson*.

Jeg modtog, og med Tak, Deres Skuespil, „Kongen“, og har igaar
 5 og idag læst det flere Gange igennem, stedse med voksende Tak til
 Dem, ikke fordi De var saa venlig at sende mig Bogen, thi det er jo
 forsaavidt en ligegyldig Sag – det viser mig ved Siden af Deres sidste
 Brev og Portræt en ny Venlighed, som kommer *mig* privat til Gode –
 men fordi De har sendt en saadan Bog ud blandt det store Folk netop
 10 i *denne* Tid. Jeg er for frisk endnu ved Læsningen af alle disse Kærne-
 Replikker, til at jeg skulde forsøge paa at belemre mit første, hidsige
 Indtryk med en Ballast af Kritik, og jeg er Dem for taknemlig, altfor
 personlig taknemlig fordi dette store Slag bliver slaaet ud lige i
 Ansigtet paa Reaktionen, til at jeg skulde nu sætte mig til at meddele
 15 Dem, hvad der kunde falde mig ind – et eller andet – at sige om
 Bogen som Kunstværk. Kun dette kommer det mig an paa at faa
 sagt Dem saa hurtigt som muligt, at De ved Publiceringen af „Kon-
 gen“ har taget et mægtigt Tag i den Forknyttelse, som, foranlediget
 af en Række Tilstødelse, har grebet „Folket“ – det bedre og bedste
 20 Udtryk for dette Begreb – hernede hos os. Da De vel har læst danske
 Blade, behøver jeg ikke at mælde Dem Sagerne Stilling for Øjeblik-
 ket hernede. Den er nær ved at være ulykkelig. Folkepartiet har,
 baade uforskyldt men desværre ogsaa selvforskyldt, lidt den ene
 Ydmygelse efter den anden i de sidste Par Maaneder, og Enden er ikke
 25 endda. Jeg tror ikke at overdrive Sagen ved at sige, at vi paa ubestemt
 Tid er overleveret den grimmeste og farligste Tilbagegang i Hænderne,
 – den farligste, netop fordi Tilbagegangsmændene har vidst at holde
 Skinnet af nogle afdankede Idealer oppe og støtter sig til det danske
 Folks svage Side: Magelighed og Grinebideri i Forening. Enhver –
 30 og jeg ikke mindre end andre – har nu søgt sig en lille Krog, hvor
 man surmulende afventer det muligt Kommende. Jeg tror, at kun
 store, ydre Begivenheder fra den større Skueplads udenfor os selv kan
 enten redde vor „republikanske“ Selvtægtelse eller – stryge os af de selv-
 stændige Nationers Tal.

35 Lige saa vist som jeg tror, at „Norden“ i strengere Forstand ∴

Sverig-Norge har en sund og blomstrende Fremtid for sig, fordi den blandt andre store Livstegn har en saa begejstret, højt begavet Forfatter-Forkæmper i *Dem*, lige saa vist er jeg paa det Rene med – og mange med mig – at det stunder mod Enden med os. Jeg føler det bedst
 5 paa mig selv. Jeg tør vel nok rose mig af at høre til de „bedre“ herhjemme, og jeg tør uden Ubeskedenhed rose mig af at have Evner ud over Gennemsnitsmaalet hernede. Men Usikkerheden, Mangelen paa Tillid til Fremtiden rundt omkring er ogsaa gaaet mig i Blodet. Jeg famler; vi famler Allesammen hernede. Jeg véd ikke, hvilket Tyngdepunkt
 10 jeg skal lægge mine Evner paa, og jeg ender med at sprede dem over en Række smaa Iagttagelser, erotiske, lyriske, psykologiske.

Jeg vilde nødigt fremkomme med en saadan Selvbekendelse, men jeg tvinges uvilkaarligt ved det stærke Tag, De denne Gang, som saa ofte, har taget i mig. Vi tvinges alle – de faae Ærlige iblandt os – til slige
 15 Bekendelser ved Deres store Tag. „Kongen“ vil nu slaa ned iblandt os som en stor Mandshaand iblandt en Pakke Handsker. Jeg véd i Forvejen, hvilken Virkning Deres Arbejde vil gøre. Det vil skræmme og irritere, det vil fæstne og glæde. Man vil forsøge paa at tie det ihjel eller kalde Dem for „gal“ ligesom de fire Hædersmænd kalder
 20 „Kongen“. Man vil løfte det til Skyerne og flokkes under det som under en Fane; – men Alt kun for en Tid. Her hjælper intet mere, i det Hele og Store. Men for hvad *De* hjælper og glæder, gavner og styrker hos den Enkelte, herfor være det mig tilladt i al Hast – uden Hensyn til, om Indtrykket varer kortere eller længere – at bringe Dem
 25 min varmeste, dybtfølte Tak.

Deres meget hengivne

Holger Drachmann.

114. Til *Edvard Brandes*.

30

Esrom.

Fredensborg.

19^d Juni. 77.

Kære Ven.

Jeg kom til at tale iaftes paa Hjemturen med en Mand, der syntes at vide nogen Besked om den Skulle, som Ploug holdt i Beredskab over

alle vore syndige Hoveder, dersom vi fremturede i vor Fælhed. Invectivet imod Umoralighed i Literaturen skal sættes i Forbindelse med den nylig foregaaede Skandale inter mores iblandt de unge Studenter. Jeg tror, det vil være rigtigst at fire ogsaa denne Gang,
 5 saafremt Hegel gør stærk Fordring derpaa. Vi har jo ikke Haardt at sætte imod Haardt, og – dette er for mig det Væsenligste der skulde bestemme Dig dertil – jeg syntes, at Din droit du seigneur ikke er tilstrækkelig godt „gjort“ til at Du skulde byde dem Spidsen netop paa *den*, idetmindste i dens aphoristiske Skikkelse nu. Mere næste Gang
 10 naar jeg hører fra Dig om Hegel. Lav en Novelle ud af le droit; stræng Dig an; og kald den Fontenay Rosen eller Fontenelle Rosen, ligemeget. Meddel mig *førend* Du lader min lille Studie trykke; jeg skal tænke paa „Forlov“.

Min bedste – støvede – Hilsen til Fruen og den lille Lyksalige!

15

Din
 H. Dr.

115. Til *Edvard Brandes*.

Esrom.

d. 20^d Juni. 77.

20 Kære Ven.

Jeg skriver igen idag af Frygt for, at Du skulde misforstaa en Ytring i min kortfattede Billet igaar. Jeg mener blot, med H. til den omhandlede Fortælling, at netop fordi den ikke er „gjort“ fuldstændig som Novelle med Fordeling af Lys og Skygge, fortløbende Udvikling
 25 med Sidespring etc, vil den kunne angribes altfor nemt og skaffe Moralisterne en altfor nem Hoveren. Det er jo netop *kun* fordi Marie Grubbe er bleven spundet ud til en Fortælling, at man har været saa naadig imod den. Hvis M. G. var ligesaa stærkt concentreret som le dr. du seigneur, vilde det kun have været en Række Ægteskabsbrud
 30 – vilde man sige – ligesom Din droit kun er et Hop fra den ene Seng ind i den anden. Jeg tror, at hvadsomhelst af Realisme vi skriver, bør ligesom ved min lille Studie gives en Spids, et Hib til Slutningen imod vore Modstandere, selvom Fort. skulde lide kunstnerisk derunder. Paa

denne Maade bliver vore Smaating til en Torpedo, som det er voveligt at røre ved; – de munder ud i en Spids, som truer.

Det er dog rigtigt hvad jeg sagde om vor Mangel paa prestige – endnu. Førend vi ved lidt Moderation, om ogsaa kun i Formen, op-
 5 naar denne, kan *vi* ikke skride til aabenbart Angreb. Jeg for min Part vil sørge for at staa med et alvorligt Ansigt ved Slutningen af mine kommende Studier. Det er „de Andre“, der skal gøres umoralske, saa sandt som de i Virkeligheden er det. Jeg tror, Du vil være enig med mig heri; det er paa denne Konstruktion at mine Als-Billeder er
 10 bygget. Det *maa* slaa an.

Jeg har idag læst de udførlige Forhandlinger i det stormende Møde i det fr. Deputeretkammer. Hvem der havde overværet det! At der dog Ingen af Venstre tør udfordre den Slubbert Cassagnac og stikke ham ned. Han maa i Sandhed kunne fægte godt, siden han tør vove
 15 sligt.

Det er morsomt at se, hvorledes Gambettas Tale akkurat kan anvendes paa vore Ministre. Den Hertug har Glücksborg-Blod i sig. Jeg hører vel nok angaaende Hegel og d. 19de Aarh.s Skæbne.

Vil Du sende mig Slutningen af mit Manuscript, førend det gaar i
 20 Trykkeriet. Jeg vil give den stakkels Kone – og mig selv som Fortæller – en Chemise paa. Det er ikke sagt, at Termometret viser den samme Varmegrad, naar Fort. kommer ud, som nu.

Din heng.
 H. Dr.

25 116. Til *Vilh. Topsøe*.

p. t. Esrom
 Fredensborg.
 d. 7. Juli. 77.

Hr. Redaktør *Topsøe*.

30 De vilde bevise mig en Tjeneste ved at give vedlagte Bemærkning en Plads i et af de nærmest følgende Numre af Deres ærede Blad. Jeg tror at jeg har givet min Bemærkning, som jeg unægtelig gerne vilde føje som et Anhang til Deres æsth. Anmelders hensynsfulde og for-

sigtige Udtalelser om min Bog, en saadan Form, at „Dagbladet“ vil kunne imødekomme mit Ønske at optage den uden Ændring; saa meget mere som jeg tillige tror overfor Dem personlig og som Redaktør, trods vor forskellige Stilling overfor mangt og meget, at kunne
 5 paaregne idetmindste en Anerkendelse af en kraftig og fortsat Stræben henimod det, der, om det faar Lov at gaa sin jevne Udvikling helt ud, i Tiden vil udskille *min* Bestræbelse fra mange af dem, hvem jeg nu helt eller delvis fejlagtigt betragtes som Talsmand for eller sideordnet med.

10

Deres
 ærbødig forbundne
 Holger Drachmann.

117. Til *Frederik Henriksen*.

Hornbæk

3 Septb. 77

15

Hr. F. H.

Uagtet jeg er optaget – jeg tør ikke angive Udstrækningen, for ikke at forskrække mig selv – tænker jeg dog nok, at der en af disse smukke Aftner vil falde en Stemning af, som kan ledsage Aagaards Billede.
 20 Jeg returnerer det altsaa ikke, men tænker lumsk paa at beholde det med det samme, trods adskillige Bræk derpaa under Forsendelsen. Tryk De kun efter hvilken Ordbog, De vil; der er jo Anarchi i saa Henseende i Danmarks Riger og Lande. Deres Proposition om Honoraret er jeg tilfreds med.
 25 Kunde det ikke falde Dem ind lidt længere hen i Septb. at gøre en Fodtur hertil fra Helsingør. Det vilde da maaske interessere Dem at sé hvad min Flid har præsteret i disse Par Maaneder. Der er sagt et gyldent Ord om mig, (jeg tror, det var Kaalund) at jeg er et Renaissance-Menneske. Jeg kunde kun ønske, at der var flere af den Slags
 30 herhjemme.

I Hast.

Deres forbundne

Holger D.

118. Til Fr. V. Hegel.

Hornbæk.

d. 12 Septb. 77.

Hr. Cancelliraad Hegel.

5 Jeg har nu faaet ordnet, udfyldt og tilrettelagt den Samling af Digte, som jeg sidst havde den Fornøjelse at tale med Dem om. Den vil efter
Formatet „Thor Lange“ omtrent blive paa 200 Sider eller 12 sexten-
sidige Ark; paa et halvt eller helt Ark kan jeg naturligvis vanskeligt
10 afgøre det, førend noget er trykt i dette Format. Saasnart jeg har
modtaget Deres ærede Svar vil jeg kunne sende Dem *hele* Manuscrip-
tet, saaledes at Sætteren straks kan begynde derpaa. Foreløbig har jeg
tænkt at kalde Samlingen „Friluftssange, nyere Digte af H D“, men
Titelen vil naturligvis kunne ændres, hvis jeg faar en eller anden bedre
Ide. Den vil indeles i tre Cyclus'er „Sange ved Havet“, „Venezia“ og
15 „Undervejs“, med Titelblad for hver Afdeling og med blaa Ramme,
maaske lidt tyndere end hos Thor Lange.

Jeg har, som jeg ogsaa omtalte for Dem sidst, den Følelse, at disse
Digte ville blive godt modtagne. Man har jo helt igennem ydet
Digtene i mine forskellige Bøger al ønskelig Anerkendelse, og Jule-
20 litteraturen vil ventelig kun have lidet Lyrisk at præsentere. Jeg har
desuden fjernet saa meget, som muligt, hvad der kunde give Kritiken
Lejlighed til Udsættelser, og jeg er som sagt temmelig rolig for Bogens
succés, ja jeg trøster mig endogsaa til den Formening, at den maa
kunne gøre Skridtet ind i det 2^{det} Oplag. De større Blades Dom bliver
25 mig stedse gunstigere; man venter sig noget, som man kan være enige
om at anerkende – uden Bibemærkninger, og jeg har som sagt taget
alle rimelige Hensyn til Imødekommen overfor disse Ønsker. Det er,
paa ganske enkelte Undtagelser nær, nye, hidtil utrykte Digte, og hvis
man blot vil være halvt saa anerkendende her overfor, som overfor
30 Sangene i „Tannhäuser“, saa ville vi vel nok faa al ønskelig Fornøjelse
af denne Samling.

Jeg foreslaar Dem en Pris af 130 Kroner for 1 sextensidigt Ark.
Oplagets Størrelse vil De derefter selv have den Godhed at be-
stemme; og jeg beder Dem bevise mig den Tjeneste à Conto at sende
35 mig 1000 Kroner. Jeg bliver foreløbig herude, hvor jeg har et større

Maleri under Arbejde. Saasart jeg er færdig med Korr. paa denne Digtsamling er det min Agt at tage fat paa et Arbejde til Theatret, ifølge Aftale med Kammerherre Fallesen, som har indrømmet mig fri Entrée i Theatret forat jeg kan gøre de nødvendige sceniske Studier.

5 Jeg takker Dem for Tilsendelsen af „Hertz“. Vignetten til Digtene skal jeg tegne saasart De sender mig Klods. De talte om nogle norske Anmeldelser af min sidste Fortælling. Skulde De have en eller anden at sende mig, kunde det dog mere mig at læse dem.

Jeg forbliver med venlig Hilsen til Deres Familie

10

Deres
ærb. forbundne
Holger Drachmann.

119. Fra *Edvard Brandes*.

København, den 10 Oktober 1877.

15

Motto: Komplimenter med mere
Jeg gider ikke repetere.

Kære Ven!

Hermed Manusk. og Korrektur paa tredje Ark.

Følgende løse, flygtige Bemærkninger bedes Du optage in bonam
20 partem og overse, hvis Du lyster.

Fjerne Toner: har rettet til „bære“ fordi Bølgerne er Subj. hvorimod i den foranstaaende Antithese Obj. kommer først. Altsaa for Tydelighed.

3. Vers ikke heldigt. „siden“ og „sent“ for pleonastisk. Sætningsbyg-
25 ningen brydende Rytmen for kunstigt i et *Slutningsvers!* Hvorfor ikke?

Jeg lærer ham Tonen,

(atter)

naar siden jeg sidder

sent paa Stranden,

30

og Tankegarn fletter.

Da taber jeg Traaden:

der lyder fra Havet o. s. v.

Spejlinger: 3. Vers „en vaagen Død“; hvis Død er mortuus ikke mors foreslaas det stavet med lille d.

Tilstaa, at *Længsels*sukkets Smil (en dristig Vending) gør den følgende Linjes: „*Længsler*s Afgud“ mat.

5 4. Vers smukt.

Sang i Baaden: De tre første Vers *herlige*, dog vilde jeg ønske Du kunde fjærne begge Rim paa gerne i tredje Vers men det er næppe muligt.

10 Dog, hvortil det fjerde Vers! Det er drikkevisagtigt slapt ovenpaa de andre. Jeg holder ikke af den Allarm, *Kammeraterne* gør, jeg vilde heller ikke bryde mig om, at *den* kom til *hendes* Øre. Og saa Slutn.

„Bevar mig længe“ o. s. v.

Er det Lyden eller *Kammeraterne* der er Subj. til „Bevar“.

15 „I *hendes* Drøm, i denne Julinat“

Men vi ere allerede ud over Natten henimod Morgenen. Bort med det Vers!

Hvi skal det være o. s. v.

1ste Vers

20 Reflexer! Hum!

Side 44 Titel?

„Og Mørket søger“, hellere

Nu søger Mørket.

Jeg holder ikke af Slutn.

25 „Jeg vil ikke tvinges“ med den hosstaaende Forsikring:

Jeg er en Mand

Men næste Vers langt fra saa godt:

Er det stolte Hav sin Lykkes Grav!?

Dernæst

30 Her ender vor Lighed o. s. v.

O hvor prosaisk!

Og den hele Sammenhæng er mig dunkel. Hvorfor har Du ingen Titel til dette og følgende Vers? Fordi Du ikke selv véd hvad det handler om, fordi Midtpunktet mangler.

35 *Solnedgang* p. 47 l. 2

Er ikke „glemte sig“ et Ord, qui se prôte au rire.

tavse Rader } Er det ikke bedre at slette dette éne Rim i dette
 stille Gader } Afsnit.

Der skal vel læses

5 Dryaden følger med sit Daadyrøje.

Og hermed forandrer denne Epistel sig til et Rykkerbrev:

Hvis jeg har laant Dig nogen Folke-literatur, saa fly mig den igen, inden Du rejser.

Og dernæst: af hele vort gamle Mellemværende staa 250 Kr. til-
 10 bage. For at faa en Ende derpaa og tildels, fordi jeg for Tiden trænger
 til alle de Penge, jeg kan faa fat paa, henstiller jeg venligst til Dig,
 om Du for Øjeblikket skulde være ved Betalemuffen.

Din hengivne

E. B.

15 Midt i Novbr. 1877 rejste H. D. atter til Paris med en Afstikker til England.

120. Til *Otto Borchsenius*.

18. Novb. 77.

Hamburg

Hotel du Nord

20 Kære Borch.

Tak for Ordene „modent og mandigt gjort“. Med „Dygtigheden“ er
 jeg allerede selv paa det Rene, men hvad der glæder mig at høre
 bekræftet af en Ven, er netop det samme, som gør, at jeg i disse,
 Hvilens Dage, ovenpaa saa concentreret Arbejde, gaar omkring og
 25 føler mig som en Barselkvinde, der endelig er kommen ned med en
 rigtig stor og sund og stærk Dreng, undfanget i Lidenskab, „baaret“ i
 moden Eftertanke og født i Begejstring. Jeg føler mig, medens jeg her
 gaar og drysser omkring langs Jungfernstieg og ærgrer mig over de
 mange Jøder i det dejlige Veir, som om jeg ret nu kunde løfte mine
 30 Vinger og frembringe Sange som aldrig før. Jeg stiler mod intet

ringere Maal, end for Alvor at blive Danmarks største Lyriker; – med Epos og Drama faar det da have sine Udsigter, indtil jeg taber denne stærkt skummende Strøm indeni mig, paa hvis hoppende, springende Bølger jeg føler mig baade lykkeligst og stærkest (Tautologi). Jeg er
 5 dog alligevel ked over, at jeg denne Gang gav efter for Hegels Hensyn til det Praktiske med Hensyn til Digtene. Jeg burde, i Stedet for ved min Afrejse fra Danmark at præsentere Julebordet en lille „Salonudgave“, have kastet en hel stor Pakke med *alle mine nye og gamle Vers* i, førend jeg gik paa Vandring for at skabe nye. *Da* vilde man
 10 maaske netop have forstaaet mit Værd som Lyriker (for Guds Skyld, jeg beklager mig ikke) ved at se hvor *mange og forskellige* Strænge jeg har paa Lyren. Det vilde være bleven en Samling omtrent saa stor som Plougs; men tænk saa engang, hvor broget og rig i sin Afvexling! Mere og mindre realistiske Sø- og Sømandssange, en hel Buket glø-
 15 dende Erotik (ikke saadan Natvægtererotik, som Ploug) Tids- og Stridsviser (Cyclus-Titlen god!) Overitalienske Mosaiker, Texter til Illustrationer, „Vagantenlieder“, Romantiske Sange, „Fortrolige Billetter“, Fædrelandske Sange i bedste Forstand, o. s. fr. Nej, jeg er en Taabe, at jeg har givet efter for et Boghandlerhensyn, selv om Bog-
 20 handleren har vist sig nok saa gentil overfor mig. Min indre Udvikling (jeg tør vel nok overfor en god Ven og literair Mand sige: min rige Udvikling) holder ikke Skridt med Udgivelsen af mine Bøger. Ikke saa snart har jeg stuvet mine Tanker ned i en saadan Skude med to Bind og en stiv Ryg, førend et nyt Fartøj er paa Stablen hos mig;
 25 og dette kan jeg ikke ret konstruere færdig, førend jeg har faaet den anden Skude ud af Havnen.

Undskyld Terminologien!

Jeg benytter denne lille Hvilestation paa Rejsen til at skrive en „fin“ lille Novel, hvis Udarbejdelse jeg paabegyndte i Sommer i Horn-
 30 bæk, og som jeg har lovet Hendriksen (sammen med en Illustration). Jeg føler mig idetheletaget *hjemme* i Novellen og Lyriken. Alt former sig naturligt for mig i disse to Rammer; saa snart jeg forlader dem, begynder jeg at føle mig usikker. Dermed være ikke sagt, at jeg ikke, i disse mine udenvæltige Aar jo ogsaa for Alvor vil gøre Romanen
 35 med de mange Figurer fra vor Literatur og Politik. Men foreløbig vil

jeg dog holde mig paa mine sikre Enemærker, for at virke med størst Magt.

Med Hensyn til det af Dig paapegede Sted, da er jeg meget klar derover. Det har været mig magtpaaliggende at give en Almuenatur
 5 i Skorstensfejeren, der ovenikøbet efter *hans egne bestemte* Udtalelser (i Replikerne og i mine Raisonnementer) *hverken* er bleven et Numer i Radicalernes Rydning i Socialdemokraternes Rækker, og derved har tabt sin Individualitet, – hvilket jo netop en Haandværker saa nemt løber Fare for i vore Dage – ejheller har faaet noget af den bonde-
 10 politiske Dressur. Han skulde (med Digteren selv) helst se Tingene lidt midtvejs fra, og ikke løbe ud i nogen af Grøfterne ved Siden.

Det kan derfor ikke nytte at jeg søger at rette ved Stedet, selv om det for Læserne staar lidt uklart; thi jeg véd ikke, hvad jeg skulde sætte i Stedet.

15 Jeg skriver videre paa Biografien iaften.

En reciprok Hilsen til Fruen og Haandslag til Dig

Din
 H. Dr.

Jeg rejser herfra Mandagften.

20 Breve, som indtræffer her sidenefter, bliver sendt mig i Paris.

121. Til *Otto Borchsenius*.

London d. 27. Novb. 77.

Kære Borch.

Jeg sender Dig denne Lap igennem min Søster forat lade Dig vide,
 25 at Grunden til „Biografiens“ længere Udebliven ligger i at jeg har taget denne Tur over Kanalen, forat gøre nogle Studier d’après la nature paa den engelske Sydkyst. Jeg begyndte nemlig allerede i Italien paa et Arbejde, episk, der havde Motivet fra en lille Anekdote, som jeg under mit første Besøg i England havde dels hørt, dels selv-
 30 oplevet. Jeg fik, i Tilgift, en rygende Novemberstorm over Kanalen, som kom min Skitsemappe til Gode.

Idag forlader jeg London, og er imorgen i Paris (Hôtel du Danemark, Rue de Seine 20.) hvor jeg da umiddelbart efter min Ankomst skal sende Dig idetmindste Begyndelsen af de biografiske Notitser.

Jeg har idag i de danske Blade forgæves søgt efter „Derovre fra Grænsen“, som jeg, efter et Brev fra Hegel, troede allerede maatte være udkommen. Tjen mig i, kære Ven, *at kile paa ham*, ellers forsoner Højre og Venstre sig i den Grad med hinanden, at Bogen taber
5 sin force d'actualité.

Du hører som sagt fra mig imorgen, senest iovermorgen.

Det er med Glæde, at jeg vender tilbage fra dette Phæakernes Land til mit „stenede“ Itaka i Quartier des Latins.

Hils Din Kone og vær venligt hilset fra Din heng.

10

Odysseus Dr.

122. Fra *Georg Brandes*.

Berlin. In den Zelten 16. N. W.

2 Dec. 77.

Ven! Jeg havde skrevet til Edvard og udbedet mig Din Adresse; idag faaer jeg den og samtidigt fra Hegel din nye Bog. Du staaer da
15 meget levende for mig i dette Øieblik. Jeg bad om Din Adresse fordi jeg trængte til at være i personlig Berøring med Dig; nu benytter jeg den til først at udtale mit Haab om at det maa lykkes dig med denne Bog at have et virkeligt stort succès. Den kan vinde det, hvis ikke
20 tilfældige Omstændigheder er den imod. Den er *god* nok dertil; den har det heldigst mulige Sujet (jeg troer ikke at feile, naar jeg mindes, at det var Edvard som engang bragte dig paa det); og den falder som en Overraskelse ned i de danske Tilstande. Man *tør* ikke afvise den Appel til Fædrelandskjærligheden den indeholder.

25 Din Skorstensfeier er helt dygtig. De to Digte 87, 89 om Whisten og Krudt-Lazarethet ville blive *staaende* i Literaturen, og det store Normannerdigt har i sin Rytme en sand Fortryllelse. Navnlig er den anden Strofe mesterlig. Derimod er den sidste mig for uklar og jeg kan ei lide Ordet „Viven“. Hvorfor ei Kvinden? Det er da bedre
30 Dansk og mere simpelt.

Tillad en gammel Ven et Par Indvendinger. Det er smukt og godt at Du dunder mod Partikjævlet og uden dette kunde Bogen ei være til, men mig tykkes, at der er lidt Blaserthed bagved. Det er vittigt nok at mindes Wessels „Gaffel“ men en Forfatning er ikke Spøg, det

er Pantet paa at vi ei mere er Fæ, og ingen Partistrid kan bevirke, at man ønskede den bort. Det er ogsaa rigtigt at Partierne begge have Uret men naar man før har staaet paa venstre Side, og nu med Et forkynder dette upartiske Evangelium, saa rammer man Venstre
 5 dybere end Høire – og dette synes mig ikke retfærdigt. Jeg for min Del vilde med mere Ret end Du kunne sige, at jeg hjemme aldrig har givet mig af med Politik eller politiske Partier (jeg har staaet Venstre langt fjernere end Du) men jeg vilde ikke have udtalt mig offentligt om Partierne uden at give en Antydning af, paa hvad Side Uretten var
 10 *mindst* og Kampen naturligst. Det gjorde mig ogsaa lidt ondt (som et Stik i Hjertet) at læse hvad Du S. 74 lod Skorstensfeieren sige om Arbeiderspørgsmaalet. Det er jo talt Ploug ud af Munden. Jeg mindede dig engang – du husker det nok – om ikke at blive „Whigdigter“; men du er allerede ude over det Stadium og et lille Stykke
 15 ovre paa Torsiden. Jeg vilde ønske du vilde sammenligne Zola's Præster i sidste Hefte af vort 19de Aarh. med din Præst i Tannhäuser. Ikke en af hans er ukydsk eller slet; men han staaer saa overlegent overfor dem; hans Helte vilde ikke kunne tænke sig at tye til *deres* Favn. Og hav saa hjertelig Tak for det Digt, hvormed du sluttede
 20 vort stakkels Tidsskrift. Maatte der komme en „næste Gang!“.

Du er nu i den By, som jeg helst af alle vilde være i; jeg ønsker dig 1000 smukke og rige Indtryk; jeg tvivler ikke paa at du, kraftigt udviklet som Du nu er, vil have det fyldigste Udbytte.

Lad mig nu heller ikke glemme at trykke din Haand for de vakre
 25 Vers, du læste op til min Ære i Selskabet d. 4de October. Jeg følte, hvor varmt det var ment. Men det var Synd af dig, at Du kaldte mig „Flugtens Mand“. Det er jeg ikke. Jeg *flygtede* ikke ud af den Kamp, hvori jeg stod. Men jeg kunde ikke kjæmpe mere paa dette Sted. Mine Hænder var bundne. Jeg var under stadig Censur og Publicums Sløvhed for Tiden saa søvntung at jeg intet kunde udrette. Jeg maa her
 30 arbeide langsomt og ydmygt og vil see at lære noget mere end jeg kunde lære hjemme. Vi boe her ganske kjønt med en fri Udsigt, ud imod Thiergarten. Tag mod en Hilsen fra min Kone og et langt broderligt Haandtryk fra mig.

123. Til *Georg Brandes*.

Paris. Rue de Seine 20.
4 Decb 77.

Kære Ven.

5 Hjærtelig Tak for Dit Brev, som paany har brudt den – sikkerligt fra
begge Sider tilfældige – lange Tavshed imellem os; og Dit Haandslag
tilbage! Der er altid den samme broderlige Varme og Interesse for
mig i hvad Du siger om enhver af mine nye Bøger, og jeg kan saa-
meget des lettere synke de smaa „Piller“, som Dine Bemærkninger
10 her og der indeholder. Du har fra Din Side Ret til at give mig dem;
lad mig nu fra min Side forsøge at klare, hvad klares kan, forat jeg
dog ikke skal staa altfor meget som Torydigter for mine gamle Lærere
og Commilitones. Det *synes* saa; det *er* ikke.

For bedst at forklare mig, vil jeg tilbage til hvad der kun for nogle
15 faa Dage siden vederfores mig. Jeg havde været ovre i England paa et
Besøg; jeg kom hertil iforgaars efterat have oplevet en 3 Dages Rejse
over Kanalen i en Storm, en Orkan, som jeg ikke har oplevet Magen
til paa alle mine Farter. To Gange gik vi ud, og sidste Gang byttede vi
Skib, forat komme over fra Newhaven til Dieppe. I den Nat forliste
20 henved 100 Skibe paa den engelske Sydvestkyst.

Det var Aar siden at jeg havde været rigtig ude tilsøes, og jeg var
maaske noget nervøs og anstrengt af mit sidste Arbejde, der som sæd-
vanlig var foregaaet meget forceret. Jeg havde maaske derfor hellerikke
den normale rolige Vurdering af Farens Størrelse; men saameget er vist,
25 jeg beredte mig til at dø, bravement, som en Mand. Samtidig tiltalte
min anglo-dansk-normanniske Natur i alleryderste Grad af Scenens
Vildhed, Nattens farefulde Storhed. Jeg stod alene af alle Passagererne
oppe paa Dækket, hvor jeg havde klamret mig fast til en af Baadene,
medens alle Officererne var paa Broen, og vi alle tilsammen var mere
30 under end over Vandet. Det gjaldt for mig om, at være sikker paa *Et*:
at mit moralske og personlige Mod ikke svigtede mig lige til det sidste.
Jeg kan med Glæde sige, at jeg nu, efterat være kommen tilbage i Sikker-
hed paa terra firma, har den betryggende Følelse af at kunne stole paa
mig selv, min Conduite og Koldblodighed i hvad der end skulde møde
35 i Fremtiden, forudsat at jeg er rask og har mine Sansers Brug.

Dette, kære Ven, omtaler jeg kun her i Forbigaaende, fordi det i de sidste Par Aar, hvor vi har haft færre Anledninger til at underholde os med hinanden, netop har været det personlige Arbejde hos mig selv paa at udvikle *en* stor og personlig Side ved min Natur, der har
5 optaget mig saa stærkt, at andre Sider hos mig maaske har lidt derunder. Jeg véd, at dette langtfra er fyldestgørende i sig selv, og heller ikke i *Dine* Øjne. Men jeg gaar videre. For nogen Tid siden skrev Bjørnson mig til, at det, som efter hans Mening hidtil havde været en Hinder for min literaire Produktion, i kunstnerisk Afsluttedhed ligesaa-
10 meget som i moralsk, det var beroende paa mine Evners større Kapacitet til Handling udadtil end til Kunst. Maaske har han Ret. Han kender mig forøvrigt for lidt til at dømme. Men *noget* heri har truffet mig.

Meget mere vil jeg paa mig selv, for baade at være klar for mig selv
15 og mine Venner, anvende et af *Dine* mesterlige Literaturbilleder, *Din* store og indtrængende Skildring af Byron. Jeg tør vel nok overfor Dig bruge denne Maalestok udenat misforstaaes. Dette Menneske har forfulgt og vedbliver at forfølge mig hele mit Liv. Jeg behøver kun at befinde mig i en eller anden vovelig eller vanskelig Situation – jeg
20 har i de sidste to Aar ved Siden af mit ufortrødne Arbejde stadig befunden mig i saadanne, og jeg vil til næste Aar befinde mig i en, som ikke skal give den extravagante Lord-poet noget efter – for at føle mit Slægtskab med ham. Jeg føler mig som hans Descendent baade legemlig og aandelig. Jeg behøver kun at trække fra, hvad der
25 selvfølgelig og naturligt *maa* trækkes fra, for bestandig at føle noget af det fælles normanniske Blod i Aarerne, hvadenten jeg staar paa Dækket af et Skib, paa ensomme Rejser, overfor Kvinder, under Drikkelag og – under et til det yderste anspændt og concentreret Arbejde, saaledes som i denne Eftersommers to, tre Maaneder, hvor
30 jeg har skrevet omtrent en hel ny Digtsamling, en Rejseskildring, to Noveller, talrige strøede Digte, tegnet Illustrationer og malet halvhundrede Skitser.

Nuvel, til næste Aar haaber jeg, eller véd jeg, at ville opnaa, hvad min store Ahne opnaaede, da han efter saa mange Storme drog til
35 Ravenna med Teresa Guiccioli. Jeg vil faa Ro; og jeg haaber, eller

rettere er forvisset om, at denne vil influere paa mine kunstneriske
 Affødninger. Men det var ikke Biografi, jeg vilde give. Linje for Linje
 har jeg fulgt Din fuldendte klare og fine Deduction af den store
 Mands Svagheder. Jeg er endnu selv bleven staaende ved Svagheden;
 5 det indrømmer jeg. Jeg har den samme Frihedstrang og Følelse som
 han; det paastaar jeg frit. Men jeg har hidtil levet for urolig, for
 meget ude af Balancen, og har for meget af Aristokratens Nydelseslyst
 i mig og for meget af Kunstnerens Sans for hvad „der tager sig ud“,
 til ikke – ganske som han forresten – undertiden at blive uretfærdig,
 10 capriciøs eller endog blaseret paa *enkelte Punkter* i mine Stemninger,
 der desværre altfor hurtigt og direkte oversættes i Poesi. Min *Natur*
 er det ikke; det véd Du ogsaa. Men jeg er svag i Øjeblikke, somme-
 tider i lange Øjeblikke, dér hvor ikke Følelsen af mit *personlige* Mod
 træder imellem. Der er noget af Amateuren i mig som Kunstner; saa-
 15 ledes som baade Du og Swinburne har karakteriseret den store Lord
 førend, og selv efterat, han havde truffet Shelley. Jeg har intet System.
 Min Opdragelse i filosofisk Henseende véd Du jo selv, hvor forsømt
 den er; og min Læsning er idethele stærkt begrænset. Derved faar
 jeg paa den anden Side saameget desto friere Hænder til at gribe om
 20 Følelsen, Stemningsudbrudet, hvor det kraftigt rejser sig, og jeg kan,
 som I alle vide, faa den „simple“ Mand i Tale, som ingen anden. At
 jeg i min fremtidige Produktion netop vil pleje denne Side af min
 Styrke, og at jeg herigennem har den naturlige Vægt til Balancen i
 mig, behøver jeg næppe at antyde.

25

Fortsættelse den 11 Decb.

Jeg gaar altsaa villig ind paa Dine broderlige og venskabelige Ud-
 sættelser i Henseende til min senere Produktion. Jeg har her kun søgt
 at *forklare* mine Svagheder. Jeg véd, at det ikke er nok, og naar jeg
 nu hører, igennem Breve derhjemmefra, om al den Roes, der fra en vis
 30 Side brygges sammen til mig, saa bliver jeg bedrøvet og harmfuld.
 Jeg havde sandelig ikke ment det saaledes. Men naar Du vidste, kære
 Ven, hvorledes jeg traf vore „Venner“ ved min Hjemkomst fra
 Frankrig i Foraaret, saa vilde Du ikke forundre Dig over, at det Slag,
 som jeg da bestemte mig til at slaa i Bordet (jeg slog det forøvrigt i
 35 fuldstændig Samklang med og under stærk Paavirkning af Edv.) kom

til at ramme noget *kejthaandet*. Jog kom hjem i Foraaret, opfyldt af den store Politik, den store dramatiske Scene og den store Malerkunst i Frankrig, og jeg faldt lige ind i et „Venstre-Gilde“, hvor al Disciplin var ophørt, hvor I. A. Hansen omtrent vedgik sine store pekuniære

5 Svagheder og søgte at dække sig ved de fornærmeligste Overfald paa de andre, hvor Holstein L. var saa blaseret som aldrig nogensinde, hvor Berg overgik sig selv i Uklarhed og bred Deklamation, og hvor den hele Hale teede sig som en Flok Børn medens Lærerne holder Fri-

10 Servilisme og Venstre-Forknythed, og alt dette parret med Morgenbladets Dekadence og Højrepressens evige Lapsari, der dog idetmindste støttedes af noget Talent; og saa besluttede jeg mig til straks at forlade Landet. Private Forhold af en bindende Natur gjorde, at jeg blev. Forat rekreere mig i dobbelt Forstand, tog jeg over til Als.

15 Resultatet kender Du, og at dette Resultat er blevet saadan som det er, baade en Styrke og en Svaghed, det skyldes aux puissances superieures, Indtryk større end jeg selv i det Øjeblik.

Jeg er nu her, i den By, hvor Du saa gerne vilde være. Jeg kan sige med den store Klodrian Mac-Mahon: j'y suis, je reste. At jeg

20 hellere saa' *Dig* her ved min Side, end i Berlin, vil vel næppe forekomme Dig for meget sagt. Du er og bliver bestandig min Regulator, min Mentor. Jeg har knap skrevet en Bog til Ende, førend jeg er længselsfuldt ventende paa, hvad *Du* siger om den. Nuvel, jeg haaber at jeg skal skrive mange Bøger, og at Du skal kunne sige mig mere

25 uforbeholdent: Til Lykke! end med denne sidste. Du har engang kaldet mig *tenax propositi vir*. Jeg har været ovre i England forat samle smaa Landskabs- og Figurstudier til det Drama, som jeg for et Par Aar siden skitserede for Dig. „Over Broen“ hed det dengang; rimeligvis bliver det omdøbt nu, men Meningen bliver den samme.

30 Naar jeg har faaet alvorlig fat paa det, skal jeg skrive Dig derom eller sende Dig deraf. Foreløbig beder jeg Dig modtage mine „Digte“ (Hegel sender dem ud i Slutningen af Ugen). Jeg tror, at meget vil glæde Dig deri, og jeg stoler paa, at Du da sender mig et *kraftigt* Ord i den Anledning. Jeg lever her som Eremit, og trænger til al den

35 Meddelelse, jeg kan faa fra Yderverdenen. Her ser det uroligt, næsten

farefuldt ud; og jeg har ondt for at holde Ørene stive ved mit Arbejde.

Farvel saa længe, kære Ven, og giv Din elskværdige Hustru min bedste Kompliment. Ak ja, hvem der var saa langt!

5

Haandslag!

Din
Holger Dr.

H. D.s Digt til Polly „Ved Skarritsøen“ (1877) gav Anledning til den første af de tre Versefejder, der udkæmpedes herhjemme mellem Tilhængere af det gamle og det nye, og hvorom man kan læse i Stangerups „Kulturkampen“ II 33 ff., mens selve Aktstykkerne er genoptrykt ved Th. Lind i Skriftet „Krydsede Klinger“ (1918) med et Forord af Otto Borchsenius. I Digtet forkynder H. D. „Livets Poesi“: „Herpaa jeg lever – paa *det* jeg tror“.

124. Til *Frederik Hendriksen*.

Paris. Rue de Seine 20
7 Decb. 77.

15

Kære Hr. Hendriksen.

Jeg takker for den lille Billet. Med Hensyn til Morgenbl.s Børnetjeneste, da søgte jeg selv med største Flid at forekomme et saadant Tilfælde, ved at underrette det norske Dagbl. *to Gange* om vor forandrede Tid for Digtets Fremkomst i „Ude og Hjemme“. Men der blev jo stadig Udsættelse, saaat Digtet altsaa dog er kommet frem deroppe *førend* her hos Dem. Jeg beklager det, men – jeg er sagesløs. Jeg begriber ikke, hvad *Morgenbl.* specielt vilde med det Digt. Det hører jo hjemme paa et æsthetisk Forum, men det gode Morgenbl. gør sig den yderste Flid forat det skal se ud, som om jeg endnu var dets Medarbejder. En anden Gang maa vi være forsigtigere, og fremfor Alt fra først af nøje bestemme *Tiden* for et Bidrags Fremkomst, saa kan der ingen Collision komme.

Med H. til „Philippus“, da turde det maaske være en lille Fejl, at Repliken blev optaget. En saadan Replik, ovenikøbet anonym, hvor man benytter Digterens eget Sprog, fører hans givne Motto et Par Skridt længere frem, og drejer hans Tankegang vilkaarlig tilbage imod ham selv, er altid en tvivlsom Ting. Ovenikøbet er det jo, som De selv

siger, lidet præcis i Tankegangen. *Mit* Digt er rettet mod den hele Schopenhauerske Misère; det er en *Kunstners* Livsfilosofi, om man saa vil, for hvem ikke „Nydelsen“, men en mandig Skønhedsbegejstring, en rolig Harmoni og Viljen til at *leve* er det Vigtige. Nu er jeg jo atter
 5 slaaet i Hartkorn med Materialisterne. Hvis det havde været Chr. Richardt eller A. Munch eller en anden saadan „Collega“ der havde repliceret med sit Navn, saa havde jeg taget Hansken op. Men at svare alle de Philipper eller maaske Philippiner, der ere saa venlige at tage mig i Skole for Mangel paa Udødelighedssands, det gør jeg
 10 naturligvis ikke. *Direkte* idetmindste ikke. Men paa den anden Side er jeg netop bleven provoceret ved denne Replik, og det skal give Anledning til, at jeg, i god Forstaaelse netop med det *neutrale æsthetiske* Forum, som jeg nu af al Magt arbejder paa at faa oprettet midt imellem vore alt oplugende politiske Stridigheder, giver et fyldigere
 15 og mere direkte udtalt Program for *mig* selv (ikke for de „tusind Jeger“ med alle deres „Nejer“, der muligvis staar bag mig). Det skal blive gjort i det Digt, som jeg omtalte for Dem, som paabegyndt her i Paris sidste Foraar, „Rimbrev til Esrom Sø“. Dette Digt vil falde i to eller flere Inddelinger, hvoraf saa den ene bliver rettet til Philippus.
 20 Det indledes med nogle Strofer til Chr. Winther (paa hans Dødsdag i Slutningen af December her ifjor) og jeg skal have det saa betids færdig, at De f. Ex kan rykke i Marken med det – jo, det er en ypperlig Ide – enten selve Aarsdagen for hans Død, altsaa om c: 14 Dages Tid, eller maaske endnu bedre Nytaarsdag. Jeg lover Dem ikke for
 25 meget, naar jeg siger Dem, at det bliver et værdigt Nytaarsnummer for „Ude og Hjemme“. De véd med hvor megen Interesse jeg selv omfatter Deres Foretagende, og De véd at De har en paalidelig Allieret i mig. Det er vel derfor bedst, at vi stiller „Novellen“ i Bero (uden at tage Hensyn til min Opfordring i mit sidste Brev) for ikke at faa for
 30 meget af samme Forfatter, selv om det er – undskyld – Holger D., i samme Maaned. Dog vil jeg heri give Dem aldeles frie Hænder. Jeg skal i Morgen tage fat paa Tegningen til Esromsø, saaat den kan blive færdig fra Deres Haand itide.

Jeg hører igennem Hegel og Borchsenius, at min Bog allerede er
 35 begyndt at vække den tilsigtede Opmærksomhed. Martensen skal

være højest fornøjet, og Monrad meget alvorlig derover. Nu bliver der kun det Spørgsmaal, om „Venstre“ ikke gaar hen og misforstaar min gode Hensigt. Der er jo desværre saa faa „fine“ Hoveder paa den Side. Jeg har villet *over* Partierne; jeg vil ikke drages ned i Klammeriet igen; og af nogle Ytringer i Breve derhjemmefra ser det ud, som om „Højre“ tager Bogen for stærkt til Indtægt. Men et *alvorligt* Ord er det i hvert Fald; og dette bliver for mig det staaende og afgørende. Lad dem saa slaas om det.

Med venligst Hilsen

10

Deres heng.

Holger Dr.

125. Til *Otto Borchsenius*.

Rue de Seine 20.
8 Decb. 77.

15 Kære Borch.

Tak for Dit Brev og for Din Virksomhed til Bedste for min Virksomhed. Mit Svar herpaa er foreløbig Indlagte, der, som Du ser, strækker sig til Studenteraaret. Fortsættelsen følger da snart; naturligvis bør disse Meddelelser benyttes *foreløbig* med den Discretion, som Du selv vil vide at anvende. Jeg har kun lidt Tid idag, forat jeg kan faa det afsted med Posten; kun saameget om Dine – jeg føler det, altid af varm Interesse for mig dikterte – Bemærkninger om *hvad* jeg har gjort og *hvad* jeg er kaldet til at gøre. Jeg mener, at jeg dog ikke er bleven staaende aldeles ved Tilløb alene. Hvis *alle* mine Digte, deri indbefattet dem i Fortællingerne, var bleven fornuftig samlet og udgivne, og hvis man ikke fra Førstningen af havde været saa skræmmet overfor mig, saa vilde jeg vel allerede i den danske Bevidsthed have opnaaet den Plads, som Du spaar mig og som jeg *vil* erobre mig. Vent imidlertid til „Sange ved Havet – Venezia“ er kommen ud, og saa lad mig høre Din Mening. Jeg er desuden forberedt paa inden næste Foraar at forberede mine Venner en Overraskelse med et Arbejde. Det gælder for mig blot om at faa *samlet* Tid og Ro til Arbejde. Dette haaber jeg at opnaa ved, dels at faa større Indtægter igennem hvad

jeg skriver – og jeg takker Dig hjærtelig, derom tvivler Du vel ikke, for Dine Assistanter i saa Henseende – dels ved at se mit private Liv lidt mere ordnet end det i de sidste Aar har været. Dette vil ske til næste Aar, og sker det maaske endogsaa lidt „Holger Drachmannsk“
 5 for den almindelige Opfattelse, saa *sker* det ikkedestomindre. Du vil maaske svare mig: Davus sum, non Oedipus! men giv Tid, kære Ven, saa løser alle Gaader sig.

Jeg takker Dig for den lovede Anmeldelse i Berlingske, som jeg venter at Hegel sender mig. Ja, blot Bogen maatte skaffe mig et
 10 succès – i flere Henseender. Det vilde være godt og gavnligt for min Produktion i denne Vinter. Og det er jo Hovedsagen. Jeg har bedet Hegel sende Digtene til Din Frue, som en lille Opmærksomhed, jeg haaber hun ikke tager mig ilde op. „Pæne“ Bøger paa Velin etc. passer for le beau sexe. Mere næste Gang.

15 Apropos, har Du talt med Delbanco siden, eller hvilken Skæbne faar Biografien? Faar jeg de svenske Numre af Morgonbl.? Jeg skal ved Lejlighed sende et Rejsebrev derop. Jeg bliver nok repliceret i „Ude og Hjemme“ efter hvad jeg hører. Jeg svarer – dog *ikke* direkte – med et stort Digt paa Chr. Winthers Dødsdag i Slutningen af Decb.

20 Venlig Hilsen

Din hengivne

Holger Dr.

126. Fra Erik Skram.

Kbhvn. K Nørrevoldgade 9, 4
 den 13 December 1877

25 Kære Drachmann!

Du har skrevet en smuk Bog, det er mig et Hjerteanliggende at takke Dig for den – jeg taler om „Derovre fra Grænsen“. Underlig nok har jeg, så vidt jeg husker, hidtil aldrig sendt Dig et takkende eller aner-
 30 kendende Ord for nogen af dine Bøger, derimod véd jeg, at jeg for nylig har udtalt min Misfornøjelse med „Tannhäuser“ – lad min store Glæde over „Derovre fra Grænsen“ bøde på den sidste Ubehagelighed og den tidligere Stumhed. Jeg har for Resten på Prent et Par Gange

ydet min Tribut til din Berømmelse – i Sverige. „Derovre fra Grænsen“ er Blomster i min Stue eller vel hellere smukke Billeder på min min Væg – den er mine yngste, inderste, tætteste Følelsers nye Kraft i mit Sind. Det er en smuk Bog, ren, ærlig, hel, kraftig. Jeg har været
 5 meget bevæget ved at læse den, Herregud jeg har jo dog havt Del i disse Følelser og Tanker i sin Tid.

Jeg har ikke talt med et Menneske om Bogen, men jeg antager, at den vil gøre Lykke. Mindst Anerkendelse vil Du maaske få fra „vor egen“ Kreds – dine Venner – de gode Mennesker have nu en Gang
 10 for alle sat sig i Hovedet, at anslår man de nationale Strænge, er man i Plougs og Konsorters Kompani. Det er en Mangel, at de ikke se synderlig frit på denne Sag – tildels vel også ere de noget koldere, end i alt Fald jeg holder af. Men meget mulig kan Du netop virke op-tøende på dem, og din Bog vil da blive af en endnu større Betydning.

Gid Du nu vilde skrive noget meget Gudsforgåent ovenpå, noget Hudflettende, Masende, Tilintetgørende – er der ikke et eller andet
 15 Sted, som Du for nylig har rendt Panden imod, som kunde trænge til et vældigt Spark? Skriv Vers, det tumler Du bedre end den tungfodede Prosa. Rid dem lige ind på Livet, de officielle Bøn-hase her
 20 hjemme, hug, slå, brænd Byer af – eller har Du endnu ikke Råd dertil? – Ak der er jo næppe et Sted, hvor Du kan vende din Hest, i hele Kongeriget Danmark, usle ere vore Kår! Kunde der dog nu stilles en Avis på Benene! At se Dig opstalde dit Dyr i „Morgenbladets“ Båse er næsten værre, end om Du helt lod Ridtet fare.

Jeg har ingen Anelse om, hvor Du for Øjeblikket færdes. Jeg sender Dig min bedste Hilsen og alle gode Ønsker med Takken for din Bog.

Din hengivne
 A. O. E. Skram.

30

Den 16 Decemb

Jeg har ligget syg og ikke talt med Mennesker. Først idag har jeg erfaret din Adresse. Tillige strømmer Rosen over din Bog ind fra alle Kanter. Digtsamlingen har jeg endnu ikke læst.

127. Til *Kr. Mantzius*.

Paris. Rue de Seine 20.
13 Decb. 77.

Kære Hr. Mantzius.

5 Jeg ser, med megen Fornøjelse for mig, af de danske Blade, at De læser min sidste lille Bog op, som jeg bad Cancelliraad Hegel sende Dem. Jeg har forøvrigt ogsaa af Bladene set, at De i den sidste Tid idetheletaget har beskæftiget Dem med mig, hvad der da tjener mig som Bevis for, at vore Møder i Sommer noget har forandret Deres
10 tidligere Syn paa mig, personlig og som Forfatter. Jeg er, ligesom vor gamle Stamherre Fanden, ikke fuldt saa sort, som jeg undertiden males.

Hvis De skulde gentage Deres Oplæsning af „Derovre fra Grænsen“, vil jeg blot bede Dem Side 88 (i Digtet om Whisten) at læse:

15 Det var jo Skade. Naa ja, Farvel;
Vi spiller en „Tomands“ alligevel . . o. s. v.
istedetfor det lidt vel franske *Adjø og en deux*.

I Slutningen af denne Uge udkommer en lille Digtsamling „Sange ved Havet – Venezia“, som det skulde være mig en Fornøjelse, om De
20 vilde modtage i venlig Erindring om vore „fredelige“ Timer i Hornbæk. De vil maaske i Forbigaaende selv hente den hos Hegel. Jeg tror De vil finde vakre Sager deri, særlig er der tre Digte „Ligprædiken“, „Alene paa Dækket“ og „Foraar i de euganeiske Bjerger“, som jeg,
25 og – fortolket gennem Deres smukke Kunst – sandsynligvis ogsaa ind i det danske Publikum.

Digtsamlingen er „lille“. Dette siger jeg til Deres Beroligelse, da jeg fra i Sommer kender Deres Frygt for store Bøger. Deres Interesse for „store“ Mennesker er det mig altid en Glæde at kunne dele med
30 Dem.

Min venligste og ærbødige Hilsen til Deres Kone som til Dem selv
Deres hengivne

Holger Drachmann.

Apropos! der staar i den „Store nordiske Almanak“, som nu er udkommet, en Skitse „En Strandvaskers Historie“, som jeg har søgt at gøre endnu mere simpel og indtrængende end min Behandling af Fiskerne i den Skitse (En Nutids-Saga), hvis fortræffelige Oplæsning af Dem i Hornbæk netop ansporede mig til et fornyet og forbedret Forsøg.

128. Fra *Georg Brandes*.

Berlin. In den Zelten 16. N. W.

14 Dec. 77.

10 Kjære Ven! dit Brev kom i høi Grad tilpas; jeg havde netop tænkt meget paa dig i disse Dage, og jeg er ret glad over at vi tale hjerteligt og fortroligt ud med hinanden. Der er Tider i Enhvers Liv, hvor hans personlige Skjæbner lægge saa stærkt Beslag paa ham, at han bliver mere indesluttet, end det ellers er hans Natur, og slige Tider har jeg gennemlevet. Tilmed stod jeg i længere Tid hos *dig* med den bestemte Villie af et „nolo tangere“, som jeg altid har, hvor der hos den Anden kan eller maa findes et „noli me tangere“; jeg er meget Kvindehændet i alle slige Tilfælde.

I min Følelse for dig har aldrig været noget Skaar; og ikke uden en smertelig Følelse har jeg iagttaget, hvorledes en Personlighed, hvem jeg nævner uden Beundring, Hr. O. Borchsenius, bearbejdede dig imod Edvard og mig. Hans umiddelbare Øiemed synes at være det lidet pyramidalske at vinde dig for „Nær og fjern“, hans Motiv det ikke guddommelige Nid, der er eiendommeligt for mindre Mænd. Han har netop i disse Dage vakt min Harme, idet han nu for anden Gang saa at sige i dit Navn og som havde han fra dig modtaget et Mandat desangaaende, offentligt har betonet, hvor fuldstændigt du har løsrevet dig fra mig og mit. Første Gang skete det i „Nær og fjern“ med den Vending at jeg var romansk (!), du germanisk (!) og at vi intet havde tilfælles hverken i Kunstprinciper eller i nogetsomhelst Andet. Nu skriver han d. 5. Dec. i Stockholms Morgonblad“ om dit Digt i „Det 19de Aarh.“ at han „ingen Anledning har til at troe, at H. D. vil bære en Flig af denne Fane ved sit Bryst“, at Du *aldrig har staaet* i min

Skandse o. s. v. hvilket bevises ved, at du altid har gaaet dine egne Veie. Naturligvis kommer til Gjengjæld det sædvanlige Pjank at jeg har vækket dig (!) til Poesien, sikkert det dummeste Sludder der om os to kan siges. Hvis det nu ikke er med dit Minde, at denne Kavalér
 5 bestandig er bedre underrettet om dine Stemninger ja om din Fortid end du selv mener at være det, saa tjen mig i venligst at bede ham ikke oftere at fremtræde som autentisk Fortolker af dine Standpunkter overfor Publicum. Nok, mere end nok om ham!

Jeg gratulerer dig til at have redet den Storm i Kanalen af som en
 10 Mand, og haaber at du vil ride endnu mange Storme af og intet andet bringe ud deraf end en forhøiet Selvfølelse. Jeg gratulerer dig dernæst til den kraftige og levende Productivitet, hvori du befinder dig og venter mig kun Godt af den. Enhver ny Bog vil i mig finde den opmærksomste og velvilligste Læser.

Saa et Par Ord til Opklaring af mine Indvendinger mod din senere
 15 Production, da du ikke ganske skarpt har forstaaet, hvorpaa mine gik ud. Kald mig ikke din *Lærer*; der var aldrig noget Skolemesteragtigt i mit Forhold til dig; min eneste Ærgjerrighed overfor Andre har været den *at meddele Frihed*, at lade den Anden have hele sin Individualitet ubeskadiget og uantastet, og jeg tør med Stolthed sige, at det
 20 er lykkedes mig. Faa Mænd have udøvet en saa spredt Indflydelse uden at formindske en eneste Originalitet. Altsaa hvad jeg siger, siger jeg ikke, fordi jeg ikke skulde unde dig at følge dine egne Baner, „dine egne Veie“, som Hr. Borchsenius siger; Du, for hvem jeg dog ikke er
 25 den „Georg Brandes“, den københavnske Pøbel kjender, vil vide, at jeg ikke er den sneverhjertede og bornerte Partigjænger, som hvilken jeg altid bliver malt af det litterære Pak. De beskedne Indvendinger, jeg vilde gjøre, tage deres Fodfæste ikke i min, men i *din egen* tidligere Production. I dine første Skrifter berørte og udfoldede du digterisk et
 30 helt Kuld af Ideer, den principielle Uvillie mod Krig, Hævdelsen af det Rationelle i dets Conflict med det Nationale, Hævdelsen af det Msklige overfor det Theologiske og af Arbejderbefolkningens Vel smlgned med de Besiddendes. Jeg finder det aldeles naturligt, absolut berettiget at du aldrig spiller paa én Streng, men har mange at vexle
 35 med. Ingensteds er det taabeligere at være doctrinær end i Poesien.

Du veed selv at jeg ofte har sagt dig dette og at jeg f. Ex. var yderst taknemmelig for „De to Skud“, som var en ny Form. Men man kan udvikle sig uden at slaae sig selv paa Munden. Man kan lade en gennemlevet eller rettere gennemdigtet Synsmaade ligge bag sig uden
 5 at føre Krig imod den eller give den Sidehug, Smaaspark o. s. v. Men hvad gjør du andet, naar du formelig i Skorstensfeierdigtet opsøger Ordet „Radicaler“ for at knibse det paa Næsen, naar du med Iver fremhæver Krigens, Nationalhadets, Geistlighedens, den bestaaende Samfundsordens poetiske Sider som du før med modsat Lidenskab
 10 angreb. Min Tanke er blot den: man kan *supplere* sig (vi gjøre det alle) uden at slaae sin egen Ungdom og dens Idealer i Ansigtet. Hertil kommer endda at man, tænker jeg, vil faae Ros i Dagstelegrafren og Fædrelandet for det, hvad ikke er misundelsesværdigt.

Og forøvrigt blot macte virtute! din Bog er en smuk Bog. Hvis der –
 15 som det er at vente – skulde komme et nyt Oplag af den i en Fart, saa lad mig det itide vide, da jeg vil foreslaae dig et Par smaa tekniske Forbedringer saavel i Vers som i Prosa, hvorved jeg troer Bogen vil vinde en lille Smule. S. 21 staar f. Ex. „høiagtet Medfølelse“ en Sprogfeil, og der er flere saadanne Smaating.

20 Skorstensfeieren er god. Overvei følgende: Har du ei for stort Hang til at stille dig selv som Fortæller op ved Siden af „den simple Mand“ (Snedkeren i Fra Sandets Reg. Skorstensf. her) og bestandig lade dine Reflexioner over dig selv og ham som Modsætn. spille ind? Det gjør Fremstill. uplastisk. Lad engang imellem de simple Folk tale med
 25 *hinanden* uden en Stadbeboers overskuende Blik. Saaledes faaer det Hele mere Naivitet og Uskyld. Kunde du til de Digte, som her findes, til næste Jul føie blot 10 andre i Stil med Fänrik Ståls Sägner, da vilde denne Bog – mærk dette! – blive et Nationalværk, der let opnaaede samme Popularitet som Frithiof i Sverig og Fänriken i Finland. Plant
 30 disse Ord i dit Hjerte!

Forstaa mig dog endelig ret, min kjære, gode, gamle Ven! Føler du ei selv det uretfærdige i, at medens f. Ex. Edvard, der i Kjøbenhavn gjælder for den sorteste af alle sorte Sjæle, levende har opfordret dig til at vælge dette Stof, og medens jeg, der sammesteds gjælder for den
 35 sletteste Patriot i Landet, (jeg der allerede 1872 talte saaledes om

Danmark her i Berlin, at alle, der kjendte Bismarck, sagde mig i *fuldt Alvor*: hvilken Skade at De ei kan komme til at tale med ham, han er ridderlig og høist modtagelig for personlige Indtryk) jeg, der som du vil huske i 1873 skrev til dig fra München og bad dig søge *Helte* i Danmark, et Ord du dengang ridiculiserede og vilde udlede af Münchener-Øllet, der skulde have gjort mig tam – at altsaa vi to, nu, da du skriver en patriotisk Reiseskildring, skulle skildres offentligt som dem, du derved løsriver dig fra og uigjenkaldeligt bryder med. Dette er det, som vilde harme mig og bringe mig til at svare, hvis jeg ikke længst havde lovet mig selv at lade Alt gaae hen over mit Hovede i Strømmevis uden at nedværdige mig ved nogen Linie Svar.

Du har talt saa aabent og venskabeligt om dine Fremtids-Udsigter og Planer, om hvilke jeg intet anede, at jeg ret vilde ønske, du meddelte mig, saameget du kan, ganske ligefrem. Da det neppe er „Baronessen“ og neppe heller „Dorothea“, hvem da?

Du nævner Bjørnson. Jeg tænker du af Bladene har seet, at han paa en smuk Maade har taget Ordet for mig. Vi have i den Anledning vexlet nogle Billetter. Hans Aabenhed er unegtelig mere vindende end Ibsens Kulde. Da jeg i Sommer kom gennem München, opdagede jeg, at Ibsen aldeles ikke kjendte de 3 sidste Bøger, jeg havde udgivet; Hegel havde glemt eller forsømt at sende ham dem og hans Flegma havde ikke tilladt ham at sende den Billet til Kbhvn hvorpaa Oversendelsen var fulgt. Jeg kan ei sige dig, hvor det skuffede mig, at min hele Udvikling i de senere Aar var ham absolut ubekjendt. For hvem skriver man da? spurgte jeg i mit stille Sind, som Kleist, da en af de Damer, han satte høiest, ei kjendte et Digt af ham.

Min Hustru gjengjælder hjerteligt din Hilsen, hun har altid syntes særdeles om dig, og det var ei hendes Skyld at du fik saa slet Mad hos os i Sommer, men du kom to Timer for sent. Kom nu til os – saa skal du faae god Mad. Og vilde du engang forære hende en af dine Skizzer – hun sværmer for Malerier – saa vilde hun aldrig glemme dig det af.

Dette Brev er blevet et Monstrebrev – jeg har forsømt Pligtskriveri for at skrive det, ak, alt Andet er saa meget sødere end Pligten – og du vil glæde mig ved at besvare det hurtigt. Det er saa godt at forstaae hinanden. Om mig er Intet at sige. Jeg har tabt et sexaars Slag, jeg

bløder af mange Saar, og jeg maa opleve Middelmaadighedernes
Triumfkor over mit Fald.

Level

Din
Georg Brandes.

5

129. Til *Frederik Hendriksen*.

Paris 17/12 77.
Rue de Seine 20.

Kære Hr. Hendriksen.

10 Hermed har jeg den Glæde indesluttet at sende Dem Digtet. Hvis det
gaar Dem, som mine Landsmænd her i Paris, at De faar Taarer i
Øjnene ved at høre det oplæst, saa har jeg jo denne Gang ikke „skudt
forbi“. Jeg ansér *intet* af hvad jeg endnu har gjort for at være kom-
men op paa Højde med denne Redegørelse, baade i kunstnerisk Kom-
15 position og i Klarhed og Overlegenhed. Nu behøver man da ikke at
spørge længer, *hvad* det er jeg vil. Det fordrer lidt Plads, som De ser,
men jeg tænker nok De indrømmer mig den. Dersom Korrektur-
læsningen heraf skulde falde Dem lidt besværlig, vil Hr. O. Borchse-
nius vistnok være redebon.

20 Jeg afsendte Tegningen med Vignetten hertil allerede for nogle
Dage siden. Der var meget Vrøvl med dens Afsendelse (det gik ikke
i Brevform, saaledes som De foreslog) men jeg haaber, at De nu har
faaet den. Krøyer har tegnet et fortræffeligt Portræt af mig (efter alle
de danske Maleres (legio) Sigende); Borchsenius vil anvende det i Ill.
25 Tid. sammen med en literair-biografisk Artikel om mig – forudsat at
Delbanco vil lade „Søndagsligvognen“ køre med *mig*. I modsat Fald
har jeg raadet Borchsenius at gaa til Dem.

Novellen bliver *færdig* og afsendt inden Jul. Digtet har taget mig
ligefrem Nat og Dag i disse sidste 8te Dage. Men jeg er glad over, at
30 jeg endelig har faaet det frem, hvad der saa længe har ligget mig paa
Sinde. Novellen har i høj Grad interesseret de unge Malere, for hvem
jeg har læst den. Quod erat demonstrandum.

Angaaende „Derovre fra Grænsen“ forbeholder jeg mig et Par Ud-

talelser i næste Skrivelse. Jeg maa sende dette afsted nu, forat det kan komme betids med Posten. Det var et smukt Nr. det sidste af „Ude og Hjemme“. Tak derfor, ligeledes for Løftet om Neumanns Tegning. Mine Fingre kløer efter Venezia. Jeg kunde have Lyst til at gøre Dem
 5 et Forslag i saa Henseende, som jeg selv har tænkt paa i den senere Tid. Hvad om De blev min Forlægger for et saadant større, sammenhængende illustreret Digt (en Bog) om Venezia, naturligvis efter at det først havde gaaet igennem „Ude og Hjemme“? Det er dog egenlig urimeligt i dette Tilfælde at gaa Omvejen gennem Hegel. Lad os
 10 tænke herover. Fingrene kløer som sagt paa mig efter den dejlige By, men, som det altid gaar en Poet, han tager hellere fat for Alvor, naar hans Arbejde staar som en *Bog* for ham end som en Række af Artikler. Jeg kommer maaske til at forlade Paris efter Nytaar og trække ned til Norditalien forat blive af med den dumme Katarrh, der blev noget
 15 forværret ved min halsbrækkende Englandsrejse, og som sidenefer just ikke har haft sønderlig godt af mit Nattearbejde. Her er koldt foran disse Kaminer.

Au revoir.

Deres heng.
 Holger Dr.

20

Vil De sende Korr. af Digtet op til det norske Dagblad (Erik Vulum) men denne Gang tage Deres Forsigtighedsregler. Saavidt jeg har bragt i Erfaring kolliderer det norske Dagblads Læsekreds ikke med Deres Blads; og en Poet bør i disse strenge Tider ikke forsmaa at
 25 tage Alting med, især naar den Tid ligger ham saa nær, hvor han har suget paa Labben. Hegel gik endogsaa meget liberal ind paa, at lade „Derovre fra Grænsen“ oversættes i det svenske Morgonbladet (det nye svenske Venstreblad) før og samtidig med Bogens Udkomst paa Dansk.

30 Apropos om Digtet! Jeg tror, at man – derved vinder man ogsaa Plads – skal lade Introduktionen til Chr. Winther trykke, om ikke med helt Petit, saa dog med mindre Typer; hvad der ogsaa er angivet i selve Manuskriptet.

130. Til *Erik Skram*.

Rue de Seine 20.
Paris. 77. Decb.

Kære A. O. E.

5 Blandt de mange Lykønskningsskrivelser, som i denne Jul er strømnet ind over mit forhen saa syndige Hoved, er der ikke mange som har været mig mere kærkomne end Dit Brev. Grunden turde maaske ligge i Din forhen – ligesom mange andre af de „gamle Venners“ – noget kølige Holdning overfor mig. *Nu*, først nu, kommer det ærligt og
10 varmt ud af Jeres Hjærter; det havde hjulpet mig mere (under vanskelige Perioder) hvis det var kommet lidt før; men det *er* nu kommen, og jeg takker Jer.

Denne megen Berømmelse har gjort mig mere kritisk overfor mig selv, end nogen Dadel i de uroligere Tider. Ligesom Dybbølbanken er
15 bleven mig det Vandskæl, der deler mellem mit Livs Strømme, saaledes er min nu fastslaaede Anseelse i den danske Literatur bleven mig til en Strøm, hvorpaa jeg vil sejle besindig men modig og begejstret videre. Jeg tør forudsætte, at der endnu vil komme, og maaske endda ikke om saa lang Tid, én Storm endnu; men jeg skal vide at møde
20 den med et prøvet Skib og Mandskab. Jeg er ikke længer Korsar, jeg er Orlogsmand med Disciplin ombord og Flag under Gaffelen. Jeg løber i *Havn* til næste Aar; mærk Dig dette.

Jeg vil blive udenfor mit Fødeland saa længe, indtil jeg, som Du siger, har „Raad“ til at komme hjem. Og jeg vil ikke komme hjem,
25 førend jeg kan gøre det som Triumfator – en Mand, der triumferer over sig selv og *igennem* sine Arbejder. Jeg vil komme hjem ad Aare som Nordens største Lyriker – eller jeg vil blive ude. Og jeg vil komme hjem som en jernfast Mand, der ikke mere lader mig hidse af noget politisk eller literairt Parti, ligesaa lidt som af mine egne Daarskaber og
30 „stride Strømme“. Naar vi til den Tid sés, da vil Du og de af mine gamle Venner, som endnu ere mig hengivne, først ret kunne bedømme mig, om jeg har tabt eller vunden ved Adskillelsen.

Endnu en Gang: tak for Dit Brev og vær hilset.

Din hengivne
Holger Dr.

Bekendtskabet med Overlærer Victor Pingel (1834–1919) var af ganske ny Dato; det skrev sig fra en selskabelig Sammenkomst, som Georg Brandes 1877 havde indbudt dem til paa Skandinavisk Hotel (Br. Br. III 345).

131. Til *V. Pingel*.

5

Paris
Hôtel du Danemark.
Rue de Seine 20.
17 Decb 77.

Kære Ven.

10 Disse Par Ord forat bede Dig om noget. Mine Digte „Sange ved Havet – Venezia“ er udkommet idag. Skulde Du ikke ville – forudsat at Du endnu har liber aditus f. Ex i „Berlingske“ – komme en af de utaaelige Dusinanmeldelser i Forkøbet ved at skrive deri hvad Du selv synes om disse Digte? Jeg vilde gerne „lære“ noget ved en sli-
15 g Anmeldelse, og nu da Georg B. er borte véd jeg ingen, der, som Du, paa samme Tid har varm Interesse for min Musa og kan lære hende et og andet.

Jeg føler, at dette bliver hvad man kunde kalde en „Kommission“. Forat bøde derpaa burde jeg sikkerlig ledsage denne Anmodning med
20 et fornuftigt Brev. Men Du drager vel ikke mine Ord i Tvivl, naar jeg fortæller Dig at jeg sidder – fra nu af og til efter Nytaar – saa nedgravet i Arbejde, at ethvert Forsøg paa et længere Brev vilde drive agterud. Nuvel, efter Nytaar skal jeg sé at komme til Vinden igen.

Vil Du i Forbigaaende hos Hegel, med Hilsen fra mig, faa Bogen.
25 Vil Du hilse hjærteligt i Rosenvænget, og vil Du saa tilgive for denne noget journalistiske Anmodning

Din hengivne
Holger Drachmann.

132. Til *Otto Borchsenius*.

30

Rue de Seine 20.
18/12. 77.

Kære Borch.

Jeg faar dog ikke Alt sendt afsted idag.

Jeg er kommen til det – noget vanskelige Punkt, hvor Erindringen om

mange pinlige Smaating, som nu har hvilet saa længe, gør mig det endnu mere nødvendig at være kold og rolig overfor mine nedskrevne Meddelelser, og jeg vil ikke *haste*, for at faa det hele Brev færdigt med Posten. Iaften lægger jeg den sidste Haand paa dette sidste Afsnit,
5 fra mit Giftermaal indtil nu.

Jeg gentager kun, ganske i Forbigaaende, min Anmodning til Dig, om at holde dette *for Venner* betragtede *Manuskript*, saa meget som muligt i en *Oversigt*, naar Du gør Din Artikel. Navnlig beder jeg Dig i Artiklen undgaa hele mit Privatliv. Det kommer jo ikke hele Dags-
10 Publikumet ved – saalænge jeg er ilive idetmindste. Overspring alt hvad Du selv kan sige Dig skal overspringes. Min Stilling er jo nu saaledes, at en Forsigtighed nu maaske er mere paa sin Plads end nogensinde før. Det er *praktiske* Hensyn; jeg véd det; men jeg tager dem.

15 Du har vel faaet Billedet, som jeg sendte igaar?

Husk, at gøre Lose ansvarlig for dets Konservering. Han er et stort Sjuskehoved.

Forresten alt øvrigt – og den nærmere Besvarelse af Dit sidste Brev – imorgen.

20 Au revoir.

Din

H. Dr.

133. Fra *Otto Borchsenius*.

Nørrevold 32, 3. K.
d. 21. Dec. 77.

25 Kjære Drachmann.

Først og fremmest til Lykke med „Sange ved Havet“, det Skjønneste og Rigeste, Du endnu har skrevet. Den Dag, jeg fik Bogen, læste jeg sikkert disse Digte ti Gange i Træk, og jeg er næsten daglig vendt til-
30 bage til dem. Det synes mig mere og mere, at der med dig er begyndt en *ny* Litteratur herhjemme; det springer jo ud af dig med nye Æmner og nye Former, ligesom da Hugo traadte op. Jeg begynder at faa fat paa Traaden i dig og din Produktion, og jeg nærer for hver ny

Bog større og større Haab om, at Din Udvikling nu maa foregaa saaledes, at den virkelig bliver til Gavn for os som for dig selv. Du har Ret: som *Lyriker* har du baade før og nu ydet Ting af samme Rang som vore bedste Digteres Ungdomsarbejder, og hvad jeg skrev til
5 Hegel, haaber jeg nu trygt paa skal gaa i Opfyldelse:

„Hold nu fast paa Drachmann. Om 20 Aar vil Deres Søn atter og atter oplægge disse til den Tid klassiske Ting“.

Paa Hegels Anmodning skrev jeg ogsaa om Digts. i Berlingske* (sammen med Kaalunds); Anmeldelsen er endnu ikke trykt, og den vil
10 neppe gaa ubeskaaret igjennem, skjønt jeg skrev saa douce som vel muligt. I Dag melder Hegel, at „Derovre fra“ er ved at være udsolgt; det slog dog til, og Satsen staar endnu i Trykkeriet. Han har endvidere lovet at sende dig „Stockh. Morg.“, hvori din Feuilleton nu er endt, for at afløses af: Samarow! Med „Berlingske“ haaber jeg nu at
15 være kvit; det behøves ikke længer, „Dagbl.“ har rost begge dine Bøger, „Fædrel.“ dine Barnevers til Konewka. Selv „Punsch“ besynger dig og takker dig for Alvor. Vinden er i Færd med at slaa om.

Nu skulde man kun faa Lov til at tale rent ud af Posen om dig, men Delbanco nægter mig Plads. Dine Bøger, sagde han, sætter „Ill.“
20 endnu større Pris paa end „Dagbladet“, men din Biogr. og dit Billede vil han *ikke* have. Jeg gaar nu til Hendriksen. P. Hansen vil atter *selv* skrive om dig i „Nær og Fjern“. Der er meget godt i Krøyers Billede; du er dog blevet lidt for gammel derpaa. Fortryd imidlertid ikke at have skrevet dine Optegnelser. Paa en eller anden Maade skal
25 jeg vide at benytte dem (stol trygt paa min Diskretion), og i alt Fald er det nogle højst interessante Blade, du her har givet mig at forvare. Foreløbig beder jeg om at maatte have dem for mig selv alene; med Tiden kunde du maaske give En og Anden Lov til at læse dem. Jeg er kommet til at tænke paa Aarene 1869–71, da vi gik sammen til Skoven
30 og færdedes saa meget sammen paa „Borchen“ og andre Steder. Jeg har søgt efter et Digt, hvormed *jeg* den Gang sagde Farvel til dig, da du skulde til London – jeg anede den Gang ikke, *du* skrev Vers. Le-

* sender Hegel dig disse Anm. saa husk, at de kun skulle gjøre dig praktisk Nytte.

vende mindes jeg ogsaa „Eng. Social.“, det første Digt fra din Haand, jeg lærte at kjende. Jeg véd, at jeg øjeblikkelig troede paa dig. Mange andre Minder myldre ind paa mig – men det vilde føre for vidt. Tak endnu en Gang for disse Blade.

- 5 Ogsaa til Sverige har jeg skrevet om dine Digte. „Sange ved Havet“ synes mig staa højt over alt det Andet, hvor meget Ypperligt der end findes ogsaa dér. „Epilogen“ er mig stundom – som jeg sidst skrev om „Skarrits.“ – for privat. Vi mangle Nøglen til fuld Forstaaelse, paa en anden Maade men dog ligesom i „Annette“ og andre af Chr.
- 10 Winthers Digte. Jeg ynder ikke det Ufærdige eller med Villie Tilslørede, men jeg er naturligv. ikke blind for de store spredte Skjønheder, der hist og her findes overalt i Bogen. Et Digt som det om den døde Snehvide er f. Ex. dejligt.

- Men dette skal ikke være nogen Kritik – kun en Tak og en hjertelig
- 15 Lykønskning. Med denne Basis vil du kunne udrette store Ting i vor Litteratur. Du har nu snart den Sangbund, en Digter skal have i sit Folk.

- Jeg længes efter Brev fra dig, om dig selv, dit Liv og din Virksomhed; jeg glæder mig til Digtet om Chr. Winther og til hvert nyt
- 20 Arbejde fra Din Haand.

- Det er sandt: Rom har bedet mig spørge, om du saa fik, hvad han sendte dig, alle de Ting, han havde kunnet samle sammen; hvad dine Betingelser var; hvornaar du vilde have Bogen ud; samt om du havde Wisbechs *skriftlige* Tilladelse til at optage „Sølvskibet“? *Svar mig*
- 25 *herpaa.*

En glædelig Jul! Hjertelig Tak fra min Hustru for Opmærksomheden med Digtene. Hun hilser venligst. Skriv snart til din

Otto Borchsenius.

134. Fra *V. Pingel*.

30

Triangeln 23 December 1877.

Kjære Drachmann!

I nogle Dage har jeg overveiet den Anmodning, som Du har rettet til mig, og er kommet til det Resultat, at jeg ikke skal følge den, i det

Mindste ikke paa den Maade, som Du har tænkt Dig. Du stiller mig nemlig en dobbelt Opgave, hvis ene Side for Øieblikket er mig umulig. Du ønsker, at jeg skal skrive en Anmeldelse af Dine nyeste Digte, hvoraf Du kunde lære Et eller Andet, og Du ønsker, at denne An-
6 meldelse skal komme en eller anden af de utaaelige Dusin anmeldelser i Forkjøbet ved at indtage dens Plads i et af de store Blade. Det er dette sidste, som er mig umuligt. Glem ikke, at jeg ikke er Æsthetiker af Profession, og at jeg aldrig har skrevet en Linie literær Kritik. Det vilde altsaa være mig en stor og vanskelig Opgave at skrive en An-
10 meldelse af Dine Digte, selvom der var tilstaaet mig rundelig Tid dertil; men nu foreslaar Du mig at udføre dette Arbeide i Galop omkap med Bladkritikens rigtignok skindmagre, men dog hurtigfodede Heste. Hertil kommer, at jeg for Tiden staaer mig meget daarligt baade med
15 Bladene og med Publicums store Flertal. Hos Fædrelandet og Berlingske kan jeg ikke banke paa uden at ydmyge mig dybt. Dagbladet har rigtignok vist mig nogen Imødekommen; men efter hvad jeg hører, har dets Kritiker allerede anmeldt begge Dine Bøger. I Publicum gjælder jeg for at være en slem Fantast og Atheist, saaat min Anbefaling i og for sig kun gavner Lidet. Kunde jeg i en udmærket Anmeldelse
20 orientere Folks velvillige, men uklare Dom om Dine Digte og Din Stilling i vor Literatur, var det jo en anden Sag, og jeg skulde da med Glæde paatage mig det dermed forbundne Arbeide. Men nu siger en bestemt Forudfølelse mig, at jeg ikke for Tiden vilde kunne bringe Noget tilveie, der paa nogen Maade var Æmnet værdigt. Altsaa gjør
25 jeg bedst i at tie. Men ligesaa stor Ulyst som jeg føler til at tale til Publicum om Dine Digte, ligesaa gjerne vil jeg tale med Dig selv om dem, og saasart jeg har faaet dem ordentlig læst (paa Grund af Travlhed og Forstyrrelser kjender jeg endnu næppe Halvdelen af dem) og er kommen tilbage fra en lille Reise til Jylland, skal jeg skrive
30 Dig til om det Indtryk, jeg har faaet af dem. Nu er Juleferien begyndt, og jeg kan i Fred og Ro glæde mig over dem; jeg har allerede fundet prægtige Ting og haaber at finde endnu flere. Derom længes jeg efter at skrive Dig til af fuldt Hjerte. Jeg haaber da at udslette det Skin af Tværhed og Egoisme, som jeg muligvis ved dette Brev har fremkaldt
35 hos Dig.

Lev nu vel, kjære Drachmann, og tænk godt om mig baade i andre Henseender, hvis Du kan, og særlig hvad mit Sindelag mod Dig angaaer.

Din hengivne
V. Pingel.

5

Tak for det tiltænkte Exemplar af Digtene, som jeg imidlertid ikke har afhentet hos Hegel, da jeg allerede var forsynet af min Boghandler.

135. Til *Frederik Hendriksen*.

10

Paris. Rue de Seine 20.
Juleaften 77.

Kære Hr. Hendriksen.

Jeg har modtaget, læst og grundet over Deres Brev. De har Ret. Og De behøver aldrig at frygte for at vække min Pirrelighed ved slige *venskabelige* og *aabenhjærtige* Udtalelser. *Min* Pirrelighed (qua poeta) er ligesom jeg selv et Hoved højere end Gennemsnitmenne-
skerne. Jeg bør og vil og maa i alle Henseender være forsigtig og ikke sætte det nu Indvundne paa Spil – naar det kan undgaaes uden at min
Honneur kommer med i Spillet paa nogen for mig ydmygende Maade.
Det er dog ikke, som De formoder, „Philippus“, der har været den
indirekte Aarsag i dette Tilfælde. Følelsen af, at jeg skyldte en „Philippica“ som Svar til mange, mange, ligger dybere. En maaske ikke ganske fjern Fremtid vil vise dette.

Jeg beder Borchsenius – som med megen personlig Interesse for mig og min Poesie tillige forener megen literair fin Næse – om at gaa op til Dem og conferere med Dem om Digtet. Hvad De og han da i For-
ening ville ansé for Tilraadeligst at ændre og omarbejde, skal jeg saa tage mig ad notam og underkaste *min* Drøftelse. Vil De derpaa *sende mig* „Esromsøen“ *tilbage* (min egen Concept er saa rettet og mangel-
fuld), jeg skal da gøre mit bedste – eller helt tilbageholde Digtet; thi denne Mulighed foreligger ogsaa.

30

Jeg *haaber*, De har faaet Klodsen med Tegningen af Søen?

Og dernæst. Jeg kan ikke sove om Nætterne. Mit Sind er optaget af altfor mange Ting, hvoriblandt dette næsten pludselige Omslag derhjemme i Publikum for mig. Jeg har hidtil været mere anlagt paa at skulle bære Modgang end Medgang. Jeg har nu maattet undersøge
 5 mig selv, om jeg dog ikke skyldte dette ganske vist smigrende men noget farlige Resultat en vis Hensyntagen til noget, som jeg ikke absolut vil underskrive, en lille Svaghed, en lille Indrømmelse, som jeg ikke absolut kan rose mig selv for. Nuvel, jeg har faaet et lille *Tryk* inde i mig selv ved denne Medgang, som jeg ikke havde i Modgangens
 10 Dage – i Grunden de langt lettere at bære. Jeg maa befrie mig for Trykket, og paa den eneste Maade, som jeg kan (trods det, at Biskop Monrad har sendt mig sin Bog „Fra Bønnens Verden“ med et ægte monradsk Vink) nemlig ved at *arbejde*. Deres Novelle er *færdig*, men den bliver nu Mellemledet i en hel Udvikling, en Komposition, der
 15 benævnes „Kunstnere“ og som indeholder *fire* Noveller. 1) „Foraarsgrønt“ 2) „en uromantisk N.“ 3) Samson 4) Pulterkammer. Det er med andre Ord: de unge Anelser, Forlovelsesdagene, Ægteskabet, og – til Slut den hele københavnske Kunstnerspidsborgerlighed i alle de Typer i og udenfor Akademiet, som *De* og *jeg* kende og saa ofte har
 20 talt om. Den vil blive *rolig*, rolig og alvorlig og retfærdig baade i Forsvar og Polemik, og jeg vil stærkt hævde hele den *ethiske* Side navnlig ved Ægteskabets Betydning for Kunstneren. Jeg trænger selv til Støtte, og jeg søger den i mine digteriske Skikkelser, tagne ud af Livet og undergivne mine egne Erfaringer, baade dem af lysere og bitter
 25 Character.

Den 1ste er halvt færdig, den 2den færdig, den 3die og 4de i Concept og vil blive færdig i Løbet af Januar-Februar. Der vil blive indflettet Digte i alle, af „Bonitet“ som „Jeg takker Dig, min Fader“. Jeg tilsiger Dem herved den hele Komposition for „Ude og Hjemme“. Den
 30 vil altsaa med andre Ord, og med Afbrydelser, som *De* selv ønsker det, sikre Dem omtrent Novellestoffet for hele det kommende Aar (jeg antager 14 Ark eller saa omtrent) saaledes at jeg kan disponere over Manuskript eller Korr. Ark til Oversættelse medens Trykningen foregaar. Min Betingelse herfor – thi der er en Betingelse – er at jeg, lad
 35 os sige om en Maanedstid, kan disponere hos Dem over 1000 Kroner.

Jeg trænger til at tage ud et Sted paa Landet her i Frankrig for at være nogenlunde ene med mig selv og mit Arbejde, og jeg kan kun gøre dette ved at kaste meget Arbejde „ved Siden af“ overbord og samtidig vide min Tid pekuniært sikkert. I modsat Fald maa jeg over-

5 lade en Forlægger Manuscriptet til en Bog (til Foraaret) paa samme Betingelser. Jeg har endnu ikke drevet det stort videre end til at være „Forhaandsarbejder“, men jeg kommer vel nok engang i Baghaanden. Og hermed er væsenligt endt hvad jeg havde at sige Dem idag, nu da Aaret saa stærkt lakker mod Hældningen. Jeg trænger til et saadan

10

lille Exil i Exilet; jeg oprives for meget her blandt Kunstnerne, for hvem jeg er bleven den aandelige Goldamme, og blandt Louvres og Theatrenes Kunst. Jeg maa atter ud og samle mig. Atter og atter; det bliver nok til Motto og Epitafium for Deres, med de venligste Jule-

hilsner hengivne

Holger Dr.

136. Fra *Edvard Brandes*.

d. 26 Decemb. 77.

Kære Ven!

Først gratulerer jeg til andet Oplag og til den dermed forbundne

20

Virak og Glæde over Danmark. Der er Ingen mer, der tvivler paa, at Du hører til dets ægte, dets gode Sønner, og der er en overordentlig Sandsynlighed for, at Du nu har faaet godt og sikkert Fodfæste under Fødderne, ja muligvis kan drive det til en magelig Siddeplads i Literaturen. Det gælder bare at passe, at Stolen hverken vakler til højre

25

eller til venstre.

For at dette sidste ikke skal ske, skriver jeg til Dig. Du kan begribe, at Dine Bøger ere blevne modtagne med en lunken Enthusiasme i Venstre. Det stod paa Nippet til, at man betragtede Dig som Overløber, hvad jeg, alvorligt talt, absolut mener ikke kan udlæses af

30

Bøgerne, men hvad Højre vil forsøge gennem plumpe Antydninger eller ligefremme Angivelser at slaa fast. For at forhindre alt, hvad der kunde se ud som klart Brud, anmeldte jeg Bøgerne anonymt i „Mrgbl.“. En *højt perfid*, men for Venstre beroligende Artikel.

Forholdene have nemlig noget forandret sig. Det er, *unter uns*, sikkert, at vi faa et Koalitionsministerium med flere venstre Medlemmer. Altsaa: et Brud for Øjeblikket uklogt. Dernæst – og det er det vigtigste – *véd jeg* at der er Tvivl om, hvorvidt Venstre vil ind-
 5 stille Dig til 1000 Kroner paa Finansloven. Jeg ser nu ingen Grund til at Du skal kaste disse Penge bort ved at lade det se ud som Du var gaaet til Højre hvad jeg derfor hævdede, var den pure Bagvaskelse.

Nu kommer Konklusionen: jeg *raader* Dig – men heller ikke mer –
 10 skriv en Stump Poesi eller Prosa og send til „Mrgbl.“ Du staar nu saaledes, at Du kan gøre det uden Skade for Dig, Du frelser Pengene, Stillingen til Venstres ledende Mænd og last not least Du tager Vejret fra alle dem, der løbe om og tale om et godt Kup og en svag Karakter og meg. and.

15 Jeg haaber, disse Linjer træffe Dig i fuld Malen, Nyden og Juleglæde. De ville maaske tage sig sorte ud paa denne skinnende Baggrund, men de komme ogsaa fra Mørket og Kulden.

Glædeligt Pariserliv!

Din

20

E. B.

137. Fra *Otto Borchsenius*.

3^{die} Juledag 77.

Kjære Drachmann.

Tak for Brevet; det glædede mig, at du skrev et Par Vers til mig –
 25 jeg hører dig meget gjerne tale Gudernes Tungemaal, selv om dette Sprog ikke altid er ganske klart for os almindelige Dødelige. Et saadant Brev som det sidste vil jeg altid gemme som et kjært Minde om, at jeg efter Evne har været noget for dig. Foreløbig behøver du ingen Hjælp; dit Fartøjs Sejl har fanget Vinden, men kjender jeg
 30 dig ret, vil du snart male baade Storm og Strid frem paa din Kværn. Du hører til Fenjas og Menjas Æt, eller hvad de Kvindfolk nu hed, der malede Uvejr over Kong Frode. En ny Grottesang var et ypperligt Æmne for dig.

Dit store Digt, som jeg nu har konf. med Hr. Hendr. om, er jo allerede et Forsøg herpaa. Jeg vil imidlertid saare nødig være med til at prædike Klogskabs-Hensyn for dig eller opfordre dig til at gaa paa Akkord med de Regerende herhjemme. Hvad jeg derfor raader dig 5 til her, er nok saa meget af æsth. Grunde som af Klogskabshensyn. Digtet er jo for langt til „Ude og H.“, saa allerede af praktiske Hensyn vilde en Forkortelse være tilraadelig. Egenlig falder Digtet i 3 hverandre uvedkommende Stykker, men da de alle ere saa gode, faar dette være. *Det er et herligt Digt*, der baade er nyt og godt; dit ægte 10 kunstneriske Forsvar for „at nyde“ paa de fleste Steder fortræffeligt – men det trænger dels til at affiles, dels til paa nogle Steder at gjøres klarere, og dels endelig er der et Par Skygger, som din Person eller Moral kaster, og dem beder jeg dig at fjerne.

Du stoler jo fuldstændig paa mig, Du tager jo ikke fortrydeligt op, 15 at jeg taler rent ud og i Farten ikke faar Tid til at veje mine Ord. Jeg gaar derfor ud fra, at du stoler paa, at jeg vil dig vel, og saa har du her mine (eller rettere vore) Forslag.

S. 2. De 3 sidste Linier af Indledningen bør du forandre. Du vædekæmper jo ikke med Chr. W.

20 S. 4. Kan hele Siden ikke forkortes? *Toilettet* er et Udtryk, der støder. (med Vand og Haanddug, adspredt osv).

S. 6. *nederst* til S. 8 midt (til Mellemlummet) foreslaar Hr. Hendr. at stryge. *Det sidste Afsnit S. 8* bør i alt Fald bort. Det følger af sig selv, at man gjør Udtagelser. *Kan du ikke trænge hele S. 7 sammen* 25 og navnlig *beholde de 4 øverste Linier S. 8?* Hendriksen har Ret, at du er for storsnudet S. 7.

S. 10 de 3 øverste Linier er uklare, navnlig *at du har kunnet nyde*. S. 10 *nederst*: Subskriptionsstenen er saa ofte brugt. I Digtene faar jo *nu* Ros og Løn i levende Live. Kan du ikke sætte noget Andet i 30 Stedet for Gravstenen; men saaledes at du *beholder* næstøverste Linie S. 11? S. 11 *nederst* forstaar jeg ikke. Din Betragtning af „Folket“ har baade Hendriksen og jeg en Del at indvende mod.

S. 13 fra det nye Afsnit kan jeg slet ikke være enig med dig om. Her er jeg bestemt imod din Moral. Du kan neppe sige dig fri for 35 den Modsigelse mellem dit Liv og din Digtning, at du selv havde

„gode Dage“, medens du skrev hvad man kaldte „socialistiske“ Digte. Din Forklaring her er ikke tilfredsstillende, men det vilde føre altfor vidt, om jeg nu skulde gaa ind paa alt dette.

Kan du ikke omarbejde S. 13–14 helt, *vilde jeg stryge begge*
 5 *Siderne*. Du vender dig ogsaa S. 14 for let bort fra Sorgen, og hvor meget smukt der end findes i det næste Afsnit S. 14–15 er det ikke synderlig mere tilfredsstillende.

Kan du ikke i Stedet for disse to, tre Sider kortelig udtrykke det Bedste og Sandeste i dig: „Jeg var ung og saâ Folkets Nød; jeg talte
 10 Folkets Sag og jeg blev kaldt en Oprører, men jeg vil altid vedblive at tale Folkets Sag. Men jeg var ung, og Livet krævede sin Ret af mig. En Digter maa fremfor Alt være sund, og derfor søgte jeg Naturen, naar Menneskene gjorde mig syg. Jeg „nød“ Naturen og jeg lærte Andre at „nyde“ paa en sund og ædel Maade, men jeg nøjedes
 15 ikke med en epikuræisk Nyden. Jeg arbejdede, mens de Andre dovnede, jeg rejste og udviklede mig, for at komme hjem og give mit Folk og Land det Bedste, jeg kunde byde. Nu staar jeg sund og frisk paa mit gamle Standpunkt, og naâr min Sang end ikke direkte til dem, der ikke kan læse, saa slaar jeg dog et Slag for „Folket“ o-s-v“.
 20 Er det ikke sandere og bedre? Du maa forstaa disse Hentydninger. Betragtningen af „Folket“ S. 14 øverst er usand.

S. 15 maa derimod kunne beholdes med mindre Forandringer.

Det nye Afsnit S. 15 er ypperligt, og naar Hendr. ønsker de to
 25 *sidste* Linier bort, gaar jeg kun med et Suk ind derpaa. Men slet disse to Linier.

S. 19. Er Digtet ikke forbi med de 5 øverste Linier? *Slet hele Slutningen*. Der er gode Ting navnlig de nederste Linier S. 19, men det er dog kun Gjentakelse. De to sidste Linier S. 20 maa i hvert Fald
 30 *gaa ud*. Du har nylig spaaet Danmark en ny Morgen, og du har ingen Ret til at kalde dig den sidste Digter. Jeg haaber tværtimod, *du* bebuder en ny Litt. hos os.

Da Hendr. gjerne vil have Digtet, bør du gjøre det om, saa at han kan trykke det. Jeg tror, du har gjort dig selv værre i det, end du er, og jeg tror det i alle Maader vilde vinde ved Forkortelse og Ændring.
 35 Du kunde ganske vist gemme det til en Samling og saa trykke det

helt, men det er netop et Ord i rette Tid, og naar du navnlig for-
 andrer dit Forhold til „Folket“ et værdigt Svar til alle Skumlerier om
 at du vil „svinge“. Jeg har daarlig Tid – tag derfor til Takke. Du
 forstaaer mig dog nok.

5 Viktor Rydberg skrev saaledes til mig om dine Digte: „Dr's dikter
 har jag genomläst til största delen. Det är böljeslag, hafsbrus och
 vida sollysta eller mörka slätter i dem. I teknisk afseende äro de
 beundransvärda. Men det är *något* jag saknar. Hvad är det? Jag
 skall tänka deröfver och säga dig det en annan gång“.

10 Jeg tror at vide, hvad Rydberg savner, og helt Uret har han neppe.
 Men hvad du savner, *maa du kunne lægge ind i dette Digt*, hvis du
 vil gjøre lidt ved det.

Hendr. har i Dag faaet Krøyers Billede. Naar saa dit Digt er trykt,
 kommer min Biografi, og derpaa dine nye Noveller.

15 Nok for i Dag! *Alt her er inderlig godt ment* – det haaber jeg, du
 har Indtryk af, trods al Hastværk?

Din

Otto Borchsenius.

138. Til *H. L. Martensen*.

20

Til

Hs. Excellence Biskop Martensen.

Det er i Deres Højærværdigheds Egenskab af Formand for „Sel-
 skabet for de skønne Videnskaber“ at jeg herved ærbødig henvender
 25 mig til Dem med en Anmodning.

Det har været mig kært og smigrende at høre, gennem mit Hjem,
 [om] den Interesse, hvormed Drs Excellence har modtaget mine sidst
 udgivne Bøger „Derovre fra Grænsen“ og „Sange ved Havet“. Da
 der ved denne Lejlighed, gennem nogle af Pressens Blade, som lige-
 30 ledes har ydet mine Evner og Anstrengelser Anerkendelse, er faldet
 den Ytring, at jeg netop befinder mig i en Krise, saa kan jeg ikke
 andet end paa min Side tage Udtrykket op og understrege det. Jeg er
 som Forfatter, og selvfølgelig som Menneske, i en Krise, og jeg kan

[Decbr. 1877]

trænge til al den uafbrudte Arbejdsro og Tid, som Udviklingen i en saadan Periode kræver. Deres Højærværdighed véd selv, som Forfatter og som Menneske, noget herom.

Som *dansk* Forfatter og som *udelukkende* Forfatter vil jeg, især da mine fysiske Kræfter siden min Sygdom i Italien ikke altid staar mig saa aldeles bi, være nødsaget til stedse at sprede mig over Punkter, som kun kan fjerne mig fra mit bedste og egenlige Arbejde. Det vilde netop *nu* være mig af Vigtighed, om en liberal Understøttelse fra ovennævnte Selskab kunde sætte mig i Stand til under et forlænget Op-
 10 hold i Udlandet, og i en sydligere Del deraf, under Iagttagelsen af de fornødne Hensyn til mit poetiske Arbejde og min Sundhed at indfrie, i en værdig Skikkelse, de Forfatterløfter jeg selv har givet og stadfæste de Forventninger om en frodig, sund og mandig Udvikling i mit Liv og i min Kunst, som man nu fra saa forskellige Sider og med saa stor
 15 Enstemmighed knytter til mit Navn.

I Haab om at Deres Excellence vilde tage dette under gunstig Overvejelse i Egenskab af Deres Stilling som Formand for ovennævnte Selskab ikke mindre end i Egenskab af Deres Stilling til den danske Literatur, og meddele mig Deres Svar i saa Henseende under-
 20 tegner jeg mig med Højagtelse

Deres ærbødige
 Holger Drachmann
 p. t. Rue de Seine 20. Paris.

139. Til *Edvard Brandes*.

25

Kære Ven.

d. 28 Decb. 77.

Blot disse Linjer foreløbig som Svar og Tak for Dit Vink. Morsomt nok, da jeg iforgaars fik det betræffende N^r tilsendt saa' jeg straks, *hvem* der havde været paa Spil og i *hvad* Hensigt, og jeg nedskrev
 30 straks det Halve omtrentlig af det Digt, som jeg nu sender Larsen samtidig. Jeg sender det direkte til ham, forat han ikke skal tro at der er nogen Rapport mellem Dig om mig. Jeg tror at det er godt, at der er sagt saa meget som jeg kan og vil sige, saaledes at „Stolen hverken

falder tilhøjre eller tilvenstre“. Og det er jo bare det, der skal forhindres. Mit „glædelige Pariserliv“ er lidt blandet. Her er hundekoldt, og jeg er ikke ganske vel. Desaaarsag tager jeg om et Par Uger ud paa Landet. Til den Tid skal Du nok have min forandrede
 5 Adresse. Forøvrigt vil Breve altid blive sendt efter mig her fra mit gamle Hôtel, hvor jeg omtrent er lige saa meget enfant gâté som (*foreløbig*) derhjemme blandt de glade Danmarkianere. Virak er sød, men Osen er kvalmende i Længden, især da den er saa komplet ukritisk. Mere næste Gang, og en venlig Hilsen til Madame.

10

Din heng.
 Holger Dr.

140. Fra *H. L. Martensen*.

Kjøbenhavn 29 Dcbr 77.

Herr H. Drachmann.

15 I Anledning af Deres Henvendelse til mig som Formand for Selskabet for de sk. V. beklager jeg at maatte meddele, at deels ere vore Midler kun smaa, deels have vi for Tiden Intet at disponere over.

Personligt maa jeg takke Dem, fordi De saa venligt har tilsendt mig Deres sidste Arbejder. „Derovre fra Grændsen“ har interesseret
 20 og glædet mig, og har vistnok med Rette fundet almindelig Anerkjendelse. Men ikke har jeg i samme Grad kunnet glæde mig over Sangene ved Havet. Hvor meget smukt og malerisk jeg end finder i det Enkelte, bekvender jeg dog at jeg i disse Sange mere har fornemmet Havets end det msklige Hjertes dybere Bevægelser. At det
 25 bedste Digt: „Ved Skarritsøen“, der slutter: „herpaa jeg lever – og paa det jeg troer“, ikke har kunnet tiltale mig, behøver jeg neppe at sige. Men skal jeg være oprigtig, da vilde jeg ønske, at De istedetfor at offentliggjøre saadant helst i Stilhed havde druknet dette Barn af Deres Muse i Skarritsøen, strax efter Fødselen. En saa overfladelig
 30 Optimisme er virkelig ikke den nye „Livets Poesie“ hvortil vi trænge. Det er gammel og velbekjendt Epicuræisme, De her byder os som det „hvorpaa De lever og troer“ og hvormed De forgjæves søger at værge Dem mod Pessimismen.

De viser mig den Tillid at udtale for mig, at De som Forfatter og Mske befinder Dem i en Crise. Gid det i Sandhed maatte forholde sig saaledes! Ingen vil kunne frakjende Dem poetiske Midler, men hvad der fattes Dem er et Maal, et Indhold, en Livsanskuelse, i hvis
 5 Tjeneste Deres Midler kunne faae en særlig Anvendelse. Maatte det gives Dem fra den naturalistiske Vildmark at finde Indgangen til den moralske Verden og der at grunde Dem en Bolig for Aanden! Maa-

ske „Derovre fra Grændsen“ tør betragtes som et Tegn paa, at De befinder Dem paa Veien dertil. Hvad der har forskaffet dette Ar-
 10 bejde den gode Modtagelse saagodt som hos Alle, er aabenbart det ethiske Moment deri, Fædrelandskjærligheden, der tolkes med Kraft og Varme. Maatte det gives Dem at trænge videre frem ad denne Vei, og at tolke end større Ting end disse.

Bliv nu ikke vred for denne aabne Udtalelse, men modtag den
 15 hellere som en velmeent Nytaarshilsen fra Fædrelandet. Naar man nærmer sig til mig med Tillid, anseer jeg det for min Pligt at være oprigtig. Kommer De til Kbhvn skjænker De mig maaskee et Besøg. Men skriver De mig til, maa De ikke kalde mig Excellence, da dette høie Prædicat ikke tilkommer mig.

20

Venligst
 H. Martensen.

141. Til *H. L. Martensen*.

Rue de Seine 20. Paris.
 31 Decbr. 77.

25 Deres Højærværdighed Biskop Martensen.
 Jeg beder Dem tilgive, at jeg foranlediget ved Venligheden og Aabenheden i Deres Svar sender Dem disse Linjer saa umiddelbart ovenpaa Deres. Jeg tør forsikre Dem at det er noget, som sjelden sker for mig; hvis De finder Dem noget overrasket herved, maa Venlig-
 30 heden i Deres Linjer selv bære Ansvarret som Ophavet.

Tillad mig, forudskikket, at sige, at jeg m. H. til den forrige Anvendelse af Titelprædiketet antog at Deres høje Rang havde en tilsvarende Titel. Jeg har jo her ikke nogen Adgang til Statskalenderen,

og skrev kun som jeg troede. Hvad Spørgsmaalet om mit Andragende til Selskabet for de sk. Videnskaber angaar, saa var dette mig ingenlunde det Magtpaaliggende i min Henvendelse til Dem. Jeg troede at skyldte mig selv og mine literære Anstrengelser et saadant Andragende for – muligens – at støtte mit Arbejde. Min Gerning i den danske Literatur vil gaa sin Gang med eller uden offentlig Støtte; jeg har aldrig, i Tillid til mine Kræfter, dvælet længe ved denne Side af Sagen eller ved Bekymring herfor; jeg skal hellerikke dvæle herved nu.

10 Min Henvendelse til Deres Højærværdighed i forrige Brev, ligesom denne Gang, skyldes den *Interesse*, af mere og mindre usammensat Art, som De har udtalt over mine Arbejder, dels til min Fader, dels for mig selv igennem den Samtale ude paa Landet, hvor jeg, om end kun flygtigt, havde den Ære at være i Deres Selskab. Jeg føler nu, at jeg ikke burde have blandet disse to Dele sammen, en Henvendelse til 15 Dem i et Forretningsanliggende, og en Tak til Dem, fordi De, ad æsthetisk Vej, havde udtalt Dem anerkendende i den æsthetiske Værdsættelse af et yngre Arbejde af mig, saavel som af dette sidste. Jeg vilde ønske, at hvad jeg havde paa Hjærte sidst ligesaavel som 20 nu, havde fundet sit Udtryk i den Skrivelse, som desværre begyndte saa officielt – ifølge sin Karakter – at den drog mig selv bag efter sig i Retning af det officielle. Paa denne Maade havde jeg allerede sagt Dem, hvad jeg her ikke kan tilbageholde, og hvad jeg beder Dem være overbevist om savner enhver Karakter af Pludselighed, skøndt 25 det maaske maa forekomme Dem saaledes ved mit øjeblikkelige Gensvar.

De har selv fremdraget denne Antydning, i mit Brev, om „Krisen“. Jeg befinder mig i den. Beviset herfor er maaske, at jeg henvender mig til Dem. Jeg vilde i ethvert Fald, om De end havde ytret nok 30 saa megen, og meget større Interesse for mine æsthetiske Bestræbelser, ikke have paatrængt mig Dem med disse Linjer, saaledes som jeg desværre frygter for at De optager det – *hvis* der ikke havde været noget andet.

Jeg har saa sjelden kunnet bøje mit genstridige Knæ for Noget, 35 endsige for Nogen. Jeg beder Dem, Hr. Biskop Martensen om, ikke for

meget at tænke Dem mig som et af vor Tids Mennesker, der igennem Reflexioner, ad de rent intellectuelle Kampe, er gaaet eller vil gaa frem til sin Livsanskuelse, sit faste Holdepunkt. Jeg har kun altfor megen Kærlighed for Renaissancen som Kunstner, til at jeg ikke
 5 skulde, i klar Forstaaelse med dens Natur, kunne anvende en af dens Typer som Karaktermærke for mig selv. Jeg passer som en Hund i et Spil Kegler til al vor Filosofi, til vore tænkende Aanders, baade de positives og de destructives, Spekulation og iblandt de Resultater, som denne Tænkning giver. Jeg føler mig kun altfor ofte saa isoleret ved
 10 stedse at fornemme mig selv som en Lævning, en „Oversidder“ fra hine Tider, hvor det fysiske Initiativ hvert Øjeblik faldt det aandelige i Vejen. Legendernes Billeder, hvor de halvhedenske Pantheister, med hele deres barnlige Tilbedelse af Naturen som Dele af dem selv og paa samme Tid som hele det store Forsyns opløste Bestanddele,
 15 med deres Tumlen under aaben Himmel, paa Søen, i Skovene, stolende paa deres Mod og deres Vaaben – disse Skikkelser, som midt i deres Drifter og Lidenskaber, opretholdte ved Troen paa deres *Mod* og *Styrke* (deres egenlige Guder) pludselig føler sig grebet og lammet, ydmyg og ringe, ved en udenfra tiltrædende Magt – saadanne
 20 Skikkelser passer paa mig. Jeg har – det er ikke *kun* æsthetisk Tale, naar jeg har besunget det – endnu noget af den store Naturs Ammemælk i mig. En af den feudale Tids stærke Mænd, der pludselig føler sig givet i en Kvindes – og vel at mærke en *barnlig troende* Kvindes Haand; eller en Kristoforus, eller en Paulus: det er mine Idealer. Jeg
 25 har aldrig kunnet vente mig, som meget klarere Hoveder, under Studier, under Selvprøvelse med Bøgenes hinanden modstridende Vidnesbyrd for Øje, at skulle arbejde mig møjsommeligt op og frem. Jeg har været et Friluftsmenneske, en urolig Pantheist, der har sejlet, og holdt Vaabenøvelser, og rejst og fægtet og spillet paa mit Instrument.
 30 Jeg har været, og er vel tildels endnu en *Pantheist*. Der er dog altid Muligheder, ja der er i allerhøjeste Grad Muligheder, herudfra. Jeg hader al fladbundet Optimisme, og jeg er ingen Epikuræer; dertil er jeg for virksom, for bestandig brændende, for *troende*, med for megen ideel Trang. Jeg har vidst, at naar der en Dag kom et Barn,
 35 eller en Kvinde, der *trods alle mine glimrende og forførende Egen-*

skaber holdt hele sin *barnlige Tro* frem for mig og sagde: „dette er Betingelsen, hvad enten Du „giver“ Dig tidligere eller senere“! – saa vilde jeg bøje mit genstridige Knæ, og, i hvert Fald *begynde*.

Jeg er bleven slaæet til Jorden, jeg er bleven kastet omkuld. Jeg har
 5 værget for mig med alle mit gode Hoveds Spidsfindigheder, med den saakaldte „Fornuft“, med Alt. Men der er noget, jeg ikke kan komme over, og jeg ligger nu og bryder og arbejder med mig selv, og det raaber ud af mig gennem hundrede Munde, om end jeg foreløbig sætter Skrigene om paa smukke Rim med hele Naturdithyrambikere-
 10 rens Iver forat fastholde „Skønheden og Glæden“.

Paa et saadant bevæget Punkt gik jeg i Foraaret over til Dybbøl. Resultatet foreligger. Om jeg var kommen derover for to Aar siden, da vilde jeg næppe have sét *Alvoren* derovre, som jeg har gjort. Hvad „Skarritsøen“ angaar – jeg gør ingen Undskyldninger – men det er
 15 langtfra mit sidste Ord, selv om det staaar sidst i Samlingen. Det er ikke *godt* som Digt, det er heller ikke *klart*, og det er som sagt ikke det sidste Ord. Jeg vilde ramme den Schopenhauerske Filosofi deri, men Slaget slog mig selv paa Munden. Jeg lod det sætte i Samlingen af min gamle Lyst til at trodse imod. Thi det havde alt været trykt et andet
 20 Sted, og havde faaet sit Tilsvær, som ikke forekom mig ganske ærligt.

Jeg er som sagt i Krisen. Jeg frygter ikke for, at jeg ikke skal føre den igennem. Jeg anraaber ikke om Nogens Hjælp, og allermindst om materiel Bistand. Jeg har min Hjælp dér, hvor *jeg* kun kan faa den fra, og hvor den netop ved sin store Uegennyttighed kan kalde alle
 25 min Kræfter i Vaaben. Men jeg beder Dem kun, Hr. Biskop Martensen, forsaauidt som De føler, at De her har med en *alvorlig* Mand at gøre, at fastholde Deres Interesse for mig og støtte mig med Deres Velvillie, selv om det maaske ved Lejlighed skulde komme til at se lidt broget ud. Jeg er ikke sluppen let *ind* i denne Knibe; jeg for-
 30 langer heller ikke at slippe let *ud* af den. Jeg beder Dem, blot med et Par Linjer at *meddele mig den rigtige Modtagelse* af dette selvfølgelig rent *private* Brev; og jeg beder Dem om Tilladelse til ved en given Lejlighed at turde skrive Dem endnu en Gang til.

Med Højagtelse

Deres meget ærbødige
 Holger Drachmann.

35

142. Til Fr. V. Hegel.
privat.

Paris.

Rue de Seine. 20.

Nytaarsaften 77.

5

Kære Hr. Cancelliraad Hegel.

Næst efter at bringe Dem min Tak for dette forløbne Aar, der jo har
 faaet en saa glædelig og overraskende heldig Afslutning for vort
 Forhold som Forlægger og Forfatter, vil jeg ogsaa rent personlig
 10 takke Dem for den Venlighed og Beredvillighed, hvormed De i de
 mindre heldige Tider bestandig er kommen mine Forslag og mine
 Ønsker imøde. Det er ingen ringe Glæde for mig at føle, at jeg nu
 har faaet fast Grund under Fødderne hos Publikum og Presse der-
 hjemme, og jeg kan forsikre Dem, at denne Lære, som jeg har ud-
 15 draget af denne Jul, ikke skal være frugtesløs.

Det har været mig en Fornøjelse at modtage og læse de forsk.
 Aviser etc, De har sendt mig, ligesom det har været smigrende for
 mig iflg. Deres sidste venlige Skrivelse at erfare, at begge Bøger
 sælges godt, og at De bebuder det 3die Oplag af „Derovre fra G.“.
 20 Det var jo, hvad jeg i mit stille Sind havde ventet mig, da jeg i
 Oktober gjorde Dem mit Forslag med denne lille Bog samtidig med
 Digtene. Men jeg udtalte naturligvis ikke saa uforbeholdent min Me-
 ning om dens succès, da det nemt kunde have set ud som en Slags
 altfor stor Selvtillid – at dømme efter mine tidligere Arbejder. Hvad
 25 jeg her i Aften paa Aarets sidste Dag vil skrive til Dem, og skrive
 ganske *privat* (ligesom sidst angaaende Dybbøl) det er noget, der
 forhaabenligt vil glæde Dem og knytte vort Forretnings- ligesaavel
 som vort gode Bekendtskabs Baand endnu fastere. Jeg beder Dem
 kun, af *samme Hensyn* som sidste Gang, at sende mig disse Linjer
 30 *tilbage igen*. Jeg vil have at Folk endnu medens jeg er ilive, skal
 kende min Udvikling gennem mine Bøger, og ikke efter min Død,
 muligvis ved fremmede Øjne, læse sig den til af Breve, hvor oven-
 ikøbet Forretningssager er fremsat samtidig med alvorligere Ting.
 Som intet er tilfældigt i Verden, saa er det naturligvis hellerikke til-
 35 fældigt, at min Bog om Dybbøl og mine sidste Digte har faaet den

alvorligere Holdning, som navnlig skal vinde dem Læsere. Det er et Udtryk for min Udvikling, der ikke er kommen saa ganske pludselig endda; den har været forberedt gennem andre personlige Skæbner, mine Rejser, min Sygdom, og det lille Knæk, som min Sundhed siden
6 da har faaet, og hvorigennem en stor Del af min tidligere vel stærke Selvtillid er bleven korrigeret og stillet op Ansigt til Ansigt med højere Magter i Livet.

Jeg har netop idag afsendt et, ligeledes privat, Brev til Biskop Martensen som Svar paa en venlig og alvorlig Tak i et Brev, han
10 havde sendt mig, og hvori jeg gør Rede for min Udvikling og peger hen paa dens stedse mere og mere alvorlige Karakter og rolige Holdning, *netop* fremmet gennem disse ovenanførte Omstændigheder.

Mine Venner have tidligere for Spøg plejet at sige mig: Ja, Du ender nok engang som „fuldstændig Troende“! Jeg har aldrig svaret
15 noget hertil, fordi jeg mente, at det var Ting, som dog kun kunde klares af En selv. Hvilke Partier, jeg end har taget i Livet, saa har jeg taget dem energisk og af et fuldt Hjærte. Naar de ikke længer svarede til mine Begreber, eller jeg ikke til deres, saa har jeg søgt at frigøre mig fra dem, og har nu saa ofte maattet høre at jeg „svigtede“,
20 saaat jeg omsider er bleven døv paa det Øre. Sandheden er, at medens de andre er bleven staaende og har følt sig *bunden* til deres Parti, saa har jeg fortsat min Udvikling jevnt opad stigende, og naar nu hele mit Land har ydet mig sin Roes, saa har jeg mere følt det, som et Udtryk for, *dels* hvad man var mig taknemlig for i Øjeblikket,
25 *dels* hvad man fortsat haabede og ventede sig af mig i *stigende* Udvikling udover mange snevre og ensidige Synspunkter. Paa denne Maade kan jeg med rolig Bevidsthed, om dog at naa det Rette til sidst, fortsætte i det brede Spor, jeg har traadt

„fra Ejdrems Strand til Skagens hvide Banker“.

30 Jeg har maaske netop i disse Dage haft Lejlighed til at notere mig noget i saa Henseende. Jeg havde, støttet paa mine to sidste Bøger fra denne Jul, søgt om en større Rejseunderstøttelse og samtidig Understøttelse til Fuldførelsen af et større Arbejde, paa forskellige Steder derhjemme, idet jeg henpegede paa at en stor Del af mit

Anckerske Rejsestipendium gik i Doktorers, Vaagekoners, Apothekeres og Hotelværterers Lomme under min Sygdom i Bologna og Florens, og at jeg maatte *leve af min Pen*, fordi det nu, mere end nogensinde før, kom mig an paa, ikke at sprede mine Tanker, Idéer og Kræfter
 5 over saa forskelligartet Arbejde som at digte og at male – naar en af Delene skulde drives *grundigt* og til Ære og Hæder for mit Land. Man svarede mig yderst elskværdigt og forekommende fra alle Sider: „Vi er meget tilfreds med Dem, kære Digter, og vi skal ogsaa nok træde til, men lad os blot se en „næste Gang“ endnu. De har taget
 10 os med Storm dennegang, og vi er lidt betuttede og overvældede af denne øjensynlige Forskel paa *før* og *nu*; skriv os nu et Par rigtig smukke Bøger til endnu engang (naturligvis ikke om det samme) saa skal vi være der med vore Stipendier og Fonds osv!“

Dette er omtrent Oversættelsen af de Svar, jeg har modtaget som
 15 sagt fra flere forskellige Institutioner. Det er ikke Mangel paa Tillid; man venter sig al muligt godt, men man vil bare se „næste Gang“ forat være fuldstændig enige om Anbringelsen af sine Løftestænger.

Jeg har ikke kunnet vente mig andet; man har i saa lang Tid været lidt ængstelig for mig. Men hvad jeg hverken kan eller vil sige disse forskellige Mennesker *paa Forhaand*, det baade kan og vil jeg sige *Dem*, som min Forlægger i fuldstændig Tiltro til Deres Discretion. Om Deres Interesse og Velvillie for mig, vil jeg her ikke tale.

25 Nuvel, jeg arbejder virkelig hen imod dette „Omslag“ (som mine gamle Venner vilde kalde det). Jeg har løbet Panden saa haardt imod Muren, at det har smærtet mig, og jeg har, hvad der er det Afgørende, netop under Smærterne sét Tingene og Forholdene i et ganske andet Lys end forhen. „Derovre fra Grænsen“ og de 30 Sange ved Havet er en Begyndelse. Jeg gaar videre. Jeg har et af Svend Grundtvigs dejlige Folkeeventyr under Arbejde i et helt lyrisk Epos (saadan noget som Ibsens „Brand“) hvor en ung Svend gennem sit *Mod*, sin *Tro* og *Overbevisning* faar Kongedatteren. Jeg kalder det „Prinsessen og det halve Kongerige“, en Titel og et Arbejde, der
 35 netop for os Danske men ogsaa for de Norske, ikke skal undgaa at

vække ligesaamegen Deltagelse og Interesse som „Derovre fra Grænsen“. Samtidig er jeg paabegyndt en Novellecyclus „Kunstnere“, hvori alt det Fine, Gode, Hjemmet og Hustruen etc skal fremstilles som det Eneste, der holder baade Kunsten og Folket oppe. Denne
 6 Novellecyclus skal først, efter Aftale, publiceres i Aarets Løb i „Ude og Hjemme“ med Tegninger af danske Malere; og siden vil jeg samle den i en Bog. „Prinsessen og det halve Kongerige“ tænker jeg at have færdig til Foraaret. Det gælder alle Steder i Verden, og ikke mindst i Literaturen, at „smedde medens Jernet er varmt“. Navnlig
 10 gælder det for mig som sagt overfor det lille bitte Forbehold, der endnu kan være rundtomkring i Krogene: „Lad os endnu engang se ham efter paa Tænderne“. Jeg har gentagne Gange lovet det danske Folk, at *jeg* skulde grave den Oehlenschlägerske Frodighed frem igen, og jeg skal holde mit Løfte, saa sandt som jeg netop i disse Aar (de
 15 bedste for en Poet) skal udmønte alt det gode Metal, som findes i mig. At Metallet, som saa længe har ligget i Schacterne, er *godt*, meget bedre end man havde anet, det er nu mit Folk enigt om. Nu vil man allevegne fra, trods Dyrtid og Pengeknaphed og politisk Kævl, se de *prægede Mønter*, som jeg kan levere.

20 I de sidste 10 Aar er der kun blevet opnaaet Enstemmighed om *Et* i den *danske* Literatur og Politik, og det er „Derovre fra Grænsen“. Jeg forlader Nutiden og vandrer med mit for Æventyrets *Kunst-* digtning (Aladdin, Hjortens Flugt, H. C. Andersen) saa modtagelige Folk over i de skønne Verdner, hvor Folk er gode og har Lov til at
 25 være det. Man forlanger „mere Lyrik“ af mig, og jeg skal give det, i saa skønne og *rene* Vers, som jeg formaar det.

„Tannhäuseriets“ Tider er forbi for mig. Jeg skal vise det saa eftertrykkeligt ved at vie mine to Elskende i Kongeborgens Domkirke, efter at alle de onde Magter ere fordrevne.

30 Nuvel, det er ikke forat anbefale min næste Bog eller Bøger, at jeg taler saa alvorligt med Dem iaften om min fremtidige Gerning. Naar denne Bog er kommen ud, der opfylder mig saa meget nu og som allerede stærkt strejfer over paa det Dramatiske, og naar jeg atter har set et
 2det Oplag paa mit nye Titelblad, saa gaar det løs paa det Drama,
 35 der atter skal forherlige Hjemmet, det Ethiske og dets Indflydelse, og

hvertil jeg var ovre i England sidst og gøre de lokale Studier, og jeg haaber at mine Evner da skulle vise sig at være tilstrækkelig bearbejdede af mine mellemtidige Studier.

Men ligesom jeg har følt mig løftet og styrket – trods det at jeg fremdeles ikke er ganske rask – ved det Held, som denne Jul har bragt mig, saaledes maa jeg i den nærmest kommende Tid begynde at have det lidt godt, at føle mig lidt fri og sikker under mit Arbejde paa det Gebet, hvor jeg saa længe har følt mig trykket – uden at jeg forøvrigt nogen-
 5 sinde klagede. Jeg vil nødig tale om mine pekuniære Sager og Forhold. Jeg vil kun sige Dem, at De nu maa træde til, saasandt som De føler, at
 10 De har med en alvorlig Mand at gøre, der har et rigt springende Væld indeni sig. *De* er en rig Mand; jeg er en fattig Djævel foreløbig. Men om 10 Aar, hvis jeg lever til den Tid – og maaske endnu snarere hvis jeg er død – vil mine Arbejder indbringe Dem og mig hvad *gode* Arbejder
 15 altid bør indbringe. Lad vort Regnskab blive staaende foreløbig saaledes som det efter mine sidste to Bøger staar hos Dem, og stil 4000 Kroner til min Disposition saaledes at jeg kan hæve dem, hvornaar jeg vil, uden bestandig at skulle se hen til den næste Termin for „en ny Bog“. Jeg kan forsikre Dem om, at disse Penge vil løse mange smaa
 20 pinlige Spørgsmaal for mig og give mine Vers „Vinger“. Jeg har jo hidtil slaaet mig igennem som en brav Karl, og jeg har aldrig klynket. Jeg *beder* Dem da hellerikke herom – jeg har saa ondt ved at bede om noget. Men da det ikkedestomindre er en Anmodning af lidt egen Slags, saa beder jeg Dem kun om at rekapitulere dette Brevs Indhold
 25 og de aabenhjærtige Meddelelser jeg har gjort Dem om mit fremtidige „Program“, og De vil vist sande med mig, at Risikoen ikke ligger størst paa Deres Side, og at det er *mig*, der er bunden til Dem ved en Gentlemans Løfte om en rig Produktivitet, der aldrig vilde være et *Løfte* fra min Side, hvis den ikke var saa naturlig, saa fuldstændig ud
 30 af min digteriske Trang til at skabe, og som, hvis den ikke paa denne Maade understøttes ved en Haandsrækning hos Dem, tvinges til at ty til andre Kilder, hvor den meget nødig vil ty hen.

Det er blevet lidt sent iaften med denne lange Skrivelse. Jeg gaar nu snart ind i et nyt Aar, som vil være af gennemgribende Betydning for
 35 min Udvikling og min Stilling i Literatur og Omgivelser. Idet jeg gen-

tager mit: Tak for det gamle Aar! beder jeg Dem omgaaende i det nye at svare mig herpaa, og tegner mig med Hilsen

Deres og Deres Søns
ærbødig-hengivne
Holger Drachmann.

5

143. Til *Georg Brandes*.

Rue de Seine. 20. Paris.
Nytaarsaften. 77.

Kære gamle Ven.

- 10 Du skrev mig et Monstrebrev – og min hjærteligste Tak herfor. Jeg vil ikke „stikke op“ for Dig, men forat opnaa dette, har jeg maattet give mig Tid. Ikke fordi jeg skulde tænke mig om, hvad jeg vilde svare. Ingenlunde. Ordene sprang mig straks paa Læben, da jeg gennemlæste og endnu en Gang omhyggelig gennemgik Dit Brev.
- 15 Men disse 14 Dage har medført saa meget Vrøvl, saa mange Lykønskningsbreve, Forretnings og personalia Breve, at jeg har maattet vente.

Dette lyder ominøst, som en Undskyldning. Jeg har i Virkeligheden ingen Undskyldning at bede Dig om. Jeg har blot et Svar, ligesaa
20 aabenhjærtigt som Dit at give. Du skrev, at Du har tabt et 6aarigt Felttog; jeg har for Øjeblikket, det kan ikke nægtes, vundet et Slag derhjemme, men, kære Ven, je me trouve déjà en train de sacrifier toute ma conquête.

Jeg skal komme tilbage hertil, men jeg understreger blot dette lige
25 fra Begyndelsen, forat give Dig at forstaa, at jeg ikke er den Renegat, som Venstre nu brøler paa derhjemme, og at paa den anden Side Glæden i Danmark over den forlorne Søns Hjemkomst maaske snart vil vende sig, saaledes at man sender ham tilbage til Svinene igen – til de Svin, der (efter Horats) roder under Parnasset.

30 Dersom det denne Gang kun gjaldt for mig om den personlige Gaudium det stedse har været for mig at springe i Sadlen og hugge ind, saa var sligt et Felttog meget nemt bragt istand og bragt til Ende. Selvom jeg hurtigst m. maatte retirere, saa havde jeg dog den

Tilfredsstillelse at have banket løs. Mine egne Stryg har jeg altid taget uden Ophævelser. Men der staar nu for mig akkurat de samme, og altsaa ligesaa alvorlige personlige Interesser paa Spil, som hos Dig for to Aar siden. Ja maaske alvorligere. Thi medens det var en *tysk*
 5 Dame, som Du skulde med Opbydelsen af hele Din Sømandsdygtighed og Fasthed føre i Havn som Din Hustru, und zwar ein sehr grosser und räumiger Hafen, in Deutschland, wo sich Alles verzeihen lässt was nur männlich und brav und ernst getrieben, medens Din Hustru, hvis Du omplantede hende paa dansk Grund, kun havde
 10 yderst faae Relationer til sine Omgivelser at tage Hensyn til, og i de intelligente og liberale Kredse i sit *Fødeland* snarere havde Forsvar end Modstand at vente, saa er det anderledes med mig. Hvis jeg skal bringe min tilkommende Hustru i Havn *derhjemme* – og paa et evigt Exil *kan* jeg ikke indlade mig – saa maa jeg nu begynde at tage
 15 Reb ind. Det er dette, jeg har gjort. Men vent lidt.

Mine sidste 2 Aars Historie er kortelig saaledes. (Du ser, at jeg tager Din Opfordring i Dit Brev alvorligt. De halve Meddelelsers Tid er forbi – imellem os to; de har maaske allerede hidført formegen Tvivl eller Mistillid hos Dig. Jeg ender dem. Thi er der nogen jeg
 20 sætter Pris paa at staa klar overfor – saa kan Du forøvrigt billige eller misbillige – da er det Dig).

Jeg tog til Italien i Efteraaret 75. Jeg var, som det er Eder bekendt, halvsyg dengang. Hvad der imidlertid ikke er Nogen af Eder bekendt, det er, at jeg dengang i Mellemtiden mellem min Tilbage-
 25 komst fra Tyskland (Hamborg) og min Afrejse til München i en smertelig bevæget og indtrængende Korrespondance til Vilhelmine bad hende om en Udtalelse om, hvorvidt en Genforening var mulig. Jeg sagde Alt hvad en Mand kan sige, der føler, at „Genifebren“ har forladt ham og atter dømmer overskuende, om end med Lidenskab,
 30 over Situationen. Hendes Svar viste mig, at det var absolut umuligt overfor den Mand, hvem hun under min Letsindighed og Sorgløshed havde knyttet sig til, og hun bad mig, aldrig at vende tilbage til dette Punkt. Saa rejste jeg.

Det blev jo – efterhaanden – en udviklende og frugtbar Rejse,
 35 („En Overcomplet“ og „Najaden“ i München, „To Skud“ og en

Mængde Digte i Overitalien). Men mit store Legeme og al den Gæring, de Selvbefredelser, den stadig opdukkende gamle Lidenskab, som det indeholdt, maatte først under min alvorlige Sygdom i Florens faa en saadan Korrektion, „spæges“ saa eftertrykkelig, at jeg
 5 som en skindmager Asket kunde tvinges bort fra Erindringen om „Sakuntala“ (skrevet i en tyrolsk Dal).

Jeg kom hjem paa Sommeren, skindmager, trist, uden at vide hvad jeg skulde tage fat paa, fuldstændig uden Plan for mit Liv, og blev foreløbig af et consilium medicorum anbefalet at søge Ro og Strand-
 10 luft og 4 Potter Sødmælk om Dagen. Saa var det, at jeg paa et Besøg i Byen ude fra mit Fiskerleje læste nogle Digte op for Dig og Din Hustru, hvem jeg saa' for første Gang. Ak, kære Ven, Du véd ikke, hvor Synet af hende og Dig sammen gjorde mig ondt. Jeg kunde ikke holde det ud. Jeg kastede mig ind i Begyndelsen til et dumt Æventyr
 15 med en yppig og meget liberal Københavnerinde ude ved „Badestedet“ (dette fordømte, blødagtige Badeliv!) og jeg var atter „Manden paa Landet uden Mening“.

Min ufordærvede (ja heldigvis) Konstitution bragte mig min Sundhed tilbage med Syvmilestøvler. Men hvad skulde jeg bruge
 20 mine gamle Kræfter til? Forære dem i Present til en yppig Københavnerinde? Nej, de var dog lidt mere værd. Heldigvis for mig fik Damens Gemal et Anfald af Jalousi – uden positiv Grund *endnu* idetmindste – og jeg benyttede Lejligheden til at trække mig tilbage længere ind i Landet, til Esromkloster, med en lille Lære om, at Bade-
 25 livet maaske virker altfor styrkende paa svage Gemyter.

Jeg havde jo i München skrevet mine „Memoirer“ som Du kaldte dem, „En Overkomplet“. Jeg troede dengang, dels at jeg snart vilde dø, dels at min Hjemkomst i ethvert Fald vilde trække længe ud. Lige-
 fra Drengaaarene havde jeg bevaret en stor Forkærlighed for Naturen
 30 omkring Esromsø. Jeg havde været saa forelsket, som det er muligt at være det i sit sidste Skole- og første Rusaar i en elskværdig Families nydelige og muntre Døtre herude. Jeg siger *Døtre*, thi jeg friede – à la „Fiskerjenten“ – paa en og samme Dag til den ældste og den yngste af Søstrene. Der var vokset Græs over den Historie. I de mellemlig-
 35 gende 9–10 Aar havde jeg ikke været her, og mine egne Skæbner

havde udviklet sig saa energisk, frodigt og voldsomt, at Erindringen herom kun stod i meget svævende Konturer for mig. Den yngste af disse Piger havde allerede været gift en 6-7 Aar, havde to Børn og boede paa en Gaard her i Omegnen. Hun var smuk, Manden „skikke-
 5 lig“, Alverden – o: den landlige Verden – gjorde hende sin Opvartning, Damerne i Omegnen bagtalte hende. Det var nok for mig til at ville se hende. Jeg følte mig sikker nok paa mig selv; jeg var led og ked af al Flygtighed, jeg havde faaet fat i mit Drama med det engelske Sujet, jeg havde baade Dine og Edwards alvorlige Formaninger
 10 – misforstaa ikke Ordet – til mig, om at „gøre“ noget, og jeg havde „Sakuntala“ i Baggrunden. Ved en Familiefest blev jeg indbudt paa 2^{den} Haand til Gaarden. Jeg gjorde omhyggeligt Toilette, og mødte op som den lidt „trætte“ Mand med de mange Erfaringer, var lidt lapset, fortalte smaa pikante Historier fra Venedig og Verona, Didel-
 15 dumdej, kort sagt „konversabel“ – omtrent som Erik Skram.

Jeg havde ikke mange „Erfaringer“ behov i Sandhed for straks at oversé Situationen. Et af disse mange ulykkelige Giftermaal – ifølge Forældres og Brødrers „indtrængende“ Formaninger – af en ung, altfor ung og uselvstændig og lidt koket Pige med en formaaende Fa-
 20 milies yngste Søn, der har faaet en Gaard at hænge ved i Mangel af hvilket som helst andet. Baronens i „Tannhäuser“ er en fuldstændig urimelig, opdigtet Personnage; Baronessen havde virkelig paa det Point en Del af den overfladiske Lighed med den unge Frue. Den fordømte Bog, som aldrig burde have set Dagens Lys som *Bog*, den
 25 blev skrevet i Efteraarets Løb under den mest barokke Blanding af fuldstændig „Bjergtagenhed“ og en ilde anbragt Jalousi – som jeg selv kaldte „omhyggelig Prøven“ – og som har fordærvet det prægtige Billede af denne glade, ungdomsfrejdige, praktisk-energiske og sværmerisk-musikalske Natur, som nu til Sommeren følger mig her til
 30 Frankrig, efterat vi først har udsonet hver for sig den mulige Brøde vi har begaaet ved ikke straks at have været fuldstændig aabne for hinanden – igennem den Spidsrod, som København holder parat.

Jeg saa', hin første Dag, hvad der laa som et Tryk, og kun altfor aabenlyst, over hele dette „Hjem“. Mit forcerte Væsen, og den Let-
 35 sindighed som skinnede derigennem, bedrøvede hende. Men jeg holdt

fast ved det. Det var jo mit Dækvaaben, og jeg vilde ikke bringe Forstyrrelse herind, hvor der kun behøvedes saa ringe Anledning udenfra. Hun kaldte mig til Siden ude i Haven, og bad mig komme igen en Dag, naar der ikke var Fremmede. Hun vilde *tale* med mig. „Vi
5 havde jo holdt begge meget af hinanden, da vi var ganske unge; nu var vi begge gift; jeg kunde mindst være saadan, som mine Ord lød, hun trængte til at tale med en fornuftig Mand, en Ven; om jeg vilde komme?“

Jeg svarede undvigende. Jeg følte, at jeg stod ved et Valg. Jeg
10 maatte hurtigst rejse fra Egnen, eller jeg maatte *blive*. Jeg overtalte mig selv til at tro, at mit Arbejde i Esrom ikke vilde blive til noget, hvis jeg nu atter skiftede Opholdssted. Man har altid et Arbejde ved Haanden i slige Tilfælde.

Jeg kom igen et Par Uger efter. Samme Fremgangsmaade. Jeg var
15 konverserende; hun blev mere og mere alvorlig. Hendes Mand syntes om en saa behagelig – rigtignok vel meget renomeret – Bekendt fra gamle Dage. Jeg kunde sejle og fiske og drive med ham. Man keder sig paa Landet, og man er mere blind end i Byerne. Jeg saa', hvor dette *kunde* ende, om endog jeg bestemte mig til, ikke at *ville* ende
20 det. Jeg var saa nylig sluppen ud af voldsomme Bevægelser, Sinds- lidelser, en strømmende Produktion, en stor Sygdom, en Ækelhed ved alt Kurmageri. Jeg vilde være glad og munter blandt behagelige Mennesker, i en vidunderlig smuk Sommernatur. Jeg var atter i Besiddelse af hele min Ungdomskraft. Den mellemliggende Tid begyndte
25 at glide tilside ligesom et Tæppe for et Féeri paa Theatret, og mine Dreng- og Ynglingeaar stod i Baggrunden saa frodig og blomstrende som i den (gode) første Halvdel af min Bog (En Overcomplet). Derfor denne „Svaghed“ (i Tannhäuser) overfor Præstefamilien. Det er *Barnets* Erindringer, Studentens Sommerferie, ukritisk, uerfaren,
30 uprøvende, *ukunstnerisk* tillige, som da Du selv, kære Ven, gik paa Ferieudflugter og mindst af Alt tænkte paa at Du skulde blive dem alle en saadan *Ild* (Julius Lange: Talen ved dit Gilde) i Næsen.

Hele „Tannhäuser“, braveste Bedste, er en Svaghed fra Ende til
anden, og ikke mindst en kunstnerisk. Der er bestandige Tilløb til at
35 klare Ærterne – som sletikke bliver klarere ved de gode (virkelig

gode, af en uendelig Tilbedelse udstømmende) Digte. Det er en uendelig skidt Bog, jeg véd det, som Alle er kommen paa Nakken, fordi den slet ikke tilfredsstillter *Nogen*, og som kun har opnaaet at sætte *hende* og mig i Gabestokken og ovenikøbet givet og maattet give
5 et falsk Begreb om hende navnlig. Guderne skal vide, at det er en daarlig Bog, – og dog er det den eneste Bog af mine, som jeg *selv* vender tilbage til og læser, næsten med Taarer i Øjene. Den har for *mig* en saa uendelig lokal Farve, trods det at Farven hvert Øjeblik bliver grumset og navnlig slet ikke udtrykker *hende* – hvorunder mit
10 Hjærte bløder hvert Øjeblik. Hun gav sig selv saa hurtigt, saa ubetinget hengiven hen, efterat have gaaet og gemt paa *mig* gennem et glædeløst af Sygdom og Trivialitet gennemvævet Ægteskab i de mellemliggende Aar. Og *jeg* – ja man løber ikke ustraffet hen over Selvbebrejdelser, bitre Erfaringer, Frivolitet og Løshed. Jeg fidtede
15 og kludrede mig ind i dette Forhold, underkastede min stolte Sjæl alle mulige Hensyn, gik paa Akkord med alle Meninger og Forbindelser for ikke at compromittere mit Forhold paa Gaarden, blev jaloux, drev selv Medbejlere til Huse, kort sagt, bar mig ad som en svag Mand. Hvad et saadant Forhold fører med sig, behøver jeg ikke
20 at sige. Jeg pintes og pines stedse ved at maatte være denne Mands *Ven*. Og samtidig var jeg bunden paa Hænder og Fødder ved mit endnu ikke *opløste* Ægteskab, og ovenikøbet af Hensynene til min Kones stedfindende Ægteskab, som jeg ikke – jeg indhentede nøjagtige Oplysninger i saa Henseende – turde compromitere ved en „Skandale“, en Bortførelse efter alle Kunstens Regler. Jeg forsøgte at indbilde mig selv, at der *ikke* var noget Hold i dette mit Forhold til den unge Kone. Jo mere jeg svajede, jo fastere stod *hun*. Saa rejste jeg til Paris, forat studere i Theatrene. Det var haardt for hende; hun har de fleste Kvinders Anskuelse om Paris som et meget forførende Sted for
30 Mændene. Jeg brugte imidlertid mit Vinterophold i Paris til ret grundigt at gøre mig mit Forhold klart overfor hende. Hun havde vundet en overordenlig Indflydelse paa mig. Med en Fasthed og Udholdenhed, ret en egenlig Kvindelighed, holdt hun ved mig. Min Tiltro til at jeg paany kunde leve i et Ægteskab – som var bleven saa
35 stærkt rystet gennem mit tidligere – og at jeg *kun* sammen med en

Kvinde kunde samle mine Kræfter til Arbejde og faa Fodfæste i mig selv igen, vandt mere og mere Styrke. Jeg kom [hjem] i Foraaret, og i Forsommeren fødte hun vort Barn. Hvis der havde været den ringeste Tvivl før, saa forsvandt de sidste Spor heraf netop ved denne Lejlighed. Vi var omgiven af al det utaaelige Spioneri, Bagvaskelsesvæsen og andet Uvæsen, som altid under slige Forhold. Men den Styrke, Uegennyttighed, Moderkærlighed (til *dette* Barn) og Tiltro til mig hvormed hun trodsede Alt, var i Sandhed beundringsværdig. Og jeg *beundrede* hende i Sandhed, og beundrer hende som en af de faa *virkelige* Kvinder jeg har kendt. Hele dette Væv imidlertid af Intriger, Forstillelse osv. osv., som sligt medfører, blev os uudholdeligt. Havde ikke Hensynet (det *eneste*) til Vilhelmine været, saa havde jeg bortført hende med det samme. Men nu *maatte* vi vente. Paavirket af hende tog jeg over til Als og Dybbøl, og senere ved min Hjemkomst lagde jeg mig ud i Hornbæk, et Par Mil fra hendes Opholdssted, forat stanse de onde Tunger. Det er i hendes Nærhed at „Sange ved Havet“ er bleven skrevet. Og det er under stærk Paavirkning af hende at Bogen fra Sønderjylland er bleven til, *saaledes* som den er bleven til. I Efteraaret, kort førend min Rejse hertil, lykkedes det hende og mig, ved et Besøg i København, at rejse sammen – en meget dristig Rejse – op i Omegnen af Kallundborg (ved „Skarritsøen“) og her aftalte vi da, at hun, umiddelbart efter Vilhelmines stedfindende Giftermaal skulde søge Skilsmisse fra sin Mand, og tage sammen med mig og vort Barn her tilbage til Paris.

Se, kære Ven, dette er de rent faktiske Forhold, som jeg naturligvis overgiver til Din Discretion – Din Hustru fraregnet. Ikke engang Edv. bør Du meddele dette. Han kan Visen halvt – som forøvrigt mange – men hans Opfattelser heraf saavel som hans gode Raad har stedse været mig lidt spidse. Han mangler selv saa megen bred og *frejdig* Naturgrund til at ville gøre et saadant Skridt heltud; han slaar sin egen Eng – som Du selv siger – førend den er bleven grøn, og vil – med alt sit Venskab for mig – gerne spille lidt Mephisto overfor mig. Jeg er imidlertid ikke længere nogen Faust, der forlader sin Margrethe.

Og idet jeg understreger dette sidste Udtryk, kommer jeg nødvendigvis tilbage til det, som vor Korrespondance oprindeligt drejede

sig om. Der eksisterer ingen Relationer mellem mig og Borchsenius eller andre lignende Literater. Hverken han eller andre har faaet noget Mandat af mig; de har understøttet mig i rent literaire Sager ved Korr. læsning, venskabelige Raad om *Bøger* og andre tekniske Ting.

5 Jeg selv læser aldrig hvad de skriver rundtomkring i Correspondancer, uden forsaavidt som de sender mig dem selv. Ikkedestomindre har jeg netop for nyligt skrevet ham til med nogle biografiske Notitser om mig selv, som han vilde benytte i et Blad, og præciseret min Stilling til Dig, der nu begynder at omdebatteres ligesaavel som min Stilling til

10 Venstre. Min Stilling overfor Dig, saavel som overfor den virkelige demokratiske Bevægelse derhjemme, kan heldigvis ikke for mig lide noget Skaar ved Venners eller Ikke-Venners Bjørnetjenester. Jeg gaar en *personlig*, og derfor saa meget mere forbitret Storm imøde derhjemme, af langt alvorligere Karakter end den, tro mig, Du selv

15 har været udsat for. Min tilkommende Hustru er igennem sin Familie knyttet til nogle af de mest indflydelsesrige, gammelconservative Familier i Danmark. Det vil være dem et Slag i Ansigtet, og et dobbelt, fordi de allerede paa Forhaand har jubileret over den forlorne Søns Tilbagekomst. Mine Tanker ere saa stærkt henvendt herpaa, at

20 mine literære Foretagender for en rum Tid idetmindste ville være nødte til at give efter for et vist Tryk; jeg vil nemlig ikke strande paa Halvvejen; som ingen Sømand vil. Og dertil kommer, at min for de personlige Indtryk, navnlig igennem Kvinden, saa stærkt modtagelige Natur allerede i det sidste Aars Forløb har bøjet sig indefter i en vis

25 Længsel efter Fred og rolig Udvikling paa mange af de *brede* Spørgsmaal, Nationalitet, Tolerance paa de religiøse Gebeter, hvor man næppe endnu kan give Kvinden og „Folket“ noget af det *Positive* som de alle raaber paa istedetfor det Positive, som man berøver dem og det *tilsyneladende* Negative, som Videnskaben i sin nuværende

30 Udvikling bringer. Jeg indtager, af en og to og tre og, om Du vil, hundrede Aarsager en afventende, en *ren kunstnerisk skabende* Holdning (Goldschmidt, førend sin Nemesis?) for Øjeblikket. Jeg er bleven „angst og bange“ for paany at ville „experimentere“ med en kvindelig, naiv og musikalsk Natur, saaledes som jeg – ganske vist

35 ogsaa paa Grund af min Ungdom – maatte experimentere med Fru

Belli. Jeg staar i *Centrum*, jeg afventer, jeg tænker mange gamle Sager om igen, og jeg *arbejder*. Disse mine Arbejder sprudle nu fra en frisk strømmende Kilde, rigt og frodigt i mig, naturligt fremhjulpede af den gunstige Vind, der for Øjeblikket fylder mine Sejl.
 5 Jeg er overbevist om, at mine *Arbejder* allerede til Foraaret ville glæde Dig. Om min *Centrumsstilling* vil glæde Dig, ja, gamle Kammerat, derom kan jeg maaske have min lille Tvivl, som Du kan bestyrke eller afkræfte: den *er* imidlertid, ligesom min *Centrumsstilling er*.

10

D. 6te Jan.

Jeg fik lige nu Dit Brevkort, og erfarer hvor utaalmodig Du er. Jeg haaber, at dette lange Brev og Datoen for dets Begyndelse vil vise Dig, at det ikke er nogen Efterladenhed hos mig. Jeg har ikke mindre end *tre* (skriver tre) Arbejder for paa én Gang, og mit Bord bugner under
 15 Korrespondance – ligesom Dit. Nuvel, mine bedste Nytaarsønsker for Dig og Din Hustru. Jeg skal visselig ikke glemme hende med et lille Billede, saasart jeg nu til Foraaret tager ud ved Kysten forat male. Jeg kan aldrig modstaa kvindelige Bønner, mindst fra en saa smuk og elskværdig og musikalsk Dame som Din Hustru.

20

Dig hilser
 Din Ven
 Holger Dr.

144. Fra *Georg Brandes*.

Berlin Zelten 16. N. W.

25

[*paabegyndt*] 2^{den} Juledags Aften. 77.

Hjertenskjære Ven! Hvorfor er du bleven saa brevdoven, min Tak for dine herlige Digte har brændt mig paa Læberne nu et Par Uger og endnu har jeg ei Svar fra dig. Saa veed jeg ei hvordan, falder jeg
 iaften over en lille Pakke Breve – der laa blandt mine Papirer –
 30 Breve skrevne af dig til mig fra Ryesgade og Hamburg af, jeg læste lidt i dem og havde en Følelse som om mit Hjerte smeltede. Du kan ikke tænke dig hvor skønne disse Breve er, hvor sjælfulde og unge,

hvor sande, hvor inderlige – jeg rørtes næsten til Taarer og da jeg kom til et, som endte med de Ord „jeg vilde ønske jeg kunde omfavne dig“ saa aabnede mine Arme sig uvilkaarligt. Og det vilde smerte mig dybt, om blot det ringeste af disse Følelser, som du den gang nærrede for mig, var mindsket eller svækket. Der er dog intet saa Smukt og Glædeligt og Nærende som Kjærlighed mellem to Mænd. Den mellem Mand og Kvinde har mere Flamme, men mindre Lys. Dog jeg maa have et Svar fra dig for jeg kan skrive igjen.

D. 7 Jan. 78.

10 Min kjære gode Trofaste! Tak for Brevet, som forklarer mig næsten Alt. Du vil ei undre dig over at Et og Andet maatte staae i et dunkelt eller svævende Lys for mig, saalænge jeg intet kjendte til dine Motiver. Dit Brev er saare indholdsvægtigt og din Hemmelighed vel forvaret hos mig. Det er en *tung* Hemmelighed og Du kan tænke, at min
15 Medfølelse er levende og hel. Ak Ven! hvorfor skulde dog ogsaa dit dit Livs Situation have formet sig i et saadant Væv af ulykkelige Skjæbner!

Dog det nytter ei at tale om Sligt. Jeg seer det jo vel at Du gaaer en streng Tid imøde hjemme. Du har ogsaa ganske Ret i at min og
20 din Livsskjæbne med Hensyn til Opholdsstedet ikke lader sig parallelisere. Aldrig, ei een Gang, ei af eet Menneske er her vist mig og min Hustru andet end den mest levende Velvillie og Sympathie. Din Situation er jo desuden langt, langt mere compliceret.

Tak for din Tiltro, din Fortrolighed og tak for dine Vers. Jeg har
25 prist dem til alle og sætter dem overordentligt høit. Min Kone kan et Stykke af „Ligprædiken“ det om Grisen udenad („men Ole svared sit gamle Tys, at Grisen fryss“) hvilket hun gjentager flere Gange i Træk med den dybeste Fornøielse. Jeg maa dog have Lov til at fortælle dig at hun sendte den lille Eva Drachmann en Billedbog til
30 Bornholm til Juleaften.

Saa er der det om „Centrumsstillingen“ som du kalder det. Jeg har her hverken Ret eller Villie til at indvende synderligt. Kun om Et beder jeg dig. Hvormeget Du end maatte ville lempe dig og mildne dig, saa lov mig, at Du aldrig vil bedrøve mig ved at slaae ind i den

mod Tanken fjendtlige Tonart. For mig er Videnskabens Resultater Lyset, Sandheden, det Gode, det Rene, det Ædle, det Høieste, det absolut og under alle Omstændigheder Berettigede, St. Georg mod Dragen. Og jeg som veed, hvor meget Videnskabens Riddere have at

5 udstaae, at kæmpe og lide, jeg bedrøves naar jeg hos Dig eller andre, der ikke høre til den stupide Klasse, finder Udfald mod dem, der minde mig om vore Blades. Derfor blev jeg lidt flau om Næsen ved i din Skarritssø at finde nogle Knibs til „ny Apostle“ eller hvad det er, hvilke betegnedes omtrent som „Dagbladet“ flere Gange har

10 betegnet Eduard v. Hartmann. Jeg aner end ikke, om du har tænkt paa ham, men tag som et Exempel paa en saadan „bleg trangbrystet Filosof“, blot denne. Jeg vil ei tale om, at han har de bredeste Skuldre og det sværeste Skjæg, man kan see. Men tag hans Liv: Officier i Artilleriet, Componist af flere Operaer, dygtig Tegner og Portrait-

15 maler og før sit 30te Aar Forfatter af Bogen „Philosophie des Unbewussten“ som strax gjorde hans Navn verdensberømt og stillede ham i Spidsen for en hel Skole. Han er antagelig paa min Alder. Se ham nu paa Grund af sin ulægelige Knæskade fra sit 25 Aar af fængslet til sin Stue og sin Stol, ude af Stand til at gaae en Spadsere-

20 tur og dog altid bærende Modet oppe . . . og en saadan Mand haanes af en Topsøe fordi han er – Pessimist og det indbildes Pøbelen at han prædiker Selvmord, medens han som Enhver, der kan læse tysk, kan overbevise sig om, ei er mere Pessimist end du og jeg og alle fornuf-

tige Mennesker ere det og altid have været det. Jeg *kan* ikke med dit

25 „positivt“ og „negativt“, det er Sjouer-talemaader, synes jeg – vel at mærke *ikke i din Mund*, thi min Mening er visselig ikke at ville fornærme. Jeg selv er saa – indbildsk (om du vil), at jeg altid har forekommet mig et af de *positiveste* blandt alle de Mennesker jeg har kjendt. Var Goethe ei positiv? og Schiller? og Hugo? Og var Shelley

30 ikke en Engel?

Jeg glæder mig inderligt over dine allerede færdige Arbejder og glæder mig ligesaa inderligt *til* de endnu ufærdige.

Tag begge mine Hænder – og lad der af og til blive telegraferet paa Ledningen imellem os.

Din
Georg B.

Da de videnskabelige Fonds lukkede sig for H. D., ansøgte han Kultusministeriet om en Understøttelse til sit Pariserophold. Dets Chef var 1875–80 J. C. H. Fischer (1814–85), der i aandelige Spørgsmaal ansaas for at være ret frisindet. Det lykkedes ham at skaffe Digteren et Beløb af 1000 Kr. til at fortsætte sine Studier særlig over dramatisk Scenekunst og Litteratur til et paa-tænkt Arbejde for Det kgl. Teater.

145. Fra *J. C. H. Fischer*.

Kjøbenhavn d. 3. Januar 1878.

Det er mig meget kjært at kunne sende Dem en Lykønskning i Anledning af den Modtagelse, Deres to sidste Arbejder har funden her hjemme; De har været denne Juuls feterede Digter, og De har derved vundet Ret til at haabe paa Fremtiden.

De skal ogsaa finde mig villig til at gjøre, hvad der maatte staae i min Magt, for at støtte Deres fremtidige Virksomhed, og jeg skal tilføie, at jeg med Interesse har hørt, at De tænker paa det Dramatiske. Hvilket Beløb, jeg vil kunne indrømme, tør jeg endnu ikke sige med Bestemthed, da den Konto til videnskabelige Formaals Fremme, af hvilken Beløbet skal tages, uheldigviis er een af dem, om hvilke der tvistes i Rigsdagen, og paa hvilke der ifjor blev givet efter paa Folkethingets Fordring om Nedsættelse. Kan jeg, skal jeg tilstaae det attraaede Beløb. Imidlertid gjør jeg opmærksom paa, at De derom maa indgive en Ansøgning til Ministeriet og deri betegne Understøttelsens Formaal, hvilket jeg efter Deres Udtalelser til mig maa antage kan skee saaledes: „Til forberedende Studier til dramatisk Forfattervirksomhed“.

Glædeligt Nytaar og en venlig Hilsen fra

Fischer.

146. Fra *Edvard Brandes*.

Tordenskjoldsg. 15–3.

Den 5 Jan. 78

30 Kære Ven!

Jeg har med dette Brev en meget delikat Mission at opfylde. Jeg havde ikke paataget mig den, hvis ikke min Følelse havde sagt mig, at Du umuligt kunde misforstaa den Henvendelse, man har bedet mig rette til Dig.

Sagen er i to Ord denne. Din Hustru har opholdt sig her i Byen i den sidste Fjortendagstid. Hun har gjort Skridt til en Dispensation for Separationstiden gennem Advokat Hendrichsen, som efter nogle Omsvøb har erklæret, at Sagen (efter Overpræsiden[tens]s Afgørelse) 5 straks kunde ordnes – paa én Betingelse.

Denne bestaar i, at Du erklærer ikke „at have opført Dig som Du bør overfor din Hustru efter Separationen“.

Hendrichsen har blot forlangt, at Du i et Brev til en Ven skulde erklære dette i slige ganske generelle Udtryk, dog at Du i dette Brev 10 erklærer Adressaten berettiget til at fremlægge det ved den forestaaende Skilsmisseg.

Fru D. har iaften været hos mig og bedt mig om at være den, der opfordrede dig til at gøre dette og til hvem Du saaledes rettede Brevet. Hun og jeg vare – det tilstaar jeg – lige enige om, at Du ikke 15 vilde sky dette Offer for at bringe hende ud af de vanskelige Forhold, i hvilke hun lever.

At en saadan Form er valgt som et Brev til en Ven, ligger vel i, at paa denne Maade Dokumentet meddeles konfidentielt og bliver saaledes – in casu – min Ejendom, fra hvilken det naturligvis atter 20 vender tilbage til Dig.

Hvis Du nu anser det for rigtigt, saa beder jeg dig *straks* at adressere mig et Par Linjer af det angivne Indhold. Sagen vil da straks blive ordnet. Gennem Chr. Eriksen gaar Brevet til Hendrichsen og straks derpaa giver Overpræsidenten sin Tilladelse.

25 Jeg vil ikke skrive om andet denne Gang, men sender dig kun en hjærtelig Hilsen.

Din
Edvard Brandes.

147. Fra H. L. Martensen.

30

Herr H. Drachmann.

Kjøbenhavn 5 Jan. 78

Den Maade, hvorpaa De har besvaret min oprigtige Udtalelse, har kun kunnet glæde mig, og hvad De udførligere skriver om Deres indre Liv og aandelige Charakteermærke vakt min Deeltagelse, om

det end ikke paa alle Puncter var mig ganske klart. Naar De som Idealer, der foresvæve Dem, nævner en Christophorus, en Paulus, kan jeg kun sige: Hold fast! Disse Skikkelser ligge ganske udenfor Pantheismens Muligheder, til hvilke De synes at have en utilbørlig Tillid.

5 Hvad kunne Muligheder dog hjælpe, der alle ere bundne i den blinde Nødvendigheds Baand! Kun Friheden har de sande Muligheder, ved hvilke man, fremfor Alt som Menneske, kan komme videre.

Skjøndt De, der betegner Dem selv som „slaet til Jorden og kastet omkuld“ ikke frygter for at De ikke skal føre Crisen igjennem og ikke
10 anraaber Nogens Hjælp – heller ikke nogen høiere Magts? – vedbliver jeg dog at ønske, at det maa *gives* Dem at opreises og gennemføre Crisen til en god Udgang. Min Interesse følger Dem og skjøndt jeg selv kun er en daarlig Correspondent, modtager jeg gjerne et Brev fra Dem, naar De ved given Leilighed maatte ville skrive mig til.

15

Venligst

H. Martensen.

148. Fra *Fr. V. Hegel*.

Kjøbenhavn d. 6 Januar 1878

Kjære Hr. Drachmann.

20 Iforgaars havde jeg den Fornøjelse at modtage Deres venlige Brev, og det var min Hensigt at svare Dem lidt udførligt; men det er mig desværre ikke muligt at faae et Par Timers Ro hertil, og om Aftenen er jeg saa træt, at jeg er fuldstændig uskikket til Arbejde. Da jeg veed, at De længes efter mit Svar, tør jeg ikke udsætte dette længer og vil
25 nu i al Korthed takke Dem for Deres fortrolige Meddelelser. Det vil glæde faa som mig, om Deres Sjæl maa finde Hvile i en fast Tro, og at De som Følge heraf kan have en fast Grund for Deres fremtidige Arbejder. I Tillid til, at det maa lykkes Dem, kjære Hr. Drachmann, at det maa lykkes Dem at realisere disse gode Forsætter og derved
30 bevare og fæstne det gode Forhold, hvori De ved Deres sidste Bog er kommen til det store Publikum, vil det være mig en Glæde at opfylde Deres Ønske om at stille 4000 Kroner til Deres Raadighed saaledes at dette Beløb afgjøres efterhaanden ved Honorarer.

Med de kjærligste Hilsener fra mine Børn og mig og med de oprigtigste Ønsker om et godt og heldbringende Nytaar for Dem, er jeg
Deres ærbødigst hengivne
Hegel.

5 Jeg sendte Dem igaar et Par sv. Blade fra Borchsenius og et slesv. Blad med Anm. af Deres Bog.

149. Til *Edvard Brandes*.

Rue de Seine 20.

Paris.

[Efter 5.] Januar. 1878.

10

Kære Ven.

Siden sidst intet videre af Nyt. Jeg arbejder paa det Æventyr, som vi talte om i Sommer, og som nu faar et mere og mere dramatisk Snit, saaledes at jeg endogsaa tænker det skal gøre en ligefrem Overgang til
15 et „Stykke“ (une pièce d. théâtre). Der bliver nogle aldeles nye og mildest talt himmelske Vers deri. Dog, det er jo min gamle Svaghed, at være for glad i Forvejen; naar først de „himmelske“ Vers kommer under Sætteren, synker min Glæde, og jeg ser hvad der endnu mangler.

20 *Og saa én Ting*. Jeg hører, at min Hustru er i Byen i denne Tid. Sandsynligvis – thi det var der jo allerede saa stærk Tale om førend jeg rejste hertil – indgiver hun under dette sit Ophold en Begæring om Separationens Ophævelse til Fordel for hendes stedfindende Giftermaal.

25 Nuvel, en aaben Udtalelse om dette Punkt, som Du véd jeg sjeldent, meget sjeldent berører for Nogen!

Jeg har bestandig følt det som en – sikkerlig venskabelig, upartisk – Tanke hos den snevrere Kreds af mine Venner: om der dog ikke endnu var en Mulighed for en Genforening af Vilhelmine og mig efter
30 Separationens Udløb? Jeg kan sige Dig, kære Ven, der er *ingen* saadan Mulighed. Og vel at mærke, er det *mig*, som umuliggør den.

Under den smærtelige dybe Uoverensstemmelse under hvilken min

Hustru og jeg skiltes, gjorde jeg hende, endnu med Opbydelsen af alle mine gamle ridderlige Følelser for hende, det Løfte, i disse tre Aar saalænge Separationen varede, ikke at binde mig ved et Forhold til nogen Kvinde og idetheletaget at leve som en Mand, der med og mod
5 sin Vilje har tabt et Slag men ikkedestomindre har Respekt for sig selv og sine bedste og smukkeste Erindringer *for* sit Tab. Min lidenskabelige Natur, min stadige Omtumlen paa fremmede Steder, min store aandelige Anspændthed, hundrede mere og mindre for *mig* hertil ledende Grunde, har gjort, at jeg *ikke* har holdt hende dette
10 Løfte. Jeg har været for ærlig til med Flid at holde dette skjult for hende, og desuden:

mange ere de Tunger
som tale paa rejsende Mands Ryg.

Jeg véd, at hun aldrig, ifølge hele sin stolte, enkelte, „usammen-
15 satte“ Natur, *kan* og *vil* tilgive mig det. Jeg svøber mig i min Toga, og erkender, at hun ikke engang *burde* tilgive mig det, saaledes som hendes Opfattelse af mig *har* været – og især overfor den Mand, hvem hun har valgt til sin tilkommende, og som Rygtet stedse har betegnet mig som en i alle – og ikke mindst i *denne* Henseende – pletfri,
20 hæderlig, saadan hvad man kalder „brav“ Karakter.

Jeg meddeler Dig dette, kære Ven, fordi Du stedse, det véd jeg, har haft ligelig Interesse for begge Parter. Skulde denne Meddelelse fra min Side, under Vilhelmines fremsendte Begæring, kunne faa nogensomhelst Indflydelse paa dens hurtigere Fremme, da har Du
25 herved min Indvilligelse i at støtte den med denne min Udtalelse.

Ikke mere for iaften.

Din
Holger Drachmann.

150. Til *Edvard Brandes*.

Paris.

9 Jan. 78.

Kære Ven.

5 Du ser af indlagte, at jeg herved efterkommer Dit og Fru Bellis
Ønske. Jeg paatager mig herved en Skyld, som jeg naturligvis i høiere
Instans og i mine, og fleres, Øjne *ikke* har; og som jeg *dog* har. Jeg
haaber, at Brevet, som jeg hastigt skrev ned, maa være fyldestgørende.
Mere vil jeg dog nødigt sige; det kan være slemt nok, at skulle sige
10 saa meget; men de samme Hensyn overfor Vilh. som gør at Du ven-
skabeligt paatog Dig en saadan Mission, gør, at jeg hurtigst muligt
leverer mit Materiale til Sagens endelige Ordning.

Gør mig blot den Tjeneste i et Par Linjer, at meddele mig dens
Udfald, eller dens nære, sandsynlige Udfald.

15 Her er saa fordømt koldt i Paris, og jeg lider meget derunder. Om
c. 14 Dage, naar jeg har faaet nogle Penge fra Hegel, rejser jeg
desaarsag sydpaa. I Mellemtiden anviser jeg min resterende Gæld til
Dig, 150 Kr. (saavidt jeg husker) til Udbetaling i Din Bopæl gen-
nem Carl Erichsen. Samtidig afgør jeg min sidste rate à bourse over-
20 for Vilhelmine. Ak ja, den sidste. *Det* har dog „Derovre fra Grænsen“
bragt mig. Hvad sagde saa „Venstre“ til „Trojaneren“ i „Morgenbl“?

Hilsen

Din

H. Dr.

25 151. Til *Otto Borchsenius*.

Rue de Seine 20.

d 13 Jan. 78.

Kære Borch.

Modtaget dit sidste venlige Brev. Forat Du ikke skal forudsætte nogen
30 Efterladenhedssynd hos mig, vil jeg blot idag kortelig meddele at jeg
har været syg i den sidste Tid og i denne Uge endogsaa maattet holde
Sengen nogle Dage. Thermometret har været nede her til 8 Grader ÷-,
hvilket har foranlediget en voldsom Forkølelse hos mig i disse Værelser

med Stengulve, som ere umulige at opvarme. For nogle Dage siden kulminerede min Forkølelse med Feber og stærk Opkastning. Dette hjalp forøvrigt. Jeg er idag atter oppe og føler mig arbejdsdygtig og veltilmode igen. Med nogen Forsigtighed – især da Kulden er aftaget
5 – haaber jeg at være fuldstændig rehabilité om nogle Dage.

Jeg har ligget og grundet meget over Brevet med og om Digtet, og er enig med dig i det Væsenlige. Der har dog været en lille Smule af det „Trætte“ tilbage i mig, da jeg skrev det. En Omarbejden vil imidlertid sige en fuldstændig Omdigten, og dette vil først ske ude paa
10 Landet, hvor jeg rejser i Beg. af næste Uge, altsaa i 20^{erne}. Jeg skal nu ilav med Novellen til Hendriksen ifølge min Forpligtelse til ham. Jeg har, medens jeg laa, tænkt den helt igennem, og tilbage er kun Nedskrivningen. Vil Du sige ham dette. Jeg afsender den ventelig sidst i Ugen. Det vil blive en smuk Cyclus, og jeg venter mig alt Godt deraf.

15 Du kan da trøstigt væk rykke i Marken med Biografien, saasart Tegningen med Portrættet er færdigt, udenat vente paa Digtet. Thi medmindre det bliver *fuldstændig* klart og vellykket lader jeg det ikke trykke. Jeg beder Dig kun ganske en passant sletikke at dvæle ved de personlige Sider af Sagen vedrørende mine sidste „Lehrjare“. At jeg
20 har været gift etc. véd jo Folk alt iforvejen. Det behøver ikke at gentages for dem. Særlig ikke i denne Tid, hvor min Hustrus Giftermaal er kommen paa Dagsordnen. Jeg har i saa Henseende, tiltrods for at jeg var syg, maatte[t] ordne forskellige Sager herhen vedrørende med juridiske Konsulenter osv. Derved er jeg netop kommen til at tænke
25 herpaa. Naar jeg har været denne lille Tur ude paa Landet, tænker jeg i Beg. af Febr. at gaa sydpaa. Til den Tid vil jeg nemlig have saameget Manuscript baade til Hendriksen og Hegel, muligvis ogsaa til Forlæggeren Rom, at jeg kan snøre Syvmilestøvlerne. Her i Paris var ifjor saa mildt hele Vintren at jeg er bleven skuffet noget i saa Henseende dengang. Jeg hører imidlertid, at ogsaa i Italien skal der være
30 koldt foreløbig. Maaske er det af den Grund at vor Ven S. Schandorf optræder dramatisk : som Skuespiller dernede. Han har givet „Jacob v. Thyboe“ i Kostume. Han ender vel med at æde Blaar osv. Digte eller Noveller *gør* han jo ikke – „Danmark hvor bliver
35 Du af“?

Kunstnere.

En Novellecyclus.

(Foraarsgrønt. Forgrundsstudier fra Kløften. Samson. Palletskrab).

Foraarsgrønt er svulmet op til en ganske antagelig og fin, kritisk og
5 psykologisk Novelle (henimod 100 Sider). Den er *færdig*. Men jeg
lader den oversætte her af en ung svensk literair dannet Dame, som da
i næste Uge sender Dem 1ste Ark, og saa fremdeles et Ark hver Uge
præcis. Det er mig om at gøre, netop med dette Arbejde at komme
ind i Sverrig. Med Hensyn til Norge, da er det *selvfølgelig* at intet
10 bliver trykt deroppe. Det var kun en Undtagelse med Digtet, og det
gik jo ovenikøbet galt.

Samson, den tredie i Rækken, udarbejder jeg nede i Rom, hvortil
jeg rimeligvis tager i Midten af Febr. Jeg skal da sende Dem den
dernede fra, og beder Dem ligeledes vente med at sende mig en
15 Anvisning indtil jeg har skrevet Dem til dernede fra.

Jeg tager nemlig, forat forfriske mig ovenpaa dette mit sidste,
meget concentrerte Arbejde, ud i Bretagne, og har ikke Brug for nogen
Anvisning derude i disse kommende 14 Dage.

Hvis jeg forandrer noget heri, skal jeg meddele Dem det. Alle Breve
20 bliver tilsendt mig herfra mit Logis i Hotellet (Rue de Seine 20).

Derimod vil jeg bede Dem, at de 1000 Kroner hvorom vi var bleven
enige, at sende 200 (tohundred) ud i Bredgade 49 hos min Svoger
cand. Juel Hansen, der vil udbetale dem for mig videre.

Selvfølgelig har det store Digt maattet hvile i denne flittige Tid.
25 Jeg blev pludselig bange for, at jeg ikke skulde kunne holde mit Løfte
til Dem med Novellerne og kastede mig udelukkende over dem.

Maaske hører De dog fra mig i Mellemtiden paa Rim.

Deres med venligste Hilsner
Holger Dr.

153. Fra *Frederik Hendriksen*.

Kjøbenhavn, den 28 Jan: 1878.

Kjære Hr: Drachmann!

Har lige nu modtaget Slutningen af Deres Novelle, og siger Tak derfor.
 5 Jeg har læst den med stor Interesse og Fornøjelse, og synes den grupperer sig grumme godt om den lille Perle – „Jeg takker Dig min Fader, at Du ikke var rig“ – som Midtpunkt i Tankegangen. Jeg skriver imidlertid strax, thi det er sikkert nok at jeg har ventet med stor
 10 Længsel, og jeg er jo fremdeles lige nær med at kunne begynde. Jeg beder Dem derfor endelig at skynde så meget som muligt på Over-sætterinden. Jeg bilder mig nu ind, at Kompositionen som Helhed egner sig godt til Illustrationer, skjønt jeg nok seer at den modtagne Novelle just ikke har så mange Motiver af den Art, men for at kunne lægge en fornuftig Plan for Billederne er det jo dobbelt nødvendig at
 15 have så vidt muligt hele første Afdeling. Jeg længes også efter at høre hvad De mener om dette, og om De selv vil gjøre en eller flere Tegninger til den første „Foraarsgrønt“? Tjen mig i snarest at sende mig et Par Ord om disse Ting.

Husk også på at jeg har Deres smukke Tegning til „Esrom Sø“
 20 stående som vi helst må have anvendt ved Lejlighed. Det må, tænker jeg, være et godt Sted at skrive „Samson“ i Rom, og jeg glæder mig særlig til den Afdeling. Husk også på at sige mig når jeg skal begynde at sende Post til Dem dertil. – Navnet på den sidste Novelle ængster mig noget når jeg tænker mig ind i hvad der [er] Deres Plan med
 25 denne Cyclus. Det bliver frygteligt hånende, men det må De selvfølgelig om, og måske det også mildnes af sig selv, når Novellen bliver til. Her går Ting[ene] ret fornøjelig, og U og H vinder stadig større og større Indgang, så mit Håb bliver større om et langt Liv for det. Kan det, som jeg håber, vedblive at have Støtte i Dem, tror jeg også
 30 det skal blive til gjensidig Fornøjelse.

Jeg sender de ønskede 200 Kr. til Deres Svoger og skal være beredt til at sende Resten til Rom når De ønsker.

Håbende snart at høre fra Dem er jeg

Deres hengivne
 Frederik Hendriksen.

Deres sidste Digte og „Derovre fra Grændsen“ sysler jeg af og til med, til stor Glæde for mig. Kun Skade at De ikke har givet Dem Stunder til at samle Dem om det sidste Æmne i et stort Arbejde. Det forekommer mig at det må De rigtig snart gjøre, men dertil er jo
 5 rigtignok ikke Rejselivet vel skikket. Vi trænge åbenbart til i en videre Udvikling på Virkelighedens Grund, at få Bud og Hilsen fra højere Steder, og Lys over Tidens Brøst indenfor vore egne Grændser.

Deres

F. H.

10 154. Til *Otto Borchsenius*.

Torsdag d. 30 Jan. 78.

Kære Borchsenius.

Jeg skal meddele Dig herved, forat denne Storm kan lægge sig, at jeg idag definitivt har lagt den paabegyndte Digtsamling ad acta – *fore-*
 15 *løbig*, og at jeg er paabegyndt Samlingen og Udarbejdelsen af en anden og betydelig mindre, som kommer til Foraaret og som skal indeholde *gennemgaaende erotiske og musikalske Digte*, dels ældre, dels nye. Jeg har dertil udarbejdet et Indledningsdigt til Kaalund, som jeg skal sende Dig en af Dagene saasnt jeg er tilfreds med det selv.
 20 Lad os indrømme hinanden – istedetfor at fare op og fordre eller afgive Forklaringer – at vi dog ikke formaa at se tilbunds i hinanden og navnlig ikke ind i Gemytslivets fineste Organismer, hvor Uhrfjædren til det hele Værk sidder. Jeg fandt – aldeles bortset fra min Tilbøjelighed til at fire eller ikke-fire for et af Hegels Ønsker – at
 25 der var for megen „Frostluft“ i denne Digtsamling idetmindste for min nærværende Helbredstilstand. Jeg ønsker fra nu af indtil det virkelige Foraar kommer *kun* at bevæge mig i en Atmosfære af blød og mild Luft. Dette min Forklaring.

Jeg tror at Du har oversét en saadan Trangs Tilstedeværelse hos
 30 mig hele Tiden siden jeg kom tilbage fra Tyskland. Du er Literat, kære Borchsenius, og Du har ofte vist Dig som en god Ven og Raadgiver for mig, men Du er *ikke* Poet, – ellers havde du ikke vist saa megen Iver, om end i den bedste Mening, for at forcere mig i Retning

af det Literaire. Jeg takker Dig for hvad Du altid har gjort i bedste Mening imod mig, og jeg haaber og tror at vi vedbliver at være Venner trods indløbende smaa Differenser. Blot ét Ord endnu: forcér ikke Schandorph for meget. Husk paa han er af Brusk; jeg er dog af
5 Marv.

Din hengivne
Holger Drachmann.

155. Fra V. Pingel.

Trianglen 5 Febr. 1878.

10 Kjære Drachmann!

Inden jeg kendte Dig personlig, ønskede jeg tidt under Læsningen af Dine Digte, at jeg engang kunde træffe sammen med Dig og tale med Dig om dem; jeg syntes, at jeg havde saa meget paa Hjertet at sige Dig, mest Tak og Ros og Beundring, som jeg syntes skulde være
15 ganske anderledes varm og oprigtig, end hvad Kritikerne i Blade og Tidsskrifter havde at sige Dig, men ogsaa somme Udsættelser og Advarsler, som jeg tænkte mig kunde være Dig til Nytte. Nu har Skjæb-
nen og Asbjørn indrettet det saaledes, at jeg kjender Dig personlig, og jeg har Din egen udtrykkelige Opfordring til at udtale mig om Din
20 nyeste Bog. Men nu føler jeg mig ligesom lidt trykket af Opgaven, idet jeg spørger mig selv, om min Dom er andet end et rent subjectivt Skjøn, om min Anerkjendelse ikke bliver nødt til at klæde sig i de samme forslidte Fraser, som Kritikerne altid benytte, om mine Ud-
sættelser ikke ville see ud som en Skolemesters pedantiske Anmærk-
25 ninger, om min Opfattelse af en Digtters Livsopgave ikke er rent for-
ældet, og om I Digttere ikke er et saa urimeligt Folkefærd, at det slet ikke kan nytte at tale med Jer om, hvad I har skrevet. Dog – jeg skal see at trænge min store Sygdom Scepticismen tilbage for en lille Tid og vil da uden yderligere Forbemærkninger styrte mig in medias res,
30 som Din Ven ved det sabinske Kastale kalder det.

I „Sange ved Havet“ synes mig den første Afdeling, som har Navn tilfælles med hele Samlingen, afgjort at bære Prisen. Jeg kan ikke noksom beundre den Illusion, som Du har været istand til at frem-

kalde ved Hjælp af Sproget og Versemaalet; ikke blot hører man ganske tydeligt Bølgebruset, men Billedet af Havet i dets forskjellige Skikkelser maler sig med den vidunderligste Anskuelighed for Læserens Øine. Du har selv sagt det i det sidste Digt, at Du har hamret og
 5 filet Sproget, til det toned af Bølgernes Malm. Jeg troer ikke, at det vil være muligt med Sprogets Midler at naae ud over det Punkt, Du har naaet. Saadanne Linier som: „Og Bølgerne dandsed saa lette, Med Skum ad den gængende Slette“ eller: „Gennem Natten vil jeg høre Brændingtordnen rulle hen“ fæster sig saaledes i min Erindring, at
 10 jeg hvert Øieblik maa sige dem høit for mig selv og næsten tyranniseres af dem. Naar Andre skulle digte om Havet, taler de gjerne om Poseidon eller Ægir eller andre mythiske Væsener, hvormed Fortidens Mennesker har personificeret det store Element. Du har vistnok med Rette forsmaaet hele dette gamle Apparat (kun i et enkelt Digt har
 15 Du en Havfrue) og som oftest behandlet Havet som Naturelement. Dog er det høist interessant for Enhver, der interesserer sig for Mythologi, at see Anthropomorfismen bryde igjennem nogle Steder, idet Du engang gjør Havet til en letsindig Jungmand, en anden Gang til en gammel godmodig Brumbasse. I det Hele var det en meget interessant
 20 Opgave engang at samle de Billeder af Havet, som de forskjellige Folkeslags Mythologier og Literaturer frembyde. Jeg troer, det vilde vise sig, at man først meget sent (maaske først efter 1800?) er begyndt at holde af Havet. I den classiske Oldtid er der næppe Spor af denne Følelse; den saa vist paa Havet med samme Øine som den stakkels
 25 Horats, som Du forfølger saa haardt. Hos de gamle Nordboer husker jeg kun en enkelt Strofe, der peger i modsat Retning: der er Tale om en svensk Konge, der bliver høilagt ved Kysten, forat Bølgerne kunne synges ham Gymirs Sang til Gammen.

7de Februar 1878.

30 Jeg er saa overlæst med Arbeide, at jeg ikke engang kan faae et Brev færdigt. Igaar fik jeg slet ingen Tid tilovers. Idag har jeg nogle sildige Aftentimer til min Raadighed; maa jeg i dem forsøge at sige Dig min Mening om nogle enkelte af Sangene ved Havet. Men her, kjære Drachmann, vil Du synes, at Din Correspondent bliver til en ren

Skolemester og stilrettende Pedant. Desuagtet skal jeg ikke tilbageholde mine Bemærkninger. Du har jo selv opfordret mig til at skrive om Dine Digte og vil ikke see Anmasselse eller Vigtighed i de Udsættelser, jeg hist og her kommer til at gjøre. I den smukke Tilegnelse
5 til Din Fader ønskede jeg strax de 2 første Linier lidt anderledes; thi „i Ungdommens brusende Dage“ lyder somom I begge var unge samtidig, men der maa dog efter Naturens Orden være en meget betydelig Aldersforskjel mellem Fader og Søn. Heller ikke Ordene „Lægen og Fader og Ven“ hue mig ret. Jeg seer nok, at der staaer Lægen for at
10 undgaae Hiaten; men den mindre Feil (en ganske ubetydelig efter min Mening) er undgaaet ved at tilstede en større Dissonans mellem „Lægen“ og de følgende artikelløse Ord. „Før Solopgang“ er det Digt i Samlingen, der giver mig Anledning til de stærkeste Indvendinger. Grundtanken forekommer mig at være fortræffelig og det indledende
15 Kystbillede som sædvanlig mesterligt; men her er sammenblandet Billeder og Symboler, som ere absolut uforligelige: Havtaagen, Invaliden, Bylden, saa atter Taagen, „der slaaer Vunder“. Den sidste Linie kunde staae i Ludlams Hule. Det forekommer mig, at „Før Solopgang“ kunde opløses i 2 Digte, der hvert for sig kunde blive for-
20 træffelige. „Frisk Morgen“ glæder jeg mig meget over; navnlig kan jeg godt lide Jungmanden. „Bølgernes Sang“ forekommer mig lidt besynderlig; men maaske har jeg endnu ikke ret vænnet mit Øre til den. I „Efterdønning“ stødes jeg af et mig uforstaaeligt „bringer tilbage“. I Digtet „i Havn“ vilde jeg blot ønske den sidste Strofe anderledes;
25 den lider, synes jeg, lidt af Trivialitet. „Rav“ bliver mig bestandig kjærere; jeg syntes først, at det havde et Stænk af Sentimentalitet; men det var en Feiltagelse. Et mere rørende og sandt Livsbillede kjender jeg ikke og en mesterligere Behandling af Rhytmerne heller ikke. „Makrel“ har fra først af været mit Yndlingsdigt. Jeg troer, at
30 Ordet „Makrel“ og „fange Makrel“ fra nu af vil faae en ny Betydning i det danske Sprog, udsprungen af dette Digt. Jeg kan ikke blive træt af at beundre det; fra hvad Side jeg end seer det, forekommer det mig fuldendt; jeg kan ikke opdage en Tøddel, som Kritiken kunde mægte at rokke. I „Bøn“ beundrer jeg den sidste Strofe, men mis-
35 billiger den anden. Vel har jeg ikke megen Erfaring i at bede; men

jeg troer dog at det er en uafvigelig Regel, at den Bedende ikke fornærmer Guden, han beder til. Dette minder mig om Dit prægtige Digt „til Mesteren“, hvis afskyelige Slutningsstrofe saa tidt har bedrøvet mig. Naar en Digter vælger at give et Digt Bønnens Form, maa han
 5 ufravigelig holde Bønnens Tone fra først til sidst; ellers beskyldte vi ham for, at han har valgt en falsk Form. „Jeg drømte“ er efter min Mening et af Bogens bedste Digte; men Stroferne om Fiskene synes mig kun at gjøre et forstyrrende Indtryk. I „Stormfuld Aften“ stødes jeg af Linien „En Vandrer foruden Achilleshæl“; da en Vandrersaa
 10 let gaaer Hul paa sin legemlige Hæl, synes jeg, at det har noget for Forestillingen Forstyrrende at tillægge ham en Achilleshæl.

8 Februar.

Der følger nu en Række Digte med romantisk Grundstemning, hvoraf det ene synes mig fortræffeliger end det andet; bedst er dog
 15 vel „Sang i Baaden“, dette deilige Sidestykke til „Improvisation ombord“. Kun en Linie deri har jeg en lille Indvending at gjøre imod, det er „Dig traf det gjerne“. Dette „Dig“ er dog vel at forstaae om en Kvinde, men fremkalder i saa Fald en Tankerække, som ikke synes mig ret at ville gaae sammen med Digtets øvrige Indhold. Der er
 20 dernæst de 3 længere Digte med episk Indhold; af disse synes jeg, at det sidste „Ole Pihl“ er det bedste, og at det ikke kunde være bedre. Det er ogsaa, saavidt jeg har kunnet mærke, blevet meget populært i Kjøbenhavn; ved sin uendelige Jævnhed og Gemytlighed synes det mig ogsaa at udmærke sig fremfor „Paraden“ og „Alene paa Dækket“,
 25 der forekommer mig en lille Smule theatralske. Af de følgende mere subjective Digte sætter jeg „Og da jeg seiled Dit Hus forbi“ og „Paa Havstokken“ overordentlig høit; kun vilde jeg i det sidste ønske, at Digteren ikke holdtes vaagen i al Evighed, men blot vækkedes en Gang imellem af Brændingen; en Grav er dog bestemt til at sove i.
 30 „Gallion“ minder ved sit Æmne og ved sin Humor om „Makrel“ og nærmer sig til det i Fortræffelighed, men „Viking“ tiltaler mig ikke. „À la Paaskelam“ støder dog altfor stærkt an mod Sprogformen i den Art af Poesi og stikker ogsaa besynderligt af mod alt, hvad der ellers findes i Sange fra Havet; det minder om somme Pletter i Din første

Digtsamling. Men der er, hvis jeg maa sige det rent ud, noget Pralerisk ved dette Digt, som næppe vil vinde megen Sympathi, en Selvsyngingen, som rigtignok saakaldt store Digtere have givet os Prøver paa, men som kun er af det Onde, og et Selvforsvar, som forekommer

5 mig at være ganske overflødig. Lad Digterne blot være sande og ærlige i deres Værker; saa skulle vi andre nok finde og glæde os over deres Consequents og Troskab; men lad dem ikke selv anprise denne. Jeg tager maaske Feil; men de stærke og store Ord, som ere brugte i dette Digt, gjøre netop et saadant Indtryk paa mig, at jeg tænker

10 mig dette Digt opstaaet i et af de Svaghedens og Usikkerhedens Øieblikke, som vi vel alle hjemsøges af. Jeg mindes ved dette Digt lidt om Heine, hvis Spor vel ogsaa kunne findes hist og her i de venezianske Digte. I den Anledning vil jeg udtale en vistnok meget gammel-

15 værdighed, at Heine kun fra Formens Side er en stor Digter, men lille og lav og mere værdig til Foragt end Beundring, naar man prøver hans Digtes egentlige Gehalt og uden at lade sig bestikke af Enkelt-

hedernes Pragt lader dem alle klinge sammen til en stor Symfoni. Jeg i det Mindste kan kun høre Kattejammer og Kattemusik udaf denne

20 Concert. Til hvilket Intet svinder ikke Heine ind, naar man sammen-

ligner ham med Wergeland, efter min Mening den sande Konge for alle nordiske Digtere og maaske for alle dette Aarhundredes Digtere. Jeg troer derfor, at der kan læres overordentlig meget af Heine i det

25 Techniske, men at Omgangen med ham er farlig, fordi hans Aand er

Løgnens, Egoismens, Frækhedens Aand. Bag hans pralende Forsikring om at besidde den nye Tids Krondiamanter skjuler sig aabenbart den samme Tomhed og Slaphed, som saa mange almindelige Dødelige og ikke mindst jeg selv føler i vore daarligste og forsagteste Øieblikke. Men digte i saadanne Øieblikke, hvis man havde faaet denne store

30 Gave, vilde være Helligdomsbrøde. Man taler om pessimistisk Poesi som en berettiget Art, ja maaske endog som den høieste af alle. Men jeg haaber, at der vil komme den Tid, hvor man erkjender, at Pessimismen er Livets og Kunstens værste Fjende, Slangen Nidhöggr, som en grundtvigiansk Høiskoleelev vilde udtrykke sig. Tro nu endelig ikke,

35 kjære Drachmann, at disse Expectorationer ere rettede mod Dig. Nei,

Dine Digte ere mig Noget af det Kjæreste i den danske Literatur, en udtømmelig Forfriskelsens og Styrkelsens Kilde, det sikreste Tegn paa, at vort Folk endnu har en Fremtid for sig. Men Heines Aand spøger om allevegne, udmarvende Livet og udlukkende den Tro paa
 5 Verdensharmonien, hvori alle gode Bestræbelser har deres Rod. Tilgiv da disse advarende Ord. Den eneste Fare for Dit Talent, som jeg kan skimte, er, at den Grundstemning af Mod og tillidsfuld Glæde, som maa bære det Hele, skulde forstyrres af den saa vidt udbredte Forsagthed og Vantro. Glem aldrig at Tusinders Tro skal holdes oppe
 10 ved Din. Nære Trefodens hellige Baal, for at bruge et af Dine egne bedste Udtryk, det er Opgaven. Men det kan kun næres med Ild, tagen fra Dit eget Indre, aldrig med Fraser.

Nu skal jeg slutte dette lange, under særlig uheldige Forhold sammenflikkede Brev, der kun meget daarligt udtrykker det, som jeg
 15 gjerne vilde sige Dig i Anledning af Dine Sange ved Havet. Lad mig blot tilføie, at der mellem de Digte, som jeg ikke har omtalt, findes flere, som jeg sætter overordentlig høit, f. Ex. „de euganeiske Høie“ og „Adelina drømmer“, i den anden Bog det aldeles mesterlige „I den gryende Old“. Om den Bog havde jeg Meget at sige, og næsten kun
 20 Godt; men Sangene fra Havet have dog tiltalt mig mest. Af de mange Oplag, hvori „Ovre fra Grændsen“ er udkommet (nu 5), seer jeg, at Kjøbenhavnerne ere af den modsatte Mening. Men hvem der saa har Ret, saa er det godt, at vor Digtekunst ved Dig faaer et mandigere Præg, som jeg haaber den skal bevare. Vor nyere poetiske Literatur
 25 har haft saa mange Børn, Castrater og Munke at opvise, men saa faa Mænd.

Din hengivne
 V. Pingel.

156. Til *Fr. V. Hegel*.

30

Paris.

d. 12 Febr. 78.

Kære Hr. Cancelliraad Hegel.

Jeg iler med at bringe Dem den glade Tidende, at jeg nu er naaet saa langt frem i mit lyrisk-dramatiske Digt „Prinsessen og det halve

Kongerige“, at jeg tænker at kunne sende Dem Manuskriptet i Slutningen af denne eller Beg. af næste Uge. Jeg har opholdt mig i de sidste tre Uger ude paa Landet i en afsidesliggende Egn af Bretagne, og det er dèr lykkedes mig i Ro og under Naturens store Ensomhed at
 5 fordybe mig saaledes i mit Emne, at jeg har kunnet arbejde derpaa – jeg kan næsten sige Nat og Dag. Nu er jeg taget til Paris med mit Arbejde forat lægge den sidste Haand derpaa, medens jeg samtidig hører nogle store Kirkeconcerter, der skal komme Slutningen til Gode. Jeg har flittig været til Messe og anden Gudstjeneste i de primitive
 10 gammel-katholske Kirker ude paa Landet, der har saa megen Lighed med Gudstjenesten i Middelalderens sidste Halvdel, hvori mit Æventyr foregaar. Naar jeg har afsendt Manuskriptet tager jeg atter tilbage til mit landlige Opholdssted ved Havet og mellem Klipper og store Bakkestrækninger hvor jeg befinder mig saa vel.

15 Jeg er glad og stolt over at have faaet dette Arbejde frem netop *nu*, som en yderligere Fortsættelse af den store Svingning som mine Tanker og Anskuelser har taget. Jeg haaber nu at det skal vise sig, at der er Mulighed for en „Øhlsenschlägers“ Genkomst i vor Literatur, saaledes at vi ikke bestandig behøver at gaa i de Norskes Kølvand. Ibsen
 20 er dog inderst inde en gammel Skeptiker, og Bjørnson – ja hvem kan egentlig blive klog paa ham? Disse to Mænds store Evner og mange Digtninger har øvet et Tryk paa *vor* Literatur i de sidste 15 Aar. Det er paa Tiden, at Svaret kommer fra vor Side.

Jeg skal ikke give nogen Skildring paa Forhaand af mit Arbejde.
 25 Jeg kan kun sige at det er fuldt af religiøs og mandig Begeistring, af Tro paa det Gode her i Livet – i Modsætning til al den Opløsning i bitre og indbyrdes stridende Detailler, som den moderne Literatur saa ensidigt stiller i Spidsen. Netop her i Frankrig, hvor jeg har „Blomsten“ af den moderneste Literatur saa stadig for Øje, kan jeg, ved at
 30 føle hele Modsætningen, fordybe mig i den „nye“ Literatur, som jeg tror at være kaldet til atter at skabe for mit Fødeland. Tillige giver mit Æmnes hele Æventyr-Karakter mig Anledning til den gladeste Skæmt, blandet med den dybeste Alvor. Og saa er Bogen skrevet i Vers, som . . . nok sagt, *De* kender jo mine Vers. Jeg kan forsikre Dem,
 35 at de denne Gang overbyder sig selv.

Bogens Størrelse vil blive som den sidste Digtsamling, og det er mit Ønske, at den i Udstyrelse og Tryk bliver som „Derovre fra Grænsen“ (se Versene Side 90–91). Det er dernæst en bestemt Betingelse, jeg stiller, at Bogen skal være udkommet de sidste Dage i Marts Maaned, idet jeg nemlig (hvad jeg her privat meddeler Dem) ønsker med dens Fremkomst, at støtte et Løfte, som Minister Fischer har givet mig, men som „Venstre“ grundet paa mit formentlige Frafald maaske stiller sig vel køligt overfor paa Finansloven. Denne Bog vil – det forudsér jeg – gøre om muligt endnu større Opsigt end „Derovre fra Grænsen“, og vil vinde alle Hjærter, og ikke mindst ved hele sin Holdning overfor det Religiøse.

Og hermed slutter jeg foreløbig, idet jeg med Hensyn til de nærmere Detailler osv forbeholder mig at skrive Dem til samtidig med Oversendelsen af Manuskriptet.

Tør jeg bede Dem, hvis De ser Hr. Borchsenius, at meddele ham denne fornøjelige Efterretning. Jeg véd, at han tager saa megen Del i mit litteraire Liv, men jeg har selvfølgelig i denne sidste Maaned maattet være overordenlig sparsom med min Tid til Correspondance m. m.

De venligste Hilsner til Dem og Søn

Deres hengivne

Holger Drachmann.

157. Til *V. Pingel*.

À la ville Hue.

St. Briac.

Ille & Vilaine.

France.

Paris. Rue de Seine 20

13 Febr. 78.

Kære Ven.

Det er dog en Glæde at have gode Venner i denne Verden, især naar de indfinder sig paa belejlig Tid og Sted. Jeg er kommen herind til Paris idag efter et 3 Ugers Ophold ude i mit kære Bretagne (Havet, Klipper, store Bakkedrag, mærkelige Huse, Ruiner, gammeldags Mennesker). Jeg finder Dit Brev, og bringer Dig min hjærteligste Tak.

Enhver Virkning, som en Ting frembringer paa En, afhænger vel af den Stemning hvori man iforvejen befinder sig netop naar Tingen møder En. Det gaar vel med Breve i saa Henseende som med det Meste.

5 Jeg sad netop og „filede“ paa et Manuscript, som jeg har Bretagne at takke for er kommen saa langt, da Dit Brev indtraf. Jeg kan ikke sige Dig nok som Tak derfor. Jeg skal ikke, ved *denne* Lejlighed idetmindste ikke, gaa nærmere ind paa Dine Udtalelser om mine enkelte Digte; baade Din Roes og Dine Udsættelser er jeg taknemlig
10 for; det er det store Slag Du retter – jeg havde nær brugt et krast Udtryk „lige ind i mit Gesicht“ – mod de Pletter, som i dybere Forstand endnu (jeg er selv klar derpaa) findes hist og her i Digtene; det er dette Slag jeg takker for.

Jeg sidder netop og lægger sidste Haand paa en større episk-lyrisk
15 Æventyrdigtning; og saa kommer Dit Brev. At det faldt ned paa rette Sted, vises vel noksom af den Omstændighed, at jeg øjeblikkelig kaster Manuscripter tilside og sender Dig min Tak.

Foregaaende, ydre Omstændigheder i mit Liv, snarere end nogen egentlig slap Disposition hos mig selv, har – det indrømmer jeg – for et
20 Aarstid eller to tilbage stænket noget af Pessimismens Skedevand paa mig. Dog er det ikke Heine, som Du antager, der her udvendig fra har støttet min Sygelighed eller Svaghed. Jeg har aldrig haft nogen megen Omgang med denne Klapperslange; og har egentlig kun læst hans „Nordsébillder“ (i det Haab engang at kunne stikke denne Trumf)
25 og dernæst nogle faa af hans Reisebillede i Prosa. Hans Hyleri og Lapseri har altid af Hjærtens Grund været mig imod, og hvis jeg dog alligevel har faaet noget af hans Gift i mig saa er det kommet paa 2^{den} eller 3^{die} Haand ved Berøring med Mennesker, der led af „Heinianisme“. Det er Hs: Herlighed Lord Byron, den hypokondre Sømand,
30 der har plaget mig lige fra Drengæarene, og som jeg endnu kan faa Tilbagefald til. Men Byron indeholder, netop ved sine *mandige* Egenskaber, ved sin større Naivitet, sin paa Sørejserne hærdede Krop, sit adelige Stor-Syn paa Livet, det uendelige Held for hans Digtning at han paa et afgørende Punkt endnu havde Idealitet og Sværmeri nok
35 til at blive adlet af Teresa Guccioli, og endelig hans skønne klassiske

Død paa Hellas' Jordbund – en Mængde Elementer i sig selv, der stiller ham saa højt og skarpt overfor den blomraadne Berlinerstudent, og som gør, at jeg i min Beundring for ham, selv drages højere og højere opefter, bort fra Venezias liderlig-musikalske Canaler, op paa det *danske* Termopylæ, hen imod en ung og skøn, i sine ydre Forhold ulykkelig Teresa, der med sin naive Barnetro, ved Siden af menneskelige Skrøbeligheder paavirker mig i Retning af Patriotisme, trofast Kærlighed, Had mod alle Levninger af Frivolitet, og – maaske – drager mig, hvad mange af Vennerne sandsynligvis vil kalde „tilbage“, men hvad jeg foreløbig vil kalde *frem*, ind imod Ærefrygt og Respekt for en udefinerlig Følelse, som Videnskaben nu hamrer paa med sine geognostiske Staalhamrer, og som jeg selv har slaaet løs paa med saa djærve Knippelslag.

Nuvel, kære Ven, jeg skylder netop Dit saa begejstrede og paa samme Tid saa klare og overlegne Forsvar for *Din* Overbevisning imod vore Præster derhjemme, meget mere end jeg her kunde sammentrænge i nogle faa' Linjers Roes og Tilslutning. Men jeg føler, at selv *Din* paa Videnskabens og Erkendelsens Slutninger byggede Idealisme ikke er mig nok. Jeg ender maaske nærmere ved Kristendommen end jeg er begyndt – netop maaske af dyb Mistillid til Renheden og Offerberedvilligheden hos vor moderne Filosofi. Men ligemeget *hvor* jeg ender! Jeg forholder mig søgende. *Derfor* har jeg nu skrevet denne Bog („Prinsessen og det halve Kongerige“) der har spøget i min Hjerne siden ifjor Foraar, og hvortil jeg fandt Emnet i et glt. Folkeæventyr. *Derfor* vil jeg, endnu i dette Aar forhaabenlig, udgive en Kunstnerroman med Eftertrykket stærkt lagt paa det Ideelles Fordringer, Sex Sømandshistorier „Paa Sømands Tro og Love“, med Eftertrykket lagt stærkt paa den samme jævne, dagligdags Ethik som i „Ole Pihl“, og endelig et versificeret Drama „Over Broen“, der skal slaa et Slag for Kvindenaturens Maal som Hustru, Moder, og Vogter om hele Arnens gammeldags Simpelhed i Tanker og Sæder, lige midt ind i Næsen paa al vor moderneste Emancipationsagitation, paa vore Mænds blaserte Epigrammer og vore Kvinders tilslørede Frivolitet. Og *derfor*, kære Ven, var Dit Brev med hele dets stærke Læggen Vægt paa *Betingelserne* for at kunne

skrive saaledes, i saa høj Grad en Tilskyndelse og Opmuntring for mig.

Hele denne „Svingning“ er foretaget bevidst, og skal udføres (ligesaa vel som derunder henhørende praktiske Skridt) kækt og
 5 resolut. Nogle vil komme til at lide herunder, og jeg vil maaske – blandt mange andre Ting – ogsaa have den bitre Sorg at se dette benyttet af hadefulde Hænder imod tidligere meget nærstaaende, og stedse nærstaaende Venner. Men min impetus maa have sin Gang. Jeg formaar ikke længer at svæve som en anden Profetens Kiste
 10 mellem Himmel og Jord. Lad saa de „Tusinder“ være Dommer. Udaf disse Tusinder vil vel Én med større Kraft og Klarhed end jeg tage Traaden op og fortsætte paa det store Gobelin, hvor Traadene gaar ned og op, op og ned, indtil Billedet engang viser sig fuldstændig færdigt og fuldstændig godt.

15 Endnu engang: hjærtelig Tak.
 Din hengivne
 Holger Drachmann.

Vil Du hilse vor fælles brave Ven, den store Toddymand og det fortræffelige Menneske i Rosenvænget. Om en Ugestid tager jeg atter
 20 ud paa Landet (ovenstaaende Adresse) hvis Du engang skulde have lidt Tid – selvom den er spredt – tilovers til nogle altid kærkomne Linjer.

158. Til *Frederik Hendriksen*.

25 Paris.
 d 14 Febr. 78

Kære Hr. Hendriksen.

Som jeg lovede Dem forleden Dag, fortsætter jeg nu, hvor jeg slap. Jeg har været hos den svenske Oversætterinde, som nu er færdig med Novellen. De vil altsaa rimeligvis have modtaget Slutningen samtidig
 30 med dette Brev. Jeg tror at det er en værdig og dygtig Novelle at begynde med, og er vis paa, at Publikum vil bekræfte denne Opfattelse. Med Hensyn til Deres Spørgsmaal om Illustrationer, da

- giver jeg Dem fuldstændig Carte blanche. Jeg er selv saa optaget af mit Æventyr og af den store Novelle Samson, at jeg næppe vilde kunne gøre nogen, og den hele danske Malerkoloni her udvanderer jo nu omtrent i disse Dage til Spanien. Er der noget i Vejen for, at De i
 5 givet Tilfælde kunde sælge Clicheerne til den svenske Forlægger, fra hvem jeg venter Svar om Novellernes Fremkomst i en svensk Bog? Eller vil dette komme paatvers af en mulig Overladelse af Clicheerne til Hegel næste Aar, forudsat at jeg ønskede Novellerne samlede i en Bog med deres Illustrationer til den Tid?
- 10 Jeg har med Hensyn til „Samson“ forandret min oprindelige Plan med en Studierejse til Rom. En Bekendt af mig her, hvem jeg en Aften meddelte noget lignende, har, som det synes sladret af Skole, og man vilde i Rom møde min Ankomst med Mistro (og selvfølgelig Affektation) som overfor En, der vilde „portrættere“. Det beløves
 15 heller ikke. Jeg har fundet, hvad jeg søgte, her i Paris; men min Tunge er selvfølgelig bunden foreløbig. Hertil kommer, at jeg mere og mere, netop under mit bretagniske Ophold og mine Tanker under Spadsereture paa „Samson“ har følt Nødvendigheden for mig (særlig under denne i mit eget Indre dybt indgribende Novelle) at *fæstne*
 20 mig paa Stedet og sky en ny Rejses nye og tilfældige Indtryk, der mulig vilde sprede mig igen. Jeg nærmer mig det Punkt mere og mere, hvor al Omflakken og alt Tilfældigt er og maa være forbi; jeg vil op paa de „højeste“ Standpunkter; og dér rejser man ikke. Dette foreløbigt om „Samson“.
- 25 Sandsynligvis bliver der førend denne indsat en ganske lille fin En „et Møde“ (som saatsige er Indledningen til mine Tanker om Plastiken).

Hvad den sidste „Palletskrab“ angaar, som synes at forurolige Deres Hjærte og Nyre, saa er der ingen Fare. *Fortalen* vil vise det.

- 30 (Skitse) „Naar man sætter en Pallet op“, sker det i Reglen eller saagodtsom uden Undtagelse ved at bedække det blankpolerte Nødde-træesbræt med rene, symmetrisk ordnede Farver. Disse Farver kunne imidlertid ikke, uden Skade for Kunsten, overføres i denne deres rene og symmetriske Skikkelse paa Lærredet. Man blander dem. Naar Ens
 35 Dagværk er tilende, er Palletten et broget Mosaikarbejde. Med Kni-

ven bringer man Rede i det Brogede. Man sparer til næste Dag hvad der kan spares; Resten *skraber* man sammen paa en særskilt Plet. Dette *kan* bruges. Det kan give „fine“ Toner i den bevidste Kunstners Haand. Det kan ogsaa misbruges af Dilettanter til hvad man kalder
 5 „genialt Svineri“. Det kan tjene som Lasur, Lufttone etc; det kan ogsaa sættes paa som en død, haandværksmæssig Klat. Det kaldes „Palletskrab“. Som De vil se: en meget lovende, og ingenlunde farlig Begyndelse!

Jeg slutter med Anmodning til Dem, om at sende indlagte Seddel
 10 (som jeg har forglemt i et Brev) op til Hegel, om muligt samme Dag som De modtager dette.

Endnu en Anmodning. Vil De tjene mig i, at sende de resterende 800 Kroner ud til min Svoger i Bredgade 49. De anvendes nu, *ikke* til en Romerrejse, men, ad en lille Omvej, for ikke at forstyrre mig i
 15 Bretagne.

Jeg bliver som sagt endnu til ind i næste Uge her. Min Adresse er senere:

la ville Hue
 St. Briac
 20 Ille & Vilaine
 France.

Deres heng.
 Holger Dr.

Jeg haaber, De ikke misforstod min Utilbøjelighed overfor Zachos
 25 Træsnit. Jeg er lidt bange for de melankolske Efteraarsmotiver – førend Efteraaret kommer. Hvad bliver det til med Neumanns Venedig? I denne Henseende kløer altid mine Fingre.

159. Fra V. Pingel.

Trianglen 15 Februar 1878

30 Kjære Drachmann!

Skjönt jeg kun kan skrive Dig nogle faa Linier til i Aften, vil jeg dog ikke lade Dit mig saa kjærkomne Brev ubesvaret. Jeg var for-

beredt paa at høre, at jeg havde saaret Dig, og jeg sørgede bittert over, at jeg i Fremtiden sandsynligvis vilde komme til at staa i et mindre godt Forhold til den Digter, som jeg allerede skylder saamange af mine bedste Øieblikke, og hvis fremtidige Udvikling ligger
 5 mig paa Hjertet som en af mit Livs Hovedinteresser. Jeg kan ikke sige Dig, hvor jeg glæder mig over, at Du har optaget mine Ord netop saaledes, som Du har gjort, og at jeg fremdeles i min Digter kan see min kjære Ven, der samstemmer med mig i det aller væsentligste Punkt. Thi ere vi enige med Hensyn til Pessimismen, saa ere
 10 vi begge paa samme Side af det store Svælg, hvorover ingen Bro kan kastes. Hvad det Øvrige angaaer – dog dette store Æmne vil jeg gjemme til et Brev, hvormed jeg vil hjemsøge Dig i Din bretagneske Ensomhed. Hvor det nu vil være mig baade kjært og let at skrive Dig til, siden Isen er brudt imellem os med dette Slag i Ansigtet, som Du
 15 kalder det. Lev nu vel, kjære Ven, og vær overbevist om, at ethvert Haab, som tilsmiler Dig, ogsaa hos mig fremkalder en glad Forventning.

Din hengivne
 V. Pingel.

20 Igaar Aftes var jeg sammen med Toddy-Filosofen i Rosenvænget. Hvis han vidste, at jeg skrev, vilde han sende Dig den hjerteligste Hilsen.

160. Til *Otto Borchsenius*.

Rue de Seine 20.
 16 Febr. 78.

25

Kære Borch.

Jeg takker for Dit tilsendte Brev, og er fuldstændig enig med Dig og Hendriksen i, at det ikke gaar an saaledes bestandig at tale om Solen, saa meget mere, som den netop i den kommende Tid vil skinne saa
 30 meget. Desuden forekommer Schds velvillige Digt mig at have en rent privat Karakter.

Med H. til Rom og Sømandshistorier, da vil jeg bede Dig paa For-

haand meddele ham, at jeg netop staar i Begreb med, saasnart jeg ind i næste Uge har gjort mit Manuscript fuldt færdigt og afsendt det til Hegel, at sende ham et detailleret Forslag til Trykning [men vel at mærke i en *Folke*-Udgave (for ikke at træde Hegel for nær)] af en

5 Samling Sømandshistorier, hvoraf der nu rimeligvis bliver 6 ældre og 6 nye samlede under en Fælles-Titel „*Paa Sømands Tro og Love*“, hvortil Krøyer har tegnet mig et aldeles fortrinligt Titelbillede. Disse nye Fortællinger, hvoraf nogle paa 2, andre paa 1 Ark, ere for de tres Vedkommende saa nær færdige; og de andre ere i udførligere

10 Concepter. Men disse ønsker jeg *netop ikke* at sprede, af Hensyn til den Kompositionens Traad, der slynger sig gennem alle 6 med Lokal-farven, den hele Ethik og Moral, tagen fra „En Ligprædiken“. Det er min bestemteste Overbevisning, at dette vil blive en ganske anseelig og *overordenlig udbredt* virkelig Folkebog. Der er da hellerikke det

15 fjerneste Anstød deri, men en jevn, dygtig, kærnesund Moral, saaledes som der tiltrænges i vor Tid, hvis fordømte Legen og Leflen, norsk Skvadronade, tysk Sentimentalitet og fransk Liderlighed jeg for hver Maaned rykker nærmere og nærmere paa Livet i alle de Bøger, som jeg nu indblæser min „nye“ Livsens Aande. De *store* Begivenheder i

20 Verden følger jo nu i den Grad Slag i Slag ovenpaa hverandre, at der ligesom heri lægges Forfatteren, der vil leve for Fremtiden, meget mere Alvor og fast Djærvhed paa Sinde, naar hans „lille“ Folk vil haabe paa et fortsat Liv – hvadenten nu dette bliver under Vaaben eller i en fortsat Fred.

25 Men mere herom næste Gang.

Jeg vil selvfølgelig have denne Bog godt betalt, thi den vil efter alle Solemærker at dømme blive sin Forlægger en god Indtægt. Naturligvis kunde jeg erobre mig det største Honorar ved efterhaanden at stykke de enkelte nye Fortællinger ud i Almanaker etc.; men det vil

30 jeg ikke. Derimod antager jeg, saasnart mit Hoved er bleven nogenlunde klart igen efter min „Aladdins Lampe“, at kunne sende Rom (hvis Foretagende jeg virkelig ønsker at støtte) et paabegyndt Digt om Dragonkonen i Sorø, der døde for nogen Tid siden. Jeg faldt over det i min Mappe forleden.

35 Vor fælles Ven Rée har da benyttet min Naivetet, med at sende

ham Manuscriptet paa Tro og Love, til at snyde mig ret grundigt. Hvis jeg kan finde paa en eller anden lille Hævn, saa er jeg *endnu* saa meget af en Viking, at jeg ikke skal lade ham slippe.

Jeg har bedet Hegel lade Dig vide saa snart han har modtaget
 5 Manuscriptet forat Du kan sé og overvældes – og dernæst vise mig Dine bona officia i Gerningen ved at læse Korr.

Ihast med Hilsen Din
 Holger Dr.

161. Til *Georg Brandes*.

10

Paris.
 Rue de Seine 20.
 18 Febr. 78.

Kære Ven.

Hjemvendt fra en Maanedes Ophold ude i Bretagne i rolige, skønne
 15 Omgivelser, „telegraferer“ jeg – som Du bad om sidst „paa Traaden“.

Det er dog kun faae Linjer dennegang og nærmest en Kommission eller lignende.

Det er lykkedes mig i disse to Maaneder at gøre et sandt Kæmpe-
 værk. Jeg har nu omtrent tilendebragt mit lyrisk-episke (undskyld
 20 det forældede Udtryk) Arbejde i Æventyr Stilen: „Prinsessen og det halve Kongerige!“ i syv Sange og skønne Vers og Rim, som jeg haster med at befordre ud i Trykken derhjemme forat forsone de vrede Guder; thi efter Alt hvad jeg kan se, maa det nu snart „gaa løs“ derhjemme med mit Forhold. Vedkommende stakkels Dame lider altfor
 25 meget derunder, og skøndt jeg gerne endnu vilde have en Maanedstid for mig at virke i, saa tør jeg dog snart ikke længer lade denne Byrde ved saa selvmodsigende, næsten naturstridige Forhold hvile udelukkende paa hende. Hensynene have jo bestandig været overfor Vilhelmine. Men nu er, efter hvad det synes, vor Skilsmissebevilling
 30 saa nærforestaaende og hendes Bryllup derved ligeledes traadt i saa fremrykket en Mulighed at disse Hensyn snart ville være sat ud af Kraft. Jeg gaar nu en drøj og bevæget Periode imøde, men jeg har pansret mig godt, og det er lykkedes en mig næsten ufattelig Energi

og Opbydelse af alle mine Evner at kunne møde dette Aar i Marken med *tre* store Arbejder. Saa faar de Godtfolk tage og æde eller – forkaste. Dog haaber jeg at denne glimrende Produktivitet, tilmed paa saa neutralt et Gebet (og paa de Danskes ellerkæreste, nemlig Æventyrets) skal bringe mig nogenlunde helskindet ud af Slaget. Det handler sig virkelig hverken mere eller mindre end om en ny „Aladdin“ eller maaske rettere et nyt „St. Hs. Aften Spil“.

Jeg ønskede saa gerne først at kunne have sendt *Dig* Manuscriptet. Men der er ingen Tid at spille. Jeg maa have det i Hænderne paa Hegel og maa have sluttet Kontrakt med ham førend „Stødet“ rammer hans fine Nerver altfor ømfindtligt. Vi kender ham jo; forøvrigt stiller han sig virkelig saa varmt og hjærteligt overfor mig – og ikke (det er jo min gamle Paastand) udelukkende fordi han nu sér sin Fordel. Jeg har Tro til hans virkelige Godhed for mig. Nu skal den prøves.

Men det er ikke om „Prinsessen paa Ærten“ jeg vilde tale. Det er om det andet Arbejde, en Novelleyklus, kaldet „Kunstnere“, hvoraf Halvdelen foreligger i „Ude og Hjemmes“ Redaktion, og vil rimeligvis paabegyndes om c: 14 Dage. Denne Novelleyklus, der kun ved sin Grundtone, ikke ved Kompositionen saa meget hører sammen under Fællestitlen, deles i fire Noveller: Foraarsgrønt, En Forgrundsstudie fra Kløften, Samson og Palletskrab. Den er *god*, derom kan jeg forsikre Dig, og Du vil tro mig paa mit blotte Ord, eftersom Du jo selv i Dit Brev giver mig Attest for, at jeg „nu er kraftigt udviklet“. Overlegen og moden (ikke *overmoden*) behandler jeg vore hjemlige og nordiske Kunstnerforhold. Først det primitive, usammensatte Talents Spire og Vækst under alle sociale Lidelser og ovenikøbet et skrøbeligt Legeme og en zart Organisme, med Ynglingeaaernes religiøs-musikalske Rørelser, „ulykkelig“ Forelskelse, Existenskamp og mandig Sejer. („Foraarsgrønt“, *er færdig*). Derpaa den rundkindede, paa Hænder baarne, med Medaljer og Stipendier forsynede lykkelige *danske* 27aarige Maler for hvem hele Verden staar aaben, som har forlovet sig, og som nu første Gang kommer „i Ilden“, og gaar i Kraft af sin Sundhed og Reflexionsløshed sejrrig ud af Ildprøven. („Forgrundsstudie“, *er færdig*). I „Samson“, som jeg nu har under Arbejde,

vil jeg have en af jødisk-kristen Krydsning fremstaaet Billedhugger, der er „Kampens Mand“ paa alle Punkter, blandes ind i det intelligent-frivole Københavneri, arbejder sig ud deraf, bliver gift med en ingénue, misforstaar hende, rejser bort, bringes under Paavirkning af hendes Søster, en kraftig intelligent Natur, en af dem, som „staar paa sine egne Ben“, som fægter for Fremtiden og ikke vil have med Mænd at gøre, og som fører ham tilbage til den huslige Arne, vel at mærke *denne Gang* ikke ved noget coup de coulisse men fremgaaet nødvendigt af hans Forudsætninger og hans Kærlighed til sin Ingénue.

10 „Palletskrab“ (en fortræffelig Titel forekommer det mig) er som et Slags Pulterkammer anlagt paa at optage alle de fremspringende Typer fra mit store Kunstnerbekendtskab, som jeg ikke vil anbringe i en alvorligere Fortælling og hvis kuriøse og naragtige, iøjnespringende og iørefaldende Udvækster, Meninger etc. ypperlig kan passe til en

15 saadan ubunden Rumpelkammerstudie.

Nu vil jeg spørge Dig, kære Ven, om Du ikke kan skaffe mig en *paalidelig* Oversætter til denne Cyclus, der, som ovenfor sagt, ogsaa kan tages for sig, hver enkelt Novelle. Jeg maa lægge an paa at se ved Oversættelser (jeg er allerede begyndt paa Svensk) at sikre mig

20 *noget Honorar*, hvis Forholdene skulde blive mig altfor meget imod i et Par Aar derhjemme. Men jeg har – i Henseende til Honorar vel at mærke – ikke været videre heldig med mine tidligere tyske Oversættelser. Jeg vil blot i Forbigaaende nævne, at Hr. A. Strodtmann (der er en saa fortræffelig Oversætter) ikke endnu, trods sit Løfte,

25 har vist sig fra pecunias Side saa fortræffelig. Kan Du hjælpe mig heri, saa gør Du mig en Tjeneste. Jeg forbereder mig som sagt heller paa en langvarig end paa en kort Campagne med vor Dyd og gode Sæder derhjemme. Om „Skrifterne“ er der jo ikke længer Dissens, men vel om „Personen“.

30 Jeg har stadig Din elskværdige Frue i *venlig* Erindring. Skitsen skal komme.

Din hengivne
Holger Dr.

162. Til *Fr. V. Hegel*.

Paris.

Rue de Seine 20.

d. 22 Febr. 78.

5 Kære Hr. Cancelliraad Hegel.

Det er med stor indre Tilfredshed, og, som jeg haaber, til Glæde for alle Parter, at jeg herved sender Dem Afslutningen af Manuscriptet „Prinsessen og det halve Kongerige“ (hvis første Halvdel jeg haaber at De har modtaget for et Par Dage siden). Som jeg tillod mig at
10 skrive Dem til i forrige Uge er det mit bestemte Ønske at Trykningen straks begynder, saa at Bogen kan være ude i Slutningen af Marts. Den er værdig til at blive en Konfirmationsgave, og den vil – De behøver kun at kaste et Blik over Slutningsvekselsangen i Kirken: videbunt et timebunt, „de skulle sé og undres“ – gøre en mindst
15 ligesaa stor Opsigt som „Derovre fra Gr.“.

Jeg tror idetheletaget at mærke gennem de Blade jeg læser, at det er et lykkeligt Tidspunkt *nu* derhjemme for stærke, nye og begejstrede Sange. Trods alle de Ulemper, som Landet lider under, er der netop, efter hvad jeg kan se paa Afstand, begyndt at komme en vis national
20 Rørelse frem derhjemme i Gemyterne; man erkender at man har sovet og sløset paa mange aandelige Omraader, og foruden de store Verdensbegivenheder udenfra kan jeg maaske smigre mig med at ogsaa *min* lille Bog atter har bragt vor Nutid og vor Fremtid til Bevidsthed. I endnu stærkere og mere varm, sjælelig Forstand henvender denne
25 Æventyr-Digting sig til Ungdommens *Tro* og *Begeistring* forat tilkæmpe sig sin Stilling i Livet. *Jeg* har nu som Forfatter Overtaget derhjemme, og jeg skal i Sandhed bruge det gennem mine Bøger til at paavirke det Bedste i Nationen.

Der kommer et stort, varmt og mandigt Digt i samme Retning paa
30 Søndag i „Ude og Hjemme“, og derefter følger, spredt over det kommende halve Aar, en Række Skildringer fra vort aandelige Liv blandt Kunstnerne, ganske i samme Aand som „Prinsessen“, og som jeg kun beklager skal udstykkes paa denne Maade gennem et Ugeskrift, men som til næste Aar kan fremtræde som en Samling for sig, hvorom vi
35 da altid kunne blive enige. Jeg har dernæst i „Bikubens“ Opbevaring

en Del Manuscripter, nærmest Digte til en Værdi af et Par tusind Kroner, som kan komme frem ved Lejlighed, naar man ser, at jeg ogsaa som *Lyriker* nu har udskilt alle tidligere Pletter. Jeg kan paa en vis Maade kun beklage, at den samtidige Udgivelse af de to sidste

5 Bøger ligesom har stillet „Sange ved Havet“ lidt i Skygge; men der er ikkedestomindre, det erfarer jeg daglig ogsaa her i Paris, et stedse voksende Publikum for mine „Sange“, hvis rolige, ethiske Holdning, ved Siden af Formskønheden, man stedse mere og mere paaagter.

De ser, at jeg saaledes er rustet til at træde det næste kommende

10 Afsnit, det dramatiske, imøde. Og netop fordi jeg her saa længe har holdt mig tilbage, og ikke slaaet mig til Taals med et halvmodent Arbejde, haaber jeg, at naar *det* endelig kommer, det da skal blive godt. Jeg har i saa Henseende allerede Æmnet og Forstudierne til et

15 3 Akts Drama i Vers med engelske Motiver, som jeg haaber at dette kommende Aar skal se færdigt samtidig med at jeg (naturligvis disse Meddelelser ganske *privat*) har lovet den mest fremragende af vore yngre Musikere Hr. Victor Bendix at arbejde sammen med ham paa en romantisk Opera, som, netop fordi baade Æmnet og Stedet er

20 saa musikalsk, skal henlægges til Byrons Ophold i Venedig, netop paa det Tidspunkt hvor han forlader sit tidligere Liv og igennem sit Bekendtskab med Grevinde Teresa Giuccioli faar Øjnene op for hele den nationale Frihedsbevægelse i Italien, der igen leder til hans Kamp for Grækerne og hans Død i Misolunghi. Et overordenligt interessant Æmne, som maaske netop *jeg* af alle vore Forfattere bedst kan magte,

25 og som det er min Hensigt i alle Maader at gøre saaledes, at det bliver et selvstændigt versificeret Drama, der kan staa for sig selv uden Musiken, hvis Omstændigheden skulde føje det saaledes.

Jeg er altsaa stærkt engageret literairt for den kommende Tid, og det skal ikke være min Skyld, om Danmark ikke gennem mig, maaske

30 henimod Slutningen af sin Bane modtager en ny Oplomstring af Literaturen paa alle Punkter ligesom ved Aarhundredets Begyndelse. Skulde derimod de store Verdensbegivenheder udvikle sig saaledes, at Danmark paa en eller anden Maade blev paavirket deraf, da er det min Hensigt straks at kaste mig over et bestemt nationalt Æmne,

35 dramatisere det, og lade det opføre, saaledes at det (ligesom „Der-

ovre fra Grænsen“) kan have den hele actualité for sig, som river Folket med.

Jeg har opholdt mig ude i Bretagne, hvis Ensomhed og friske Luft har været særdeles styrkende for mig, og det er min Agt – hvis Tingene gaar deres rolige Gang derhjemme – ligefrem at bosætte mig dér for et Aarstid eller to, med smaa Studierejser her til Theatrene og en længere Udflugt til Venedig, for da efter et Par Aar at vende hjem med mine dramatiske Arbejder og med den Erfaring, jeg har faaet under mit Ophold i Udlandet.

Med Hensyn til „Prinsessen“, da har jeg allerede i mit sidste Brev bemærket mit Ønske og Udstyrelsen som „Derovre fra Grænsen“. Manuscriptet er paa sine Steder tættere skrevet end andre, saaat jeg ikke kan opgive endnu det nøjagtige Arkantal. Rimeligvis bliver der ikke over 11, idetmindste ikke synderligt. Men selv om Bogen bliver 12 Ark, er den jo endda temmelig begrænset. Jeg foreslaar Dem herfor i Honorar 2000 Kr; idet vi jo altid kunne fastslaa Honoraret *nøjagtigt*, naar der er trykt tilstrækkeligt til at udregne Sideantallet. Jeg ønskede gerne at en eller anden, enten Carl Thomsen eller Jerndorf gjorde en „fin“ lille Vignet til at indlede Arbejdet med. Den hele romantiske Duft over Bogen vilde vinde herved.

Det har naturligvis glædet mig at sé „Derovre f Gr“s stadige Vækst, og jeg tvivler ikke paa, at Væksten, om end ikke med samme hurtige Stigning, vil vedblive, især hvis en stærk national Bevægelse nu vil komme. Det er mig tillige ikke ukært, at jeg derved nogenlunde kan holde Skridt med den Forudbetaling i Honorar (4000 Kr) som De ved Deres sædvanlige Opmærksomhed imod mig var saa redbon til at sende mig efter Nytaar. Jeg har imidlertid været nødsaget til med Størstedelen heraf at dække en hel Del af de Huller, som mit tidligere omflakkende Liv førte med sig; dette er selvfølgelig noget som kun vedkommer mig, men jeg vil ikke tilbageholde en Bemærkning herom, da jeg netop ønsker, som Følge heraf, at kunne disponere over mit nye Honorar for „Prinsessen“ i kommende Maaned naar jeg lejer mig mit Hus i Bretagne; hvorom jeg derfor beder Dem tilstille mig Deres Meddelelse. *Endnu* er ikke det Tidspunkt for mig kommet, hvor jeg kan, som jeg antager at min gamle Ven i München gør, leve

i „Baghaanden“. Men det kommer selvfølgelig naar jeg kommer med mit Drama – ja maaske før.

Jeg antager at Hr. Borchsenius som sædvanlig vil bistaa mig ved Korrekturen; han venter vist med Længsel at kunne læse Manuscriptet hos Dem.

Sandsynligvis tager jeg om kort Tid, saasnart jeg er bleven underrettet om Deres Modtagelse af disse mine to Sendinger, til en dygtig Musiker, en Ven af mig i Hamborg, hos hvem jeg i nogle Uger vil gaa en Forskole igennem inden jeg anlægger mit Udkast til Musikdramaet.
 10 I saa Tilfælde er jeg ogsaa nærmere tillige, hvis Korrekturen skulde foranledige nogen Korrespondance mellem Hr. Borchsenius og mig.

Jeg forbliver (foreløbig altsaa her) med Hilsen til Deres Familie

Deres heng.
 Holger Drachmann.

15 163. Fra *Fr. V. Hegel*.

Kjøbenhavn d. 28 Febr. 1878

Kjære Herr Drachmann!

Paa Søndag vil der i Illustr. Tid. komme et længere Digt af Kaalund: „en aaben Hilsen til Dem“; det vil Dagen efter udgaa i Særtryk paa
 20 mit Forlag. Som De nok kan vide er det smukt i enhver Henseende, og siger han Dem en og anden Sandhed, saa mærker man, at det er en ærlig, velmenende Ven, der taler til Dem. – Jeg sender Dem herved et Korrekturaftryk, for at De kan være i Besiddelse af det nogle Dage før De ellers vilde have set det i Bladet, da De muligen i „Ill.
 25 Tid.“ vil svare Kaalund.

Samme Dag kommer i „Ude og Hjemme“ et Svar til Dem fra Esrom Sø, af V. Bergsøe. Dette Digt er af en hel anden Beskaffenhed. B. har anmodet mig om at udgive dette særskilt, ligesom Kaalunds; men jeg har afslaaet det af letfattede Grunde, og jeg har bestemt mig
 30 til aldeles Intet at forlægge af hvad der, foruden Kaalunds smukke og varme Digt, maatte fremkomme i denne Sag, enten pro eller contra. – Deres event. Svar til B. optager naturligvis Henrichsen i sit Blad; det følger af sig selv. Tillad mig, kjære Hr. Drachmann, i denne

Anledning at give Dem et venligt Raad: svarer De B., *saa overvej meget nøje hvad De skriver*; thi det er nu af største Vigtighed for Dem at gaa frem med Besindighed og „at tage den med Ro“, saavel Dadel som Roes.

5 Mange venlige Hilsener fra min Søn og fra

Deres hengivne
Hegel.

I Febr. 1878 var H. D. rejst tilbage til Kbhvn. for at overtale Polly til Giftermaalet, som hun nu nærede Betænkelighed ved at indgaa. Hun havde overfor
10 Thalbitzer tilstaaet alt og nærede religiøse Skrupler ved at forlade ham.

164. Til *Otto Borchsenius*.

Malmö
d. 6. Marts 78.

Kære Ven.

15 Jeg rejser imorgen (Torsdag) over Lübeck tilbage til Paris med min tidligste Ungdoms første Kærlighed, Polly Culmsee, som i disse Dage er bleven skilt (ved en særlig Begunstigelse af Avtoriteterne) fra sin Mand Ch. Thalbitzer, der bor paa en Gaard tætved Esromsø.

Jeg har, medens Alt dette stod paa, opholdt mig delvis i Göteborg
20 (sammen med vor Ven Victor Rydberg) og her i Malmö.

Saasart jeg er kommen tilbage til mit Hjem i Bretagne, skriver jeg Dig udførligere til; thi *nu* kan jeg fortsætte min Biografi.

Jeg oppebier, rimeligvis i Paris, min egen Skilsmissebevilling fra min tidligere Hustru, og venter i Løbet af en Maaned eller to at
25 kunne blive viet af den lutheranske Præst, Pastor Lunde i Paris, en Mand hvis Bravhed og Fordomsfrihed jeg har lært at kende.

Alt vil altsaa i Løbet af kort Tid blive *formelt* i Orden, – hvad der jo er det Eneste, som „Folk“ fordrer.

For første Gang i de sidste 3 Aar føler jeg mig rolig og lykkelig.
30 Resultatet vil blive et nyt Liv med Indfrielsen af *alle* Løfter. Nu tør jeg love det.

Jeg sendte igaar gennem en fælles Bekendt et Titelblad (af Krøyer) til Rom. Underret ham om, at mit Brev til ham herom er paa Stablen.

Behold denne Meddelelse for Dig selv indtil den andetsteds fra er sivet ud iblandt Folk. Jeg har handlet af 2 Aars voksende Tilbøjelighed og Overbevisning. *Nu* er jeg i Havn. Dette skal *Du* vide, og de faae hvem jeg betragter som mine Venner. Du har formodentlig
 5 ventet Dig noget lignende gennem alle de sidste mere og mere direkte Hentydninger.

Jeg er iovermorgen i Hamborg. Hôtel du Nord. Skriv mig nogle Linjer til, *om* Du har gennemlæst „Prinsessen og det halve Kongerige“, *om* Trykningen er begyndt etc. etc. Jeg har selvfølgelig de sidste
 10 8 à 10 Dage levet udenfor de litteraire Begivenheder (omtrent) og alle Breve ligger og venter paa mig i Paris. Saasnart jeg har Dit Brev i Hamborg (hvor jeg bliver fra Morgen til Aften) skal jeg øjeblikkelig svare Dig tilbage.

À bientot
 Din
 Holger Dr.

15

165. Til *Frederik Hendriksen*.

København.
 paa Gennemrejse
 8 Marts 78.

20

Kære Hr. Hendriksen.

Jeg tror at skyldte Dem, ikke alene paa Grund af vort Forretningsforhold men ydermere paa Grund af det Venskabsforhold, som jeg tror vil indtræde mellem os i Fremtiden, den foreløbige Erklæring, at
 25 med Hensyn til den lille Storm, der i denne Tid gaar over mit Hoved (af rent private Aarsager) da vil Alt, hvad der nu sker, blive til – eller *er* allerede bleven til Lykke og Velsignelse for mig, Ro og Klarhed i mit Sind og fast Støtte i min Udvikling. Dette siger jeg Dem som Mand og Menneske; og ligesom mine virkelige Venner og Vel-
 30 yndere aldrig har tvivlet paa mig, saaledes vil det kun være et stakket Tidsspørgsmaal, hvornaar den lille Bevægelse vil lægge sig.

Med Hensyn til det rent litteraire, da svarer jeg selvfølgelig *ikke* Bergsøe, og rimeligvis hellerikke Kaalund. Mine Arbejder saavel i „Ude og Hjemme“ som udenfor skulle svare for mig.

Om en Maanedstid – lidt før eller lidt senere – er jeg en gift Mand, og jeg kan da atter bestemt opgive min Adresse. Jeg beder Dem foreløbig sende Bladet samt hvad De ellers muligvis kunde have at meddele, i Omslag til min Svoger (Bredgade) som da vil besørge det
 5 videre. Selvfølgelig gaar mit videre Arbejde paa „Kunstnere“ sin støtte Gang – ligesom jeg selv. Jeg begyndte i Paris ganske lempelig paa Introduktionen til de venezianske Billeder, og jeg lover Dem og mig selv det bedste deraf.

Deres oprigtig hengivne
 10 Holger Drachmann.

166. Til *Fr. V. Hegel*.

København.
 d. 8 Marts. 78.

Kære Hr. Cancelliraad Hegel.

15 Paa Gennemrejse undlader jeg ikke herved at meddele Dem, at jeg efter Samraad med Hr. Borchsenius foreløbig lader „Prinsessen“ hvile, for engang senere at foretage Ændringer og maaske et Omarbejde deraf, der baade bliver Dem og mig til Gavn og Gode. Jeg er endnu ikke ganske paa det Rene med mig selv, om jeg skal svare Kaalund
 20 paa hans smukke og hjertelige om end maaske hist og her lidt vel rigoristiske Hilsen. Det vigtigste for mig er, at netop *Kaalund* har bragt mig den, og netop i Modsætning til Bergsøes Plumpheder, hvorigennem Kollegaens Misundelse tydeligt nok taler. *Ham* svarer jeg i ethvert Fald *ikke*.

25 Der er nu rejst en lille Bevægelse imod mig, baade af literair og privat Natur, men jeg har god og fast Grund under Fødderne, og netop ved min Tavshed vil Bevægelsen snart lægge sig, som alt andet i Verden af forbigaaende Natur. Jeg tror at skylde det Forhold hvori jeg staar til Dem personlig den Erklæring, at hvad der nu sker, bliver
 30 til Lykke og Velsignelse for mig som Menneske og derved selvfølgelig for mig som Forfatter. Om ikke lang Tid er jeg en gift Mand, og tilhører da atter fra Formens Side det Samfund, hvis Digter jeg – dette er og bliver min urokkelige Overbevisning – er kaldet til at være

ligesaa fuldt som Chr. Winther og Andre, hvem et Folk saa lettelig tilgiver, fordi de paa deres Side giver Folket det Bedste de ejer.

Min Adresse er foreløbig gennem *min Søster ude i Bredgade*. Jeg har taget et alvorligt, roligt Arbejde for, og hvis jeg i Sommerens Løb har et eller andet Tilbud at gøre Dem, kunne vi jo altid tales ved. Rimeligvis bliver mit Opholdssted atter, efter nogen Tids Forløb, Paris eller Bretagne. Jeg lægger Dem endnu engang paa Sinde, at hvad der er sket og sker, er til Lykke og Befæstelse for mit Sind og min Karakter, hvorom mine Venner forlængst har følt sig overtydet, og som mit Folk i videre Forstand snart skal give sin Bekræftelse.

Med mine venligste Hilsner
Deres ærbødig-hengivne
Holger Drachmann.

167. Til *Otto Borchsenius*.

15

Jernvågshotellet.
Lund.
Skåne.
12 Marts 78.

Kære Ven.

Blot fem Linjer idag. Du ser af Adressen, at Lund blev Opholdsstedet. Jeg kan kun være vor Samtale taknemlig for at jeg tog denne Bestemmelse, thi den samme Dag som vi ankom hertil, bukkede endelig min tapre lille Ledsagerinde under for alle disse Anstrengelser og Sindsbevægelser i den sidste Tid og maatte søge Sengen, medens den lille Pige blev an betroet først en erfaren Vågekone, og idag en rigtig Barnepige. En Ven af mig her, Dr. Theorin (ogsaa en Bekendt af Dig) mener, at Sygdommen (en indre Lidelse) kan blive langvarig. Jeg er saameget mere altsaa tvungen til at gaa i foreløbig Kvarter her og dele mig mellem mit Arbejde som Forfatter og som Sygepasser – og en god Prøvesten for min „virkelige Omvendelse“. Mit incognito har jeg selvfølgelig opgivet, om end min Pollys Stilling til mig naturligvis er ubekendt her. Jeg haaber – iflg. Breve fra Kbhv. – at *min* Skilsmisse endnu i denne Maaned skal kunne være iorden, og jeg haaber

i den nærmeste Tid paa et godt og glædeligt Møde baade for *Dit* Vedkommende og for *vort* her ved en lille Festlighed enten paa skånsk Grund eller ovre i en Krog af Sælland.

Forsaavidt jeg blot har nogen Tid tilovers, arbejder jeg paa Sømandshistorierne. Fra Hendriksen havde jeg et temmelig reserveret Brev, men det gi'er sig selvfølgelig altsammen. Sygdom er det eneste virkelige Onde i Livet; det prøver ogsaa jeg nu. Send mig et Par Linjer naar Du har Lyst eller et og andet at tale om.

Ihast

og med deltagende Hilsen til Din Hustru
Din
H. Dr.

168. Til *Frederik Hendriksen*.

Jernvågshotellet i *Lund*. Skåne.
22 Marts. 78.

15 Kære Hr. Hendriksen.

Jeg har ikke besvaret Deres sidste Brev, fordi der var et Punkt deri, som jeg ikke var ganske enig med Dem om, og jeg tillige baade privat og officielt vil beflitte mig paa at dæmpe mig af saameget som mulig. Paa den anden Side vil der komme en Opgørelsens Dag tidligere eller senere, thi saaledes som man nu benytter Lejligheden til at falde over mig, bringer man netop al min Styrke og Selvtillid i Vaaben, om end det maaske varer længe inden jeg bider fra mig. Paa *den* Maade idetmindste bliver jeg ikke „ydmyg“.

Der er muligvis en anden Maade. Jeg har tilbragt disse sidste 14 Dage ved en mig dyrebar Persons Sygeleje. Jeg har „vaaget“, men jeg har endnu ikke „bedet“, og det gaar mig som vore gamle Stamfolk, jeg vil først have fyldestgørende Oprejsning over mine Fjender førend jeg vil bøje mit Knæ. De Ydmygelser jeg i disse sidste Dage overfor Avtoriteterne har maattet underkaste mig for atter at erhverve mig min borgerlige og juridiske Frihed, gaar over al Beskrivelse, og de skal engang afskrives mig paa min Retfærdiggørelses Konto. Hvad jeg har lidt i disse sidste Uger, det sidder dybt inde som en Braad, for hvis

Stik jeg engang *maa* befri mig eller rømme Marken. Ingen, som kender mig tilbunds, vil falde paa at tilraade mig Ydmygelse eller Forsagelse, førend jeg idetmindste har slaaet et Slag mellem alle de Hunde, der nu hyler omkring mig. Det staar Dem frit for, kære Hr. Hendriksen, at opsigte Makkerskabet med mig saasnart det kan ske overfor Hensynene til Deres Blad og saaledes at jeg i ethvert Fald holder Dem skadesløs, men jeg kan ikke i min nuværende Sindsstemning taale at man taler om Fred og Forsoning, saalænge enhver lumpen Feuilletonist, hvis Liv gaar hen i Æden og Sviren, kan slaa sig sammen med Misundelse og Hadefuldhed og forsøge at træde mig ned.

Min Styrke er *nu*, at jeg føler min Ret og mine Vaabens Egenskab, og *dog afstaar* fra at bruge dem, førend jeg er fuldstændig sikker paa mig selv. Tænk Dem blot, hvilke Kort jeg egenlig sidder inde med overfor saadanne Usselrygge som Bergsøe og Cabiro! og indrøm mig mit Maadehold, at jeg ikke bruger dem. [. .]

Men nok herom. I disse Nætter, medens jeg vaagede ved min tilkommende Hustrus Sygeseng, er Digtet fra Venezia blevet næsten færdig. Imorgen, senest iovermorgen sender jeg det, og forbliver – saalænge De ikke selv skræmmes fra mig –

Deres oprigtigt hengivne
Holger Drachmann.

169. Til *Otto Borchsenius*.

25

Lund
Mandagten.
27. Marts 78.

Kære Ven.

Jeg læste igaar i et Brev fra Rom (i en svensk Avis) om min tidligere Elev Harald Jerichaus Dødsfald, og skrev straks omtrentlig med følgende Vers ned, som jeg dernæst rettede og forøgede igaar, og vilde have bragt Dig selv paa et Forretningssvip igaar i Kbhv., men fik ikke Tid. Nu ser jeg idag i „Ude og Hjemme“ et frygteligt Misfoster af John Paulsen (i den gamle gode H. P. Holst'ske Stil). Des-

mere Opfordring er der for mig til at faa mit Digt frem. Vil Du banke paa med det i „Ill. Tid“ eller „Fædrel“ eller hvor Du synes?

Det er nogle usselige smaa Stumper Novellen kommer ud i (i „Ude og Hjemme“). Ak, ak, den tager sig saa besynderlig ud. Men nu maa
5 jeg jo lade den løbe Linen ud.

Det forekommer mig, efter en Samtale igaar med Hendriksen, at han dog har ladet sig temmelig forknytte, men maaske gør jeg ham Uret. Jeg gav ham et stærkt sammentrucket og omarbejdet Stemningsdigt (af en større Komposition) til sit venezianske Maaneskinsbillede.
10 Idag sender jeg mit første „Introduktionsbrev til Udstillingen“ til Hjorth Lorenzen (af en lille Suite, som jeg havde paabegyndt i Paris). Jeg vil med velberaad Hu netop beflitte mig paa at komme ud saa mange Steder, som mulig. Der vokser en saa brændende Indignation op i mig, som jeg maa modarbejde ved at arbejde og arbejde, efter-
15 som jeg endnu ikke kan og vil slaa Slaget imod Hylerne, thi jeg véd hverken hvor jeg skal ende eller begynde endnu.

Jeg fulgte Dit Raad og skrev til „Morgenbl.“ om Samling og Af-skrivning af mine Artikler og Digte, og fik Svar, at det skulde ske.

Du har gjort mig en stor Fornøjelse med Din Bog, hvis enkelte
20 Artikler selvfølgelig ere ganske nye for mig, og hvis rolige, humane Dømmen Ret og Skjel imellem Partierne gør mig saa godt i denne Periode af saa stor Sindsbevægelse og saa megen Forbrug af Brændmateriale. Det er i Sandhed en vanskelig Tid for mig, vanskeligere end jeg vil tilstaa for Nogen, og som jeg maa klare ligesaafuldt med
25 mig selv indadtil som udadtil.

Tak for Bogen!

Din hengivne
H. Dr.

170. Fra *Frederik Hendriksen*.

300

Marts d: 29^e 1878

Kjære Hr: Drachmann!

For Digtet skal De have mange Tak, det kom endda i rette Tid, og slutter sig jo smukt og godt til Billedet. Som Sagen faldt, var dette dog

vel den heldigste Ordning. Det var imidlertid dog meget rart om De, når De er nogenlunde på det Klare med det større Digt, selv om det ikke er helt færdigt, lod mig få det tillåns for at samle Billeder dertil. Sligt tager jo Tid, og rart var det, om denne Sag blev grebet an med
5 lidt Ro. Vi ses dog måske inden De går syd på, så kunne vi tales ved herom.

Endnu en Ting vil jeg gjerne sige Dem, og det er, at jeg vil være glad ved af og til at modtage mindre Ting fra Dem såsom små Digte og mindre prosaiske Arbejder. Da jeg antager at De fremdeles vil
10 slutte Dem til mit Blad, synes jeg også De hellere må anbringe sligt hos mig end f. Ex i „Nutiden“. Jeg har dog pænere Selskab at byde og „U og H“ er da også bedre ansét. Er De f. Ex i Paris under Udstillingen må der jo for en Mand som Dem der ikke leder efter Stof, være Lejlighed nok til at skrive mindre Sager. Der var adskilligt i vort
15 sidste Mellemværende jeg vilde have skrevet om, men da vi nu have talt sammen, tænker jeg det rettest at lade det fare, og sender Dem derfor kun mine bedste Ønsker for snarlig Bedring for Deres vordende Hustru. Deres Søster har vist mig hendes Portræt, og skjønt De og jeg tænke forskjelligt om mange Ting, må jeg dog sige Dem, at jeg er så
20 langt fra i mine Tanker at dømme hårdt om hende, at jeg tværtimod tænker med stor Sympathi på hende.

Deres hengivne
Frederik Hendriksen.

171. Til *Frederik Hendriksen*.

25

Jernvägshotellet
Lund
Sverig.
4 April 78

Kære Hr. Hendriksen.

30 Ogsaa jeg vilde gerne have udstrakt vore faa' Minuters Forsøg paa Samtale til en virkelig Samtale; men vi træffes jo som sagt igen.

Jeg skal, saasnart jeg er kommen lidt videre ind i de venezianske Canaler, sende Dem en halv Gondolladning. Saaledes som nu mine

Tanker ere, *maa* og *vil* jeg koncentrere al min, i dybeste Forstand retfærdige, Indignation paa et eller flere Svar. Det er ikke Hævn, ikke en Ripost af overdreven Selvfølelse, jeg søger. Men jeg vil slaa et Slag for *mine* Husguder, for *min* Tro – den er lige saa stærk som
 5 enhver Dogmatikers; det kan De forlade Dem paa.

Gaa hen og læs Goethes Benvenuto; det er ikke for Parallels Skyld, men jeg kan forsikre Dem paa, at jeg *lider* under denne bestandige Maatten Kryben i Krogene.

Min Ven, Dr. Theorin her, der er inde i mine Forhold, har været i
 10 Bekymring for mit Helbred, og min Nattesøvn og Appetit er saa forstyrret at det nu er *mig*, der bliver vaaget over, *mig*, der maa have Morphium forat kunne sove.

Han siger til mig: Du *tør* ikke længer holde Dig tilbage; skriv, eller bliv gal!

15 Dette er den pureste, nøgne Sandhed; og nu gaar det løs.

Jeg gaar enten ud som en Kæmpe af alt dette, eller jeg bliver gal. Men forat undgaa det sidste er der kun levnet mig *én* Vej, den samme som for de gamle Islændinge ∴ Grundtvigs Islændinge, *ikke* Oehlenschlägers.

20 Jeg *vil* og jeg *maa* møde mine Fjender med Vaaben i Haanden.

Hvornaar bliver et andet Spørgsmaal. Jeg træder ikke i Marken, førend jeg har smeddet mine Vaaben.

Hvad jeg forøvrigt skriver af *løse* Digte eller Prosaartikler kan De være sikker paa. Jeg skal ikke svigte; og jeg tror idetheletaget, at det
 25 Venskab, De omtaler, skal ad ganske naturlig Vej selv indstille sig mellem Dem og mig, saasandt som jeg i Dem tror at have en nobeltænkende og varm Natur for mig – om der end gives og maa gives store Differenser i vore Anskuelser.

Selvom et enkelt Digt engang imellem finder Vej til „Nutiden“
 30 eller „Ill. Tidende“, saa er det for „Nutidens“ Vedk. Levninger af en gl. Sympathi for Vilh. Møller; for „Ill. Tid.s“ Vedkommende er det en Trang hos mig til engang imellem at se mig selv – det er en ren „æsthetisk“ Trang – trukket afsted paa „Søndagsligvognen“ med de forsølvede Cherubhoveder og den herlige Bedemandskusk paa
 35 Bukken.

Enhver har sine Smaasvagheder; jeg har mine.
Jeg har siddet oppe i Nat og skrevet. Jeg er træt. Dette ihast.

Deres hengivne
Holger Dr.

5 172. Til Georg Brandes.

Jernvågshotellet.
Lund. Sverig.
5 April 78.

Kære Ven.

10 Forat gøre alt mit til at en Misforstaaelse eller Misstemning, der nu synes at være den raadende i Din Familje, ikke skal gribe videre om sig og angribe det Venskab, som jeg saa nødig giver Slip paa overfor Dig, saa vil jeg her – blot i korte Linjer – meddele Dig, at jeg paa et Besøg igaar i Kbhv. gjorde Edvard en Visit, og at Udfaldet af denne
15 var, at han umuliggjorde mig nogensinde dens Gentagelse og idethele- taget nogensinde en literair eller selskabelig Omgang.

Han mente og mener vel at støtte denne sin Handlemaade paa vægtige Grunde. Han meddelte mig paa min Anmodning nogle af disse. Det var dels hvad jeg *havde* skrevet i den sidste Tid, dels hvad
20 han mente at jeg *agtede* at skrive i den kommende, dels var det mit Forhold til Fru Belli.

I sidste Tilfælde synes Din Familje her i Kbhv. – hvad jeg selvfølgelig godt kan forstaa – at have taget saa ubetinget Parti *for* den ene Part i denne Sag, at der kun er levnet mig meget liden Forklaring
25 i saa Henseende overfor hendes Forsvarere. Jeg paa min Side har imidlertid taget saa bestemt Parti *imod* hende, at al Forklaring derved overflødiggøres. Jeg har købt denne endelige Skilsmisse saa dyrt, jeg er bleven saa ydmyget under dens ligefremme juridiske Stedfinden baade ved hvad jeg har underskrevet af Synderegister paa min Conto og ved
30 ligefrem haanende Tiltale af vedkommende functionerende Embedsmand – jeg har skænket Fru Belli en saa eklatant Oprejsning ved selv at lade mig sværte sort uden den mindste Indsigelse, saaat hun nu kan indtræde i sit nye Ægteskab som en Mishandlet, der søger Havn for

en brutal Forfølger – jeg har sikret hende en Fremtid mellem rige og bornerte Mennesker ved, uden nogen Indsigelse, at lade selv mit sidste alvorlige og vovelige Skridt forat skaffe *mig* en Fremtidslykke tjene hendes sociale Stilling som Folio og Betyggelse derved at jeg fort-
 5 varende staar i min Don Juankappe – jeg er gaaet til den alleryderste Grænse i hvad man kan give efter paa: og jeg er endt med at sætte alle de Rester af Sympathi og Hengivenhed til, som den mellem-
 liggende Tid endnu havde bevaret førend *dette* sidste, førend hun benyttede – eller tillod at hendes Raadgivere benyttede – hele det
 10 Haan- og Indignationsskrig, som nu løftes imod mig, til at overdøve de enkelte Stemmer, der fra *mine* Venners Side kunde spørge hende: har Du slet ingen Fejl haft imod *ham*?

Jeg véd at det smerter Dig, at høre dette, kære Georg B. Men *inden* det kom saa vidt, at jeg idetheletaget kunde skrive saadanne Ord til
 15 en Ven, saa er der gaaet en saadan Skylle af Smuds og Haan og Udfordring og borgerlig moralsk Entrüstung over mit Hoved, at jeg vel nu kan have Lov til at ømme mig en lille Smule.

Fra Fru Bellis tvende Familjers Side, fra Fru Polly Thalbitzers tvende Familjers Side, fra min egen Familjers Side og fra hele det
 20 borgerlige indignerte Københavns Side er jeg nu erklæret udi Rigets Act. Jeg lever ovre i Sverig, hvor min tilkommende Hustru som Følge af sine Sindslidelser har gaaet en smærtefuld Sygdom igennem og stadig er under Lægebehandling og Tilsyn, og sandsynligvis aldrig overvinder Følgen af denne Sygdom. Jeg er gaaet til den alleryderste
 25 Grænse af hvad en Forfatter – selv en for saa kort Tid siden saa stærkt kesseret Forf. – kan vove overfor sit Publikum uden fuld-
 stændig at sætte sin Eksistens paa Spil. Jeg har gjort dette af den eneste Grund, som en Mand med Hjærte og Følelse gør den Slags Ting: fordi jeg elsker den Kvinde saa højt, der har kunnet sætte saa
 30 meget paa Spil for min Skyld – og nu kommer en af mine tidligere gode Venner, der selv er sikret og har sikret sig saa borgerligt i enhver Henseende, og bebrejder mig netop paa *dette* Tidspunkt, at jeg er en Frafalden, en Overløber, en ligefrem Spekulant i Christendom etc.

Dette vilde være en saa utilgivelig Plumphed, og maatte som saadan
 35 finde sit Svar paa en ganske anden Maade, hvis jeg ikke, selv saa

irriteret som jeg er i denne Tid, kunde se det *snevre*, bitre Syn bag Ordene. Edv. er Misanthrop, hans Hustru er ovenikøbet meget lidende i denne Tid; der er altsaa Grund for mig til at bære over med ham. Men *snevert*, og ensidigt har han sét paa mine Forhold, og han
5 har selv gennem sine sidste Udtalelser umuliggjort mig enhver fremtidig Tilnærmelse.

Saa lader jeg da ham sænke sig ned i den store almindelige Strøm af Forbitrelse, der nu gaar saa stridt og stærkt imod mig.

Men overfor Dig, kære Georg B., der altid har sét med Sympathi og
10 i ethvert Fald har *søgt* en større, retfærdigere, mere al[men]menneskelig Forstaaelse af mine Ord og Handlinger, overfor Dig skulde det gøre mig hjærteligt og bittert ondt muligvis at se Dig paavirket gennem Andre imod mig.

Jeg glemmer ikke de Par Breve, vi vekslede i Paris herom, ligesaa
15 lidt som jeg nogensinde glemmer alle de Breve, der ligger bagved. At jeg *nu*, i dette sidste halve Aar, har taget mit gamle Livssyn frem og vendt og drejet Forsynsbegrebet og flere andre Begreber forat faa Rede paa, hvorledes andre Mennesker, *kvindelige* og mandlige Naturer stiller sig hertil, og at jeg – da jeg jo i den senere Tid saa ude-
20 lukkende (men ogsaa saa kraftig og energisk) har handlet efter Indskydelser og atter Indskydelser – selv er kommen paa mange Maader til at tangere visse gamle Følelser, som jeg forlængst troede mig færdig med, det kan dog i ethvert Fald ikke lægges mig til *Last*. At jeg nogensinde skulde løbe mig fast i et *Dogme* er jo Afsind. At Viden-
25 skaben *ikke* giver mig Alt, hvad jeg som stærkt bevæget Gemyt og særlig *Poet* kan fordre, det maa man vel skrive mig til Gode. Herom kan vel mine „store“ Ahner, Byron, Goethe, Heine osv. tale med, og de taler til Forsvar, i ethvert Fald til Forstaaelse af mig. Edv. B., som i ethvert Fald *ikke* er Poet, burde have betænkt dette førend han satte
30 sig i „Konsekvensens“ Dommersæde overfor mig.

Nuvel, Edv. har erklæret, at han bliver *staaende* ved sin Opfattelse af mig, og den Opfattelse er meget mørk. Saa faar han da blive staaende! Han har i ethvert Fald Behageligheden ved at staa paa en *solid* Basis. Han kan i sit Studerekammer holde Dom og Standret over
35 alle de Fribyttere, der pløje Havet og næppe have saameget i Fragt af

deres Varer, at de kunne opholde Livet for sig selv og deres „tilkæmpede“ Familie.

Du, kære Ven, hører jo selv til Fribytterne, og jeg tror at Dit Svar til mig vil lyde i Overensstemmelse hermed. At gøre mig til „Gros-
 5 serer“ ligestraks vil vel ikke falde Dig ind. Jeg gentager det: Edv. (og alle de, der dømmer som han) har det *snevre* Syn; og dette er vel mest til Skade for ham selv. Vis mig nu, at Du selv hører til Havets Mænd, der stedse have den aabne Horisont for sig. Hvis Du under-
 tiden skulde mene, at *jeg* ser et Fatamorgana *dér*, hvor Du kun ser
 10 den store, endeløse Bue, saa kan vi to, haardtomtumlede Sømænd, idetmindste *tale* til hinanden derom gennem Raaberen. Til Edv. hverken *kan* eller *vil* jeg tale. Han har selv umuliggjort mig det.

Din hengivne
 Holger Dr.

15 173. Fra *Otto Borchsenius*.

D. 9. Ap. 78.
 Nørrevold 32, 3.
 K.

Kjære Drachmann.

20 Den sidste Sending har jeg i Dag rigtig modtaget. Glem ikke at give mig en Fortegnelse over den Orden, som Fortæll. skal følge, baade de nye og de gamle. Har du saa Wisbechs og Réés Tilladelse (skriftlig)? Har du skrevet til Rom om Krøyers Titelbillede? Og skrev du for-
 øvrigt nogensinde defin. til Rom, som Svar paa hans Brev? Du lovede
 25 ham jo ogsaa et Digt til Almanaken – blot det nu ikke er for silde.

Naar jeg en af Dagene faar „Homo sum“ sluttet, skal jeg læse dine Fortæll. og derpaa gaa til Hegel.

Har du set „Morgenbl.“ for i Søndags? I en Anm. (uden Tvivl af Flinch) af „Ude og Hjemme“ blev der sagt dig grove Ting, og de var
 30 for saa vidt fortjente, som du ikke, da jeg bad dig derom, i sin Tid gjorde dit til at slaa Flinch den forgiftede Dolk af Haanden, hvormed han overfalder Alle bagfra i det noble Blad. Den Gang hørtes du i „Morgenbladet“, og du kunde have bidraget meget til at stoppe ham.

Maaske tager jeg fejl, men jeg tror ikke Villh. Møller bedre end Flinch. Du véd ogsaa, *jeg* altid nødvendig har set dig skrive i „Nutiden“, og da du selv nærer Betæneligheder om den ønskede Prosafortælling, er jeg ikke den, du i Tvivlsmaal skal raadspørge. Det hedder ellers:
 5 hvad man betænker sig paa, om man skal gjøre eller ikke, skal man lade være. Men jeg tør ikke raade dig her, hvor jeg maaske ledes af personlig Antipathi. Jeg raadte ogsaa Schandorph fra at give „Kagepigen“ til Møllers „Roman-Bibliothek“, fordi dette Sted neppe egnede sig til at give ham den i saa mange Aar attraaede literære Anseelse,
 10 men han fulgte ikke mit Raad. Hvis Talen er om selve „Nutiden“, saa troede jeg, du havde faaet nok af at udstykke „Foraarsgrønt“, hvis smaa Stumper jo ikke er til at læse.

Af „Ill. Tid.“ er du *ikke* udelukket, det véd jeg, men maaske gjorde du klogt i at tie en Stund. Dog dette Raad er lettere at give end at
 15 følge, og du fulgte det jo heller ikke med Digtet om Jerichau. Dit Brev til „Dagstelegr.“ var meget velskrevet, men du maa jo ikke skjule for dig selv, at naar du taler om Moral, som m. H. t. Zola o. A., saa rejser der sig strax mange Røster imod dig.

Jeg har tænkt Meget paa dig i den sidste Tid og spurgt mig selv
 20 om mange Ting, som jeg ikke kan svare paa. Gav du ikke for tidlig slip paa din første Produktions revolutionære Pathos? Og var det ikke lige saa fejl at give efter for Hegel, da han ønskede de satir. Partier ud af „Dæmpede Mel.“, som din altfor varme Tilslutning til Venstre i andre Retninger? Der er intet af vore Partier, som det er værd at
 25 høre til. Du vil saaledes se, at jeg i min Bog efter bedste Evne har søgt at gaa ganske alene og selv finde min egen Vej. Tænk alvorlig paa at samle dine Strids- og Tidsdigte, samt større og mindre Opsatser fra „Morgenbladet“ og andre Steder. Nu kan du faa dem ind i din Produktionskjæde, og de *nye* satir. Stykker kan jo her finde Plads.
 30 Men herom skal vi tale mundtlig.

Min Hustru er stadig syg. God Bedring og god Arbejdsdygtighed i dit forel. Hjem. Hils Dr. Theorin.

Din hengivne Ven
 Otto Borchsenius.

174. Til *Otto Borchsenius*.

Adr: Dr. Theorin.
Lund.

10 April 78.

5 Kære Borch.

Jeg besvarer Dit Brev øjeblikkelig, da der er flere Ting af mere end sædvanlig Interesse deri for mig.

Først det mindre væsentlige.

Jeg har skrevet til Rée om hans Tilladelse paa denne Maade „i Tilfælde af intet Svar betragter jeg dette som en Indvilligelse“. Der er selvfølgelig – hvad der var at vente – intet Svar fulgt. Nu giver jeg Fordringen paa de 300 Kroner til Hørup.

Fra Wisbech er jeg løst, da det er eller bliver over et Aar siden.

Jeg skal skrive en af Dagene til Rom definitivt og tillige bede Krøyers Tegning Dig tilsendt.

Jeg har i denne Tid afvekslende Sygdom, Flytning, Amme- og Barnepigevrøvl, stor Correspondance etc. etc. om Ørene. Jeg begriber snart ikke, at mine Nerver vedblivende holder ud. De har da ogsaa begyndt nu og da at gøre Arbejdsnedlæggelse. Derfor gaar min Forretningssgang lidt langsom.

Jeg forstaar ikke ret Din Notits til mig om „Morgbl.“ Selvfølgelig har jeg ikke sét det betræffende Nr. (som jeg *beder Dig meget om at sende mig*). Hør nu: Allerede da Du sidst rykkede ved mig om Flinch, havde jeg min egen Formodning in petto.

25 Forleden Dag (om Fredagen tror jeg som Artiklen stod om Søndagen) blev jeg paa en Afskedsvisit hos E. B. in optima forma *undsagt og erklæret i Morgenbladets + Atheisternes Act*. Man var endogsaa saa aabenhjærtig at erklære mig at „jeg skulde tage mig iagt“.

Dette maa altsaa være den umiddelbare Udeladelse ovenpaa Undsigelsen.

Jeg vil overlade til Dig selv at dømme om min Overraskelse; dog – jeg har haft en lille Formodning siden Juletiden, og det er mere end sandsynligt at min kære forhenværende Hustru staar her bag – trods Forsikring om det modsatte.

35 Jeg begynder nu saa smaat at ændre mine optimistiske Anskuelser

om Menneskene; Utaknemlige, Misundelige og Slyngelagtige er Hovedbestanddelen ÷ de faa' Undtagelser, jeg selv gør.

Jeg havde tænkt at fortie Dig dette. Thi jeg kendte iforvejen Din Antipathi imod E. B. og „Morgenbladisterne“. Nu har de imidlertid
5 selv gjort det første aabne (?) Skridt i Marken, og jeg har ingen Grund til at holde nogen Meddelelse tilbage af altfor zart Følelse overfor tidligere Makker- og Venskab.

I Modsætning, kære Ven, til den „Tien og Taalen“, som jeg for Anstændighedens og gl. Venskabs Skyld havde beflittet mig paa, vil
10 jeg altsaa nu – efterat have læst den betræffende Artikel – træde frem paa Arenaen; og ve dem, thi mine Vaaben ere dog hvassere end deres, selv om de ikke ere saa forgiftede.

Jeg vil bede Dig i Din Samtale med Hegel at *meddele* ham dette. Jeg skrev ham allerede fra Paris til, at jeg paa mange Punkter over-
15 for mit tidligere Troes- eller Tvivlsprogram var kommen til Ændringer og Reservationer netop igennem mit 2aarige Ophold paa Landet og Omgangen med den Kvinde, der i saa mange Henseender har faaet Indflydelse paa mit Livs Skæbner.

Jeg beder Dig meddele ham, at jeg fra Dato af vil føre en haard-
20 nakket og uforsonlig Kamp mod de *slettere* Elementer af det københavnske Demokrati og den københavnske Atheisme.

Jeg beder Dig imidlertid, *indstændig*, som min Talsmand, at bevare den samme rolige, værdige og langtfra *bedende* Holdning overfor Hegel (og enhver anden) som jeg selv indtager og indtog
25 fra det Øjeblik af, da de sidste møre, optrevlede „Partibaand“ brast for mig.

Jeg har nu, mere end noget andet Menneske for Øjeblikket derhjemme, *Retten* til at blive hørt, ligesom jeg skal vise, at jeg selv besidder *Evnerne*, der skal genoprette mig min vaklende Tilhørerkreds. I Virkeligheden forsynes jeg for hver Dag med flere og flere
30 Vaaben gennem al Ondskaben. Jeg har viet mit Liv saa aldeles til Hengivenheden og Trofastheden mod en Person, der har udsat sig selv saa meget forat kunne tilhøre mig; jeg har, i Tillid til min nye og lutrede Kærlighed, til min Opofrelse, til alt det Bedste i Manden,
35 *vovet* mere end rimeligvis nogen anden literair Person i Danmark og

især saa kort efter en saadan Virak. Dette gør man ikke omsonst. Nu staar jeg paa Indignationens og paa *min* Idealitets Grund. Og – jeg staar alene.

Dette Standpunkt burde jeg maaske have staaet paa allerede i
5 længere Tid; men „sent er bedre end forsilde“.

Jeg følger en ganske bestemt Plan med mine Pariserbreve, og det skal ikke være min Skyld, om de ikke nu og da bliver en Svøbe i Haanden paa mig. Jeg haaber, at det skal være en behagelig Musik i fleres Øren, naar de Trufne skriger. Dine Yttringer – undskyld mig,
10 kære Ven – om Moralen og Zola akkomoderet paa mig, forstaar jeg ikke. Rimeligvis har *Du* ikke forstaaet *mig* i Brevet. Jeg har bebrejdet Zola (og den hele fr. Aandsretning) at han ikke er en større og rigere Natur qua Moralist. Man kan vel igrunden først blive en rigtig Tugtemester tilgavns, naar man har saa megen Knokkel- og Blod-
15 substans i sig og har løbet Panden saa voldsomt mod Muren som – f. Ex. Holger Drachmann. Og jeg *skal* blive en Tugtemester, det lover jeg ved de høje Guder.

Tilgiv at jeg her minder om et saa stort Navn som Paulus. Tilgiv at jeg stedse holder min store Ahne, Sømands-poeten, Indignations-
20 manden Byron, hvis Vrede og hvis Poesi aldrig har flammet skønnere end efter at han (ovenpaa sit venezianske Karneval) havde truffet sin Teresa Giuccioli. Hvor meget jeg end sveder under alle de Hib, der nu regner ned over mig (og ikke mindst privat) saa sveder jeg dog aldrig min gamle Applikation paa den store Britte ud.

25 Forøvrigt kan Du være „lugn“ med H. til min „Samlervirksomhed“. Jeg samler paa alle Punkter.

Se her et lille vue over min fremtidige Forfatterstyrke:

Venezia (en Bog)

Et Brev (Dykkerklokken)
30 i „Morgbl.“
En Fortælling. (19de Aarh.)
En Række Digte. (bestemt til foreløbig Optagelse i Ude og Hjemme).

Paris (en Bog)

1ste Række Breve („Morgbl.“)
2den Række Breve under Ud-
stillingen. (Nationaltid.)
Dagbogsoptegnelser fra mit Pariserophold.

Tid og Strid. (en ny Digtsamling)*Paa Sømands Tro og Love*

(en Bog)

1ste Række (nye)

5 2den Række (ældre).

Prinsessen og det halve Rige

(omarbejdet).

Akvareler. (en Bog)

Under Overfladen. (Nær og Fjern)

Snap. (f Fjeld og Dal)

10

Helgoland.

Vestjylland.

Göteborgs Krona. } („Morgbl.“)

Islandsfarten.

etc. etc.

Naar Mørket falder paa (19de Aarh.)

15

I Røg og Damp

Et lykkeligt Par

osv. (halv færdige Sager)

Kunstnere (en Bog)

(delvis foreliggende).

20 Dette er jo ganske anstændigt.

Og forøvrigt mer mundtligt.

Jeg arbejder – forsaavidt som der gives mig Tid og Lejlighed dertil – paa Fuldendelsen af Sømandshistorierne førend min Afrejse til Paris.

Der var mange Ting jeg selv kunde ønske anderledes omkring mig
 25 baade nærmere og fjernere, men jeg er nu engang – hvad Kaalund
 vilde kalde – inde paa Livets „Realiteter“, og jeg maa tage mit Partie
 som det er faldet. Lad saa paa de andre falde deres eget partie
 honteuse.

Med Hilsen og Ønsket om god Bedring derhjemme

30

Din hengivne

Holger Dr.

175. Til *Georg Brandes*.

Lund.

Klostergatan 314 D.

12 April 78.

6 Kære Ven og Broder.

Thi en saadan er Du, har været og vil vedblive at være for mig, og det er netop dette jeg her vil sige Dig, inden maaske endnu flere Hindringer lægger sig ivejen for os og umuliggør os nogensinde en Forening atter.

10 Medens Edv. saa ofte, ved sit bitre Lune, selv medens vi omgikkes fortroligst har saaret og nedslaaet mig paa Punkter, hvor jeg holdt det for rettest at tie, saa har Du – ja jeg erindrer ikke den ringeste Lejlighed hvor jeg nogensinde har modtaget et køligt eller fortrædeligt Indtryk af Dig; stedse har Du vist mig Hengivenhed, Interesse og
15 Varme; jeg haaber, i Alt hvad Du har lært mig, paavirket og opflammet mig, at jeg selv paa min Side har bragt et og andet med, som har kunnet være en Slags Gengæld; men ligegyldigt: om der er Balance eller ej, jeg staar som Din Skyldner, Din Ven og Din Broder; Du kender mig saa godt, at Du véd jeg ikke omgaaes letsindigt med disse
20 Benævnelser – des smærteligere er det for mig at se, hvorledes en vis tragisk Skæbne mere og mere aabenbart stiller os – jeg paastaar endnu og stedse, *ikke* i to fjendtlige Lejre, – men paa hver sin Side af store, bindende Spørgsmaal, som for Dig én Gang for alle er slaaet fast, og som jeg nu under en nøjsommelig Proces skal til at tumle med forat
25 faa Ro i mit Sind, et Standpunkt overfor den mig nærmeste Dyrebare, og – hvis det er mig muligt – atter Fod under Bordet i mit Land.

Jeg ser tydeligt, at jeg snart maa træffe et Valg. Svæve i Luften, som jeg nu gør herovre, afventende en Ægteskabsbevilling af Naade og Barmhertighed, og ligefrem erklæret i Exil af Opinionen – det
30 kan jeg ikke i Længden. Det synes nu, at Edv. har truffet sit. Hvad der forbitrede mig og hvad der bestemt umuliggør nogensinde et Forhold mellem ham og mig, det var den utrolige Mangel han viste paa Gemyt eller blot et nogenlunde ridderligt Sind. Jeg sagde til ham: opfat mig hvorledes Du vil; paastaa endogsaa, som Du kalder det, at
35 jeg „spekulerer i Christendommen“; jeg vil i dette Øjeblik taale alle

et irriteret Lunes Uartigheder, og til Gengæld vil jeg fordre, at Du ser Tiden an, ligesom jeg forlanger Din Indrømmelse af, at Øjeblikket ikke er det gunstigste for mig til at modtage Bebrejdelser endogsaa af Venner! Hans Irritation gjorde ham complet døv, og efterat vi et eneste lille Øjeblik havde samlet os i den Fællesopfattelse, at mellem do dannede Mennesker maatte der idetmindste ikke forefalde verbale Plumpheder, saa føjede han endnu en Sarcasme til og viste mig sluttelig Døren.

10 Dette, at man lader det komme saa vidt i *sin egen Stue* overfor en tidligere Kammerat, er i mine Øjne Mangel baade paa Mod og Takt. Man kan gjøre det saa trygt naar man véd at man befinder sig overfor sin Ligemand i Dannelselse selv om han tillige er Ens Overmand i fysisk Styrke. I Danmark kan der jo ikke engang følge en Udfordring ovenpaa en saadan Scene. Man tager sin Hat, ser paa hinanden, 15 dæmper sin Stemme ned forat idetmindste ingen Tjenestefolk skal se „Herrernes“ Svagheder, og gaar.

Det var i Virkeligheden en sortie med „dæmpede Melodier“.

Jeg skulde slet ikke have omtalt denne kedelige og pinlige Historie endnu engang, hvis ikke netop Dit Brev, hvori Du realiter siger mig 20 det samme som Edv, ved sin Modsætning havde bragt Historien atter op i mit Sind.

Hvilken Forskel!

Og hvad havde Edv. paa nogen Maade mere Ret til at beklage sig over end Du?

25 Nuvel, jeg var fast besluttet paa, at gemme denne pinlige Historie hos mig selv og kun skaffe mig Luft ved at omtale den for Dig. Det vilde være altfor stor en Triumf for vore fælles Modstandere – thi vi har og vil stadig beholde dem fælles. Men Edv. har nu Dagen efter, gjort et yderligere Skridt udadtil, hvad allerede en Trudsel i Samtalen lod formode. 30 Han har ikke sendt mig et Kaardestød paa „Terrainet“, men et rigtig velrettet Stiletstød gennem „Morgenbl.“ og altsaa – da det er anonymt – bagfra. Stødet var for sikkert ført til ikke i „en snevrere Kreds“ at opvække Formodninger om Haanden. Man forespurgte sig hos mig, og jeg svarede uden Betænkning: Jo, det er ham, og jeg vil bekæmpe ham!

35 Og nu er Krigen erklæret.

Vel at mærke, den er erklæret uden skellig Grund fra Edvs Side. Den frie Videnskabeligheds Forskning og Realismen i Danmark svævede ikke i nogen Fare, fordi jeg skriver en Kunstnerroman hvori der forekommer et ungt Menneske af et religiøst Temperament; hellerikke
5 fordi jeg – og paa mit Æresord være det sagt – henrevet paa en fransk Kafé af et Opraab bag i „Fædrel.“ straks greb en Pen, nedrablede et Digt om sultne Tyrker, Jøder, Christne og Skeptikere, og smed det i en Postkasse med Adresse til samme Blad, og det eneste, hvori Opraabet dengang stod. Dette er en saa ejendommelig „wergelandsk“ Svaghed hos mig – og selv den støtte Wergeland bebrejdede
10 man jo Inkonsekvenser – at man maa tage det for gode Varer, eller i hvert Fald undskylde det hos mig, saaledes som Du stedse er beredt til at gøre og gør i dit sidste Brev, kære Ven.

Det er ukammeratligt, uridderligt og overflødigt at anlægge Tra-
15 verser og Løbegrave i vort tidligere „Fællesorgan“, at gaa i Kompagni med sine egne bitreste Uvenner, Cabiro, Topsøe, Erik Bøgh og Bergsøe forat plaffe en enlig Mand ned, der for Øjeblikket er den mest forhadte og tilsmudsede i Danmark, forat give ham en Tugtelse, som i ethvert Fald hans meget kritiske nuværende Stilling burde for-
20 anledige opsat.

Denne Tugtelse vil falde tilbage paa Edv. selv – forudsat at han idetheletaget er til at ramme.

Thi nu vil man sé et Særsyn herhjemme i Literaturen.

Edv. er ikke og vil aldrig som Du og jeg blive en fritliggende Fæst-
25 ning, som et hvilket som helst Corps kan angribe. Han er idethøjeste kendt paa nogle Caféer. Hans borgerlige Stilling er solid : han trænger ikke til nogensomhelst Indtægt, hvorved han kunde nødsages til at binde sig; han har aldrig gjort den ringeste „Skandale“, og har idethøjeste irriteret sin Forlægger og et Par Skuespillere. (Det var
30 selvfølgelig *dette* jeg mente med det solide i mit sidste Brev). Ikke-destomindre skal jeg vide at faa Ram paa ham. – (Du tilgive dette Udtryk, men nu er jeg for Alvor vred; thi jeg har ikke fortjent dette af ham).

Jeg vover den Anskuelse – og den er ikke fra idag – at en stor Del
35 af Edvs vrantne Lune maa tillægges hans skinsyge Temperament. Han

- har først og fremmest lidt under dette overfor Dig, og ikke lagt Skjul derpaa; men der har været Blod og Extraction fælles for Jer, og han har dæmpet sin Lidelse ned. Overfor mig – ligegyldigt hvor højt han nu sætter sig i Sadlen – lider han af det samme, men – som han er-
- 5 klærede mig – „der er ikke Blod imellem os“, derfor tager han nu intet Hensyn. Det er saaledes en Slags Racekrig – jeg benytter stedse hans egne sidste Udtalelser – der kommer til at føres mellem ham og mig, og samtidig er det en Borgerkrig som mellem Syd- og Nordstaterne i Amerika; des mere haardnakket vil den blive.
- 10 Dette er sørgeligt. Paa mit Ord, det er sørgeligt. Men jeg har intet Valg, og jeg meddeler Dig dette saa uforbeholdent forat umuliggøre Misforstaaelse idetmindste. Jeg er ikke længer blot og bar den Hugaf jeg var i Begyndelsen. Mine seneste Aars Skæbner har skærpet mit Blik paa samme Tid som min Klinge. Jeg vover den Paastand, at
- 15 Vrede 3: rigtig dybtfølt Indignation, gør *ikke* blind men skarptseende; snarere gør Kærlighed blind. Jeg vover yderligere, og støttet paa min skarptseende Indignation, den Paastand at der paa Bunden af Edvs Natur ligger en stor Umodenhed og en stor Mangel paa det ægte Mod. Jeg har en glimrende Hukommelse, som tidt og ofte har
- 20 sat Edv. i Forbavelse. For Aar tilbage udtalte Edv. sig spottende om de Digteres Liv, der henrandt i borgerlig Balance; og paapegede Robert Burns, Shakespeare, Byron etc., som dem, hvis Skæbner saatsige digtede for dem. Men Alt eksisterer for Edv., netop paa Grund af hans Svaghed, kun *literairt*. Han er bleven bange *netop* for mine egne
- 25 Skæbner i det Øjeblik da de traadte ham selv, hans huslige Forbindelser, hans Sands for Comfort altfor generende *ind paa Livet* i en Fribytters – ja det er Ordet – Skikkelse, som han stedse maatte desavouere overfor sine egne Vaner, sine egne Traditioner og Størsteparten af sin Omgang. Edv. er – hans Flid, hans Skarpsindighed og
- 30 hans mangesidige Kundskaber og Interesser ufortalt – en god, borgerlig Københavner af et snevert og indelukket Tilsnit, som meget mere stiller *ham* en nationalliberal Skæbne i Udsigt end *mig*. Der gives nemlig ogsaa nat. lib. Skeptikere. Her gør den „positive“ Religion ikke Udslaget.
- 35 Man kan sige om mig hvad man vil – og jeg er selv mindst af alle

blind for mine Fejl –: jeg har endnu til Dato i Literaturen derhjemme, ved Siden af Dig, repræsenteret *Ungdommen*, dens Revolution, dens Frihedstrang, den[s] Ulyst til at bøje sig under Avtoritet. Hvad er min sidste „store“ Demonstration andet? Jeg vil hævde Retten til frit at
 5 vælge og gennemføre sit Valg under Kærligheden og Sympathien – ligemeget hvad det borgerligt koster. Alverden raser og skummer imod mig. Præsterne først og fremmest. Man vil have jeg „dog idetmindste skulde vente, til jeg kunde gifte mig“, og paa samme Tid trækker Avtoriteterne Tilladelsen i Langdrag „oprørt“, som de selv
 10 behagede at sige mig „over min Mishandling af to(!) stakkels Kvinder“. Pressen har hældt sit Skidenvand ud over mit Hoved (naturligvis, Lejligheden var altfor god) og i disse sidste Dage er Toppunktet naaet ved at en Onkel af mig, et religiøs-moralsk Vrøvl har udgivet en Pjece imod mig, som „sælges til Fordel for de Lidende og Syge“!!!
 15 (Jeg havde tænkt paa, at udgive en Pjece til Gensvar, som skulde sælges til Fordel for Idiotanstalten, men jeg betænkte mig; jeg har andet at bruge min Tid til). Jeg venter snart at man ifølge et moralsk Tvangsdekret tager min Elskede og mit Barn fra mig – ligervis som det gik den stakkels Shelley – og jeg begriber egenlig ikke, at de som har
 20 Magten, ikke bruger den imod mig. Min Fremtid har med andre Ord aldrig været saa truet som nu; samtidig er min Elskede endnu under Lægebehandling, og forat sætte Kronen paa det hele, har vi under al denne Elskov og gensidige Trøsten faaet (hvad selvfølgelig her betroes til Din Diskretion) et lille Væsen paa Stabelen foruden den lille
 25 Pige, som vi har i Vuggen.

Med andre Ord: mine Forhold ere for Øjeblikket saadanne, at jeg om nogen Tid maa være forberedt paa at se Nøden under Øjnene, hvis ikke et af disse gaadefulde Spring i Publikum i Mellemtiden indtræffer eller jeg selv og mit personlige Liv kan blive baaren op af
 30 store politiske Begivenheders Bølger. Jeg paastaar at der for Øjeblikket i Danmark, ja i hele Norden, kun er én Mand, der kunde stævne denne Strøm i Tillid til sin Kraft, sin uudtømmelige Inspiration, sin Vrede, sin Stolthed, Sejghed og – Kærlighed.

Og i et saadant Øjeblik kommer en Fyr ud fra sit velforskansede
 35 Hjem, hvor ingen Kat rører ham og kun nu og da en Kulissehund

gør ad ham paa Trapperne, – og danner et Triumvirat sammen med Cabiro og Bergsøe forat gøre mig de sidste Rester af mine literaire Muligheder umulige.

I Sandhed smukt!

- 5 Som sagt, Krigen er erklæret, og jeg vil føre den. Man er rykket mig og mine Kæres Eksistens saa langt ind paa Livet, at jeg vil bide fra mig; og jeg har endnu Kløer og Tænder. Det er bittert, det er sørgeligt, men det *er* saaledes. Man har provoceret mig, og jeg giver Møde.
- 10 Med Hensyn til min Forsynstrang, da skriver denne sig hverken fra idag eller igaar. Selvfølgelig kunde Edv. og enhver (som jeg sagde forleden til Pingel og Drewsen) spare sig mørke Bekymringer i saa Henseende. Mit Forsyn vil altid blive som jeg selv er, hæftig, blid, opfarende, godmodig, storsnudet og urimelig tilgængelig for Kritik
- 15 (Venners). Det er en Poets Trang til at personificere. Om noget Dogme vil der aldrig blive Tale. Jeg kom, i gamle Dage, ikke til min religieuse Kritik ad nogen systematisk Vej, og jeg har ikke siden den Tid lært at nærme mig nogen personlig Gud med Stok eller Krykke; – ikke engang tiltrods for alle de Prygl jeg nu har faaet. Maaske med
- 20 Hatten i Haanden noget mere end tidligere.

Jeg er en Vredens og Indignationens Mand; paa samme Tid er jeg bleven noget blødgjort ved al den Kærlighed som er i min nærmeste Nærhed. Jeg „experimenterede“ med Vilhelmine; jeg skal vel vogte mig for at experimentere med Polly. Hun beholder sin Religieusitet for

25 sig, men man kan ikke daglig omgaaes den uden idetmindste at gøre alvorlige Forsøg paa at ville forstaa eller begribe det, som man ikke vil angribe. Jeg er desuden i de sidste Par Aar kommen i saa nær Berøring med den Klasse Mennesker, hvis Gemytsliv jeg vil søge at skildre, at jeg ikke kan sætte deres naive, enkelte, næsten mythologiske

30 Forestillinger ogsaa paa dette Omraade udenfor mine Iagttagelser og Udtrykkene hentede derfra.

Dette er min „Omvendelse“, om man vil kalde den saa. Jeg har forsøgt at gaa mig selv saa nær Stregen som mulig i denne Fremstilling. Jeg har – aldeles bortset herfra – indsøgt under mine to

35 sidste Vinterophold i Paris en stedse voksende Mistillid til den Spidse,

jeg at jeg med mit Liv idetmindste har købt mig Tilgivelse og en Enkepension. Endnu antager jeg dog at der er saa megen Kours paa en dansk Digters Liv – tiltrods for at Ploug i sin Tid ved sin Forsigtighed rejste en Tvivl herom.

5 Hvorledes det er eller ikke er: mit Liv og mine Skæbner er kommen ind under saa store og stride Strømninger, at jeg ikke tillader at den første den bedste tidligere Kammerat (ligesaa lidt som hele Journalistkrapulet) falder over mig ved en Lejlighed hvor jeg borgerlig talt frembyder en Blottelse.

10 Jeg staar nu saaledes, at jeg enten i en Fart kan gaa under 3: dø, eller sejt, udholdende rejse mig igen og sætte mig fast i et Sæde derhjemme, som jeg ialfald har stridt for og som er bleven mig saa hjærtelig forment.

Derfor til Slutning blot disse Ord: Tag ikke *Dit* Venskab, *Dit*
 15 Brodersind fra mig paa en forbigaaende Foranledning, som muligvis synes Dig afgørende for Tid og Evighed. Tag mine Forhold, mine Vanskeligheder, mit Temperament, mit Publikum og i sidste Instans min Beslutning at sælge mit Liv og min Existens saa dyrt som mulig – i venlig, højsindet og retfærdig Betragtning. Muligvis kommer jeg
 20 til at figurere som Giboyer nogen Tid, muligvis dør jeg som Helt, muligvis som Etatsraad. Men hvorledes jeg lever og som hvad jeg dør: jeg vil stedse beholde min urokkelige Hengivenhed og mit Venskab for Dig.

25 Dette maa Du tage som et Slags literairt Testament.

Din
 Holger Dr.

176. Til *Frederik Hendriksen*.

Lund. Klostergatan 314 D.
 Onsdag. d 17 April 78

30 Kære Hr. Hendriksen.

I Fortsættelse af vor Samtale igaar blot disse Linjer. Der er noget i Deres Øje som siger mig, at vort fremtidige Forhold højst rimeligt vil blive noget andet og mere end Redaktørens og Medarbejderens. Saa-

meget mere føler jeg mig opfordret til, naar Talen er om at De muligen til Efteraaret vælger Dem en literair Medhjælp ved Bladet, da at forudskikke allerede nu et Par Bemærkninger. Som en god Ven og Bekendt af Borchsenius kan jeg ikke andet end være fornøjet over
 5 denne Medhjælp. Han har selv gjort mig literaire Tjenester, og jeg er sikker paa hans gode Mening og Villie imod mig. Men lad mig, kære Hr. Hendriksen, i Valget af hvad der optages eller ej, og særlig for mit eget Vedkommende, ogsaa have en lille Stemme med. Mit „Instinkt“ har staaet sin Prøve, og jeg behøver kun at erindre Dem om
 10 den store „Redaktionsfejl“ at „Derovre fra Grænsen“ ikke blev trykt hos Dem først (som en bred og sikker Basis for Bladet) forat vise Dem, at Konsultation af udenforstaaende literaire Mennesker ikke altid er paalidelig. Jeg tror, at jeg begynder at forstaa Dem og Deres Blad; jeg tror at De begynder at forstaa mig. Resultatet heraf vil være
 15 til Gavn og Glæde for Dem, Deres Blad og

Deres hengivne

Holger Drachmann.

Paa Gr. af samme „Instinct“ tilbød jeg Dem, først, mine politiske Digte igaar. De skal se, at de bærer Frugt.

20 177. Til *Georg Brandes*.

Lund.

22 April. 78.

Til G. B.

Dit Brevkort modtaget. Jeg skriver nu til Redakt. af „Morgenbl.“ og
 25 affordreder ham en Meddelelse om, *hvem* der var Forf. til den Artikel, der indeholdtes i Bladet 2 Dage efter min Undsigelse af Edv. i hans Hjem. Edv. har, under vor sidste Samtale som under tidligere Lejligheder, skudt sig ind under sin daarlige Hukommelse. Jeg har en paalidelig. En af de sidste Sætninger, der faldt fra Edv. i Samtalen var:
 30 „Jeg advarer Dig; Du skal vogte Dig!“

Allerede dette er „stærkt“ i sig selv, og altfor stærkt for et Menneske, der endnu aldrig siden han er kommen til Modenhed har taalt et

saadant eller blot et tilnærmelsesvist Sprog. Det var imidlertid ikke *nok* til at retfærdiggøre min Artikel i „Nationaltidende“; sikkert ikke. Men to Dage efter denne Trudsel læser jeg i „Morgbl“ en saarende og haanende Artikel imod mig. Dagen iforvejen har Hørup meddelt
 5 mig, at Edv. nogen Tid iforvejen i en Samtale med ham har brugt nogle tilsvarende Ytringer og desuden bekræftet min Formodning, at der mellem den meget giftige Redakt. Larsen og Edv. bestaar en fortsat Meningsudveksling og at Edv., hvad jeg ogsaa vidste fra hans egen Udtalelse før min Rejse, ikke definitivt havde taget Afsked med Bladet.
 10 Dette var nok for mig, og vilde have været det for enhver anden. Hertil kommer, at mit Barn var sygt, at jeg var forvaaget, overanstrengt, stadig holdt i Aande af de mest overdrevne, giftige og hadefulde Rygter om mig og min Dyrebareste, Rygter, der endogsaa nu havde fundet Vejen her over til mit Exil og gjort os Opholdet her
 15 næsten uudholdeligt. Jeg har maattet trække saa store Veksler paa min Sjælsstyrke i denne Maaned forat kunne være nogenlunde til Opmuntring og Trøst for min tilk. Hustru, der stedse er skrantende. Jeg er endelig bukket under for Angrebene, og jeg er, eller var i hvert Fald, i en saadan Tilstand af Ophidselse og saaret Følelse, at jeg lod
 20 mig forlede til et Angreb, der aldrig under andre Omstændigheder vilde have faaet en saadan Form og en saadan Adresse.

Jeg beklager dette, jeg bebrejder mig selv denne min Overilelse, jeg véd at jeg vil komme til at lide under den selv, som under enhver svag Handling. Jeg gaar et Skridt videre. Jeg gør *Dig* min Afbigt
 25 herfor. Jeg sér af Dit Brevkort at det vel nogetnær er forbi imellem Dig og mig. Jeg beklager dette saa inderligt som jeg nogensinde har beklaget noget. Jeg fastholder ikkedestomindre min urokkede Hengivenhed for *Dig*, fordi den ikke kan borttages af noget selv ikke af den i Øjeblikket mest fortjente Bebrejdelse. *Du* har ret til at gøre mig
 30 den – forudsat at *Du* à tout prix vil gøre Edvs Sag til Din egen. Men har *Du* absolut Ret hertil? det er dette jeg atter og atter spørger mig om. Intet Menneske af langt større Talent og Sjælsstorhed og derfor ogsaa af langt større Modstandsevne end jeg, har vel kunnet undgaa at blive til det dybeste berørt af alle de vekslende Slag, der i en saa
 35 kort, sammentrængt Tid er gaaet over hans Hoved, saaledes som det

er skét med mig i denne Tid. En Ting har jeg imidlertid gjort. Jeg har i et større Digt igaar („Ude og Hjemme“) skrevet om d’Israeli, og under enhver Linje tænkt paa Dig og lagt Billedet af Dig ind. Jeg vilde indtil det Klareste fastslaa – netop fordi Du og jeg paa den

5 plumpeste Maade er blevet slaaet sammen i det vanvittige „Alvorsord til H. D. fra Helsingør“ – at det her idetmindste ikke drejede sig om nogen Karrikatur fra „Punch“, og at ingensomhelst skal have Lov til at indrullere mig under nogetsomhelst Synspunkt paa det Personlige Omraade ud over det, som jeg selv vil.

10 Jeg har dirigeret hele min Vrede, og min overilede Vrede maaske, imod *Edv.*, og søgt at ramme hans Svagheder i Skikkelsen af en *moderne Franskmand*, der er kortsynet, misanthropisk og misundelig af Mangel paa *Talent* ∴ paa det, jeg kalder Talent, – Natur, Rækkevidde, Handlekraft. Paa dette Felt staar Kampen, og paa intet andet.

15 Hér maa jeg fortsætte.

Jeg gentager endnu engang: jeg beklager, hvis jeg har ladet mig forlede til en Overilelse, til Anvendelsen af et Vaaben, som jeg selv kun har ført i den højeste og hensynsløseste Vrede. Men læs dette Digt om d’Israeli, læs mine sidste to-tre Breve om igen, overvej min

20 hele Stilling, tag Alt i Betragtning, prøv det paa Dig selv, vis Dig i denne for mig kritiske og skæbnesvangre Periode som det, Du er: Manden med det klare Blik og det store Hjærte – og tag saa Din Hengivenhed for mig bort for bestandig eller bevar en liden Capital for mig, hvoraf jeg kan trække selv de sparsomste Renter: jeg er og

25 bliver med mine Følelser for *Dig* bestandig den samme

H. D.

178. Til *Fr. V. Hegel*.

30

Paris.
Rue de Seine 20.
Hôtel du Danemark.
12 Maj. 78.

Kære Hr. Cancelliraad Hegel.

Siden jeg sidst skrev Dem til har jeg forlagt mit Ophold her til Paris paa en halvanden Maanedstid, efterat den alvorlige Sygdom i mit

Hjem havde taget en uforudsét heldig Vending, saaledes at jeg nu er fri for enhver Bekymring i saa Henseende og kan følge Kunsten her paa Verdensudstillingen og Theatrene med fuld Interesse.

Jeg ser af Bladene, at 6te Oplag af „Derov fr Gr.“ nu er udkommen.
 5 Det sidste jeg hørte om denne Bog var gennem Chicagobladet Hejmdal, der blev tilsendt mig – rimeligvis fra Prof. Frederiksen – og hvori der stod en varm anbefaling for Bogen blandt Skandinaverne i Amerika. Iflg. Landsmænds Udtalelser her i Paris – og der vimler af dem for Tiden – synes Bogens Popularitet endnu langt fra at have
 10 tabt sig, hvortil ogsaa alle Musikkompositionerne bidrage.

Jeg lader den altsaa rolig gaa sine Fremtidsskæbner og mulige Oplag imøde. Det glæder mig at se nogle Tegn til en vaagnende national Strømning derhjemme. Den „store“ Krig kan jo ikke udeblive; det mener idetmindste alle Bladene her – foruden de engelske. At vi
 15 skulde kunne undgaa at blive berørt deraf, tror jeg ikke; i ethvert Fald har jeg en Følelse af at min Pen om maaske ikke saa lang Tid vil komme til at gribe ind med i Debatten om nationale Spørgsmaal derhjemme; og jeg er beredt. Jeg tænker nok at skulle finde en „Skorstensfejer“ eller nogle „Sønderjyske Piger“ igen – om end paa anden Maade.
 20 Foreløbig er der imidlertid dette med „Paa Sømands Tro og Love“, hvorom maaske allerede Hr. Borchsenius i Forbigaaende har talt til Dem.

Disse smaa Studiers succès er mig paa Forhaand indlysende. Det er med andre Ord en hel Række – eller rettere to Rækker – „Skorstens-
 25 fejere“. Den første Række som ere fuldstændig nye, er nu færdig; den vil i Tryk og Udstyrelse som „Derovrefra“ rimeligvis udgøre 10 Ark. Den indeholder syv Fortællinger, eller snarere Capitler i en vis Følgerække indenfor de samme Personers Optræden; 5 af disse er i Prosa, 2 paa Vers, og der er et stort Stemningsdigt til Indledning foruden
 30 et ypperligt Titelblad, som Krøyer har tegnet mig her i Paris. Den 2^{den} Række skal indeholde de forhen trykte Ting af denne Art, som allerede Bladene have givet mig tilstrækkelig Roes for, Strandvaskerens Historie, en Nutids-Saga (oplæst af Mantzius) Sølvskibet, Toget til Anholt osv osv. Jeg er ifærd med at samle disse, omarbejde og gennemse
 35 dem; Størrelsen bliver noget mere end 1ste Række saavidt jeg kan se.

Jeg vil slaa et „Slag“ med disse Ting; det er *min* Specialitet, og jeg staar paa fuldstændig sikker Grund her. Alle mine Venner – og deres Antal har ingenlunde forringet sig, selvom jeg har brudt med en vis bestemt lille Afdeling – tilraade mig det. Jeg tilbyder Dem herved
 5 disse to Samlinger, men min Betingelse er, at første Række udkommer 1ste Septbr. Om øvrige Betingelser etc afventer jeg Deres Tilbud.

Trykningen kan selvfølgelig begynde saa snart jeg er vendt tilbage, saaledes at man kan give sig god Tid igennem Sommeren (alle de mange tekniske Ord) og dernæst en omhyggelig Skæring af Krøyers
 10 ypperlige Titelmaleri, som er i Hr. Borchsenius' Væрге.

Hr. Hendriksen har udtalt et stærkt Ønske om at trykke en af Prosa- og maaske en Versfortælling i „Ude og Hjemme“, hvilket jeg mener at maatte være ønskeligt som en Forudanbefaling for Bogen.

Forøvrigt beder jeg Dem modtage mine venligste, forbindtligste
 15 Hilsener for Deres Hr. Søn som for Dem selv.

Deres heng.
 Holger Drachmann.

179. Til *Sophus Schandorph*.

20

p. t. Lund.
 Klostergatan 314 D.
 Skåne.
 d 18 Juni. 78.

Kære Ven.

Jeg er kommen hjem fra Paris, og medens jeg lægger sidste Haand
 25 paa nogle Artikler om Kunst, jeg har samlet Notitser til ved Verdens-
 udstillingen, roder jeg tillige mine Papirer og Breve igennem fra dette
 „bevægede“ Halvaar.

Jeg finder saaledes Dit *Digt* til mig (gennem Borchsenius) dateret
 Rom 10 Jan. 78. Det kom mig først i Hænde i Midten af Febr. og
 30 allerede da laa jeg i fuld Gang med den snart efter stedfindende Af-
 vikling af mine private Forhold.

Dit Digt traf mig omtrent paa Toppen af Stigen dengang. Alverden skrev mig til, Aviserne myldrede ind til mig med Komplimenter.

Nu skriver ingen mig til, Aviserne indeholde kun Grovheder; jeg er atter nede ved Foden af Stigen og maa møjsommeligt kravle op igen.

Jeg er en Slags Sisufus i den danske Literatur og Opinion – dog
5 uden at beklage mig.

Jeg har hverken den fulde Ret eiheller nogen egenlig Tilbøjelighed til Beklagelser. Jeg er en stolt Karl, som nu ovenikøbet er bleven lidt „prøvet“, og jeg har fundet, at jeg *indadtil* er gaaet ud af denne Skærsild som en Mand. Det er mig nok –

10 Og alligevel – det er mig dog ikke ganske nok. Jeg havde engang en Kreds af Venner, der mente mig det mere og mindre oprigtigt. De fleste har opsagt mig Konditionen, nogle endogsaa uden alle Formaliteter og før Fardag. De begejstrede ere blevne tavse, de lunkne ere blevne iskolde, Jøderne har vist mig Døren, fordi jeg efter
15 deres Mening ovenikøbet nu vilde „spekulere i Kristendommen“, og de Kristne have dømt mig som „umoralisk“.

Jeg tager Dit Digt for mig og gennemlæser dets smukke, varme Strofer. De ere imidlertid daterede 10. Jan. og jeg spørger mig nu selv: hvorledes staar han overfor Dig *nu*?

20 Kanske man ikke burde spørge saaledes. Jeg vil da simpelthen bringe Dig min Tak for den Stemning, som dengang affødte de smukke, varme Strofer. Men idet jeg bringer Dig denne Tak, og atter, næsten med lidt Vemod, lader Øjnene løbe nedover Dine Vers, fristes jeg til at sige lidt mere.

25 Alverden har, netop da Træfningen stod hedest paa, lykønsket mig til den for mine private og offentlige Aktier heldige Omstændighed, at *Kaalund* skrev det Digt til mig, som han gjorde. Jeg maa her rentud tilstaa, at jeg ingenlunde følte mig saa taknemlig overfor Kaalunds Indlæg, og jeg har da hellerikke svaret derpaa, ligesaa lidt
30 som jeg har svaret – eller kun rent i Forbigaaende – paa den øvrige Skylle, som gik henover mit syndige Hoved.

Jeg kunde ganske vist have følt mig smigret over mange af de stærke lyriske Epitheta fra Kaalunds Side. Men det er mig – Gudske-
lov – aldrig derpaa det kommer an. Kaalund har – ligesom Arentsen
35 – en vis, hvad skal jeg kalde den: *seminaristisk* Tilbøjelighed til at

katechisere og moralisere sine Venner, som er mig inderst inde imod. Desuden følte jeg saa stærkt i Kaalunds Strofer netop Mangelen paa det *virkelig* kammeratlige Sind. Han fletter ud af mine let paaviselige Fejl og Mangler en Martyrkrands for sit eget Hoved. Han har dog, 5 naar alt kommer til alt, aldrig været ude i virkeligt Blæstvejr, og mindst af alt har han *digtet medens det blæste*. Dette er og vil blive min Ejendommelighed. Og dernæst – hvad der i Hjærtens Grund ærgrede mig – har han dateret sit Digt „Vridsløselille“. Det er jo næsten den samme literaire Farisæisme, som naar den lyriske Onanist 10 E v. d. Recke daterer sine Jeremiader fra Bistrup eller Vordingborg. Naar danske Digte bestandig skulle udstedes fra Forbedringshuse og Sindssygeanstalter, saa falder jo netop hele den „moralske“ Bebrejdelse over saadanne syndige Fribytteres Hoved som mig, der foruden sine andre Fejl ogsaa synes at have *den*, aldrig at have været paa et 15 Hospital, men stedse at have nydt – og brugt – *Frihedens* hele Gode.

Kanske naar jeg udstedte et Bønskrift til Blædel om en Seng i „Vartov“ eller „Abel Kathrine“, at jeg da kunde faa Lov til at udsende min næste Digtsamling fra et af disse Steder, udenat enhver anonym Pjalt spyttede mig i Øjnene og kaldte mit Sprog for et 20 „Knejpesprog“.

Nuvel. Min Indignation herover, som over saa meget andet, har længst trukket sin Slobrok paa. Jeg sidder i dette Øjeblik i en saadan Kaftan med en sød lille Unge paa Skødet, som rigtignok foreløbig er et Elskovsbarn, men et usædvanligt sødt og elskværdigt Exemplar af 25 slig forbuden Frugt. Jeg er kommen til Ro med mig selv, fordi jeg er kommen til Ro i Barnets Moder, en Kvinde af et usædvanligt stort Hjerte og Mod og usædvanlig liden kvindelig Forfængelighed. Jeg har faaet Pennen i Haanden idag til Dig, fordi Du har „taget“ mig i Dit Digt, fordi der netop er saa megen Kammeratlighed deri, saa 30 liden „Kaalundskhed“, fordi det ender:

naar i Triumf under Templets Portal
ind Du skal skride engang vel ad Aare,
glæder sig saare
ude i Striden en halvgammel Karl,

er nu ogsaa paa „højere Steder“ med en aldeles bestemt udtalt Tendens (til min „Forretningsfører“ Juel Hansen) begyndt at gøre Vanskeligheder med Ordningen af mine private Forhold. Min tilk. Hustru er „fri“ og kan gøre hvad hun vil, men ved Ordningen af
 5 min tidligere Skilsmisse har man faaet lokket mig i en Fælde og ladet mig underskrive et Testimonium for min egen borgerlige Opførsel, ifølge hvilket man nu holder mig Kniven paa Struben. Meningen er tydeligt nok den, at jeg skal gøre Knæfald et eller andet Sted og love Bod og Bedring. Men de Godtfolk kender mig ikke ret. „Jeg gaar ikke
 10 til Canossa!“ Føjer jeg hertil Komplimenten for nyligt i „Fædrelandet“ med hele sin lurvede Bornerthed og hadske Plumphed (jeg taler slet ikke om Smudspressen) saa tror jeg nok, at jeg ikke længer „haver noget Vidnesbyrd behov“. Den triumferende Ynkelihood og Middelmaadighed i Danmark skal ikke se mig mere ydmyget end jeg
 15 er iforvejen. En mildere og harmonisk Natur, som Din, kan muligvis (skøndt vistnok ikke aldeles uden Bitterhed) holde ud derhjemme. Jeg kan det ikke.

Det er selvfølgelig kun til Dig, at disse mine Confessions ere rettede. Du kan betragte dem som et Supplement til mine tidligere Memoirer.
 20 Jeg véd nok, hvad jeg helst vilde gøre nu. Jeg vilde helst lade hele min „revolutionære Pathos“, al den Indignationens Kraft, som jeg raader over, spille imod mine kære Landsmænd – dem, jeg omfatter med saa uendelig megen Varme paa den ene Side, og foragter saa dybt paa den anden. Men jeg har, som saa ofte sagt, intet „Newstead“
 25 i Baghaanden og tør ikke udsætte mig og mine for at staa uden Existensmidler. Desuden – jeg har jo ikke aldeles „Retten paa min Side“, som baade Du (venligt og overbærende) og andre (skaanseløst) siger mig bestandig. Jeg er snart Hjertens ked over at høre dette. Jeg har den Ret, som jeg har *taget* mig, som jeg selv bærer det *fulde*
 30 *Ansvar* for (mere end nogen aner) og som jeg har *lidt* under og lider under stedse. Jeg foragter mine Modstandere, thi jeg har idetmindste været *ærlig*, og mine Poesier fra dette halve Aar, baade umiddelbart før og umiddelbart efter „Historien“ skulle vidne for mig ved deres hele Karakter og Farve, at det er en alvorlig Mand, der lider alvorligt
 35 og ikke mindst ved at skulle lægge Baand paa sin Natur saa længe. Ja,

af Hjærtens Grund foragter jeg det Krapyl, for hvem jeg er Syndebuk, blot fordi jeg er et Hoved højere end Krapylet.

Men det er hverken Tiden eller Stedet til saadanne Deklamationer. Jeg har sluttet mig fuldstændigt ind i mig selv, i Følelsen af mine Fejl
 5 og Mangler, men ogsaa i Følelsen af det Ansvar jeg har paataget mig. Jeg skal gerne gøre den Indrømmelse overfor en paalidelig Kammerat, at der under alt dette er kommet noget haardt og umedgørligt ind i mig, som ikke har været der før. Men det var jo umuligt anderledes med *min* Natur, som ingen, og næppe jeg selv, har kendt forhen. Jeg
 10 er undertiden saa tungsindig, at jeg næppe taaler Synet af mine Omgivelser, og dersom jeg ikke vidste, at netop alt beroede paa Opretholdelsen af mit Liv, saa havde jeg under mit sidste Besøg i Paris eller umiddelbart ved min Hjemkomst berøvet mig et Liv, der snart ikke længer forekommer mig at indeholde Beskyttelse hverken for
 15 mig selv, min vilde Lidenskabelighed, eller for dem, som jeg har den største Kærlighed for. Jeg er bleven brudt i to Stykker, og jeg tror aldrig at de gror sammen.

Jeg arbejder fra Morgen til sent ud paa Aftenen. Det er min eneste Trøst. Men det er tillige min Stolthed saa vidt som muligt at dække
 20 for alle andre over min Mangel paa Trøst for mig selv. Jeg vil ikke, uden af den mest tvingende Grund, sætte Foden paa dansk Land inden jeg rejser (forhaabenligt i Beg. af Septb.) og jeg vil foreløbig dysse mig ned i det fromme Ønske, at min Længsel efter mit Lands Natur aldrig drager mig tilbage. Jeg føler, at jeg trods mine
 25 Fejl og Ufuldkommenheder er en ærlig og varmtførende Natur; og jeg er for god til at gaa som en Hund i et Spil Kegler mellem Bornert-heden i Højsædet og Ynkelihooden paa Gader og Stræder. Goldsmidt, som jeg traf i Paris, var den første, der havde nogle venlige og opmuntrende Ord for mig, men han formaaede dog ikke at afkræfte
 30 den Opfattelse hos mig, at min Plads *ikke* er derhjemme. Dér er det kun den respektable Spidsborgerlighed, i Mangel af virkelige store og gennemgaaende „Borgerdyder“, der gør sig gældende. Og en respekth. Spidsborger er og bliver jeg aldrig – hvad jeg saa end er og bliver.

Under disse Omstændigheder er det selvfølgelig nu bleven mig fuld-
 35 stændig ligegyldig om mine kommende Bøger gøre Lykke eller ej –

- blot at de indbringe mig en Værdi, som jeg foreløbig kan leve af under mine Arbejder i Paris. Hvis jeg kunde et eller andet Haandværk, vilde jeg aldrig sætte Pen til Papiret, idetmindste aldrig lade noget trykke. Men jeg kan intet Haandværk. Jeg vil søge at gøre et
- 6 Drama eller en stor Roman i Paris, og hvis det mislykkes, vil jeg gaa ind paa et fransk Atelier og begynde helt forfra som Maler. Jeg har nu gjort et flittigt Studium af den franske Kunst, og jeg tror at jeg har lært noget deraf – ligesaavist som jeg har lært noget i Theatrene. Nu skal vi se.
- 10 Jeg vil flittig samle, ordne og komplettere alle mine litteraire Arbejder i disse Par Maaneder. Det vil, efter hvad jeg kan se, ikke blive saa ringe et Bidrag til „moderne“ dansk Literatur. Jeg vil sælge Forlagsretten til den højest bydende. Vil Du være mig behjælpelig hermed? forudsat at Du ikke alt er ked eller træt af mig. I saa Fald vil
- 15 jeg modtage en Hjælp, som bydes mig velvillig, fra en mindre literair Haand, min Svogers.

Med venligst Hilsen, og som sagt, fremtidig kun paa Papiret, forudsat at ikke aldeles tvingende Grunde kalder mig over paa den anden Side af Vandet

20

Din hengivne
Holger Drachmann.

- Medens H. D. var rejst til Paris, overladende Polly og deres Barn i Dr. Theorins Varetægt i Lund, skete der det, at hun forelskede sig i Lægen, der sammen med hende forlod sin Kone og sine Børn og rejste til Pollys Moder i Kristiania.
- 25 Saa snart H. D. fik Pollys Meddelelse herom, rejste han ledsaget af sin Svoger Niels Juel-Hansen efter hende til Norge for at indskyde sin Sag for den gamle Fru Culmsee, der ogsaa tilsyneladende fik Datteren overtalt til at holde fast ved H. D. Det lykkedes ham at overtale hende til at rejse med sig tilbage til Kbhvn., hvor hun tog Ophold paa et Hotel, men en skønne Dag forsvandt
- 30 hun efterladende et Brev (trykt Ursin I 102), hvori hun erklærede, at deres Veje maatte skilles, men at hun afstod ham deres Datter Gerda, som han nu midlertidigt anbragte paa et Børnehjem. Søsteren Erna Juel-Hansen, der altid stod sin Broder nær, tilkaldte telegrafisk Emmy Culmsee fra Hamburg i det Haab, at hun skulde kunne overtale Polly, der var rejst til Sverige igen, til at
- 35 ændre Beslutning, men Forsøget mislykkedes. Begivenheden tog saa haardt paa

H. D., at han fik et nervøst Sammenbrud; efter et Par Ugers Sygeleje drog han til Hamburg og friede til Emmy, som trods de usædvanlige Omstændigheder havde Mod til at give ham sit Ja (se hendes „Erindringer“ 69–76).

181. Til *V. Pingel*.

5

Hôtel Alexandra.
Hj. af Havnegade & Herluf Trollesgd.
Lørdag d. 9 Aug. 78

Kære Ven.

En stor Ulykke er overgaaet mig. Vil Du se op til mig her i Hotellet
10 iaften eller imorgen Formiddag; jeg vilde gerne tale med Dig om et
og andet.

Din
Holger Dr.

Du kan komme ind paa hvad Tid af Aftenen Du vil. Hvis jeg
15 sover, saa væk mig. Jeg boer Værelse N° 6.

182. Til *Otto Borchsenius*.

p. t. Helgoland.
16 Aug. 78

Kære Ven.

20 Jeg beder Dig sætte Dig i Forbindelse med min Søster Erna Juel
Hansen, hvem jeg har anmodet om at tale med Dig forat give Dig
Oplysninger om det Slag, der saa haardt og uventet har truffet mig,
og som jeg endnu savner den fornødne Ro og Sindsligevægt til at
brevveksle med Venner om.

25 Korr. paa Sømandshistorierne ville nu blive besørgede af min
Søster; og jeg beder Dig, saasnart Bogen er sat færdig, at anvende Din
Indflydelse hos Hegel forat faa den ud efter Aftalen i Beg. af Septb.,
da Omstændighederne nu gøre mig det ønskeligt saa snart som
muligt at træde frem for Publikum med en Bog *netop* af en saa rolig
30 og lidenskabsløs Holdning.

Mere herom og om de event. Digte naar jeg har forfrisket mig lidt
i og ved mit eget Element. Min Adresse er nedenstaaende, et roligt

Sted i Hamburgs nære Omegn hos en god Ven, hvor jeg agter om nogle Dage at vende tilbage til for om muligt at begynde at arbejde.

Din hengivne
Holger Drachmann.
Uhlenhorst Fährhaus
Hamburg.

5

183. Fra *Otto Borchsenius*.

Nørrevold 32, 3.
d. 18. Ag. 78.

10 Kjære Holger Drachmann.

Tak for dit lille Brev, som jeg hermed strax besvarer. Din Søster havde allerede været saa venlig at sende mig Hilsen fra dig gennem din Svoger Boye, og jeg skal allerede i Morgen gaa til Hegel og tale med ham om Bogen.

15 Naar som helst du maatte ønske at udtale dig om den uventede Ende paa din Bosættelse i Lund, véd du, at du har en Ven i mig, der med vanlig Deltagelse følger dine brogede Livsskjæbner. Jeg kan dog ikke tilbageholde, hvad der for mig som sikkert for alle dine Venner øjeblikkelig er Resultatet heraf: Ilde gik det, og vel var det. Naar du
20 faar forvundet det haarde Slag, skal du vende hjem og lade lidt Ro falde paa dig herhjemme. Foreløbig har du nu kun dit literære Ry at værne om, og i Arbejde og rig Produktion finder du nu nok dig selv igjen, til Held og Lykke for dig, for dine Venner og for vor Literatur. Frisk Mod og til Daad igjen! Skriv nu noget Stort og Godt!

25 Jeg venter altsaa nærmere Brev fra dig. Hvor er Man. til Digtene? Har du en *paalidelig* Liste over Alt hvad der er trykt? Og hvor er de utrykte?

Jeg kom hjem (fra en vellykket lille Reise paa 3½ Uge) i Torsdags otte Dage. Georg Brandes med Kone var med ombord fra Stettin og
30 bliver et Par Uger her. Jeg var sammen i Gaar med Schandorph og skal hilse dig venligst fra ham.

Lev nu vel og skriv snart til din altid hengivne Ven

Otto Borchsenius.

184. Til *Otto Borchsenius*.

Fährhaus
Uhlenhorst
Hamburg

27. Septb. 78.

5

Kære Ven.

Jeg er nu saa vidt restitueret, at jeg kan tænke paa at tage min afbrudte Correspondance til forskellige op igen. Det er dog altid en Begyndelse til literair Beskæftigelse. Jeg skal ikke opholde mig med
10 nogen Bulletin om min Sygdom. Det maatte naturligvis komme saaledes. Der var for stærkt et Tryk paa Maskinen, og den mystiske Kraft, som driver Værket, havde Valget mellem at lade Kedlen springe, og saa at aabne en Sikkerhedsventil i Form af en Nervefeber eller noget i den Art. Jeg er bleven tyttet med Valeriana og Chinin; jeg har maattet afsværges al Arbejden, al Tobaksrygning, Kaffe, Vin og Spirituosa-
15 drikning. Jeg er nu bleven udskrevet; nu skal Naturen hjælpe sig selv.

Den vil det; derom er jeg overbevist. Hvornaar jeg atter kan tage fat igen er nu kun et Tidsspørgsmaal. Jeg maa imidlertid gaa gradevis og besindig tilværks; det føler jeg selv uden at Læger behøver at sige
20 mig det. Det værste, jeg har haft at overvinde, er en Tilbøjelighed af Lede til Arbejde. Let forklarligt. Jeg har hidtil – som overvejende Lyriker – støttet mit Arbejde for meget til *Personer*. Jeg maa nu, med afførte Sandaler, nærme mig Ideernes brændende Tornebusk og se at affinde mig med Ilden i højere Potens, efterat jeg har brændt baade
25 Poter og Snude ret eftertrykkelig i den mere elementære Ild.

Herom forøvrigt nærmere, efterat jeg først har sundet mig lidt. Jeg tør ikke straks trække for store Veksler paa mig selv.

Jeg maa foreløbig endnu trække dem paa mine Venner.

Skal jeg lade den Digtsamling komme ud til Jul, hvorom vi talte i
30 Sommer, og er der Tid endnu dertil?

Ventelig er min overvejende lyriske Periode nu afsluttet, og der er derfor meget, som taler herfor. Jeg maa desuden – ifølge et indre poscimur – give min „Sygdom“ og dens fjernere og nærmere Aarsager et Besyv med paa Vejen, og dette gør jeg nødigt (jo mere jeg
35 tænker derover) igennem et periodisk Skrifts Spalter. Jeg har for-

døjet den frygtelige Lussing, som Fruerne Fortuna og Nemesis i For-
 ening tildelte mig; min Sygdom har hjulpet mig her, mere end noget
 andet rimeligvis kunde, til at komme „ud over“ det, og jeg er paa den
 anden Side endnu nær nok paa Begivenhederne, til at føle dem kraf-
 5 tigt og underkaste dem min Indignation og Kritik.

Jeg maa haandtere mine Vers som en Svøbe, der træffer baade mig
 selv og andre, og jeg maa ud af denne Poenitense tilstræbe en Digters
 Ro og Klarhed og en Mands Fashed, som har gjort sine Erfaringer.

10 Dette *føler* jeg selvfølgelig nu kun. Om det ogsaa i Løbet af den
 nærmeste Tid kan komme ret klart og begrænset frem og saaledes
 slutte sig til hvad der alt ligger af Materiale, det skal nu vise sig, og
 herom kunne vi jo tales ved. Til en større, samlet Prosadigtning vil
 dog den nærmeste Tid, ja maaske langt ind i Vinteren, ikke egne sig.
 Dertil har jeg ikke opnaaet Ro endnu og næppe nok Helbred.

15 Jeg længes meget efter at se min Bog ude, og erfare, hvorledes man
 stiller sig til mig i det Hele og Store. Hvornaar kommer den dog?
 Prøvestykket i „Ude og Hj.“ var ikke rigtig godt valgt, forekommer
 det mig. Det saa' jo næsten ud, som om Slutningen (der selvfølgelig
 er skrevet allerede i Foraaret) var et med Flid valgt frivolt-letsindig
 20 Forsøg paa et Indlæg i min egen Sag. Det ærgrede mig lidt. Men jeg
 var allerede dengang for sløv til selv at tilstille Redaktionen noget
 Vink om hvad der skulde optages af Bogen.

Sandsynligheden er vel for at den vil gøre Lykke. Den har endogsaa
 moret mig selv her ved Gennemlæsningen af Udhængsarkene; og hele
 25 Arbejdet er jo yderst „harmlos“.

Jeg aarker ikke mere idag. Er der noget nyt i den litteraire Verden,
 og hvorledes lever Vennerne? Jeg bliver foreløbig her, hvor jeg har
 Ensomhed og Ro og engang imellem Musik.

Hils Din Hustru venligst.

30

Din hengivne
 Holger Dr.

Jeg sendte min Søster for en Uge siden et Digt, som jeg bad hende
 tale med Dig om; men jeg hører at hun har været syg, saaat Du rime-
 ligvis ikke har faaet nogen Besked.

185. Til *Otto Borchsenius*.

Uhlenhorst Fährhaus.
Hamborg.
30 Septb. 78.

6 Kære Borchsenius.

Vore Breve have tilfældigt krydset hinanden, som det synes, og dette vil muligvis krydse et andet fra Dig undervejs. Imidlertid ere vi jo med Hensyn til Digtsamlingen „schon im Voraus einsverstanden“. Idag sender Hendriksen mig en kort Notits om de tre indsendte
10 Smaadigte til min Søster, og samtidig har jeg et Brev fra min Søster, hvori hun meddeler *din* egen Udtalelse om det Digt, jeg havde sendt hende.

Jeg behøver vel ikke saa mange sammentræffende Udsagn om Ønskeligheden af Objectivitet nu, forat føle det rigtige deri, men paa
15 samme Tid bestemmes naturligvis væsenlig min Opfattelse af disse sammenstødende Udtalelser. Vi ville da altsaa lade Digtsamlingen hvile, og ikke ved nogen forhastet Udgivelse – ovenikøbet med saa knap Tid – afskære den sondrende Kritik, som en „ny“ Samling af mine Poesier, ganske særlig efter denne Sommer, maatte forlange.

20 Da jeg imidlertid særlig trænger til at sysle med Vers i dette mit Overgangsstadium, og da jeg tillige ikke godt kan stryge Indtægten af en Bog ved Juletiden paa mit stærkt medtagne Budget, synes jeg, at der var Opfordring for mig til i denne Oktb. Maaned at tage „Prinssessen“ alvorligt for mig og i hvert Fald tilføre den saa mange lyriske
25 Skønheder, som jeg paa nogen Maade raader over. Manuscriptet ligger hos Doktor Pingel (Østerbro Triangelen), og hvis Du vil gøre mig den Tjeneste at gaa ud til ham en Dag i det første og snakke lidt med ham derom, er jeg sikker paa, at jeg med Dine og hans forenede Udtalelser, Forslag til Ændringer etc. etc. vil kunne faa en idetmindste
30 anstændig lille Julebog ud deraf. Selvfølgelig gaar Forord og Tilsegnelse væk, og det noget højkirkelige Element indskrænkes betydeligt, ligesom Bredden paa mange Steder. Jeg skal file stærkt paa Versene og søge at bringe saa megen Lune deri som mulig; jeg skal gøre det til en smuk „harmlos“ lille Ting, som i hvert Fald *ikke* skal kunne skade
35 mig. Hvis Du kan tænke Dig en kvik lille Motivering af den noget

dunkle „lille Mand“, saa skal jeg være Dig dobbelt taknemlig. Som sagt, jeg maa have et eller andet ud, og Trykningen heraf er jo allerede begyndt og vil kunne gaa raskere fra Haanden, idet jeg kan sende hver Sang for sig.

5 Tænk nu herover, og meddel mig hvad Du mener.

Med H. til „Dyrenes Beskyttelse“, da har jeg tænkt lidt over det foreslaaede Æmne og er ikke uvillig til at bringe denne Tanke ud i Handling. Kun synes jeg ikke at Dit Brev giver mig nogen Sikkerhed for, at Kaalund ikke allerede i sit „Indledningsdigt“ berører eller
10 maaske endogsaa udfører dette Æmne, da *Androkles jo dog er Tids-*
skriftets Titel. Vil Du svare mig herpaa, og tillige, hvis Du har Lejlighed dertil, fortælle mig ganske kortfattet *Gangen* i det smukke Sagn; det staar lidt dunkelt for mig. Amfiteatret maa vel være det alexandrinske; thi der er jo – saa forekommer det mig – Tale om den
15 libyske Ørken. Jeg skal da male med alle de Farver, jeg raader over – i Smag med Circus maximus, men bredere og med mere Pathos.

At jeg *ikke* besøgte Dig i Kbhv. laa ganske simpelt i min mentale Tilstand under mit korte Ophold førend jeg blev syg. Jeg havde *én* Aften Trang til at tale med en god Ven, og gik tilfældig ud til Pingel
20 (hvor jeg traf G. Brandes) men det var kun *én* Aften; sidenefter følte jeg mig saa lidende og saa led ved al mulig Talen med Alle og om Alt, at jeg blot skyndte mig afsted hertil, hvor da min Nervefeber kom til Udbrud.

Jeg havde igaar en Conference med min Læge, som paa det be-
25 stemteste (efterat jeg havde sat ham nogenlunde ind i Sagerne) raadede mig *fra* at tage tilbage til Kbhv. førend idetmindste om et Par Maaneder, naar mine Nerver, ved den Brøndkur jeg bruger, vare blevne betydeligt mere normale, og naar jeg havde samlet mig om et
30 *bestemt Æmne*, som jeg helt kunde gaa op i og derved modstaa et muligt Recidiv, fremkaldt ved lokale Indflydelser. Som alle tyske Læger forstaar han sig baade paa Nerver og paa Literatur, og Kbhv. er og bliver mig nu engang for alle pinlig og ubehagelig i mange Henseender – hvor gerne jeg end er og føler mig sammen med mine „Venner“ og med min Søster.

35 Dette for idag.

Din hengivne

Holger Dr.

186. Fra *Otto Borchsenius*.

Nørrevold 32, 3. K.
4-10-78.

Kjære Drachmann!

5 Jeg kommer lige fra den lange Rejse ud til og hjem fra Dr. Pingel. Han ser med venligere Øjne end jeg paa „Prinsessen“ og lovede selv i et Brev til dig at udtale sig desangaaende. Dog vilde han gjerne læse Digtet paa Ny igjennem, men skal om et Par Dage sende dig det i et rekommenderet Brev. Jeg har ogsaa været hos Hegel, og da jeg for-

10 talte ham, at du havde slaaet paa dit „Budget“ og jeg derfor følte mig afskaaret fra at raade dig i æsthetisk Henseende, lod han skimte, at paa Penge skulde det ikke komme an, hvis du lod „Prinsessen“ fare. Jeg tror altsaa, du kan faa Forskud hos ham, og mener atter at have Ret til at sige min Mening rent ud. Jeg kan ikke finde paa nogen Moti-

15 vering til den „dunkle“ Mand og tror i det Hele ikke, det er muligt at faa rigtig Mening i ham. Vore Eventyr og Folkesange fra Middelalder og Oldtid kunne ganske vist bruges som ypperlige poetiske Materialier til moderne Digtning, men overfører man dem rent umiddelbart, uden at udfylde de manglende Overgange, den manglende

20 Logik o. s. fr., saa bliver Originalen bedre end Efterdigtningen, og saa vil jeg hellere læse det uklare men naive Eventyr end den moderne Digtning derefter. „Prinsessen“ vilde udæske de allerstørste Sammenligninger som „Faust“ og „Aladdin“, og hvad enten jeg nu dømmer noget for strengt eller ej, saa turde det dog være sikkert, at „Prin-

25 sessen“ ikke en Gang hører til *dine* bedste Arbejder. Dertil kommer, at du jo nu udgiver en god Bog, og er langt bedre tjent med, at Folk herhjemme i Ro og Mag tilegner sig den og paa Ny anerkjender dit Talent. Der er – og der vil vedblive at være – æsthetiske Blottelser i „Prinsessen“. Hvorfor selv udsætte sig for uvillig Kritik, naar dine

30 Sømandshistorier kan holde dit Navn i frisk Minde, til du faar skrevet en *ny* god Bog. Dertil kommer, at „Prinsessen“ vil blive betragtet som det „Drama“, hvortil du har faaet offentlig Understøttelse, og har i Forvejen denne dumme Motivering af en berettiget Digtergage vakt Anstød – med Rette fordi du endnu ikke har vist den Kompositions-

35 evne, som et Drama forudsætter – saa vilde Kritiken have en vid

Mark at boltre sig paa, hvis „Prinsessen“ ikke lykkedes. Der er, og du vil kunne indlægge flere, lyriske Skjønheder i Digtet, men allerede i „Korsaren“ stod der følgende Ord: „Alle er enige i, at dette Drama ikke er noget Drama, men man har rost det, fordi det er lyrisk. Det
5 er det Samme som at rose en Mands Støvler, fordi hans Benklæder sidder godt“.

Nu skulde jeg vel egenlig ogsaa læst Stykket om igjen; men dertil er der jo ingen Tid. *Jeg tvivler endogsaa paa, at „Pr.“ kunde blive trykt inden 1. Debr.* Og er det rigtig forsvarligt saaledes at ville
10 sende én Sang ad Gangen hjem af en Helhed, en poetisk Organisme? Du kan dog ikke dømme om en eventuel Omarbejdelse var lykkedes dig, før det Hele var endt.

Mit Raad er derfor: at lade „Prins.“ hvile. Kom til Kbhvn. og gjør under et roligt Liv Forstudier til et stort alvorligt Arbejde af
15 blivende Værd. Nærmere ved Lejlighed.

Lev vel, fremdeles god Bedring!

Din
Otto Borchsenius.

187. Fra V. Pingel.

20

Trianglen 5 Oct. 1878.

Kjære Drachmann!

Igaar var Borchsenius hos mig og satte mig ind i Dine Planer med Hensyn til „Prinsessen“. Han har uden Tvivl i et Brev underrettet Dig om sine Betæneligheder med Hensyn til Udgivelsen af dette Digt. Da
25 min Dom om Digtet var saameget afvigende fra hans, bad jeg om at maatte læse det igjennem engang endnu, og det er Grunden til, at Du først faaer det idag. Jeg kan ikke frafalde min fra først af nærede Overbevisning om Digtets Fortræffelighed; det er efter min Mening en virkelig Erobring, Du har gjort paa et nyt Felt. Jeg synes, at den
30 middelalderlig-romantiske Tone er truffen ganske udmærket, og at det er gjennemtrængt af dyb og sand Følelse. Den stærke Sympathi for det positivt-christelige har ikke stødt mig; Æmnet medfører det jo, og Situationen, hvori det blev skrevet, bar jo hen i den Retning.

Der ligger jo et Stykke af Dit Liv deri, og det et Stykke, som Du sikkert ikke vilde undvære trods dets Illusioner. At Du under de Forhold er kommet de christelige Idoler nærmere, end Du i Længden har kunnet vedblive at være, er i mine Øine en ganske naturlig Ting, som
 5 ingen Undskyldning behøver. Jeg vilde meget fraraade at afdæmpe det Herhenhørende. Honny soit qui mal y pense. Derimod synes jeg, at det i og for sig fortræffelige Forspil paa Grund af Tidsforholdene maatte ombyttes med en anden Indledning, hvori Du sagde: se, her er jeg og saadan er jeg, det udskregne moralske Uhyre; her er Kjød af
 10 mit Kjød og Blod af mit Blod; dette er et Stykke af mit Liv; saadanne Illusioner har jeg næret.

Jeg bryder af for at Du kan faae Manuscriptet snart, men skal imorgen skrive videre.

Din hengivne
 V. Pingel.

15

188. Fra V. Pingel.

Triangeln 5 Oct. 1878.

Kjære Drachmann!

Det vil maaske have undret Dig, at jeg saalænge har undladt at
 20 skrive Dig til, og det vilde ogsaa for længe siden være skeet, hvis ikke mine egne smaa Anliggender havde lagt Beslag paa min Tid. Jeg skyldte Dig Underretning om det Indtryk, som Din Prindsesse havde gjort paa mig; men jeg antog, at denne Digtning ikke saa snart vilde komme til Udgivelse, og jeg opsatte da at skrive om den, til jeg
 25 engang fik Leilighed til grundigt at gaae den igjennem. Tro imidlertid ikke, kjære Drachmann, at jeg glemmer Dig, selvom jeg er noksaa taus. Tanken om Dit Vel fletter sig stadigt ind i mine Tanker, og jeg tør sige, at der ikke er Noget, som ligger mig mere paa Sinde. Din forandrede Beslutning om Prindsessen har nu bragt mig til skynd-
 30 somst at læse den igjennem igjen, og jeg haaber, at den lille Opsættelse af Afsendelsen, som derved er bleven foranlediget, ikke har afstedkommet nogen videre Ulempe. Som jeg skrev Dig til i mit

Brudstykke af et Brev – endnu mere fragmentarisk, fordi det viste sig, at Østerbro ikke havde tilstrækkelig store Convoluter, saaat jeg maatte hente en inde i Kjøbenhavn – var min Mening om Prindsessen saa forskjellig fra Borchsenius's, at jeg trængte til at fornye Indtrykket ved en fornyet Gjennemlæsning. Borchsenius gjorde Indtrykket paa mig af en ærlig og trofast Ven af Dig og Din Muse, og jeg vilde ikke et Øieblik betænke mig paa at udtale den samme strenge Kritik over Dit Værk, som han udtaler, hvis jeg delte hans Mening. Men jeg kan jo dog ikke fornægte det gunstige Indtryk, som jeg fik ved anden Gjennemlæsning ikke mindre end ved første. Digtet har i høi Grad baade interesseret mig og glædet mig og rørt mig. Jeg stemmer uden Betænkning for dets Udgivelse. „Ure har ikke godt af at stilles tilbage“ sagde Brandes til Dig paa Lange Linie. Jeg vil heller sige: „Øine har ikke godt af altid at see Tingene i den skarpeste Belysning; de trænge imellem til at hvile sig i Aftendæmring“. Derfor takker jeg den Digter, der til Afvexling blander sine realistiske Productioner med Værker, der gjenkalde Erindringen om vor berømmelige romantiske Literaturperiode. Jeg kan altsaa hverken misbillige den Retning, hvortil Prindsessen hører, eller den megen Christelighed, som den er fuld af, og jeg vilde ikke raade til for at berolige vore Ugudelige at give Bogen en mindre religiøs Charakter. Snarere kunde der maaske være Anledning til at indskrænke Anvendelsen af Latinen noget, for de Fleste vil den jo dog være et rent Abracadabra. B. gjorde stærke Indvendinger mod den lille Mand og hans Forhold til Bacchantinderne; her troer jeg, at han ubetinget har Ret; det synes mig, at her er gjort et Tilløb til Noget, som slet ikke er arbeidet ud til Klarhed, men efterlader et ganske forvirret Indtryk. Var det ikke bedre at lade ham ganske simpelt være en Dvergekonge, der er falden i fjendlige Naturaanders Vold? Jeg er ogsaa enig med B i, at det ikke er heldigt, at Johan i den Grad bliver overvældet af Frygten, at han bestandig flygter ud af Kirken. Et endnu maa jeg anføre, som har gjort et uklart Indtryk paa mig, det er Manden, der vil gaae i tyrkisk Tjeneste, og hans Vrede mod en Dame og mod nogle slette Venner; er det ikke en personlig Oplevelse, som her kommer frem uden at være omsat i almenmenneskelige Former?

6te October.

Hvad jeg igaar skrev om Indledningsdigtet, kalder jeg fuldstændig tilbage som ufornuftig Tale. B. har Ret; det gjælder nu for Alting om Objectivitet i Din Production. En saadan Trodsen paa med den misfor-
 5 staaede og miskjendte Personlighed passer ikke til Situationen; strax efter at jeg havde afsendt Manuscriptet med den vedlagte Stump af et Brev, følte jeg, at jeg havde raadet Dig forkert. At vinde Publicums Stemning tilbage gennem objectivt holdte Digtværker maa ogsaa efter min Mening være Maalet i den nærmeste Tid. – Jeg spørger mig
 10 selv: Har B. nu ikke ogsaa Ret med Hensyn til Digtet som Helhed? Paatager Du Dig ikke et stort Ansvar overfor Drachmann ved at lovprise et Digt, som en trofast og kyndig Ven raader ham til at holde tilbage? Men Resultatet af denne Overveielse bliver, at jeg ikke kan forandre min gunstige Dom over Prindsessen. Jeg maa ansee den for
 15 en god Bog, som Du vil faae Glæde af. Men et andet Spørgsmaal er det jo, om min Dom har noget Værd. I den Henseende raader jeg Dig til Mistænksomhed, kjære D! Der er mange, som ansee mig for en Enthusiast, der navnlig er umaadelig partisk for alt, hvad Du skriver især paa Vers. Hans Excell. Cultusministeren, for hvis For-
 20 stand vi alle jo bør have den største Respect, har endog betegnet mig som en temmelig løs Person. Du maa altsaa tage Dig vel i Agt for at bygge paa, hvad jeg siger. Jeg haaber, at Din Helbred stadig gaar fremad, og at Du snart kommer herover og slaar Dig til Ro her.

Din hengivne

V. Pingel.

25

189. Til *Otto Borchsenius*.

Hotel l'Europe.

2 Novb. 78.

Morgen tidlig.

30 Kære Borchsenius.

Jeg modtager nu Dine to Billetter, hvoraf jeg ser, at Du ikke har faaet mit Svar fra igaar aftes. Pingels Linjer til Schandorf kan jeg kun forklare mig af en Ytring, jeg brugte overfor ham, at jeg nok ikke var

„fint Papir“ i Hegels private Hus, men kun kunde bruges paa offentlige Steder. Nuvel, der er noget sandt heri, om jeg end ikke vil fastholde Udtrykket absolut saaledes. Lad mig da ved denne Lejlighed benytte et Par Linjer til at klare min Stilling herhjemme overfor nærmere og 5 fjernere literære Bekendte. Jeg er ikke, kære Borchsenius, kommen her tilbage for at lade mig forcere frem til hverken Arbejde eller selvkabeligt Liv, ikke engang af gode Venner. Hvem der ikke kan *forstaa* den Revolution, der er foregaaet efter alle dette Aars Volter indeni mig, og delvis *respekttere* min Ulyst og Uvilje paa mange Punkter, han 10 maa lade være. Jeg har mistet i dette Aar hvad der egenlig, saa underligt som det end maaske lyder, skilte mig mest fra mine tidligere Bekendte: min Naivitet. Jeg er bleven seende. Men herved er jeg rigtignok ikke kommen mine tidligere Venner nærmere; tvertimod jeg ønsker at hævde mig en isoleret Stilling iblandt Eder alle. Jeg op- 15 fatter mine Venner saaledes som de er; jeg siger dem ikke længer, som i mine gamle naive Dage, Grovheder lige i Ansigtet; jeg *ser* og tænker efter, og vælger mig min Plads. Jeg tror ikke paa literaire „Venner“, men vel paa literair Solidaritet. I saa Henseende vil Du og jeg altid kunne gaa sammen til literaire Foretagender, ligesom det altid skal 20 være mig en Fornøjelse at modtage Tjenester og Raad af Dig, som jeg véd at jeg kan gengælde med lignende. Du er en praktisk Mand og en ærgerrig Mand; Du har (medens Schandorf drak, Kaalund prækede, Arentzen messede og jeg slog Saltomortaler) ved baade Dine Kundskaber og Din Elskværdighed erhvervet Dig en *sikker* Plads her- 25 hjemme, som Du stadig søger at fæstne og udvide ved at operere med Forfattere og Forlæggere. Om 5 eller 10 Aar er Du en Autoritet herhjemme; jeg er sikker derpaa, og Du er det selv. Mine Saltomortaler ophører nu, og vi ville fortræffeligt kunne arbejde sammen. Men jeg vil ikke ind i noget literairt Laug; der maatte da være mere Aand og 30 navnlig mere *Hjærte* deri end der er. Jeg vil absolut have min Stilling til min Forlægger klaret i Retning af Selvstændighed; det skylder jeg min Selvfølelse – og den er ikke bleven mindre i dette Aar. Jeg har ikke noget paa Hjærte at sige Bjørnson, især ikke officielt i en Sang. Han blev bange, da jeg sendte ham min „Tannhäuser“; det kan han 35 have Lov til, men saa er han ikke „stor“ i mine Øjne. Siden har jeg

intet hørt til eller fra ham, NB! uden hvad der fuldstændig har desorienteret mig: ikke mindst hans synske Bonde, Vis-Knut etc. Nu forstaaer jeg hverken Poeten eller Politikeren eller Theologen Bj., og hvad skulde jeg da skrive om? og hvad jeg da havde at sige ham kunde kun
 5 være sagt i en privat Mands Hus. Hvis jeg ikke har været „god“ nok hertil, saa er jeg for god for Skydebanen.

Alt dette er imidlertid mindre væsenligt. Men man skal lade mig have *Ro*, ubetinget *Ro*. Jeg har afviklet mine Affairer med den Brandes'ske Kreds, men ikke forat mælde mig ind i nogen ny. Hvis
 10 jeg ikke i det givne Øjeblik, da jeg i August Maaned forlod Byen, havde følt at mit aandelige Arbejde *trinvis* (og netop igennem et lille stille romantisk Digt som *Begyndelse*) kunde hæve mig op gennem mange Vildfarelser og mange dybe Smærter, saa havde jeg ikke levet nu. Mærk Dig dette, og maal mig for Guds Skyld ikke med det almindelige danske literaire Maal, thi enten er Maalet for ethisk-stort,
 15 og jeg bliver da for lille, eller det er for æsthetisk-knapt, og jeg vokser ud over det. Og lad os sluttelig forstaa hinanden ret. Jeg véd hvad jeg duer til, og vil ikke længer kaste hverken Tid eller Kræfter unyttig bort, men endnu er ikke min Tid til at figurere kommen. Jeg vil
 20 denne Vinter sidde i en Krog og dér vil jeg saa arbejde, og ikke mindst paa mig selv. Vel mødt igen paa mangt et Titelblad (ikke at tale om Dit eget Blad) – men ikke paa Skydebanen og hellerikke hos Viggo Schmidt.

Din hengivne
 25 Holger Drachmann.

190. Til *Otto Borchsenius*.

Hotel l'Europe.
 Lørdag. 2 Novb. 78.

Kære Borchsenius.

30 Jeg er kommen hjem og har truffet Dine Linjer paa mit Bord. Hvor lidet jeg endogsaa paa Grund af min Sygelighed er disponeret, hvor skeptisk jeg er blevet overfor alle herhjemme, og hvor nødig jeg idet-heletaget er her i Kbhv., saa skal det dog aldrig siges om mig, at jeg

af „stygge og smaa Motiver“ undslog mig for at give Møde ved en Lejlighed, hvor min Udeblivelse kunde vække Formodninger om Hensyn overfor Presse etc. Det er kun sørgeligt, at slige Motiver tillægges en saa naturlig Ulyst til at gaa i Flok. Jeg søger Ensomhed forat læge min Bitterhed og Misantropi; hvorfor ikke unde mig denne Ro? Ved at forceres irriteres jeg; ved at irriteres bliver jeg „ond“, som Normændene kalder det.

Jeg møder.

Din heng.

10

Holger Drachmann.

191. Til *Edvard Brandes*.

Øster Søgade 110. Ø.
12 Novb. 78.

Til Edvard Brandes

15 cand. mag.

Jeg gennemløber i denne Tid „Morgenbladets“ forskellige Aargange, forat udskille et og andet af hvad jeg deri har ladet trykke i Tidernes Løb. Derved er jeg kommen til at læse, næsten som gennem en Bogs ordnede Rækkefølge, de Theaterfeuilletoner og Recensioner, som have staaet deri under Mærket Alceste og E. B. Under det friske Indtryk af den *Belæring* og Underholdning, som disse dramaturgiske Skitser og Studier have forskaffet mig, ønskede jeg gerne at opfordre Forfatteren til selv at foretage en Samling deraf – som jo yderligere kunde completeres med andre, nærliggende Studier andetsteds fra.

25 Jeg vilde nødig misforstaaes. At *jeg* her tager Ordet for en saadan Opfordring ligger, som sagt, i, at Indtrykket af det Læste er saa friskt hos mig. Som Artiklerne nu foreligge ere de saa godt som utilgængelige for den eller dem, der ikke netop ved et Tilfælde faar dem i Hænde, og jeg er overtydet om at kunne tale paa andres Vegne paa samme Tid som paa mine egne; – i modsat Fald vilde jeg muligvis have betænkt mig. I ethvert Fald vil jeg riskere *denne* Henvendelse. Et friskt og vakkert Indtryk af noget Overbevisende og Belærende har altid haft og skal vedblivende have et øjeblikkeligt Udtryk til Følge hos undertegnede

35

Holger Drachmann.

192. Til *Otto Borchsenius*.

Hamborg.

Juleaften. 1878.

Kære Borchsenius

6 Paa Dit lidt nervøse Brev vil jeg iaften – da jeg just staar i Begreb med at begive mig ud i en Familje – svare Dig meget lakonisk. Ifor-
gaars modtog jeg et Brev fra Hegel, hvori han underrettede mig om,
at *han havde bestilt andet Oplag trykt og samtidig bad mig sende sig*
de „lovede“ Rettelser for 3^{die} Oplag. For mig var kun at gøre, at sætte
10 mig til min Mappe og hurtigst muligt sende Dig (gennem Hegel)
Rettelserne. Det gjorde jeg.

Om dette 3^{die} Oplag kommer, det véd jeg *ikke*, men hvad jeg *véd*,
det er, at jeg lige saa lidt af Dig (som i Foraaret af Edv. Brandes) vil
modtage nogensomhelst ubeføjet Korrektion eller nogensomhelst In-
15 sinuationer, om at „danse om Guldkalve“ eller „bruge“ Folk.

Hvis Du havde forhørt Dig hos Hegel, saa kunde han have sagt
Dig, at han selv havde overrasket mig, og Du kunde have sparet Dig
og mig for dette.

Imidlertid, kære Borchsenius, jeg har selv været nervøs og ilter
20 overfor Dig ved min Hjemkomst i Oktober, og jeg indrømmer at Du
har Ret til en Revanche. Men skal vi saa en Gang for alle lade slige
forhastede Udeladelser falde – ellers kommer jeg til Slutningen til at
fægte som Tordenskjold, nemlig alene.

Hvad jeg har *gjort* i dette nu snart forløbne Decennium, hvori vi
25 to har kendt hinanden, det er sagt i faa Ord:

Jeg har ved utrætteligt Arbejde, trods Vil[d]farelser og trods Skuf-
felser, trods Sygdom og Sindsbevægelser holdt *Friskheden* og
Idealiteten oppe i mit Talent. Jeg har flere af mine Venner – og
ikke mindst Dig – meget at takke for ved baade større og mindre
30 Haandsrækninger, ved gode litteraire Raad og god, venskabelig Bi-
stand i det Hele. Men – mit Talent er *mit* Talent, og ingen af mine
Venner har skrevet mine Vers for mig, ingen har tænkt mine lønlige
Tanker, ingen har kæmpet og stridt for mig i stille Timer, hvor jeg
har været alene – mere alene end maaske nogen af Jer alletilsammen.

35 Hvad der af min Tro paa det Gode og min Evne til at skrive Lyrik

kommer paa „Prinsessens“ Part, det tilhører dog vel *mig*? Jeg troede at jeg kunde vente med *mundtlig* at overbringe Dig min Tak for *Din* Part i hende, men jeg ser nu at Du er saa utaalmodig at Du ganske overspringer min Meddelelse til Dig før min Afrejse: „Jeg er nervøs og træt, derfor stikker jeg af en lille Tur; jeg gider ikke skrive“. Det var tydelig Besked, ligesaa tydelig som vor Aftale at spise sammen og gennemgaa Digtene Dagen før Nytaarsdag. Du taler om, at jeg „i Vrede ikke sendte Dig 2^{det} Ark i Korr.“ Det er fuldstændig urigtig og misforstaaet. Du har jo sét alle Korrekturerne; i ethvert Fald er mine Ordre paa Trykkeriet klare nok, og her kan kun være en Forsømmelse eller Forglemmelse tilstede. At Du kan finde en *dybere* Fejl i det lille Digt, nuvel, det er vel ikke umuligt; men hvorfor benytte dette ligesom en Trudsel imod mig? Har jeg maaske ikke været bekendt for min – iblandt dsk. Poeter mere sjeldne Godmodighed – til at kunne tage imod Rettelser?

Nej, det er Dig, som i *Vrede* har skrevet dette forhastede Brev. Men som sagt jeg erindrer altfor tydeligt, hvor ilter og nervøs jeg selv var for et Par Maaneder siden og jeg erindrer ogsaa de smukke, venlige Ord hvormed Du paa Skydebanen slog en Streg over min Forløbelse. Jeg slaar selv Stregen over denne *Din* Forløbelse, og forbliver paa Gensyn

Lørdag Aften rejser jeg hjem.

Din
Holger Drachmann.

193. Til *Georg Brandes*.

25

Adr: Øster Søgade 110 Ø.
København.
Hamburg.
d. 27 Dcb. 78.

Kære Ven.

Jeg sender Dig idag – under et kort Ophold her i Hamburg – mine to sidste Bøger samtidig. Jeg vil ikke ledsage dem med nogen Bemærkning. Jeg skiltes sidst fra Dig i København med de Ord fra *Din* Side „Se nu at faa læget dine Saar“. Jeg var længe syg derefter, og jeg frygtede kun for at mine mentale Evner skulde have lidt. Heldigvis gik jeg bedre ud af Overhalingen end Koutumen synes at være for de

danske Forfattere for Øjeblikket (to af disse sidder nok paa Sinds-
 sygeanstalter). Naar man imidlertid af mine to sidste Bøger allerede nu
 vil uddrage nogle Slutninger overfor min „Position“ derhjemme, saa
 mener jeg at man maa fare med Lempe. Jeg har maattet kaste en
 5 Mængde Ballast overbord fra min Gondol for idetheletaget at faa mit
 Luftskeib til at stige tilvejs igen. Naar jeg nu synes at være kommen
 Skyerne nærmere end terra firma (hvor jeg begyndte mine første
 Opstigninger saa frejdigt og hensynsløst) da maa jeg som sagt hævde
 for mig en vis Ængstelse for denne kære Jord, hvor jeg rent ud sagt
 10 er bleven plukket ligesom Guldgaasen i Æventyret for sine sidste Fjær.
 Min gamle Fader forsikrer mig imidlertid om at jeg har en sejt Con-
 stitution. Slige Constitutioner hører nødvendigvis Jorden til. Mit Ord
 til Dig, som til flere, er da: Giv Tid, jeg kommer nok ned igen!

Jeg har i disse Dage med stor Interesse læst Din Benjamin Disraeli.
 15 Paa en vis Maade er jeg bleven berøvet nogle Illusioner med H. til
 ham. Jeg havde selv forestillet mig ham (og ligeledes i et Digt i Som-
 mer beskrevet ham) som mere af en virkelig stor Mand og navnlig
 mere af en Digter. Da Du har underlagt ham et saa grundigt Studium
 og en saa fin Kritik og jeg selv kun har taget ham paa en enkelt Stem-
 20 ning kort forinden Berlinerkonferencen, saa har jeg jo intet at sige.
 Han forekommer mig nu – igennem Din Bog – som en M. Goldschmidt,
 der er „blevet til noget“ i et stort Land. Det gør mig lidt ondt, at han
 ikke er mere; men jeg har som sagt intet at sige. I Dine Analyser af
 hans forskellige Bøger har jeg lært mig meget. Adskillige af dine kri-
 25 tiske „chatiments“ træffer mig maaske selv mere end jeg vil være ved.

Jeg har saa liden Forbindelse nu med Dig – og saa liden For-
 bindelse idetheletaget udadtil – at jeg ikke engang véd hvorledes det
 staar til hos Dig indenfor dine fire Vægge: om f. Ex. Din Husstand er
 bleven forøget. Hvis saa er, saa tør jeg vel nok bringe min Lykønsk-
 30 ning til Dig og Din Hustru. Modtag i hvert Fald for Dit som for
 hendes Vedkommende Forsikringen om at jeg ønsker Eder alt Godt i
 det kommende Aar, ligesom jeg haaber at vinde meget tilbage for mig
 selv – uden (som Disraeli) at ofre altfor meget derfor.

Din hengivne
 Holger Drachmann.

28. Decb.

Min Agt havde været ved en Afstikker her fra Hamburg selv at overbringe Dig disse mine Ønsker i Berlin. Nerverlidelser og det strenge Vejr forhindrede mig deri; og idag vender jeg Næsen hjem igen til
 5 Peblingesøen ved Østerbro.

194. Til *Fr. V. Hegel*.

Øster Søgade 110.

Ø.

d 29 Decb. 78.

10 Kære Hr. Cancelliraad Hegel.

Jeg er just i Formiddag hjemkommen fra min lille Julerejse og har bestemt mig til at holde mig inde, hvis det er muligt for mig, et Par Dage forat blive en Rejseforkølelse kvit. Jeg har just corresponderet med Borchsenius og den lille Misforstaaelse med Rettelserne i 2^{det}
 15 Oplag af „Prinsessen“ er nu hævet imellem os. Samtidig læser jeg hans Anmældelse i „Ude og Hjemme“, og dennes smukke Slutning navnlig slaar Hovedet paa Sømmet af nogle Tanker, som jeg selv i længere Tid har haft, og giver mig saaatsige Pennen i Haanden overfor Dem. Jeg tror nemlig at Borchsenius har fuldkommen Ret i, at min
 20 ydre Stilling overfor Publikum og Kritiken nu kan anses for at være slaaet fast. Men derfor er jeg ogsaa baade ved Forventningerne om mig og mine egne strengere Fordringer til mig selv dobbelt bundet ved den „større Opgave“, som Alle nu gaar og venter paa. Nuvel da, jeg skal indfrie den i dette nu kommende Aar, saafremt jeg kan gøre
 25 Regning paa Deres Bistand – en Bistand, som De jo stedse med saa megen Velvilje for mig beredvillig har ydet mig.

Hvad jeg netop hele dette Efteraar har gaaet og tænkt paa – og hvortil „Dyvekes Sange“, som jeg har skrevet til Heise, yderligere har givet Stødet, det er det nu i det kommende Aar min bestemte Hensigt
 30 at udføre i stor Stil. Jeg vil skrive et Drama over Christian d 2^{den}. Nu kan jeg gøre det. For et Aar eller to siden, da jeg havde den samme Idé, gik jeg altfor udelukkende op i hans Kærlighedsforhold til Dyveke, og derved vilde Dramaet aldrig faa nogen Afslutning og des-

uden savne en større moralsk Styrke. Nu da jeg er kommen til at se dybere i mange menneskelige Sager vil jeg i dette nationale Drama udføre den samme „Trofasthedsidé“, som allerede ligger antydet i Prinsessen, og som jo enstemmig har lydt igennem alle Anmeldelser.

5 Det er Chr. II^{dens} *Dronning*, den ædle og højsindede Elisabeth, som lidt efter lidt har arbejdet sig frem til en Skikkelse af Kød og Blod i mine Tanker, og som jeg nu med Sikkerhed kan sige vil give Dramaet hele dets moralske Hold og løfte Kongens i sig selv saa mandige Skikkelse op over hans egne Lidenskaber, frem til virkelig Storhed –

10 ikke blot paa Scenen men ogsaa ude i Publikum. Hans Forhold til Dyveke bliver da et underordnet, og hermed har jeg allerede angivet en ny og original Synsmaade for dette i sig selv saa gribende og fængslende Emne, og jeg kan – uden Overdrivelse – sige, at jeg er *sikker* i min Sag overfor Dramaets Virkning med de Evner, som jeg

15 allerede raader over. Samtidig med at jeg nu, under Medvirkning af Borchsenius, efterhaanden sender de forskellige Afdelinger af den større Digtsamling i Trykkeriet, vil jeg da genoptage denne min Yndlingsidé og flittig gøre de historiske og sceniske Forstudier færdige. Men dette kan kun ske naar jeg sættes istand til udelukkende i det

20 første halve eller tre Fjerding Aar at sysle med disse Skikkelser uden saatsige at tænke paa andre litteraire Planer og allermindst paa Existensspørgsmaal. Jeg maa fuldstændig leve og aande for denne Ide og alle disse Skikkelser, ligesom jeg i Foraaret ved Deres pekuniære Bistand formaaede fuldstændig at arbejde mig ind i „Prinsessen“. Jeg

25 tror ikke at jeg behøver at udtale mig nærmere herover. Jeg tror at *De* nu – i endnu højere Grad end Publikum og Kritik – er paa det Rene med, hvilke Maal jeg tilstræber i Literaturen og at min Udvikling har antaget en saadan Form, at man med Sikkerhed kan afvente dens endelige Resultat. Det er da mit Ønske fra Begyndelsen af

30 Aaret at maatte kunne f. Ex paaregne hos Dem et Forskud af en 3–4000 Kroner, som jeg kan hæve i forskellige Gange naar jeg ønsker det, saaat jeg udenat distraheres af almindelig menneskelige Anliggender kan sidde ved mit Skrivebord eller gaa mine lange Ture og tumle med de interessanteste Skikkelser i den danske Historie.

35 Jeg skal blot tilføje som en Bemærkning af en mere praktisk Art, at

min Digtning „Tordenskjold“, hvoraf jeg selv lover mig saa meget, allerede er inddelt i Sange med Konception af Rythmus og Behandling af de livligste Steder i Sejllads eller Kampen, og at jeg efter al Sandsynlighed – som en Hvile under Dramaet – vil vende tilbage til dette mit gamle Element, hvis Virkning overfor Publikum i Forvejen kan betragtes som sikret, og hvis Udgivelse kun bliver et Tidsspørgsmaal, som vi ville kunne ordne imellem os saaledes som De selv behager.

Endnu blot en lille Slutbemærkning, som jeg selvfølgelig beder Dem beholde hos Dem selv – ligesom jeg alt tidligere har betroet mig til Deres Discretion. Der vil være saa meget større Opfordring for mig til at „slaa et Slag“ i et større dramatisk Arbejde dette kommende Aar, som der fra vedkommende Steder er blevet mig antydet, at man egentlig kun venter en saadan mere iøjnefaldende Foranledning forat skride til den endelige Fastsættelse af en Digtergage for mig – en Ting, der vil være af en vis solid Interesse for mig som Forfatter, og som heller ikke, derom er jeg overbevist, overfor Dem som min Forlægger vil savne Interesse i den velvillige Omfatten af mine Anliggender, som De gentagne Gange har givet mig Prøver paa og som det er mit oprigtige Ønske at Fremtiden kun maa bestyrke og udvide.

Med mine bedste Nytaarshilsener til Dem og Deres Familie.

Deres ærb. hengivne
Holger Drachmann.

195. Til *Fr. V. Hegel*.

25

Østerbro.

24 Jan. 79.

Kære Hr. Cancelliraad Hegel.

Det har været mig lidt vanskeligt idag at svare fyldestgørende paa Deres Spørgsmaal om Digtsamlingens Størrelse. Førend den første Afdeling „I Panser og Plade“ er bleven sat helt ud vil jeg have ondt ved at beregne Manuscriptets og Typernes Forhold til hinanden. I denne første Afdeling har der været overmaade meget Arbejde fra min – og jeg kan tilføje Borchsenius' Side – idet flere Digte (deriblandt Kaalunds 3 Gange) ere blevne omarbejdede og adskillige nye

ere komne til. Digtet, som stod i „Fædrelandet“ ifjor ved denne Tid er jeg ved at omarbejde igen, og ligeledes vil Digtet til Bjørnson (i Novb.) faa en smukkere og mere udvidet Façon. Dernæst har Borchsenius holdt paa, at „Islandsfarten“ i sin Helhed skulde tages med; 5 det meget morsommere deri vil nemlig forsonne med de enkelte Udfald, og disse har jeg selv søgt at tage de mest private Spidser ud af, saaat den godmodige Satire nu kun rammer de Folk, der kunne taale det. Det vilde sikkerligt for hele Samlingens Karakter som en *Afslutning* af en meget bevæget Ungdomsperiode være et Tab om dette muntre 10 Bidrag med sin store Slutnings satire ikke kom med. Desuden har selve Indledningsdigtet til Kaalund ligesom Størsteparten af alle de nye, hidtil utrykte, Digte en saa alvorlig og smuk Grundtone og indeholder saa tydeligt min Stillings fuldstændig digteriske Genfødsel, at en Satire i Begyndelsen ikke vil skade. Maaske vil den kun irritere selve „Fædre-

15 landet“; men „Fædrelandet“ kan ikke rokke min Stilling nu. Derimod kan Hr. Ploug have godt af en lille Vasker i Forbigaaende; og jeg er vel en af de faae, som kan give ham tilbage med samme Mønt – kraftige Ord i gode Rim.

Efter hvad jeg nu kan se, vil meget over Halvdelen blive fuld- 20 stændig nye Digte („Dyvekes Viser“, „Sange til min Søster“ etc) og de fleste af de ældre Digte vil gennemgaa betydelige Omarbejdelser overalt hvor de æstetiske Hensyn har gjort sig gældende. Det vil da næppe førend om c. 14 Dage vise sig for mig, hvor mange Ark Samlingen vil blive, men efter et foreløbigt Skøn anslaaer jeg den til hen- 25 imod 30 Ark. Jeg tror ikke at en Ramme om Siderne vil gøre saa god en Virkning her, som hvis jeg f. Ex. ved Lejlighed samler mine spredte musikalske og erotiske Digte til en Julegave; en saadan mindre Samling vil da have godt af al mulig fin Udstyrelse og Elegance. Denne større Samling vil komme til at virke mere ved sit blotte Indhold paa et 30 bestemt literairt Publikum, der har nogenlunde ens Smag gennem alle Tider.

Maa jeg sluttelig takke Dem hjærteligst for den fornøjelige Aften jeg tilbragte sidst i Deres Hus. Mine Hilsner til Dem og Familie

Deres hengivne
Holger Drachmann.

196. Til *Otto Borchsenius*.

d. 25 Jan. 79.
Fredag.

Kære Borch.

5 Her er Islandsfarten. Jeg gaar nu i Trykkeriet med det *omarbejdede*
„Holla, Du hidsige“. „Opraabet“ faar jeg først imorgen udskrevet fra
„Fædrelandet“. Digtet til Bj. har jeg endnu ikke ret kunnet faa Ram
paa, men det kommer ventelig en af de første Dage. Umiddelbart
10 ovre paa svensk Grund medens hele Styrtten brød over mig; de have
en saa velgørende actualité i Farven og Tonen. Jeg kunde fristes til,
enten før eller efter det bj'ske Digt at sætte et Par ganske simple
Strofer, hvor jeg siger: ja, jeg har været i Panser og Plade udadtil;
for Fremtiden vil jeg først prøve mine Angrebsvaaben paa mig selv,
15 førend jeg langer ud efter andre, og disse Vaaben ville da blive af en
finere Art end Øxer og Køller og Huggerter; – eller saadan noget
lignende.

Jeg har ikke modtaget nogen Indbydelse til Hendriksen, men har
førøvrigt intet imod at blive hjemme, da jeg selv – ligesom Du – har
20 været temmelig meget ude i denne Uge. Vi skriver jo til hinanden,
hvis der er noget i Vejen.

Din
Holger Dr.

Undskyld det grimme Papir!

25 197. Til *Otto Borchsenius*.

Østerbro. 3 Febr. 79.
Mandag.

Kære Borchsenius.

Dit sidste Brev var saa smukt og varmt baade efter Form og Indhold,
30 at det selvfølgelig har ligget mig stærkt paa Sinde disse to Dage. Jeg
har imidlertid ej været ret oplagt og jeg tager nu imorgen tidlig,
forat friske mig, ned til Korsør – Sprogø – Nyborg og underkaster mig
en Isbaadstransports Douche for Sjæl og Legeme. Danmark har tre

Ting hvorved det udmærker sig fremfor det øvrige Evropa: Vesterhavskysten, Thorwaldsens Museum og en Isbaadtransport over Bæltet. Jeg bærer stadig i mig denne Længsel efter at være sammen med hærdede Mennesker, stor Natur, Skønhed og Styrke. Jeg vil blot sige
 5 Dig dette, forat Du ikke ligestraks skal gøre mig til en Boudoir- eller Salondigter, en Frygt, som dit Brev røber, og som det ikke vilde indeholde *hvis* Du kendte mig. Jeg er det ikke og bliver det aldrig.

Jeg kommer herved ind paa dit Brev, hvad jeg egenlig ikke vilde, ikke nu idetmindste. Jeg vilde blot, inden der ved denne lille Rejse
 10 gik altfor mange Dage, sende Dig min Tak fordi Du skrev som Du skrev. Alligevel kan jeg ikke lade være at tilføje disse Linjer: Du har mine „Memoirer“ (eller hvad jeg skal kalde disse løselige Optegnelser) liggende hos Dig; nuvel, Du burde derudaf – samt ud af det Supplement, som dette sidste forbigangne Aar indeholder – have læst Dig
 15 Opfordringen, Retten, Nødvendigheden til for mig at „hvile“ mig lidt ved Musik og Sang eller anden *Adspredelse*. Det er dette jeg gør; jeg gør intet andet; og mine Venner – og især mine gode Venner – skulde lade mig i Ro istedetfor bestandig at minde mig om *hvad* jeg og *hvornaar* jeg og *hvordan* jeg osv. osv. Jeg beholder det sløve, deliristiske Indtryk af Sch. fra Fortsættelsen af Hegels Gilde. Tror Du at
 20 det er *denne* Mand, der skal løfte den dsk. Poesi, saa tror Du fejl. Jeg har ikke den Ære at kende Hr. Epigonos; jeg lader mig ikke skræmme ved Smaafolk. Jeg lader mig idetheletaget ikke skræmme, Borchsenius, hverken *til* eller *fra* noget. Jeg har en Fortid i sammensat Svaghed og Styrke, som *ingen af* Jer andre, *ingen*; og jeg har en Fremtid, som jeg nok skal staa inde for selv. Hvis Din Interesse for mig er fuldstændig uinteresseret – og herpaa tvivler jeg som sagt ikke – saa vil Du ikke søge at ægge mig ved Billeder, der kun *til Dels* rammer det Rette; thi jeg har *ikke* sagt mit sidste Ord endnu; jeg vil
 30 blot have et halvt Aars Hvile i Musik og Recapitulering af min Ungdoms *kunstneriske* Side. Jeg har ikke mældt mig ud af den Brand[es]ske Fraktion forat mælde mig ind i en anden. Hvis dette har været Mening, saa ville vi to tørne sammen; men *hvis* vi tørner sammen, saa vil vi kun berede den fælles Sag liden Glæde og os selv
 35 slet ingen.

Jeg haaber og tror paa Bilæggelsen af denne lille Differens; thi den er *kun* lille; det er ikke nogen Rubicon jeg har overskredet ved min Beslutning at vente til næste Foraar med Udgivelsen af en Digtsamling, hvis mellemste og store Del altfor meget – og i et Omfang som
 5 ene og alene jeg selv kan være Dommer over – optager og deler mine Tanker, irriterer mig og piner mig.

Din hengivne
 Holger Drachmann.

198. Til *Fr. V. Hegel*.

10

Øster Søgade 110. Ø.
 3^d Marts. 79.

Kære Hr. Cancelliraad Hegel.

Jeg har idag hos Musikeren Hr. Fr. Rung haft den Fornøjelse at høre en kraftig og vækkende Melodi til et Digt af mig „Da de slettede
 15 Paragrafen ud“, som er stilet „Til det danske Folk“ og som vil udkomme om kort Tid hos C. C. Lose (Borchorst).

Dette har givet mig Idé til et Samarbejde med Hr. Rung, som jeg vil bede Dem forelægge *Forlagsbureauet* og som jeg herved skal have den Ære at meddele Dem. Jeg har i længere Tid haft en Følelse af
 20 at der maatte skabes en *virkelig folkelig* Digt- og Tonart, som kunde gaa igennem alle Stænder herhjemme og henvende sig til *hele* Nationen samtidig med at den talte til hver Enkelt. Grundtvigianismen har gjort en Begyndelse her, men den er for tung og ensartet, og der savnes digteriske Begavelser i den Kreds. Jeg vilde levere en Samling
 25 Sange med *vedføjede Melodier* (af Fr. Rung) som skulde hedde „Sange for de Smaa“, og som da foruden til de dannede Klasser, ogsaa skulde tale til Bonden, til Sømanden, til Haandværkeren, til Arbejderen osv. naturligt og ligefrem saaledes at enhvers Tankegang fra den daglige Dont, Professionen, de forskellige Arbejder etc vil
 30 [blive] anslaaet, og saaledes at en gennemgaaende national Vækkelse *over* eller *udenfor* Partierne med Sigte paa Enhvers redelige Gerning og sunde, dygtige Udvikling under vort Lands hensygnende Tilstand og uvisse Fremtid kraftig blev fremhævet. At anslaa disse Streng

gennem alle Samfundslag er jeg vel paa det nærmeste den Eneste herhjemme som er kaldet til.

Selvfølgelig skulde disse Sange og Melodier være saaledes, at de kunde synges af *Alle*, baade i Dagligstuerne og rundt omkring i de
5 smaa Hjem. Jeg mener at et saadant Arbejde vilde have en national Betydning, og derigennem er jo sagt alt, hvad der iøvrigt kunde anbefale det for Dhrr. af Forlagsbureauet.

Jeg har tænkt mig en saadan Digt- og Sangbog udkommende i Hæfter f. Ex med 12 Texter og vedføjet Musik for hvert Hæfte. Selvfølgelig er det tvangfri Hæfter baade for Forfatterens og Publikums
10 Vedkommende. Ligeledes er selvfølgelig alle Texterne *nye* og har intet at gøre med andre lyriske Arbejder fra min Haand. Saasntart jeg har hørt Dhrrs Mening, og Hr. Rung forøvrig viser sig villig til at samvirke ved Udgivelsen, skal jeg lægge Haand paa Værket saaledes at
15 jeg i Løbet af nogen Tid kan præsentere idetmindste et Hæfte af Texterne med nogle af Melodierne. Disse Ting skrives jo par inspiration, og kommer frem snart ved hin snart ved denne Lejlighed som Situationerne og Stemningen medføre, og selve Udgivelsen vil jo ikke, ved sin mere almindelige Karakter, knyttes til Reglerne for andre
20 Bogudgivelser ved bestemte Aarstider osv.

Med Hensyn til Honorarbestemmelser og sligt vil jeg senere kunne give Meddelelser, saasntart jeg har Dhrrs Svar, men at jeg betragter Sagen som værende af en Betydning i denne vor sløje og holdningsløse
25 Slag at slaa for vort nationale Liv, det vil jeg ingenlunde tilbageholde for Dem allerede paa Forhaand, ligesom jeg idetheletaget vil sætte Kraft paa forat se Foretagendet realiseret.

Med venligst Hilsen
Deres
ærb. hengivne
Holger Drachmann.

199. Til *Otto Borchsenius*.

Fredag [7. Marts 1879.]

Kære Borch.

Jeg har lige været hos Hegel og bedet ham opsætte den lille Sammen-
5 komst til lidt længer ind i Ugen, da jeg idag foretager en lille Reise
i private Forretningsanliggender. Jeg vil rimeligvis være her tilbage i
Midten af Ugen, men skriver forøvrig efter Løfte Hegel til derom
undervejs, saaat han kan vide Ankomsten et Par Dage iforvejen. Jeg
har igaar tilskrevet Schandorph.

10 Kaalunds Digt har jeg læst og – Indledningen i Digtsamlingen er
udtaget og skal tilsendes ham privat særtrykt tilligemed et Brev med
min ridderlige Handske; jeg giver Møde paa Arenaen og skal nu i
næste Uge samtale med Eder og forelægge min Plan til en Besvarelse
samt modtage hvad I kunde supplere den med.

15 Vil Du tjene mig i at besørge de Par Korrekturark (paa Digtsam-
lingen) som i denne Mellemtid skulde indløbe? De blive, efter Ordre i
Trykkeriet, tilsendt Dig.

Din
Holger Dr.

20 Jeg har maaske skrevet lidt utydelig. Meningen er at den udtagne
Indledning tilsendes K. privat; det er Trommen som røres i Randers
Gader, forat indvarsle det store Overfald naar Reactionen skal om-
bringes. Jeg glæder mig virkelig til i et stort Digt at trække officielt
fra Læ'ret og standse al den Snak om Frafald etc.

25

H. D.

200. Fra *Sophus Schandorph*.

Frederiksborggade 29. 4.
8/3 79.

Kjære Ven!

30 Du skal ret have Tak for Dit Brev. Jeg søgte Dig strax paa Din Bopæl,
men hørte, at Du for faa Minuter siden var rejst bort.

Nu skal jeg ærligt og aabent sige Dig, hvad der har kastet en
Skygge mellem Dig og mig i den sidste Tid. Jeg har lugtet og kombi-

neret af forskjellige Ting, at Du har brugt mindre venlige Ytringer om mig; jeg har, maaske med Urette, mistænkt Dig for en Slags Jalousi; derover blev jeg noget irriteret, fordi jeg, som er adskillig ældre end Du, og som allerede for flere Aar siden blev sejlet langt agterud af Din
 5 frodige Produktion, aldrig nogensinde har havt en Antydning af sli­
 Følelse overfor Dig; hvad jeg sagde Dig i mit Rimbrev fra Rom var
 og er endnu min oprigtige Mening. Under vore smaa, til al dygtig
 Aandsvirksomhed saa stærkt trængende Forhold, hvor der saa tidt
 serveres „Fastespiser“, kan man ikke Andet end glæde sig over hver
 10 solid Ret der koges; og det forekommer mig, at vore poetiske Anlæg
 gaa i en saa forskjellig Retning, at vi to overordentlig godt kunne
 arbejde som gode Venner og Kammerater, uden som Skoledrenge at
 udmaale, hvem der har den største *φάλλος*. Lad os da trøstig gjøre,
 hvad vi kan; løbe omkap med Dig hverken vil eller kan jeg, Du har
 15 – ikke alene materielt talt – længere Ben, men, medens Du galoperer,
 kan jeg jo trave; jeg respekterer Din Galop, Du kan jo ogsaa respek-
 tere mit Trav, saa kommer vi, som der staar i Aladdin tilbage til
 Skræderlavets bedste Tid, da den ene Skræder, som havde Geni for
 Buxer, indrømmede den anden Geni for Veste og levede in bona
 20 caritate. Din „Paa Sømands Tro og Love“ har min Kone og jeg læst
 med Jubel; Din „Prinsesse“ har i det Hele og Store glædet mig usige-
 ligt. Naa – Menneskene ere jo saa forskjellige, at man ikke kan for-
 lange, at to Mennesker gjensidig skulle finde Behag i alle hverandres
 ti Tæer.

25 Privatim har jeg blot været lidt knotten, fordi Du efter Din og min
 Hjemkomst aldrig har sat Dine Ben hos os; derfor – ikke af nogen
 anden Grund – undlod jeg at bede Dig herop, da jeg samlede mine
 romerske Bekjendtskaber her til en lille Kollation; jeg var ikke sikker
 paa Din Stemning imod mig. Nu ses vi altsaa en Gang i næste Uge
 30 hos Hegel, og saa har jeg kun et venligt og broderligt Haandtryk til
 Dig. Ja – lige over for vor gamle Ven Kaalund maa vi alliere os.
 Skjønt jeg i denne Tid er halv syg og uendelig slet oplagt, har jeg
 strammet mig op og begyndt paa et Svar, som jeg dog maa opsætte
 at udføre, til jeg ser hans Digt paa Tryk. En Strofe vil jeg dog fore-
 35 løbig meddele Dig:

Du er saa vred paa Tiden. I Fugleperspektiv
 i nogle Streger kradser Du dens Stræben og dens Liv;
 Din Dom er saa kort og saa myndig.
 Har Du gransket dette Liv, hvor det mægtigst vælder frem;
 5 i de store Verdenssprog, i Kulturens Fødehjem,
 da Du taler saa rask og saa fyndig?

Der synes jeg, vor Ven skal rammes, thi han render med en halv
 Fært, med en Kundskab paa sjette Haand.

Lev nu vel, til vi ses, kjære Ven! Selv naar Dit Sind er i stærkest
 10 Bølgegang, maa Du ikke se Dig gal paa en trofast Ven og redelig
 Hylder af Din Musa som

Din hengivne
 Schandorph.

Den 1. April 1879 meddelte H. D. Familien sin Forlovelse med Emmy Culm-
 15 see, og en Ugestid efter rejste han til Hamburg for at præsentere sig hos
 Emmys Venner.

201. Til *Otto Borchsenius*.

Hamborg. 21 Marts 79.

Kære Borchsenius.

20 Det har gjort mig noget ondt at modtage dit Brev. Jeg vil skynde mig
 med at sige, at jeg selvfølgelig burde have underrettet Dig om at jeg
 forlængede min Tur og derpaa bedet f. Ex. Dr. Pingel besørge Korr.
 videre. Jeg opsatte imidlertid stadig min Hjemrejse fra *Dag til Dag*
 som det saa ofte gaar; jeg var ikke rask og den Tid jeg fik tilovers
 25 anvendte jeg paa et større Digt „Longobarder“, som jeg havde lovet
 Hendriksen og som han ogsaa nu har faaet. Ikkedestomindre, selv med
 denne Forsømmelse fra min Side (hvorfor jeg her gør Dig min Afbigt)
 gjorde dit Brev mig ondt. Du har selv sagt, at Du havde Interesse for
 mig qua „Literatur“, men er da denne Samling ikke Literatur? eller
 30 vil Otto Borchsenius kun assistere en gammel Bekendt naar han skri-
 ver Indlæg i en literair Fejde, hvori O. B. selv har Part, men ikke naar
 han skriver en Samling lyrisk-erotiske Digte? Er vi da kommen saavidt

derhjemme i Literaturen at vi sidder i ét ligesom i Politiken? er der ingen neutralt Felter, er der ingen „Ranker og Roser“ som maa eksistere?

Ak, min kære Ven, da Du sidst saa stort betonedede, at jeg var i
 5 Begreb med at „slukke min Fakkell“, mon Du da erindrede at en Dig-
 ters Fakkell ikke altid er Brandfaklen (eller Brandes-Faklen)? Kan
 være at din egen erotiske Ild er slukket. Du antydede noget saadant.
 Desto værre for Dig. Hvad mig angaar, da har jeg gamle Goethe,
 unge Heine og mange andre for mig, som ville føre min Sag – om
 10 fornødent. Din gamle Paastand om at jeg „forfølger private Maal ved
 Siden af mine digteriske“ bliver mig snart trættende. Jeg forfølger
 ingen private Maal. Jeg forfølger i en Samling af subjektiv Lyrik en
 Kæde af Udviklingsled, som vedrører *Mennesket* inden i mig. I dette
 Øjeblik, førend jeg maaske gaar ind i den kraftigste, den mest ordnede
 15 og maaske mest objective Periode i mit Digterliv, sætter jeg min Ung-
 doms Illusioner og mit Manddoms Haab i en skøn, afrundet Musik,
 hvori mine bedste tidligere Kompositioner ere optagne. Vil Folk ikke
 høre derpaa, nuvel saa belærer nok min Forlægger mig derom: jeg
 vil blot ikke yderligere belæres af en Ven og Kollega om hvad, hvor-
 20 naar og hvorledes. Hvis Du taber Taalmodigheden: nuvel, saa sig Dig
 fri fra mig. Du vil i Sandhed ikke finde mange Guder paa Torvet,
 som Du kan holde Dig til, og Du vil, saasart jeg atter begynder en
 kraftig udadgaaende Produktion, føle Dig tiltrukket af den Styrke,
 den indvundne Livserfaring, den Braad og den Glød som vil afspejle
 25 sig f. Ex i en stor, sammenhængende Nutidsfortælling, og hvorpaa jeg
 er sikker; det kan jeg forsikre Dig. Du, som „sandsynligvis bliver min
 Biograf“, Du burde studere mig og mit Udspring gennem min arbejd-
 somme men tillige galant-ridderlig anlagte Fader og vort polske Op-
 rindelsesblod, istedetfor hvert Øjeblik at vredes og bruge stærke Ord.
 30 Jeg har gennemgaaet en for min Stolthed ydmygende „polsk Tigger-
 gang“ derhjemme hos Autoriteter etc i denne Vinter, man har des-
 uden benyttet sig af mit gode Hjærte til at slaa mig adskillige Plader,
 der har forvoldt mig pekuniære Tab, jeg er desuden stadig bleven
 holdt i Aande ved Efterretninger fra Sverig af allehaande ubehagelig
 35 Art, jeg har haft Skærmydsler med Ex-Svigerforældre, Ex-Hustruer

og Ex-Elskerinder, Ex-Svogre osv. osv. indtil jeg er bleven saa nervøs og bitter og sensibel, at jeg har maattet anvende hele min Arbejdssomhed og Kraft *indefter* forat frelse det tænkende og villende Menneske i mig. I saadanne Perioder tyer man til Musikken, *ikke* til
 5 Polemiken, thi den sidste opriver endnu mere; den første dulmer og fordeler. Lad dette delvise Skriftemaal sige Dig, at dine stadig tilbagevendende Anker ere lidt malplacerte. Jeg skal nok komme med, derpaa kan Du være sikker; men at kaste mig ind i Polemik nu vilde kun føre til at jeg flaaede og flængede i Stumper og Stykker tilhøjre og
 10 venstre. Følgende Prøve paa Svaret til Kaalund, som jeg digtede den første Uge hernede, vil vise Dig det. Jeg betragter gamle Kaalund som „død“ netop ved hans Gammelmandsdigt; han sælger sine sidste Efterladenskaber til Peter Hansen forat bekoste sin Begravelse, og nu bruger Reactionen hans Pile.

15 Det var os en Sorg, en brændende Smærte,
 den greb os blandt Blade og Bøger.
 Fra Ugeskriftet en Stemme lød;
 det nytter ej mer at I søger,
 I har mistet en Ven, han er borte, død! –
 20 Kaalund er død for vort Hjærte.

Han har siddet for længe paa Vand og Brød,
 han er tyet nu til „St. Peters“ Skød
 paa Vejen til Salighedstronen.
 Gud véd, han trængte til Hvile!
 25 Men forat faa Mønt til Graversaliret
 – videre rig har han aldrig været –
 solgte han til Redaktionen
 et Bundt forgiftede Pile.

Vennen er død, han er gaaet sin Vej;
 30 de mortuis nil nisi bene.
 Og nu vil de Godtfolk tage paa Vej;
 Vennen er død, Redaktionen ej,

den lever, og godt vil man mene.
 Den slider sig ej som den Døde op
 i Søgen, der tærer den spinkle Krop,
 den under sig timelig Hvile
 og skyder tilmaals med *hans* Pile.

5

osv.

En saadan Polemik, fortsat endnu voldsommere og personligere, vilde kun saare og irritere og ikke dække os og den gode Sag. Det skulde da være, at et „stort“ Lands intelligente Publikum var det Auditorium man forebragte Sagen for. Men, ak!!!

10 Jeg kan ret af Hjærtet anbefale Dig engang imellem at tage herved til Elben forat se, hvorledes vor lille Ravnekrog tager sig ud i et Teleoskop med 50 Miles Fjernelse. Det er ikke opmuntrende, men ret belærende.

Jeg kommer nu hjem om et Par Dage og vi kan da forhandle videre
 15 mundlig. Jeg takker Dig ikke fordi Du strøg Slutningsdigtet „Baand“, thi her har Du misforstaaet mig; men det fordrer en længere Forklaring. Jeg har idetheletaget en Fornemmelse af at vi enten engang *helt* maa forstaa hinanden – og dertil fordres hel og ubetinget god Vilje fra din Side – eller ogsaa afbryde vore Paralleler, om jeg end
 20 stadig holder paa ikke at bryde nogetsomhelst venskabeligt eller literairt Baand. Dertil har vi i Sandhed ikke „Raad“ derhjemme og jeg ingen Lyst.

Paa Gensyn

Din

Holger Drachmann.

25

202. Til *Fr. V. Hegel*.

Hamborg.
 Adr. Hrrn Forsberg.
 Hühnerposten. 18.
 24/3. 79.

30

Kære Hr. Cancelliraad Hegel.

Jeg sender Dem herved med Tak Kaalunds Brev tilbage, da De rimeligvis dog ønsker at opbevare det. Det har været mig en Glæde at læse

det, ikke blot fordi det indeholder saa smukke Udtalelser af K's Følelser overfor mig – thi dem har jeg jo saa ofte hørt mundlig i hans Selskab – men især fordi han udtaler sin „Tillid til min Karakters Styrke“ at jeg vil hæve mig over de Bebrejdelser eller for mig saarende Ord, der kunde indeholdes i hans „Brændende Spørgsmaal“.

I saa Henseende har denne lille Bortrejse fra Hjemmet været mig til Støtte og Afdæmpning. Jeg var unægtelig geraadet udi Harnisk ved Læsningen af hans Digt og jeg smedede allerede Begyndelsen af et meget skarpt Svar men – jeg tog mig i det og ikke mindst fordi der fra en vis Side blev gjort Anstrengelser for at faa mig frem paa Tapetet. Jeg er nu mere end nogensinde bestemt paa ikke hverken at lade mig lokke eller true til at tage Parti i alle den Slags Debatter, hvori Bjørnson f. Ex ofte har spildt mange gode Kræfter og meget Krudt og hvori han for nyligt, efter hvad jeg kan se, kun har gjort sig selv liden Gavn og – uden Tak – støttet Frasemagere og Undermaalere, der maa ride paa hans stærkere Skuldre for selv at blive sete.

Jeg begynder virkelig snart at blive stædig paa et vist Punkt og jeg tror – hvad jeg allerede sagde til Dem sidst – at Tiden er kommen for mig til at opholde mig lidt borte fra Hjemmet, hvor alle ville hale og hive i mig hver til sin Side og hvor man bestandig holder „Sagen“ frem for mig. Der gives foreløbig kun *én* Sag for mig og det er hvad Kaalund kalder „det archimediske Punkt“. Hvis det lykkes mig at finde dette for mig selv, saa tror jeg at baade jeg og alle, som i Virkeligheden mener mig det godt, kan være bedst tjent dermed og med alle deraf flydende Resultater.

Det er derfor at jeg nu vil fortsætte min Tur sydpaa, i Modsætning til min første Bestemmelse at tage tilbage til Kbhv. paa en kortere Tid forat arrangere mine Affairer. Jeg tror imidlertid at jeg kan gøre det skriftligt. Jeg vil da først spørge Dem, hvorledes det gaar med „Ran-ker og Roser“? Jeg vilde gerne skrive et forklarende Indledningsdigt deri istedetfor det, som gaar ud til Kaalund. Kan dette ske endnu? Er den færdig trykt eller kan der maaske i den sidste Afdeling tilføjes et Digt istedetfor et, som Borchsenius paa egen Haand har taget væk? Jeg vilde meget gerne have de færdigtrykte Ark tilsendte, hvis De vilde være saa god.

Grunden hvorfor jeg ikke kom hjem eller skrev Dem til – ifølge mit første Løfte – var jo netop fordi jeg stedse var i Tvivl med mig selv om jeg skulde svare Kaalund eller ej. Nu har hans Brev gjort Udslaget. Jeg vil vise at jeg ikke er nogen „Partigænger“, der straks
 5 hugger ind naar der er noget Sjov i Gaden. Ved at opholde mig udenfor København en rum Tid haaber jeg netop at kunne blive mulige besværlige Kammeratskaber kvit uden derfor at kaldes „Renegat“. Men jeg har tænkt paa i et Indledningsdigt til „Paul og Virginie“ at henvende mig til Kaalund og vise ham at man meget godt kan være
 10 „Realist“ og „ung“ og alligevel skrive en Fortælling med en smuk og sand Tendens. Hvorledes gaar det nu med denne Fortælling? Skrider den frem? eller venter man paa Manuscript? i saa Fald skal jeg sende noget hjem herfra, og jeg vilde da lade Dr. Pingel læse Korrekturen, da det af et Brev fra Borchsenius fremgaar at han selv er meget op-
 15 taget – som altid.

Jeg ser jo rigtignok selv ved disse mange Spørgsmaal at jeg ved min Bortrejse er kommet noget til agters med Forretningsgangen. Men jeg er paa den anden Side derved undgaaet at komme op i en stor og oprivende Polemik, som dog til syvende og sidst vilde være gaaet ud
 20 over *mig*; thi det er dog mig, som – forat bruge Kaalunds Ord – er „den virkelig Kaldede derhjemme“. Jeg véd det meget godt; det er paa mine Skuldre og min Kappe at det altsammen gaar, men dette er jeg bleven ked af og det skal ikke være saa.

Endnu et Spørgsmaal med Hensyn til Paul og Virginie. Vilde det
 25 ikke, paa Grund af hele Fortællingens Karakter, være nok saa rigtigt at kalde den „Paa Sømands Tro og Love; Anden Række; Paul og Virginie.“? Herved vilde dens Sammenhæng med hele min Specialitet være angivet og den vilde være anbefalet alle de forrige Læsere, ligesom den vilde drage Første Række (Samlingen fra Novb.) med sig.
 30 Naar Lejlighed falder kunde man jo saa samle en Tredie Række, saaledes at det blev en rigtig smuk sluttet speciel Digtart for H. D. ligesom „Blichers Noveller“ etc. Jeg kommer til at tænke herpaa fordi jeg netop i disse Dage har fuldendt en ypperlig frisk, patriotisk og livlig Sømandsfortælling med indflettede Sange (som foreløbig er bestemt
 35 for Wisbech). Desforuden har jeg alt liggende tidligere Ting i samme

Retning derhjemme, saaledes at jeg til næste Aar kan træde i Marken med et nyt Bind. Vil De nok svare mig hvad De mener herom – og forøvrig ikke lade Dem skræmme ved disse mange Spørgsmaal.

I Løbet af Sommeren – naar jeg nu rigtig kommer i Ro et godt Sted
 5 fjernt fra al Vrøvlet derhjemme – vil jeg rimeligvis fuldende Tordenskjold. Maa jeg da sende Dem Manuscriptet til Opbevaring og Disposition naar De selv synes Lejligheden gunstig. Og maa jeg idetheletaget – netop fordi jeg nu agter at blive nogen Tid borte – efterhaanden som jeg faar tilsendt fra min Søster og ordnet alt det rige
 10 Materiale jeg har liggende hjemme i mine Skuffer, deponere det hos Dem ligesom Manuscriptet til den store Digtsamling? Det er jo altid en Kapital jeg saaledes har liggende og jeg vil da af og til kunne trække paa Dem og De paa Kapitalen uden at jeg skal gøre mig Hovedet kruset for den Sags Skyld. Jeg er nu saa selvtilidsfuld som
 15 man kan ønske det, thi jeg har ved egen Kraft og Karakterstyrke arbejdet mig ud af Efterdønningerne fra den store Storm, og naar jeg nu ligesaa tillidsfuld kan gøre Regning paa Dem som De paa mit stedse mere og mere modne Talent, saa haaber jeg nok at vi skulle faa en smuk Fremtid *sammen*.

20 Sluttelig kommer det gamle Refrain paa Visen, nemlig en Anmodning om Oversendelsen af 500 Kroner i Kontinuation af Deres villige Assistance med Forskud paa „Ranker og Roser“ „Paul og Virginie“, „Tordenskjold“ „Dyveke“ og en halv Snes andre uddelige Værker af Deres

25

ærb. hengivne
 Holger Drachmann.

Min venligste Hilsen til Deres Familje og til Kaalund naar De ser ham. Jeg bliver altsaa endnu her indtil Deres Svar indløber med disse Penge og Besvarelsen af hele denne Række Spørgsmaal, hvorfor jeg
 30 herved i Forvejen gør Dem min Undskyldning.

203. Til *Karl Gjellerup*.

Adr.: Hrrn. Forsberg.
Hühnerposten 18.
Hamburg.
26/3 79.

5

Til

Forfatteren af „En Idealist“.

Tillad mig, undervejs paa en kortere Rejse og forhaabenligt en læn-
gere Forfatterbane, at udtale for Dem en Tak og en smuk Forhaab-
ning efter at jeg i dette Øjeblik har sluttet Læsningen af Deres første
10 (?) Arbejde.

Jeg plejer at følge mine første Indskydelser og jeg véd at jeg denne
Gang idetmindste ikke vil fortryde det overfor Dem. Jeg véd desuden
af egen Erfaring, hvad et venligt og velment Ord har at sige ved et
15 „første Arbejde“. At jeg ikke plejer at være rundhaandet med sligt,
vil forhaabenligt kun understøtte Vægten af disse Linjer, som min
knappe Tid og et Ildebefindende desværre nøder mig til at kradse
hurtig og uden lang Eftertænkning ned.

Jeg tilstaar, det har varet noget inden jeg kunde overtale mig til
20 at begynde Læsningen af Deres Bog. Dels laa det i Titelen – Jeg tænkte
ved mig selv: Herregud vil nu en eller anden ung Mand af den nyere
Skole foretage Vivisectioner paa den stakkels Romantik, som dog var
saadan en rar gammel Mand at underholde sig med! Dels laa det i
Mærket „Epigonos“. Hvorfor skal man kalde sig Epigon? spurgte jeg
25 mig selv. Hvis man alvorlig føler at man er det, saa sætter man det
ikke paa Omslaget af sin Bog. Hvis det – for at bruge Betegnelser fra
Fægtersproget – er et Engagement i Oktav hvorved man binder Mod-
standerens Klinge, saa er man jo inde paa „Knebene“, og de bør dog
ikke gælde i Literaturen – om end de gælder nok saa meget udenfor.

30 Det gik mig idetheletaget med Deres Bog som det saa ofte gaar med
et Brev man modtager uden at kende Afsenderen. Man vender og
drejer det, besér Stempel, Haandskrift etc og udtømmer sig i mange
Gisninger inden man skrider til den eneste Løsning paa Gaaden: at
skære Konvoluten op.

35 Jeg har nu endelig skaaret den op og læst. Mine Bemærkninger skal

som sagt kun munde ud i et simpelt Tak og en Forhaabning om mangen god næste Gang. Det er ingen Kritik; jeg maatte da ganske anderledes være Herre over min Tid og mit Humør. Deres Bog har virket paa mig som en *sund* Læsning. Det er meget i disse Tider; ovenikøbet
5 da De blander saa megen Musik ind i Kompositionen. Jeg selv kan tale lidt med af Erfaring om de Skær hvorpaa man i saa Henseende nemt kan strande. Deres Kvinder ere de bedste af Bogens Figurer. Det tyder paa Forfatterens moderne Udspring og gothisk-germanske Studier, men det varsler ogsaa – efter min beskedne Mening – om Fortsættelse i Deres øjensynlige litteraire Kald. Man raaber og skriger højt
10 nok paa, at Literaturen nu skal frembringe „Mænd“, men man ser ikke, at de Bøger, hvori Mændene have afgivet Hovedelementet for psykologisk Skildring, næsten altid bliver enkeltstaaende, Forfatterens „eneste Barn“. Oehlenschläger har i Virkeligheden kun skrevet to
15 Bøger, Aladdin og Helge. Hvis han havde kendt og studeret Kvinden, saa var hans Produktion bleven lige saa rig som stor i bedste Forstand. Goethe, Heine og Byron, de Tre paa hvem hele vor Literatur bygger, ere stedse saa skabende, friske og strømmende, fordi det er *Kvinden* hos dem der er Kilden i deres Produktion. Mændenes Type eller
20 Typer i vor Tid er snart „funden og opdaget“. Det er et lykkeligt Valg – men ikke saa aldeles originalt – der har bragt Dem til at vælge Deres „sidste Athenienser“, Idealisten som Centrum for Compositio-
nen. Men han er jo netop ikke „Manden“ hvorpaa der raabes. Det er Helene, der er Kærnen i Bogen og hun varsler godt for Dem. De burde
25 maaske ikke have afdæmpet Gerda saa meget (i ethvert Fald have ladet ane meget mere af hendes Tilbøjelighed for Max) og De burde næppe have snakket saa meget om Pistoler, da De derved røbede Slutningseffekten. Men naar De i Deres Slutning lader Realisten, Medicineren, skyde Idealisten ned, saa har De jo dermed sagt Deres
30 A og Ø i hele Mændenes Alfabet. Vi véd igrunnen ikke mere om vore egne Kønssfæller *nu*, end at de første skyder de sidste væk fra Scenen for at beholde Pigen og Pladsen. Der kan ikke „spindes videre paa den Ende“. Men vore Kvinder, som endnu ikke ere bragte under disse to Kategorier, som hverken er den sejerrige Realisme eller Ro-
35 mantiken, der forsvinder, det er *dem*, som bærer det digteriske Stof

oppe, det er i dem at det virkelig gærer, i dem ligger alt Ondt og Godt, al Lidenskab og al Slendrian hultertilbulter i sit Urstof endnu; at skildre dem lønner sig for en Digter nu som altid, thi nu som altid bærer de Stemplet paa sig af det U-Gribelige, ligesom de da ogsaa i sig
5 bærer Nøglen til Mændenes Hemmeligheder.

Dette er dog – imod min Vilje – blevet lidt af Kritik. Jeg gør Dem min Undskyldning herfor. Skal man kritisere, saa skal man gøre det tilgavns. Blot et Par Ord endnu – fra en ældre Kollega.

Deres næste Bog vil blive ulige vanskeligere at skrive for Dem end
10 denne. Unægtelig! vil De sige. Jamen lad Dem ikke afskrække. Glem en lille Smule af Deres Læsning næste Gang, navnlig af Filosofien; husk paa, at næste Gang forsvares ikke disse Foredrag derved at det er en „Venstre-Hegelianer“, der skal skydes ned af en Materialist. Glem ogsaa lidt af Deres klassiske Musikkendskab; Musik kan kun ind-
15 føres i Fortællingen ved skønne lyriske Vers og helst „selbstfabricirte“. Heine er ikke altid nok – allerhelst ikke for den danske Læseverden og man bør ikke bestandig *fortælle* sit Publikum at en Ouverture eller Sonate er smuk; man maa omdigte det Indtryk Musiken har gjort paa En selv og sætte det ned paa Papiret i Form af slyngede Rythmer –
20 hvis man kan. Musik er idetheletaget „farligt Kram at røre ved“ naar man ikke er Lyriker.

Endnu blot en Ting. Kig indenfor i de „simplere Klasser“ førend De næste Gang skriver; De vil erfare, hvorledes man beriges derved ikke blot i dramatis personæ men ogsaa i Stil, Ord, Vendinger etc. Og
25 – lad Dem ikke friste hverken af Raadgivere *med* eller *uden* Autoritet til at give Deres næste Komposition en Tilspidsning som Indlæg for eller imod Debatterne i religiøs, social eller anden Henseende! De vil maaske forundres over at dette Vink netop gives Dem fra *mig*, men jeg kan blot som ærlig Kollega sige Dem at jeg baade har haft mine
30 Paavirkninger og Fristelser i saa Henseende og at jeg i ingen Henseender har haft Gavn eller Glæde deraf førend jeg følte og vurderede mig som en Mand, der idetmindste stræber ivrig efter at kunne under-
tegne sig

Deres upartske
Holger Drachmann.

Hvis De – maaske – ved et Par Ord vil lade mig vide, at denne bedre mente end nedskrevne Flyveepistel er kommen i rette Hænder, da er min Adresse den ovenskrevne endnu i nogle Dage.

H. D.

5 204. Til *V. Pingel*.

Hotel Skandia
Nyhavn.
Langfredag 11 April. 79.

Kære Ven.

10 Jeg haaber Du har modtaget et Expl. af „Ranker og Roser“, som rigtignok burde være sendt allerede for en Uge siden, men jeg er et frygteligt Smølehoved naar jeg skal sende noget afsted der kan ligne en Pakke.

Og saa Tak for dit venlige Brev med alle Superlativerne om min
15 lille Bog. Jeg haaber at Filosofen i Rosenvænget vil slaa tilstrækkelig koldt Vand i Blodet ovenpaa; eller skulde han muligen ogsaa være „betaget“?

Jeg fortryder ikke selv paa den lille Bog og er glad ved at det dog blev *den* og ikke den „store Digtsamling“, som nu kom ud. I en An-
20 mældelse i den gamle Berlinger, som Hegel var saa venlig at sende mig, har jeg allerede bemærket at der rundt omkring i den almindelige Bollemælk sidder adskillige smaa Peberkorn – mellem Linierne – som stikler til min Løstgighed etc etc. Værre vilde det vistnok være blevet, hvis jeg havde aabnet Stigbordet paa vid Gab for alle Sluser; sik-
25 ken en Jagt der saa var bleven paa alle Fiskene i mit Reservoir.

Naa; det kunde jo endeligen have været det samme. Men jeg er dog ganske glad ved at kunne opsætte den hele lyriske Selvbiografi til Nytaar. Saa skal nemlig den store Samling ud. Jeg synes da at Anled-
ningen er saa smuk: Indtrædelsen i et nyt Decennium. Jeg vil da
30 rimeligvis sige nogle smaa nette Ting i et Indledningsdigt herom: Halvfjerdserne ere forbi med alt hvad deri rørte sig; værs'artig, mine Herrer og Damer at tage for dem af Retterne! Skulde disse ikke smage allesammen lige godt, saa kan man jo gøre sig Haab om en yderligere Forbedring i Køkkenet det næste Aarti. Au revoir! –

Jeg sender ikke Bogen til Berlin førend jeg tillige kan sende „Poul og Virginie“ med. Jeg anvender disse gyselige – og bitterkolde – Paaskedage til at lade en Kaptajn drukne og Heltinden trække Helten op af Vandet. Det er Slutningen, der skal gøre det – ganske ligesom i 5 „Fra Klitten“. Jeg haaber ikke at Prosaen skal skræmme Dig. Jeg forsøger at skrive som Folkene selv taler; saa er jeg sagesløs.

Gid det dog blot blev lidt varmt snart! Min Næse tapløber af Snue. Jeg har maattet kassere et Stykke Brevpapir, da det blev vaadt; jeg vilde dog ikke have at det skulde se ud som om jeg havde siddet og 10 grædt over Virginie. Jeg møder op paa Søndag i „Nationaltidende“ med en større Artikel contra Julius Lange i Anledning af hans Pjece. Han skriver Fandens flinkt, den gode Julius, men han smigrer saa ugudeligt for Akademiet – og jeg hader nu engang alt hvad der lugter af „Akademi“. Det ødelægger bare de sidste Betingelser for noget her- 15 hjemme inden Fanden og Preussen tager Stumperne.

Apropos om Fanden. Skulde Du ikke „Dævlen brække mig“ have Lyst til at give Møde hos Skandrup (Schandorph) imorgen Løverdag Aften? Jeg har lovet at komme derop og drikke et Forligelsesbæger.

Hils i Rosenvænget. Saasnart jeg er færdig med Poul & Virginie ser 20 jeg ud baade til Dig og Drewsens.

Min Hilsen til din Moder og Søster.

Din hengivne
Holger Dr.

H. D. havde længe forgæves kæmpet med Myndighederne for at faa Tilladelse 25 til at indgaa nyt Ægteskab. I sin Nød henvendte han sig til „Dagbladet“s indflydelsesrige Redaktør Vilh. Topsøe, der viste sig at være den rette Mand til at fremskaffe Bevillingen.

205. Til *Vilh. Topsøe*.

Hôtel Skandia. K.

30

2den Paaskedag [3: 14/4] 79.

Hr. Redaktør Topsøe.

Jeg har, siden jeg var oppe hos Dem, gaaet og tænkt over, at det dog hverken var helt eller halvt. Det er muligt at *De* havde den bedste

Vilje til en ordentlig Samtale, men jeg for mit Vedkommende følte mig generet eller bundet – maaske ved selve Omgivelserne. Det er rimeligt at hvis jeg havde talt med Dem i Deres egen Dagligstue eller paa en Spadseretur, saa havde jeg ikke haft den Fornemmelse af ikke
5 at kunne give mig selv.

Lad mig i disse Linjer søge at raade nogen Bod paa det Forsømte, da De jo dog er kommen mig med Interesse og Velvilje imøde paa Halvvejen; idetmindste mit Talent.

Jeg tror at der især var dette Punkt, som trængte til lidt Udtalelse
10 fra min Side: hvorfor jeg saa stærkt lægger Vægten paa at gifte mig *nu?* hvorfor jeg saa nødtigt vil se mig atter et halvt eller et helt Aar under en Censur, hvis *ethiske* Autoritet jeg vel at mærke hverken kan eller vil bøje mig under, thi da skulde Staten være et langt mere ethisk Begreb end den er og Ministrene i Person ikke mindre?

15 Jeg kan herom udtale mig aabent til Dem, fordi De er Digter og *ikke* Minister, idetmindste ikke endnu. Hvis De var det, eller naar De bliver det, da vilde jeg ikke kunne henvende mig saaledes til Dem, men maatte lade henstaa til en eller anden §s Afgørelse, om mit Liv og min Virksomhed udadtil skal faa den fornødne Konsolidering i
20 ordnede huslige Forhold, eller om jeg atter paa det Ubestemte skal flakke omkring – alt eftersom en eller anden Lov byder, som jeg ikke er Overtræder af mere end mange, mange andre, der bedre vide at dække sig og hvis Talent ovenikøbet ikke lægger dem Farer og Fristelser ivejen, som maaske mit.

25 Jeg vil henvise til min sidste lille Samling „Ranker og Roser“. Det gør mig ondt, at man i Almindelighed er tilbøjelig til kun at se en aphoristisk og springende Forbindelse i disse Sange fra de sidste 3–4 Aar. Min Familje og mine Venner i snevrere Forstand se noget ganske andet deri. I Virkeligheden munder disse lyriske Selvbekendelser,
30 gennem en let paaviselig voksende Skala, ud i „Efterspillet“ overvejende ethiske Tyngdepunkt. Dette sidste indeholder vel at mærke et *Løfte*. Jeg kan kun forlange at mine Nærmeste, der vide at vurdere mig, hvormeget jeg end har haft Skindet imod mig, skal tage dette Løfte saa alvorligt og med saa fast Tillid, som de allerede siden Efter-
35 aaret have gjort. Men udadtil, for det store Hele, staar Løftet endnu

kun som Ord. Det maa indfries; og dette sker kun ved Handling, kun ved at jeg begynder, kun ved at jeg idag hellere end imorgen knytter et Forhold med bindende Kraft for hele min kommende Fremtid, hvortil jeg da Aar efter Aar kan henvise med et: Se det var *det*, som
 5 jeg alligevel tragtede efter og som jeg *kunde*, naar jeg blot kom i de rette Hænder!

De vil nu selv, baade som Digter og som erfaren Mand, kunne se, at Opsættelse eller Udsættelse af sligt hverken tjener mig eller de Paagældende til Gode. Jamen, vil De sige – og jeg tror allerede De
 10 sagde det sidst – netop ved at underkaste sig Tvang og Hindringer tjener man bedst sin gode Sag. Godt! Jeg vil da bede Dem tage i Betragtning de Forhold hvorunder jeg lever og virker. Jeg har maattet give mit Barn fra mig i fremmede Hænder, uagtet jeg elsker Børn og selvfølgelig især mit eget. Min Søster, som bestyrede mit Hus i
 15 denne Vinter, skal nu giftes; jeg er atter henvist til the boarding-life herhjemme eller til Rejser omkring fra Sted til Sted. Dertil kommer, hvad De næppe ifølge Deres Stilling til og over Literaturen herhjemme kan være uvidende om, at jeg nu, under hele den mæglende og Yderpunkterne forsonende Holdning som jeg indtager baade over-
 20 for vore Politikere og vore Literater, maa bruge et ikke ringe Kvantum af mit Humør og min Arbejdskraft for at modstaa de idelige og idelige Forsøg paa at hale og hive, skubbe og skyde mig frem eller tilbage i Debatter eller Koterier. Jeg trænger nu, mere end nogensinde til at isolere mig et Aarstid eller to udenfor vore Grænser forat kunne *arbejde*. Men
 25 jeg vil ikke leve *ugift i* Udlandet, hvor Alting virker endnu mere ind paa Digterens Sind end i Hjemmet og hvor Savnet af den huslige Arne ofte har beredet mig Forstyrrelser i mit Sind og Afbrydelser i mit Arbejde. Ogsaa dette vil De, derom er jeg overbevist, vide at forstaa.

Jeg vil gøre dette: jeg vil gaa til Udlandet, gifte mig med min
 30 characterfaste og energiske lille Forlovede, som har min Familjes og mine Venners hele Tillid og Kærlighed, sætte Bo og opholde mig paa et bestemt Sted i en ubestemt Tid. Jeg vil arbejde, og navnlig er der *ét* Arbejde, som jeg vil og maa gøre. Da hele den engelske Opinion faldt over Ch. Dickens paa Grund af hans huslige, private Forhold,
 35 skrev han en Bog, hvori han lagde sit Liv.

Jeg opfordres baade indenfra og udenfra af bestemmede Grunde til i et sammenhængende ikke-lyrisk Arbejde at redegøre for mig selv og for andre. Ved min egen Arne, borte fra Vrøvlet og fra mange gamle, hæmmende Erindringer, vil jeg arbejde – ligegyldigt om jeg
 5 faar den omtalte Tilladelse eller ej. Jeg stoler ikke ubetinget paa mit Talent alene, men jeg stoler paa mit Talent i Forbindelse med min Hustru, og jeg forsikrer Dem, at jeg under denne Forbindelse kan overvinde *meget*.

Hvis de styrende og raadende Magter over Livet nogenlunde vil
 10 bevare mig for de rent menneskelige Sorger, da er jeg under disse Forudsætninger stærk nok til at kunne tage Kampen op imod enhver Opinion – hvis der skal kæmpes. Jeg staar paa *god* Grund, og det skærper alle Evner og støtter alle Bestræbelser. Paa den anden Side har jeg haft nok af Kamp, og jeg vil være enhver baade Fremmed og
 15 Ven oprigtig taknemlig, der vil støtte mig i mine Bestræbelser for omsider at faa *Fred*.

Det var vel omtrent dette, som jeg kunde have ønsket at sige Dem forleden. Det er Ting, som jeg kan sige *Dem*, men næppe nogen Minister. Hvis De – om end blot for mit Talents Skyld – vil yde mig
 20 Deres Bistand, da vil De, ligegyldigt hvilket Udfald Sagen faar, i mig kunne paaregne en Mand, der staar i Deres Taknemlighedsgæld og som aldrig glemmer noget. Forholdene, som fjerner eller samler de menneskelige Veje, ville vel i sig selv hindre, at vi nogensinde komme hinanden saa nær, at min Taknemlighed kan blive Dem besværlig.
 25 Men ligegyldigt: jeg er i Deres Gæld.

Og idet jeg nedskriver dette, kunde jeg maaske ønske at jeg ikke saa aabent havde henvendt mig til Dem. Thi Forfatteren Topsøe er altid Redaktøren og Politikeren Topsøe, og der er noget skræmmende, noget reserveret ved Dem, som rimeligvis er nødvendigt i denne
 30 ufuldkomne Verden, men som altid slaar koldt Vand i Blodet paa Digtere. Nuvel, jeg er engang begyndt ved at gøre Dem mit Besøg og jeg løber Linen ud ved at skrive Dem disse Ord. Glem for et Øjeblik Redaktøren og vær overbevist om at jeg ikke vil glemme Forfatteren og Mennesket der bagved.

Deres

Holger Drachmann.

35

206. Til *Fr. V. Hegel*.

Nyhavn 40.

Onsdag. 30 April 79.

Kære Hr. Cancelliraad.

5 Hermed indlagte lille Billet fra Tuxen, ifølge hvilken han beder sig
tilsendt 25 Kr. Tegningen er smuk og vil pryde Bogen.

Jeg gaar til Heegaard med det første, men jeg vilde gerne have
„Poul og Virginie“ med til ham som en Opmærksomhed. Man er
altid mere velkommen, naar man har en „Opmærksomhed“ med i

10 Lommen.

Og dernæst en Ting. Jeg ønsker at udgive i en Pjece de 4 Artikler
– noget omarbejdede – jeg har skrevet i „Nationaltidende“ og som
har gjort en Del Opsigt. Jeg vil ledsage dem med en Indledning og
en Afslutning, hvori jeg paa min Side vil deltage i denne sidste halve
15 Aars Debat om de styrende Principer for vor Kunst. Det er netop min
Hensigt at faa disse fæle Slagord „Realisme og Idealisme“ bort og vise,
at vor hjemlige Kunst, baade i Literatur og Maleri, maa befri sig for
denne smaalige Kævl og Strid om Ord og kunne rumme i sig *alle*
smaa religiøse og filosofiske Afvigelser, idet Individet lades saa megen
20 Plads som mulig for sit Talent og sin Overbevisning og Nationalitet
og Fædrelandskærlighed sættes øverst, men vel at mærke ved samtidig
at *rejse og lære* saa meget som vi kunne og ikke afspærre os her-
hjemme i Ufordragelighed og Smaalighed. Jeg er overbevist om at
dette vil være et Ord i rette Tid og gribes af alle, som nu gaar og véd
25 hverken ud eller ind.

Jeg skylder jo baade mine Venner og Modstandere et Svar, og det
skal ikke være min Skyld om dette Svar ikke bliver baade bestemt og
klart og nationalt i bedste Forstand.

Pjecen behøver jo ikke at udstyres saa elegant og kan formodenlig
30 trykkes paa en 4–5 Ark og Sætningen kan begynde om et Par Dage.
I ethvert Fald vil jeg udarbejde den og se at faa den frem, thi jeg tror
nok at man snart fra alle Sider ønsker at faa at vide, *hvad* jeg mener
og *hvor* jeg staar.

Med venlig Hilsen

Deres heng.

Holger Dr.

207. Fra Vilh. Topsøe.

Den 7 Mai [1879]

Hr Holger Drachmann,
Justitsministeriets Resolution er nu faldet, at Ægteskabstilladelsen
5 gives, og Deres Sag er derved i Orden.

Med et oprigtigt Ønske om, at dette Ægteskab maa blive Dem og
Deres tilkommende Hustru til Lykke og Deres store Talent til Ud-
vikling og Ære er jeg

10

Deres
V. Topsøe.

208. Til Otto Borchsenius.

Øster Søgade 108. Ø.
d 22 Maj 79.

Kære O. B.

15 Tak for den tilsendte Kaalundske Replik. Men – burde Schandorph
i Grunden have svaret? Det forekommer mig, at jeg aldrig har set
Kaalund saa gammel og sølle som her. Det er jo det rene Vaas, op-
kogt og opspækket med hans uendelig kedelige Seminaristlærdom.
Og saa Moralen, Trosbekendelsen med de fede Typer i Enden! Herre-
20 gud, hvor vi er kommen langt ned i Suppedasen her i Danmark, at
sligt kan trykkes og udgives for et „Stridsdigt“.

Schandorph var hos mig nogle Timer efter at Du var gaaet. Baade
han og hans Kone vare meget fornøjede over det Svar, som han havde
faaet færdigt, og jeg venter mig det bedste deraf, men jeg kan dog
25 ikke tilbageholde det stille Ønske for mig selv, at han ikke havde
svaret. Thi nu bør Kaalund rent ud „stryges“ af Lauget; han er værre
end Recke; han er kommen i godt Selskab. Maaske han burde have
været der for længe siden. Jeg har ærgret mig over hans „brændende
Sp.“ og ærgret mig i disse Dage ved Gennemlæsningen af hans „Ef-
30 tervaar“; nu kommer hans sidste „Gensvar“ som Toppunktet af Skan-
dalen. Han er jo den rene Filister igrunden, med en stærk Tilsætning
af Farisæisme. Han slaar sig hvert Øjeblik for sit Bryst med Salvelse
og ser dybt ned paa os Toldere. At den Mand ikke er bleven Præst!

Lad ham nu blive Professor og R. af. D. Han fortjener det i Sandhed. Men jeg er færdig med ham, baade personlig og literairt. Han havde fortjent et Livfuld tørre Hug (litteraire naturligvis) men jeg skal nok vogte mig; thi jeg er saa forbitret paa ham, at jeg vilde com-

5 promittere den Værdighed, som en Poet bør have, hvis jeg nu vilde røre ved ham.

Han forstaar jo intet, kan intet, har intet andet læst end sine „populære Naturskildringer“ og nogle oversatte Romaner. Den Mand har skadet os meget og vil jo yderligere skade os, naar han nu som „Autoritet“ bliver henlagt til de øvrige Autoriteter.

10

Hvor dog Poesien maa kæmpe haardt i dette lille Land for at komme til sin Ret; – om den nogensinde kommer dertil herhjemme. Igrunden er vi andre ganske overflødige. *Kaalund* det er Manden. „Paa det Jevne“ og Luthers lille Katechismus: det er Sagen. Sligt vil

15 Folket have. Jeg kunde have Lyst til at ruske ham, hvis han ikke var saa uendelig skør i Stilken. Særlig modbydelig og perfid er mig hans evige Snakken om sine „Fanger“, som han omtrent gør os andre identiske med. Ja naar han endda havde skrevet en Bog derom! men han kan bare vrøvle, og af dette Vrøvl laver han sig selv sin Piedestal.

20 Hvorfor har I dog ladet det gaa saa vidt med ham? thi Du og Schandorph har igrunden forkælet ham. Han snakker om sit „Vridsløselille“ som om det var hans Sibirien. For Pokker, det er *hans* Gerning her i Livet; enhver af os har *sin* og ovenikøbet sit „Vridsløselille“. Han har slaaet udmærket Mønt ud af sine Smaavers; hans personlige og

25 private Liv har været lykkeligt, han er bleven skaanet og sparet paa alle Kanter, og alligevel skal vi hvert Øjeblik høre denne Fængseltromme. U ha, jeg gider ikke snakke mere derom.

Det gik da, som Hørup spaaede, i Landstinget. Man gav ondt af sig, men man havde politiske Grunde til ikke at røre ved selve Sagen,

30 da man gerne vilde være færdig med hele Finansloven uden at lade den vælte over en saa ubetydelig Tue som „Gagen“ til H. D. Det er den stadige Vise, som jeg nu rimeligvis maa høre en halv Snes Aar: jeg har intet gjort af „varig Betydning“. Gud véd, hvad de Spidsborgere forstaar ved „varig“.

35 Jeg vilde ønske at man havde nægtet mig Pengene. Jeg vilde da

have haft frie Armbevægelser, været en Fribytter som jeg er kaldet til at være: En mod Alle, Alle mod En. Nu er jeg af Naade og Barmhertighed „Pensionist“. Og hvilke Anmædelser i Bladene! Blot de vilde skælde ud; men de holder en mild, faderlig Haand over mine
 6 „lovende Forsøg“. Jeg tror saagu aldrig at de bliver andet end Forsøg – i den Forstand. Man vil naturligvis have mig til at skrive en „Ambrosius“ eller en Psalmebog; sligt har „varig Betydning“.

Men jeg skal blive dem en haard Torn fra nu af, det lover jeg. Jeg har ikke for intet faaet Fod under eget Bord igen. Blot mine
 10 Kræfter slaar til, saa skal jeg ogsaa nok slaa til selv.

Jeg vil lukke min Dør og arbejde strengt saasnart jeg blot er færdig med alle disse Besøg og Genbesøg. Jeg talte med Schandorph om en Tur i Fællesskab næste Uge. Jeg skriver Dig til derom.

Din
 Holger Dr.

15

209. Til *Georg Brandes*.

Øster Søgade 108. Ø.
 København.
 24 Maj. 79.

20 Kære Georg Brandes.

Mit Hjærte aabner sig idag med store, varme Kilder af den gamle Muldjord, Kilder af det Udspring, da Du og jeg var henimod en halv Snes Aar yngre, og da navnlig jeg var meget yngre end Du, og da Du lærte mig saa meget, og da jeg selv havde gjort saa faa Er-
 25 faringer og da jeg havde saa mange og bitre i Vente. Det var Foraarstid ligesom nu; jeg var lige netop flyttet fra Hotel Phønix herud paa Østerbro (ikke langt fra hvor jeg nu bor); Sortedamssøen var ligesaa blank som den nu er, Træerne var grønne, jeg var ung, nygift, overordenlig frisk og frejdig og havde meget smaa Indtægter; og Du
 30 laante mig 50 Rdlr og vi købte straks en Flaske Vin og drak Fru Bellis Skaal og din Skaal og Fremtidens Skaal. – Jeg husker det, som det var idag. Du var Foraaret i egen Person, inciterende, agiterende, fuld af uendelig skabende Kraft, galant, ridderlig, elskværdig, uimod-

staaelig; en ufortrøden Fører, en hengiven Ven, kortsagt den berømte, berygtede Dr. G. Brandes, som akkurat havde afsluttet din Vinter-Campagne og rustede Dig til den næste.

Hvorfor jeg minder Dig om alt dette? Fordi jeg spørger mig selv, om det da er mig, mig alene hvem Skylden for Forandring eller Forvandling paahviler. Jeg maa jo næsten, om end modstræbende, svare med Ja. Mine Skæbner have siden den Tid været saa omvekslende; Forholdene have leget med mig, meget mere end jeg har leget med dem. Jeg har været svag paa næsten alle de Punkter, hvor Du har staaet støt og stivt. Men netop fordi det er saaledes, saa spørger jeg Dig, om Du dog ikke – fordi Du selv i dybere Forstand har været fast i Sadelen – kunde have sat engang imellem dine Skrupler, dine Bekymringer eller din Vrede til Side og givet mig en Haand under alle mine farlige Volter og Tremplinspring. Jeg gaar ikke i Rette med Dig, fordi Du *ikke* har gjort det; thi selv den meget overbærende Direktør kan tabe sin Taalmodighed naar en af Truppen saa ofte falder af Hesten. Der ere Dyr af ædel Race, Jagthunde f. Ex., som meget tidligt og decist have Instinktet udviklet, som vedblive at følge Sporet, som forfølger og indhenter Vildtet uden at lade sig friste eller forlokke, uden at trættes. Det er de *bedste* Jagthunde; det kan ikke nægtes. Men der ere Dyr af samme Race og ikke mindre godt Blod, som have faaet en underlig Spring-Djævel i Kroppen, hvis Krop udvikles hurtigt, men hvis aandelige Udvikling ikke følger Kroppens. Deres Læreaar ere sure, deres Hvalpetid er lang; de have hurtig Færten af en Ting; man sætter dem „paa Foden“ af et Stykke Vildt og de „spore“ godt; men saa kommer Hvalpen o: det Uudviklede, Stemningen op i dem, de løber efter en Spurv, de „staar“ foran et Pindsvin, de lokkes af et Kødben. Jagtherren skælder ud, Hunden skammer sig eller løber sin Vej af Trods. Vildtet er i Behold og „Hektor“ er fløjten. Ak ja, kære Ven, jeg har været en saadan Hektor; ikke den H. som kæmpede udenfor Ilias Mure, som dræbte de mange Achaier og som tilsidst ihjelsloges af den store Achilles efterat han endog havde forf

[Resten mangler].

Om H. D.s Forhold til Familien Ancher er fortalt i Emmy Drachmanns „Erindringer“ 160 f.

210. Fra *Michael Ancher*.

Kjøbenhavn den 28 Mai 1879.

5 Hr. Drachmann!

Desværre var det mig umuligt at komme igjen til Dem i Eftermiddag efter at jeg forjæves havde søgt at træffe Dem i Formiddags. Mit specielle Ærinde var at vise Dem, hvorledes Deres venlige Ønske om lidt Solskin paa min Vei er begyndt at gaae i Opfyldelse ved at blive
10 omtalt i Berlingske Tidende, som vedlagte Kritik viser; jeg trængte i Øieblikket til et stærkt Ord; nu er det gaaet over. Lad Idioterne skrive for Idioter.

Desuden vilde det have glædet mig at tale med Dem om Fiskerne, hvis Liv og gode Egenskaber jeg elsker ikke mindre end De selv. Adskillige af dem have glædet sig over Deres „Paa Sømands Tro og
15 Love“, og hvem har ikke det? Jeg glæder mig over *alle* Deres Bøger.

Deres ærbødige
Michael Ancher.

211. Til *I. I. Frich*.

20 (Koncept).

[22/6 1879].

Velbaarne Hr. Byfoged Frich.

Jeg tager mig herved den Frihed at berøre en Sag for Dem, som jeg i Egenskab af Fremmed her paa Stedet staar udenfor, men som ligger
25 mig paa Hjærte dels som dansk Mand, dels i min specielle Forfatteregenskab som Havets Fortolker og Sømændenes Talsmand.

Det er Lars Andersen Kruses Sag, Fisker paa Skagen og Formand for Redningsbaaden sammesteds.

Jeg behøver næppe at indgaa paa Sagens Detailler for Dem. I Deres
30 res Egenskab som Øvrighedsperson her paa Stedet vil De vide, at ovenmældte Lars Kruse paa Grund af en korporlig juridisk Straf, der er overgaaet ham i hans Drengaar for en ubesindig Handling, har været sine borgerlige Rettigheder berøvet efter den Tid hvor De selv

– iflg en Skrivelse til ham dateret 25d Febr. 1879 – har erklæret at han (iflg Lov om Æresoprejsning af 3d April 1868 § 6) var Lovens Strenghed undergivet.

I Følge af denne Opfattelse som æreløs Mand – der altsaa siden
5 1868 har savnet Gyldighed – har Lars Kruse maattet se sig kasseret ved en Indstilling til Benaadning med Dannebrogsmændenes Hæderstegn, der var omtalt i Bladene i Aaret 1863, begrundet i et med Livsfare iværksat, gentaget Redningsforsøg Juledagene 1862.

Dette Redningsforsøg er kun et enkelt Punkt i en lang Række af
10 mandige og behjærtede Foretagender, som Lars Kruse har været Hovedmanden i og som nu er kommen til min Kundskab.

Som et mørkt Punkt i denne Mands Liv staar imidlertid Sagen fra hans Drengaar og den deraf følgende Ydmygelse, der siden 1868 med Urette er ham overgaaet. Man kan dække sit Bryst med Red-
15 ningsmedailler (og Lars Kruse har 5 saadanne) men der bliver en Braad tilbage, som virker indefter i Familjelivet og udefter iblandt Kammeraterne og Standsfællerne.

Jeg opfordrer Dem herved, Hr. Byfoged, i Humanitetens Navn til at virke for at den endelige Æresoprejsning i Form af det lovede Dannebrogstegn bliver denne Mand tildelt, og jeg skal som Slutning tilføje, at jeg i Lars Kruse har gjort Bekendtskab med en Mand, som er en Hæder og Ære for sin Stand, sin By og sit Land. I Tillid til hans gode Ret og til den Embedsmands Retsindighedsfølelse, som er sat til at varetage Borgernes Tarv her paa Stedet, henvender jeg mig til Dem med Op-
25 fordring om at udjevne en mulig Misforstaaelse eller fremskynde en mulig Forsinkelse. Hvis min blotte Opfordring i disse Linjer imidlertid skulde vise sig utilstrækkelig, da agter jeg at opby 'e hele min Energi og den Indflydelse jeg øver i den danske og skandinaviske Presse til Bedste for en saa værdig Client og jeg skulde da meget beklage om jeg, ved at
30 sprede Lys i denne Sag, tillige kom til at berøre mulige tilgrændsende Skygger i Hr. Byfogdens Jurisdiction og i de sociale Forhold paa Skagen.

Jeg forbliver med særdeles Agtelse

Deres ærbødige

Holger Drachmann

p. T. Skagens Gæstgivergaard.

212. Fra *Georg Brandes*.

Berlin
Zelten 16 N. W.
25 Juni 79.

5 Kjære Drachmann!

Skjøndt din sidste Sending ikke var ledsaget af noget Brev, vil jeg ikke forsømme at sige Dig min Tak for den. Jeg har havt Fornøielse af at læse begge Bøgerne; den enes Indhold var mig vel for største Delen bekjendt, men det var kjære Bekjendte og jeg kan kun beklage, at Du
10 – formodentlig af ydre Hensyn – ikke har optaget endnu langt flere at tidligere trykte, men ikke før saaledes samlede Ting. Der var ikke faa, som havde fortjent en Plads i *Toute la lyre*, selv om Samlingen derved havde faaet et mere spredt Indhold.

I Novellen synes alt det Descriptive mig fortræffeligt. Skildringen
15 af Kysten, det hele Naturstudium og det Allermeste af Menneskestudiet, der ligger bagved, er godt. Af Karaktererne holder jeg mest af Jakob og Kaptain Spang. Dog er ingen iblandt dem mislykket. Skade at Fortællingen, det Episke og altsaa mest Underordnede deri, ikke er godt *ført*. Der er ødslet med de stærkeste Effekter som maatte
20 opbevares, der er for hyppig Livsfare, og Slutningsstrandingen brillerer ved sin romanagtige Usandsynlighed. Hvorfor vilde du nu ogsaa absolut gjøre en Paul og Virginie? Den er jo gjort. Og det er dog kun det, som har hidført den tvungne Slutning.

Blandt særligt vellykkede Ting maa jeg prise Drengens Seilads i
25 Jollen med den drukne Capitain. Det er helt godt.

Det er for nogen Tid siden bleven mig meddelt, at Du i dette Foraar har holdt Bryllup. Jeg beder Dig og din mig ubekjendte Frue at modtage min Lykønskning. Det er ogsaa kommet mig for Øre – men jeg veed ei om Rygtet er correct – at Du af Rigsdagen har mod-
30 taget en aarlig Digtergage. Hvis saa er, lykønsker jeg ogsaa dertil.

Da jeg aldrig seer danske Aviser, følger jeg lidet med hvad der skeer i Kjøbenhavn; men jeg har af Breve erfaret, at Universitetet, Martensen, Ploug og overhovedet den samlede danske Reaction nylig har feiret Orgier og Jubilæer. Af tyske Blade lærer jeg, at Venstre
35 i Danmark nu kan lade sig forevise som Kalven med 3 Hoveder. Her kan man sige: for mange Hoveder og for lidet Hoved!

Om mig selv er intet Interessant at meddele. Det gaer mig godt og jeg føler mig vel i Berlin.

Din hengivne
Georg Brandes.

5 213. Til *Georg Brandes*.

Østersøgade. Ø.
København.
d 28 Juni. 79.

Kære Ven.

10 Netop idag hjemkommen fra et 2 Ugers Ophold paa Skagen (hvortil jeg i høj Grad trængte) modtager jeg dit Brev og skynder mig at besvare det. Af indlagte Begyndelse til en Epistel – et Par Dage efter at jeg havde holdt Bryllup – vil Du idetmindste se, at „Intentionen“ var der. Men jeg blev afbrudt i Brevet ved en Række af Besøg, Festivitet, Smaarejser etc, en hel Malmstrøm som jeg endelig rev mig ud af ved en af mine gamle Udflugter til Landet „hinsides Lov og Ret“.

15 Skagen var for mig en hel Kirkegaard for gamle Minder, og de Døde stod op af deres Grave og gav sig helt spøgelseagtig til at hjemsege mig. Jeg manede, signede og besvor, og det lykkedes mig endelig at

20 faa rammet den traditionelle Pæl igennem dem. Jeg anlagde en ny Samling „Sange ved Havet“ foruden at jeg maledede flittig. Et lille Billede afaar, saa snart det er blevet tørt, som Indfrielse af et gl. Løfte til din Hustru. Jeg tænker at det vil være i Berlin om c: 8 Dage.

Dit Brev var forbeholdent trods den gennemgaaende Venlighed,

25 som mødte mig igennem det. Det kunde jo næppe være anderledes, og jeg bebrejder mig nu at jeg dog ikke fik sendt Brevet samtidig med Bøgerne. Nu vinder jeg imidlertid ved denne Maanedes Opsættelse at kunne meddele Dig Ting, der baade ville interessere og glæde Dig.

Jeg vil ikke tage Traaden op fra det paabegyndte Brev med Selv-

30 bekendelser etc. Meget Vand er løbet i Stranden siden vi sidst saaes og stride have de Strømme været, som min Baad har haft at krydse sig igennem inden jeg nu er kommen i den endelige Havn. Min Hustru, hvis Tak jeg herved bringer Dig for din Lykønskning, er en

lille karakterfast og energisk Kvinde, vidtbereist, velbegavet, kundskabsrig og flittig, en stor Sjæl i et lillebitte Legeme. Hun har hidtil levet udenfor Danmark; oprindelig i Norge, dernæst i Tyskland og England. Hun studerer nu ivrig Dig, og din „Naturalismen i England“

5 har givet hende den heroiske Beslutning at ville oversætte Don Juan sammen med mig til Vinter. Hun har vundet alle mine virkelige Venners Hjærte herhjemme og hun har – hvad der er det vigtigste – vundet mig tilbage for mig selv og for ordnede og regelmæssige Tilstande *indadtil*. Denne Orden indefter agter jeg at benytte i et større Omfang til paany at opgrave Tomahawkene og erklære Krigen udefter.

10 Jeg indrømmer – lad mig straks sige det her – at jeg, forat naae saa vidt, har bøjet mig dybt, har firet og veget saa godt som paa alle Punkter. Jeg havde ifjor tilsat baade min Sundhed og min lille samsparede Kapital. Jeg begyndte i Efteraaret min Tilbagekomst her-

15 til med et undergravet Helbred, en Slaphed og Irritabilitet i Sjælen og en ganske betydelig Gæld. Mit Helbred er gaaet jevnt fremad, jeg har ført et diætetisk Liv Vintren igennem. Jeg levede arbejdsomt og maadeholdent. Mine politiske Venner fik mig i Foraaret sat ind paa en *fast* Digtergage af 1000 Kroner aarlig. Disse sølle Tusind Kroner

20 gav imidlertid Anledning til en Skandale, som kun kan ske i det kære Danmark. Under Diskussionen i Folkethinget overfaldt en af de ærede Folkerepræsentanter mig paa den infameste Maade. Han fremdrog mine *private* Forhold og stemplede mig, i Forbindelse med en anden Hædersmand, som en ryggesløs Person, der kun arbejdede i „Døgn-

25 litteraturen“s Tjeneste. Berg tog Paraden for mig ved at hævde, at et saadant Overfald var „uhørt i denne (Folkethingets) Sal“. Jeg besluttede at sende vedkommende Taler, en militær Person, min Udfordring, men mine Venner, hvoriblandt Schandorf, fik mig fra det ved at henvise til at Udfordringer her i Danmark kun udsætte En for

30 Pøblens Grin. Jeg bed det altsaa i mig, men det skal svie til de Godtfolk paa anden Maade. I Landstinget en lignende Debat blot med Udeladelse af de personlige Injurier. Det var Grundtvigianerne, som her erklærede, at jeg kun var en „Døgnpoet“, uden Betydning for Folket og Historien etc. Fischer maatte frem i egen Person og erklære,

35 at jeg dog var „lovende“. Tænk Dig, jeg har Hs. Excs. Kultusministere-

rens Ord for at jeg *dog* er lovende! Samtidig var jeg kommen under Censur i Justitsministeriet. Man nægtede mig Ægteskabstilladelse. Nu blev det mig for grovt; jeg spurgte min Forlovede, om hun var villig til at følge mig til Frankrig eller England, hvor vi da haabede at
5 formaa en Gudsmand til at vie os. Hun var beredvillig. Men paa dette Punkt greb min Familje ind med i Sagen; nye Alliancer og nye Combinationer blev sluttede, der blev øvet „Pression“ paa Ministeren gennem mange „formaaende Mænd“, og endelig stod Brylluppet i en rigtig Kirke med en rigtig Præst, en af de tykkeste og en af de elsk-
10 værdigste, der med en anerkendelsesværdig Takt sprang Fortiden over og alene holdt sig til Fremtiden.

Nuvel, jeg vil gøre ligesom Præsten, jeg vil holde mig til Fremtiden. Men jeg har svoret en lille, stille, højtidelig Ed ved mig selv, at jeg vil benytte de lykkeligere og ordnede sociale Forhold hvorunder jeg nu
15 lever til at hejse Flaget og tone Programmet fra de gamle Tider. Lad saa Historieskriveren senere udforske hvad der har været de ledende Bevæggrunde til disse saa stærke Svingninger frem og tilbage i de sidste Par Aar. Jeg har allerede begyndt godt. Jeg gik med til denne Universitetsfest forat finde Motiver og forat nære min Ild. Da Stem-
20 ningen paa Klampenborg var bleven tilstrækkelig løftet og jeg havde samlet et tilstrækkeligt blandet Antal af Theologer og Ikke-Theologer omkring mig, stod jeg op paa et Bord og udbragte Din Skaal. Der blev en artig Tumult. Den næste Dag ved Kommunens Festmaaltid opfordrede jeg din Broder Edvard til at drikke et Udsoningsglas med
25 mig idet jeg forbeholdt mig en nøjere Motivering senere. Denne skal komme i Form af en „Kantate“, som jeg nu omtrent har færdig og som parodierer Plougs og Richardts samtidig med at den angriber Universitetet paa Grund af dets „mærkelige Synde-Register“ hvorpaa Du ogsaa indtager den Plads der tilkommer Dig iblandt andre for-
30 fulgte Stormænd paa Forskningens Gebet. Jeg antager ikke at jeg faar noget Blad til at trykke den, men den bliver da trykt som en Pjece og skal da blive sendt Dig. Paa Skagen har jeg endelig nu i den sidste Uge antaget mig nogle forfulgte Smaafolks Sag imod den „gudfryg-
35 at skrive nogle Artikler imod ham og faar rimeligvis en Proces paa

Halsen, da jeg allerede i et Brev har undsagt ham og tilkastet ham Handsken.

Du ser saaledes at din gamle „Kampfgenosse“ ovenpaa sine mange og vekslende Skæbnens Omtumlinger nu er landet og at han atter er
 5 bleven „Vaabensmed“. Jeg maa arbejde strengt forat klare mig ud af mine finansielle Vanskeligheder, men jeg haaber at min Kones Dygtighed og Sands for det Praktiske ogsaa her skal støtte mig, og jeg skal da staa med Sværdet i Haand ved hver Lejlighed, der tilbyder sig, indtil man driver mig for sidste Gang i Exil – en Mulighed, som jeg
 10 vil undgaa saa længe jeg kan paa Grund af mine mange Familjeforpligtelser, men som jeg paa den anden Side har stillet min Kone i Udsigt og som hun trofast vil underkaste sig fordi hun baade er en kærlig Kvinde og en dygtig Kvinde.

Tag nu imod disse orienterende Linjer for denne Gang og hils din
 15 elskværdige Hustru paa det bedste. Her er et trist og et vanskeligt Land at leve i, men jeg er knyttet til denne Natur og dette Sprog med mange og stærke Baand og jeg vil se at holde ud saa længe jeg formaar at føre en Pen. Ogsaa Penslen har jeg genoptaget.

Jeg er
 din hengivne
 Holger Drachmann.

20

214. Fra *Michael Ancher*.

Rønne den 3 Juli 1879.

Hr. Holger Drachmann!

25 Vedlagt medfølger de ønskede Optegnelser, der saagodtsom ordret ere afskrevne efter Lars Kruses egne. Af hans ordinaire Redningsforsøg, som De kalder det, har jeg derimod ingen Fremstilling; han lovede mig en saadan, men jeg har hidtil forgjæves ventet derpaa. Foruden de i Optegnelsen nævnte Forsøg, har han gjort adskillige
 30 andre heldige, som han dog ikke har fundet det Umagen værd at omtale, da han ikke syntes, der havde været overhængende Fare nok ved dem.

Som De seer fik han Sølvkorset *tilkjendt* ved „Daphnes“ Forlis,

men maatte paa Grund af en Ungdoms Brøde lade sig nøie med en Sølvmedalje. Af de To, der kom iland af Redningsbaadens Besætning, fik den Ene Korset, den anden en Guldmedalje.

Jeg beklager meget, at jeg ikke har truffet sammen med Dem i Skagen, hvortil jeg om c 14 Dage agter mig; muligvis kan jeg da have Fornøielsen at hilse paa Dem i Kjøbenhavn.

Deres ærbødige
Michael Ancher.

215. Til *Otto Borchsenius*.

10

Øster Søgade 108.
Søndag. 6. Juli 79.

Kære Borchsenius.

Samtidig med at jeg sender den færdige Kantate til Hendriksen vil jeg dog bede Dig holde fast ved Artiklen – med Billede – i Ill. Tid., som vi talte om igaar med Hegel. Du har for det første mine egne Optegnelser – saa ufuldkomne de end ere – dernæst 10 Aars Kendskab til mig og endelig din egen Mening, dit eget System, eller hvad jeg nu skal kalde det, at gaa ud fra til en lille literair Skitse om mig. Jeg synes at en saadan nu snart vil være paa sin Plads – hvis ikke Delbanco bliver skræmmet ved Kantaten næste Søndag. Du bør da maaske have hans Tilsagn forinden. Men vist er det, at jeg, efter nu idag at have læst Herman Bangs Opsats, synes at Opsatsen har lige saa lidt at gøre med mig som det medfølgende Kontrafei. (Hvad Anmældelsen af P. H. angaar i „Nær og Fjern“, da véd Du at jeg aldrig læser noget af det Mærke, og har jeg heller ikke læst det denne Gang. Han er mig, nu da han er bleven Svanemøller-Kandidat, om mulig endnu ubehageligere end da han blot var Strandsvejsflaneur).

Det er overfor Herman Bang sandelig ikke Forfatterforfængelighed, der føler sig saaret. Jeg er altfor storsnudet til at være forfængelig i en eller anden Detaille. Jeg er gennem-storsnudet : jeg er gennemtrængt af Overbevisningen om min poetiske Sejervinding paa en hel Mængde Punkter, som H. B. aldeles ikke drømmer om – saasart jeg blot – ligesom hin store Mand – „faar Tid“. Hvilket paa ligefrem

Dansk vil sige, at jeg hidtil har *levet* som Poet, og at jeg nu skal til at digte over det, som jeg har levet. Og da *dette* at leve er et saa sjældent Særsyn i vor Krog af Verden, saa har jeg derved netop opnaaet den halve eller hele Hestelængde forud for samtidige Aspiranter. Og det er dette, som man først og fremmest skal se paa, naar man vil skrive om mig.

Jeg kan da, uden i mindste Maade at generes, rolig læse og høre dette samme, gentagne Sludder om min Prosas Utilstrækkelighed og min Lyriks Musikalskhed. H. B. siger nogle almindelige Aandrigheder, som han har hørt paa Kaféerne; men han véd slet ikke hvem han har for sig. Hen gør mig omtrent til en af disse dansende Savoyarddreng, et rent Barn, der drejer paa sin Lire og lader Vorherre og Finansudvalget sørge for Resten. Han ser ikke, hvorledes det oprindelige springende og skiftende Stof, Malerens Sands, indeni mig efterhaanden ganske rationelt lægger sig til Rette i mine Kompositioner, hvert Øjeblik *afbrudt* af *rent ydre* Tilskikkelser, men ligesaa hurtigt samlende sig og udmundende i en absolut *bevidst*, polemisk, ihærdig Spidse: Opposition. (Indignationens Mand!) Jeg suger denne til mig, omsætter, bearbejder den, ud af Havet, ud af det Erotiskes mangfoldige Faser, ud af det sociale Liv omkring mig. Om denne Udmunden af min Inspiration er tilstede i Skitsen endnu eller i det overordenlig fint Gennemarbejdede, det har jo saa lidet at sige. Det franske Maleri, der jo netop kaster sig over én bestemt Virkning og lader Resten staa antydet, kaldes herhjemme spotvis: „Skitse“. Jeg skal dog se at faa drevet en Kile ind i vor Æsthetik i denne Henseende, men dertil vil gaa Tid.

Du har jo netop Æren af stadig i vore sidste Aars Korrespondance og igennem vore selskabelige Møder at have fremhævet denne væsenligste Egenskab hos mig. Men ved Siden af denne Egenskab, der forbinder sig med det Pathetiske, stundom maaske Theatraliske hos mig, gaar netop min jevne, brede, ædruelige Sands for det Reelle hos vore Smaafolk og Smaaforhold. Den begynder i Dædalus, vokser i „To Skud“, i „Naar Mørket falder paa“, og kommer endelig helt frem i Sømandshistorierne, i mange af mine Vers (endogsaa i „Prinsessen“) og endelig i „Paul og Virginie“. Dette er en hel Forfattervirksomhed

for sig selv, og mangen Forfatter kunde være tjent med den alene. Men dette fejler H. B. meget „skitse-mæssigt“ af. Jeg maa sande Hendriksens Ord: „han er *kun* Stilist“. Og saa er hele Manden en Snes Aar! I Sandhed han maa have været et meget frem[me]ligt Barn, den-
 5 gang da mine første „Digte“ fremkom. Yderligere er han ligesaa naiv som Kaalund. Det er mit lille Stemningsudbrud „En Digter er Søn lig“, som han vælger til Motto og Udgangspunkt. Ja saa tror Fanden at Dhrr. nok skal blive i Vilderede med mit *Indhold*. Og saa mangler jeg „Vemod“! Om Forladelse nej; ofte forekommer mig Størstedelen
 10 af mine Ungdomspoesier som en fortsat vemodig Klage over Livet og mig selv, tilsat med enkelte Kraftudtryk. Hvad er „Misericordia“, „Et Aftenbillede“, „Høj Horisont“, hele „Venezia“, hele „Tannhäuser“, „Dyvekes Viser“? osv. Hvad er det, som ikke har gjort mig aldeles *umulig* herhjemme? Det er dog vistnok netop dette „Vemods-
 15 drag“ gennem alle Halvfjerdsernes Poesier, som lader forstaa, at naar jeg har fejlet, saa har jeg ogsaa lidt og lider stedse, fordi Længslen efter Idealet staar bag alle mine Digtninge ligesom Solen bag Skoven, der skjuler den. Jeg vilde dog næppe blandt de faae af mine egne Digte, der ere mig dyrebare, regne „Improvisation ombord“ og „Sa-
 20 kuntala“ – hvis det *blot* (iflg. Hr. H. B.) var Virtuositet og bølgende Rythmer. Nej, den unge Mand er *kun* Stilist, og han har ikke forstaaet mig og næppe læst mig.

Jeg erindrer engang i Vinter en Samtale med P. Heise. Han spurgte mig: Kan De i grunden lide Kritik? Jeg: Aa, jeg bryder mig ikke stort
 25 om den og læser den kun undtagelsesvis. Han: Hvad der ærgrer mig ved vor Kritik, det er, at den aldrig gaar ud paa at *forstaa* men kun paa at *skrive!* Han har Ret. En Kritik eller Anmeldelse kan sige en Kunstner en hel Række endogsaa ubehagelige Sandheder, naar der blot er *Forstaaelse* bagved. Den virkelige Kunstner bliver aldrig gna-
 30 ven, endikke over nok saa mange Udsættelser, naar han blot føler at Vedkommende er „med“. Men H. B. er aldeles ikke „med“, han er blot aandrig. Han er, som der blev sagt igaar – jeg tror af Dig – det sidste Udløb af salig Cl. Petersen. Gud bevare os for Gengangere. Amen!

35 Men du, som er „med“, skriv Du nu en fornuftig Opsats. Du sidder

jo med Kort paa Haanden og det maa dog krible Dig i Fingrene. En Recension skal igrunden skrives som et lyrisk Digt – fordi man „ikke kan andet“, fordi Hjærtet tilskynder En.

Og tag nu dette lille Udbrud mere som en Undskyldning fordi jeg
5 ikke har ladet høre fra mig saa længe, end som et Udtryk for krænket Forfattervæsen. Jeg føler mig meget mere som en Naturmagt end som Forfatter. Og hvad spørger Vinden om, hvorvidt man kan lide at den blæser fra S. S. V. og ikke fra N. N. O., eller at den ikke blæser stik fra Gud véd hvor. Dog, dette er jo ogsaa galt at sige sligt; thi saa er
10 jeg jo „Lunets Digter!“ O ve, de Skabhalse. Hvis jeg var tysk eller engelsk født, saa var jeg nu berømt; her er jeg kun „taalt“. Og nu kan Termansen og andre brave Molboer have nyt Korn paa deres Kværn ud af H. B.s Pose. Jeg er kun et „musikalsk Fænomen“, en Taagesirene maaske.

15 Slaa dog det Nodeblad ud af Haanden paa dem, ellers tror de min Sæ'l tilsidst at jeg former mine Vers – *ikke* i min Hjerne men dér hvor Vindene kommer fra.

Min Hustru hilser.

Din
20 Holger Dr.

NB Tjen mig i – men glem det ikke – at skaffe mig at vide, om nogen Don-Juanoversættelse er paatænkt af Lembcke eller andre.

216. Til *Sophus Schandorph*.

p. t. Samsø. 10 Aug. 79.

25 Kære Ven.

Jeg faar Pennen i Haand til Dig idag her ovre paa dette lille „Eiland“, fordi jeg netop har endt den tredje og mere kritiske Gennemlæsning af dine Bøger „Fra Provindsen“ og „Uden Midtpunkt“. Det var navnlig denne sidste, som jeg i det kun altfor bevægede sidste Aar
30 ifjor maatte nøjes med at skænke en flygtig Gennemhaspning. Jeg lovede mig selv bestandig at tage baade den og „En Enkestand“ for, og læse dem som et fornuftigt tænkende Væsen. Først nu har jeg faaet Stunder dertil.

Jeg er fornøjet og glædelig overrasket over denne Rekapitulation og jeg har talt meget med min Kone derover. Jeg har været saa sort melankolsk og inderlig „Dänemark-müde“ i denne Tid (tildels ogsaa grundet paa mit daarlige Helbred) og *det* at se, hvor kærnesund og
 5 kunstnerisk en Ven og Medkæmper har udviklet sig i disse sidste Aar, har for mig været ligefrem Medicin. Gud skal vide, at det er paa høje Tid at vi faar nyt Blod ind i vor Literatur og derigennem ud i vor hele unge Generation, og *Du* vil kunne gøre noget Extra her, derom er jeg nu overbevist.

10 Med mig selv er jeg inderlig utilfreds. Jeg tror dog, at jeg har faaet for meget sidste Aar. En hvilken som helst Konstitution er dog kun modtagelig for et vist Kvantum Gift, og jeg tror at jeg har faaet for meget. En vis dump, afmægtig passiv Harne over Tingenes Tilstand har afløst min tidligere frejdige revolutionære Pathos. Jeg har hidtil
 15 slaaet mig til Taal med det Haab, at jeg ude i „Folket“ skulde finde nogen Afløsning for det fordævelig løgnagtig-liberale Regimente hvorunder vi have sukket. Maaske er jeg for utaalmodig i min Søgen, men vist er det, at jo mere jeg stikker Næsen indenfor omkring paa de folkelige Venstre eller folkelig grundtvigske Omraader i de forskellige
 20 Faser hvori de findes, jo mere ængstelig bliver jeg over denne Afløsning. Med den politiske Side af Sagen er det jo nu rent sørgelig, og Grundtvigianerne brede sig med tyk Selvbehagelighed og snadrende Vrøvlagtighed, saaat mine sensible Nerver sitre. Jeg har været deres Offer i den sidste Tid. *Salve caput Cruentatum!*

25 Det er den gennemgaaende Talentløshed og den gennemgaaende Mangel paa sand Stolthed, paa en eneste rigtig støt Mand, som nedslaaer mig i „Folket“. Og naar jeg saa tænker tilbage paa Hovedstaden, saa gyser jeg. Hvad jeg dér fik at se ved Universitetsjubilæet, det staar endnu for mine Øjne som en tyk, kvalm Sky. Stakkels Danmark, det er en munter Fremtid vi gaar i Møde.

Men dette æder sig som en Kræft ind i mit Kød og angriber min Arbejdslust og Arbejdsevne. Uden fast Tro paa det Futuriske i Ens Folk bliver man ikke Forfatter. Jeg har da ogsaa lagt alt Skriversi til Side i denne Sommer og kastet mig over Maleriet. Alligevel tilfreds-
 35 stiller dette kun midlertidigt. Jeg formaar ikke fuldstændigt at af-

lukke for min Harmе, min Frihedstrang, for alle de Sparlagensprædikener jeg gaar og gemmer paa overfor denne udgjorte, forfjamskede, magelige og jevnt onskabsfulde Rest af en Nation som kalder sig de Danske. Saasnart jeg forlader denne Afkrog af Verden for atter at
 5 glo paa de forbandede Københavnere vil „Stemmen i mit Indre“ begære en Form, et Udtryk for sin Vrede. Men hvis jeg vilde tage Formen saaledes som den nærmest ligger for, saa vilde snart den gode Hegel lukke mig sin Dør og dermed vilde den Expatriationsidé, som stedse foresvæver mig, være traadt ind i sin sidste afgørende Ud-
 10 vikling.

Dette bør jeg imidlertid forekomme. Og om ikke af anden Grund, saa for min kære lille Hustrus Skyld. Hun er saa fortræffelig, saa brav og flink i at støtte mig i denne min kæmpende og vaklende Periode, og jeg kan ikke nok som udbrede hendes Roes blandt mine Venner.
 15 Men hun er jo skrøbelig af corpus og trænger absolut til Ro og nogenlunde sikrede Tilstande, især fordi hun sammen med mig red Stormen og dens Efterdønninger af ifjor; hvorunder baade hun og jeg og vor hele materielle Existens endnu lider. Jeg maa se at tage mig alvorlig sammen for navnlig at bringe de sidste Forhold nogenlunde paa
 20 Fode igen. Dette *kan* ske ved at blive rolig i Danmark nogle Aar og ikke slaa altfor store Dommedagsslag, saaat man faar hele det literaire Kobbел paa Halsen. Jeg *bør* blive, men hvorledes jeg faar Resignation nok dertil, det staar foreløbig in blanco.

Det gælder for mig, *ikke* at afdæmpe mig *saa* meget, at min indre
 25 Ild og Utilfredshed derved vokser, og det gælder ogsaa, *ikke* at slaa *saa* store Slag, at jeg bliver fuldstændig isoleret og udsat for hele Styverfængeriets Raseri. Det er et vanskeligt Dilemma.

Jeg har nu under den rolige og mere indgaaende Gennemlæsning af dine Bøger tænkt mig Muligheden af et Samarbejde med Dig, hvor
 30 din større Sindsligevægt, din større Humor med samt en Mængde andre fortræffelige personlige og stilistiske Egenskaber, som jeg har opdaget hos Dig, maaske skulde kunne give os begge en *Form* for baade Angreb og Forsvar indenfor vore hjemlige Enemærker. Jeg tror at vi kunde skrive et dramatisk Arbejde sammen, hvori vi for-
 35 delte vore Evner og rammede det fælles Maal. Jeg tror at vi begge

ligger inde baade med de fornødne dramatiske Forkundskaber og hver med sin ikke ganske ringe Del af Karakter- og Personalstudier. Tænk herover! Og lad os tales nærmere ved derom.

Jeg indrømmer at Reaktionen (Molbech, v d. Recke og Konsorter) er næsten eneraadende for Øjeblikket ved vor Scene, men vi kunde maaske se os om efter en Sekondscene, og i hvert Fald var det et Forsøg værd. Vi kender jo de fleste Skuespillere personlig og kunde influere paa dem. Sikkert er det, at *alene* vil jeg foreløbig ikke have den fornødne Beherskelse til et saadant Arbejde; og dog er netop en slig Form for Satire og Indignation den mest opdragende – ogsaa for Forfatterne.

Om 8te Dage er vi atter i Byen og jeg træffer Dig da rimeligvis hjemme. Min lille Kone hilser din dito; de ere begge søde, fortræffelige Mennesker, som det nok er værd at slaa et Slag – ja flere – for Undskyld Papir, Pen og Skrift. Alle tre ere lige slette. Jeg har glædet mig over den skotske Korrespondent, som jeg læste her i „Morgenbl“ in extenso. *Den* var hvas.

venligst

Din
Holger Drachmann.

Men lad os endelig ikke tale til Nogen om vort mulige „Maskepi“. [*Med Emmy Drachmanns Haand*]: Emmy, som stikker Brevet i Kuverten, hilser *hjørteeligst*.

217. Fra *Georg Brandes*.

Tostedt. Provinz Hannover
20 Aug. 79.

25 Kjære Drachmann!

Netop som jeg for en 6–7 Uger siden var ifærd med at bryde op fra Berlin, fik jeg et langt og elskværdigt Brev fra Dig, og undlod at svare fordi jeg mente at træffe Dig i Kjøbenhavn. Jeg opholdt mig der en Maanedstid, men Du var efter Sigende paa Samsø og jeg sender dig nu disse Linier for at kvittere for Modtagelsen af dit Brev. Dets Indhold i det Enkelte har jeg glemt; jeg troer Du bebreidede mig nogen Kulde eller Forbeholdenhed, men selv indrømmede, at denne

var naturligt motiveret ved adskilligt Forefaldet og var uundgaelig, givet min Karakter og dine Svingninger. Jeg synes Du bør mindes, at min tidligere Uvillie eller dog Forstemthed imod Dig aldrig gav sig Luft i et eneste til Offentligheden rettet Ord, skjøndt Fristelsen
 5 var der; jeg har altid villet, at der aldrig skulde findes noget saadant forhastet Ord, der kunde vanskeliggjøre Dig din Stilling og maaske tvinge dig over tilhøre af Modsigelsesdrift. Jeg har endog i hin Tid nu og da i udenlandske Blade rost dig, og da jeg netop i disse Dage har skrevet en Beretning om dansk Literatur til Meyers Konversationslexikon og en anden til Academy, i hvilke jeg har dvælet ved
 10 dine store og gode Gjæringer og tiet stille om de mindre gode, saa føler jeg Drift til at erfare, hvorledes Du lever, hvad Du har for og hvad Du paany agter at forbaave Verden med.

Idet jeg tænker tilbage paa din Paul og Virginie (ikke Poul), kan
 15 jeg bedre kritisere den end strax. *Godt* er Landskabet, helt og holdent, især Indledningsskildringen som er fortræffelig. *Godt* er fremdeles Drengens Seilads med den fordrukne Capitain og den gamle Mand ved Fyret. *Rigtigt* er det sikkert ogsaa at Capitainen gaaer ombord i sit Skib og drukner; jeg har hørt dette angribe, men med Urette. Men
 20 Alt det andet glemmer man; jeg glemmer det, med min Hukommelse, der er saa øvet til Sligt. Det vil sige: det er vel godt skrevet, men *svagt*. Der er ingen Lidenskab i den Bog. Der er ingen Flamme i den. Det er en Skildring som Du har gjort, fordi du kan gjøre saadan en. Men der er ingen Ildtunge, som rager op af den. Og jeg holder af de
 25 Bøger som række Tunge paa den Maade.

Det er en *artig* Bog og Du er endnu for ung til at skrive artige Bøger. Op, gamle Drachmann, kast dig i Sadlen og rid et langt Stykke ind i den poetiske Uartigheds Lund. Betænk dog, at „Gertrude Coldbjørnsen“, hvis Forf. er saa langt fra at have dit Talent, huskes langt
 30 bedre, brænder sig ganske anderledes ind i Sindet. Du maa vove paany. *Sapere aude!*

Hvad jeg mindst kan tilgive dig fra din Forfaldsperiode (La décadence des Romains) er, at du kunde være sløvet nok til ei at indsee, hvad *L'Assommoir* er for et Mesterværk. Kalder du det Modelstudier?
 35 Læs det om, kjære, og saa endnu engang om.

Jeg boer her paa Landet ganske ene med og hos min Familie og omgaaes Skov og Hede og drikker frisk Luft.

Jeg maa takke dig for den mig i Kbhvn tilsendte Cantate som var modig og vellykket. Meget i den var fortræffeligt, men du er under-
 5 tiden lidt *uklar* i det poetiske Udtryk. De gamle Kegler Heiberg og Hertz bør ei have levet forgjæves i vor Literatur.

Du meddelte mig i dit Brev til Berlin, at en lille Ting var under-
 veis fra dig til min Hustru, som hilser. Selvfølgelig ikke for at mane
 dig, men for ei af Delicatesse muligvis at lade Sagen gaae tabt, vil jeg
 10 blot sige dig, at til Dato endnu Intet er ankommet.

Din hengivne
 Georg Brandes.

Jeg agter mig engang i October til Kbhvn at holde nogle Forelæsninger.

15 218. Fra *Sophus Schandorph*.

Kjøbenhavn 24/8 79.

Kjære, brave Drachmann.

Dit venlige Brev laa her til mig ved min Ankomst fra en Villeggiatura mellem Helsingør og Hellebæk sidste Onsdag; da jeg nu af Hen-
 20 driksen erfarer, at Du ogsaa er kommen tilbage, skynder jeg mig med at takke Dig baade for Dine gode Ord til mig og for Dine – omend tungsindige – Konfessioner. I den Anledning har jeg Meget at tale med Dig om, men naar Du priser min Sindsligevægt, saa kan jeg kun
 halvt tage imod Prisen – jeg har navnlig i det sidste Aarstid havt
 25 Øjeblikke, hvor mit Mod har ligget fladt og sjasket, slaet til Jorden, intermitterende Tilbagefald af denne Tivlesygdом, som var min Ungdoms Hovedsvaghed. Derfor higede jeg efter Ro i Sommer og befandt mig vel ved at fordele Tiden mellem Arbejde uden Over-
 anstrængelse, Badning, Spadseren og lidt Sejld; men Harmonien
 30 forstyrredes ved stadig Angst for min Kones Helbred, der var meget daarlig under dette Landophold og naturligvis ikke er blevet bedre efter Tilbagekomsten. Rendestenene i Kjøbenhavn, Gadernes Fjæs,

denne Stank af Specerier, Knejper og Ludere, denne selvglade Sværmen for det Middellaadige og inderlige Glæde ved alle Forsøg paa at trække alt, hvad der stræber lidt i Vejret ned i samme Vrøvle-niveau, denne Affærdigelse af alle ordenlige Problemer med en Brand – uh det er dog en liderlig Atmosfære! Og saa nogle soi-disant

5 Venners galdegrønne Misundelse, der ytrer sig i en fornem Tavshed og udspekuleret Ignoreren af Ens Gjerning; ja Gu' kan det tage paa det af Naturen lykkeligst anlagte Sind. Men ser jeg Dig, Borchsenius og et Par andre gode Mænd, saa bliver jeg glad og maa for Eder tage mig ud som den evig forsorne Kristian Oldenborre.

10 Ja – om Giften endnu opererer i Dig, er det ikke at undres over. Jeg forstaar fuldt vel, at Du sidder inde med en ordenlig Ladning Indignation, men selv de, der nogenlunde sympathisere med Sligt, trække sig jo ængstelig tilbage, naar de skulde hjælpe En. Jeg skal ved Lejlighed nærmere forklare Dig hvad jeg sigter til. Alle trække

15 de En i Kjoleskjøderne og anbefale En Borgmesterdyden; de sige, at det kommer Altsammen nok; Luften bliver mere og mere rensat, men der skal ties, der skal bies – ja Tak, mens Græsset gror, dør Koen.

Naa, af dine Ord at dømme, er der jo ikke stort bedre ude i Ter-rænet. Den politiske Misère er jo forfærdelig; Reaktionenens forfæsedede

20 Lugt siver ind allevegne; jeg læste Skolelæremødets Forhandlinger med inderlig Kvalme. Jeg er ved at tro, at Maskepiet med Grundt-vigianerne har fordærvet hele Venstresagen.

Jeg skal se ud til Dig en af Dagene, naar jeg har fejlet en Bunke Korrektur o dsl til Side. Jeg fik samtidig med Dit Brev et eller rettere

25 to Breve fra Bjørnson i Anledning af Herman Bangs Skildring af mig som Literaturens Spidsborgerkonge. Han beder udtrykkelig om at hilse Dig . . .

25/8

Jeg blev afbrudt igaar og kunde ikke faa taget fat igjen. – Alt-saa – til vi ses – hils Din gode, elskværdige lille Hustru fra os Begge.

Din hengivne
Schandorph.

219. Til *Otto Borchsenius*.

Østerbro. 13 Septb. 79.

Kære Borch.

Hvad jeg igaar vilde tale med Dig om, var dette med Hegel. Jo nær-
 5 mere jeg tænker derover, jo mere føler jeg, at jeg igrunden slet ikke
 kan skrive det Brev – paa rette Maade vel at mærke – som skulde
 indlede Forhandlingerne. Jeg vil nødigt *bede* for meget, og jeg er for
 tung til at skrive det som et rent Forretningsbrev. Hvad jeg derimod
 kan, og her gør, det er at bede *Dig*, med mine Oplysninger og altsaa
 10 som Gesandt paa mine Vegne, at gaa til Justitsraaden f. Ex. imorgen,
 hvor Du er sikker paa at træffe ham alene. Hvis *Du* nemlig, hvem han
 jo sætter saa højt og har saa megen Tillid til, kommer til ham og
 siger: saaledes og saaledes forholder det sig, lad os se at bringe de
 Sager i Orden, da er Sagen straks indanket for en praktisk Skranke,
 15 og mit personlige Forhold til ham vil, i hvilket som helst Tilfælde, blive
 mig behageligere for Fremtiden. Han har gentagne Gange saa stærkt
 fremhævet for *mig* Værdien af det Venskab og den Interesse Du nærer
 for mig, og naar Du nu tager Initiativet her, saa vil Du yderligere
 vinde i hans Øjne, hvad jeg gerne endnu engang vilde være Ophavs-
 20 manden til, og jeg vil staa som Vennen, hvem Vennen anbefaler, ikke
 som en stakkels Forfatter, der trænger paa forat blive hjulpet ud over
 pekuniære Forlegenheder og i Mangel af andet ogsaa paaberaaber
 sig „Borchsenius“ Anbefaling af den Sag.

Baade Du og jeg, kære O. B., ere jo nu avancerede ind i sunde og
 25 rensede Forhold, og jeg bærer Gudskelov en stille Lykke indeni mig,
 som ikke kan blive plumret saa let og som nu kan give sig i Kast med
 større Opgaver. Men at gentage dette endnu engang for min For-
 lægger, det vil og gider jeg ikke. *Du* derimod kan komme som min
 Ven og sige til Hegel: saadan ser der ud hos Dr. Vi holder alle af hans
 30 Hjem nu; han er en „holden“ Mand nu i alle Henseender; der er
 Hold i ham selv og Hold i hans Hus; lad os nu skaffe ham Hold i
 Portemonnaien ogsaa. Han har den Roliges Flid og den Lykkeliges
 Lyst til at tage fat. Begyndelsen viser det. Man maa være lykkelig
 forat kunne anlægge „Tordenskjold“ saaledes som der er gjort. Men
 35 forat fuldende den i sin Friskhed maa man være et halvt Aar uden

Næringsorger. Hvis disse fjernes fra ham, da vil denne Bog blive Kulminationen af den Ungdomsperiode, som han nu lægger bag sig; og den vil *betale* sig for ham og for Forlæggeren mange Gange og vil maaske, naar Lejligheden atter kommer, blive den Grundsten, hvorpaa
 5 hans endelige Digtergange med det fulde Tal skal rejses.

Med andre Ord: Du kan komme til Hegel som den, der giver ham det *Raad* (og gode Raad) hvis praktiske Nytte han saa selv indser og handler i Overensstemmelse dermed, uden at jeg først har stillet en Blanding af Bønskrift og Kalcule paa Benene. Er dette ikke Tilfældet?
 10 og vil jeg trække for stor en Veksel paa dit Venskab ved at bede Dig tage Initiativet? Jeg tror det ikke, og i hvert Fald véd jeg, at jeg hundred Gange lettere om Hjærtet vil kunne indbyde ham og hans Familie om en Maanedstid i mit Hjem, naar det er bleven ham gjort klart af en *Anden*, at jeg er et „stort“ Kort og kun hidtil har hørt til
 15 Smaakortene, fordi *Tiden* har manglet mig og ikke Evnerne.

Dette sidste har jeg desværre flere Gange, hvergang jeg var i Knibe, maattet fremhæve for Hegel. Nu undser jeg mig selv derfor. Men sandt er det jo, og ligesaa sandt er det, at denne Tordenskjold kan blive (i Boghandlerverdenen) en „*Hjortens Flugt*“, som stedse gaar
 20 igen. Ikke at tale om hvad der kan følge efter. Thi, hvis jeg til Foraaaret for første Gang faar et *fuldfærdigt* Stykke Arbejde ud af den Slags, da er jeg sikker paa, at dette Overraskende vil blive et Gennembrud hos mig for en episk-lyrisk eller episk-dramatisk Strøm, der kan føre til mange, skønne Lande.

25 Hvad jeg skylder Hegel véd jeg ikke bestemt, men foruden hvad der staar hos ham, vil jeg behøve 5–6000 Kroner. Dermed vil *Alt* være klaret.

De „Kort“ jeg har paa Haanden ere følgende:

- 1) 1 Bind Sømandshistorier (kan samles og udkomme paa 1 Maanedes Varsel).
  - 2) 1 Bind Kunstnernoveller (omarbejdes og suppleres med en Fortælling, som er lovet „Ill. Tid.“ i dette Aar).
  - 3) 1 Bind Rejseskildringer (hvoriblandt den berømte Skildring fra „Dagbl.“ under Stormfloden; desuden fra Paris, London, Venedig, svenske Kyst etc.).
- 35

- 4) 1 Bind Noveller („En venetiansk Fortælling“. „Naar Mørket falder“. osv.).
- 5) 1 Roman „Samson“. (paabegyndt)
- 6) „Tordenskjold“.
- 5) 7) Kunsthistoriske Afhandlinger.
- Endvidere et Par smaa Lejligheds-Lystspil, Skitser, Brevsamlinger, løse Digte, Udkast osv. der muligvis kunde tages med i mine „Posthume-Værker“.
- [(En Samling Haandtegninger, malede Skitser, Billeder etc.)]
- 10) Og hermed anbefales Dig Sagen venligst.
- Jeg gaar idag til Hj. Lorenzen.
- Min Kone hilser.

Din
Holger Dr.

15) 220. Fra *Otto Borchsenius*.

Amalieg. 5, 3.
d. 29/9 79.

I Hast.

Kjære Drachmann.

20) Da jeg ikke synes om Digtet til Georg Br., vil jeg af gammel Vane forsøge, om du vil høre mine Grunde og mulig tage dem til Følge.

Digtet er uklart. Paa anden Side nederst er „Manden“, der styrer Presse og Stat vel Estrup; paa næste Side er „Manden“ vel Ploug – men vil man hugge, skal man give tydelige og klare Adresser. Paa 25) tredie Side er nederste Vers

1) logisk mangelfuldt. Der skal efter Meningen Tryk paa „man“ i 3^{die} Linie fr. o. og paa „din“ i 3^{die} L. fr. n., men intet af Stederne tillader Skansionen det.

2) er din Haan mod hvad der blot er „dansk“ uretfærdig. Du, der 30) skal synge os en ny Tid ind, bør ikke mismodig sige, at det Hele er skidt; du skulde netop i dette Vers, nederst paa 3^{die} Side, have sagt, at Brandes har saæet ny Sæd hos os, som ligger og spirer under Vinter-

dækket; du skulde, ligesom i Digtet til Bjørnson, frejdig profetere, at nu kommer *vi*. 3) er din Ros (i hele Digtet og især i dette Vers) over Brandes af den Art, at hverken han vil føle sig smigret eller Andre føle sig overbeviste. Jeg ser desuden Br's Mission i alt Andet end just
 5 at hævde „Personligheden“; jeg anser Br. for et stort Talent men svag og skrøbelig som Menneske, irriterabel, saa at han stundom er „lille“. Desuden er han gaaet sin Vej o. s. fr.

Privat (men dette aner jo det store Publikum ikke) undrer jeg mig over, at du *nu* vil lovsynge Brandes, du, der for et halvt Aar siden
 10 gav mig Utak, fordi jeg strøg „Lænker“ i „Roser og Ranker“ og altsaa holdt din Haand tilbage, der var løftet til Slag imod Brandes. Slaget den Gang og Rosen nu ere begge efter mit Skjøn paa urette Sted.

Var Digtet imidl. æstetisk ypperligt og roste det Brandes for hvad han virkelig fortjener Ros for af os Yngre, saa kunde jeg nok lide at
 15 se et Digt til ham i denne Samling, men Digtet staar under de andre hidtil trykte og rammer ikke B's Fortjenester i Centrum. Husk desuden, at Digtet er nyt, at der vil blive lagt særlig Mærke til det, at det vil vanskeliggjøre de hidtil paatænkte Udtalelser i Efterskriften, og m. mere endnu.

20 Jeg sender dig Digtet. Følger du ikke mit Raad enten at lade det helt fare ell. skrive et bedre og sandere, saa send det selv til Trykkeriet.

Din
 Otto B.

221. Til *Otto Borchsenius*.

25

Mandag. 27 Okt. 79.

Kære Borch.

Det var jo ganske interessant igaar. Kun skulde de gode Herrer af den anden Side vide hvorledes det er bevendt med denne „Rings“ Sammenhold. Og dog vil vi jo alle det samme og langt mere og – tiltrods
 30 for gensidig Jalousi og Pirrelighed – langt bedre og ædlere Ting end det usle Pak og de Dumrianer derovre i deres Kælderhalse. Dette trøster mig altid og det kunde maaske være at netop jeg med mine Egenskaber (bortset fra mine Mangler) kunde danne et samlende

Motiv for vort lille „Selskab“, der nu alligevel tæller de mest levedygtige Kræfter.

Jeg tror det. Thi for det første bliver nu denne min Digtsamling virkelig en *Ungdommens* Strids- og Livshistorie fra dette Decennium, hvori vi alle afspejle vore Dyder og Lyder, og for det andet har jeg altid det aabne Hav (med de stadig tilbagevendende „aabne“ Spørgsmaal) og de naturlige Mennesker derude som Baggrund selv for mine Særheder og Fejl. Det er godt, det er rigtig udmærket at *Havet* er trængt ind i vor Literatur efter dens store Blomstrings (og Blomster-) 10 Periode.

Tjen mig i, kære Ven, at lade *mig* se en 2^{den} Korr. af dette Ark for Sømandsudtrykkenes Skyld i „Go ahead“.

Hilsen
Din
Holger Dr.

15

222. Til *Otto Borchsenius*.

Søndag [3. Nov. 1879.]

Kære Borch.

Efter at Du var gaaet var der navnlig bleven vakt nogen Eftertanke hos mig om forskellige Ord og Udtryk (*ikke* Meningen) i Digtet til Bjørnson. Lad os gaa det kritisk igennem engang til, førend Du sender det i Trykkeriet. Det er navnlig Udtrykket „tinge med Fjenden“ etc. Man bør ikke fortælle dem det med de *Ord*, thi saa gør man dem jo dog til frygt[e]lige eller farlige Personer. Det er netop det, som de ikke 25 maa være. Jeg tror at de 3–4 Linjer maa omarbejdes. *Meningen* er jo: at jeg angrer at have været *vaklende* et Øjeblik mellem frem eller staa stille, og at jeg, ved at vælge det sidste, vilde kunne være kommen ind under deres Rækker.

Tror Du ikke noget lignende som:

30

...da var *Du* højest og videst dit Spor, –
det var dengang, da jeg, saaret og syg,
vakled og blev næsten halvvejs myg

ved at betragte min blødende Vinge
 og søgte om Afmarsch for Fuglen
 med Skovens Skytter at tinge
 eller maaske endnu mere ubestemt?

- 5 Der er vistnok ogsaa et eller andet Sted i Midten, hvor en Om-
 sætten eller Udeladelse af noget kunde være heldig. Thi netop *dette*
 Digt vil jo blive vendt og drejet og befølt og vejjet. Jo færre Angrebs-
 punkter jo bedre; der er nok endda.

Tror Du ikke ogsaa?

10

Din
 H. Dr.

NB bedre:

og søgte i Ly for Skovens
 Skytter Fuglen at bringe.

- 15 Det er Ordet *tinge*, som generer mest.

223. Til *Viggo Drewsen*.

Østersøgade . 11/11 79.

Kære Ven.

- Har Du ikke Lyst til at være med paa Fredag ved Middagen for
 20 Liebenberg-Øhlenschläger? Poeterne have bestegt deres bedste Søn-
 dagsløbere, Dr. Brandes vil præke til Højmesse, Borchsenius vil læse
 Fadervor og sige Amen, Liebenberg vil fælde Taarer, Pingel vil tørre
 dem af, og Undertegnede vilde sætte megen Pris paa at se Dig iblandt
 „Fritænkernes nationale og æsthetiske Vaabenbroderafdeling“ hos
 25 Vincent (dAngleterre) Klk. 3 (Tre) ¾ (Trekvart) (af Hensyn til
 Skuespillet om Aftnen) med ren Halm i Støvlerne 3: en Gala. Sviren
 koster 8 Kr.

Din hengivne
 Holger Drachmann.

- 30 Vil Du nok sende dit – selvfølgelig bejaende – Svar omgaaende til
 cand. O. Borchsenius.

Amaliegade 5.
 K.

224. Til *Kristian Arentzen*.

Øster Sogade 108.

Ø.

d. 15 Novb. 79.

5 Kære Kristian Arentzen.

Maa jeg, forsaavidt som Meddelelsen i Bladene bekræfter sig, bringe Dig min Lykønskning til den offentlige Paaskønnelse af din store Kærlighed til og de mange Aars utrættelige Flid overfor vor store nationale Digter.

10 Jeg havde glædet mig til samtidig at kunne sende Dig min store Digtsamling „Ungdom“ (Tiaaret 1870–1880) som et Erindringstegn om, at *jeg* stedse bevarer din personlige Indflydelse paa min tidligste og tidligere Ungdom i et trofast, af Tider og Luner urørligt, Minde. Indtrufne Omstændigheder gør, at jeg først om nogle Uger kan sende
15 Dig denne Bog, som jeg næppe med Overvurdering af min Virksomhed betragter som et Hovedværk – maaske et Hovedslag.

Betragt min Virksomhed saaledes som Du vil. Den er i hvert Fald min *egen*; jeg staar eller falder med den, men jeg staar og falder ikke med noget „Parti“. Dertil er jeg for uafhængig, for original. Naar jeg
20 paa den anden Side ser Dig, stundom med Rette, ligesaa ofte med Urette, blive vred og mistroisk overfor yngre Venner, som dog allesammen paa Bunden holde af Dig, saa berøres jeg smærteligt deraf. Thi jeg faar derved en Anelse om, at der for *os Alle*, med de kommende Aar, med Pulsens noget aftagende Slag, kan snige sig Ting og
25 Tanker ind, som vi nu vilde holde for umulige. Er da Alderdommen nødvendigvis kaldet til at være fjendtlig mod Ungdommen? Ja, saa har jo Ploug Ret.

Mod *ham* er min Haand løftet og vedbliver at være det. Mod Dig har den aldrig været det og vil aldrig blive det, om end Du skulde
30 blive nok saa uretfærdig i din Dom – ikke just mod mig, men mod andre, som staar mig nær.

Modtag min Hilsen; jeg tror dog Du sætter Pris paa den.

Din hengivne

Holger Drachmann.

Flg. Brev viser, at Kristian Arentzen misbilligede, at H. D. havde sluttet sig til Georg Brandes, og trak sig tilbage fra ham; ved Juletid 1883 skal der dog være blevet sluttet en Slags Forlig imellem dem (Rubow: „Oehlschlägers Arvtager“ 46).

5 225. Fra *Kristian Arentzen*.

Svanemosegaardsvei 21, 2.
17 Novbr 79.

Kjære H: D:!

1) Lykønskning til – ? Kjender Du mig da saa daarligt!

10 2) „Naar jeg ser Dig, stundom med Rette, ligesaa ofte med Urette, blive vred og mistroisk overfor yngre Venner“ o:s:v.: Naar har Du set det? Er det Andet end Sladder af uvederhæftige Personer, Du i saa Henseende har at gaae efter? Vil Du selv dømmes efter Sligt?

3) „Uretfærdig i din Dom mod Andre, som staae mig nær“. 15 Schandorph? Staaer han Dig nær? Kan Besyngelse af ham (der kort iforveien, tilligemed sin Kone, vrissede ad min venlige Omtale af Dig hjemme i min Stue) paa en rig Mands Opfordring ved dennes velbesatte Bord bevirke det? Er „Unge Dage“ maaske ikke noget Snavs? Schwanenflügel? Staaer han Dig nær? Et Rør, som svaier for Vinden 20 – som i en Aarrække har været Dig alt Andet end god, naar Du kom paa Tale hjemme hos mig! Borchsenius? Kongemageren, der uddeler Hav og Land – Havet til Dig og Landet til Schand:, medens han selv skinner som den velsignede Sol over Hav og Land! Staaer han Dig virkelig i Aand og Sandhed nær? Ja, saaledes staaer jeg Dig rigtignok 25 ikke nær og ønsker heller ikke at gjøre det.

Jeg har altid været knyttet til det Bedste i Dig, som mer eller mindre til det Bedste i Alle og Alt, mig selv iberegnet. Det Slette og Lave hader jeg og foragter jeg hos Dig, hos Alle, mig selv iberegnet.

4) Ja naturligt – Alderdom, tungt Sind, daarlig Mave, naar man 30 ikke vil offre Sandhed og Ærlighed til Cliquevæsenets Molok! Den Ungdom har jeg aldrig havt. Sang Du forresten ikke i dit smukke, ærlige Digt – det Bedste, der ved hin Leilighed fremkom – om mig: „Det Gamles Fane har Du ført“. Det var nu vel ikke ganske rigtigt, hvorfor jeg jo ogsaa stærkt protesterede derimod; men det viser dog, 35 at en vis Art Ungdom alt i dine Drengear ikke var min.

„Den sande Ungdom, ikke den af Aar,
den evige, der fældes ei af Tiden,
men voxer, styrkes, luttres gennem Striden
og endnu blusser under hvide Haar“

- 5 den besang jeg i min Ungdom, den har jeg aldrig tabt, og den
haaber jeg at tage med mig i Graven. Har jeg ikke ærlig kæmpet mig
fremad? Du aner ikke, hvad jeg fra min Barndom har stridt og lidt
for at redde det Bedste i mig. Min Poesi fik som en Følge deraf oftere
et vel abstrakt idealistisk Præg – det er netop dens personlige Sand-
10 hed. Under en poetisk Decadence kunde den ogsaa i andre Hen-
seender ikke blive, som den burde. Men den fattes, efter min Mening,
hverken Aand eller Eiendommelighed; og det vil maaske engang,
naar jeg forlængst er død og borte, blive indrømmet. Under Krigs-
aarene gik den omtrent upaaagtet hen, medens Personer som Carl
15 Andersen o:s:v: pristest. Jeg taug og trak mig stille tilbage. Resig-
nerende søgte jeg en anden Virkekreds, da jeg ikke kan eksistere uden
aandelig Sysselsættelse. Med en Haandværkers Flid, som slet ikke er
mig saa naturlig, og som kun den, der har prøvet Sligt, kan gjøre sig
et Begreb om, offrede jeg en halv Snes af mine bedste Aar til lite-
20 raturhistoriske Studier, der ifølge deres Natur hverken kunde bringe
Penge eller Hæder uden høist til det nødtørftigste Husbehov. Jeg har
endnu den Dag i Dag, 56 Aar gammel, efter en Menneskealders lite-
rære Virksomhed, 800 Kroner mindre om Aaret, end jeg behøver til
et tarveligt Liv (og et andet har jeg aldrig villet leve). Medens man
25 voterer G: Brandes, der sætter aandrig Sauce paa europæiske Hoved-
strømninger, 3000 Kroner, mer end nogensinde nogen af vore største
Forfattere har faaet, har man givet mig 800. Det er Lønnen for ikke at
gjøre Spræl, for at arbeide ærligt og uførtroent. Har Brandes maa-
ske bragt en eneste original Tanke ind i Verden? Borchsenius' Ven-
30 skabelighed, at jeg „aabenbart er en varmere Beundrer af Biskop Mar-
tensen end af Dr. G: Brandes“, bliver forresten hans Sag og ikke min,
ligesom Schwanenflügels og Konsorters *løgnagtige* Snak om Fjend-
skab mod Brandes. Med Sligt kan disse Godtfolk kun ville lægge mig
for Had og gjøre sig selv vigtige og behagelige for Hovedstrømninger.
35 Dog, Papiret er alt fuldt. Jeg glæder mig af Hjertet til din Digt-

samling og til Alt, hvad Du personligt og literært gjør, som er Noget værd – det Samme gjælder om alle Andre og om mig selv, Ploug ikke undtagen.

Semper idem

5

Kr: Arentzen.

Jeg haaber, at et varmt Sind – specielt mod Dig – ikke ganske dølges under de heftige, rask henkastede Ord.

226. *Fra Michael Ancher.*

d 18 Novbr 1879.

10 Hr. Holger Drachmann!

Lars Kruse har bedet mig sende Dem vedlagte Beskrivelser af et Redningsforsøg, som De ikke har faaet, og som, synes jeg, ikke er af de mindst interessante. Skibets Navn vil De finde i Optegnelsen om Redningsbaadsforsøgene, da han maatte ud bagefter med Rednings-
15 baaden efter Captainen og Styrmanden. Det har ogsaa den Fordeel at være det sidste med hans egen Baad og af temmelig ny Datum.

Jeg haaber De er fornøiet med Portraitet til Deres Bog. Forresten glemte jeg vist at skrive til Hegel, at det vel blev fotograferet paa Klodsen og skaaret helst af Hansen. Lars Kruse beder mig hilse Dem
20 meget, jeg troer han vil glæde sig langt mere over Bogen end over et Dannebrogstegn, som han havde en Mand, han sætter saa lavt som Borgmesteren at takke for; men han bærer sin Glæde hos sig selv og er stolt ved Bevidstheden om at have gjort sin Pligt; lad saa de andre have de ydre Tegn.

25 Venlig Hilsen fra Locher og

Deres hengivne

Michael Ancher

227. *Til Vilh. Topsøe.*

Østerbro.

30

Lørdag. d. 22 Novb. 79.

Hr. Redaktør Topsøe.

For hver ny Bog, Deres alter ego, Forf. til „Jason“, har sendt ud i Verden, har jeg haft Lyst til at bringe Dem min Tak som en iblandt

Deres taknemligste Læsere. Denne Gang har De i „Studiebogen“, og ikke mindst i de tre saa fine, saa levende og klare Efteraarsstudier, selv overmandet den sidste Del af den – naturlige – Tøven hos mig med at følge min bedste og øjeblikkelige Indskydelse. Jeg bringer Dem
 5 min Tak. Jeg glæder mig over, at vi har en Forfatter i vor Midte, der, som De, uagtet han tilhører en efter mit Skøn lidet frisk Kreds, stedse bliver friskere som Kunstner, stedse skarpere som Iagttaget og stedse mere – sympathetisk.

Jeg véd ikke, hvorledes De optager det sidste Epitheton, men jeg
 10 véd, at jeg dermed mener og henpeger paa en vis Vemod hos mig, naar jeg ser Dem socialt værende stillet i Række med de Mænd og den Kultur herhjemme, der efter min inderste Overbevisning har tabt Slaget, fordi de ikke rummer nogen Idealitet længer bag deres Ord, ingen Fremtid efter deres Handlinger. Jeg erindrer for flere Aar til-
 15 bage at have brugt et lignende Udtryk i et Brev til Dem. De blev ikke fortørnet dengang; og jeg tror ikke at De vredes nu, fordi jeg gentager det samme.

Jeg takker Dem for, hvad De som Kunstner har givet en Med-Kunstner. Nærmere kommer vi vel aldrig hinanden.

20

Deres
 Holger Drachmann.

228. Fra Vilh. Topsøe.

23 Nov. 1879

Kjære Hr Drachmann,

25 Tak for det elskværdige Brev, De sendte mig. Jeg ved nok, at De er et velvoxent Menneske og ikke af de forvoxede Fyre, som trykkes ved at anerkjende andre, men det glæder mig at have et saa frisk og smukt Vidnesbyrd derom selv, da jeg ikke hører til Deres Kreds.

Om vore forskellige Standpunkter kan det ikke nytte at skrive
 30 Breve, og det behøves heller ikke. Smagen for en Kunstskeole bestemmer efter min Logik Intet om Ens Forhold til religiøse, moralske, politiske Spørgsmaal, ja ikke engang noget om, hvem man skal spille

Lhombre med. I alle de Henseender har man at indrette sig i Overensstemmelse med sin inderste Smag. Jeg forudsætter at man er saa velhavende (i aandelig Forstand) at man har Raad til at indrette sig efter sit eget Hoved, men det har baade De og jeg. Vi begge befinde os
 5 nu vel, hver paa sin Kant, det kan man se af vore Bøger, men medens De ikke troer, at vi komme hinanden nærmere, haaber jeg sikkert, at De, ialfald i een og den væsentligste Retning kommer ialfald over i min Nærhed, selv om det ikke bliver til en af de første Terminer.

Deres

10

V. Topsøe.

229. Til *Carl Michelsen*.

Østerbro 28/11 79.

Kære Karl Michelsen.

Jeg er idag noget ked over, at jeg iaftes lod Munden løbe saa
 15 meget, og jeg beder Dig, forudsat at jeg har talt for direkte og for krast om Personer, som jeg staar i et eller andet Forhold til, da at glide med Diskretionens Viskelæder derhenover.

Det gaar mig ofte saaledes, at, medens jeg til dagligdags kan være stolt og tavs nok, saa kan undertiden Synet af og Samværen med
 20 gamle Kammerater bringe baade Vemod og Hidsighed op i mig og blande disse to Ting sammen, saaat jeg bagefter føler at jeg hverken har været elskværdig eller retfærdig.

Skyd Skylden herfor paa mine Skæbner i Livet, som endnu stedse holder mit Gemyt spændt og sitrende, naar jeg tænker tilbage eller
 25 rundtomkring mig. Jeg haaber at blive – hvad vor gode Ven Schandorph aldrig bliver, fordi han savner noget af det, som jeg maaske har for meget af – noget Betydeligt som Digter. Sch.s Talent er smukt og fast, *naar* han erkender dets Begrænsning. Ingen – og mindst jeg selv – kan endnu se Rækkeevnen for mit. Jeg haaber at den stadige Om-
 30 gang med et lille trofast, elskværdigt og harmonisk Væsen skal lægge den Alen til min Vækst, som jeg selv ikke har formaaet; men i ethvert Fald er dog maaske en Digter *mest* for hans Bekendtskabskreds i hvad han yder offenkelt.

Jeg vil bede Dig i næste Uge at modtage min store Digtsamling „Ungdom“ som et Bevis for at jeg er hvad jeg var,

Din hengivne
Holger Drachmann.

6 230. Til *Fr. V. Hegel*.

Øster Søgade. 108. Ø.
28 Novb. 79.

Kære Hr. Justitsraad Hegel.

Jeg har siden igaar tænkt paa Deres Forslag om de 3000 af Lars
10 Kruse, og jeg kan ikke nægte at jeg er bleven lidt ængstlig ved denne
Stigen i Oplagets Størrelse. Jeg véd jo ikke engang, om Honoraret
tager i Forhold de samme Skridt. Mener De dog ikke, at det var
rigtigst at sikre et 2^{det} Oplag af en saa kurant Bog, som jeg haaber at
Lars K. skal være, ved ligesom Digtsamlingen at holde sig paa de
15 2000? Det er jo endda et stort Oplag.

Det Vigtigste er jo dog, at vi faar slaaet den Kendsgerning ordenlig
fast ude i det ærede Publikum, at en ny Bog af Drachmann er noget
man værsgod skal gaa hen og læse straks; og jeg tror med Hensyn
netop til „Lars Kruse“ og den Slags Fyre, at et 2^{det} Oplag er ens-
20 betydende med et 3^{die}. Men saa maa man ogsaa gøre ham Vejen let
ved første Oplg. og skulde jeg sige noget, burde han snarere komme
ud i 1500 end i det Dobbelte. *Jeg* tror nu, at den Fyr og idetheletaget
den Genre – er sikker nok.

Jeg er bleven lidt ængstlig herved, især naar jeg tænker paa mine
25 pekuniære Forpligtelser overfor Dem og at De maaske skulde ville
forcere Afviklingen heraf ved nu og i Fremtiden at udvide Oplagene
af dem iblandt mine Skrifter, hvoraf der kan ventes et større Salg
straks ude blandt Publikum. Jeg forstaar mig ikke meget paa Regu-
ladetri, men jeg formoder at der for Forlæggeren med Oplagets Stør-
relse følger større øjeblikkelig Gevinst. Hvis dette forholder sig saa,
30 da maa jeg atter gentage min Ytring til Dem ude hos mig: Det gør
mig ondt, at De ikke *stoler* mere paa mig : paa min litteraire Stil-
ling og navnlig *Fremtid* som Forfatter. Hvad jeg hidtil har savnet,
det er et trygt Hjem. Det har jeg faaet; det véd De selv; og derfor kan

jeg nu bruge baade min Tid og mine Kræfter ganske anderledes end før. Lad da ogsaa være, at f Ex min store Digtsamling, idet den angriber Forskellige og rører ved mangen en øm Side, vil finde Modstand og blive angrebet: det er dog kun om nogle ganske faae Aar det drejer sig; Modstanden vil ophøre og jeg vil blive kanoniseret som „Ungdommens Digter“ (ganske som Ploug i sin Tid) saasnaar de gamle Kanuter ere blevne bragte til den Tavshed, hvorpaa vi arbejder over hele Linjen. Saa længe mine Digtninger, hvadenten det er Vers eller Prosa, indeholder den Marv og Kraft, den Frihedsstræben og den Farveudvikling, som endnu stedse holder enhver Rival i ærbødigt Afstand, (selvom der kaldes lidt med Pisken engang imellem) *saa længe* er der ingen Fare for at mine Bøger skulle savne Publikum.

Dette tror jeg ogsaa, at De og jeg ere saa temmelig enige om. Men i Deres Egenskab som en Mand, der taler med saa mange forskellige Mennesker og læser saa mange forskellige Udtalelser, synes jeg nu og da at spore en Grund til Frygt hos mig for, at De skulde lade Dem paavirke eller skræmme i min Disfaveur. Det bør De imidlertid ikke, kære Hr. Justitsraad Hegel. De bør stole paa mit Talent og paa de gode Hænder, hvori Traaden til dette Talent nu er lagt. Jeg véd, at De som Forretningsmand skylder Deres Forretning alle mulige Hensyn. Men har De i Grunden noget at frygte i saa Henseende overfor mig? Jeg tror det ikke. Jeg véd, hvad jeg har paa Stapelen for det næste og de kommende Aar. Det er lutter „kurante“ Ting, som man siger. Jeg véd desuden, at med hvert Aar skyder et nyt Hold af den Ungdom op, der skal bære en Digter frem af min Natur. Man har kaldt paa mig baade fra Studenterverden[en] og fra Seminaristerne. Jeg véd desuden igennem min Faders ikke ringe Kendskab til Hovedstadsintelligen- sen, at en stor Del af denne, som ikke lader sig skræmme eller vildlede af nogle Blade, stedse med Interesse følger min Udvikling. Jeg véd sluttelig, at jeg netop ved at forherlige det Sunde, Friske og Djærve, og være „Smaaafolkenes“ Talsmand samtidig med at jeg er Heltenes, er i den fuldeste Overensstemmelse med mig selv, mit Talent og mit Folk.

En saadan Digter kan man „holde“ en Del paa, udenat risikere noget.

Ikkesandt?

Saa lad os da tage den ganske rolig, og lade Udviklingen baade materielt og intellectuelt gaa sin jevne Gang, uden Forçeren. Jeg kan sige saa meget, at hvis jeg havde nogle Penge tilovers, vilde jeg tage Aktier i mig selv. Og det er ikke saa lidt sagt.

5

Med en venlig Hilsen
Deres hengivne
Holger Drachmann.

231. Til *Kristian Arentzen*.

10

Østersøgade 108 2. Ø.
d. 6 Decb 79.

Kære Kr. Arentzen.

Jeg havde allerede for et Par Uger siden, da Du sendte mig dit Brev, efterat have sendt mig Din smukke Bog i Gave, Haanden paa Papiret forat svare Dig – baade med Tak for hvad der laa bag dine „heftige,
15 rask henkastede Ord“, og med Redegørelse eller i det mindste Forsøg derpaa overfor de mange stærke Ting, som Brevet baade direkte og indirekte sagde mig. Men jeg lod være. Jeg tænkte, at det vilde være bedre, om jeg hvilede lidt paa det. Jeg holdt mig til dit semper idem under Brevet; og det holder jeg mig endnu til og for bestandig.

20 Jeg husker ikke tydeligt, hvad jeg skrev Dig til, men jeg tror dog, at Du i flere Ting misforstod mig; og det er stadig af Frygt for Misforstaaelser imellem os To, at jeg holder mig i min egen Wigwam og ikke søger Dig op i din. Jeg vilde dog saa nødig paa Krigssti med en af mine ældste og bedste Venner, imod hvem jeg idetmindste véd,
25 at jeg aldrig har løftet Tomahawk, og med hvem jeg ofte kunde længes efter at ryge en stor og velstoppet Fredspibe, som i gamle Dage.

Du tilgiver de temmelig antikverede Cooperske Lignelser; men de mælder sig af dem selv. Vi er jo dog nemlig Alle – nemlig alle dem, der oprindeligt samledes hos Dig paa „Blaagaardsgadens Fyr“, hvor vi
30 fik Olie og Væge udleveret til vore forskellige Lamper – endnu stedse en Bande „Rødhuder“, og Forbindelsen i saa Henseende med Dig er større end Du tror. Lad Tiden, Existensspørgsmaal, forskellige Evner, forskellige Skæbner, have slidt det oprindelige Præg hos de Enkelte:

det er der dog, og det er derfor jeg taler om at være „knyttet til en Kreds“, og det er derfor at det stedse gør mig inderlig ondt, at se en gammel Høvding og Vildmand som Du, prikket til, og prikken paa 'et, gravende efter Øxen, for efter Tid og Lejlighed at kaste Stam-
 5 mens yngre Krigere Øxen i Hovedet.

Jeg tilbyder mig ikke her at være Mægler for Andre. Det er i Reglen en utaknemlig Rolle. Jeg haaber paa kommende Dage og større Imødekommen samtidig fra alle Kanter, idet jeg for mit Vedkom-
 10 mende er mig bevidst, at jeg aldrig puster til Gnisten, men snarere klemmer fast om den, for om mulig ved en eller anden gunstig Lejlighed fuldstændig at kvæle den. Jeg hører dog tidt, naar Gemyterne ere i Ro, og hverken saaret Forfængeligheds eller krænket Værdigheds Smaatrolde er paa Spil, mange smukke og hjertelige Udtalelser om Dig falde fra den gamle „Bandes“ mest forskellige Medlemmer.
 15 Disse Ord gemmer jeg, og, som sagt . . . jeg haaber.

Jeg ønsker her kun for mit eget Vedkommende, samtidig med at jeg lader Posten besørge Dig min Digtsamling „Ungdom“, at tale et Par Ord om denne min Ungdom, hvoraf meget baade i og mellem Lin-
 20 jerne peger tilbage mod Dig som Udspring, som mentor og primus motor, og hvoriblandt findes meget, som Du baade har varmt angrebet og varmt fremhævet; – det kunde jo ikke være andet.

Jeg har ikke givet mig selv denne *Ungdom*, saa lidt som Nogen af os selv giver sig sin. Den var da maaske blevet en anden, om maaske ikke nogen bedre. Jeg kan ikke gøre ved, at jeg er født og har ud-
 25 viklet mig som en dansk – vel at mærke *dansk* – Byron, ligesaa meget under den britiske Aristokrats Højdemaal, som vore hjemlige Smaaforhold er under de engelske. Jeg vil blot værge mig imod, at jeg af Venner, og især mine ældste og bedste, for meget maaske dømmes ud af altfor hjemlige Forhold, med altfor hjemlig en Maalestok. Mine
 30 Fejl og Mangler, og ikke mindst som Person, have været *ude over* Gennemsnitsmaalet for min egen Nation; de kunne muligvis have været større end Flertallets af dem, der ere fødte paa Københavns Brolægning; men jeg har paa samme Tid mindre at bebrejde mig af de Smaasynder, der ikke pletter vor Nation mindst. Naar man staar
 35 med et Newstead Abbedis fyrstelige Formue og en Peers Rang i

Verden, saa kan man sætte denne Verden i endnu større Forbavselse, især naar Geniet tillige er af Byrons aandelige Formue og Rang. Jeg stod for 10 Aar siden paa Londons Gader uden en Skilling i Lommen, henvist til at bruge en Malers Pensel, som Ingen kendte noget til. At
 5 jeg tillige havde Venner dengang, og at jeg ikke glemmer en Vens Ord som *dine* til mig dengang, det er sikkert. Men jeg havde kastet min Familje og mange andre Forhold Handsken, og Kampen skulde fægtes ud. Nuvel – jeg har gjort mit bedste; og jeg har i saa Hen-
 seende intet at bebrejde mig.

10 Mit senere Livs Skæbner have været noget turbulente. Ja det er sandt; og jeg har ofte følt, at Grunden vaklede under mig; og jeg har følt, at mine *virkelige* Venner – hvoriblandt Du stedse har indtaget en Hædersrang – kunde have Grund til at frygte og undertiden korse sig. Men jeg har i givne Tilfælde sat Ære, Forstand og legemlig Sund-
 15 hed – hvad der vel omtrent kan kaldes med det højt klingende Ord: Livet – ind paa min Gerning i Øjeblikket, forat jeg ikke senere skulde kunne bebrejde mig selv, at jeg havde ladet *noget* Konsekvens være uforsøgt, – og det har dog til Slutning inderst inde givet mig den „Holdning“ som Mand, der i det pjaltede og pjattende Københavns
 20 Mund stedse antager de mest fornærmelige Udraabs Karakter.

Om den *Form* i digterisk Forstand, som jeg har givet dette Livs Ungdom, og som nu ligger bag mig, derom skal jeg ikke tale til Dig. Her har Du mig, omtrent som jeg er fra 1870–1880. Lapset og alvorlig, tvivlende og troende, angribende og dækkende mig selv: jeg tror dog,
 25 at Du fornemmer en Del af din *egen* Ungdom herigennem disse for Størstedelen, i Ordets bedste Forstand, improviserede Digte med deres Flotheder og Mangler, deres Ujevnheder og deres Musik – en Musik, som maaske har været nægtet Dig, men en Musik, som nærer sig dybest nede af den Tro paa den „menige“, den elementære Kraft, og
 30 dybest inde af den *Idealitet*, som Du, medens jeg var ganske ung og grøn, saa trofast, saa æggende, saa faderlig og saa ganske digterisk tillige stedse holdt frem for mig, hvergang jeg havde en og anden Confession at gøre Dig, og hvergang jeg ikke kunde gøre den i Vers – thi dengang var jeg som bekendt endnu ikke „opfunden“, endnu ikke
 35 Digteren H. D., men *kun* Vennen og Eleven.

Og disse to sidste Ting haaber jeg i bedste Forstand, hvad enten det gaar op eller ned, stedse at skulle blive overfor Dig. Lad saa Tid og Forhold, og Venner og Forbindelser og Sniks[n]ak og Vrøvl – kort alt Forgængeligt – for en Tid fjerne os. Jeg skal dog nok, naar jeg har
 5 konsolideret mit Liv endnu mere, saaledes som jeg nu arbejder paa, og naar de sidste Dønninger fra Stormene har lagt sig, ogsaa digterisk, i gode, i smukke, i Dig værdige Vers engang faa udtalt Alt det meget, som ligger mig paa Hjærte overfor den 56 gamle Ven og Poet, som maaske er yngre end

10

Din hengivne
 Holger Drachmann.

232. Til *M. Galschiøt*.

Østerbro.
 Østersøgade 108.
 9 Decb. 79.

15

Kære Galschiøt.

Naar jeg idag tænker mig dit pludselige Spørgsmaal om igen fra igaar, da tager jeg, næsten mod min Vilje, Pennen og skriver til Dig, at det ligemeget forundrer og saarer mig, at det, Du kalder „Opinionen“ –
 20 altsaa dog vel den bedre Del af samme – et eneste Øjeblik kan være i Tvivl om Adressen for flere af mine i „Ungdom“ og særlig i „Døgnets Psalmer“ indeholdte ægte lyriske og ægte H. Dske Digte.

Ingen – forekommer det mig – der blot har traadt i det aller vageste Forhold til mine Digtninger, kan være blind eller døv for, at jeg lige
 25 fra Udgivelsen af „Dæmpede Melodier“ og til Dagen idag, har opbevaret Erindringen om min første Hustru saa ridderligt som vel nogen Poet gør det. Jeg har begravet hende under Toner som „Sakuntala“, „Snehvide, Du døde“ og mange flere. Toner, som i Sandhed ikke skulle skæmme nogen Erindring, paa samme Tid som ingen nulevende
 30 Poet efter min Mening skal kunne opvise Magen til dem baade i Følelsen og i Ordenes Kunst.

Dette maa Du for mig have Lov at sige *din* „Opinion“. – Hvad det betræffende Digt i „Døgnets Psalmer“ angaar, da har jeg allerede

fornemmet Hylet derimod førend Du gentog det iaftes og derved bragte mig mere ud af min Holdning, end jeg længe har været. Nuvel, dette Digt er et Skrig af tilbageholdt Smærte, som er blevet afvristet en Mand, hvis Hjærte idetmindste er tusind Gange bedre end
 5 de Tusinder, som Du tæller iblandt Din Opinion, og som jeg vil kæmpe imod saalænge jeg aander.

Dette til en – jeg havde selv troet ufornöden – Forklaring.

venligst

Din

10

Holger Drachmann.

233. Fra *M. Galschiøt*.

Kompagnistræde 22.

9. 12. 79.

Kære Drachmann! Blot et Par Ord endnu om denne Sag. Jeg
 15 for mit personlige Vedkommende havde *intet* Øjeblik været i Tvivl om, til hvem det omhandlede Digt refererede sig, og jeg havde ikke heller fra nogen Side i hvad du kalder *min* „Opinion“ hørt Andet. Men da jeg umiddelbart efter vcr Samtale hører, at en af dine aller-
 nærmeste Venner tror, at det refererer sig til din første Hustru, fore-
 20 kom dette mig saa absurd, at jeg netop for at kunne møde en saa meningsløs Antagelse med dine egne Ord gik lige paa dig igjen og gjorde dig mit Spørgsmaal. Du ser, at det altsaa ikke er til „min Opinion“ at jeg skal lade Svaret gaa videre, men til *din*, til Folk i den inderste Kreds, det eneste Sted, hvor jeg har mødt denne Opfattelse.
 25 Iøvrigt vil jeg bede dig ikke opfatte, hvad jeg sagde til dig igaar om Digtet i Almindelighed som fremgaaet af Vigtigmageri eller Lyst til at høre og føre. Jeg gjorde det for, selv med Risiko at faa Uta-
 for, hvad jeg jo nok heller ikke har været langt fra, at fraraade dig at give Publikum Vaaben ihænde imod dig. Du kan paa Vers og i
 30 Prosa, offentlig og privat foragte og forhaane dette Publikum saa meget, som du vil – det bliver jo dog alligevel *dit* Publikum, som du nok selv, hvis jeg mindes ret, har sagt om, at Digteren *maa* staa i godt Forhold til, om han skal føle sig lykkelig og hans Digting have Art.

Det er nu mit Maal at arbejde paa Tilvejbringelsen af dette gode Forhold, arbejde paa det ikke blot i Publikum, men ogsaa hos Eder, og jeg gjør det vedblivende, enten saa din og de Andres Velvilje følger mig eller ej.

5

Din heng.
M. Galschiøt.

234. *Fra Alexander Kielland.*

Stavanger 1ste Juledag 1879

Høistærede! – jeg maa fortælle Dem et snurrigt Træf, som forresten
10 er slemt nok for mig.

Efter at have læst nogle af Deres pragtfulde Vers i den nye Samling sad jeg i Tanker og betragtede Bogens Omslag. Da fandt mine Øine følgende: Lars Kruse! De vil forstaa min Bevægelse, naar De hører at Lars Kruse er Navnet paa min Helt – i den Roman, jeg netop nu har
15 færdig til Omskrivning. Det er dog virkelig latterligt nok, at vi have stillet begge disse Navne sammen, og kanske holder De ligesaa meget af Kombinationen som jeg.

Hvis De nu vilde været meget venlig mod mig, saa skrev De mig nogle Linier om, hvorvidt Familienavnet Kruse bliver meget anvendt
20 i Deres Bog; jeg har nemlig flere Kruse'r. Kanske kunde jeg da beholde Familienavnet for en og anden Person. Det bliver dog vel bedst, at jeg helt forandrer Navnene, og forsaavidt var det meget heldigt, at jeg itide fik se Deres Bog averteret. Men snurrigt er og blir det dog, at man i en saa liden Literatur som den dansknorske skal løbe Pan-
25 derne saaledes mod hinanden.

– Fra min afsides Krog heroppe speider jeg som en Røskat udover Bogverdenen, og hvergang jeg ser et nyt Bind fra Dem, er jeg færdig til at falde under Bordet af Forskrækkelse over, hvad De kan udrette. Da bliver jeg selv meget mismodig, meget liden og meget ensom. Til
30 Vaaren maa jeg vist ud og lufte mig lidt igjen, og kjært vilde det da være mig, om jeg kunde mødes med Dem, og fæstne et Bekjendtskab, der kun halvt er gjort.

Deres
Alexander L. Kielland.

235. Til *Frederik Hendriksen*.

Øster Søgade 108
26. Decbr. 79.

Kære Hendriksen.

5 Jeg takker Dig for dit Brev. Unægtelig burde jeg selv have været en saadan „venlig Sjæl“ og sendt Dig min Bog. Jeg havde ogsaa gjort det, hvis jeg havde haft bedre Raad (eller flere Friexemplarer), men selve „S. f.“ har jo i „Morgenbl.“ erklæret den for dyr.

At jeg særlig maa være mine Venner taknemlig for ethvert smukt
10 Ord, der nu tilflyder mine Digte og udelukkende fra den „snevrere“ Kreds, det maner mig tillige om, at jeg nu atter er, hvor jeg burde have været de sidste 2–3 Aar, men rigtignok ikke var. Det er naturligt at man ved sin Udgang af Venusbjergene ikke just træffer mange milde Ansigter, især naar man samtidig anlægger Korsdragervaabnene istedet-
15 for Hoffets Farver. Men lad alle dem, der angler efter Kors og Stjerner, se skævt til mig, fordi jeg ikke, efter atter at have bekendt Kulør, viser mig som en af Hoffets Folk. En Folkets Mand og Ungdommens Mand er jeg som jeg var, førend jeg blev Tannhäuser. Et Skrig af Smærte har undsluppet mig ved at betragte mig selv i et lønligt Øje-
20 blik. Dette ene Skrig har væltet mig i den Hegelske Triumfvogn og stillet mig i den københavnske Gabestok. Men hermed er den sidste af mine „Selvbekendelser“ forbi, og jeg føler baade Modet og Haabet vokse herved. Hvis min „Ungdom“ havde gjort Lykke i den almindelige Forstand, da havde det været farligt for mig. Som det er, er det
25 godt. Jeg takker Dig og „de mange med Dig“; thi det er dog paa denne brave Minoritet at en Sangers virkelige Lykke beror.

Ingen véd dog bedre end jeg, hvor det har lettet mig, at faa Alt det med, som Bogbinderen har indbundet i min „Ungdom“, og som vilde have ligget og knuget mig i Form af Manuscript, hvis det ikke var
30 kommet ud og havde tilhørt baade Venner og Fjender. Jeg skal aldrig glemme Borchsenius det, at han netop stod fast paa at gøre Samlingen saa fuldstændig: „Kortene paa Bordet!“ Jeg kan derved, blandt andet, i det nye Aar blive en baade paalideligere og værdifuldere Medarbejder af „Ude og Hj.“; thi jeg har ikke længer noget
35 at sige om „mig selv“. Jeg har slaet mine Modstandere i Ansigtet, og

jeg har ikke sparet mig selv. Fra nu af har jeg den sande Objectivitet tilbage, og det er altid den bedste, og ikke mindst for et ill. Ugeblad. Desværre har i den senere Tid legemlige Lidelser blandet sig med en indre Uro. Jeg haaber at jeg til Sommer skal genvinde min „Maves
5 hele og udelelige Republik“ paa en større Sørejse. Andet forlanger jeg foreløbig ikke.

Det er sandt: Vil Du med et Par Ord underrette Seekamp om at den paatænkte Aften er blevet udsat til længere ind i Januar, fordi en Del mældte sig fra Tjeneste i Lighed med Redaktøren af „Ude og
10 Hjemme“.

Og vil Du saa modtage mine bedste Nytaarshilsner med Tak for det gamle Aar. Held og Lykke og mange Abonnenter for „Ude og Hj.“ og dets Redaktør!

Din hengivne
Holger Drachmann.

15

236. Til *Georg Brandes*.

Øster Søgade 108. Ø.
d. 27 Decb. 79.

Bedste Ven.

20 Det glæder mig at Du sendte mig nogle Ord netop nu; thi som Du selv siger, vi fik saa lidt talt sammen medens Du var her. Nu er det maaske mig, der kan sende Dig nogle opmuntrende og styrkende Ord midt i denne lidet styrkende Periode. Du skal nemlig vide, at Slaget, der blev rettet mod Dig for 8 Dages Tid siden, blev rettet over „hele
25 Linjen“. Der er gjort en Kraftanstrengelse, og det er – som for en 7–8 Aar siden – Dig og mig, der har maattet bære hele Tørnen. Hele den danske reactionære Presse var inspireret ude imod Dig, Fischer og mig paa én Gang. Ploug lagde for med en Artikel mod Dig, netop Aftnen førend Afgørelsen om Dig skulde træffes i Finansudvalget.
30 Jeg vidste da straks din Skæbne. Jeg ilede til Hørup og fik Bekræftelse paa, at Hoffet (med Alt hvad dertil hører) med Ploug som Trompeter vilde styrte Fischer „paa“ Dig, og indsætte Klein i Stedet, hvis din Indstilling ikke blev taget tilbage. Da Fischer jo afgiver en hel Del

Muligheder, og da Klein betyder den fuldstændig sejrende Reaction, *maatte* det radikale Venstre lægge Dig ad acta. Jeg skal komme tilbage hertil, fordi det er nødvendigt at Du hører nærmere herom, inden Du aldeles opgiver Sagen. Den er kun *udsat*, ikke *opgivet*; tro det!

5 Som sagt, Ploug lagde for med Dig. Dernæst kom Turen til mig (efterat han noget iforvejen havde haft Schdf. fat for de „Unge Dage“). Artiklen imod mig indledtes med et Spark til Fischer og dernæst kom 4 Spalter fulde imod „Ungdom“ og forresten hele min Produktion. Sidestykket hertil maa søges i Pl.s Velmagtsdage. Mine Ud-
 10 fordringer i Digtene „Panser og Plade“ havde bragt ham paa Højde af sig selv. Dette er vel nok til Forklaring. Og nu har hele Pressen faaet Luft derigennem, og navnlig har mit „eget“ Organ (smukt) „Nationaltidende“ udløst al den collegiale Misundelsesgalde – og ikke mindst imod „Lars Kruse“, – som var tænkeligt. Desværre er min Sundhed
 15 endnu rystet efter hint ulykkelige Aar ifjor, og det var ikke mindst Stødet imod Dig, der gjorde mig ligefrem syg, hvortil kom, at vi jo Alle havde gaaet i det sikreste Haab om at faa Dig hertil efter Nytaar. Imod Sædvane tømte jeg hele Bægeret; jeg læste Alt hvad der kom til Orde gennem Pressen – og jeg blev saa angrebet i hele min Organisme,
 20 at jeg maatte holde Sengen i flere Dage. Hermed var Krisen imidlertid kulmineret. Det sidste Nachspiel var det artigste; Hegel blev bange. „Lars Kruse“ er totalt slaaet, og Salget af „Ungdom“ er stoppet. Da jeg saa’, at det altsaa var min *Existens*, der ligefrem stod paa Spil, da jeg venter et Barn til Foraaret, da jeg endnu har megen Gæld etc etc.,
 25 og da jeg naturligvis under disse Forhold *maa* holde Humøret oppe og navnlig ikke maa forskrække min lille Kone, som tappert har holdt hele denne Julecampagne ud, saa stod jeg op, fast bestemt paa at se Sagen lige i Øjnene og samle Mandskabet igen. Jeg har konfereret med Vennerne blandt Politikerne i disse sidste Dage og jeg har sét, hvorledes
 30 Forholdene blot trænger til Hvile og at denne Pause maa tages – saavel af Dig som af mig.

Efter Samraad med politiske Venner lod jeg et Digt trykke i „Morgenbladet“, „Paradehesten Parmo“. Det var skrevet allerede for noget siden, og havde derved den Fordel at være haanende uden at være
 35 arrigt. Derpaa fik Schandf. Luft næste Aften med et direkte Svar til

„Dr. Ploug“. I Grovhed lader det intet tilbage at ønske; maaske er det lidt for „vredt“ : Haanen deri kunde være større. Men det har unægtelig været en „Skandale“, og netop begge Digtenes Fremkomst omtrent under Et, og dog forskellige, det ene en rammende Satire, 5 det andet et Spark lige i Maven – som Sch. vilde udtrykke sig – har sat det borgerlige Kbhv. paa den anden Ende. Pl. skal være syg af Raseri og man siger at han iaften kommer ud med et Svar; hvilket han oprigtig talt ikke skulde gøre.

Ak ja, kære Ven, jeg taler saa udførligt om disse Storme i Vand- 10 glasset. Det er jo kun en ynkelig Misère, at slikt omtrent kan sætte Landet paa den anden Ende. Men det kan maaske dog interessere Dig i Verdensstaden. Vigtigere er det, at jeg – nu da jeg selv er bleven kold og rolig igen – faar talt med Dig om din egen Stilling. Jeg har en Følelse af, at din Broder – som desværre ikke synes at ville besvare 15 to Visiter, jeg har gjort ham – maaske lidt for haabløst har tilskrevet Dig og derved gjort Dig Billedet mørkere end det er. Fremfor Alt, lad Dig ikke forlede til noget altfor hastigt literairt Skridt, der kunde vanskeliggøre dine politiske Venners Arbejde paa at fremme Sagen næste Finanslov. Det *vil* ske; i denne Overbevisning maa Du ikke lade 20 Dig rokke. Din Stilling ligeoverfor Ansættelse eller Gage er ikke i nogen Henseender misligere end f. Ex min. Vi har begge faste og sikre Venner indenfor Politiken, og de vil benytte Lejligheden saasnart den atter viser sig, men ogsaa *kun* naar den er der. Imidlertid siger de til os begge: Hold ud! De maa jo selv holde ud. Nuvel, vi er, 25 med alle vore Mangler, en lille, fast Trop herhjemme, og med hver Dag bliver den yderste venstre Side i Politiken mere og mere sammenæltet med Literaturen; og at fremme den frisindede Literaturs Sag, er blevet Politikernes Æressag. Vær overbevist om, at vi – netop igennem Tidernes Ugunst herhjemme – forsaavidt staar mere som et politisk- 30 literairt Parti; hvad vi ikke før var. Det er os, der, Bog efter Bog, Debat efter Debat, danner dit Auditorium ude omkring i den opvoksende Ungdom. Uden dette – mere udvidede – Auditorium vilde dog din Tilbagekomst her straks ikke blive nogen saa actual Sag, som den maa blive, naar Du skal have Gavn og Glæde deraf ved Siden af 35 en sikret Existens. Om og denne Existens er mager, saa er den dog et

Rygstød. Du slider, jeg slider. Om 10 Aar vil vi paa denne Maade være brændt op. Vi maa engang have noget Rygstød, og desuden – Du tilhører dette Sprog, hvori dine bedste Værker er skrevet og igennem hvilket din Ungdoms bedste Gerning har lydt. Det (fjollede) Ord „Realisme“ vil i Løbet af faa Aar være sivet ned igennem de Lag, der bærer en Literatur og en Literaturens Fødselshjælper, Overkirurg og Plejefader. Den modsatte Side er jo fuldstændig gold. Hvis ikke netop denne Sag med din Ansættelse havde faaet et saa offenkendt Udseende, og derigennem sit Tilbageslag nu, saa vilde jeg næsten sige, at det forsaavidt var Dig selv behageligere og tjenligere at vende tilbage om et Aar eller to, fremfor nu straks. Vi erobrer Terrain stadig herhjemme, og Terrainet er *Dit*. Tiltrods for min egen Ophidselse er jeg dog ikke blind for denne Kendsgerning, og Reactionen herhjemme vilde ikke skrike saa himmelhøjt, hvis den var mere sikker. Meget kommer an paa, om den nuværende Kultusminister bliver paa sin Plads. Han er som Videnskabsmand frisindet, som Politiker hader han de gamle Liberale. Han er bleven overrasket af en Camarilla mellem Hoffet og hans egne Colleger; men han er en Mand, som vil hævne sig. Saaledes taler Profeten.

20 Og saaledes kunde jeg blive ved – rimeligvis tvært imod den Diskretion, som jeg skylder mine politiske Venner. Men Du kan jo rive Brevet istykker, saa kompromitteres ingen, hvis det nogensinde skulde komme frem.

Med Hensyn til mig, da har jeg alt lagt Stof tilrette i dette kom-
 25 mende Aar. Jeg har opfyldt de Løfter, som jeg bl. andre gav Dig i dette Foraar. Jeg vilde skrive en Universitetskantate, jeg vilde føre en fattig Mands (Lars Kruses) Sag imod Autoriteterne, jeg vilde slaa Ploug og Bille med Vers og Prosa om Ørene. Jeg har nu Lov til at tænke lidt paa min Existens. Jeg kan desværre ikke skrive nogen Jarl af Beaconsfield, som kan interessere Evropa og blive oversat paa Polsk (gratulerer!) Jeg maa ud og bjærge mig et Stof fra Søen, som jeg kan leve af i dette Aar. Jeg har allerede en „Tordenskjold“ paa Staplen. Han faar vel Lov til at passere nogenlunde. Desuden har jeg noget Stof til den Slags Smaafortællinger, som det glæder mig meget at Du
 35 med Fornøjelse har læst i „Ude og Hj.“

Som sagt, jeg rider Stormen af. Og Du? Ja, Du er jo ude paa en saa meget større Tumbleplads. Men, kære Ven, bid Dig ikke fastere i din Udlændighed, end at Du stedse har Tanken aaben paa at Du hører hjemme her og at Du vil komme tilbage hertil. Hvis nogle Linjer
5 i denne Epistel kunde bringe Dig Bestyrkelse heri, da vilde jeg endnu frejdigt kunne ønske Dig – med min [ɔ: den] bedste Hilsen fra min Kone – et glædeligt Nytaar for Dig og Dine.

Din hengivne
Holger Dr.

10 De to Digte er undervejs.
„Lars Kruse“ følger.